

שבוע פרשת בהר-בחוקותי

(28 April – 4 May 13)

י"ח – כ"ד אייר ה'תשע"ג

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

היום, על לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיָךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמִטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֹת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטַּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגֶיךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׂדְךָ לְכַתְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לְכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מְטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יי נָתַן לְכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבַרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יַדְכֶם וְהָיוּ לְמִטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַע יי לְאַבְתִּיכֶם לְחַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַפָּנֶה, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לְכֶם לְצִיצִית, וּרְאוּתָם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹתַי יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְחַיּוֹת לְכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

חַרְיֵנִי מִקַּבֵּל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּהָ לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלָל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שִׁמְתַחֲלָק לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַוְרָת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשְׂם לְךָ שְׁלוֹם:
וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נטוטים לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֹת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָ

כדאי לשלכ יד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, הוֹמָשׁ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה"ו)) בציווף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וינתם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

ק"ב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, ככל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּהָ | אֲשֶׁר־אִישׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפִץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְץ יְיָ הָיָה זִרְעוֹ דוֹר וַיִּשְׂרִים יִבְרָךְ: ג הוֹן וְעֵשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד: ד זָרַח בַּחֲשֶׁךְ אֹר לְיִשְׂרָאֵל חֲנוּן וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אִישׁ חֲנוּן וּמְלֹא יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו פִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוֹט לְזִכֹּר עוֹלָם יְהִי צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נְכוֹן לְפֹי בְּטַח בִּיהוָה: ח סִמּוּךְ לְפֹי לֹא יִירָא עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאֲבִיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד קָרְנוֹ תְרוּם בְּכַבּוֹד: י רָשַׁע יִרְאֶה | וְכַעַס שְׁנָיו יִחַרֵּק וְנַמֵּס תְּאֵוֹת רַשָׁעִים תֹּאבֵד:

ק"ג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הַלְלוּהָ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: ג מִמְזֹרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאוֹ מְהַלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רַם עַל־כְּלָגוֹת | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: ה מִי בִיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיחַ לְשֶׁבֶת: ו הַמְשַׁפִּיל לְרְאוֹת בְּשָׁמַיִם וּבְאַרְץ: ז מְקִימֵי מַעַרְךָ דָּל מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֲקָרַת הַבַּיִת: אִם־הַבְּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּהָ:

המשך ביאור למס' עירובין ליום ראשון עמ' א

29 חמישיות האמה.
 30 הגמרא מביאה דין נוסף בענין זה: אָמַר רַב פֶּפְא, כְּדִיק לֵן רַבָּא –
 31 ניסה אותונו רבא בשאלה זו, לבדוק אם נדע להשיב. עמוד העמוד
 32 כְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, נְבוֹהָ עֲשָׂרָה טַפְחִים וְרוּחַם אַרְבַּעַה טַפְחִים, שְׂדֵינֵי
 33 כְּרִשׁוֹת הַיַּחֲדִי, הָאֵם צָרִיךְ שִׂיחֵי אַרְבַּעַה טַפְחִים אִלּוּ הֵן וְאַלְכֶסְוֹן
 34 אוֹ לֹא, כְּלוּמַר, הָאֵם צָרִיךְ שִׂיחָא בַּעֲמוּד רֹחַב אַרְבַּעַה טַפְחִים עַל
 35 אַרְבַּעַה טַפְחִים בְּרִיבּוּעַ, כְּדִי שִׂיחֵיהּ לֹא אַלכֶסוּן, וְאֵם הוּא עֵגוּל
 36 אינו נידון כְּרִשׁוֹת הַיַּחֲדִי עַד שִׂיחָא רֹחַב כְּשִׂיעוֹר אַלכֶסוּן שֶׁל
 37 אַרְבַּעַה טַפְחִים, דְּהֵינּוּ חֲמִשָּׁה טַפְחִים וּשְׁלֹשׁ חֲמִישִׁיּוֹת, אוֹ שֶׁאֵף
 38 עֲמוּד עֵגוּל שֶׁרֹחַבוֹ אַרְבַּעַה טַפְחִים נִידוּן כְּרִשׁוֹת הַיַּחֲדִי.
 39 וּמִמְשִׁיךְ רַב פֶּפְא וְאוֹמַר, וְאַמְרִינֵן לֵיהּ – וְהִשְׁבַּנוּ לוֹ לְרַבָּא, לֹאֹ הֵינֵנו
 40 – הָאֵם אֵין זֶה הַדִּין כְּרַב הַנִּנְיָה, דְּתַנְיָא בְּבֵרֵייתָא, רַב הַנִּנְיָה אוֹמַר,
 41 כְּנֹה יְהוּ כָּל שׁוֹבְתֵי שְׁבֶת, שְׂצִרִיךְ לִיתֵן לְהֵם אֲמוֹת מְרוּבְעוֹת שִׁישׁ
 42 בְּהֵן אַלכֶסוּן, וּלְפִיכָךְ אָף בַּעֲמוּד יֵשׁ לוֹמַר כֵּן, שְׂאִינוּ נִידוּן כְּרִשׁוֹת
 43 הַיַּחֲדִי עַד שִׂיחָא רֹחַב כְּשִׂיעוֹר אַרְבַּעַה טַפְחִים בְּרִיבּוּעַ.
 44 שְׂנִינוּ בְּמִשְׁנֵה: וְזֶה הוּא שְׂאָמְרוּ הַעֲנִי מְעַרְבֵי כְּרַנְגְּלִי, אָמַר רַבִּי מֵאִיר
 45 אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא עֲנִי וְכוּ', רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר אַחַד עֲנִי וְאַחַד עֲשִׂיר
 46 לֹא אֲמַרו מְעַרְבִין בֶּפֶת אֶלָּא לְהַקֵּל עַל הָעֲשִׂיר שֶׁלֹּא יֵצֵא וְיַעֲרַב
 47 בְּרַגְלָיו.
 48 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחְלוּקַת אֲמורָאִים בְּבִיאוֹר מַחְלוּקַתֵם שֶׁל רַבִּי
 49 מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה: אָמַר רַב נַחֲמָן, מַחְלוּקַת זֶה שֶׁל רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי
 50 יְהוּדָה, הִיא בְּאוֹפֵן שְׂאוּמַר אֲדָם 'תְּהָא שְׂבִיתָהּ בְּמִקְוָמִי', כְּלוּמַר,
 51 שְׁחַפֵּץ הוּא לְקַנּוֹת שְׂבִיתָהּ בְּמִקּוּם שְׁבוּ הוּא עוֹמֵד, וְאָף בּוֹד סוֹבֵר
 52 רַבִּי מֵאִיר שֶׁרַק עֲנִי הַמְהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ רַשְׁאֵי לַעֲרַב כֵּן, וְלֹא עֲשִׂיר
 53 הַיּוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, מִשּׁוּם דְּרַבִּי מֵאִיר סָפַר שֶׁעִירֵךְ דִּין עִירוֹב שְׂתִינְקוּ
 54 חֲכָמִים לְקַנּוֹת שְׂבִיתָהּ בְּכַנִּיטַת הַשְּׂבִיתָה, הוּא כְּפֶת – עַל יְדֵי הַנַּחַת
 55 פֶּת בְּמִקּוּם שְׁבוּ הוּא חַפֵּץ לְשְׂבוֹת, וְלֹא עַל יְדֵי הַלִּיכָה בְּרַגְלִים,

1 מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם אֵית לֵיהּ נִידָה שְׁנָה – אִכֵּן הוּא סוֹבֵר
 2 לְגוֹזֵרָה שׁוּה זֶה, אֶלָּא שְׁלִישִׁיתוֹ נִאֲמַר דִּין 'פִּיאוֹת' רַק לְגַבִּי מַגְרָשִׁי
 3 הַלּוּיִים וְלֹא לְגַבִּי תְרוּם שְׂבִיתָה. וְטַעַם הַדְּבַר הוּא, מִשּׁוּם דְּשִׂאֲנֵי הַכָּא
 4 – שׁוּנָה הַדְּבַר כֵּאֵן, דְּאָמַר קְרָא (בְּמִדְבַר לַה ה') וְהָ יְהוָה לְהֵם מְגִרָשִׁי
 5 הַעֲרִים, וְתִיבַת 'זֹה' לְמַעַט הִיא בֹּאָה, לֹמַר לֵךְ לָהּ – לְמִדְרִית
 6 מַגְרָשִׁי הַלּוּיִים אֲתָה נֹתֵן פִּיאוֹת – זֹוִיתָ, וְאֵי אֲתָה נֹתֵן פִּיאוֹת
 7 לְשׁוֹבְתֵי שְׁבֶת – לְאַלְפִיִּים אֲמָה שֶׁל תְּרוּם שְׂבִיתָה, אֶלָּא יֵשׁ לְמוֹדוּן
 8 עֵגוּלוֹת בְּלֹא זֹוִיתָ.
 9 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: וְרַבֵּן – חֲכָמִים הַחוּלְקִים עַל רַבִּי חֲנִינָא בֵּן
 10 אֲנִישִׁינּוֹס, מְדוּעַ אֵינֵם סוֹבְרִים כְּשִׂיתוֹ לְמַעַט מִתִּיבַת 'זֹה' שֶׁאֵין
 11 לִיתֵן זֹוִיתָ לְתְרוּם שְׂבִיתָה.
 12 מְבַאֵרַת הַגְּמָרָא: הַעֲנִי רַב הַנִּנְיָה אוֹמַר, כְּנֹה יְהוּ כָּל שׁוֹבְתֵי שְׁבֶת,
 13 כְּלוּמַר, לְשִׂית חֲכָמִים תִּיבַת 'זֹה' אֵינָה בֹּאָה לְמַעַט, אֶלָּא אֲדַרְבֵּה
 14 לְרַבּוֹת, שֶׁכֵּן יֵשׁ לְמִדּוּד גַּם אֵת אֲלִפִּיִים אֲמָה שֶׁל תְּרוּם שְׂבִיתָה, לִיתֵן
 15 לְהֵם זֹוִיתָ.
 16 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דִּין לְגַבִּי טַלְטוּל בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים בְּשֶׁבֶת: אָמַר רַב
 17 אַחָא כְּרַב הַעֲבִיר חַפֵּץ אַרְבַּע אֲמוֹת כְּרִשׁוֹת הַרְבִּים
 18 בְּשֶׁבֶת, אֵינֵי חֲזִיב עַל כֵּךְ מִשּׁוּם אִיסוּר טַלְטוּל בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, עַד
 19 שְׂמַעְבִּיר הֵן וְאַלְכֶסְוֹן – עַד שִׂיעִבִירוּ כְּשִׂיעוֹר אַלכֶסוּן שֶׁל אַרְבַּע
 20 אֲמוֹת, דְּהֵינּוּ חֲמִשׁ אֲמוֹת וּשְׁלֹשׁ חֲמִישִׁיּוֹת הַאֲמָה.
 21 וּבִיאוֹר דִּין זֶה הוּא עַל פִּי שִׂית חֲכָמִים הַסּוֹבְרִים 'כּוֹזֵה יְהוּ כֵּל
 22 שׁוֹבְתֵי שְׂבִיתָה', דְּהֵינּוּ, שְׂכַל הַשִּׂיעוּרִים שְׂנִאֲמַרו לְגַבִּי שְׂבִיתָה יֵשׁ לְהֵם
 23 זֹוִיתָ, וּלְפִיכָךְ הֵם מוֹדִידִים אֲלִפִּיִים אֲמָה שֶׁל תְּרוּם שְׂבִיתָה כְּשׁוֹן
 24 מְרוּבְעוֹת וְלֹא עֵגוּלוֹת, וּמִתִּירִים לִילֵךְ בְּאַלכֶסוּן כְּשִׂיעוֹר אֲלִפִּיִים
 25 וְשִׁמוּנָה מֵאֲמוֹת אֲמָה, וּמִכֵּיּוֹן שְׂכָךְ הַדִּין נֹתֵן לוֹמַר כֵּן אָף לְגַבִּי אִיסוּר
 26 טַלְטוּל אַרְבַּע אֲמוֹת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, אֶלָּא שֶׁאֵין שִׂיךְ בְּהֵן עֲנִין
 27 רִיבּוּעַ וְעֵיגוּל, וְעַל כֵּן יֵשׁ לוֹמַר שֶׁלֹּא אֲסִרָה תוֹרָה אֶלָּא כְּשִׁמְטַלְטַל
 28 כְּפִי שִׂיעוֹר הַאֲלֶכְסוּן שֶׁל אַרְבַּע אֲמוֹת, דְּהֵינּוּ חֲמִשׁ אֲמוֹת וּשְׁלֹשׁ

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיב, קיג ג
- (ג) מאמר ד"ה אם בחוקותי תלכו
שבת פרשת בהר-בחוקותי, מבה"ח סיון, היתשכ"ו ה
- (ד) שיחת ש"פ בהר-בחוקותי, מבה"ח סיון היתשכ"ו ... יז
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת בהר
(בלה"ק) כרך יב כ
- (ו) מתוך פניני לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כג
- (ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה
ע"ה ז"ל שניאורסאהן חוברת כה, תרגום מאידש כד
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בהר-בחוקותי כה
- (ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת בהר-בחוקותי כו
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהר-בחוקותי סא
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת בהר-בחוקותי סב
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בהר-בחוקותי עו
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עח
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בהר-בחוקותי פא
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בהר-בחוקותי קי
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת בהר-בחוקותי קיז
- (יז) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף לג עד דף לט קכב
- (יח) נביאים וכתובים
מלכים א פרק יב, תהלים פרק עח-עט קנ
- (יט) משניות – מסכת בבא מציעא
ביאור קהתי קנב
- (כ) עין יעקב מסכת יומא קנט
- (כא) מסכת עירובין עם ביאורים
מדף נא עד דף נו קס
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים
אדמו"ר הזקן קצ
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קצא
- (כד) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קצא
- (כה) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קצב
- (כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קצב
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קצג
- (כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב קצג
- (כט) ספר המאמרים ה"תש"ט
אדמו"ר מוהר"י"צ קצד
- (ל) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהר"י"צ קצד
- (לא) דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן
אדמו"ר מוהר"י"צ קצה
- (לב) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"י"צ קצו
- (לג) ביאורים בפרקי אבות פרק ה קצח
- (לד) חומש לקריאה בציבור קצח
- (לה) לוח זמנים לשבוע פרשת בהר-בחוקותי רו
- (לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רז

התורה ומצות באופן נעלה שלכן ראוי לתת עליהם שכר כל כך
 נעלה. דהנה, אמרו רבותינו ז"ל³ בפרקי אבות שְׁכַר מְצוּהָ
 מְצוּהָ (”השמים מסייעין ומזמינים ביד מי שעשה מצווה אחת שיעשה
 אחרת, כדי לתת לו שכר על שתיהן”) פירוש רבי עובדיה מברטנורא, וכפי
 שִׁמְכָאָר רַבִּינוּ הִזְקֵן בַּתְּנִיאָא⁴

שהמשמעות הפנימית של ”שכר מצווה
 מצווה” היא שִׁמְשִׁכָּרָה גִדַע
 מהותה ומְדַרְגָתָה ואם השכר על
 מצווה מסוימת הוא נעלה יותר, הרי זו
 הוכחה שזו מצווה נעלית יותר. וְכִיּוֹן

שֶׁהִשְׁכַּר שֶׁנִּזְכַּר פֶּאֶן בִּיעוּדִים
 שבתחילת פרשת בחוקתי הוא
 באופן שְׁלִמְעָלָה מֵהֵטְבַע,
 כְּפִי שְׁדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵ עַל
 הַפְּסוּקִים⁶ וְעַץ הַשָּׁדָה יִתֵּן

פְּרִיּוֹ, הֵן אֵילָנֵי סָרְקָ שֶׁבִּדְרֹךְ
 הטבע לא נותנים פרות וְעֵתִידִין
 לַעֲשׂוֹת פִּירוֹת, וְכֵן דָּרְשׁוּ⁷
 עַל הַפְּסוּקִים⁸ וְנִתְחִי גִשְׁמִיכֶם

בְּעֵתֶם, שֶׁהַעַת וְהַזְמַן הַטּוֹבִים בִּיּוֹתֵר
 ליירד גשמים הם בְּלִילֵי רַבִּיעִיּוֹת
 וּבְלִילֵי שְׁבִתוֹת, שֶׁכֵּן מְצִינּוּ
 כֹּוֹ שִׁירְדוּ לָהֶם גִּשְׁמִים

בְּלִילֵי רַבִּיעִיּוֹת וּבְלִילֵי
 שְׁבִתוֹת וְהַגְשָׁמִים יִרְדוּ בִּשְׁפַע רַב
 מאד עַד כִּדֵּי כֵךְ שֶׁנֶּעֱשׂוּ חֲטִיִּים
 גדולות מאד פְּכָלְיוֹת וְכוּ', שלא

כִּדְרֹךְ הַטֶּבַע, הֲרִי מוֹכֵן, שֶׁשְׁכַּר
 נֶעֱלָה פְּזָה שֶׁל גִּידוּלִים מוּצֻלָּחִים
 למעלה מהטבע מוֹרָה עַל גּוֹדֵל
 מַעֲלַת הָעֵבֹדָה בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה

וּמְצוּת. וְכַמְרוֹמְזוּ גוֹדֵל מַעֲלַת
 היעודים האמורים בפרשה זו גַּם
 בְּמָה שֶׁפְּתוּבָה כֵּאֵן עַל לִימּוּד הַתּוֹרָה
 וְקִיּוּם הַמְצוּת בְּחֻקְתֵי תִלְכוּ,

בְּחֻקְתֵי דִּיִּיקָא, וְהַתּוֹרָה וְהַמְצוּת
 נִקְרָאִים בְּבִיטוּי ”בְּחֻקְתֵי” דוּקָא
 שֶׁהוּא עֲנִין אוֹתִיוֹת הַתְּקִיקָה
 הַמְאֻוָּחֶדוֹת בְּעֲצָמוֹת אוֹר־
 אֵין־סוּף (פְּמְבוּאָר בְּלִקוּטֵי

תּוֹרָה⁸), כִּשֶׁם שֶׁבְּכַתְּבֵיהֶם גְּשֵׁמֵי יֵשׁ אוֹתִיוֹת הַכְּתוּבוֹת עַל יַדֵּי דָוִד שֶׁהֵם
 מְצִיאוֹת נִפְרֶדֶת מֵהַקְּלָף אוֹ הַנִּייר שֶׁעָלֵיו הֵן כְּתוּבוֹת יֵשׁ אוֹתִיוֹת הַחֻקּוֹת

הקדוש ברוך הוא אומר לבני ישראל:

1 אִם בְּחֻקְתֵי תִלְכוּ וְאֵת מְצוּתֵי תִשְׁמְרוּ וְעַשִׂיתֶם אוֹתָם, אִם
 2 תִּעֲשׂוּ בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה וּבְקִיּוּם הַמְצוּת, אוֹי וְנִתְחִי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתֶם
 3 וְגו' וְכֵן שֶׁאֵר הַבְּרִכוֹת וְהִיעוּדִים בְּפִסּוּקִים הַבָּאִים עַד לְסִיּוּם הַעֲנִיין
 4 וְאוֹלָךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת¹ בְּקוֹמָה
 5 זְקוּפָה.

6 וְצִרִיף לְהַבִּין², לְמָה נֶאֱמָרוּ
 7 פֶּאֶן כִּשְׁכַר כַּעַד לִימּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם
 8 הַמְצוּת יַעוּדִים גִּשְׁמִיִּים, וְלֹא
 9 יַעוּדִים רוֹחֵנִיִּים וְהֲרִי וּדוּאֵי
 10 שֶׁהַרוּחָנוֹת נִעֲלִית מֵהַגְּשָׁמִיּוֹת? וְיֵשׁ
 11 לְהוֹסִיף פְּזָה, וְלַחֲזוֹק אֵת הַשְּׂאֵלָה
 12 עוֹד יוֹתֵר דְּהֵנָּה, יַעוּדִים

13 גִּשְׁמִיִּים הַבְּטַחּוֹת שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-
 14 הוּא לְטוֹבָה גְּשֵׁמִית נִזְכָּרוּ בְּכַמָּה
 15 מְקוֹמוֹת נוֹסְפִים בַּתּוֹרָה,
 16 וְהִחִידוּשׁ וְהַפְּלֵא פֶּאֶן בְּפִרְשַׁת
 17 בְּחֻקְתֵי הוּא שֶׁהִיעוּדִים
 18 הַגִּשְׁמִיִּים הֵם בְּפִרְשָׁה פְּלִלִית בַּתּוֹרָה,
 19 שְׁבָה מְדוּבָר אוֹדוֹת פְּלִלוֹת עֲנִין לִימּוּד הַתּוֹרָה
 20 וְקִיּוּם הַמְצוּת, וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַב רַש"י בְּפִירוּשׁ אִם
 21 בְּחֻקְתֵי תִלְכוּ, יְכוּל זֶה קִיּוּם הַמְצוּת, כִּשֶׁהוּא
 22 אֹמֵר וְאֵת מְצוּתֵי תִשְׁמְרוּ, הֲרִי קִיּוּם הַמְצוּת
 23 אֹמֵר, הָא מָה אֲנִי מְקַיִּים אִם בְּחֻקְתֵי תִלְכוּ,
 24 שֶׁתְּהִיּוּ עֲמָלִים בַּתּוֹרָה. וְעוֹד זֹאת, שֶׁמְגוֹדֵל
 25 מַעֲלַת הַשְׁכַּר שֶׁנִּזְכַּר פֶּאֶן, מוֹכַח שֶׁמְדוּבָר פֶּאֶן
 26 בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמְצוּת בְּאוֹפֵן נֶעֱלָה. דְּהֵנָּה, אֹמֵרוּ
 27 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³ שְׁכַר מְצוּהָ מְצוּהָ, וְכַפִּי שֶׁמְכָאָר
 28 רַבִּינוּ הִזְקֵן בַּתְּנִיאָא⁴ שֶׁמְשִׁכָּרָה גִדַע מֵהוֹתָה
 29 וְכִיּוֹן שֶׁהִשְׁכַּר שֶׁנִּזְכַּר פֶּאֶן הוּא בְּאוֹפֵן
 30 שְׁלִמְעָלָה מֵהֵטְבַע, כְּפִי שְׁדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵ עַל
 31 הַפְּסוּקִים⁶ וְעַץ הַשָּׁדָה יִתֵּן פְּרִיּוֹ, הֵן אֵילָנֵי סָרְקָ
 32 וְעֵתִידִין לַעֲשׂוֹת פִּירוֹת, וְכֵן דָּרְשׁוּ⁷ עַל הַפְּסוּקִים⁸
 33 וְנִתְחִי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתֶם, בְּלִילֵי רַבִּיעִיּוֹת וּבְלִילֵי
 34 שְׁבִתוֹת, שֶׁכֵּן מְצִינּוּ כֹּוֹ שִׁירְדוּ לָהֶם גִּשְׁמִים
 35 בְּלִילֵי רַבִּיעִיּוֹת וּבְלִילֵי שְׁבִתוֹת עַד שֶׁנֶּעֱשׂוּ חֲטִיִּים
 36 פְּכָלְיוֹת וְכוּ', הֲרִי מוֹכֵן, שֶׁשְׁכַּר נֶעֱלָה פְּזָה מוֹרָה
 37 עַל גּוֹדֵל מַעֲלַת הָעֵבֹדָה בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמְצוּת.
 38 וְכַמְרוֹמְזוּ גַּם בְּמָה שֶׁפְּתוּבָה בְּחֻקְתֵי תִלְכוּ, בְּחֻקְתֵי
 39 דִּיִּיקָא, שֶׁהוּא עֲנִין אוֹתִיוֹת הַתְּקִיקָה הַמְאֻוָּחֶדוֹת
 40 בְּעֲצָמוֹת אוֹר־אֵין־סוּף (פְּמְבוּאָר בְּלִקוּטֵי

41 וְקִיּוּם הַמְצוּת כִּיּוֹן שֶׁמְגוֹדֵל מַעֲלַת הַשְׁכַּר שֶׁנִּזְכַּר פֶּאֶן, שֶׁהִי
 42 הַתּוֹרָה מִפְּרֶטָת כֵּאֵן טוֹבוֹת גְּדוּלוֹת מֵאֵד מוֹכַח שֶׁמְדוּבָר פֶּאֶן בְּקִיּוּם

(1) ר"פ בחוקתי (כו, גיג). (2) ראה גם אוה"ת בחוקתי ע' קצז. מאמר דש"פ בחוקתי תרל"א. תרל"ח (סה"מ תרל"א ח"א ע' שכז. תרל"ח ע' קנה). רד"ה אם בחוקתי תלכו תרס"ז (המשך תרס"ו ע' תלד). (3) אבות פ"ד מ"ב. (4) פל"ט (נג, א). (5) פרש"י - מתוכ"כ עה"פ. (6) שם, ד. (7) תענית כג, רע"א (ובפרש"י).

אם בחוקותי תלכו

ביאור בדרך אפשר

1 באבן שהן דבר אחד, בלתי נפרד, מהאבן שבה הן חקוקות, על דרך זה התגלות
 2 אלוקית באמצעות 'אותיות' יכולה להיות באמצעות 'אותיות' הדומות לאותיות
 3 הכתיבה והוא גילוי האלוקות כפי שמאיר בעולמות ובעשר הספירות, והיא
 4 יכולה להיות באופן של אותיות החקיקה שבהן האור מאוחד עם מקורו

5 בקדוש-ברוך-הוא בעצמו בתכלית
 6 ההתאחדות, כמו האחדות של אותיות
 7 החקיקה עם האבן בה הן חקוקות
 8 ותלכו דייקא, דווקא היינו,
 9 שהעבודה של לימוד התורה וקיום
 10 המצוות היא באופן של הליכה,
 11 וידוע שאמתית ענין ההליכה
 12 במובן של מעבר מדרגה לדרגה,
 13 התקדמות ועלייה הוא באופן
 14 שבאין-ערוף, בלי גבול⁹
 15 כלומר, הליכה אמיתית היא כאשר
 16 האדם עולה מדרגה אחת לדרגה נעלית
 17 ממנה לאין שיעור, ללא כל יחס
 18 והשוואה לגבי הדרגה הקודמת, כי אם
 19 המצב החדש דומה למצב הקודם אין זו
 20 הליכה והתנתקות אמיתית מהמצב
 21 הקודם. ועל-פי-זה לאחר שהוסבר
 22 כי מדובר בלימוד התורה וקיום המצוות
 23 בדרגה נעלית מאד (כללות התורה
 24 והמצוות, אותיות החקיקה, הליכה שלא
 25 בערך) מודגש יותר החידוש
 26 והפלא הגדול שבדבר, שלמרות
 27 גודל מעלת העבודה כו',
 28 נזכרו פאן יעודים גשמיים,
 29 כפי שמפורט בפסוקי התורה דהינו
 30 שָׂכַר גִּשְׁמִי, אף-על-פי ששָׂכַר
 31 השָׂכַר הוא שָׂכַר רוחני, ולא
 32 שָׂכַר גִּשְׁמִי וצריך להבין מדוע אכן
 33 לא נאמרה הבטחה של שכר רוחני.
 34 ולא עוד אלא שנוזכר פאן
 35 שָׂכַר גִּשְׁמִי בלבד, ואילו שָׂכַר
 36 רוחני לא נזכר כלל, גם לא
 37 בדרך טפל מה שמגדיל עוד יותר
 38 את הפלא והתמיהה.

תורה⁸), ותלכו דייקא, היינו, שהעבודה היא
 באופן של הליכה, וידוע שאמתית ענין ההליכה
 הוא באופן שבאין-ערוף, בלי גבול⁹. ועל-פי-זה
 מודגש יותר החידוש שבדבר, שלמרות גודל
 מעלת העבודה כו', נזכרו פאן יעודים גשמיים,
 דהינו שָׂכַר גִּשְׁמִי, אף-על-פי ששָׂכַר השָׂכַר הוא
 שָׂכַר רוחני, ולא שָׂכַר גִּשְׁמִי. ולא עוד אלא
 שנוזכר פאן שָׂכַר גִּשְׁמִי בלבד, ואילו שָׂכַר רוחני
 לא נזכר כלל, גם לא בדרך טפל. גם צריך
 להבין הדייקן בפרוש אם בחקתי תלכו, שתהיו
 עמלים בתורה, עמל דייקא (ולא לימוד או עסק
 כו', כהלשון הרגיל בכמה מקומות), שזהו
 על-דרך מאמר רבותינו ז"ל¹⁰ כל אדם לעמל
 נברא, שנואמר¹¹ כי אדם לעמל יולד, איני יודע
 אם לעמל פה נברא או לעמל מלאכה נברא כו',
 ועדין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל
 שיחה וכו', הוי אומר לעמל תורה נברא¹². וגם,
 מהו הטעם שדוקא על-ידי-זה מקבלים השָׂכַר
 ונתתי גשמיכם בעתם וגו', דלכאורה, הרי
 מקרא מלא דבר הכתוב¹³ והיה אם שמע
 תשמעו אל מצותי גו' ונתתי מטר ארצכם בעתו
 גו', והינו, שאף שלא נזכר הענין דעמלים
 בתורה, אלא רק אם שמע תשמעו גו', שזהו רק
 שלילת הענין ההפכי דוסרתם וגו'¹⁴, מכל-
 מקום ישנו השָׂכַר דונתתי מטר ארצכם בעתו
 גו', ומדוע נאמר פאן שדוקא פאשר בחקתי
 תלכו, שתהיו עמלים בתורה, אזי ונתתי
 גשמיכם בעתם.

ביאור בדרך אפשר

מקומות), שזהו ענין העמל והיגיעה על-דרך מאמר
 רבותינו ז"ל¹⁰ כל אדם לעמל נברא, שנואמר¹¹ כי
 אדם לעמל יולד, איני יודע אם לעמל פה נברא או
 לעמל מלאכה נברא כו', ועדין איני יודע אם לעמל
 תורה אם לעמל שיחה

וכו', הוי אומר לעמל
 תורה נברא¹² הרי שאמנם
 לימוד התורה נקרא בשם "עמל"
 אבל צריך ביאור מדוע נקטו חכמינו
 ז"ל בלשון זו, "עמלים בתורה",
 בפירוש פסוק זה "אם בחוקותי
 תלכו"?
 וגם, מהו הטעם שדוקא על-
 ידי-זה על ידי העמל בתורה
 מקבלים השָׂכַר ונתתי
 גשמיכם בעתם וגו', ומכך
 משמע שרק עמל בתורה מביא לשכר
 של ירידת גשמים דלכאורה, הרי
 מקרא מלא דבר הכתוב¹³
 במקום אחר והיה אם שמע
 תשמעו אל מצותי גו' ונתתי
 מטר ארצכם בעתו גו',
 והינו, שאף שלא נזכר הענין
 דעמלים בתורה, אלא רק אם
 שמע תשמעו גו', היינו עצם
 קיום דברי התורה שזהו רק
 שלילת הענין ההפכי
 דוסרתם וגו'¹⁴ המוזכר בהמשך
 פרשת 'והיה אם שמעו', מכל-
 מקום ישנו השָׂכַר דונתתי
 מטר ארצכם בעתו גו',
 ומדוע נאמר פאן שדוקא
 פאשר בחקתי תלכו, שתהיו
 עמלים בתורה, אזי ונתתי
 גשמיכם בעתם ומשמע שקיום
 התורה סתם לא מביא את השכר של
 ירידת הגשמים, היפך משמעות
 הפסוקים ב"והיה אם שמעו"?
 (ב) ויוכן המענה לכל השאלות האמורות לעיל בהקדים המבואר
 במאמר של היצמח צדק' דבור-המתחיל החודש הזה
 לכם¹⁵ (שנדפס מחדש לאחרונה¹⁶, לדוגל שנת המאה להסתלקות
 הילולא של כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק, ב"ג ניסן תרכ"ד-תשכ"ו) ובנדאי

8) פרשתנו (בחוקותי) מו, ב. שם, ד. 9) ראה לקו"ת שלח לח, ד. סה"מ תר"ס ע' קז ואילך. 10) סנהדרין צט, ב. 11) איוב ה, ז. 12) ראה אוה"ת שם ע' קצג. שם (כרך ב') ע' תשטו. 13) עקב יא, יג-ד. 14) שם, טז. 15) אוה"ת בא ע' רסד ואילך. 16) בקונטרס בפ"ע - ב' ניסן שנה זו, "בקשר עם .. שנת המאה להסתלקות הילולא של כ"ק אדמו"ר הצ"צ",

39 גם צריך להבין הדייקן בפרוש דברי חכמינו ז"ל (הובא
 40 בפירוש רש"י) על הפסוק אם בחקתי תלכו, שתהיו עמלים
 41 בתורה, עמל דייקא לימוד התורה מכונה דווקא "עמל" על שם
 42 היגיעה (ולא לימוד או עסק כו', כהלשון הרגיל בכמה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְמִדְוָהוּ כו'), שְׁמַבִּיא שָׁם 17 מ'מִדְרַשׁ רַבָּה' בְּרֵאשִׁית
 2 פ"ך 18 שְׁפָרְנָסָה 19 גְדוּלָּה מִן הַגְּאוּלָּה בהשפעת הפרנסה
 3 ומזונותיו של אדם יש יתרון לגבי עניין הגאולה (וְהִינּוּ טַעַם הַדָּבָר הוּא
 4 לְפִי שְׁגָאוּלָּה הִיא עַל-יְדֵי מְלֶאֱךָ, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב 20 הַמְּלֶאֱךָ
 5 הַגְּאוּלָּ אֹתִי, הִרִי שְׁגָאוּלָּה הִיא עַל
 6 יְדֵי מְלֶאֱךָ וּפְרָנְסָה הִיא עַל-יְדֵי
 7 הַקֶּבֶ"ה בַּעֲצֻמוֹ, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב
 8 הַאֱלֹקִים 21 הַרוּעָה וּמִפְרִס
 9 אוֹתִי 22, וְכֵן כְּתוּב פּוֹתַח 23 אֶת
 10 יְדֶךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן 24
 11 וגם פסוק זה, המדבר על השפעת
 12 הפרנסה, מתייחס אל הקדוש-ברוך-
 13 הוּא בַּעֲצֻמוֹ). וּמִזְהָ מוֹכֵן גַּם
 14 בְּנוֹגַע לְעֵינַי הַהִשְׁפָּעָה מִלְּמַעְלָה
 15 עַל יְדֵי הַגְּשָׁמִים, שְׁהָרִי גְשָׁמִים
 16 הֵינּוּ פְרָנְסָה 25, כַּמְאֹמֶר חֲכָמֵינוּ
 17 ז"ל - "אמר רבי יוחנן: שלשה
 18 מפתחות בידו של הקדוש ברוך הוא
 19 שלא נמסרו ביד שליח ואלו הן: מפתח
 20 של גשמים, מפתח של חיה (יולדת)
 21 ומפתח של תחיית המתים... כמערבא
 22 אמרי (בארץ ישראל אמרו): אף מפתח
 23 של פרנסה". ובהמשך הגמרא: מדוע
 24 רבי יוחנן לא מונה גם את מפתח של
 25 פרנסה? כי גשמים - היינו פרנסה"
 26 שְׁגָדְלָה מַעֲלָתָם שֶׁל הַגֶּשְׁמִים
 27 יוֹתֵר מִן הַגְּאוּלָּה.
 28 וְהֵעֵנִין בְּזָה, עַל פִּי תוֹרַת הַחֲסִידוֹת
 29 כְּפִי שְׁמַבְאָר ה'צִמַּח צֶדֶק'
 30 ב'אֹר הַתּוֹרָה' פְּרִשְׁת
 31 בַּחֲקִמְתִּי 26, דְּלִכְאוּרָה צְרִיף
 32 לְהִבִּין אִיף יִתְכֵן שְׁפָרְנָסָה
 33 (וּגְשָׁמִים) תְּהִיָּה גְדוּלָּה מִן
 34 הַגְּאוּלָּה, וְלִכֵּן הַפְּרִנְסָה וְהַגֶּשְׁמִים
 35 בָּאִים עַל יְדֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּעֲצֻמוֹ
 36 וְהַגְּאוּלָּה בָּאָה רַק עַל יְדֵי מְלֶאֱךָ הַרְרִי
 37 עֵינַי הַפְּרָנְסָה שֶׁיֵּף לְחֹדֶשׁ תְּשָׁרִי, כְּמֹאֶמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל 27
 38 בְּנִמְרָא כָּל מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִים לוֹ מֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה כו',
 39 וּבִרְאשׁ הַשָּׁנָה נִקְבַּע כְּמָה כֵּל אָדָם יִקְבַּל בְּמִשְׁךְ כֵּל הַשָּׁנָה, עַד רֵאשׁ הַשָּׁנָה
 40 הַבָּאָה וְחֹדֶשׁ תְּשָׁרִי שְׁבוּ יִתְנַת הַקְּצָבָה שֶׁל הַפְּרִנְסָה שֶׁיֵּף לְכַרְיָאָת
 41 הַעוֹלָם, כִּי בְּכ"ה בְּאֵלוֹל נְבָרָא הַעוֹלָם 28, וְרֵאשׁ הַשָּׁנָה נִקְבַּע

כ"ג ניסן. 17) אוה"ת שם ריש ע' רעא. 18) במאמר הנדפס: פ"ק. וצ"ל: פ"ך (פ"כ, ט). וכ"ה בכ"ר פצ"ז, ב. 19) בפסחים קיח, א: מזונות. 20) ויחי מח, טז. 21) שם, טז. 22) פסחים שם. 23) תהלים קמה, טז. 24) ב"ר שם. 25) תענית ב, ב. 26) שבעה ערה 2. 27) ביצה טז, רע"א. 28) ויק"ר רפכ"ט. פסיקתא דר"כ פיסקא כג (בחודש השביעי). 29) מלכים-א ח, ב. 30) שמור"ר פט"ו, יא. 31) בא יב, ב. 32) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו. 33) ראה סידור עם דא"ח רפד, סע"א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הבריאה שהיא התנהלות בדרכי הטבע שבאה מאור אלוקי מצומצם ומוגבל
 2 בהתאם לגדרי העולם ואילו יציאת מצרים היא עניין של גאולה שלמעלה
 3 מהעולם ולכן היא נעלית יותר. **וְאִם כֵּן, אִיךָ יֵשׁ דְּעָה שְׁפָרְנָסָה**
 4 **(שְׂשִׁיכַת לְתִשְׂרִי, גַּדְרֵי הָעוֹלָם הַזֶּה) גְּדוּלָּה וְנַעֲלִית יוֹתֵר מִן**
 5 **הַגְּאוּלָּה (שְׂשִׁיכַת לְנִיֶּסֶן, חוֹדֵשׁ**
 6 **הַגְּאוּלָּה שֶׁלִּמְעַלָּה מִגַּדְרֵי הָעוֹלָם).** ?
 7 **אִךָ הֶעֱנִין הוּא, שְׂשִׁישׁ ב'**
 8 **אֹפְנִים צוֹרוֹת שׁוֹנוֹת בְּעֵנִין**
 9 **הַשְּׁפַעַת הַפְּרָנְסָה (גְּשָׁמִים)**
 10 מלמעלה, כפי שהולך ומפרט.
 11 **דְּהֵנָּה³⁴ אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו'לֹא**
 12 **בְּמֵרָא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִשְׁקָה**
 13 **אוֹתָהּ הֶקְבָּה בְּגִשְׁמִים בְּעֵצְמוֹ,**
 14 **וְכָל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ עַל-יְדֵי**
 15 **שְׂשִׁיכַת, שְׁנֶאֱמַר³⁶ הַנּוֹתֵן**
 16 **הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֵצְמוֹ הוּא הַנּוֹתֵן**
 17 **מָטָר עַל פְּנֵי אֶרֶץ (אֶרֶץ**
 18 **יִשְׂרָאֵל), וְשׁוֹלַח מַיִם עַל יְדֵי**
 19 **שְׁלִיחַ עַל פְּנֵי חוּצוֹת (וְהֵינּוּ**
 20 **שְׂפָל הָעוֹלָם, חוּץ אֶרֶץ**
 21 **יִשְׂרָאֵל - חוּצוֹת, שׁוֹתָה מִקְבֵּל**
 22 **אֵת הַשְּׁפַעַת הַגִּשְׁמִים וְהַמַּיִם עַל-יְדֵי**
 23 **שְׂשִׁיכַת, שׁוֹלַח מַיִם). וְהַעֲנִין**
 24 **בְּזָה, לְפִי תוֹרַת הַחֲסִידוֹת כְּפִדּוּע'³⁷**
 25 **בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שְׂשִׁישׁ ב' יְחוּדִים,**
 26 בדרך כלל ההשפעה והיירייה של האור
 27 האלוקי מדרגה לדרגה היא באופן כזה
 28 שהחיצוניות והסוף של דרגה אחת
 29 הופכת להיות הפנימיות והראש של
 30 הדרגה שתחתיה הבאה אחריה, וכאשר
 31 ישנה השפעה מהפנימיות והתוך של
 32 דרגה אחת היישר אל הפנימיות והתוך

1 **דְּעָה שְׁפָרְנָסָה (שְׂשִׁיכַת לְתִשְׂרִי) גְּדוּלָּה מִן**
 2 **הַגְּאוּלָּה (שְׂשִׁיכַת לְנִיֶּסֶן). אִךָ הֶעֱנִין הוּא, שְׂשִׁישׁ**
 3 **ב' אֹפְנִים בְּעֵנִין הַפְּרָנְסָה (גְּשָׁמִים). דְּהֵנָּה³⁴**
 4 **אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו'לֹא³⁵ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִשְׁקָה אוֹתָהּ**
 5 **הֶקְבָּה בְּעֵצְמוֹ, וְכָל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ עַל-יְדֵי שְׂשִׁיכַת,**
 6 **שְׁנֶאֱמַר³⁶ הַנּוֹתֵן מָטָר עַל פְּנֵי אֶרֶץ (אֶרֶץ**
 7 **יִשְׂרָאֵל), וְשׁוֹלַח מַיִם עַל פְּנֵי חוּצוֹת (וְהֵינּוּ שְׂפָל**
 8 **הָעוֹלָם, חוּץ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - חוּצוֹת, שׁוֹתָה**
 9 **עַל-יְדֵי שְׂשִׁיכַת, שׁוֹלַח מַיִם). וְהַעֲנִין בְּזָה, כְּפִדּוּע'³⁷**
 10 **שְׂשִׁישׁ ב' יְחוּדִים, הָא', יְחוּד חִיצוֹנִיּוֹת חֲכֵמָה-**
 11 **וּבִינָה לְהַחִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת (לְאַחֲרֵי שְׁנִמְשָׁךְ**
 12 **מִחִיצוֹנִיּוֹת חֲכֵמָה-וּבִינָה לְבַחֲיַנַּת זְעִיר-אֲנָפִין),**
 13 **וּמִמְנוֹ נִמְשָׁךְ הֶעֱנִין דְּשׁוֹלַח מַיִם עַל פְּנֵי חוּצוֹת,**
 14 **עַל-יְדֵי שְׂשִׁיכַת. וְהַב', יְחוּד פְּנִימִי שְׂשִׁישׁוֹ**
 15 **מִלְּמַעְלָה מְעַלָּה, וּמִמְנוֹ נִמְשָׁךְ הֶעֱנִין דְּהַנּוֹתֵן**
 16 **מָטָר עַל פְּנֵי אֶרֶץ, וְהֵינּוּ לֹא עַל-יְדֵי שְׂשִׁיכַת, אֲלָא**
 17 **כְּמוֹ שְׂפָתוֹב וְנִתְמִי גְּשָׁמִיכֶם גּו', אֲנִי הוּא הַנּוֹתֵן**
 18 **אוֹתֶם³⁸, שְׂזָהוּ עַל-דֶּרֶךְ אֲנִי מִי שְׂאָנְכִי, דְּלֹא**
 19 **אֲתַרְמִיזוּ בְּשׁוּם אוֹת וְקוֹץ כּו'.³⁹ וְעַל-פִּי-זֶה מוֹכֵן**
 20 **בְּנוֹגַע לְעֵנִן הַפְּרָנְסָה, שְׂכַאֲשֵׁר הַפְּרָנְסָה הִיא**
 21 **עַל-דֶּרֶךְ וְשׁוֹלַח מַיִם עַל פְּנֵי חוּצוֹת, דְּהֵינּוּ**
 22 **פְּרָנְסָה שְׁנִמְשָׁכַת מִבְּחִינַת סֵדֵר הַשְּׂתַלְשְׁלוֹת, אֲזִי**
 23 **גְּאוּלָּה גְּבוּהָה מִמְנָה, אֲבָל כַּאֲשֶׁר הַפְּרָנְסָה הִיא**
 24 **עַל-דֶּרֶךְ נוֹתֵן מָטָר עַל פְּנֵי אֶרֶץ, וְנִתְמִי גְּשָׁמִיכֶם**
 25 **גּו', שְׂזָהוּ עֵנִין הַפְּרָנְסָה שְׁנִמְשָׁכַת מִבְּחִינָה**
 26 **שְׂלֵמְעַלָּה מִסֵּדֵר הַשְּׂתַלְשְׁלוֹת, עַל-יְדֵי הֶקְבָּה**

44 **הֶעֱנִין דְּשׁוֹלַח מַיִם עַל פְּנֵי חוּצוֹת, עַל-יְדֵי שְׂשִׁיכַת** כי כיוון
 45 שהיחוד הוא בבחינות של חיצוניות, הרי תוספת השפעה שבאה על ידו היא
 46 עניין חיצוני ששפיע על ידי שליח. **וְהַב',** האופן השני בעניין היחודים הוא
 47 **יְחוּד פְּנִימִי** התאחדות והתחברות של פנימיות בחינה אחת באלוקות עם
 48 פנימיות הדרגה שתחתיה **שְׂשִׁישׁוֹ**
 49 של היחוד הפנימי הוא **מִלְּמַעְלָה**
 50 **מְעַלָּה, וּמִמְנוֹ** מהשורש הגבוה
 51 והנעלה של היחוד הפנימי **נִמְשָׁךְ**
 52 **הֶעֱנִין דְּהַנּוֹתֵן** היינו נתניה של
 53 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו הנותן **מָטָר**
 54 **עַל פְּנֵי אֶרֶץ, וְהֵינּוּ לֹא עַל-**
 55 **יְדֵי שְׂשִׁיכַת, אֲלָא כְּמוֹ שְׂפָתוֹב**
 56 **וְנִתְמִי** אני בעצמי **גְּשָׁמִיכֶם גּו',**
 57 **אֲנִי** בעצמי **הוּא הַנּוֹתֵן**
 58 **אוֹתֶם³⁸, שְׂזָהוּ עַל-דֶּרֶךְ אֲנִי**
 59 **מִי שְׂאָנְכִי,** כמו שמצינו בעשרת
 60 הדרבות שהתחלתם ב"אנכי" היינו אני
 61 עצמי (ורק אחר כך הקדוש-ברוך-הוא
 62 נקרא בשמות "הוי" ו"אלוקיך") **דְּלֹא**
 63 **אֲתַרְמִיזוּ בְּשׁוּם אוֹת וְקוֹץ**
 64 **כו'.³⁹** שלא נרמז בשום אות ובשם
 65 קרן (תג שמעל האות).
 66 ומעתה יש ליישב את השאלה
 67 האמורה, איך יתכן שעניין הפרנסה
 68 שהוא לכאורה מענייני העולם
 69 וההנהגה בדרכי הטבע יהיה יותר נעלה
 70 מעניין הגאולה שהוא למעלה מגדרי
 71 העולם, ולכן הפרנסה היא מהקדוש-
 72 ברוך-הוא בעצמו והגאולה היא עלי-ידי
 73 שליח?
 74 **וְעַל-פִּי-זֶה מוֹכֵן בְּנוֹגַע לְעֵנִין**
 75 **הַפְּרָנְסָה, שְׂכַאֲשֵׁר הַפְּרָנְסָה**
 76 **הִיא עַל-דֶּרֶךְ וְשׁוֹלַח מַיִם עַל פְּנֵי חוּצוֹת,** שהוא אופן ההשפעה
 77 לשאר הארצות מלבד ארץ ישראל **דְּהֵינּוּ פְּרָנְסָה שְׁנִמְשָׁכַת מִבְּחִינַת**
 78 **סֵדֵר הַשְּׂתַלְשְׁלוֹת,** לפי הסדר הקבוע והרגיל של ירידת והמשכת האור
 79 האלוקי מלמעלה למטה (שבו הדרגות והעולמות משתלשלים זה מזה
 80 כטבעות של שלשלת ארוכה האחוות זו בזו) **אֲזִי גְּאוּלָּה גְּבוּהָה**
 81 **מִמְנָה** והיא נעלית מפרנסה מסוג זה, **אֲבָל כַּאֲשֶׁר הַפְּרָנְסָה הִיא**
 82 **עַל-דֶּרֶךְ נוֹתֵן מָטָר עַל פְּנֵי אֶרֶץ,** האופן שבו באה ההשפעה של
 83 המטר לארץ ישראל וכמו שכתוב **וְנִתְמִי** אני בעצמי **גְּשָׁמִיכֶם גּו',**
 84 **שְׂזָהוּ עֵנִין הַפְּרָנְסָה שְׁנִמְשָׁכַת מִבְּחִינָה שְׂלֵמְעַלָּה מִסֵּדֵר**
 85 **הַשְּׂתַלְשְׁלוֹת,** למעלה מהכללים והגדרים של סדר השתלשלות שרכבו
 86 נמשכים ענייני העולם אלא היא באה **עַל-יְדֵי הֶקְבָּה מִמְש, אֲזִי**

33 של הדרגה הבאה ונוצרת ביניהם התאחדות הדבר נקרא 'יחוד'. ומבואר
 34 בתורת החסידות שקיימים שני סוגים של יחודים 'הא', **יְחוּד חִיצוֹנִיּוֹת**
 35 **חֲכֵמָה-וּבִינָה** כאשר חיצוניות החכמה מתאחדת עם חיצוניות הבינה
 36 באחדות מוחלטת לצורך השפעה **לְהַחִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת,** על דרך המבואר
 37 בקבלה שעניין היחודים נמשל ליחוד איש ואשה לצורך הולדה וכן היחודים
 38 בין שתי בחינות עליונות למעלה, כביכול, מביאים לתוספת שפיע **(לְאַחֲרֵי**
 39 **שְׁנִמְשָׁךְ מִחִיצוֹנִיּוֹת חֲכֵמָה-וּבִינָה לְבַחֲיַנַּת זְעִיר-אֲנָפִין יְחוּד**
 40 **זֶה בְּחִכְמָה וּבִינָה הוּא בְּהוֹסְפָה עַל הַשְּׁפַעַת בְּדֶרֶךְ הַרְגִיל שְׁהִיא הַמְשַׁכָּה**
 41 **מִחִיצוֹנִיּוֹת הַמוֹחִין, חֲכָמָה וּבִינָה, אֵל הַמִּידוֹת הַנִּקְרָאוֹת זְעִיר אֲנָפִין' (פנים)**
 42 **זְעִירוֹת) כִּי בִּיחַס לְאוֹר הָרַב שְׁמַאִיר בְּמוֹחִין הָאוֹר שְׁמַאִיר בְּמִידוֹת הוּא מוֹעֵט**
 43 **וְקִטְן), וּמִמְנוֹ מִיחוּד זֶה שֶׁל חִיצוֹנִיּוֹת חֲכָמָה עִם חִיצוֹנִיּוֹת בִּינָה נִמְשָׁךְ**

(34) ראה גם אוה"ת שם ע' קצד ואלך. (35) תענית י"ד, א. (36) איוב ה, י"ד. (37) ראה לקו"ת נצבים מז, א. שה"ש כב, ג. (38) ראה גם אוה"ת שם (כרך ב') ע' תשכא. (39) ראה לקו"ת פינחס פ, ב. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 גְדוּלָה פִּרְנָסָה וּנְעִלִית יוֹתֵר מִן הַגְּאוּלָּה (שְׂבָאָה עַל־יָדֵי
2 מְלֶאֱכָה, כַּנְּ"ל).

3 ג) אֲמַנְם כְּפִי שֶׁתְּהִיָּה הַמְשַׁכֵּת הַפִּרְנָסָה מִבְּחִינַה שְׁלֹמְעֵלָה
4 מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת, וְנִתְּתִי גְשָׁמִיכֶם גו', כְּדִי לְהַבִּיא לִידֵי כַךְ
5 שֶׁאֵין תְּהִיָּה הַשְּׁפָעָה כְּזוֹ נְעִלִית בְּדֶרֶךְ
6 שְׁלֹמְעֵלָה מִגְּדֵרֵי סֹדֵר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת, 1
7 הַשְּׁפָעָה מִהַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ 2
8 צְרִיכָה לְהִיּוֹת עֲבוּדַת בְּנֵי
9 יִשְׂרָאֵל לְמַעַל מֵהַגְּדֵרִים שֶׁל 3
10 הַמְּצִיאוֹת שֶׁלָּהֶם הֵינּוּ בְּאֹפֶן 4
11 דְּבַחְתִּי תִּלְכוּ, שֶׁתְּהִיָּה 5
12 עֲמִלִּים בְּתוֹרָה, בְּאֹפֶן שֶׁל 6
13 עָמַל וַיִּגְיַעַה דְּוָקָא שֶׁהוּא לִימּוֹד 7
14 יוֹתֵר נַעֲלָה מִלִּימּוֹד וַעֲיֹן סַתֵּם וְלֹכֵן 8
15 בְּכּוּחוֹ הַחֲמִשְׁךְ הַשְּׁפָעוֹת מִמְּקוֹר יוֹתֵר 9
16 נַעֲלָה מֵאִשֶׁר הַהֲשָׁפָעָה הַרְגִּילָה לְעוֹלָם, 10
17 כְּפִי שִׁיבּוּאֵר לְהִלָּן בְּאִרְכּוּת מַעֲלַת 11
18 לִימּוֹד הַתּוֹרָה בְּעַמֵּל וַיִּגְיַעַה דְּוָקָא. 12

19 וַיֵּשׁ לְהַקְדִּים תְּחִילָה הַמְּבּוֹאֵר
20 בְּהַמְשָׁךְ קְבוּצַת מֵאֲמָרִים הַעוֹסֶקֶת 14
21 בְּנוֹשֵׂא אַחַד הַנִּמְשָׁךְ עַל פְּנֵי מֵאֲמָרִים 15
22 רַבִּים תַּרְס"ו⁴⁰, דְּלִכְאוּרָה אֵינּוּ 16
23 מוֹבָן מֵהַ שְׂבָתוֹב כֵּן כֵּן בְּפִרְשָׁתוֹ
24 אִם בְּחֻקְתִּי תִּלְכוּ גו' וְנִתְּתִי 17
25 גְשָׁמִיכֶם בְּעַתָּם, וְנִתְּתִי הַאֲרָץ 18
26 וְבוֹלָה וַעֲזַן הַשְּׂדֵה גו', וְזוּה 19
27 מִשְׁמַע שֶׁהַקִּיּוֹם שֶׁל הָעוֹלָם תְּתִלּוּ 20
28 בְּשִׁמְעִים וּבְתוֹבוֹת הָאָרֶץ תְּתִלּוּ וּמוֹתְנָה 21
29 בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמְּצוּוֹת וְכֵן 22
30 מֵהַ שְׂבָתוֹב וְהִיא אִם שְׁמַע 23
31 תְּשַׁמְעוּ גו' וְנִתְּתִי מִטֵּר 24
32 אֲרִצְכֶם גו', שֶׁגַם זוּה מִשְׁמַע 25
33 שִׁרִידַת הַגֶּשֶׁם הִיא בְּתַנְאֵי שִׁלְמָדוֹ 26
34 תּוֹרָה וַיִּקְיָמוּ מִצְוֹת וְהִלָּא כְּבָר 27
35 בְּרִית כְּרוּתָה הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא 28
36 כְּבוֹר הַבְּטִיחַ וְכֹרַת בְּרִית בִּימֵי 29
37 הַמְּבּוּל בְּמֵרָאָה הַקְּשָׁת, 30
38 שְׂאֲמַר⁴¹ וַיִּרְאִיתִיהָ אֶת הַקְּשָׁת 31
39 כַּעֲנַן לְזִכּוֹר בְּרִית עוֹלָם, דְּהֵינּוּ 32
40 שִׁיְהִיָּה קִיּוֹם תְּמִידִי לְשַׁפֵּעַ כֹּל 33
41 הָעוֹלָמוֹת בְּכֹל מִצְב, בֵּין אִם בְּנֵי 34

42 הָאָדָם יִהְיוּ רְאוּיִים לִכְךָ וּבֵין אִם הִנְתָּהֶם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם תְּהִיָּה כְּהִנְתָּהֶם דּוֹר
43 הַמְּבּוּל, וְזוּהוּ שְׂבָתוֹב⁴² בְּתוֹרָה שֶׁלֹּא אַחַר הַמְּבּוּל הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַבְּטִיחַ
44 עוֹד כֹּל יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר גו' קִיץ וְחֶרֶף וַיּוֹם וְלִילָה

(40) ע' ה. 41) נח ט, טז. 42) שם ח, כב. 43) מיכה ז, יח.

אם בחוקתי תלכו

ביאור בדרך אפשר

1 עֲכָשׁוּ לאחר מתן תורה הָרִי זֶה נִמְשָׁךְ דְּוָקָא בְּאַתְעָרוּתָא
 2 דְּלִתְמָא התעוררות מלמטה, מצד האדם על-ידי עבודת בני ישראל
 3 בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת⁴⁴ שמעוררת וממשיכה המשכה והשפעה של
 4 תוספת אור רב וחיות רבה לעולם, שְׁזָהוּ מַה שֶּׁנִּתְחַדֵּשׁ בְּמַתַּן-
 5 תּוֹרָה, שֶׁכָּל הָעֲנִינִים הנמשכים
 6 מלמעלה למטה צָרִיכִים לְהִיּוֹת 1
 7 על-ידי עבודה מצד האדם 2
 8 דְּוָקָא⁴⁵ ב'אתערותא דלתתא' שהיא 3
 9 הכנה והקדמה להמשכה והשפעה של 4
 10 מלמעלה. 5
 11 ובפֿרט על-פי המבואר 6
 12 בקוֹנְטֵרְס וּמַעֲיָן⁴⁶, מאמר של 7
 13 הרבי הרש"ב נ"ע על הפסוק 'ומעין 8
 14 מבית ה' יצא והשקה את נחל 9
 15 השיטים' שְׁהַמְשַׁכֵּת הַחַיּוּת 10
 16 לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בשונה מהמשכת 11
 17 החיות לאומת העולם ולסטרא אחרא 12
 18 בכלל (שהיא מבחינת 'אחוריים' 13
 19 כאדם המשפיע לשונאו שלא ברצונו 14
 20 שמשליך לו מאחורי כתפו) וְיִכְוֶה 15
 21 לְהִיּוֹת רק על-ידי קיום 16
 22 הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת דְּוָקָא. 17
 23 וְזֶהוּ מַה שֶּׁפְּתוּב וְהִיָּה אִם 18
 24 שְׁמַע תִּשְׁמְעוּ גו' וְנִתְתִּי מִטֵּר 19
 25 אֲרַצְכֶם וּגו', וְכֵן אִם בְּחֻקֵּי 20
 26 תִּלְכוּ גו' וְנִתְתִּי גֶשְׁמִיכֶם 21
 27 בְּעַתְּם וּגו', ולעיל נשאלה השאלה 22
 28 מדוע הדברים כתובים בלשון תנאי 23
 29 והרי קיום העולם מובטח על ידי 24
 30 כריתת הברית גם ללא תורה ומצוות, 25
 31 ולפי הביאור כאן מובן כי לאמתו של 26
 32 דבר לא רק תוספת ההשפעה למעלה 27
 33 מ'מסדר השתלשלות' אלא גם עיקר 28
 34 ההשפעה, ובפרט לבני ישראל, היא 29
 35 אכן על ידי תורה ומצוות, ולכן כתוב 30
 36 שדווקא אם שמוע תשמעו ואם 31
 37 בחוקתי תלכו אזי יזכו לשפע מלמעלה הִנְנוּ שְׂגֻם עֲנִין הַגְּשָׁמִים 32
 38 וּפְרֻנְסָה כּו' תְּלוּי בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת דְּוָקָא. 33
 39 אֵךְ בְּזָה גּוּפָא בעניין זה עצמו יֵשׁ חִילוּקִים הַבְּדִילִים וּדְרֻגוֹת שׁוֹנוֹת 34
 40 בְּאוֹפֵן הַמְשַׁכֵּת הַפְּרֻנְסָה, לְפִי אוֹפֵן הַעֲבוּדָה בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה 35
 41 וּמִצּוֹת הצורה שבה הפרנסה נמשכת מלמעלה למטה היא בהתאם לצורת 36
 42 העבודה של האדם בלימוד התורה וקיום המצוות, כפי שהולך ומפרט.

ביאור בדרך אפשר

וְהַעֲנִין הוּא⁴⁷, דְּהֵנָּה, בְּפִרְשָׁה שְׁנִיָּה דְּקִרְיַאת-שְׁמַע כְּתִיב 43
 כתוב וְהִיָּה אִם שְׁמַע תִּשְׁמְעוּ וּגו' וְלַעֲבֹדוּ בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל 44
 נַפְשְׁכֶם וּגו', וְלֹא נִזְכָּר הָעֲנִין דְּכָל מְאֹדָךְ⁴⁸, בשונה מפרשה 45
 ראשונה של קריאת שמע, "שמע ישראל", בה נאמר "ואהבת... ובכל מאודך" 46
 וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴⁹ 47
 שְׁזָהוּ המצב שבו מדברת פרשת 48
 "והיה אם שמוע" הוא מְעַמֵּד 49
 וּמַצִּיב שְׂאִין עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל 50
 מְקוּם, אֵךְ שְׁלוּמְדִים תּוֹרָה 51
 וּמְקִימִים מִצּוֹת, הגמרא מצביעה 52
 על סתירה בין שני פסוקים. פסוק אחד 53
 אומר "ולקחתי דגני בעתו", היינו 54
 שהקדוש-ברוך-הוא יאסוף את הדגן 55
 עבור בני ישראל, וכתוב אחד אומר 56
 "ואספת דגנך" היינו שהאדם יאסוף 57
 את הדגן בעצמו. ומיישבת: "כאן בזמן 58
 שישראל עושין רצונו של מקום" שאו 59
 לא יצטרכו לטרוח לאסוף את הדגן, 60
 "כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו 61
 של מקום" ואז יצטרכו לאסוף את 62
 הדגן בעצמם. ושואלים על כך: והרי 63
 פרשה זו מדברת במצב שבו בני 64
 ישראל שומעים ומקיימים את 65
 המצוות? ועונים שקיום המצוות ללא 66
 אהבת ה' "בכל מאודך" נחשב "אין 67
 עושין רצונו של מקום", פִּינּוֹן 68
 שְׁהַעֲבוּדָה אֵינָה אֱלֵא 69
 בְּמִדְיָה וְהַגְּבֻלָּה, וְלֹא בְּכָל 70
 מְאֹדָךְ שמשמעו "מאד" בלי גבול. 71
 וְעַל-יְדֵי עֲבוּדָה זֹו עבודת ה' 72
 במדידה והגבלה נִמְשַׁכֵּת הַפְּרֻנְסָה 73
 מִבְּחִינַת סֵדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת 74
 בְּלִבְדוּ, שדרכו נמשך ויורד אור 75
 מוגבל שְׁזָהוּ רק יְחוּד חִיצוֹנִי 76
 פְּנ"ל ש'מוליד' השפעה מוגבלת. 77
 אֵךְ פְּדִי לְהַמְשִׁיךְ עֲנִין 78
 הַפְּרֻנְסָה מִבְּחִינַת שְׁלֵמַעְלָה מְסֻדֵּר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, מִבְּחִינַת 79
 יְחוּד פְּנִימִי, וְעַד שְׁיִוְמָשֵׁף לא רק מפנימיות הספירות אלא למעלה 80
 מזה מַעֲצָמוֹתוֹ יְתִבְרַךְ, הֵנָּה עַל זֶה כּדִּי שְׁתַּהִיָּה הַשְּׁפָעָה לְלֵא גּוּבּוֹל 81
 וממקור עליון ביותר צָרִיכָה לְהִיּוֹת הַעֲבוּדָה דְּקִיּוּם הַתּוֹרָה 82
 וּמִצּוֹת בְּאוֹפֵן שְׁלֵמַעְלָה מְמִדְיָה וְהַגְּבֻלָּה, שְׁזָהוּ עֲנִין בְּכָל 83
 מְאֹדָךְ, כאמור ש"מאוד" משמעו בלי גבול והכוונה היא לְמַעְלָה 84

(44) ראה גם המשך תרס"ו ע' כט ואילך. (45) ראה שיחת ש"פ בהו"ב, מבה"ח סיון ה'שית' (תו"מ ח"א ע' 73 ואילך). ועוד. (46) מאמר ז' (ע' 77 ואילך). (47) ראה גם המשך מים רבים תרל"ו פכ"ט. (48) ואתחנן ו, ה. (49) ברכות לה, ב. וראה אור תורה להה"מ סימן קסו. אוה"ת פרשתנו ע' תרמד ואילך. ע' תרנו ואילך. ע' תרפג. ועוד.

44 (הלידה), וְהָרִי עֲנֵן הַלֵּידָה הוּא כְּמוֹ הַתְּחַדְּשׁוֹת וְיִצִּירָהּ שֶׁל יֵשׁ
 45 מֵאֵין מִמֶּשׁ, שְׁזָהוּ האִפְשָׁרוֹת לִיצוֹר "יש" (דבר) מֵ"אֵין" (לא דבר) היא
 46 רַק בְּכַח הָאֵין־סוֹף, הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּעִצְמוֹ, וְלֹא רַק הָאֵרָה וְהַתְּגִלּוֹת
 47 מוֹעֲטָת שֶׁל אֹר אֶלּוּקִי כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּינוּ הִזְקֵן בְּפִתְיָא⁵⁴ שְׁמֵהוּתוֹ
 48 וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַמֵּאֲצִיל בְּרִיאַת
 49 העולמות העליונים כמו עולם האצילות
 50 נִקְרָאת הַאֲצִלָּה מִלְשׁוֹן 'אֲצִלוֹ וְסוּמְךָ'
 51 לַהוֹרֹת שֶׁעֵדִין אֵין זוּ מִצִּיאֹת מוֹגֵדֶת
 52 כְּמוֹ הַנְּבִרָאִים שֶׁלֹּמְטָה מֵהַאֲצִילוֹת,
 53 וְכִיוּן שֶׁכָּאֵן מִיִּחְסִים אֵת הַבְּרִיאָה
 54 לְמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־
 55 הוּא מִשְׁתַּמְשֵׁים בְּבִיטוּי 'הַמֵּאֲצִיל' וְלֹא
 56 'הַבּוֹרָא' בְּרוּךְ־הוּא שְׁמֵצִיאֹתוֹ
 57 הוּא מְעַצְמוֹתוֹ, וְאֵינּוּ עֵלוֹל
 58 וְאֵינּוּ תוֹצֵאָה מֵאֵיזָה עֵלָה סִיבָה
 59 (גֹּרֵם כְּלִשׁוֹה) שֶׁקְּדָמָה לּוֹ חֶסֶד־
 60 וְשְׁלוֹם, אֲלֵא הוּא קִדְמוֹן לְכֹל
 61 הַבְּרֹאִים, הֵנָּה כִּיוּן שֶׁהַמִּצִּיאוֹת שֶׁלּוֹ
 62 עֲצָמוֹ הֵיא כּוּוֹ שֶׁאֵין לָהּ שׁוֹם סִיבָה
 63 וְגֹרֵם אֲלֵא הֵיא מִמְנוּ עֲצָמוֹ, לְכֹן הוּא
 64 לְבִדּוֹ בְּכַחוֹ וְיִקְלָתוֹ לְבְּרֹא יֵשׁ
 65 מִצִּיאֹת מֵאֵין וְאִפְסֵי הַמּוֹחֵלֵט
 66 שֶׁלֹּא קִדְמָה לוֹ שׁוֹם מִצִּיאֹת מִמֶּשׁ
 67 בְּלִי שׁוֹם עֵילָה וְסִיבָה אַחֲרָת
 68 קוֹדְמָת לֵישׁ הֵזָה, הֵרִי שֶׁהַבְּרִיאָה
 69 עַל יְדֵי הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מִתִּיחַדֶּת
 70 וּמִתְאִפִּינֵת בְּכַח שֶׁהֵיא יִצִּירָהּ שֶׁל "יש"
 71 מֵ"אֵין וְאִפְסֵי הַמּוֹחֵלֵט" וְכַמְבּוֹאֵר
 72 בְּאַרְבָּעָה בְּהַמְשָׁךְ הַמֵּאֲמָרִים
 73 הַפּוֹתָב בְּנוֹסָה אַחַת מִבְּרִכּוֹת הַנִּישׁוּאִין
 74 שְׁמַח תְּשַׁמַּח שֶׁנֶּאֱמַר בְּשֵׁנֶת
 75 תְּרִינִי⁵⁵ לְרַגֵּל נִישׁוּאֵי הַרְבִּי הַרִי"צ
 76 נ"ע, שְׁעֲנֵן הַלֵּידָה בְּגִשְׁמוּת שֶׁגַם
 77 בּוֹ יֵשׁ מֵעֵין יִצִּירָהּ שֶׁל "יש" מֵ"אֵין"
 78 הוּא הַתְּגִלּוֹת כַּח הָאֵין־סוֹף לְמִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלִכּוֹן עֵמֶל הַתּוֹרָה
 79 נֹזֵכַר בְּקֶשֶׁר לְפִסְקוֹ הַמְּדַבֵּר עַל עֲנִיַן הַלֵּידָה, לַהוֹרֹת עַל גּוֹדֵל מֵעֵלָתוֹ, כְּמִבּוֹאֵר
 80 לְעִיל.
 81 וְזָהוּ אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ, שֶׁתְּהִיּוּ עֲמֵלִים בְּתוֹרָה, הֵינּוּ שְׁלֵמוֹד
 82 הַתּוֹרָה הוּא בְּאֹפֶן שֶׁלְּמַעְלָה מְמַדִּידָה וְהַגְּבִלָּה שׁוֹה עֲנִינּוּ שֶׁל
 83 הַעֵמֶל וְהַיִּגִיעָה, כְּאִמּוֹר, מֵעַל וּמֵעֵבֶר לַהֲגַבְלוֹת. וְכִמְזָה מוֹכֵן, שֶׁגַם קִיּוֹם
 84 הַמְּצוֹת הַאִמּוֹר בְּפִסְקוֹ זֶה בְּהַמְשָׁךְ לֵ"אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ" הוּא בְּאֹפֶן
 85 שֶׁלְּמַעְלָה מְמַדִּידָה וְהַגְּבִלָּה, עַל־דֶּרֶךְ הַאִמּוֹר לְעִיל שֶׁאֲהַבַת ה'
 86 שֶׁמִּמְשִׁיכָה "נִשְׁמִיכֶם בְּעַתָּם" וְמוֹרִידָה שֶׁפֶע לֵאלֹהֵי הַגְּבִלָּה הֵיא אֲהַבָה בְּלִי גְבוּל

1 מֵהַגְּבִלָּת כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ, מֵעַל וּמֵעֵבֶר לִמָּה שֶׁהָאֵדָם מִסּוּגֵל לְעֵשׂוֹת
 2 בְּעִבּוּדֶת ה' כְּכּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַמּוֹגְבִלִים אֲלֵא זֶהוּ מִצַּב שֶׁבּוֹ הָאֵדָם מְגַלָּה בְּעִצְמוֹ
 3 כַּחוֹת לֹא גְבוּל, מֵעַל וּמֵעֵבֶר לַהֲגַבְלָת הַכַּחוֹת הַרְגִילִים הֵן כַּחוֹת
 4 פְּנִימִיִים שֶׁמְלוּבְּשִׁים בְּגוֹף כְּמוֹ כַּחוֹת הַשֶּׁכֶל וְהַרְגֵשׁ (מוֹחֵן וּמִידוֹת) וְהֵן
 5 כַּחוֹת מְקִיפִים שֶׁפּוֹעֵלִים בְּגוֹף
 6 בְּדֶרֶךְ 'מְקִיף' בְּלִי הַתְּלַבְּשׁוֹת נִיכְרַת
 7 וְנִרְגַשְׁתָּ בְּגוֹף (כְּמוֹ כּוֹחַ הַרְצוֹן). וְעֲנֵנּוּ
 8 זֶה (שֶׁל אֲהַבַת ה' לֹא גְבוּל בְּכֹל
 9 מֵאֲדָרָךְ) הוּא בְּתַפְּלָה. וְכַלְמוֹד
 10 הַתּוֹרָה לִימּוֹד תּוֹךְ יִצִּיאָה מִהַגְּבִלוֹת
 11 וּמֵעַל וּמֵעֵבֶר לַרְגִיל הוּא עֲנֵנּוּ
 12 הַיִּגִיעָה וְהַעֲמֵל בְּתוֹרָה,
 13 שְׁעַל־יְדֵי־זֶה עַל יְדֵי אֲהַבַת ה' לֹא
 14 גְבוּל בְּתַפְּלָה וְעַל יְדֵי יִגִיעָה בְּתוֹרָה
 15 מֵעַל וּמֵעֵבֶר לַרְגִיל מְמַשִּׁיכִים
 16 מִלְּמַעְלָה אֹר אֶלּוּקִי וְהַשְּׁפָעָה שֶׁל
 17 פְּרִסָּה בְּחִינַת בְּלִי־גְבוּל כּו',
 18 כְּמִבּוֹאֵר בְּכַמָּה דְּרוּשִׁים
 19 בְּהַמְשָׁךְ תְּרִס"ו⁵⁰ (וְגַם)
 20 בְּדְבֹרֵי־הַמְּתַחֵל אִם בְּחֻקֵּי
 21 תִלְכוּ⁵¹ גּוֹדֵל מֵעֵלָת הַיִּגִיעָה
 22 בְּתוֹרָה, שְׁדוּקָא בְּאִמְצַעוֹתָהּ הָאֵדָם
 23 מִתְּעַלָּה וּמִתְקַרֵּב לְאֶלּוּקוֹת וּמִמְשִׁיךְ אֹר
 24 אֶלּוּקֵי נַעֲלָה, הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵאִשֵּׁר
 25 בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה לֹא עֵמֶל וְיִגִיעָה. וְשֵׁם,
 26 בִּיהַמְשָׁךְ תְּרִס"ו, הַדְּבַר מְבּוֹאֵר עַל־פִּי
 27 מֵאֲמַר הַזֶּה⁵² עַל פְּסוּק⁵³
 28 [בְּעֵשׂוֹתָן נִירָאוּ... וּמֵעוֹלָם לֹא שִׁמְעוּ
 29 לֹא הָאֵינּוּ, עֵין לֹא רֵאתָ אֶלּוּקִים
 30 זוֹלָתָךְ] יַעֲשֶׂה לְמַחְכָּה לּוֹ
 31 (הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עֵשֶׂה נִירָאוֹת
 32 וְנִפְלְאוֹת לְמִי שֶׁמִּחְכָּה לוֹ וּמֵאִין בּוֹ),
 33 וְעַל כֵּן נֶאֱמַר בּוֹהֵר שֶׁ"לְמַחְכָּה לּוֹ"
 34 הוּא לְמֵאֵן דְּדַחֲקִין בְּמֵלָה
 35 דְּחֻקֵּי־כּו' לֵאלֹהֵי שְׁדוּחֻקִים עֲצָמֵן לַהֲתִיבֵעַ בְּדַבְּרֵי חֻכְמָה, הֵינּוּ הַעֲמֵלִים
 36 וּמִתִּיגִיעִים בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה.
 37 וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁמֵּעֵלָת הַיִּגִיעָה וְהַעֲמֵל בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה תּוֹךְ
 38 יִצִּיאָה מִהַגְּבִלוֹת שֶׁל הָאֵדָם שְׁעַל־יְדֵי־זֶה מְמַשִּׁיכִים מִלְּמַעְלָה
 39 בְּחִינַת אֹר אֶלּוּקֵי בְּלִי־גְבוּל, מְרוּמְזוֹת גַּם בְּמֵאֲמַר רְבוּתֵינוּ וְ"ל
 40 בְּנוֹגַע לְעַמֵּל תּוֹרָה, כֹּל אֲדָם לְעַמֵּל נִבְרָא, שְׁנֵאֲמַר כִּי אֲדָם
 41 לְעַמֵּל יוֹלֵד (כְּנ"ל סְעִיף א), הֵינּוּ, שְׁמַקְשָׁרִים זֶה אֵת עֲנִיַן
 42 הַעֵמֶל וְהַיִּגִיעָה בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה עִם עֲנֵנּוּ הַלֵּידָה דְּוָקָא (וְדוּרִשִׁים זֹאת
 43 עַל הַפְּסוּק לְעַמֵּל יוֹלֵד הַמְּצַבֵּעַ עַל קֶשֶׁר בֵּין הַעֵמֶל בְּתוֹרָה לְנוּשָׂא

(50) ע' עח ואילך. (51) בסופו (ע' תמו). (52) ח"א קל, ב. (53) ישעי' סד, ג. (54) ס"כ (קל, סע"א ואילך). (55) סה"מ תרנ"ו ע' קעט.

אם בחוקתי תלכו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (בכל מאדך) שְׁזָהוּ גַם מֵה שִׁכְתוּבוֹ וְאֵת מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם
2 אוֹתָם, דְּהִינּוּ לֹא רַק מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת בְּפוֹעֵל (וְעֲשִׂיתֶם
3 אוֹתָם), אֲלֵא גַם שְׂמִירַת הַמִּצְוֹת הַכּוֹלֵלֶת אֶת עֲנִין הַמַּחֲשָׁבָה
4 וְהַפְּנִינָה כו', שְׂכַתוּצָא מִכָּן קִיּוּם הַמִּצְוֹת הוּא לֵלֵא גְבוּל בְּמִבּוֹאֵר
5 בַּתְּנַיָּא 56 בְּפִרוּשׁ מֵאֲמַר
6 רְבוּתֵינוּ ז"ל 57 מַחֲשָׁבָה טוֹבָה 1
7 הַקֶּבֶ"ה מְצַרְפָּה לְמַעֲשֵׂה, 2
8 דְקָאֵי שְׁעִינן הַמַּחֲשָׁבָה כּוּוּנְתוּ עַל 3
9 הַדְּחִילוֹ וּרְחִימוּ הִירָאָה וְהַאֲהַבָּה 4
10 שִׁבְתְּבוֹנוֹת מוּחוּ וְתַעֲלוּמוֹת 5
11 לְבוֹ, שְׂאֲמַנְס נִמְצָאוֹת בְּמַעֲמֵקֵי הַמוּחַ 6
12 וְהַלֵב וְלֹא בֹאֹת לִידֵי גִלּוּי בְּצוּרָה 7
13 נִיכַרַת וְנִרְגַשְׁתּוּ וְכָלֵל זֹאת יֵשׁ בְּהֵן מַעֲלָה 8
14 גְדוּלָה מֵאֵד שִׁבְתְּבוֹהוּ דְרַכְיָהֶם 9
15 לְמַעֲלָה מַעֲלָה מִבְּחִינַת 10
16 הַמַּעֲשֵׂה לְבָדוּ בְלִי יִרְאָה וְהַאֲהַבָּה, 11
17 אֲלֵא שִׁהֲקֶב"ה מְצַרְפֵּן 12
18 וּמְחַבְרֵן אֶת הִירָאָה וְהַאֲהַבָּה 13
19 לְבְחִינַת הַמַּעֲשֵׂה. וְכֹאֲשֶׁר 14
20 הָעֵבֹדָה הִיא בְּאוֹפֵן פְּזוּה, בְּלִי 15
21 גְבוּל - כְּשֹׂאֲהַבְתָּ ה' הִיא "בְּכָל מֵאֲדָךְ", 16
22 לִימּוּד הַתּוֹרָה הוּא בִּיגִיעָה וְקִיּוּם 17
23 הַמִּצְוֹת הוּא בִּירָאָה וְהַאֲהַבָּה אֲזִי גַם 18
24 הַמַּשְׁכַּת הַפְּרִנְסָה שַׁעַל יְדֵי כָל זֶה 19
25 הִיא מִבְּחִינָה שְׁלֵמַעֲלָה 20
26 מִהַמְּדִידָה וְהַהֲגַבְּלָה דְסִדְר 21
27 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, שְׁזָהוּ מֵה 22
28 שִׁכְתוּבוֹ אִם בְּחֻקְתֵי תִלְכוּ גו', 23
29 וְנִתְתִי גִשְׁמִיכְם גו', וְנִתְתִי 24
30 דִּיִּיקָא, לֹא עַל-יְדֵי שְׁלִיחַ, 25
31 אֲלֵא אֲנִי הַקְדוּשׁ-בִּירוּךְ-הוּא בְּעַצְמוֹ 26
32 ("אֲנִיכִי") הוּא הַנּוֹתֵן אוֹתָם, 27
33 וְלִכְּנָן גַם הַמַּחֲשָׁבָה וְהַשְׁפָּעָה 28
34 לְמַטָּה שֶׁל הַגַּשְׁמִים וְהַצְּמִיחָה 29
35 שְׁבַע-קְבוּטֵיהֶם הִיא בְּאוֹפֵן 30
36 שְׁלֵמַעֲלָה מִהַהֲגַבְּלוֹת הַטָּבַע 58, 31
37 שְׁזָהוּ עֲנִין חֲטִיִּים גְּדוּלוֹת מֵאֵד 32
38 כְּכִלּוֹת, וְגַם אֵילְנֵי סֶרֶק יִתְנוּ 33
39 פִּירוֹת בְּנִיגוּד לְטַבְעֵם (כְּנ"ל 34
40 סְעִיף א.) 35
41 (ד) וְהִנֵּה ב' אוֹפְנִים הַנ"ל בְּעֲנִין הַפְּרִנְסָה שְׁהוּא
עֲנִין הַגִּשְׁמִים (כְּנ"ל סְעִיף ב), יִשְׁנָם
גַם בְּעֲנִין הַגִּשְׁמִים בְּפְנִימִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת, שְׁזָהוּ
עֲנִין הַתּוֹרָה, כְּמוֹכָא ב'אֹר הַתּוֹרָה 59 שֶׁהַתּוֹרָה
נִקְרָאת גִּשְׁמֵם 60, וְאֲדַרְבָּה, הַתַּחֲלַת כָּל הָעֲנִינִים
הִיא בְּפְנִימִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת, וְאֲחַר-כֵּן
מִשְׁתַּלְשְׁלִים גַם בְּגִשְׁמִיּוֹת, וּבְפִרְט בְּנִדּוּן-דִּידוּן,
דִּיִּיקָא, אֲנִי הוּא הַנּוֹתֵן אוֹתָם, הֵינִי שְׁיִמְשֵׁף
מִבְּחִינַת אֲנִי (שְׁזָהוּ עַל-דֶּרֶךְ אֲנִי מִי שְׂאֲנִי,
דֵּלֵא אֲתִרְמִיזוּ בְּשׁוּם אוֹת וְקוֹץ כו') לְהִיּוֹת עֲנִין
הַגִּשְׁמִים כְּפִשׁוּטָם, צְרִיף לְהִיּוֹת מְמוּצָע בִּינֵיהֶם,
וְזֶהוּ עֲנִין הַתּוֹרָה, שְׁהִיא הַמְּמוּצָע בֵּין הַבּוֹרָא
לְנִבְרָאִים, וְלִמְעַלָּה יוֹתֵר, הַמְּמוּצָע בֵּין הַמְּאֲצִיל
לְנִאֲצִילִים 61 הַרוּחָנִיִּים הָעֲלִיּוֹנִים
יוֹתֵר מֵ"בוֹרָא" וּ"נְבוֹרָא" הַתּוֹרָה הִיא
בֵּין הַמְּאֲצִיל וְנִאֲצִילִים יֵשׁ פֶּעַר וְרוּחֹק
הָעֵרֶךְ כּוֹה יֵשׁ צוּרֵךְ בְּמִמוּצָע שִׁיחַבֵּר
וּיִקְשֵׁר בֵּינֵיהֶם שְׁהִרֵי הַמְּאֲצִיל
שְׁלֵמַעֲלָה מְכַל גְּבוּל וְהַגְּדֵרָה הוּא
לְמַעֲלָה מִהַעֲשֵׂר סְפִירוֹת שְׁהֶם בְּהַגְּבָלָה, וּבְפִרְט בְּהִיּוֹתָם
לְמַעֲלָה מִהַעֲשֵׂר סְפִירוֹת שְׁהֶם בְּהַגְּבָלָה וּבַהֲגֵרָה מְסוּיִמָּת, 62

(56 פט"ז. 57) קידושין מ, א. 58) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 116 ואילך - החילוק בענין הגשמים בין פ' עקב (פרשה שני' דק"ש) לפ' בחוקותי. 59) שם ע' קצד. שם (כרך ב') ע' תשיח ואילך. וראה גם ד"ה אם בחוקותי תלכו תרכ"ו קרוב לסופו (סה"מ תרכ"ו ע' קא). סד"ה אם בחוקותי תלכו עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' תכט). 60) ראה ערכי הכינויים לבעל סד"ה מערכת גשם. 61) ראה גם המשך תער"ב ח"א ע' שכח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ובפרט בהיותם באצילות שאז הם מוגבלים ביותר, עשר
 2 ולא תשע, עשר ולא אחד עשר⁶², בשונה מעשר הספירות כמו
 3 שהן למעלה יותר ("עשר ספירות הגנוזות") שם הן לא כל כך מוגדרות,
 4 והמאציל הוא לא רק למעלה מהעשר ספירות אלא ולמעלה גם מהאור
 5 הבלי-גבול האין סוף שלמעלה
 6 מאצילות, שהרי כל אור הוא 1 באצילות שאז הם מוגבלים ביותר, עשר ולא
 7 ענין של גילוי מהמאור עצמו, 2 תשע, עשר ולא אחד עשר⁶², ולמעלה גם
 8 מקור האור ואינו הדבר עצמו אלא 3 מהאור הבלי-גבול, שהרי כל אור הוא ענין של
 9 התגלות והתפשטות ממנו, וגילוי 4 גילוי, וגילוי הוא ענין של הגבלה, וכפי
 10 הוא ענין של הגבלה כי יש 5 שפבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶³ במה שפכתוב⁶⁴
 11 גבול עד כמה הוא מאיר ומתגלה, 6 עוטה אור פשלמה, דקאי על התורה, שהיא
 12 וכפי שפבאר כ"ק מו"ח 7 מדרגה ממוצעת, וכל ממוצע הרי הוא כלול
 13 אדמו"ר⁶³ במה שפכתוב⁶⁴ 8 משתי דרגות, דהינו בחינה אחרונה שבפולין,
 14 עוטה אור פשלמה, דקאי 9 ובחינה ראשונה שפכתתון, שהוא הממוצע
 15 שכונת הפסוק היא על התורה, 10 ביניהם, והם ב' המדרגות אור ושלמה, והוא
 16 שהיא מדרגה ממוצעת בין 11 ענין גליא דתורה ופנימיות התורה. וזהו גם ב'
 17 בורא לנברא ובין מאציל לנאצלים, 12 הדרגות שבפנין הגשמים כפי שהוא בתורה⁶⁵,
 18 וכל ממוצע המחבר שתי בחינות 13 גליא דתורה ופנימיות התורה⁶⁶.
 19 ורקורת זו מוז שהאחת עליונה והאחת 14 (ה) וכו' יוכן גם מעלת רבי שמעון בן יוחאי,
 20 תחתונה הרי הוא פלול משתי 15 שהיה במדרגה גבוהה ביותר, וכפי
 21 דרגות, דהינו בחינה אחרונה 16 שאמר לו רבי עקיבא רבו, דייך שאני ובוראך
 22 הסופית והתחתונה שבפולין, 17 מכירים כחך⁶⁷, והינו לפי שהיתה תורתו
 23 ובחינה ראשונה ההתחלתית 18 אומנותו⁶⁸, ועסק בנגלה דתורה ובנסתר דתורה
 24 והעליונה שפכתתון, כי נקודת 19 ביחד, והינו, שרזין דרזין שבתורה היו אצלו
 25 החיבור בין דרגה עליונה לדרגה 20 בגילוי בהבנה והשגה, ובאופן שגם לימוד
 26 תחתונה היא בקצה התחתון של 21 תורתו הנגלית היה בבחינת המשכת אור
 27 העליונה והקצה העליון של התחתונה 22 הפנימי והסתום כו', שהיה יודע הפנימיות בכל
 28 והממוצע המחבר ביניהם כולל בתוכו 23 פשטי ההלכות כו' (וכן גדלה מעלתו לגבי
 29 את שני הענינים שהוא הממוצע 24 שאר תנאים, לא מיבעי לגבי התנאים שעיקר
 30 ביניהם, והם ב' המדרגות 25 עסקם היה או בנגלה דתורה או בפנימיות
 31 בשתורה הנוכרות בפסוק זה אור 26 התורה, אלא גם לגבי התנאים שעסקו בנגלה
 32 ושלמה, והוא ענין גליא 27 דתורה חלק הנגלה שבתורה,
 33 דתורה חלק הנגלה שבתורה, 28 מה שכתב הרב-החסיד רבי הלל מפאריטש⁷⁰
 34 התלמוד וההלכה ופנימיות 29 ששמע מהרב-החסיד רבי איזיק מהאמיל בשם
 35 התורה הקבלה והחסידות. וזהו 30 רבינו הזקן, שלפני נשמות הגבוהות כמו רבי
 36 גם ב' הדרגות שבפנין 31 שמעון בן יוחאי לא נחרב הבית כלל כו', והינו,
 37 הגשמים המבוזרות לעיל (בהגבלה) 38 ולמעלה מהגבלה) כפי שהוא
 39 בתורה⁶⁵, שהכוונה היא לשני חלקי התורה 39 גליא דתורה ופנימיות
 40 התורה⁶⁶. 40 שמעון בן יוחאי לא נחרב הבית כלל כו', ומבחינתם האור
 41 (ה) וכו' יוכן גם מעלת רבי שמעון בן יוחאי, שהיה 41 האלוקי האיר אחרי החורבן בדיוק כמו לפני החורבן והינו, לפי שענינו

(62) ספר יצירה פ"א מ"ד. (63) רד"ה עוטה אור כשלמה ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 67). (64) תהלים קד, ב. (65) ראה גם אוה"ת שם ע' קצו. (66) ראה גם סה"מ עטר"ת שם: "וזהו ונתתי גשמיכם בעתם, שע"י ההילוך בכחי' אהבה דבכל מאדך הוא גילוי בחי' פנימיות התורה". (67) ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב. (68) שבת יא, א. (69) ראה המשך תרס"ו ע' מה. ע' ריט. ע' שו. (70) פלח הרמזן שמות ע' ז.

אם בחוקותי תלכו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הוּא שָׁבוּ הִיָּה גִילוי עֲצֻמוֹתוֹ יִתְבַּרְךָ, וְאֶצֶל רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי הָאִיר גִּילוי עֲצֻמוֹתוֹ יִתְבַּרְךָ
2 בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְהָאִיר הַזֶּה הַמְּשִׁיךְ לְהָאִיר אֲצִלוּ גַם אַחֵרֵי הַחֲרוּבִין כִּן
3 שְׁלֵגְבֵי הַחֲרוּבִין לֹא הִיָּה הַעֵלֶם וְהַסְתֵּר.
4
5 וְכִינּוֹן שֶׁהַתּוֹרָה הִיא הַמְּמוּצָע
6 הַמִּקְשֵׁר וְהַמַּחְבֵּר שֶׁעַל־יָדָהּ הִיא
7 הַהִמְשָׁכָה שֶׁל הָאִוֵּר הָאֱלוּקִי
8 בְּעוֹלָם (כִּנ"ל סְעִיף ד). הָרִי
9 מַעֲלָתוֹ שֶׁל רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן
10 יוֹחָאי בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה נִמְשָׁכֶת
11 לֹא רַק בְּעֵינָיִים וְרוּחָנִים אֲלָא גַם
12 בְּעֵינֵי הַפְּרָנְסָה הַגְּשֵׁמִית, שֶׁהִיא
13 בְּאֹפֶן נֶעֱלָה מֵאֵד מִבְּחִינָה
14 שְׁלִמְעֵלָה מִסֵּדֶר הַשְּׁמַלְשְׁלוֹת,
15 שְׁלֵבֵן סִבְיָא לִיהִ לְרַבֵּי
16 שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי שִׁיטְתוֹ הִיא
17 אֶפְשָׁר הָאֵם יִתְכֵן אָדָם חוֹרֵשׁ
18 בְּשַׁעַת חֲרִישָׁה וְזוֹרֵעַ בְּשַׁעַת
19 זְרִיעָה כֹּוּ תוֹרָה מַה תְּהֵא
20 עֲלֶיהָ וּלְפִי שִׁיטְתוֹ הָאֵד לֹא צָרִיךְ
21 לְעִסּוֹק כֻּלָּל בְּעֵינָיִי הָעוֹלָם אֲלָא רַק
22 בַּתּוֹרָה, וְלִגְבֵי הַפְּרָנְסָה אֵל לוֹ לְחַשׁוֹשׁ
23 אֶלָּא בְּזִמְן שְׁיִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין
24 רְצוּנוֹ שֶׁל מְקוֹם מְלֹאכְתָּן
25 נַעֲשִׂית עַל־יְדֵי אַחֲרִים,
26 שְׁנֵאֲמַר⁷¹ וְעַמְדוֹ זְרִים וְרַעוּ
27 צִאֲנָכֶם וְגו'⁷², מְבַלֵּי שְׁבֵנֵי יִשְׂרָאֵל
28 יִצְטָרְכוּ לְהַתְּעַסֵּק בַּעֲצָמָם בְּעֵינָיִי
29 הַפְּרָנְסָה (וּרְק כְּאִשֶׁר אִינֶם עוֹשִׂים אֵת
30 רְצוּנוֹ שֶׁל מְקוֹם אוֹי עֲלֵיהֶם לְעִסּוֹק
31 בְּעֵינָיִי הַפְּרָנְסָה בַּעֲצָמָם) וְהִנְיֹו,
32 שֶׁעַל־יְדֵי הָעֵסֶק בַּתּוֹרָה נִמְשָׁךְ
33 שְׁפַע גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת (וְלֹא בְּאֹפֶן
34 שֶׁל שְׁלִילַת הַגְּשָׁמִיּוֹת וּפְרִישוֹת
35 מֵהָעוֹלָם), אֶלָּא שֶׁהַהִמְשָׁכָה
36 בְּגִשְׁמִיּוֹת שְׁבָאָה עַל יְדֵי לִימוּד
37 הַתּוֹרָה בְּאֹפֶן כּוּחַ, לְמַעֲלָה מִמִּדְיָה
38 וְהַגְּבִלָה, הִיא בְּאֹפֶן שְׁלִמְעֵלָה
39 מִהַטְּבַע, שֶׁזֶּהוּ הָאֹפֶן הַיִּתְרֵי
40 נַעֲלָה בְּעֵינֵי הַפְּרָנְסָה (כִּנ"ל
41 סְעִיף ג).
42 וְזֶהוּ גַם מַה שְׁמַצִּינּוּ בְּנוֹגַע לְרַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי וְרַבֵּי

אֶלְעָזָר בֶּנּוּ, שֶׁפָּאָשֵׁר הָיָו בְּמַעֲרָה וְעִסְקוּ בַּתּוֹרָה לְמַעֲלָה מִמִּדְיָה
וְהַגְּבִלָה אֵיתְרַחֲשִׁישׁ נִיסָא, אֵיבְרִי לְהוּ חְרוּבָא וְעֵינָא דְמִיָּא
כֹּו'⁷³, הַתְּרַחֵשׁ נִס וְנִבְרָא לֵהֶם עֵץ חֲרוּבִים וְעֵמֶץ מִיָּם וּמֵהֶם הֵם נִיזוּנוּ בְּמִשְׁךְ
הַשָּׁנִים שֶׁהָיָו בְּמַעֲרָה הִנְיֹו שֶׁהַפְּרָנְסָה שְׁלָהֶם הִתְהַ בְּאֹפֶן נְסִי,
לְמַעֲלָה מִהַמִּדְיָוֹת וְהַגְּבִלּוֹת שֶׁל
הַטְּבַע.
וְלִהְעִיר גַּם מֵהַשְּׁקָלָא־וְטְרִיָּא
הַדִּיּוֹן בְּדַבְרֵי הָאֲחֲרוּנִים⁷⁴,
אֵיךְ אֶכְלוּ רַבֵּי שְׁמַעוֹן וְרַבֵּי אֲלֵעִזֹּר
מִיָּד מְאוֹתוֹ חְרוּב, וְלֹא חִיּוּשֵׁי
וְלֹא חֲשָׁשׁוֹ מְשׁוּם עֲרָלָה, הַאיסוּר
לְאֲכֹל מִפְּרִיֹת הָעֵץ בְּשְׁלוֹשַׁת הַשָּׁנִים
הָרִאשׁוֹנוֹת וְאַחַד הַתּוֹרָצִים עַל
זֶה, שֶׁזֶּהוּ לְפִי שְׁבָא מִן
הַשָּׁמַיִם בְּדֶרֶךְ נִס, וְאִין דְּבַר
טְמָא יוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם⁷⁵
בְּשׁוֹנָה מִפְּרִיֹת עֵרְלָה הָאִסוּרִים
בְּאֲכִילָה וְנַחֲשִׁים דְּבַר טְמָא, פִּירוֹת
הָעֵץ שְׁצַמַּח בְּדֶרֶךְ נִס מִן הַשָּׁמַיִם הָיָו
מוֹתֵרִים בְּאֲכִילָה מִיָּד.
וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁגַּם זֶה שֶׁל מַעֲיָן
הַמִּים וְעֵץ הַחֲרוּבִים שֶׁנִּבְרָאוּ לְרַבֵּי
שְׁמַעוֹן וְרַבֵּי אֲלֵעִזֹּר לֹא הִיָּה בְּאֹפֶן
שֶׁל שִׁדְדוּד וּבִטּוּל מַעֲרְכוֹת
הַטְּבַע, כִּי אִם בְּאֹפֶן שְׁאִינֹו
בְּגִדְרֵי הַטְּבַע קָלָל (כּוֹלָל גַּם
נִס שְׁמֻשָׁה אֵת הַטְּבַע שֶׁגַּם זֶה
שִׁיךְ בְּמוֹבֵן מְסוּיָם לְגַדְרֵי הַטְּבַע אֲלָא
שְׁפּוֹעַל שִׁנּוּי טְבַע וְאֵילוֹ הָעֵץ וְהַמַּעֲיָן
שֶׁנִּבְרָאוּ לְרַבֵּי שְׁמַעוֹן וְרַבֵּי אֲלֵעִזֹּר הָיָו
דְּבַר שֶׁלֹּא בְּגַדְרֵי הַטְּבַע (כֻּלָּל), אֶלָּא
שֶׁהַהִנְהֵגָה לְמִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה
הַמוֹגְבֵּל וְהַמוֹגֵדֵר הִיא בְּאוֹתוֹ
אוֹפֶן כְּמוֹ בְּמִקּוֹם שְׁלִמְעֵלָה
לְגַמְרֵי מִן הַטְּבַע וְכֹל זֶה הִיָּה עַל
יְדֵי כִּן שְׁאֹפֶן לִימוּד הַתּוֹרָה שֶׁלֹּהֶם
הִיָּה לֵלֵל כֹּל גֵּדֵר וְהַגְּבִלָה.
וּבִזְהָ לְפִי הַחֲסֵבֵר הָאִמּוּר שְׁמִדוּבֵר
בְּנִס שְׁנַעֲלָה לְחַלּוּטֵין מְגַדְרֵי הַטְּבַע
מְתוֹרָצָת קוּשִׁית הָאֲחֲרוּנִים⁷⁶ מְזָה שְׁאִין
נְהַנִּין מִמַּעֲשֵׂה נְסִים⁷⁷, וְהִנְיֹו לְפִי שֶׁפָּאָשֵׁר עוֹשִׂין
נְסִים⁷⁷, וְהִנְיֹו לְפִי שֶׁפָּאָשֵׁר עוֹשִׂין לוֹ נִס מְנַפְּיָן לוֹ

(71 ישעי' סא, ה. 72) ברכות שם. 73) שבת לג, ב. תקו"ז בהקדמה בתחילתו. 74) ראה ספר כרם אפרים (פיעטרקוב, תרצ"ז) מאמר ט. הובא בנצו"ז לתקו"ז שם. 75) סנהדרין נט, ב. 76) שו"ת אמרי דוד (בילגוריאי, תרצ"ד) סו"ס מט. 77) פרש"י תענית כד, א"ב.

שבת פרשת בהר־בחוקותי, מברכים החודש סיון, ה'תשכ"ו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מִזְכִּיּוֹתָיו⁷⁸, ולמה אם כן רבי שמעון ורבי אלעזר התפרנסו מחרובים ומים
2 שנבראו בדרך נס? כִּי כָּל זֶה שֶׁלֹּא נִהְיָנוּ מְנִיסִים וְמִי שֶׁנִּהְיָנוּ מֵאֲבָד
3 מְזוֹכֵר וְיָדוּעַ הוּא בְּאֶשֶׁר הִנֵּס הוּא בְּאֹפֶן שֶׁל שִׁדּוּד וְיִבְטוּל
4 מֵעֲרֹכֹת הַטֵּבַע, וְכֵן בְּדֶרֶךְ כָּל־עַל־יְדֵי תְּפִלָּה וּבִקְשָׁה כו',
5 וְכִינּוּן שְׁמֵשֵׁנִים אֶת הַטֵּבַע
6 בְּשָׂבִילוֹ, לָכֵן מְנַפֵּין לוֹ 1 לֹא נָס מְנַפֵּין לוֹ מִזְכִּיּוֹתָיו⁷⁸, כִּי כָּל זֶה הוּא
7 מִזְכִּיּוֹתָיו, אֲבָל כָּאֵן בְּנֵס 2 בְּאֶשֶׁר הִנֵּס הוּא בְּאֹפֶן שֶׁל שִׁדּוּד מֵעֲרֹכֹת
8 הַחֲרוּבִים וְהַמִּים אֵין זֶה בְּאֹפֶן 3 הַטֵּבַע, וְכֵן בְּדֶרֶךְ כָּל־עַל־יְדֵי תְּפִלָּה וּבִקְשָׁה
9 שְׁמֵשֵׁנִים אֶת הַטֵּבַע בְּשָׂבִילוֹ, 4 כו', וְכִינּוּן שְׁמֵשֵׁנִים אֶת הַטֵּבַע בְּשָׂבִילוֹ, לָכֵן
10 כֵּן שֶׁדָּבָר מְסוּיִים שֶׁהֵיָה בְּעוֹלָם בְּטַבַּע 5 מְנַפֵּין לוֹ מִזְכִּיּוֹתָיו, אֲבָל כָּאֵן אֵין זֶה בְּאֹפֶן
11 מְסוּיִים פֶּעַל בְּצוּרָה אַחֵרָה, אֲלֵא 6 שְׁמֵשֵׁנִים אֶת הַטֵּבַע בְּשָׂבִילוֹ, אֲלֵא שֶׁהִנְהִיגָה
12 שֶׁהִנְהִיגָה הִיא מְלַכְתַּחְלָה 7 הִיא מְלַכְתַּחְלָה בְּאֹפֶן שֶׁל מְעַלָּה לְגַמְרֵי מַגְדְּרֵי
13 בְּאֹפֶן שֶׁל מְעַלָּה לְגַמְרֵי 8 הַטֵּבַע כו'. וְעוֹד זֹאת, שְׁעָנָן זֶה נַעֲשֶׂה מִצַּד
14 מַגְדְּרֵי הַטֵּבַע כו' וּבְמִקְרָה כוֹז 9 הַמְּטָה עֲצָמוֹ, וְלֹא בְּאֹפֶן שֶׁצָּרִיף לְהַמְשִׁיף זֹאת
15 אֵין חֲשֵׁשׁ לִיהֲנוֹת מִהֲנֵס וְגַם אֵין סִיבָה 10 מְלַמְעָלָה, וְכִפִּי שְׁמֵצִינוּ בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאֵי
16 שֵׁנִיכוּ בְּגַלּל זֶה מִהַזְכוּיּוֹת. 11 שְׁהוֹצִיא אֶת תְּלִמְדָיו לְבַקְעָה וְאָמַר בְּקַעָה
17 וְעוֹד זֹאת, קִיִּים יִתְרוֹן נוֹסֵף בְּנֵס 12 בְּקַעָה מְלֵאֵי דְגָרִי זֶה־בִּי⁷⁹, וְהִינוּ שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן בֶּן
18 כוֹזָה שְׁבוּ מִתְרַחֶשֶׁת בְּעוֹלָם תּוֹפְעָה 13 יוֹחָאֵי לֹא אָמַר שִׁירָד זֶה־בִּי מִן הַשְּׂמַיִם, אֲלֵא
19 שֵׁאֵין לֵה מְקוֹם בְּגִדְרֵי הַטֵּבַע שְׁעָנָן 14 שֶׁהַבְּקַעָה עֲצָמָה תִּתְמַלֵּא זֶה־בִּי, בִּינּוּן שֶׁהַמְּטָה
20 זֶה נַעֲשֶׂה מִצַּד הַמְּטָה עֲצָמוֹ, 15 עֲצָמוֹ נַעֲשֶׂה בְּאֹפֶן שֶׁל מְעַלָּה מַגְדְּרֵי הַטֵּבַע.
21 שְׁנִדְרֵי הַמְּטָה לֹא נִשְׁתַּנוּ אֵלָּא שֶׁהוּא
22 עֲצָמוֹ פֶּעַל לְמַעַלָּה מִהַגְדְּרִים שֶׁל הַטֵּבַע
23 וְלֹא בְּאֹפֶן שֶׁצָּרִיף לְהַמְשִׁיף
24 זֹאת מְלַמְעָלָה, וְכִפִּי שְׁמֵצִינוּ
25 בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאֵי
26 שְׁהוֹצִיא אֶת תְּלִמְדָיו לְבַקְעָה
27 וְאָמַר בְּקַעָה בְּקַעָה מְלֵאֵי
28 דְגָרִי זֶה־בִּי⁷⁹ (כַּמְסוּפֵר בַּמְדֻרָּשׁ:
29 מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁל רִשְׁבִּי" שִׁיצָא
30 לְחוּץ לְאַרְץ, וְלֵאחֵר שֶׁשָּׂהָה שֶׁם תְּקוּפָה
31 חָזַר לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל עֲשִׂיר גְדוּל. הֵי
32 הַתְּלַמִּידִים מְקַנְאִים בּוֹ. וְעַנָּה רִשְׁבִּי"י
33 לְתַלְמִידָיו וְהוֹצִיאֵם לְבַקְעָה אַחַת
34 סְמוּכָה לְמִירוֹן, הַתְּפַלֵּל רַבִּי שְׁמַעוֹן
35 וְאָמַר בְּקַעָה, בְּקַעָה, הַתְּמַלְאֵי דִינְרֵי
36 זֶה־בִּי. מִיד הַתְּחִילָה הַבְּקַעָה לְמִשְׁוֹן
37 דִינְרֵי זֶה־בִּי, וְנִתְמַלְאָה כָּל הַבְּקַעָה
38 בְּדִינְרִים. אָמַר לֵהֶם רִשְׁבִּי"י לְתַלְמִידָיו, אִם זֶה־בִּי אֲתֵם מְבַקְשִׁים הִרִי זֶה־בִּי, קַחוּ
39 לְכֵם, אֵךְ תִּדְעוּ שֶׁכָּל מִי שִׁיקַח עֲכָשִׁיו זֶה־בִּי הִרִי הוּא לֹקַח מִתֵּן שְׂכָרוֹ לְעוֹלָם
40 הַבָּא שֵׁאֵין מִתֵּן שְׂכָר הַתּוֹרָה בְּעוֹלָם זֶה־בִּי אֵלָּא לְעוֹלָם הַבָּא. כַּדְּכַתִּיב 'וְחִשְׁקוּ
41 לַיּוֹם אַחֲרוֹן'. כִּינּוּן שְׁמַעוֹן, מִשְׁכּוֹ יֵדֵיהֶם וְהַתְּחִילוּ אוֹמְרִים כִּי שִׁמַּחְתָּנוּ ה'
42 בְּפַעֲלִיךָ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרֻן) וְהִינוּ שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאֵי לֹא אָמַר
43 שִׁירָד זֶה־בִּי מִלְּמַעַלָּה מִן הַשְּׂמַיִם, אֲלֵא שֶׁהַבְּקַעָה לְמַטָּה עֲצָמָה

(78) תענית כ, ב. (79) שמו"ר פנ"ב, ג. (80) ראה גם סד"ה אם בחוקותי תלכו תרס"ו (ע' תמו). (81) אבות פ"א מ"ז.
(82) ה' תשובה פ"ט ה"ב. וראה גם סוף ה' מלכים.

אם בחוקתי תלכו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 השכר הסופי על התורה והמצוות (כי לשיטת הרמב"ם עיקר השכר הוא בגן
2 עֲדָן) שְׁעֲנִינֶם הוא פְּדֵי שְׁנֹשֵׁב פְּנוּיִם לְלִמּוּד בְּחֻקְהָ וְלַעֲשׂוֹת
3 הַמִּצְוָה, ותהיה אפשרות מעשית לעסוק בתורה ומצוות באין מונע ומעכב
4 שְׁמִפְנֵי זֶה בגלל האפשרות להיות פְּנוּיִם מכל טרדה ולעסוק בתורה
5 נְתָאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לִימֹת
6 הַמְּשִׁיחַ, פְּדֵי שְׁיִנְחוּ 1
7 מִמְּלָכוֹת ממשלות של אומות 2
8 העולם שְׁאִינָן מְנִיחוֹת לָהֶם 3
9 לעסוק בתורה ובמצוות 4
10 הַהוֹגֵן, וַיִּמְצְאוּ לָהֶם מְרוּגֹעַ 5
11 וַיִּרְבוּ בְּחֻקְהָ כֹּוֹ, שְׁמִינָה 6
12 מוֹכֵן, שְׁכָל עֲנָן הַגְּאוּלָּה הוא 7
13 בְּשִׁבִיל שְׂיִהֶיָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל 8
14 כָּל הַמַּצְטַרֵף לָהֶם בְּגִשְׁמִיּוֹת 9
15 (עֲנָן הַפְּרֻנְסָה), שְׁעַל-יְדֵי-זֶה 10
16 יוֹכְלוּ לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה כֹּוֹ 11
17 ומעתה מובן עוד יותר מדוע התורה
18 מבטיחה יעורים גשמיים על לימוד
19 התורה. וְכָל זֶה כל האומר לעיל
20 בנוגע לפרנסה למעלה מהטבע וכן
21 האפשרות לעסוק בתורה ובמצוות
22 במנוחה באין מפריע הוא עֲנָן
23 הַפְּרֻנְסָה בְּאֹפֶן הַיּוֹתֵר נֶעְלָה, 17
24 לְמַעְלָה מֵהַטָּבַע, שְׁנֹמְשָׁף 18
25 עַל-יְדֵי הַעֲמָל וְהַיְגִיעָה 19
20

1 לִיעֻדִים הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁבַּתּוֹרָה, שְׁעֲנִינֶם הוא פְּדֵי
2 שְׁנֹשֵׁב פְּנוּיִם לְלִמּוּד בְּחֻקְהָ וְלַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה,
3 שְׁמִפְנֵי זֶה נְתָאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לִימֹת הַמְּשִׁיחַ, פְּדֵי
4 שְׁיִנְחוּ מִמְּלָכוֹת שְׁאִינָן מְנִיחוֹת לָהֶם לַעֲסוֹק
5 בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת כְּהוֹגֵן, וַיִּמְצְאוּ לָהֶם מְרוּגֹעַ
6 וַיִּרְבוּ בְּחֻקְהָ כֹּוֹ, שְׁמִינָה מוֹכֵן, שְׁכָל עֲנָן
7 הַגְּאוּלָּה הוא בְּשִׁבִיל שְׂיִהֶיָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל
8 הַמַּצְטַרֵף לָהֶם בְּגִשְׁמִיּוֹת (עֲנָן הַפְּרֻנְסָה), שְׁעַל-
9 יְדֵי-זֶה יוֹכְלוּ לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה כֹּוֹ. וְכָל זֶה הוא
10 עֲנָן הַפְּרֻנְסָה בְּאֹפֶן הַיּוֹתֵר נֶעְלָה, לְמַעְלָה
11 מֵהַטָּבַע, שְׁנֹמְשָׁף עַל-יְדֵי הַעֲמָל וְהַיְגִיעָה בַּתּוֹרָה,
12 פְּנִ"ל בְּאֵרוּכָה. וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁקוֹרֵין פְּרֻשָּׁה זֹ
13 בְּסִמְכוֹת לְחַג הַשְּׁבֻעוֹת (וּמָה שְׁקוֹרֵין פְּרֻשָּׁת
14 בַּמִּדְבָּר קוֹדֵם חַג הַשְּׁבֻעוֹת, כְּסִימָן הַגְּאוּנִים⁸³,
15 הָרִי זֶה פְּדֵי לְהַפְסִיק בֵּין הָעֲנִינִים הַבְּלִתי רְצוּיִם'
16 שְׁבַפְרֻשָּׁת בְּחֻקְהָ⁸⁴), כִּי הַהֲכָנָה לְזִמְן מִתֵּן
17 תּוֹרְתָנוּ, שְׂאֹז נֹתֵן הַקְּבָ"ה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה, הִיא עַל-יְדֵי-זֶה שְׁבָנֵי
18 יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִים עַל עֲצָמָם הָעֲנִין דְּבַחְקֵי תִלְכוּ, שְׁתִּהִיו עֲמִלִים בַּתּוֹרָה,
19 וְעַל-יְדֵי-זֶה זֹכִים לְכָל הַבְּרָכוֹת הַמְּנוּיֹת בַּפְּרֻשָּׁה, עַד וְאוֹלָף אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת,
20 בְּגִאוּלָּה הָאֲמִיתִית וְהַשְּׁלֵמָה בְּאֹפֶן דְּאֲחִישְׁנָה⁸⁵.

83 סדר רב עמרם גאון סדר פורים. הובא בהגהות מיימוניות לרמב"ם הל' תפלה פ"ג ה"ב. 84 תוס' מגילה לא, סע"ב.
85 ישע"י ס, כב. סנהדרין צח, א.

המשך ביאור למס' עירובין ליום שלישי עמ' א

1 אָמַר אֲבִי, וְאָנֹן – ואנו, המאחרים כמה דורות מדורו של רבי
2 יוחנן, כִּי סִבְתָּא בְּגוּדָא – כמו יתר בכותל, לְנִמְרָא. כלומר, כמו
3 יתר שנועצים אותו בנקב צר שבכותל, שאינו נכנס בו אלא
4 בדוחק, כך אנו איננו יכולים להבין מה שאנו שומעים, כי אם
5 מעט ובקושי.
6 אָמַר רַב, וְאָנֹן ו-אָנֹן) כִּי אֲצַבְּתָּא בְּקִירָא – כמו אצבע בשעוה,
7 לְכַבְרָא. כלומר, כשם שהאצבע אינה יכולה להכנס בתוך שעוה
8 קשה, אלא רק נדבק בה מעט הימנה, כך אנו איננו יכולים להבין
9 מעצמנו אלא מעט מאד.
10 אָמַר רַב אֲשֵׁי, אָנֹן ו-אָנֹן) כִּי אֲצַבְּתָּא בְּקִירָא – כמו אצבע בבור,
11 לְשִׁבְתָּהּ. כלומר, כשם שהאצבע נכנסת בקלות בתוך הבור, כך אנו
12 מהירים לשכוח את תלמודנו.
13 הגמרא מביאה מימרא ענין בני יהודה שהיו מקפידים על לשונם:
14 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, בְּנֵי יְהוּדָה – היושבים בארץ יהודה,
15 שְׁהַקְפִּידוּ עַל לְשׁוֹנָם – שהיו מדברים בלשון צח וברור, נְתַקְיָמָה
16 תּוֹרָתָם בְּיָדָם ולא שכחנה, בְּנֵי הַלֵּיל שֶׁלֹּא הַקְפִּידוּ עַל לְשׁוֹנָם, אלא
17 היו מדברים בלשון מקולקלת, לֹא נְתַקְיָמָה תּוֹרָתָם בְּיָדָם.
18 מקשה הגמרא: מִיָּדֵי בְּקִפְיָא תְּלִיא מִלְתָּא – וכי קיום התורה
19 וזכירתה תלוי בהקפדה על לשון צחה ומבוררת.
20 ולפיכך מפרשת הגמרא באופן אחר: אֵלָּא בְּנֵי יְהוּדָה דְּדִיבִי לִישְׁנָא
21 – שהיו מדייקים לחזור על תלמודם בלשון ששמעו מרבה, וּמִתְנַחֵי

1 לָהּ סִימָנָא – ומניחים היו סימנים בשמועות שלמדו כדי לזכרם,
2 נְתַקְיָמָה תּוֹרָתָן בְּיָדָן, אבל בְּנֵי גְלִיל דְּלֹא דִיבִי לִישְׁנָא – שלא היו
3 מדייקים לומר בלשון רבה, וְלֹא מִתְנַחֵי לָהּ סִימָנָא – ומאחר שלא
4 היו מדקדקים בלשונם לא היו יודעים להניח סימנים לזכור
5 תלמודם, לֹא נְתַקְיָמָה תּוֹרָתָן בְּיָדָם.
6 הִפְרֵשׁ נוֹסֵף יֵשׁ בֵּינֵיהֶם, בְּנֵי יְהוּדָה גְּמָרוּ מִחַד רַבָּה – למדו מרב
7 אחד בלבד, ולפיכך נְתַקְיָמָה תּוֹרָתָן בְּיָדָם, אבל בְּנֵי גְלִיל דְּלֹא גְמָרֵי
8 מִחַד רַבָּה – לא היו לומדים מרב אחד אלא מכמה רבנים, והיו
9 שומעים מזה בלשון אחד ומוזה בלשון אחר, ולפיכך היו
10 מתבלבלים ושוכחים, וְלֹא נְתַקְיָמָה תּוֹרָתָן בְּיָדָם.
11 רַבִּינָא אָמַר, בְּנֵי יְהוּדָה דְּגִלּוּ מִסְּבָתָא – שהיו מלמדים ומגלים תורה
12 לאחרים, נְתַקְיָמָה תּוֹרָתָן בְּיָדָם, אבל בְּנֵי גְלִיל דְּלֹא גִלּוּ מִסְּבָתָא –
13 שלא היו מלמדים לאחרים, לֹא נְתַקְיָמָה תּוֹרָתָן בְּיָדָם.
14 וּמוֹסֵף רַבִּינָא שֶׁהִפְרֵשׁ זֶה מִצִּינָא אֶף בֵּין דְּרֹד הַמֶּלֶךְ לְשֹׁאֵל הַמֶּלֶךְ.
15 דְּרֹד גְּלִי מִסְּבָתָא – היה מלמד לאחרים, אבל שְׁאוּל לֹא גִלּוּ מִסְּבָתָא
16 – לא היה מלמד. דְּרֹד דְּגִלּוּ מִסְּבָתָא, כְּתִיב בֵּיהּ (תהלים קיט עז) 'וְרֵאֵךְ
17 יְרֵאוּנִי וַיִּשְׁמְחוּ, כלומר, היו הכל שמחים עמו, לפי שהיו פסקיו
18 מכוונים אל האמת, שהיה אוסר את האסור ומתיר את המותר.
19 אבל שְׁאוּל דְּלֹא גִלּוּ מִסְּבָתָא כְּתִיב בֵּיהּ (שמואל א' יד מז) 'אֵל (כל)
20 [ובכל] אֲשֶׁר יִפְנֶה

בס"ד. שיחת ש"פ בהר"ב בחוקותי, מבה"ח סיון, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- א. ספירת העומר - שייכת הן לחג הפסח והן לחג השבועות, ומקשרת ביניהם, כמודגש בכך¹ שהתחלת הספירה היא "ממחרת השבת", "ממחרת יום טוב"² (יום ראשון של חג הפסח), וביום החמישים חוגגים את חג השבועות ("שהכתוב לא תלה חג הזה . . בכמה ימים לחודש, רק בחמישים לעומר"²).
- אבל אעפ"כ, מובן ופשוט, שעיקר ענין ספירת העומר הוא הכנה לקבלת התורה בחג השבועות (יותר מהשייכות לחג הפסח).
- וכמ"ש הר"ן³: "בהגדה . . אמרו בשעה שאמר להם משה תעבדון את האלקים על ההר הזה⁴, אמרו לו ישראל, משה רבינו, אימתי עבודה זו, אמר להם, לסוף חמישים יום, והיו מונין כל אחד ואחד לעצמו, מכאן קבעו חכמים לספירת העומר . . מחשבין נ' יום לשמחת התורה כמו שמנו ישראל באותו זמן" - שמה מובן, שעיקר ענין הספירה היא ההשתוקקות למ"ת, וזוהי ההכנה לקבלת התורה.
- ב. והענין בזה:
- בספירת העומר יש שבעה שבועות - כנגד שבעת המדות, שבהם בא לידי ביטוי כללות חיי האדם הקשורים עם ענין המדות והרגש הלב, ומהם נמשך במחשבה דיבור ומעשה [ועד שאפילו ענין המוחין קשור עם ענין המדות, שלכן אמרו רז"ל⁵ "לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ", שכן, במקום שלבו חפץ, יצליח יותר בלימודו, כיון שמדות פועלים גם על המוחין⁶], וכן הוא בנוגע לכללות ישראל, כמבואר⁷ בענין "חכמות בנתה ביתה חצבה עמודי שבעה"⁸, דקאי על כנסת ישראל, שכלולה משבע דרגות, וכמבואר בלקוטי תורה⁹ על הפסוק¹⁰ "בהעלותך את הנרות גו' יאירו שבעת הנרות", ש"כללות נש"י נק' מנורה, ויש בה בחי' ז' נרות שהם ז' מדרגות בעבודת ה', יש עובד מאהבה וכו'" - כל שבעת המדות.
- [ולהעיר, שכשם שישנו הענין דמספר שבע באדם, שנקרא "עולם קטן"¹¹, נקבע כן גם בעולם - שישנם שבעת ימי השבוע, כולל גם יום השבת, החל מ"שבת בראשית", עליו נאמר¹² "ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו גו'", וכפי שמפרש רש"י (מדברי המדרש¹³) "מה הי' העולם חסר מנוחה באת שבת באת מנוחה, כלתה ונגמרה המלאכה", והיינו, שיום השבת השלים את כללות ענין בריאת העולם, וכן הוא בכל השבתות של כל השנה, שכולם נקראים בשם "שבת בראשית"¹⁴].
- ובנוגע לז' המדות, שבהם צריך להיות בירור הרע וכו', בתור הכנה לקבלת התורה - לא מספיק הבירור באופן כללי ובאופן מקיף, אלא הבירור צריך להיות באופן של עבודה פנימית ופרטית ועד לפרטי פרטיות (וע"ד המבואר בשער היחוד¹⁵ שלא די בהתבוננות כללית, אלא יש צורך בהתבוננות פרטית כו'), והיינו, כפי שכל מדה כלולה מכל שבעת המדות, שבע פעמים שבע, שזוהי העבודה במשך מ"ט ימי ספירת העומר, וזוהי ההכנה לקבלת התורה שנעשית לפי אופן העבודה בספירת העומר.
- והרי ענין ספירת העומר שייך לכל אחד מישראל, כדברי הגמרא¹⁶: "וספרתם לכם¹, שתהא ספירה

(9) ראה גם תורת מנחם שם ס"ע 353. וש"נ.

(10) יחזקאל מו, א — הפטרת פרשת החודש.

(11) שם מד, ב.

(12) ראה של"ה ר"פ בא שיא, א. ויקהל שלה, סע"א — הובא באוה"ת שם.

(13) ראה אוה"ת שם ס"ע רעז ואילך.

(14) ראה לקו"ש חכ"ב ס"ע 71 ואילך. וראה גם תורת מנחם — התוועדויות חמ"ד ע' 127 הערה 6. וש"נ.

(15) ראה לקו"ת צו יא, ד ואילך. סידור (עם דא"ח) סדר סעודת שבת ר, ב ואילך. ובכ"מ.

(16) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פח, ד. וש"נ.

(1) בא יב, ב.

(2) שמור"ר פט"ו, יא.

(3) ר"ה יא, רע"א. וראה שמור"ר שם.

(4) קמ, ב (הובא באוה"ת שבהערה הבאה). שיג, ב (הובא בסה"מ שבהערה 7).

(5) אוה"ת בא ע' רעז.

(6) שיחת ש"פ ויק"פ ס"ח ואילך; מוצש"ק פ' צו, י"ג ניסן תשכ"ו ס"ה; ס"י (תורת מנחם — התוועדויות חמ"ו ע' 234 ואילך; ע' 274; ס"ע 283).

(7) סה"מ תרכ"ו ע' ל ואילך.

(8) ריש ר"ה, ד, א.

1 לכל אחד ואחד" (שכל אחד חייב לספור), והיינו, שאין זה כמו מ"ש בפרשת השבוע¹⁷ "וספרת לך שבע
2 שבתות שנים גוי", שחייב הספירה הוא על בית דין ("אבית דין קאמר להו רחמנא"¹⁸), משא"כ בספירת
3 העומר החייב הוא על כל אחד, וגם בזמן שאין ביהמ"ק קיים¹⁹; ועי"ז נעשית אצל כאו"א מישראל ההכנה
4 לקבלת התורה.

5 ג. ובספירת העומר גופא - כמו בכל ענין - ישנו עצם הענין, ולאח"ז ישנו גם הסך-הכל בנוגע לפועל:
6 עד ל"ג בעומר ישנו עצם הענין דספירת העומר - בירור עצם המדות, שעיקרם הם חמשת המדות
7 מחסד עד הוד (בלשון הקבלה: חמשה מדות אינון²⁰, ובהן כלולות גם יסוד ומלכות), ובהוד גופא - עד
8 להוד שבהוד; ולאחרי ל"ג בעומר ישנו הסך-הכל מכל מה שפעלו עד עתה בהכנה למ"ת באופן שיומשך
9 ויבוא בפועל, שזהו ענינם של המדות שלאחרי הוד - יסוד ומלכות.

10 וכיון ש"לא ברא (הקב"ה) דבר אחד לבטלה"²¹, הרי מובן, שכן הוא גם בנוגע לענינו של ל"ג בעומר,
11 שבו נפעל עיקר הענין דספירת העומר, שבודאי אין זה לבטלה. כך, שבל"ג בעומר מתחיל כבר הענין
12 דמ"ת.

13 ד. ובפרטיות יותר:

14 (א) בל"ג בעומר פסקו תלמידי רבי עקיבא למות²².

15 והענין בזה - כידוע²³ שענין המיתה הוא מצד החסרון בענין החכמה, שהרי "החכמה תחי"²⁴, והרי
16 אמיתית ענין החכמה הו"ע התורה - חכמתו (ורצונו) ית'. וכיון שבל"ג בעומר נעשה הענין דמ"ת, ענין
17 החכמה, הרי זה פעל שפסקו למות.

18 ומוכן, שענין זה פועל ונמשך גם בימים שלאחרי ל"ג בעומר, שלכן יש דעה בשו"ע²⁵ שמל"ג בעומר
19 ואילך נפסק ענין האבילות שבימי ספירת העומר. ואף שאין נוהגין כן²⁶, הרי זוהי דעה שבאה בגלוי
20 באופן של הכנה והשגה בתורה, ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים"²⁷, אלא שהתורה על הרוב תדבר²⁸, ולא
21 אצל כולם יכול הדבר להתקבל באופן שיחדור את הגשמיות ויומשך בגלוי בפועל, אבל בודאי שכן הוא
22 בפנימיות וברוחניות.

23 (ב) ל"ג בעומר הוא יום ההילולא של רשב"י, יום שמחתו²⁹, שבו גילה גילויים נעלים ביותר בפנימיות
24 התורה (כמסופר באידרא זוטא³⁰), והיינו לפי שבל"ג בעומר מתחיל כבר הענין דמ"ת.

25 ומוכן, שאין זה גילוי שהי' רק בשביל ל"ג בעומר, ונסתלק לאח"ז, אלא זהו גילוי שנמשך גם לאח"ז,
26 כי אע"פ שרשב"י צוה להעלים את הסודות שגילה אז, באמרו: "ר"א יכתוב . . ושאר חבריאי ירחשון
27 בלביהו", מ"מ, הא גופא שסודות התורה נאמרו אז בדיבור, ה"ז ענין של גילוי,

28 - וכידוע מ"ש רבינו הזקן³¹ אודות המגיד, ש"הי' נוהג כשנפלה לו איזה השגה במוחו הי' אומרה
29 בפה, אף שלא יבינו השומעים כ"כ . . בכדי להמשיך את ההשגה . . בזה העולם . . עי"ז שמדברה בצירופי
30 אותיות הדיבור כו", והיינו, שהדיבור כשלעצמו הו"ע של גילוי, והחסרון הוא רק מצד המקבל, אבל
31 מצד הנותן נפעלו כבר כל הענינים -

32 ובפרט לאחרי שנמשכו בלבו של התלמיד, ועד שבאו גם בכתב, שזהו ענין של מעשה בעולם העשי',
33 הרי בודאי שזהו גילוי שנמשך גם בימים שלאח"ז.

(25) פ"ז (יא, ב).

(26) פל"ה בהגהה.

(27) בראשית ב, א.

(28) ח"ג צג, ב ואילך.

(29) אמור כג, ב"ד.

(30) רמב"ם הל' יו"ט פ"ז ואילך. טושו"ע או"ח סתק"ל

ואילך.

(31) ראה אוה"ת בראשית כב, סע"א ואילך. בא שם. ברכה ע'

איתתק ואילך.

(17) ראה זהר ח"א קנא, א. ח"ב קעה, ב. ח"ג יו"ד, סע"ב

ואילך. סה, א. רצב, א. ועוד.

(18) ביצה לו, ב (במשנה).

(19) מלאכי ב, ג.

(20) זח"ב פח, ב.

(21) ראה זח"ב שם. רמב"ם הל' יו"ט פ"ו הי"ח. תו"א ר"פ

חיי שרה. סידור שם רא, א ואילך. ובכ"מ.

(22) פ' ראה טז, יד. וראה רמב"ם שם.

(23) רמב"ם שם הכ"א.

(24) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"ב. סער"ב ס"ב. וש"נ.

ה. ובעמדנו לאחרי ל"ג בעומר, ובפרט ביום השבת שלאחריו, שבו נעשית העלי' והשלימות בכל עניני ל"ג בעומר³² - כבר נשלמו כל עניני ההכנה למ"ת, ומתחיל כבר הענין דמ"ת, כולל ובמיוחד הגילוי דפנימיות התורה.
ובפרט בדורנו זה, דרא דעקבתא דמשיחא, אשר, כדברי רשב"י³³ הנה אפילו "רביא" ילמדו פנימיות התורה.
ובהמשך לזה יהי' גם בחג השבועות הגילוי של פנימיות התורה - כידוע הפתגם³⁴ שלא יהי' עוד הפעם מ"ת, אלא יהי' הגילוי דפנימיות התורה ("טל אורות", טל תורה ואור תורה כו'³⁵), ועד לתכלית השלימות בזה - בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.
וע"פ דברי רשב"י "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין"³⁶, הרי זה "דור זכאי"³⁷, ובמילא, בא משיח, וגואל את כל בני בגאולה האמיתית והשלימה, באופן ד"ואולך אתכם קוממיות"³⁸, במהרה בימינו.

(36) ראה תורת מנחם — התוועדיות חי"ט ע' 285. וש"נ.
(37) ראה שיחת אחש"פ ס"י (תורת מנחם שם ע' 337 ואילך). וש"נ.
(38) ראה הענין ו, ריש ע"ב. ב"מ כא, ב.

(32) ראה תורת מנחם — התוועדיות חמ"ו ע' 329. וש"נ.
(33) ראה מכילתא בשלה טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב.
(34) ט, כד.
(35) ראה לקו"ת אחרי כח, ב. אמור לה, ד. ובכ"מ.

המשך ביאור למס' עירובין ליום שבת קודש עמ' א

לחזומי העיר. ותקמים אומרים, לא אמרו ליתן קרפף לעיר יחידה, אלא רק בין שתי עיירות, שאם יש בסמוך לזו שטח ריק עד שיעור שבעים אמה ושייריים - ושני שלישי אמה, וכן יש בסמוך לזו שטח ריק עד שיעור שבעים אמה ושייריים, כלומר, שבצירוף שניהם יש בין העיירות עד מאה וארבעים ואחת אמות ושליש נעשות הן כעיר אחת. חייא בר רב אמר, אין נותנים לדברי חכמים אלא קרפף [אחד] לשתייהן - לשתי העיירות, שאם יש ביניהן ריוח עד שבעים אמה ושני שלישי נעשות כעיר אחת, אך אם יש ביניהן יותר משיעור זה נידונות כשתי עיירות שונות. הגמרא מקשה על דברי רב הונא ממשנתנו: תנן - שנינו במשנתנו, ותקמים אומרים לא אמרו קרפף אלא בין שתי עיירות. ומאחר ונקטה המשנה 'קרפף' בלשון יחיד ולא 'קרפפות' בלשון רבים משמע שאין נותנים להן אלא קרפף אחד, והרי זה תיובתא [פירכא] על מימרא דרב הונא, הסובר שנותנים להן שני קרפפות. מתרצת הגמרא: אמר לה רב הונא - רב הונא יתריך לה, מאי - מה היא כוונת המשנה שנותנים 'קרפף' בין שתי עיירות, אין הכוונה לקרפף אחד ממש, אלא 'תורת קרפף', כלומר, שנותנים להן דין קרפף, ולעולם - אך באמת נותנים קרפף אחד לזו וקרפף אחד לזו. מוסיפה הגמרא: הכי נמי מקתבא - אכן כך מסתבר לומר, שלדברי חכמים נותנים להן שני קרפפות, מקתבא סיפא - שהרי שנינו בסיפא שאם יש לזו [לעיריה האחת] שטח ריק של שבעים אמה ושייריים הסמוך לה, וכן יש לזו [לעיריה האחרת] שטח ריק בשיעור שבעים אמה ושייריים הסמוך לה, כלומר, שיש ביניהן עד מאה וארבעים ואחת אמות ושליש, עושה הקרפף לשתייהן [לשתי העיירות] להיות נידונות כמקום אחד, שמע מינה שנותנים שני קרפפות לשתי עיירות, וכדברי רב הונא. מקשה הגמרא: לויא - האם יש לומר, תיבוי תיובתיה - שמדברי הסיפא יש פירכא על מימרא דחייא בר רב, הסובר שלשיטת חכמים נותנים רק קרפף אחד בין שתי עיירות, שהרי מפורש בדברי המשנה שנותנים להן שני קרפפות. מתרצת הגמרא: אמר לה רב הונא - חייא בר רב יתריך קושיא זו,

לחזומי העיר. ותקמים אומרים, לא אמרו ליתן קרפף לעיר יחידה, אלא רק בין שתי עיירות, שאם יש בסמוך לזו שטח ריק עד שיעור שבעים אמה ושייריים - ושני שלישי אמה, וכן יש בסמוך לזו שטח ריק עד שיעור שבעים אמה ושייריים, כלומר, שבצירוף שניהם יש בין העיירות עד מאה וארבעים ואחת אמות ושליש נעשות הן כעיר אחת. [שתי העיירות] להיות נידונות כמקום אחד, לפי שכל קרפף נידון כמו העיר הסמוכה לו, ונמצא שהעיירות מחוברות זו לזו על ידי הקרפפות, והיוצא מעיירה אחת לילך חוץ לתחום דרך העיירה השניה אינו מתחיל למנות אלפיים אמה מגבול עיירתו אלא מגבול העיירה השניה. אבל אם שיעור השטח שביניהם הוא יותר ממאה וארבעים ואחת אמות ושליש, שוב אינן נידונות כמחברות, אלא כשני מקומות שונים, והיוצא לילך חוץ לתחום דרך העיירה האחרת מונה אלפיים אמה מגבול עיירתו. וכן הוא הדין לגבי שלושה כפרים המשולשין - העומדים בצורת משולש, שאם יש בין השנים החיצונים שטח ריק עד שיעור מאה וארבעים ואחת אמות ושליש אמה, עשה הכפר האמצעי את שלושתן להיות נידונים כמקום אחד, והיוצא מאחד הכפרים לילך חוץ לתחום דרך אחד הכפרים האחרים אינו מתחיל למנות מגבול הכפר שהוא דר בו, אלא מגבול הכפר השני. אבל אם יש ביניהם יותר משיעור זה, נידונים כשלושה מקומות שונים.

גמרא

הגמרא מבררת מה מקורו של דין קרפף: מנא הני מילי - מנין לומדים דין זה, שיש ליתן קרפף לעיר. אמר רבא, יש ללמוד דין זה ממה דאמר קרא לגבי מגרשי הלויים (במדבר לה ד) 'מקור העיר והוצא אלה אמה סביב, ויש לדקדק מדברי הכתוב שכך אמרה תורה, תחילה תן הוצאה - תן קרפף מחוץ לעיר, ואחר כך מדוד את תחומי העיר ומגרשיה. שנינו במשנה: ותקמים אומרים לא אמרו וכו' קרפף אלא בין שתי עיירות. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדעת חכמים במשנתנו: איתמר - נאמרה מחלוקת בבית המדרש בביאור שיטת חכמים, הסוברים

לקוטי שיחות פרשת בהר כרך יב

27 "מה להנך (גזל ואונאה) שכן שלא מדעת [אונאה
28 – לא ידעי ביי, גזל – על כרחי שקל"12], תאמר
29 בריבית דמדעתי [נותן לו"12],

30 ומכיון שהריבית שאני מגזל ואונאה, דלקיחת
31 הממון הוא "מדעתי" דהלוה, לכן אתי שפיר שלא
32 אסרה התורה לקחת ריבית (הקלה מגזל ואונאה)
33 אלא מ"אחיך" אבל לא מעכו"ם (וגר תושב).

34 אמנם זה שיש גם "מצות עשה להשיך לעכו"ם",
35 צריך ביאור: אף שהלוה נותן את הריבית מדעתו
36 ומרצונו – אבל הרי התורה קראה בשם "נשך"13
37 וסוף סוף יש "בכולן (גזל אונאה וריבית) חסרון
38 ממון שמחסר את חבירו"14 – ואם כן מהו הטעם
39 שנצטוונו לחסר ממנו של העכו"ם על ידי נשך?

40 ב. ויובן זה בהקדים ביאור פלוגתת הפוסקים
41 אם מועילה מחילה בריבית: דעת הגאונים15 שגם
42 אם המלוה כבר גבה את הריבית, אין מחילת הלוה
43 מועילה לפטור את המלוה מלהחזירה ללוה.
44 והטעם לזה: "כל ריבית שבעולם מחילה היא, אבל
45 התורה לא מחלה ואסרה מחילה זו. לפיכך אין
46 המחילה מועילה בריבית". אבל דעת הרא"ש16
47 (וכן נפסקה ההלכה בטור ושולחן ערוך17), שאין
48 מחילה מועילה להתיר את לקיחת הריבית מעיקרא
49 (כי כל ריבית שבעולם מחילה היא והתורה אסרה
50 מחילה זו), אבל "אם (כבר) לקח ממנו ריבית
51 וצריך להחזירה לו, מועילה מחילה לפוטרו כמו
52 בכל גזל"18.

53 והנה טעמם של הגאונים שאין מחילה מועילה
54 כלל בריבית גם לאחרי שנתנה הלוה מדעתי
55 להמלוה

56 [אף שחידוש זה, ש"התורה לא מחלה ואסרה
57 מחילה זו" הוא, לכאורה, רק בנידון מחילת הלוה

1 א. כתוב בפרשתנו1: "וכי ימוך אחיך גר
2 ותושב וחי עמך, אל תקח מאתו נשך ותרבית גר".
3 ופירושו חז"ל בגמרא2, שמה שנאמר "אל תקח
4 מאתו נשך ותרבית" קאי רק על "אחיך" ולא על
5 "גר ותושב" [שלכן נאמר "אל תקח מאתו" בלשון
6 יחיד, ולא "אל תקח מאתם" בלשון רבים]. ומה
7 שנאמר "גר ותושב" הוא רק לענין "וחי עמך" –
8 "שאתה מצווה להחיותו"3, אבל לא לענין "אל
9 תקח מאתו נשך ותרבית".

10 וכתב הרמב"ם4: "העכו"ם וגר תושב לויין מהם
11 ומלויין אותן בריבית. . לאחיך אסור ולשאר העולם
12 מותר. ומצות עשה להשיך לעכו"ם5 שנאמר6 לנכרי
13 תשיך, מפי השמועה למדו שזו מצות עשה".

14 והיינו שישנם ג' דינים בהלוואה בריבית:
15 ישראל – אסור להלוותו בריבית, גר תושב – מותר
16 להלוותו בריבית, עכו"ם – מצוה לקחת ממנו
17 ריבית.

18 והנה מה שחתירה התורה לקחת ריבית מעכו"ם
19 (ומגר תושב) – אף ש"אסור לגזול או לגנוב כל
20 שהוא דין תורה בין מישראל בין מנכרי"7 וגם
21 "אסור (מדאורייתא8) לרמות את בני אדם במקח
22 וממכר. . ואחד עכו"ם ואחד ישראל שוים בדבר
23 זה"9 –

24 מובן הוא, כי שאני10 ריבית מגזל ואונאה,
25 וכדאיתא בגמרא11 (שגם בישראל לא מצינו למילף
26 האיסור דלקיחת ריבית מאיסורי גזל ואונאה, כי)

(1) כה, לה"ו.

(2) ב"מ ע"א, סע"א.

(3) רש"י שם.

(4) ה' מלוה ולוה רפ"ה.

(5) וכ"כ בסהמ"צ מ"ע קצח, וכן פסק אדה"ז ביו"ד ה' ריבית
סע"ה, שהוא מ"נ. וראה במ"כ הרמב"ם שם. מפרשים לשהמ"צ
להרמב"ם שרש ו. ב"ח ליו"ד ר"ס קנט.

(6) תצא כג, כא.

(7) לשון אדה"ז – בשולחן ריש ה' גזילה וגניבה, מרמב"ם
ריש ה' גניבה. טושו"ע חו"מ ריש סי' שמת. ובנוגע לגזילה ראה
רמב"ם ריש ה' גזילה ואבידה. טושו"ע שם ר"ס שנט (ראה ש"ך
שם סק"ב בשם המהרש"ל, שהרמב"ם והסמ"ג ס"ל שהוא
מדאורייתא).

(8) שו"ע אדה"ז ה' אונאה וגניבת דעת סי"א.

(9) רמב"ם ה' מכירה רפ"ח, וראה טושו"ע חו"מ סרכ"ח
ס"ו.

(10) ראה בכ"ז רמב"ן תצא שם, כ'. אברבנאל תצא שם ד"ה
והתשובה הדי' שו"ת צ"צ יו"ד ספ"ג.

(11) ב"מ סא, א.

(12) רש"י שם.

(13) ראה פרש"י משפטים כב, כד: כנשיכת נחש שנושך
חבורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש. . עד שהריבית עולה ומחסרו
ממון הרבה. וראה תנחומא משפטים ט. שמו"ד פל"א, ו.

(14) לשון רש"י ב"מ שם (ד"ה למה לי).

(15) הובא ברמב"ם ה' מלוה ולוה פ"ד הי"ג. וברא"ש
וחידושי הריטב"א החדשים (והובא בשיטמ"ק) לבי"מ שם.

(16) ב"מ שם. וכ"ה דעת הרמב"ם (לפי פי' המ"מ והריטב"א
הנ"ל) שם.

(17) יו"ד סי' קס ס"ה. וכ"ה בשו"ע אדה"ז ה' ריבית ס"ה.

(18) ל' הטושו"ע שם.

30 שחייבתו התורה אין זה ד"לשמים הוא חייב", אלא
 31 דרמא חיובא עלי' להחזיר את הממון שחיסר את
 32 חבירו שלא כדין, והיינו שנתחייב (מצד מצוה זו)
 33 בחיוב לחבירו, ועל זה מהני מחילה.
 34 וכמבואר בדברי הריטב"א הנ"ל (לשיטת
 35 הגאונים) שענין החזרת הריבית מפאת חיובא
 36 דרמא רחמנא עלי' (ולא מטעם שעבוד ממון) ה"ה
 37 "כענין פריעת בע"ח מצוה", אלא שהריטב"א חילק
 38 (לדעת הגאונים) בין פריעת בעל חוב להחזרת
 39 ריבית, דבפריעת בעל חוב "איכא דין ממון לחבירו
 40 ומהניא מחילה אבל הכא לשמים הוא חייב",
 41 ושיטת הרא"ש היא שגם ענינה של מצות החזרת
 42 ריבית הוא שחייבתו התורה להחזיר את הממון
 43 שחיסר את חבירו, ואינו בגדר "חיוב לשמים"²².
 44 ונמצא שבין לשיטת הגאונים ובין לשיטת
 45 הרא"ש (והטור שולחן ערוך)²³ נחשב ממון הריבית

1 והסכמתו לתת את הריבית, אבל לאחר נתינת
 2 הריבית לא מצינו שהתורה אסרה המחילה]
 3 מבאר הריטב"א¹⁹, וזה לשונו: "תביעת ריבית
 4 לא היא כשאר תביעות בגזל ואונאה וכיוצא בהן
 5 דאית ליה על חברי' שעבוד ממון, אלא חיוב הוא
 6 שחייב הכתוב להחזיר איסור שבלע . . דחיובא
 7 דרמא עלי' רחמנא הוא, וכענין חוב למאן דאמר
 8 פריעת בעל חוב מצוה ושעבודא לאו דאורייתא,
 9 אלא דהתם איכא דין ממון לחבירו ומהניא מחילה,
 10 אבל הכא לשמים הוא חייב, וכיון שכן לא תועיל
 11 לו מחילת חבירו".
 12 והיינו, שכוונת הגאונים בההוכחה ש"כל ריבית
 13 שבעולם מחילה כו" היא²⁰:

14 מכיון ש"כל ריבית שבעולם מחילה היא" אלא
 15 ש"התורה לא מחלה ואסרה", הרי מזה מוכח
 16 שהאיסור דלקיחת ריבית וחיוב החזרתה אינו בגדר
 17 דין ממון שהוא חייב לחבירו (מאחר שהלה מחל את
 18 הריבית), אלא שהוא ענין ואיסור שהתורה הטילה
 19 על המלוה בגדר מצוה וחיוב לשמים (ובחיוב החזרתו
 20 ללוה הוא משועבד לגבוה) – ולכן "אין המחילה
 21 מועילה בריבית" גם אחרי שקבל אותה המלוה, כי
 22 אינו יוצא ידי חובתו לשמים עד שיחזיר את
 23 ה"איסור שבלע".

24 ג. והנה על פי זה צריך לומר דסברתו של
 25 הרא"ש (והטור והשולחן ערוך) דמהני מחילה
 26 בריבית (לאחרי שבא לידי המלוה):
 27 עם היות שחיוב החזרת הריבית הוא חיובא
 28 דרמא רחמנא עלי', ואינו מטעם שעבוד ממון (כמו
 29 שהוכיח הריטב"א שם²¹), בכל זאת, חיוב זה

22 וההוכחות שבריטב"א שם (הובאו בהערה הקודמת) ה"ה
 רק שאינו שעבוד ממון אלא חיובא דרמא רחמנא עלי' ולא כבגזל
 ואונאה שישנו שעבוד ממון, עיי"ש. אבל לא לענין זה ש"לשמים
 הוא חייב".
 23 אבל ראה רמב"ן בסהמ"צ מ"ע יז (במנין המצות שלו),
 ובמג"א שם.

העירני ח"א: דבשו"ת אבני נזר (סימן קס"ח סק"א) כתב
 שס"ל להרמב"ם (לפי ביאור המג"א שהטעם מה שלא מנה
 הרמב"ם מצות החזרת ריבית הוא "לפי שהיא נכללת במצות
 השבת הגזילה") שהוא "חיובא דממונא", ושם סק"ב שאלו
 הסוכרים דמהני מחילה סבירא להו כשיטה זו.
 אבל** ראה ב"י יו"ד סק"ס ד"ה ומו"ש רבינו. שם סק"ס א
 ד"ה וריבית דאורייתא (מהנמק"י (פרק א"ג) בשם הרשב"א
 והר"ן). וכן פסק בשו"ע שם ס"ה: "דהא דריבית קצוצה יוצא
 בדיינים, היינו לומר דכופין אותו . . כדי שיקיים המצוה, אבל אין
 ב"ד יורדין לנכסיו"*** - הרי משמע שס"ל להמחבר שהריבית
 הוא ממונו של המלוה, ומכיון שגם המחבר (יו"ד סי' קס ס"ה)
 פוסק כהרא"ש ש"מועילה מחילה לפטרו"ן [וראה אבני נזר שם:
 "ודברי המחבר לפענ"ד סותרין זא"ז וצ"ע] – על כרחך צ"ל
 שהטעם לזה הוא לפי שענינה של מצוה זו הוא להחזיר את
 הממון שחיסר את חבירו, כנ"ל בפנים. וראה בהנסמן לקמן הערה
 הבאה.

* וי"ל (בדוחק עכ"פ) שגם המג"א סובר שממון הריבית הוא
 נחשב לממונו של המלוה והחיוב להחזירו הוא רק מצוה, ומה
 שהיא נחשבת במצות השבת הגזילה הוא רק מצד זה שענינה של
 מצות החזרת ריבית הוא להחזיר את הממון שחיסר את חבירו
 (כבפנים), דוגמת השבת הגזילה.
 ** וכן מוכח מזה שלא הובא בטור וכו' (ענין זה שכ'
 הרמב"ן או המג"א) שצריך להחזיר ריבית כמו שצריך להחזיר
 הגזילה כו'. (ומובן שאין זה דומה למ"ש הטור (בשם הרא"ש)
 שמועילה מחילה כו' כמו בכל גזל וראה מחנ"א (הל' מלוה ולוה
 דיני רבית סימן יו"ד, מש"כ בהרא"ש).
 *** במחנ"א (שם סי' א') כתב לדעת הרא"ש יורדין
 לנכסיו, אבל עיי"ש שאי"ז מטעם שעבוד ממון כ"אדנותינן

(19) ב"מ שם.

20 בשו"ת אבני נזר (יו"ד ח"א) סקמ"ו סק"ג), שסברת
 הגאונים "כל ריבית שבעולם מחילה הוא והתורה לא מחלה כו"
 וסברת הריטב"א "לשמים הוא חייב" ב' טעמים הם. אבל ע"פ
 מ"ש לעיל בפנים שהחידוש ש"התורה לא מחלה" מצינו רק
 בנידון המחילה לתת את הריבית ולא בנוגע להמחילה שלאחרי
 נתינת הריבית – הרי מובן, שהסברא "התורה לא מחלה כו"
 (כשלעצמה) אינה מספקת שמשו"ז לא תועיל מחילה גם אח"כ
 ולהעיר גם משו"ע אדה"ז (הל' רבית שם) שכותב "כל רבית
 שבעולם מחילה כו" והתורה לא מחלה ואסרה מחילה זו", ומ"מ
 פוסק כהרא"ש שהמחילה שלאחר נטילת הריבית מועילה],
 ולכן צריך לומר, שהסברת הריטב"א ד"לשמים הוא חייב"
 היא הסברה בדברי הגאונים "התורה לא מחלה כו", כבפנים.
 21 מהא ד"רבי יוחנן סבר (ב"מ סא, ב) דריבית קצוצה אינה
 יוצאה בדיינין וגם לר"ה אם מת בניו פטורין אלא בדבר המסויים
 מפני כבוד אביהן בלבד" (שם סב, א).

22 ל"י" 33 השכל מחייב זה³⁴ - הרי מובן, שגם
23 הניצוצות שבהריבית יש להם איזו שייכות לשרש
24 נשמתו. אולם מאחר שהתורה אסרה את הריבית,
25 לא ניתן לו לברר ניצוצות אלו, וסדר עבודתו בהם
26 הוא בדרך דחיה (כמו בניצוצות שבכל דברים
27 האסורים³⁵).

28 אמנם לאחרי שלקח המלוה את דמי הריבית
29 וכבר נעשו חלק מממונו ואין עליו חיוב להחזירה
30 מצד דין ממון כשלעצמו, אלא מצד חיובא דרמא
31 רחמנא עלי' כנ"ל - הנה אף שעבר איסור בזה
32 וחייב להחזיר את הריבית, מכל מקום, כל היכא
33 שישנה דרך אחרת המאפשרת שלא יצטרך
34 להחזירה - צריך להשתדל שתשאר הריבית בידו,
35 מכיון שהניצוצות שבה שייכים לשרש נשמתו.

36 וזהו הטעם (הפנימי) שמדת חסידות היא שלא
37 לקבל החזרת הריבית מהבא לצאת ידי שמים, כי
38 הניצוצות שבדמי הריבית, שייכים לשרש נשמתו
39 של המלוה.

40 ה. על פי כל הנ"ל יש לבאר גם הטעם שנצטוונו
41 ליקח הריבית מן הגוי - אף שאסור לחסר ממנו
42 על ידי גזל ואונאה - כי ניצוצות אלו שבדמי
43 הריבית של הגוי הלוה מישראל, שייכים הם
44 להמלוה, ועליו לברר את הניצוצות מרשות
45 הקליפה ולהעלותם לקדושה³⁶.

46 ועל פי זה יובן גם מה שיש אומרים³⁷ דהמצוה
47 ד"לנכרי תשיך" היא (לא רק ליקח ממנו ריבית,
48 אלא גם) מצוה להלוות את הנכרי בכדי לקחת ממנו
49 ריבית - כי מזה שהנכרי זקוק להישראל שילוה לו
50 מעות, מוכח, שהניצוצות הנמצאים במעותיו של
51 נכרי זה שייכים הם לישראל. ולכן מצוה להלוותו
52 בכדי לקחת ממנו ריבית בכדי להעלות את ניצוצות
53 אלו לקדושה.

(משיחת שבת פרשת משפטים, תשכ"ג)

שהתורה גזרה שאף שנתחייב שלא יקח (מל"מ פ"ח מהל' מלוה
ולוה ה"א ד"ה מי שהי'). וראה צפע"נ עה"ת תצא כג, כ (ע' ריז):
"שבאמת הוא חייב לו ריבית כו' רק שהתורה אסרה זה".

(33) ב"מ סג, ב.

(34) ועד כדי כך דחמשינ דעבדין טבין מן מאתים דלא עבדין
(ירוש' פאה פ"ח ה"ח).

(35) ראה לקו"ת שה"ש ו, ד.

(36) ראה אוה"ת דברים ד"ה לנכרי תשיך (ע' תתרח): "ולכן
יש ליקח ממנו (מהנכרי) ריבית". וראה גם אוה"ת (יהל אור)
לתהלים טו, א סק"ד: "אמנם לעכומ"ז הותר הנשך. . . שתתמלא
מל' דאצילות מחורבנם של ג' קליפות".

(37) ראה כנה"ג ליו"ד סי' קנט.

1 לממונו של מלוה²⁴ ואין עליו חיוב להחזירו מצד
2 דין ממון כשלעצמו, אלא מצד חיובא דרחמנא.

3 ד. ועל פי זה יש לבאר, בפנימיות הענינים, פרט
4 בדין החזרת ריבית:

5 המלוה בריבית אם בא לעשות תשובה ולהחזיר
6 הריבית אין מקבלים ממנו²⁵, ואף על פי שאין
7 מקבלים ממנו חייב להחזיר לצאת ידי שמים ומכל
8 מקום מדת חסידות שלא לקבל ממנו²⁶, והביאור
9 בזה:

10 אמרו רז"ל²⁷ "התורה חסה על ממון של
11 ישראל", והטעם לזה יש לומר:

12 פסוק דין הוא "כל מעשיך לשם שמים" ו"בכל
13 דרכיך דעהו"²⁸ - במילא כיון שזהו ממנו עליו
14 לקיים פסק דין זה גם בכל ממנו²⁹, ובלשון
15 הרמב"ם³⁰ "לא יהיה בלבו לקיבוץ ממון בלבד
16 אלא כו".

17 בסגנון תורת החסידות - בממונם של ישראל
18 ישנן "ניצוצין קדושים השייכים לשרש נשמתו"³¹.

19 והנה מכיון שהטביע הקב"ה את עולמו באופן
20 וסדר זה, שהאדם יכול להרויח בכספו על ידי
21 שילוח אותו בריבית³² ויתירה מזו ש"אגר נטר

לנכסיו כדי שיקיים המצוה דכמו שכופין אותו בגופו כופין אותו
בממונו. וראה פס"ד להצ"צ חידושים על הרמב"ם בתחלתו (ע'
שלט). קצה"ח סל"ט סק"א. סי' ר"צ סק"ג.

(24) ראה חידושי הריטב"א קדושין ו, ב. חידושי הריטב"א
החדשים ב"מ סה, א בשם הרמב"ן (הובא בשטמ"ק שם).

במחנ"א (הל' מלוה ולוה דיני ריבית ס"ב) רוצה להוכיח
מכ"מ (דלא כהריטב"א) דכשהריבית הוא בעין לא קנה המלוה
את הריבית, אבל ראה שעה"מ (פ"ח מהל' אישות הל' טו) שהשיג
עליו. וראה גם אבני מילואים סי' כח סק"ב. פנ"י ב"מ סא, ב.
ח"י רעק"א שם, א"ב. ועוד.

(25) ב"ק צד, ב. רמב"ם פ"ד מהל' מלוה ולוה ה"ה. טושו"ע
יו"ד סי' קסא ס"ו.

(26) שו"ת הריב"ש סי' תיו. הובא בב"י יו"ד סי' קסא ד"ה
והיכא. משא"כ בגזילה - ראה טושו"ע חו"מ ר"ס שסו ובחכמת
שלמה (למהרש"ק) שם.

(27) ר"ה כז, א. וש"נ.

(28) אבות פ"ב, מ"ב. משלי ג, ו. וראה לקו"ש ח"ג ע' 907,

932.

(29) להעיר מהציווי דלא תשחית גו' (אלא כיון שזהו היזק -
ולא רק מניעת ריוח - הזהירה תורה אפילו משל הפקר (ואפילו
על של נכרים שנלחמים עמהם) - הל' שמירת גוף כו' - לאדה"ז
- סי"ד).

(30) הל' דיעות פ"ג ה"ב (וסיום הענין בה"ג שם).

(31) כתר שם טוב סי' ריח (בהוצאת קה"ת). אור תורה להה"מ
קא, ד (בהוצאת קה"ת).

(32) ראה אברבנאל שבהערה 10. וגם לאחר שהתורה אסרה
ריבית הנה ה"ריבית חוב הוא שנתחייב הלוה וחייב לשלם אלא

מתוך "פניני לוי יצחק על התורה"

גג

כו' היינו כחולמים⁷ וכו'.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזוהר בראשית עמוד רלה טו

רמזים בתיבת "רוח" שהוא מאַחַד אש (גבורה) ומים (חסד) ביחד, שהוא בחי' תפארת, על דרך יעקב תא⁸ חזי, אשא מסטרא דא, מים מסטרא דא, ואינון מחלוקת, עאל רוח בניייהו ואחיד לתרין סטרין, הדא הוא דכתיב (בראשית א, ב) ורוח אלהי"ם מרחפת על פני המים, דהא אשא קאים לעילא בסטרא דא, ומים קיימי על אפי ארעא, רוחא אעיל בניייהו ואחיד לתרין סטרין, ואפריש מחלוקת.

ספר הזוהר חלק ב' דף כד, ע"א

המדמה. וכח המדמה יכול להרכיב ב' ענינים הפכיים כמו ספינה רצה באויר כו' כמ"ש הרמב"ם בשמונה פרקים (פ"א), רק שבהקיץ שמתעררר כח השכל הוא השולט על כח המדמה ואינו מניחו להרכיב לפי שרואה בעין שכלו שהם דברים נפרדים ואינו מתאחדים כלל. וכך הענין בגלות ניצוץ אלקות בנפש האדם שהוא בבחינת שינה ונסתלקות המוחין. יכול הוא להרכיב ב' דברים הפכיים להיות כל היום טרוד במקח וממכר איש לבצעו מקצתו זה פונה לזיתו כו'. הגם שבתפלה מעורר את האהבה עד שתחפץ להתפשט מלבושיה כו' לדבקה בו ית' מחמת התבוננתו ביחו"ע ויחו"ת אעפ"כ אחר התפלה חולפת ועוברת האהבה ואינו שם ללבו כי הוא הפוך ההתבוננות שבתפלה ומדמה בלב להרכיב ולחבר שני עניינים הפכיים יחד כאלו היה לאחדים, ובאמת הם נפרדים ורחוקים זה מזה..."

(7) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק המשך הביאור עפ"י קבלה.

(8) [תרגום ללה"ק] תא חזי (בא וראה עוד בענין התמזוגות המדות), כי אשא מסטרא דא (האש הוא מצד זה), מים מסטרא דא (המים הם מצד זה), ואינון מחלוקת (והם היו בבחי' מחלוקת לפי שהם שני הפכיים ומתנגדים זה לזה), עאל רוח בניייהו (כנס רוח בניייהו), ואחיד לתרין סטרין (ואחו וכלל את שני הצדדים), הדא הוא דכתיב ורוח אלהי"ם מרחפת על פני המים (פירוש) דהא אשא קאים לעילא בסטרא דא (כי האש עומד למעלה בצד זה, [אמר באש למעלה כי דרך האש לעלות מלמטה למעלה]), ומים קיימי על אפי ארעא (והמים עומדים למטה על פני הארץ [אמר במים למטה כי דרך המים לרדת מלמעלה למטה]), רוחא אעיל בניייהו ואחיד לתרין סטרין ואפריש מחלוקת (ורוח אלהי"ם כנס בניייהו כי הוא באמצע למעלה מן המים ולמטה מן האש), ורפשי מחלוקת (ומפריש ומבטל המחלוקת).

שורש דגיהנם הוא מתהו, ומבאר הטעם שהממונה שמו "דומה"

השרש דגיהנם הוא מתהו, כמ"ש¹ כי ערוך מאתמול תפתה, שהוא יום אתמול², היום דעתה הוא תיקון, ויום אתמול הוא תהו.

וזהו שהממונה שמו דומה³, מלשון דום, העדר הדיבור הוא מתהו שהם בחי' דוירים אלמים, ועיין בתורה אור⁴ בד"ה מי שם פה לאדם.

גם י"ל דומה מלשון אדום, והוא תהו מלכי⁵ אדום. גם דומה מלשון דמיון, והיינו תהו שהוא בחי' דמיון, חלומות, ועיין בתורה אור⁶ בד"ה שיר המעלות

(1) ישע"ל, לג.

(2) ראה פסחים נד. שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם ואלו הן תורה, ותשובה, וגן עדן, וגיהנם... גיהנם דכתיב (שם) כי ערוך מאתמול תפתה. [ופרש"י מאתמול, קודם לעולם]. ועיין תורה אור נ"ך עמוד תשצא. (ראה גם לעיל סימן יג הערה 10).

(3) וכמ"ש "לא המתים יהללו י-ה ולא כל יורדי דומה" (תהלים קטו, יז). ראה זוהר חלק א' פרשת ויחי דף רלו ע"ב "אי איהו זכי נשמתא דילי" סלקא ואתעטרת באתרי, (אם האדם זוכה אז נשמתו עולה ומתעטרת במקומה בגן עדן), ואי לא (ואם לא)... ולא מסטרא לי' בידא דדומא דאתמנא ממנא על גיהנם (ולמסור אותה בידו של דומה שהוא נתמנה להיות הממונה של הגיהנם) ע"ש. פ' האינון דף רפ"ח ע"א וז"ל "ולא כל יורדי דומה, וכל אינון דנחתין לדומה בגיהנם וכו'" (וכל אותם הרשעים שאחר מיתתם הם יורדים ונמסרים בידו של מלאך דומה, שהוא שרו של גיהנם, להיות נידונים שם, וכו'). וראה סנהדרין צד. ובחדא"ג מהרש"א שם.

(4) מבאר שם דנשמת משה רבינו הי' משמיטה הראשונה ומשם משייתה לשמיטה דעכשיו, וז"ש כי מן המים משייתה, ומבאר הארזי"ל דשמיטה הראשונה הוא עולם התהו, ושמיטה שני' דעכשיו הוא עולם התיקון, ובעולם התהו הוא אורות מרובים וכלים מועטים, ולכן הי' משה כבד פה מצד ריבוי האורות שלכך לא יכלה הכלי להכיל עיי"ש. ולפי"ז מבואר דוירים אלמים הוא עולם התהו.

(5) ראה לקמן סימן מ"ש (בראשית לו, לא ואילך) "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום וגו'", הם מלכי אדום דתהו ע"ש.

(6) (תורה אור פרשת וישב כח, ג) וז"ל: "הנה החלום הוא מחבר שני הפכים בנושא אחד ומרכיב שני עניינים הפכיים כאלו היו לאחדים. והיינו מפני כי בשינה נסתלק מוח השכל המבחיין ולא נשאר רק כח

המשך ביאור-למס' עירובין ליום ראשון עמ' ב

11 מְתַנֵּי לֵיָהּ – שנה לו רב חייא בר אשי לְחַיִּיא בְּרַב קַמְיָה – לַפְנֵי
12 דְרַב, אַחַד עֵינֵי וְאַחַד עֵשִׂיר רְשָׁאִים הֵם לְהִיּוֹת מַעֲרָבִים בְּרַגְלֵיהֶם.
13 אַמֵּר לֵיָהּ רַב לְרַב חַיִּיא בְּרַ אֲשֵׁי, פִּיִּים פַּה נָמִי – הוֹסֵף עַל כֶּךָ
14 שֶׁהֲלָכָה בּוֹה פְּרָבִי יְהוּדָה הַמְתִּיר לְעֵשִׂיר לְעֵרֵב בְּרַגְלָיו, וְכַדְבְּרֵי
15 רַב נַחֲמָן, הַסּוֹבֵר שֶׁאֵף רַבִּי יְהוּדָה לֹא הִתִּיר לְעֵשִׂיר אֲלֵא
16 לְקַבּוֹעַ שְׁבִיתָהּ בְּמִקּוּמוֹ, אֵךְ לֹא בְּמִקּוּם אַחֵר עַל יַד אַמְיִרְתּוֹ.
17 הַגְּמָרָא מְבִיאָהּ מַעֲשֵׂה בְעֵנִין זֶה: רַבָּה פְּרַב רַב חֲנָן, הָיָה רְגִיל דְּאֵתִי –
18 רְגִיל הִיָּה לְבוֹא בְּשֶׁבֶת מְמֻקָּם שְׁשֵׁמוֹ אֲרַבְיָבְנָא לְפִימְבְּרִיתָא,
19 וּמֵאַחַר וְרַחֲוִיקָם הָיוּ זֶה מִזֶּה יוֹתֵר מִשִּׁיעוֹר אֲלֵפִיִּים אַמְהָ, צָרִיךְ הִיָּה
20 לְהַנִּיחַ עֵירוּבֵי תַחֲמוּמִין בְּאַמְצַע הַדֶּרֶךְ,

1 שאר בני העיר, עֲשִׂירִים נִיָּחוּ – דינים כעשירים, ולפיכך אין הם
2 יכולים לערב באמירה בלבד, ומאחר ולא עירבו ברגליהם לא קנו
3 שביתה שם אלא בעירם, ואינם רשאים לילך אלא עד אלפיים
4 אמה מתחומי העיר.
5 אֲלֵפִיא – הרי מוכח מהמשנה, שאף רבי יהודה מודד, כָּל מְמֻקָּם
6 פְּלוּנֵי – שבכל ענין שחפץ אדם לקנות שביתה במקום מסויים על
7 ידי אמירתו, עֵינֵי אֵין עֲשִׂיר לֹא – רק עני רשאי לקנות שביתה באופן
8 כזה אבל לא עשיר, וכדברי רב נחמן.
9 מסיקה הגמרא: שְׁמַע מֵיָּהּ – אכן יש להוכיח מן המשנה כדברי רב
10 נחמן.

חבורת כה

הממונים עליו היו שבע־רצון מאוד מעבודתו, והורו לו להתגורר ב"פינה האדומה"¹⁰¹, ומשם היה עליו להפיץ את "אור ההשכלה" בקרב הכפריים. הוראות כיצד לנהוג בעניין זה – קיבל משניאורסון, והכל עבר בשלום.

אולם, פעם אחת נשלח אל הקולחוז צעיר יהודי מהעיר כדי לעמוד מקרוב על העבודה המתבצעת בקולחוז, ובשעה שתיים־עשרה בלילה הגיע אל "הפינה האדומה", וראה שם את נרות החנוכה דולקים... כיהודי הוא הבין היטב במה מדובר, על־אף שה"חנוכייה" שדלקה שם לא היתה אלא שמן בתוך תפוח־אדמה. כדרכם בקודש – הדבר דווח מיד לקומסומול, ולא יצאו ימים מועטים עד שהנער פוטר מעבודה זו. כך המשיך ללמוד תורה מתוך מסירות־נפש, ולהקפיד על כל דקדוק קל של דברי סופרים. בימים הנוראים נהג להתפלל בביתנו, כדי ששכניו לא יבחינו בכך שהוא מתפלל, ובבוקר היה הולך אל האוניברסיטה רק כדי להירשם.

ביום קיצי אחד¹⁰², בעיצומו של הקורס השלישי באוניברסיטה, הלך לרחוץ בנהר¹⁰³, ולא שב ר"ל. היה זה שבר גדול. הוא היה בן יחיד להוריו, ונוסף לכך היה מפורסם מאוד בקרב ציבור שומרי־התורה. פטירתו עשתה רושם חזק גם על האוניברסיטה. האוניברסיטה שלחה משלחת אחרי משלחת כדי להודיע שבכוונתה לערוך את ההלווייה על חשבון הממשלה, בשל הערכתם הרבה לנפטר. למיטיא זה, עליו השלום, היתה אחות¹⁰⁴, אף היא הגונה ואצילית מאוד, אבל קומוניסטית. היא הגיעה כבר לדרגת מזכירת התא הקומוניסטי מטעם הקומסומול במפעל פטרוסקי – דרגה שלא כל אדם זוכה לה... גם במשלחות מטעם האוניברסיטה היו קומוניסטים, והם פנו אליה בעניין סדר הלוויית אחיה. היא ענתה להם שהוריה הם שומרי מצוות, והיא קומוניסטית אינה יכולה להתערב בכך. היא באה אלינו בריצה, בוכייה: "רבי, אני יודעת שרצונו של מיטיא הוא רצונכם, וככל שתצוו – כך נעשה!" מובן מאליו שההלווייה היתה דתית לחלוטין, כשם שהנפטר היה שומר־דת. השתתפו בה יהודים מבוגרים וצעירים. הרחוב היה שחור מאנשים. המלווים נשאו את הנפטר אל בית־הכנסת שבו התפללו הוריו, ושם הספידוהו (כך היו מכנים זאת שם).

מהאוניברסיטה הגיעו סטודנטים רבים בלוויית מספר מורים במסגרת משלחת רשמית, אבל הם עמדו מרחוק ולא נטלו חלק בהלווייה עצמה.

גבאי בית־הכנסת הוציאו שולחן אל הרחוב הסמוך לבית־הכנסת, וביקשו מהרב לשאת דברים. הרב נאם למעלה משעה. הוא סיפר על כל הנהגותיו של הנפטר בחייו, על התנהגותו בזמן הלימודים ועל אורח־חייו בביתו, הכל מתוך תוקף ועוז־רוח. הרב פנה אל הנוער והוכיח להם שיכול אדם לחיות חיי תורה ומצוות מבלי שהדבר ימנע אותו מלהיות מעורה גם בענייני העולם.

דבריו נחלו השפעה עצומה על השומעים. רבים סברו שבוודאי הרב ייעצר בתום דבריו. למעשה התרחש מאורע זה, כמדומתני, בשנת 1935, ואילו בעלי נעצר לראשונה בשנת 1939.

בשנת 1936, כשהגיע זמנה של אחות הנפטר להצטרף ל"קודש־הקדשים" של הקומסומול – למפלגה עצמה – נאמר לה: לעת־עתה – לא! פנייתה אל שניאורסון בעת פטירת אחיה כדי להתייעץ עמו כיצד להתנהג בהלווייה מוכיחה כי היא אינה ראויה עדיין ל"גדולה" זו. עם הזמן יבדקו שוב אם היא ראויה לכך... מניין נודע להם על פנייתה אל הרב – קשה להבין. כנראה מעוף השמים¹⁰⁵... היא עצמה בוודאי לא סיפרה על כך, וגם מביתנו איש לא גילה עובדה זו. מפליא כיצד הם יודעים שם על הכל. זמן רב לאחר־מכן היו עדיין הלווייה זו והספרו של הרב שיחת־היום בכל החוגים.

(101) חדר או מבנה מיוחד לפעילות קומוניסטית.

(102) יום ועש"ק כ' סיון תרצ"ה. שמונה חודשים לאחר־מכן נולד בנו, ונקרא שמו בישראל מרדכי ב"ר מרדכי גורארי.

(103) כנראה הלך לטבול לכבוד שבת־קודש.

(104) מרת שרה.

(105) ע"פ קהלת י, כ: "עוף השמים יוליך את הקול".

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בהר

כה

כן הוא הענין, המלך, הוא מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, לוקח (הנשמות) [הנשמה] שהיא במדור עליון, מדור השכינה, ושולחה לעולם הזה, ונתנה באדם, וציווהו. וענין שליחותו, הוא העסק בתורה ובמצוות, וכל ימי היותו בארץ נכרי, לא יסיח דעתו אפילו רגע כמימרי מענין השליחות, כי העסק זה, שהוא התורה והמצוות, הוא מכוון נגד ניצוצי אור השכינה המתנוצצים בהיכלו של הקדוש ברוך הוא, וציווהו אל (ישעה) [יטעה] בדברי שקר, לא ילך אחר ענייני עולם הזה כלל וכלל, לא מינה ולא מקצתה.

ובפרט כי זה העולם ארץ נכרי, הוא ההיפך מעולם העליון, ואומר לרע טוב ולטוב רע, כי העולם הזה מואס בטוב ובוחר ברע, מתאוה לאכול ולשתות וכל הנאות הגופניות, ולילך אחר המותרות, ובכל אשר לבו חפץ, רק יספיק במעט כפי אשר יוכל (להחיות) [לחיות] לבד, כדי שיוכל לעסוק בשליחותו, והמותר יחרים. ומכל שכן שיהי בורח מקנאה תאוה וכבוד, ומאלף מדות בכיוצא באלה, מאחר שאינו מזה העולם, רק הוא שליח וגר בארץ, ומה לו בעסקי זה העולם.

רק יהי טרוד בעסקיו שהוא עסק שליחותו, ויום ולילה לא ישבות מדבקות השליחות... על כן תכבד עליו העבודה, עבודת הקודש, בכל עת ובכל רגע, לעשות מלאכתו מלאכת שמים. ועל זה התפלל דוד (תהלים קיט, יט) "גר אנכי בארץ", כי אני שליח שלוח לארץ נכרי, רבוננו של עולם, אתה [הוא] המסייע להבא לטהר, תסייעני שלא יהי נסתר ממני מצותיך, שהוא ציווי השליחות...

בספר ארחות צדיקים (שער העשירי, שער הדאגה) מביא מעשה בחכם אחד, שראה אדם אחד שהי דואג, אמר לו אם דאגתך על עולם זה ימעט השם יתברך דאגתך, ואם דאגתך על עולם הבא יוסיף השם ברוך הוא דאגה על דאגתך (עכ"ל). והבא לטהר מסייעין לו (יומא לח, ב).

שני לוחות הברית, שער האותיות, ג' גירות

כה, כג – והארץ לא תמוכר לצמיתות
כי לי כל הארץ כי גרים ותושבים אתם
עמדי

ביאור הפ' דע"י שיהי תמיד בין עינינו שאנו
גרים בעוה"ז, ע"י זה נהיו תושבים לעוה"ב וכו'

התורה אמרה (ויקרא כה, כג) "כי גרים ותושבים אתם עמדי". ויש להקשות, אם גר אינו תושב, ואם תושב אינו גר, כמו שהקשה רש"י בפרשת חיי שרה' בדברי אברהם אבינו שאמר (בראשית כג, ד) "גר ותושב אנכי עמכם", עיין שם. אלא ביאור זה הפסוק הוא כך, אם "גרים", רצה לומר שתזכרו תמיד בין עיניכם שאתם גרים בעולם הזה, אז תהיו "תושבים עמדי", להיותכם לעתיד דבקים בנצחיותי.

וענין הזכירה תמיד בגירות של עולם הזה, כולל קיום התורה והמצוות, שיהי לזכרון תמיד כי האדם אין דירתו בעולם הזה, רק דירתו למעלה מצד נשמתו, שהיא חלק אלוק ממעל, והנשמה הושמה באדם, ונשלחה בזה העולם שהוא עולם המעשה "לעבדה ולשמרה" (בראשית ב, טו), דהיינו עסק התורה וקיום המצוות (ילקוט שמעוני, ח"א רמז כב), והיא בזה העולם נכרי' כגר בארץ אחרת, כי מתושבי העולם עליון היא.

והנה, היא דומה ממש למלך השולח שליח אחד מנאמני ביתו, לארץ נכרי, ומצווה אותו דבר מה אשר יעסוק בהם בשליחות הזה, ומזרזהו המלך, הוי זהיר וזריז במלאכת שליחותך, כי בפתע פתאום אשליח אחרך ולקחתך אלי, ואם תמעול בשליחותך אזי אדחה אותך מכבוד ביתך, ואסיר את ראשך מעליך, והיית לחרפה למשל ולשנינה, אבל אם תהי נאמן בשליחותך, אזי אעשה לך בית נאמן, וגדול יהי כבוד ביתך עתה, אתי עמי במחיצתי, ממה שהי לך כבר, בתוספות תפארת וגדולה.

1) הנה ברש"י שם לא מצינו שהקשה כן, אלא בהכרח צריך לומר שכן הוקשה לרש"י, ועל זה כתב את ב' פירושי שם, וכמו שכתב בספר גור ארי' להמהר"ל ז"ל שם.

המשך ביאור למס' עירובין ליום שישי עמ' א

- 1 תקופת תמוז בחצי שימוש, שהרי לאחר שבע שעות חוזר אותו
 - 2 הכובב לשמש, ואילו תקופת תשרי תיפול בתחילת שימוש של
 - 3 הכובב לבנה, ותקופת טבת בחצי שימוש. וכן הלאה.
 - 4 הגמרא מביאה מימרא נוספת של שמואל בענין תקופות: ואמר
 - 5 שמואל, אין לך תקופת ניסן שנופלת בצדק שאינה משפרת את
 - 6 האילנות. כלומר, אם תקופת ניסן נופלת בזמן שימוש כובב
 - 7 צדק/אזי עתידה להיות בתקופה זו רוח סערה המשברת אילנות,
- 8 ואין לך תקופת טבת שנופלת בצדק שאינה מייבשת את הורעים.
- 9 כלומר, אם תקופת טבת נופלת בזמן שימוש כובב צדק, אזי
- 10 עתידה תקופה זו להיות חמה ומייבשת את הורעים. והוא – אך
- 11 התנאי לכללים אלו, דאיתליד ל'בנה או ב'בנה או בצדק – שמואל
- 12 הלבנה של חודש טבת או ניסן חל בשעת שימוש של כובב
- 13 לבנה' או בשעת שימוש של כובב צדק.

◆ יום ראשון י"ח אייר ◆

כה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר: א ומליל יי עם משה בטורא דסיני למימר:

כ"י - בְּהַר סִינַי • מה ענין שמטה אצל הר סיני? והלא כל המצות נאמרו מסיני! אלא, מה שמטה נאמרו כללותיה, פרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף בלן נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני; כף שנויה בתורת כהנים. ונראה לי שפך פרושה: לפי שלא מצינו שמטת קרקעות שנשנית בערכות מאב במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה בלן נאמרו מסיני, וכא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה, שמסיני היו בלם, כללותיה ודקדוקיה, וחרו ונשנו בערכות מאב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 276)

כָּל־לוֹתִיָּה וּפְרֻטוֹתֶיהָ וְדַקְדוּקֶיהָ (רש"י כה, א) **כָּל־לוֹתִיָּה** - "והשביעית תשמטנה ונטשתה" (משפטים כג, יא). **פְּרֻטוֹתֶיהָ** - "לא תזרע . . לא תזמור" (פסוק ד). **דַּקְדוּקֶיהָ** - "לא תקצור, להיות מחזיק בו כשאר קציר, אלא הפקר יהיה לכל" (פסוק ה וברש"י). אף זהו בפרטיות, כשפדקים בלשון; ובכללות 'ותר, הן 'פרט' והן 'דקדוק' כולל שניהם. ולכן, לאחר שמפרט חלוקות אלו אינו חוזר עליהן, אלא פותב בהמשך "כללותיה ודקדוקיה".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 273)

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר (כה, א) **מֵה שְׁמֵטָה . . אֵף בָּלָן** (רש"י) דוקא שמטה מלמדת עקרון זה, כי היא מסמלת את כל התורה. דהנה, במצוה זו יש קדשה גדולה, בדומה לקדשת שבת; אף אין בה פרישות מן החליו (מתר לעשות בה מלאכה שאינה עבודת אדם). ואף בכל מצוה כף: יש לקימה מתוך דבקות רוחנית, ויחד עם זאת חובה להקפיד על הפרטים הגשמיים השונים. **אבן עזרא.**

(ב) דִּבַּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָכֶם וְשִׁבַּתָּהּ הָאָרֶץ שִׁבַּת לַיהוָה: כ מלל עם בני ישראל ומימר להון ארי תעליו לארעא די אנא יהב לכו ושמט ארעא שמטתא קדם יי:

כ"י - שְׁבַת לַה' • לְשֵׁם ה', כְּשֵׁם שְׁנֵאמַר בְּשִׁבַת בְּרֵאשִׁית.

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעויון בארוכה לקוטי שיחות חלק כב, עמוד 143 - מתוך 'לקראת שבת')

שְׁלֵמוֹת חֲרִוֵת הָעֵבֶר בִּיציאתו בשמיטה

וְשִׁבַּתָּהּ הָאָרֶץ שִׁבַת לַיהוָה: (כה, ב)

זהר (פרשתנו קח, א) מביא על כף את הפסוק "כי תקנה עבד עברי . . ובשביעית יצא לחפשי חנם", ומבאר שבשנת השמיטה צריך להיות כל איש ישראל במנוחה, דכשם שהקרקע נחה בשביעית אף העבדים צריכים לנוח, ולכן יציאתם לחפשי היא בשנת השמיטה.

וידועה התמיהה בזה במפרשי הזהר (תו"ש למשפטים שם. מקדש מלך ורמ"ז לזהר שם. ועוד): הלכה רוחת היא בחז"ל בכל מקום, שעבד יוצא לחפשי בשנה השביעית למכירתו, ולא בשנת שמטת הקרקעות. ודחק גדול לומר שנחלק על-זה הזהר, וסבירא-ליה שיוצא כבר בשנת השמיטה (גם אם לא מלאו שבע שנים למכירתו).

ויש לומר בזה:

מצינו בכמה וכמה מצות סוד, שאפילו בדאורייתא איכא לכתחלה ובדיעבד. וכמבאר באחרונים (עין לקח טוב להגר"י ענגיל כלל ה' בארוכה), שינשם דוגמאות רבות לכך שאף מדאורייתא, פעמים שהמצוה מתקיימת בשלמותה (לכתחלה), ופעמים שאינה בשלמותה, ואבוה דכלהון הא דאמרינן בקדשים "שנה עליו הכתוב לעב" (יומא נא, ב).

אבן עזרא על התורה

א בְּהַר סִינַי. אין מוקדם ומאוחר בתורה, וזו הפרשה קודם וקרא וכל הפרשיות שהם אחריי. פי הדבור בהר סיני, ועמה פרת הברית הפתובה בפרשת ואלה המשפטים. והזכירה במקום הזה, לחבר תנאי הארץ. וכאשר אמר על העריות כי בעבורם תקיא הארץ אותם, כן אמר בפרשת אבן עזרא על שבתות הארץ. והזכיר בתחלה פירוש השבתות:

ועל־דָּרְךָ־זֶה יש לומר גם בבאור דברי הזהר. דהן אָמַת שלא פליג הזהר על כך שיוצא העבד בשביעית למכירתו. אלא שסבירא־ליה שאם חלה שנת שחרורו בשנת שמטת הקרקעות, הרי שאז יציאתו לחרות היא בשלמותה. דכיון שבשנת השמיטה ישנה מנוחה כללית, הרי פשיצא לחרות, מנוחתו הפרטית היא בשלמות. מה־שאי־כן אם יוצא בשנה אחרת, הרי אין יציאתו אז בשלמות. וזו הסבה שקורא הזהר לשנת שחרור העבד "שמיטה", דכיון ששחרורו מיהו עבדו מנוחה פרטית, כשנת השמיטה שבה מנוחה כללית, הרי פשמשחרר אכן בשנת השמיטה, אזי, כנ"ל, גאלתו ומנוחתו בשלמות יותר. **אבן עזרא.**

(ג) **שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר בְּרִמֶּךָ**
וְאִסַּפְתָּ אֹתָהּ תְּבוּאָתָהּ: **אבן עזרא.**

(ד) **וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שַׁבַּת שַׁבְתוֹן יִהְיֶה לְאַרְץ שַׁבַּת לַיהוָה שְׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וּכְרִמְךָ לֹא תִזְמַר:**

כ"ט"א יְהִי לְאַרְץ • לַשְּׂדוֹת וְלַכְּרָמִים. **לא תזמר • שקוצצין זמורותיה; ותרגומו: "לא תכסח", ודומה לו (ישעיה לג יב) "קוצים פסוחים", (תהלים פ יז) "שרפה באש פסוחה". אבן עזרא.**

(ה) **אֵת סַפִּיחַ קְצִירְךָ לֹא תִקְצֹר וְאֶת־עֲנָבֶיךָ נְזִירְךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שַׁבְתוֹן יִהְיֶה לְאַרְץ:**

כ"ט"ב אֵת סַפִּיחַ קְצִירְךָ • אִפְלוּ לֹא זָרַעְתָּ וְהִיא צְמַחָה מִן הַזֶּרַע שֶׁנִּפְלָ בָּהּ בַּעַת הַקְּצִיר, הוּא קְרוּי 'סַפִּיחַ'. לֹא תִקְצֹר • לְהִיּוֹת מִחֻזֵּק בּוֹ כַּשָּׂאָר קְצִיר, אֲלֹא הַפְּקַר יִהְיֶה לְכָל. **נזירך • שהנזרת והפרשת בני־אדם מהם ולא הפקרתם. לא תבצר • אותם אינך בוצר, אלא מן המפקר. אבן עזרא.**

(ו) **וְהִיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לֹא־אֲכַלְהָ לָךְ וְלַעֲבָדְךָ וְלֹא־מִתְךָ וְלַשְּׂכִירְךָ וְלַתּוֹשְׁבֵי הַנָּגָרִים עִמָּךְ:**

כ"ט"ג וְהִיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ וּגּוֹ' • אֶף־עַל־פִּי שְׂאִסְרִים עָלֶיךָ, לֹא בְּאֲכִילָהּ וְלֹא בַּהֲנָאָה אִסְרִים, אֲלֹא שְׂלֵא תִנְהַג בָּהֶם כְּבַעַל הַבַּיִת, אֲלֹא הַפֵּל יִהְיוּ שְׂוִים בָּהּ, אִתָּהּ וּשְׂכִירְךָ וְתוֹשְׁבֵיךָ. **שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לֹא־אֲכַלְהָ • (ט"ז) מִן הַשְּׂבוֹת אִתָּהּ אוֹכֵל וְאִי אִתָּהּ אוֹכֵל מִן הַשְּׂמוּר. לָךְ וְלַעֲבָדְךָ וְלֹא־מִתְךָ • (ט"ח) לְפִי שְׂנַאֲמַר (שמות כג יא): "וְאָכְלוּ אֶבְיָנֵי עִמָּךְ", יְכוּל יִהְיוּ אִסּוּרִים בְּאֲכִילָהּ לַעֲשִׂירִים? תִּלְמוּד לומד: "לָךְ וְלַעֲבָדְךָ וְלֹא־מִתְךָ", הַרְי בְּעֵלִים וְעַבְדִּים וּשְׂפֻחוֹת אַמּוּרִים כְּאֵן. וְלַשְּׂכִירְךָ וְלַתּוֹשְׁבֵיךָ • (ט"ט) אֶף הַנְּכָרִים. **אבן עזרא.****

(ז) **וְלִבְהִמַּתְךָ וְלַחֲיָה אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ תִּהְיֶה כָּל־תְּבוּאָתָהּ לְאֹכֶל:**

כ"ט"ד וְלִבְהִמַּתְךָ וְלַחֲיָה • אִם חִיָּה אוֹכֵלָת, בְּהֵמָה לֹא כָּל שְׂפָן, שְׂמֻזוֹנוּתֶיהָ עָלֶיךָ! מַה תִּלְמוּד לומר

אבן עזרא על התורה

ב וּשְׂבַתָּהּ הָאָרֶץ שַׁבַּת לָהּ. מַצְנָה עַל יִשְׂרָאֵל שְׂלֵא יַעֲזוּב גַּר לְרוּעַ שְׁנַת הַשַּׁבָּת, כְּאֲשֶׁר לֹא נַעֲזְבּוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבַּת, כִּי הוּא בְּרִשְׁתּוֹנוֹ: וְטַעַם שַׁבַּת לָהּ, כִּיּוֹם הַשַּׁבָּת. וְסוּד קְמִי עוֹלָם רְמוּז בְּמִקּוּם הַזֶּה:

ג אֵת תְּבוּאָתָהּ. שֵׁב אֶל הָאָרֶץ הַנּוֹפְרָת בְּפִסּוּק הָרִאשׁוֹן:

ד שַׁבַּת שַׁבְתוֹן. פְּרָשְׁתִּיו:

ה סַפִּיחַ. יָדוּעַ שֶׁהוּא מְגוּנָת סַפְחֵי נֹא. גַּם נְזִירְךָ, יָדוּעַ שֶׁהוּא מְגוּנָת נְזִיר: שְׁנַת שַׁבְתוֹן. הַטַּעַם, כִּי שְׁנַת שַׁבְתוֹן הִיא לְאַרְץ:

ו וְהִיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ. הַטַּעַם כֹּל מַה שֶׁהוֹצִיאָה מֵעֲצָמָה: וְטַעַם לָכֶם. לְכָל הָעוֹלָם: וְטַעַם לָךְ. שֵׁשׁ רְשׁוֹת לְבַעַל הָאֲדָמָה לְאֹכֵל הַסַּפִּיחִים:

ז וְהִיְתָה שַׁבַּת לָהּ. הַטַּעַם, שֶׁהָאָרֶץ אֵינָה בְּרִשְׁתְּךָ בַּשָּׁנָה הַזֹּאת:

"ולבֹהֶמְתֶּךָ"? מקיש בהמה לחיה: כל זמן שחיה אוכלת מן השדה, האכל לבֹהֶמְתֶּךָ מן הבית. פלה לחיה מן השדה, פלה לבֹהֶמְתֶּךָ מן הבית (ת"כ. תענית ו'). • אבן עזרא.

ח ותמני לך שבע שמטין דשנין שבע שנין שבע זמנין ויהיו לך יומי שבע שמטין דשנין ארבעין ותשע שנין:

(ח) וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה:

כ"ט • שבתות שנים • שמטות שנים, יכול יעשה שבע שנים יצופות שמטה ויעשה יוכל אחריהם? תלמוד לומר: שבע שנים שבע פעמים, הוי אומר: כל שמטה ושמטה בזמנה (ת"ח). והיו לך ימי שבע וגו' • מגיד לך, שאף-על-פי שלא עשית שמטות, עשה יוכל לסוף מ"ט שנה. ופשוטו של מקרא: יעלה לך חשבון שנות השמטות למספר מ"ט.

ט ותעבר שופר יבבא בנחא שביעא בעשרא לנחא ביומא דכפוריא תעברון שופרא בכל ארעון:

(ט) והעברת שופר תרועה בחדש השבעי בעשור לחדש ביום הכפורים תעבירו שופר בכל-ארצכם:

כ"י • והעברת • לשון (שמות לו') "ויעבירו קול במחנה", לשון הכרזה. ביום הכפורים • (ת"ח) ממשמע שנאמר: "ביום הכפורים", איני יודע שהוא בעשור לחדש? אם כן למה נאמר בעשור לחדש? אלא לומר לך: תקיעת עשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם, ואין תקיעת ראש-השנה דוחה שבת בכל ארצכם, אלא בבית דין בלבד. • אבן עזרא.

י ותקדשיו ית שנת חמשין שנין ותקרוין חרותא בארעא לכל יתבאה יוכלא היא תהי לכוון ותתובון גבר לאחסנתה וגבר לרעייתה תתובון:

(י) וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל-ישיביה יוכל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל-אחוזתו ואיש אל-משפחתו תשבו:

כ"ג • וקדשתם • (ת"ח) בכניסתה מקדשין אותה בבית דין ואומרים: "מקדשת השנה!". וקראתם דרור • לעבדים, בין נרצע בין שלא כלו לו שש שנים משנמפר. (ר"ה ט) אמר רבי יהודה: מהו לשון "דרור"? כמדיר בידניא וכו', שדר בכל מקום שהוא רוצה ואינו ברשות אחרים. יוכל הוא • שנה זאת מבלת משאר

אבן עזרא על התורה

ואנחנו צריכים לקבלה. ועוד, פי פרוש קדש נחיש הפרסי. והצדוקים אומרים שהדת על שנת הלבנה. דע כי אין ללבנה שנה כלל. רק בקשו המחשבים מספר חדשים קרובים לשנת החמה ומצאוים י"ב, כאשר אין לחמה חדש. ומחשבים בקשו מספר לחדש שיהיה נחלק קרוב לחדש מימות חדשי הלבנה, על פי חדשינו הם ללבנה, ושנותינו ישונו בסוף לשנות החמה, על פן העתיקו חז"ל, כי לעולם היה בית דין עושה שבעה עבורים בכל מחזור, הלכה למשה מסיני, אף על פי שהיו קובעים בכל חדש על פי ראית הלבנה. וסוד המחזור ידוע מחכמת המזלות: וטעם תעבירו. שיתקעו שופר בכל המזלות:

הששית, ולא ירעו כי הגה שנת השמטה היא. ואחר שלא יקצרו ירע שנה ששית, לא ירעו פעמים, והכתוב אמר לא תרעו, בשנה השביעית לבדה. ויהודה הפרסי אמר, כי ישראל היו מונים בהשבון השמש. ואלו היה זה נכון, הגה לא פרש משה מהלך שנה תמימה. פי חכמי המזלות לא כלו עד הגה להוציאה לאור, פי חכמי הדור מוסיפים על רביע היום, חמש שעה. ומלמי וחקריו אומרים כי יחסר חלק משלש מאות ביום, והוא קרוב מההלך העבור. והבאים אחריו אמרו, חלק ממאה ושש. ואחרים מאה ועשר. ואחרים מאה וששים. גם מאה ושמונים. פי יש מי שהיא שנתו להשלמת המזלות מנקודה נראית. ויש מנקודת הגלגל הנטוי לזמין ולשמאל.

ז ולבֹהֶמְתֶּךָ. שהיא ברשותך: ולחיה. שאיננה ברשותך: ט והעברת שופר תרועה. יש מחלקת אם נבדל העולם בניסן או בתשרי. ואין צורך להאריך, כי מעתיקי הדת תקנו לנו בתפלות ראש השנה, זה היום תחלת מעשיך וזכרון ליום ראשון. והנה ראינו תקיעת שופר בשנת היובל, בתשרי בתחלת השנה. ועוד, בפרשת הקהל את העם, לקרא בתוך בית הספוח. וכתוב למען ישמעו ולמען ילמדו. ולא יתכן להיות אחר חצי השנה (ועוד) וחסר האסיף בציאת השנה וכן תקופת השנה (במ"ט אינו). והעד הנאמן, שנת השבת שכתוב לא תרעו. ובמרחשון חלו בארץ ישראל לרוע. ואם היתה תחלת השנה בניסן, הגה לא יקצרו אשר ירעו בשנה

שיעור יומי ליום ראשון י"ח אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת בהר-בחוקתי כט

שנים בנקיבת שם לה לבדה, ומה שמה? "יובל" שמה, על שם תקיעת שופר. ושבבתם איש אל-אחוזתו. שהשדות חוזרות לבעליהן. ואיש אל-משפחתו תשובו. לרבות את הנמצע.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם – התוועדויות תשמ"ג ח"ג ע' 1466. ע"פ ביאור החומש)

י קראתם דור בארץ לכל ישביה (כה, י)

בגמרא מובא מאמרו של רבי יהודה: "פחות ממיכלך וממשתיך ותוסיף על דירתך". כלומר: מקום המגורים הוא חשוב ביותר, עד כדי כך שפדאי לאדם למעט בצרכי אכילה ושתייה כדי לשפר את מקום מגוריו. לכן גם פאן מפרש רבי יהודה שהאפשרות לבחור את מקום המגורים היא תכונתו החשובה ביותר של בן-חורין, עד כדי כך שהחרות עצמה נקראת בשם "דרור" על תכונה זו. **אבן עזרא.**

(יא) יובל הוא שנת החמשים שנה תהיה לכם לא תזרעו ולא תקצרו את-ספיחיה ולא תבצרו את-נזריה:
יא יובלא היא שנת חמשים שנים תהי לכוון לא תזרעון ולא תחצדון ית פתהא ולא תקטפון ית שבקתא:

כ"י יובל הוא שנת החמשים שנה. מה תלמוד לומר? לפי שגאמר: "וקדשתם וגו'", כדאימא ב'ראש-השנה' וב'תורת כהנים'. את-נזריה. את הענבים המשמרים, אבל בוצר אתה מן המפקרים, כשם שגאמר בשביעית, כך גאמר ביובל, נמצאו שתי שנים קדושות סמוכות זו לזו: שנת מ"ט – שמיטה, ושנת החמשים – יובל. **אבן עזרא.**

(יב) כי יובל הוא קדש תהיה לכם מן-השדה תאכלו את-תבואתה:
יב ארי יובלא היא קודשא תהי לכוון מן חקלא תיכלון ית עללתה:

כ"י קדש תהיה לכם. תופסת דמיה כהקדש, יכול תצא היא לחלין? תלמוד לומר: "תהיה", בהיותה תהא. מן-השדה תאכלו. על-ידי השדה אתה אוכל מן הבית, שאם פלה לחיה מן השדה, אתה צריך לבער מן הבית, כשם שגאמר בשביעית, כך גאמר ביובל. **אבן עזרא.**

(יג) בשנת היובל הזאת תשובו איש אל-אחוזתו:
יג בשתא דיובלא הדא תתובין גבר לאחסנתה:

כ"י תשובו איש אל-אחוזתו. והרי כבר גאמר: "ושבתם איש אל-אחוזתו"? אלא לרבות המוכר שדהו ועמד בנו וגאלה, שחוזרת לאביו ביובל. **אבן עזרא.**

(יד) וכי-תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מינד עמיתך אל-תונו איש את-אחיו:
יד בארי תזון זבינין לחברך או תזון מינד דחברך לא תונו גבר ית אחוהי:

כ"י וכי-תמכרו וגו'. לפי פשוטו, כמשמעו. ועוד יש דרשה: מנין כשאתה מוכר, מוכר לישראל חברך? תלמוד לומר: "וכי-תמכרו ממכר – לעמיתך" מוכר. ומנין שאם באת לקנות, קנה מישראל חברך? תלמוד לומר: "או קנה – מינד עמיתך". אל-תונו. (ת"כ, ב"מ נח) זו אונאת ממון. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

<p>י וקדשתם את שנת החמשים. בעבודת הארץ וכל יושביה: דרור. ידועה שהוא כמו חפשי. וכדורור לעוף, עוף קטן כגון כשהוא ברשותו. ואם הוא ברשות אדם, לא יאכל עד שזמית: יובל. כמו שלוח. וחו'ל אמו שפוש יובל, כבש. והראיה שופרות היובלים. ונקראה השנה בשם</p>	<p>השופר: וטעם תהיה לכם. לישראל לבדם: ושבבתם איש אל אחוזתו. פארש, כי בשנת היובל תשוב הארץ בהמקרת לבעליה: ואיש אל משפחתו. העבד הנמכר לישראל: יא יובל היא. אחר שהיא שנת יובל, לא תזרעו:</p>	<p>יב בשנת השנים: מן השדה תאכלו. מה שיוצא השדה מעצמו, תאכלו פלכם, ככתוב בשנת השמיטה: יג בשנת היובל הזאת. טעמו בתחלת השנה: יד או קנה. שם הפעל. ויחסר מקום</p>
--	---	--

(טו) **בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתְךָ**
בְּמִסְפַּר שָׁנֵי-תְבוּאוֹת יִמְכַר-לְךָ:
 טו בְּמִנְיַן שָׁנִים בְּמֵר יוֹבֵל אֲזַכֵּר מִן חֲבֵרְךָ
 בְּמִנְיַן שָׁנֵי עֲלֵלְתָא יִזְכֵּן לְךָ:

כ"ט - **בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה** • זהו פשוטו לִישָׁב הַמִּקְרָא עַל אֶפְנֵיו: עַל הָאוֹנֶאָה בֵּא לְהִזְהִיר: בְּשִׁתְּמֹכְר, אוּ תִקְנֶה קִרְקֵעַ, דַּע, כִּמָּה שָׁנִים יֵשׁ עַד הַיּוֹבֵל, וּלְפִי הַשָּׁנִים וּתְבוּאוֹת הַשָּׂדֶה שֶׁהִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת, מְכַר הַמּוֹכֵר וְיִקְנֶה הַקּוֹנֶה, שֶׁהָרִי סוֹפּוֹ לְהִחְזִירָה לוֹ בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל, וְאִם יֵשׁ שָׁנִים מְעֻטּוֹת וְזֶה מוֹכֵרָה בְּדָמִים יְקָרִים, הָרִי גִתְּאֵנָה לֹקַח, וְאִם יֵשׁ שָׁנִים מְרֻבּוֹת וְאָכַל מִמֶּנָּה תְבוּאוֹת הַרְבֵּה, הָרִי גִתְּאֵנָה מוֹכֵר; לְפִיכֶךָ צָרִיךְ לְקַנּוּתָה לְפִי הַזְּמַן, וְזֶהוּ שְׁנָאָמַר: "בְּמִסְפַּר שָׁנֵי-תְבוּאוֹת יִמְכַר-לְךָ", לְפִי מִנְיַן שָׁנֵי הַתְבוּאוֹת שֶׁתִּהְיֶה עוֹמְדַת בְּיַד הַלּוֹקַח תִּמְכַּר לוֹ. וּרְבוּתֵינוּ דְרָשׁוּ (ערכין ט): מִכָּאן, שֶׁהַמּוֹכֵר שָׂדֵהוּ אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְגָאֵל פְּחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים, שֶׁתַּעֲמַד שְׁתֵּי שָׁנִים בְּיַד הַלּוֹקַח מִיּוֹם לְיוֹם, וְאִפְלוּ יֵשׁ שְׁלֹשׁ תְבוּאוֹת בְּאוֹתָן שְׁתֵּי שָׁנִים, כְּגוֹן שֶׁמְכַרָּה לוֹ בְּקַמּוּתֶיהָ, ו"שָׁנִי" אֵינוֹ יוֹצֵא מִפְּשׁוּטוֹ, כְּלוּמַר, מִסְפַּר שָׁנִים שֶׁל תְבוּאוֹת וְלֹא שֶׁל שְׂדֵפוֹן; וּמַעוּט שָׁנִים, שָׁנִים.

(טז) **לְפִי רַב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מְעוֹט הַשָּׁנִים**
תִּמְעִיט מִקְנָתוֹ כִּי מִסְפַּר תְבוּאוֹת הוּא מְכַר לְךָ:
 טז לְפֹסֵם סְגִיאוֹת שָׁנִים תִּסְגִּי זְבִינוּהִי וּלְפֹסֵם
 זְעִירוֹת שָׁנִים תִּזְעַר זְבִינוּהִי אֲרִי מִנְיַן עֲלֵלְתָא
 הוּא מִזְכֵּן לְךָ:

כ"ט - **תִּרְבֶּה מִקְנָתוֹ** • תִּמְכַּרְנָה בְּיָקָר. **תִּמְעִיט מִקְנָתוֹ** • תִּמְעִיט בְּדָמֶיהָ. **אֲבֵן עוֹרֵא.**

(יז) **וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עֲמִיתוֹ וְיִרְאֵת מֵאַלְהֵיךָ כִּי**
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
 יז וְלֹא תוֹנוּ יְגֵבֵר יַת חֲבֵרָה וְתִדְחַל מֵאַלְהֵיךָ
 אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:

כ"ט - **וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עֲמִיתוֹ** • (ת"ט) כָּאן הִזְהִיר עַל אוֹנֶאָת דְּבָרִים, שֶׁלֹּא יִקְנִיט אִישׁ אֶת חֲבֵרּוֹ וְלֹא יִשְׁיֹאֲנוּ עֲצָה שְׂאֵינָה הוֹגְנֵת לוֹ, לְפִי דְרָכּוֹ וְהִנָּאֲתוֹ שֶׁל יוֹעֵץ. וְאִם תֹּאמַר: מִי יוֹדֵעַ אִם נִתְפַּוְנְתִי לְרַעָה? לְכָךְ נֶאֱמַר: "וְיִרְאֵת מֵאַלְהֵיךָ"; הַיּוֹדֵעַ מִחֻשְׁבוֹת, הוּא יוֹדֵעַ. כֹּל דְּבַר הַמְּסוּר לְלֵב, שְׂאִין מְכִיר אֶלָּא מִי שֶׁהִמְחִשְׁבָה בְּלִבּוֹ, נֶאֱמַר בּוֹ: "וְיִרְאֵת מֵאַלְהֵיךָ".

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסֵי שִׁיחוֹת כו עמ' 146)

וְלֹא יִשְׁיֹאֲנוּ עֲצָה שְׂאֵינָה הוֹגְנֵת לוֹ (רש"י כה, יז)
 וְקָשָׁה, "לְפָנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכֻשׁוֹל" (לְפָנֵי הַסּוּמָא בְּדָבָר לֹא תִתֵּן עֲצָה שְׂאֵינָה הוֹגְנֵת לוֹ, רש"י) לְמָה לִי, וְהָרִי זֶה בְּכֻלּוֹ אוֹנֶאָת דְּבָרִים. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהוּא לַעֲבֹר עָלָיו בְּשָׁנֵי לְאוּיִן. וְאִךָ שֵׁינֵשׁ לְהַשְׁתַּדֵּל לְקַצֵּא חֲדוּשׁ דִּין, וְרַק כְּשֶׂאִין חֲדוּשׁ אוֹמְרִים "לַעֲבֹר עָלָיו בְּשָׁנֵי לְאוּיִן" - הוּא רַק אִם זֶהוּ אוֹתוֹ הַלְאוּ, וְאֵלּוֹ אוֹנֶאָת דְּבָרִים כּוֹלֵלֵת גַּם עֲצָה שְׂאֵינָה הוֹגְנָה וְגַם שֶׁלֹּא יִקְנִיט אֶת חֲבֵרּוֹ (שֶׁלֹּא שִׁיךְ לְ"לְפָנֵי עוֹר").

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסֵי שִׁיחוֹת כו עמ' 147)

וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ (כה, יז)
וְלֹא יִשְׁיֹאֲנוּ עֲצָה שְׂאֵינָה הוֹגְנֵת לוֹ (רש"י)

בְּפִרְשַׁת תְּבֵא, לְגַבֵּי "מִשְׁגָּה עוֹר בְּדִרְךָ", נִקְטַר רש"י "וּמִשְׁיֵאוֹ עֲצָה רַעָה". וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכָּאן מִיִּירֵי בְּאוֹנֶאָת דְּבָרִים, וְלָכֵן פִּרְשׁ שֶׁחֲסוּרוֹן הוּא רַק בְּנִתְיֵנֵת הָעֲצָה (הָעֲצָה הִיא לְהִנָּאֵת הַיּוֹעֵץ, לֹא לְטוֹבַת הַשּׁוֹאֵל). וְאֵלּוֹ בְּ"מִשְׁגָּה עוֹר", שֶׁהוּא אֶחָד מִ"א אַרְוּרִים שֶׁבַתּוֹרָה, פִּרְשׁ שֶׁהָעֲצָה עֲצָמָה הִיא רַעָה. **אֲבֵן עוֹרֵא.**

אֲבֵן עוֹרֵא עַל הַתּוֹרָה

קְנִיטָה. קְנָה, וְכֵן זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת. וְרַבִּים כְּמוֹהֶם: וְטַעַם תִּמְכַּרְוּ. לְשׁוֹן רַבִּים, עַל פִּי עֵדִים. וְכֵן טַעַם אֵל תוֹנוּ. רַק בְּמִסְפַּר שָׁנִים:
 טז תִּרְבֶּה מִקְנָתוֹ. הַפֶּךָ תִּמְעִיט:
 יז וְיִרְאֵת מֵאַלְהֵיכֶם. אֲזַכֵּרָהּ. אֲזַכֵּרָהּ לְמּוֹכֵר, כִּי הִרְאִשׁוֹן לְקוֹנֶה: כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. וְאַחַר שְׂאֵנִי אֱלֹהֵיכֶם, אֶפְרַע מִשְׁנֵיהֶם, מֵאֲשֵׁר יוֹנֶה עֲמִיתוֹ. וְאִם תַּעֲשׂוּ חֲקוּתִי, תִּתֵּן הָאֲרֶץ פְּרִיָּה. וְטַעַם לְהַזְכִּיר יז וְיִרְאֵת מֵאַלְהֵיכֶם. אֲזַכֵּרָהּ. אֲזַכֵּרָהּ לְמּוֹכֵר, כִּי הִרְאִשׁוֹן לְקוֹנֶה: כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. וְאַחַר שְׂאֵנִי אֱלֹהֵיכֶם, אֶפְרַע מִשְׁנֵיהֶם, מֵאֲשֵׁר יוֹנֶה עֲמִיתוֹ. וְאִם תַּעֲשׂוּ חֲקוּתִי, תִּתֵּן הָאֲרֶץ פְּרִיָּה. וְטַעַם לְהַזְכִּיר

שיעור יומי ליום שני י"ט אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בהר-בחוקותי לא

(יא) וְעִשְׂתֶּם וְעִשְׂתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ יח וְתַעֲבֹדוּן ית קִלְמֵי וְיַת דִּינֵי תַטְרוּן וְתַעֲבֹדוּן יתְהוּן וְתִתְבּוֹן עַל אֲרָעָא לְרַחֲצָן :
וְעִשְׂתֶּם אִתְּם וּישְׁבַתֶּם עַל־הָאָרֶץ לְבַטַּח:

כ"ט - וישבתם על-הארץ לַבְטַח • שְׁבַעֲוֹן שְׁמַטָּה, יִשְׂרָאֵל גּוֹלִים, שְׁנַאָמֵר (ויקרא כו לד) : "אז תרצה הארץ את שבתתיה" "והרצת את-שבתתיה"; ושבעים שנה של גלות בכל, כנגד שבעים שמשות שפטלו, היו.

♦ יום שני י"ט אייר ♦

(יב) וְנִתְּנָה הָאָרֶץ פְּרִיָּהּ וְאִכְלַתֶּם לְשִׁבְעַת יָמֵי וּישְׁבַתֶּם עֲלֶיהָ יט וְתִתֶּן אֲרָעָא אִפְּהּ וְתִכְלֹן לְמִשְׁבַּע וְתִתְבּוֹן לְרַחֲצָן עֲלֶיהָ :

כ"י - ונתנה הארץ וגו' וישבתם לַבְטַח עֲלֶיהָ • שלא תדאגו משנת בצרת. וְאִכְלַתֶּם לְשִׁבְעַת יָמֵי אִף בְּתוֹךְ הַמַּעֲצִים תִּהְיֶה בּוֹ בְּרַכָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 744)

וְנִתְּנָה הָאָרֶץ פְּרִיָּהּ (כה, יט)

יש לפרש, שהארץ תתן את הפרות שלה דוקא - כפי כחה בתחלת הבריאה, לפני שנתקלקלה. וכפי שדרשו חז"ל על הפסוק "ונתנה הארץ יבולה" (היבול שלה): "לא כדרך שהיא עושה עכשו, אלא כדרך שעושה בימי אדם הראשון. . . נזרעת ועושה פרות בן יומה".

(כ) וְכִי תֹאמְרוּ מַה־נֹּאכַל בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת־תְּבוּאָתֵינוּ: כו וְאִרִי תִמְרוּן מֵאֵיכֹל בְּשִׁמְתָא שְׁבִיעִתָא הָא לֹא נִזְרַע וְלֹא נִכְנֹשׁ ית עֲלֵלְתָנָא :

כ"ט - וְלֹא נֶאֱסַף • אֵל הַבַּיִת. אֶת־תְּבוּאָתֵנוּ • כְּגוֹן יַיִן וּפְרוֹת הָאֵילָן וְסַפִּיחֵי הַבָּאִים מֵאֲלֵיהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 189)

וְכִי תֹאמְרוּ מַה נֹּאכַל בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית (כה, כ)

'שש שנים' והשנה השביעית' הם כנגד שית אלפי שנים דהוי עלמא והאלף השביעי. ונשאלת השאלה - כיצד יכול הדור שלנו, הירוד והחלש, להביא את הגאולה? על כך באה הבטחת ה', שאם תעשו את כל התלוי בכם, אתן את ברכתי וזריעת השנה הששית' תשיג את מטרותה ותיביא את הגאולה, אף שה'שדה' כחושה, שהרי נעבדה במשך שש שנים.

(כא) וְצוֹיֹתַי אֶת־בְּרַכְתִּי לְכֶם בְּשָׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעֵשֶׂת כז וְאֶפְקֹד ית בְּרַפְתֵי לְכוּן בְּשִׁמְתָא שְׁתִּיתָתָא וְתַעֲבֹד ית עֲלֵלְתָא לְתַלַּת שָׁנִין :

כ"ט - לְשִׁלֵּשׁ הַשָּׁנִים • לְמַקְצַת הַשְּׁשִׁית, מִנִּיסָן וְעַד רֵאש־הַשָּׁנָה, וְלִשְׁבִיעִית וְלִשְׁמִינִית, שִׁיזְרְעוּ בְּשְׁמִינִית בְּמִרְחֻשׁוֹן וְיִקְצְרוּ בְּנִיסָן.

אבן עזרא על התורה

תוספות. ומלת ועשת, ורה. כמו משרת את המלך. כי בעבור התחברות שני תוי"ן, הסרו האחד להקל על הלשון:

הפתוח זה, כי אמר לשלש השנים לבדם. והנכון בעיני, שפרוש ועשת את התבואה, שאמן ברכה בששית, שסיפיק ויוסיף עוד שנה, ובשנת היובל יהיו שלש שנים בלא

לנגדם, מן השדה תאכלו את תבואתה. ועוד יודיענו איך יעשו בשנת היובל, כי לא יזרעו בששית ובשביעית ובשמינית, רק יזרעו בתשיעית ויקצרו בעשירית. ולמה לא הזכיר

(כב) וזרעתם את השנה השמינת ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעת עד-בוא תבואתה תאכלו ישן:

כב וזרעו ית שפא תמינתא ותיכלון מן עללתא עתיקא עד שפא תשיעתא עד מעל עללתא תיכלון עתיקא:

כ"ב - עד השנה התשיעת. עד חג הסוכות של תשיעת, שהיא עת בא תבואתה של שמינית לתוך הבית, שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות, ובתשרי הוא עת האסיף לבית, ופעמים שהיתה צריכה לעשות לארבע שנים: בששית שלפני השמיטה השביעית, שהן בטלין מעבודת קרקע שתי שנים רצופות: השביעית והיובל; ומקרא זה נאמר בשאר השמטות בלן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות I עמ' 172)

ופעמים שהיתה צריכה לעשות לארבע. . השביעית והיובל (רש"י כה, כב) **שמיטה** - היא עבודה של קבלת על מלכות שמים, בטול היש. כלומר, העובד הוא 'יש ומציאות', אלא שמבטל את ישותו. **יובל** - הוא בספירת הבינה, 'עלמא דחירו', בטול במציאות. לכן נאמר "לשלוש השנים", שכן הצורך לתרוץ קשיא ("מה נאכל") קיים רק בדרגת 'שמיטה', ואלו בדרגת 'יובל' אין מלכתחלה מקום לקשיא כלל. **אבן עזרא**.

(כג) והארץ לא תמכר לצמתת כילי הארץ כייגרים ותושבים אתם עמדי:

כג וארעא לא תזדבן לחלוטין ארי דילי ארעא ארי דירין ותתבין אתין קדמי:

כ"ג - והארץ לא תמכר. לתן 'לאו' על חזרת שדות לבעלים ביובל, שלא יהא הלוקח כוכשה. לצמתת. לפסיקה, למכירה פסוקה עולמית. **כילי הארץ**. (כ"ג) אל תרע עינך בה, שאינה שלך.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוועדות תשמ"ה ח"ד ע' 2066, ע"ג ביאורי החומש)

כי גרים ותושבים אתם עמדי (כה, כג)

הבטוי "גרים" מתייחס למעמד של בני ישראל לאחר הבטחת הקב"ה "לזרעך נתתי את הארץ הזאת", אך לפני הפניסה לארץ וכבושה בפעל; בשלב זה היו בני ישראל בבחינת "גרים", שזכויותיהם בארץ חלקיות בלבד. הבטוי "תושבים", מתייחס למעמד של בני ישראל לאחר שנקנסו לארץ, כבשו אותה וקבלו את הבעלות עליה. **אבן עזרא**.

(כד) ובכל ארץ אחותכם גאלה תתנו לארץ: ם

כד ובכל ארעא אחסנתכון פרקנא תתנו לארעא:

כ"ד - ובכל ארץ אחותכם. לרבות בתים ועבד עברי, ודבר זה מפרש בקדושים בפרק ראשון (דף כ"א). ולפי פשוטו, סמוך לפרשה שלאחריו, שהמזכר אחזתו רשאי לגאלה לאחר שתי שנים, או הוא או קרובו, ואין הלוקח יכול לעכב. **אבן עזרא**.

(כה) כיימוך אחיך ומכר מאחזתו ובא גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו:

כה ארי יתמספן אחוך וינפן מאחסנתה וימי פריקה דקריב לה ויפרוק ית זביגי אחוהי:

כ"ה - כיימוך אחיך ומכר. מלמד, שאין אדם רשאי למכר שדהו אלא מחמת דחק עני. מאחזתו. ולא פלה, למדה תורה דרך ארץ שישיר שדה לעצמו. וגאל את ממכר אחיו. (כ"ה) ואין הלוקח יכול לעכב. **אבן עזרא**.

אבן עזרא על התורה

כב לשן. שב על מן. וטעמו קצצם. וכן מן הפפרת תעשו את הפרובים:	זה טעם נקבד. וכן אמר משה בתפלתו, ה' מעון אפה היית לנו. אפה כמו מעון עומד, ודור הולך ודור בא:	גם בארץ האמורי:
כג לעמיתות. כמו פריתות. והתיי' שרש, מגזרת יצמיתם ה' אלהינו: פי לי הארץ.	כד ארץ אחותכם. שישתם בארץ נפנן.	כה ימוך. מהפעלים השניים הנראים, ונח נעלם ביניהם. וטעמו, כמו דל ואביון: הקרוב אליו. ממשפתחו:

שיעור יומי ליום שלישי כ' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת בהר-בחוקותי לג

(כו) וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה-לוֹ גֹּאֵל וְהִשְׁיָה יָדוֹ וּמָצָא כו וּגְבַר אַרְי לֹא יְהִי לֵה פְּרִיק וּתְדַבֵּק יָדָה וְיִשְׁפַח כְּמַסַּת פְּרָקָנָה: בְּדֵי גֹאֲלָתוֹ:

כש"י◀ וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה-לוֹ גֹּאֵל (קידושין שם. ת"כ) וְכִי יֵשׁ לָךְ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שְׂאִין לוֹ גֹּאֲלִים? אֵלָּא גֹּאֵל שְׂיִיכַל לְגֹאֵל מִמְּכָרוֹ.

(כז) וְחָשַׁב אֶת-שְׁנֵי מִמְּכָרוֹ וְהָשִׁיב אֶת-הָעֵדֶף לְאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר-לוֹ וְיָשֵׁב לְאַחֲזָתוֹ:

כש"י◀ וְחָשַׁב אֶת-שְׁנֵי מִמְּכָרוֹ • כְּמָה שְׁנַיִם הָיוּ עַד הַיּוֹבֵל? כֶּף וְכָף; וּבְכֻמָּה מְכַרְתִּיהָ לָךְ? בְּכָף וְכָף; עֲתִיד הָיִיתָ לְהַחְזִירָה בַּיּוֹבֵל, נִמְצְאָתָה קוֹנָה מִסְפַּר הַתְּבוּאוֹת כְּפִי הַשְּׂבוּן שֶׁל כָּל שָׁנָה – אַכְלָתָ אוֹתָהּ שְׁלֹשׁ שְׁנַיִם אוֹ אַרְבַּע, הוֹצֵא אֶת דְּמִיתוֹן מִן הַחֲשֻׁבוֹן וְטַל אֶת הַשָּׂאָר. וְזֶהוּ: וְהָשִׁיב אֶת-הָעֵדֶף • בְּדַמִּי הַמִּקָּח עַל הָאֲכִילָה שְׂאֲכַל, וְיִתְּנֶם לְלוֹקָח. לְאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר-לוֹ • הַמוֹכֵר הַזֶּה שָׂבָא לְגֹאֲלָהּ. אבן עזרא.

(כח) וְאִם לֹא-מָצָאָה יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְּכָרוֹ בְּיַד הַקּוֹנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיֵּצֵא בַּיּוֹבֵל וְיָשֵׁב לְאַחֲזָתוֹ: ס

כש"י◀ דֵּי הָשִׁיב לוֹ • (ערכין ה) מִכָּאן, שְׂאִינוֹ גֹּאֵל לְחֻצְצָאִין. עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל • (ת"כ) שְׁלֹא יִכְנַס לְתוֹךְ אוֹתָהּ שָׁנָה כְּלוּם, שְׁהַיּוֹבֵל מִשְׁמַט בְּתַחֲלָתוֹ. אבן עזרא.

♦ יום שלישי כ' אייר ♦

(כט) וְאִישׁ כִּי-יִמְכַר בֵּית-מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה וְהִיתָה גֹּאֲלָתוֹ עַד-הֵם שְׁנַת מִמְּכָרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גֹּאֲלָתוֹ:

כש"י◀ בֵּית-מוֹשָׁב עִיר-חוֹמָה • (ת"כ) בֵּית בְּתוֹף עִיר הַמִּקְפֶּת חוֹמָה מִימֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן. וְהִיתָה גֹּאֲלָתוֹ • לְפִי שְׁנַאֲמַר בְּשָׂדֶה שְׂיִכּוֹל לְגֹאֲלָהּ מִשְׁתֵּי שְׁנַיִם וְאֵילָף כָּל זְמַן שְׂיִרְצָה, וּבְתוֹף שְׁתֵּי שְׁנַיִם הִרְאִישׁוּנִים אִינוֹ יְכוּל לְגֹאֲלָהּ, הַצָּרֶף לְפָרֵשׁ בְּזָה שְׁהוּא חֲלוּף, שְׂאִם רוֹצֵה לְגֹאֵל בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה, גֹּאֲלָהּ, וְלֵאחֶר מִכָּאן אִינוֹ גֹּאֲלָהּ. וְהִיתָה גֹּאֲלָתוֹ • שֶׁל בֵּית. יָמִים • יְמֵי שָׁנָה שְׁלֵמָה קְרוּיִים יָמִים, וְכֵן (בראשית כד טז): "תִּשְׁבַּח הַנְּעֻרָה אֶתְנֹו יָמִים". אבן עזרא.

(ל) וְאִם לֹא-יִגְאֹל עַד-מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר-בְּעִיר אֲשֶׁר-לוֹ חוֹמָה לְצִמּוּתֵת לְקִנְיָהּ אֹתוֹ לְדָרְתוֹ לֹא יֵצֵא בַּיּוֹבֵל:

כש"י◀ וְקָם הַבַּיִת וְגו' לְצִמּוּתֵת • יֵצֵא מִכַּחוֹ שֶׁל מוֹכֵר וְעַמֵּד בְּכַחוֹ שֶׁל קוֹנֶה. [אֲשֶׁר-לֹא חֹמָה • "לוֹ" קְרִינָן, אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנֶם לְבְרָכָה: אֵף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ עֲכָשׁוּ, הוֹאִיל וְהִיתָה לוֹ קָדָם לְכֵן. וְ"עִיר", נִקְבָּה

אבן עזרא על התורה

כז וְחָשַׁב. מִהַבְּנֵן הַכָּבֵד הַדְּגוּשׁ: מוֹשָׁב, יְדַעְנוּ כִּי וּמְכַר מֵאַחֲזָתוֹ שְׂדֵה אוֹ פְּרָם: כְּאֲשֶׁר הָיוּ. כִּי סִבְתָּם, שׁוֹב הַשְּׂמֵשׁ לְמִקוּמָה. כח וַיֵּצֵא. הַמִּמְכָּר. וְהָנָה שֵׁם, תַּחַת תֹּאֵר עַד עִיר חוֹמָה. עִיר מִקְפֶּת: יָמִים. שָׁנָה. וְהָנָה אֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְקַבְּלָהּ, עַל שָׁנָה עַד שׁוֹב הַיָּמִים מִקוֹר וְחֵם וְקִיץ וְחֲרָף, תְּמִימָה. אִם לַחֲמָה אִם לְלִבְנָה וְאִם מִעֲבַרְתָּ: שֵׁם. וְרַבִּים פְּמוֹחוֹ. וְאחֶר שְׁהַזְכִּיר בֵּית

שיעור יומי ליום שלישי כ' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת בהר-בחוקותי

היא, והצריך לכתב "לה", אלא מתוך שצריך לכתב "לא" בפנים, תקנו "לו" במקרה; זה נופל על זה].
לא יצא ביבל • אמר רב ספרא: [אף] אם פגע בו יוכל בתוך שנתו, לא יצא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 97)

שנה תמימה (כה, ל) **להביא חדש העבור** (ערכין ט, ג) והינו, שבתמימות יש שני ענינים. א. תמימות כפשוטה, שלמות בלי חסרון; תמים בנגוד לבעל מום. ב. תמימות המוספה מעלה בדבר, אף שאין הדבר חסר גם בלי מעלה זו. וזוהי התמימות של 'שנה תמימה'; גם בלי החדש הנוסף היא נקראת 'שנה', אבל חדש העבור מוסיף בה 'תמימות'.

(לא) ובתי החצרים אשר אין להם חמה סביב
על-שדה הארץ יחשב גאלה תהיה-לו וביבל יצא:
לא ובתי פצחיא די לית להון שור מקף
סחור סחור על חקל ארעא יתחשב פרקנא
תהי לה וביבלא יפוק:

כ"י • ובתי החצרים • בתרגומו: "פצחיא", עירות פתוחות מאין חומה, ויש הרבה בספר יהושע (יהושע יג כח): "הערים וחצריהם"; (בראשית כה טז) "בחצריהם ובטירתם". על-שדה הארץ יחשב • הרי הן פשדות הנגאלים עד היובל ויוצאין ביובל לבעלים – אם לא נגאלו. גאלה תהיה-לו • (ת"ס) מיד אם ירצה, ובנה יפה פחו מכח שדות, שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים. וביבל יצא • בחנם. אבן עזרא.

(לב) וערי הלויים בתי ערי אחוזתם גאלת עולם
תהיה ללויים:
לב וקרני ליואי בתי קרני אחסנתהון פרקון
עלם תהי לליואי:

כ"י • וערי הלויים • ארבעים ושמונה עיר שנתנו להם. גאלת עולם • גואל מיד אפלו לפני שתי שנים, אם מקרו שדה משדותיהם הנתונות להם באלפים אמה סביבות הערים, או אם מקרו בית בעיר חומה, גואלין לעולם ואינו חלוט לסוף שנה. אבן עזרא.

(לג) ואשר יגאל מן-הלויים ויצא ממכר-בית ועיר
אחוזתו ביבל כי בתי ערי הלויים הוא אחוזתם
בתוך בני ישראל:
לג ודי יפוק מן ליואי יפוק זבין ביתא
וקרמא אחסנתה ביובלא ארי בתי קרני
ליואי היא אחסנתהון בגו בני ישראל:

כ"י • ואשר יגאל מן-הלויים • ואם יקנה בית או עיר מהם. ויצא ביבל • אותו ממכר של בית או של עיר, וישוב ללוי שמכרו, ולא יהיה חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל, ויגאלה זו, לשון מכירה. דבר אחר: לפי שגאמר: "גאלת עולם תהיה ללויים", יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלויים, אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט? תלמוד לומר: "ואשר יגאל מן-הלויים", אף הגואל מיד לוי, גואל גאלת עולם. ויצא ממכר-בית • הרי זו מצוה אחרת, ואם לא גאלה, יוצאה ביובל, ואינו נחלט לסוף שנה כבית של ישראל. פי בתי ערי הלויים היא אחוזתם • לא היה להם נחלת שדות וכרמים, אלא ערים לשבת ומגרשיהם, לפיכך הם להם במקום שדות, ויש להם גאלה פשדות, כדי שלא תפקע נחלתם מהם. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

לא על שדה הארץ יחשב. כמו וכבואו
האנשים על הנשים. ופירושו עם: גאלה
תהיה לו. לכל בית ובית, כמו בנות צעדה
עלי שור. וכמו, על בגיה פי איננו:
לב גאלת עולם. נפחי. ובעבור שאמר גאלת
עולם, אמר ואשר יגאל. והשעם, כמו יקנה.
יש אומרים, אפילו אם היה הגואל לוי:
לג וי' ויצא כפ' א רפה בלשון ישמעאל:
בית או עיר, המשפט אחד:

שיעור יומי ליום שלישי כ' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת בהר-בחוקותי לה

(ד) וְשִׁדְהָ מַגְרֵשׁ עֲרִיהֶם לֹא יִמְכַר בִּי-אֲחֻזַּת עוֹלָם לֹה וְחֶקֶל רֹחַ קְרוּיָהוֹן לֹא יִדְבֹן אָרִי אַחֲסַנְתָּ עֲלֵם הוּא לְהוֹן :
הוא להם:

כ"ט – וְשִׁדְהָ מַגְרֵשׁ עֲרִיהֶם לֹא יִמְכַר • מְכַר גִּזְבֵּר, שְׁאֵם הַקְדִּישׁ בֶּן לֹוי אֶת שְׂדֵהוּ וְלֹא גְאָלָהּ, וּמְכָרָה גִזְבֵּר, אִינְהָ יוֹצֵאָה לְכַהֲנִים בִּיּוֹבֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל (ויקרא כו ז) : "וְאִם-מְכַר אֶת-הַשְּׂדֵה לְאִישׁ אַחֵר לֹא-יִגָּאֵל עוֹד", אֲבָל בֶּן לֹוי גּוֹאֵל לְעוֹלָם.

(לה) וְכִי-יִמָּוֶה אֲחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךָ וְהִחֲזַקְתָּ בּוֹ גֵר וְתוֹשָׁב וְחֵי עִמָּךָ :
לה וְאָרִי יִתְמַסְפֵּן אַחֲרוֹף וְתַמּוּט יָדָה עִמָּךָ וְתִתְקַף בַּהּ דְּבִיר וְתוֹתֵב וַיְחִי עִמָּךָ :

כ"ט – וְהִחֲזַקְתָּ בּוֹ • (ת"ח) אֵל תַּנִּיחֵהוּ שְׂיָרֵד וַיִּפֹּל וַיִּהְיֶה קָשָׁה לְהַקְיָמוֹ, אֲלֵא חֲזַקְהוּ מִשַּׁעַת מוֹטַת הַיָּד, לְמַה זֶה דוֹמָה? לְמִשְׁאוּי שְׁעַל הַחֲמוֹר; עוֹדְהוּ עַל הַחֲמוֹר, אֶחָד תּוֹפֵס בּוֹ וּמַעֲמִידוֹ; נִפֹּל לְאָרֶץ, חֲמִשָּׁה אֵין מַעֲמִידִין אוֹתוֹ. גֵּר וְתוֹשָׁב • אִף אִם הוּא גֵר אוֹ תוֹשָׁב, וְאִיזְהוּ תוֹשָׁב? כָּל שֶׁקָּבַל עָלָיו שְׂלֵא לְעַבֵּד עֲבוֹדַת אֱלִילִים וְאוֹכֵל נְבִלוֹת. אבן עזרא.

(לו) אֶל-תִּתְקַח מֵאֲתוֹ גִּשְׁף וְתַרְבִּית וַיִּרְאֵתָ מֵאֲלֹהֶיךָ וְחֵי אֲחִיךָ עִמָּךָ :
לו לא תסב מנה חבוליא ורביתא ותרדחל מאלהיך ויחי אחיך עמך :

כ"ט – גִּשְׁף וְתַרְבִּית • חֵד שׁוּיָהוּ רַבָּנָן, וְלַעֲבֹר עָלָיו בְּשָׁנֵי לְאוּיָן. וַיִּרְאֵתָ מֵאֲלֹהֶיךָ • לְפִי שְׂדַעְתוֹ שֶׁל אָדָם נִמְשַׁכְתָּ אַחֵר הַרְבִּית וְקָשָׁה לְפָרֵשׁ הַיָּמָנוּ, וּמוֹרָה לְעַצְמוֹ הַתֵּר בְּשִׁבִיל מַעוֹתָיו שֶׁהָיוּ בְטִלוֹת אֲצִלוֹ, הַצָּרֵף לומר: "וַיִּרְאֵתָ מֵאֲלֹהֶיךָ", (ב"מ כו) אוֹ הַתּוֹלָה מַעוֹתָיו בְּנִכְרֵי פְדֵי לְהַלוֹוֹתָם לְיִשְׂרָאֵל בְּרַבִּית, הָרִי זֶה דְּבַר הַמְּסוֹר לְלִבּוֹ שֶׁל אָדָם וּמִחֲשַׁבְתּוֹ, לְכַף הַצָּרֵף לומר: "וַיִּרְאֵתָ מֵאֲלֹהֶיךָ". אבן עזרא.

(לז) אֶת-כִּסְפֶּךָ לֹא-תִתֵּן לוֹ בַּגִּשְׁף וּבַמַּרְבִּית לֹא-תִתֵּן אֲבָלְךָ :
לז ית כסףך לא תתן לה בחבוליא וברביתא לא תתן מיכרך :

(לח) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים :
לח אָנָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ דֵי אַפְקִית יִתְכוֹן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם לְמַתֵּן לָכוֹן יֵת אֶרְעָא דְּכְנַעַן לְמַהְוֵי לָכוֹן לְאַלְהָ :

כ"ט – אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי וְגו' • וְהַכְּתַנִּיתִי בֵּין בְּכוֹר לְשְׂאִינוּ בְכוֹר, אִף אֲנִי יוֹדֵעַ וְנִפְרַע מִן הַמְלִיחָה מַעוֹת לְיִשְׂרָאֵל בְּרַבִּית וְאוֹמֵר: 'שֶׁל נְכָרֵי הֵם'. דְּבַר אַחֵר: "אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", עַל מְנַת שְׁתַּקְבְּלוּ עֲלֵיכֶם מַצּוֹתַי, אִפְלוּ הֵן כְּבֹדוֹת עֲלֵיכֶם. לָתֵת לָכֶם אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן • בְּשִׁכַר שְׁתַּקְבְּלוּ מַצּוֹתַי. לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים • שֶׁכָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲנִי לוֹ לְאֱלֹהִים, וְכָל הַיּוֹצֵא מִמֶּנָּה, כְּעוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים. (ת"ח)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 97)

וְאִפְלוּ הֵן כְּבֹדוֹת עֲלֵיכֶם (רש"י כה, לה) לרש"י הקשה: הרי יציאת מצרים היא היסוד לקיום כל מצוות התורה כולן, ומדוע היא מזכרת לגבי אסור רבית דוקא. וכדי לתרץ שאלה זו מוסיף ו'ואפלו הן כבודות עליכם'. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

לֹה וּמָטָה יָדוֹ. מַגְנָתָ לֹא יְמוּט, וְהַמ' שָׁרֵשׁ. וְכַמּוֹהוּ, אִם אֲמַרְתִּי מִטָּה רַגְלִי: אֲחִיךָ. יִשְׂרָאֵל: עִמָּךָ. שְׂאֵתָה חֵיב לְנִמְצָא עִמָּךָ, שְׂאֵתָה רוֹאָה: גֵּר וְתוֹשָׁב. וְאִם הוּא מֵאֶרֶץ, אוֹ גֵר וְתוֹשָׁב: חֵי. כְּמוֹ יִתְיָה: הַשְּׂדֵף וְהַתְּרַבִּית. גַּם מ'ם מְרַבִּית, נוֹסֵף, כְּמוֹ מ'ם, וְאֲבָן מִשְׁפִּית: לֹח וְשַׁעַם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. שְׁהִיִּיתֶם גֵּרִים, וְהַנָּה נְתַתִּי לָכֶם אַחֲוִיחָ. וְהַשַּׁעַם דְּבַק עִם גֵּר וְהִחֲזַקְתָּ בּוֹ. הַפֶּךָ וּמָטָה יָדוֹ, שְׂלֵא יְפוּל: לֹה גִשְׁף וְתַרְבִּית. מִפּוֹרֵשׁ בְּדַבְרֵי הַקְּבִלָּה. תִּי'וֹ תְרַבִּית, נוֹסֵף, כְּמוֹ תְרַמִּית. וְהוּא מַגְנָתָ רַב, רַק הוּא מִהַפְּעִילִים שְׁהַלְמ'ד שְׁלֵהֶם נַח נְעִלָם, כְּמוֹ תַכְלִית שֶׁנֶּאֱמַר. וְאַחֵר בֶּן פִּירֵשׁ

♦ יום רביעי כ"א אייר ♦

(לט) וְכִי־יִמּוֹךְ אַחִיד עִמּוֹ וְנִמְכַרְתָּ לָךְ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ
 לט וְאִרִי וְתִמְסַכְסַךְ אַחִיד עִמּוֹ וְיִזְדַּבֵּן לָךְ לֹא
 תִפְלַח בּוֹ פְּלַחַן עֲבָדִין:
עֲבֹדַת עֶבֶד:

כ"ט - עֲבֹדַת עֶבֶד • עֲבֹדָה שֶׁל גְּנָאִי, שֶׁיְהֵא נֶכֶר בַּה כְּעֶבֶד: שֶׁלֹא יוֹלִיף פְּלִיז אַחֲרָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ, וְלֹא יִנְעַל
 לוֹ מִנְעָלָיו. אבן עזרא.

(מ) כְּשָׂכִיר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמּוֹ עַד־שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד
 מ מפאגירא כותקבא יהי עמף עד שתא
 דיובלא וילאחסנת אכהתוהי יתוב:
עִמּוֹ:

כ"ט - כְּשָׂכִיר כְּתוּשָׁב • עֲבֹדַת קַרְקַע וּמְלָאכַת אֲמָנוּת, כְּשָׂר שְׂכִירִים הַתְּנַהֵג בּוֹ. עַד שְׁנַת הַיָּבֵל • אִם פָּנַע
 בּוֹ יוֹבֵל לִפְנֵי שָׁשׁ שָׁנִים, הַיּוֹבֵל מוֹצִיאֹו.

(מא) וַיֵּצֵא מֵעִמּוֹ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ
 מא ויפוק מעמף הוא ובנוהי עמה ויתוב
 לזרעיתה וילאחסנת אכהתוהי יתוב:
וְאֶל־אַחֲזַת אֲבֹתָיו יָשׁוּב:

כ"ט - הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ • אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: אִם הוּא נִמְכַר, בָּנָיו מִי מִכְרָן? אֵלָּא מִכָּאן, שָׂרְבוּ חֵיב בְּמִזְנוֹת
 בָּנָיו. וְאֶל־אַחֲזַת אֲבֹתָיו (ת"כ. מכות יב) אֵל כְּבוֹד אֲבוֹתָיו, וְאִין לְזַלְזְלוּ בְּכָךְ. אַחֲזַת • חֲזַקַת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 152)

בָּנָיו מִי מִכְרָן (רש"י כה, מא) וְאֵלּוּ בַּגְּמֵרָא נֶאֱמַר "מִי נִמְכָּרִים". וַיֵּשׁ לְבָאָר: מִי נִמְכָּרִים – לִפִּי רַז"ל אִין בְּכֻלָּל אִפְשָׁרוּת
 שָׂאָב יִמְכֹר אֶת בְּנוֹ, כִּפִּי שְׁדָרְשׁוּ בַּגְּמֵרָא מִן הַפְּתוּב "וְכִי יִמְכֹר אִישׁ אֶת בְּתוֹ לְאִמָּה". מִי מִכְרָן – בְּדָרָךְ הַפְּשֵׁט אִפְשָׁר
 לְמַכֵּר בּוֹ, כִּי מִצַּד הַסְּבָרָא אִין הַבְּדֵל בֵּין בֶּן לְבֵת, וּמֵה שְׁנַאֲמַר "בְּתוֹ" הוּא מִצַּד הַדִּינִים הַמְיֻחָדִים בְּאִמָּה (כַּגוֹן יַעֲזֹר); אֵלָּא
 שֶׁהָאָב לֹא מִמֶּשׁ אֶת זְכוּתוֹ וְלֹא מִכְרָן. אבן עזרא.

(מב) כִּי־עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 מב ארי עבדי אנון די אפקית יתהון מארעא
 דמצרים לא יזדבנון ובוז עבדין:
לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּפְּרַת עֶבֶד:

כ"ט - כִּי עֲבָדֵי הֵם • שְׁטָרֵי קוֹדֶם. לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּפְּרַת עֶבֶד • בְּהַכְרָזָה: 'כָּאן יֵשׁ עֶבֶד לְמַכְרֵי! וְלֹא
 יַעֲמִידְנּוּ עַל אֲבָן הַלְקַח.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 238)

כִּי עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (כה, מב) בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִקְרְאוּ 'בָּנִים' לִפְנֵי יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְאֵלּוּ הַכְּנֵוִי
 'עֶבֶד' נִתְחַדַּשׁ בָּהֶם רַק בְּיְצִיאַת מִצְרַיִם. וְאִיכָּא בֵּינֵיהוּ: כָּאֲשֶׁר הָעֲבֹדָה הִיא מִתּוֹף אַהֲבָה, כִּבְּן הַמְּמַלֵּא אֶת רִצּוֹן אָבִיו,
 מְעַרְבֵת בַּה הַרְגֵּשֶׁת מִצִּיאוֹתוֹ. אִף כָּאֲשֶׁר הָעֲבֹדָה הִיא מִתּוֹף קְבֻלַּת עַל, כְּעֶבֶד הַמְּשַׁרֵּת אֶת רְבוֹ, אִין כָּאן הַרְגֵּשֶׁת מִצִּיאוֹתוֹ,
 כִּי עֶבֶד אֵינוֹ מִצִּיאוֹת בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, וְכָל מֵהוֹתוֹ הוּא 'כִּפְסוּף' וְרוֹשׁוֹ שֶׁל הָאֲדוֹן. אבן עזרא.

(מג) לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרְךְ וִירָאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ:
 מג לא תפלה בה בקשיו ותדחל מאלהך:
 כ"ט - לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרְךְ • מְלָאכָה שֶׁלֹא לְצַרְךָ פְּדֵי לְעַנּוֹתוֹ, אֵל תֹּאמַר לוֹ: "הֵחֵם לִי אֶת הַכּוֹס הַזֶּה!"

אבן עזרא על התורה

ותושב וחי עמף. גם עם כל הפךשה	שיצא ביובל. והנה כל פרשת הסדר	מא הוא יבנוי עמו. זה שהעתיקו חכמים,
הנזכרת בעבור גאלת הארץ. והזכיר פרשת	דבקה:	ועבדו לעולם:
ומטה ידו עמף, בעבור שזכיר הישראלי	לט ונמכר לך. הוא מעצמו. או גנב מקף	מב וטעם פי עבדי הם. פי אני קניתיים
שיהיה לו צורך רב עד שימכר עצמו,	ומקוהו בבית דין:	מבית עבדים:

שיעור יומי ליום רביעי כ"א אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בהר-בחוקותי לז
והוא אינו צריך, "עדר תחת הגפן עד שאבוא!". שְׁמָא תאמר: אין מפיר בדְבַר אם לְצַרְךָ אם לאו, וְאָמַר
אֲנִי לוֹ שֶׁהוּא לְצַרְךָ, הָרִי הַדְבַר הַזֶּה מְסוּר לְלֵב, לְכַךְ נֶאֱמַר: "וַיִּרְאֵתָ". אבן עזרא.

מד ועבדך ואמתך אשר יהיוֹ לְךָ מאת הגוים אשר
די בסחרגיכון מנהון תקנין עבדין ואמקון:
סביבתיכם מהם תקנו עבד ואמה:

כ"י - «ועבדך ואמתך אשר יהיוֹ לְךָ • אם תאמר: אם כן, במה אשתמש? בעבדי איני מושל, בְּזוֹ אֲמוֹת
איני נוהל, שְׁהָרִי הַזֶּה תִּנְיָי (רברים כ טו): "לא תחיה כל-נשמה", אֵלָא מִי יִשְׁמְשֵׁנִי? • מאת הגוים • הם יהיו
לְךָ לְעַבְדִּים. אֲשֶׁר סְבִיבְתֵיכֶם • וְלֹא שְׁבִתוֹךָ גְּבוּל אֲרָצְכֶם, שְׁהָרִי בְּהֶם אֲמַרְתִּי: "לא תחיה כל-נשמה". אבן עזרא.

מה ואף מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו
וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו בארצכם
והיו לכם לאחזה:

כ"י - «וגם מבני התושבים • (קידושין טז) שְׁבָאוּ מְסִיבֹתֵיכֶם לְשֵׂא נְשִׁים בְּאַרְצְכֶם וַיְלִידוּ לָהֶם, הַבֵּן הוֹלֵךְ אַחֵר
הָאֵב וְאִינוּ בְּכֻלָּל "לא תחיה", אֵלָא אִתָּה מֵתָר לְקַנּוֹתוֹ כְּעַבְד. מֵהֶם תִּקְנֶנּוּ • אוֹתָם תִּקְנֶנּוּ. אבן עזרא.

מה ומתסון תהון לבניכון בתריכון לירפת
אחסנא לעלם בהון תפלחון ובאחיכון בני
ישראל גבר באחיהי לא תפלח בה
בקשיו:

מה) והתנחלתם אתם לבניכם אחריכם לרשת
אחזה לעלם בהם תעבדו ובאחיכם בני-ישראל
איש באחיו לא-תרדה בו בפרך: ם

כ"י - «והתנחלתם אתם לבניכם • החזיקו בהם לנחלה לצרף בניכם אחריכם; ולא יתכן לפרש: "הנחילום
לבניכם", שֶׁאִם כֵּן הָיָה לוֹ לְכַתֵּב 'והנחלתם אותם לבניכם'. וְהַתְּנַחֲלֵתֶם • כִּמוֹ 'והתחזקתם'. אִישׁ בְּאָחִיו •
לְהַבִּיא נְשִׂיא בְּעַמּוֹ וּמִלֶּךָ בְּמִשְׁרָתוֹ, שְׁלֹא לְרִדּוֹת בְּפֶרֶךְ. אבן עזרא.

מה) וכי תשוב יד גר ותושב עמו ומך אחיך עמו
ונמפר לגר תושב עמו או לעקר משפחת גר:

כ"י - «יד גר ותושב • גר והוא תושב, כְּתִרְגוּמוֹ: "עַרְל תּוֹתֵב", וְסוּפוֹ מוֹכִיחַ: "וְנִמְכַר לְגֵר תּוֹשֵׁב". וְכִי
תִּשְׁבֵּי יַד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמּוֹ • מִי גֵרִים לוֹ שְׂעִישֵׁר? דְּבוֹקוֹ עִמּוֹ. וּמִךָ אָחִיךָ עִמּוֹ • מִי גֵרִים לוֹ שְׂיִמּוֹךְ?
דְּבוֹקוֹ עִמּוֹ, עַל-יְדֵי שְׁלֵמַד מִמְעִשָׂיו. מְשֻׁפַּחַת גֵּר • (קידושין כ ב"ב ע"א) זֶהוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים. כִּשְׁהוּא אוֹמֵר "לְעַקֵּר",
זֶה הַנִּמְכָּר לְעַבְדוֹת אֱלִילִים עֲצֻמָּה לְהִיּוֹת לָהּ שְׂמֵשׁ. וְלֹא לְאֱלֹהוֹת, אֵלָא לְחֻטָּב עֲצִים וּלְשֹׂאֵב מַיִם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטרשיחות חלק יז, עמוד 297 - מתוך 'לקראת שבת')

גם הנמפר לגר - "גאלה תהיה לו"

ונמפר לגר תושב . . גאלה תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו: או-דלו או בן-דלו יגאלנו . . או-השיגה ידו ונגאל:
(כה, מז-טז)

אבן עזרא על התורה

מג תרדה בו. כטעם ממשלה: כפרך. כדברי המתרגם ארמית: מד מאת הגוים אשר סביבתיכם. כעמון ומואב ודאום וארם: מה וגם מבני התושבים. הדרים בארץ כנען שהיא ארצכם, והם מהגוים הנזכרים. או מצרים וכל עם, חוץ משכעת הגוים. פי הפתוח הזהיר עליהם לא תחיה כל נשמה. והנה אסור אפילו להאכילם. ויתכן שחז"ל אמרו עבד כנעני על הגר הגר

בארץ כנען, ואיננו כנעני כיוסו. או הם ידעו להוציא זה הדבר לאמתו. פי דעתנו נקלה כנגד דעתם: מו והתנחלתם. מבנין התפעל. וכמוהו, והתאיתם לכם: לעולם בהם תעבדו.

צריך להבין: א. הרי מנה פאן הפתוב קרובי המוקיבים לפדותו לפי סדר קרבתם, ומדוע לא נכתב אביו, שהוא הקרוב ביותר. ב. מדוע אם "השיגה ידו" מופיע לבסוף, הרי אם יש לו ממון מוקיב הוא תחלה לפדות עצמו. ויש לומר בזה בדרך החסידות:

איש יהודי הנמקר לגוי, ועד לעבודה זרה, מונה שנשמתו נמצאת במעמד ומצב רוחני נמוך וירוד ביותר, שלכן תתכן אפשרות שהיה עבד לעבודה זרה. מצב שפזה וסודו ב'שכחה' אודות אביו שבשמים ונבסגנון דתורת חסידות: חסרה לו בחינת "אבא", הינו החכמה שבנפש הרואה אלקות תדיר, ולכך יוכל מצבו לירד כל כך. ולכן לא נמנה כאן אביו, להורות שמצב זה נובע מקר שאין לו "אב".

ואם כן, אף שאדם הנמצא במצב שפזה, אינו יכול לפדות את עצמו כלל, הרי מבטח לו שיפדה, כמדק בלשון הפתוב "גאלה תהיה לו" - לשון הבטחה, שלהיותו בן לעם ישראל, הרי ודאי הדבר שיפדה בסוף. ואחר שיפדוהו מלמעלה באתערוהא דלעילא (קרובי), הרי התכלית היא שלבסוף תהיה עבודתו את ה' מצד עצמו. ולכן נכתב בסוף "השיגה ידו", הינו, שעליו לדאג שלא יהיה זה כמתנה מלמעלה, אלא ירכש גאלתו בעצמו. **אבן עזרא.**

מח) אחרי נמפר גאלה תהיה לו אחד מאחיו
מח פטר דינדפן פרקנא תהי לה חד מאחיהי יפרקנה:
וגאלנו:

כ"ט) גאלה תהיה לו • מיד, אל תניחהו שיטמע עד שנת היובל, שהרי כל עצמו לא קנאו אלא לעבדו עד היובל, שהרי ביובל יצא, כמו שנאמר למשה: "ויצא בשנת היובל", ובנכרי שתחת ידך הפתוב מדבר (ביק קיג), וצף-על-פי-כן, לא תבא עליו בעקיפין מפני חלול השם, אלא כשפא לגאל, ידקדק בחשבון, לפי המגיע בכל שנה ושנה ינכה לו הנכרי מן דמיו: אם היו עשירים שנה משנמכר עד היובל, וקנאו בעשירים מנה, נמצא שקנה הנכרי עבודת שנה במנה; ואם שהה זה אצלו חמש שנים ויבא לגאל, ינכה לו חמשה מנים ויתן לו העבד ט"ו מנים, וזהו "והיה כסף ממכרו במספר שנים".

מט) או-דדו או בן-דדו וגאלנו או-משאר בשרו
ממשפחתו וגאלנו או-השיגה ידו ונגאל: **אבן עזרא.**

נ) וחשב עם-קנהו משנת המכרו לו עד שנת היובל
והיה כסף ממכרו במספר שנים בימי שכיר יהיה
עמו:

כ"ט) בימי שכיר יהיה עמו • חשבון המגיע לכל שנה ושנה, יחשוב כאלו נשפר עמו כל שנה במנה, וינכה לו. **אבן עזרא.**

נא) אם-עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף
מקנתו:

כ"ט) אם-עוד רבות בשנים • עד היובל. לפיהן • הכל כמו שפרשתי. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

נ קנהו. בה"א ובלא ה"א, שנה: המכרו. שם הפעל מבגין נפעל. והשנים שיעמד עמו, בימי שכיר יהיה: נא וי' ואם עוד רבות בשנים. כפ"א רפה בלשון ישמעאל. והשטעם, בין היות השנים הנשארות רבות או מועטות: לפיהן

הוא, כמו מלת ושרשף הפך. וכן ואת סוסיהם תעקר: מט או השיגה ידו. שפצא אבדה, או גיש ממון מת ממשפחתו. והזכיר בתחלה האח והמשפחה, כי הוא הדבר הנמצא ברב:

מוותרים. רק כאשר מצאנו חז"ל שאמרו כי היא מצוה, קבלניה: וטעם ובאחיקם בני ישראל. שמשעה הפרש בין אחיד ובין הנכרי: מזו או לעקר. כמו שרש. והשטעם, ששב לרת ישראל, והוא ממשפחת גר. ואין רע לו רק

שיעור יומי ליום רביעי כ"א אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת בהר-בחוקותי לט

(נד) וְאִם-מֵעַט נִשְׁאַר בְּשָׁנִים עַד-שְׁנַת הַיָּבֵל וְחָשַׁב לֹא בְּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת-גְּאֻלָּתוֹ:

נב וְאִם יָעַר יִשְׁתָּאֵר בְּשָׁנָיָא עַד שְׁתָּא דְיֻבְלָא וְיִחָשַׁב לֵהּ כְּפֻם שְׁנוּהֵי יָתֵב יָת בְּרַקְנָה:

(נג) כִּשְׂכִיר שָׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא-יֵרְדְּנוּ בְּכַרְךָ לְעֵינֶיךָ:

נג כְּפֻסְגִיר שָׁנָא בְּשָׁנָא יְהִי עִמָּה לֹא יִפְלַח בַּהּ בְּקֻשְׁיֹו לְעֵינֶיךָ:

כ"ט «לֹא-יֵרְדְּנוּ בְּכַרְךָ לְעֵינֶיךָ • כְּלוּמַר, וְאַתָּה רוּאָה • אִבֵּן עוֹרָא.

(נד) וְאִם-לֹא יִגָּאֵל בְּאַלְהָהּ וְיִצְאָ בְּשְׁנַת הַיָּבֵל הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ:

נד וְאִם לֹא יִתְפַּרַק בְּאַלְיִן וְיִפּוּק בְּשְׁתָּא דִּי אֲפִיקִית יִתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמַצְרַיִם אָנָּא יִי אֱלֹהֵינוּ:

כ"ט «וְאִם-לֹא יִגָּאֵל בְּאַלְהָהּ • "בְּאַלְהָהּ" הוּא נִגְאָל, וְאִינוּ נִגְאָל בְּשֵׁשׁ. (הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ) • הַנְּכָרִי חָזֵב בְּמִזְוֹנוֹת בְּנָיו) • אִבֵּן עוֹרָא.

(נה) כִּי-לִי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עָבְדֵי הֵם אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

נה אַרְי דִּילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִין עֲבָדֵי אַנּוּן דִּי אֲפִיקִית יִתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמַצְרַיִם אָנָּא יִי אֱלֹהֵינוּ:

כ"ט «כִּי-לִי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים • שְׁטָרֵי קוֹדֶם. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • כֹּל הַמְשַׁעֲבָדִין מִלְמַטָּה, כְּאֵלוֹ מְשַׁעֲבָדִין מִלְמַעְלָה • אִבֵּן עוֹרָא.

כו (א) לֹא-תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפְסֵל וּמִצְבֵּה לֹא-תִקְיְמוּ לָכֶם וְאַבְנֵי מִשְׁפִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עֲלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

א לֹא תַעֲבָדִין לְכוּן טַעוֹן וְצֵלִם וְקָמָא לֹא תִקְיְמוּן לְכוּן וְאַבְנֵי סִגְדָא לֹא תִתְּנוּן בְּאַרְעֵכוּן לְמַסְגַּד עֲלֵהּ אַרְי אָנָּא יִי אֱלֹהֵינוּ:

כ"ט «לֹא-תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים • (ת"י) בְּנִגְדָא זֶה הַנְּמַכֵּר לְנִכְרִי, שְׁלֹא יֹאמַר: הוּאֵיל וְרַבִּי מִגְלָה עֲרִיזוֹת, אִף אֲנִי כְמוֹתָיו. הוּאֵיל וְרַבִּי עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים, אִף אֲנִי כְמוֹתָיו. הוּאֵיל וְרַבִּי מַחְלֵל שַׁבַּת, אִף אֲנִי כְמוֹתָיו; לְכָךְ נִגְמָרוּ מִקְרָאוֹת הַלְלוּ, וְאִף הַפְּרָשִׁיּוֹת הַלְלוּ נִגְמָרוּ עַל הַסֵּדֶר: בְּתַחֲלָה הַזְהִיר עַל הַשְּׁבִיעִית; וְאִם חָמַד מְמוֹן וְנִחְשַׁד עַל הַשְּׁבִיעִית, סוֹפּוֹ לְמַכּוֹר מִשְׁלֹטְלִיו, לְכָךְ סִמְךָ לֵה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָּר, (מִה כְּתִיב בַּהּ? "אוֹ קִנְיָה מִיַּד עַמִּיתְךָ", דָּבָר הַנִּקְנָה מִיַּד לְיָד); לֹא חֲזוֹר בּוֹ, סוֹף מוֹכֵר אֶחָדָתוֹ; לֹא חֲזוֹר בּוֹ, סוֹף מוֹכֵר אֶת בֵּיתוֹ; לֹא חֲזוֹר בּוֹ, סוֹף לוֹוֶה בְּרַבִּית – כֹּל אֵלוֹ הָאֶחָדוֹת קִשּׁוֹת מִן הָרֵאשׁוֹנוֹת; לֹא חֲזוֹר בּוֹ, סוֹף מוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ; לֹא חֲזוֹר בּוֹ, לֹא דִי לְיִשְׂרָאֵל, אֲלֵא אֶפְלוֹ לְנִכְרִי. וְאַבְנֵי מִשְׁפִּית • לְשׁוֹן כְּסוּי, כְּמוֹ (שְׁמוֹת לֵב כב): "וְיִשְׁכַּחְתִּי כְפִי", שְׁמַכְסִין הַקְּרָקַע בְּרַצְפַּת אַבְנִים. לְהִשְׁתַּחֲוֹת עֲלֶיהָ • אֶפְלוֹ לְשָׁמַיִם, לְפִי שֶׁהִשְׁתַּחֲוָּא בְּפִשְׁטוֹ יְדִים וְרַגְלִים הִיא, וְאַסְרָה תוֹרָה לַעֲשׂוֹת בָּן, חוּץ מִן הַמְקַדֵּשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם לט עמ' 435)

לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים (כו, א) הוּאֵיל וְרַבִּי עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים, אִף אֲנִי כְמוֹתָיו (רש"י) הַעֲבָד סְבוֹר שְׁמִתָּר לוֹ לְחַקוֹת אֶת רַבּוֹ בְּמַעֲשֵׂה, לֹא אֲמוּנָה, שְׂבָאֵפֶן כְּזֶה אֵין כָּאֵן עֲבוּדָה זָרָה (אֲלֵא שְׁבִית דִּין מַעֲנִישִׁים עַל כֶּף מִשׁוּם שׁ"הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיו"). מִלְמַדְנוּ הַכְּתוּב, שְׂאֵין לְרַבּוֹ שְׁלִיטָה עֲלֵינוּ אֶפְלוֹ בְּתַחוּם הַמַּעֲשֵׂה. וְכַמְבֹאֵר בְּתַנְיָא, שְׁיְהוּדֵי מוֹסֵר נַפְשׁוֹ "שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת רַק אֵיזָה מַעֲשֵׂה לְבַד נִגְדָא אֲמוּנַת ה' אֶחָד, כְּגוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְעֲבוּדָה זָרָה, אִף שְׂאֵינוּ מֵאֲמִין בַּהּ כְּלָל בְּלַבּוֹ".

אִבֵּן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ. עַל כֶּסֶף מִקְנָתוֹ, כֵּן יִחָשַׁב לְעֵינֶיךָ. לֹא נִעְזוּב הַגֵּר לְיָדוֹת בּוֹ בְּכַרְךָ: נַה כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. טַעַם שְׁתוּדִיעוּ בֵּן נַד וְאִם לֹא יִגָּאֵל בְּאַלְהָהּ. בְּשָׁנִים הַנִּשְׁאָרוֹת לֹא: הַגֵּר הַקּוֹנֵה הַעֲבָד הַיִּשְׂרָאֵלִי: נַג כִּשְׂכִיר שָׁנָה. לְהוֹסִיף לֹא יֵרְדְּנוּ בְּכַרְךָ: לְיֻבְלָא. וְיִשׁ אֲוִמָרִים, עַל דִּי אֱלֵה הַנְּכָרִים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק ז, עמוד 177 – מתוך 'לקראת שבת')

שלא יאמר אף אני כמותו

לא תעשו לכם אילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם . . את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני יהוה:

לא תעשו לכם אילים – כנגד זה הנמקד לנכרי, שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות אף אני כמותו, הואיל ורבי עובד עבודת אילים אף אני כמותו, הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו, לך נאמרו מקראות הללו. (כו א.ב. ובפירוש רש"י) וצריך להבין: מה ההנהגה אמין לומר שיהיה מתר בדברים אלו, שלכן הכתוב הצריך לשוללם?

וגיש לומר שבשליש עננים אלו, יש הנהגה אמין מיוחדת שהעבד יהיה מתר בכך:

גלוי עריות: מפיון ש"להוליד ולדות" זה חלק מעבודת העבד לאדונו, ואם יש לרבו שפחה כנענית מוסר אותה לו להוליד ממנה עבדים (ראה שקלאי-וטריא בזה במנחת חינוך' סוף מצוה מב), היה מקום לחשוב ששפחה כנענית מוסר אותה לו להוליד בעריות כבן נח בלבד, ועל-זה התורה מזהיר.

שבת: מפיון שעל-פי תורה הוא משעבד לרבו, היה מקום לחשוב שמפיון שאצל רבו אין שבת, ו"עכ"ו"ם ששבת חייב מיתה", וממילא חל עליו חייב התורה לשרתו אף ביום השבת, ועל-זה התורה מזהיר.

עבודה-זרה: יש לומר שאין הפנה כאן לעבודה-זרה כפשוטה, שבה גם העכו"ם מחייב, אלא הפנה לשתוף שגני נח מתרים בזה, והבאור בזה: מפיון שהקב"ה נתן מקום שאמות העולם יחשבו שלכוכבים ומזלות יש דעה בהשפעה אלקית, אם כן היה מקום לומר דמאחר שהעבד סמוך על שלחן רבו, ומקבל השפעותיו ממנו, אם כן אף אני כמותו, שגם השפעתו באה על-ידי רבו, באופן שרבו מקבל זאת (לפי טעונו), ולכן שללה זאת התורה. **אבן עזרא.**

(ב) את-שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני יהוה: בית יומי שפיא דילי תטרו וילבית מקדשי תהון דחלין אנא יי: פ פ פ

רש"י: אני ה' . נאמן לשלם שכר: **אבן עזרא.**

נ"ז פסוקים, חטי"ל סימן. לאחוז"ה סימן. חסלת פרשת בהר

(ג) אם-בחקתי תלכו ואת-מצותי תשמרו ועשיתם גם בקימי תהיון ונת פקודי תטרו ונתעבדון יתהון: **אתם:**

רש"י: אם-בחקתי תלכו . יכול זה קיום המצוות? כשהוא אומר: "ואת-מצותי תשמרו וגו'", הרי קיום המצוות אמור! הא מה אני מקיים "אם בחקתי תלכו"? שתהיו צמלים בתורה. ואת-מצותי תשמרו . הווי צמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים, כמו שנגאמר (דברים א ה): "ולמדתם אתם ושמרתם לעשתם".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לז עמ' 79)

אם בחקותי תלכו . . ונתתי גשמיכם בעתם (כו, ג-ד)

ידועה השאלה, הרי העקר הוא השכר הרוחני. ויש לבאר, דהנה "בחקותי" הוא גם מלשון חקיקה. כשם שלא נתן להפריד בין אות החקיקה באבן ובין האבן עצמה, כמו כן התורה צריכה להיות חקוקה בלב, היא צריכה להתמזג עם האדם ולחדר בכל מהותו. ודבר זה בא לידי בטוי בכך שהשפעתה מקיפה גם את חיי הגשמיים ומביאה לו שכר גשמי.

אבן עזרא על התורה

כל בשר להשתחוות לפני. ולא בעבור שהנפיר להשתחוות עליה. והטעם שתבואו בכל שבת להשתחוות לפני, ולא על אבן משפית, רק מקדשי. והנה הנפיר היום הנבחר, כי הוא נבחר לעבודת השם, כאשר פרשתי. וגם הנפיר המקום הנבחר: וטעם אני ה'. ששכתי מפל מלאכה בשבת, וכבודי דר במקדש. על כן הנפיר מלת תירא:

כמו מרבית. וטעמו אבן מצוירת מגורת עברו משפיות לכב, שכיות חקמדה: לא תתנו בארצכם. זה משפט עבודת כוכבים במקדשים: פי אני ה' אלהיכם. לי שתתנו. ובתרגום ירושלמי כן: את שבתתי תשמרו. שנות השמיטה: ומקדשי תיראו. שנת היובל. פי כן כתוב, קדש תהיה לכם. ולפי דעתי, שהנפיר את שבתתי, מטעם ומדי שבת בשבתו יבא

א לא תעשו לכם אילים. בעבור שנמסר לגוי, הנחיר על עבודת כוכבים, שלא שמש אדוניו בפסל, ולא יעבד אדוניו בשבת. וכן יגהו הנכרי: ב ומקדשי תיראו. שיבא למקדש שלש נגלים. ויתכן להיות טעם לא תעשו לכם אילים, בעבור שאמר עבדי הם. ואמר שהם עבדי, ועבדו אותי לבדי ולא אחרים: ופסל. ידוע. ומצבה לפסל: משפית. שם

למוד התורה באופן דיגיטלי

אם-בחקתי תלכו ואת-מצותי תשמרו

אם בחקותי תלכו – יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצוות אומר, הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה (כו, ג. ובפירוש רש"י)

וצריך להבין (כפי שהקשו במפרשים), מהיכן למד רש"י בפשט הכתוב דקאי על עמל התורה, ולא על למוד התורה בכללות?

יש לומר הבאור בזה: תלמוד תורה הרי הוא אחד מתרי"ג המצוות, ולכן אי-אפשר לומר שבחקותי קאי על למוד התורה כפשוטו, דהרי זה נכלל ב"ואת מצותי תשמרו", אלא מכרחים לומר דאיידי בהוספה מיחדת בלמוד התורה, שאינה כלולה בחיוב של מצוות תלמוד תורה – "עמלים בתורה". כי מצד מצוות תלמוד תורה ("ואת מצותי תשמרו") אין חיוב להתנגע בתורה. וזוהי ההוספה דבחקותי תלכו – ללמוד התורה באופן דעמל ויגיעה. **אבן עזרא.**

(ד) ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרויו:
וְיִאֱמַר מְטָרִיכוֹן בְּעֲדָנְהוֹן וְתִתֵּן אֲרֻעָא
עַלְלַתְהָ וְאֵלַן חֲקֵלָא יִתֵּן אַבְיָה:

כ"ט • **בעתם** (ת"כ, העניית כב) **בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון (בלילי רביעית, רש"י ישן) בלילי שבתות. ועץ השדה** • (ת"כ) **הן אילני סרק, וצתידין לעשות פרות.**

סבת היעודים הגשמיים

ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרויו: (כו ד)

והקשה האברבנאל: מדוע השקר על עמל בתורה וקיום המצוות הוא שקר גשמי, והרי עיקר שלמות השקר הוא תועלת וטובה רוחנית שהיא הטובה והתועלת האמיתית?

יש לומר הבאור בזה: על התורה נאמר "כי הוא חייך וארך ימיו", ופרושו, לא רק שהתורה מביאה חיים לאדם, אלא שהיא היא החיים של כל אחד ואחד מישראל. והינו שבנגוע לאיש ישראל, אין התורה דבר נוסף על מציאותו ופרט מסוים בחייו, אלא היא מהותו וחיייו ממש. וענין זה שהתורה היא חיינו, מתבטא כאשר התורה פועלת ומשפיעה לא רק על עניני נשמתו אלא גם בענינים גופניים ובכל עניני הגשמיים השייכים אליו.

ולכן: אם השקר על למוד התורה לשמה היה רק שיזכה למעלות רוחניות וענינים נעלים, אין פאן בטוי שלם שהתורה היא כל מציאותו, כי השקר הוא כמו תוצאה טבעית מעסק התורה שלו, שלכן הוא שקר רוחני המורט עבודתו הרוחנית. אבל כאשר נשפעים לו טובות גשמייות בגלל עבודתו הרוחנית בתורה ומצוות, ונתתי גשמיכם בעתם, אזי נראה ונכר שהתורה והמצוות אינם רק למוד ועשייה נוספים על מציאותו או אפילו פרט במציאותו, אלא התורה היא כל מהותו וחיותו, ולכן העסק בה מביא טובה ותועלת בכל עניניו, גם בענינים גשמיים של העולם הזה. **אבן עזרא.**

(ה) והשיג לכם דיש את-בציר ובציר ישיג את-זרע ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם:
ה ויערע לכון דינשא ית קטפא וקטפא יערע
לאפוקי בר זרעא ותיכלון לחמכון למשבע
ותיתבון לרחצן בארעכון:

כ"ט • **והשיג לכם דיש את-בציר** • שיהא הדיש מרבה ואתם עסוקים בו עד הבציר, ובבציר תעסקו עד שעת הזרע. **ואכלתם לחמכם לשבע** • (ת"כ) **אוכל קמצא, והוא מתברך במעיו. אבן עזרא.**

ג אם בחקתי תשמרו ועשייתם. מצוה ללמוד וללמד ולעשות.
ד וי"ו ונתתי, כו"ו והארץ היתה תהו ובהו. ולעולם, כאשר המלה מלרע עם וי"ו, השעם הוא לעתיד. ואם מלעיל, עבר.
הפועל: לבטח. בלמ"ד ובחסרונו, שנה. וכן מלת לבדד. והנה הזכיר בתחלה השבע, שהוא עקר: וטעם וישבתם לבטח. כי בימי הרעב, יגלו בני אדם ממקומם. כטעם לא תוסף תת כחה לך, נע ונד:
חזן ממתי מעט: יבולה. מן פי בול הרים ושאוי לו. ולא גרע אם הי"ד שרש או אינו שרש, כמלת יקום:
ה דיש את בציר. והנה התבאר באספק את מעשיך מן השדה וכרם: לשבע. שם

(ו) וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאַרְץ וְשִׁכְבַּתְּם וְאֵין מַחְרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן־הָאָרֶץ וְחָרֵב לֹא־תֵעָבֵר בְּאַרְצְכֶם:

וְאֵתֶן שְׁלָמָא בְּאַרְעָא וְתִשְׁרִין וְלִית דְּמָנִיד וְאַבְשָׁל חִתָּא בְּשֵׁתָא מִן אֲרֵעָא וְדִקְטָלִין בְּחֶרְבָא לֹא יַעֲדוּן בְּאַרְעֵכוֹן:

כ"ט - וְנָתַתִּי שְׁלוֹם • שְׁמָא תֹאמְרוּ: הָרִי מְאָכַל וְהָרִי מִשְׁתָּה, אִם אֵין שְׁלוֹם אֵין כְּלוּם! תִּלְמוּד לומר אחר כל זאת: וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאַרְץ; מִכָּאן, שֶׁהַשְׁלוֹם שֶׁקוֹל פִּנְגָד הַפֶּלַל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר "עוֹשֶׂה שְׁלוֹם וּבוֹרָא אֶת הַפֶּלַל". וְחָרֵב לֹא־תֵעָבֵר בְּאַרְצְכֶם • (ת"ס) אֵין צְרִיף לומר שְׁלֹא יָבֹאוּ לְמַלְחָמָה, אֲלֵא אֶפְלוּ לְעֵבֵר דְּרָף אֲרֵצְכֶם מִמְּדִינָה לְמִדִּינָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 192)

(ז) וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן־הָאָרֶץ (כו, ו) ר"ל אָמְרוּ "מִשְׁבִּיתֶן שְׁלֵא יִזְיקוּ", וְהִינוּ שֶׁהַמִּזְיָק עֲצֻמוֹ הוֹפֵךְ לטוב, בְּחִינַת 'אֶתְהַפְּכָא'. וְכֵן מְצִינוּ בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת, שֶׁשְׁתֵּי הַלָּחִים חֲבִים לְהִיּוֹת חֶמֶץ, אֲף שֶׁבִפְסוּחַ הַחֶמֶץ אָסוּר. שָׁכָן, מִי שֶׁנִּמְצָא בְּשֵׁלֶב שֶׁל 'יְצִיאַת מִצְרַיִם' חֵיב לְחַרְחֹק אֶת ה'חֶמֶץ', הַגְּבִיחָה וְהַתְנַשְׁאוּת; אֲף לְאַחַר הַבְּרוּר שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית בְּעַת סְפִירַת הָעֵמֶר הוֹפֵךְ ה'חֶמֶץ' עֲצֻמוֹ לְמִצְוָה, בְּבְחִינַת "וַיִּגְבַּה לְבוֹ בְּדַרְכֵי ה'". אבן עזרא.

(ח) וְרַדְּפוּם אֶת־אִיבֵיכֶם וְנִפְּלוּ לְפָנֵיכֶם לְחָרֵב:

כ"ט - לְפָנֵיכֶם לְחָרֵב • (ת"ס) אִישׁ בְּחָרֵב רַעְהוּ.

זוֹתְרָדְפוּן זֵת בְּעֵלֵי דְבְּכִיכוֹן וְיִפְּלוּן קְדַמִּיכוֹן לְחָרְבָא:

(ח) וְרַדְּפוּ מִכֶּם חַמְשָׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רַבְּבָה יִרְדְּפוּ וְנִפְּלוּ אִיבֵיכֶם לְפָנֵיכֶם לְחָרֵב:

ח יִרְדְּפוּן מִכֶּם חַמְשָׁא מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם לְרַבּוּתָא יַעֲרָקוּן וְיִפְּלוּן בְּעֵלֵי דְבְּכִיכוֹן קְדַמִּיכוֹן לְחָרְבָא:

כ"ט - וְרַדְּפוּ מִכֶּם • (ת"ס) מִן הַחֲלָשִׁים שֶׁבְּכֶם וְלֹא מִן הַגְּבוּרִים שֶׁבְּכֶם. חַמְשָׁה מֵאָה וּמֵאָה רַבְּבָה • (ת"ס) וְכִי כֶּךָ הוּא הַחֲשׁוּבּוֹן, וְהֵלֵא לֹא הָיָה צְרִיף לומר, אֲלֵא: "וּמֵאָה מִכֶּם שְׁנֵי אֲלָפִים יִרְדְּפוּ?!" (יש מְדַקְדָּקִים בְּלִשׁוֹן רַש"י, שֶׁהוּא כְּמוֹ כָּפַל וְאַרְיִכוּת: וְכִי כֶּךָ הוּא הַחֲשׁוּבּוֹן, וְהֵלֵא לֹא הָיָה צְרִיף לומר, וְכֵן כֵּן מְדַקְדָּקִים כֵּן גְּדוּלֵי הַמְּפָרְשִׁים וְחֲשׁוּבֵיהֶם בְּלִשׁוֹן רַש"י בְּפִרְשַׁת בְּרֵאשִׁית: לֹא הָיָה צְרִיף לְהַתְחִיל, וְיֵמָּה טַעַם פֶּתַח? שְׁנַם־כֵּן כָּפַל, וְעַיִן שֶׁם בִּישׁוּכֶם, וְכֵן נִרְאֶה לְפָרֵשׁ לְמוֹדֵי הַנְּאוּן הַמְּפֹלֵג, מוֹרְנוּ הַרְבֵּי מִשָּׁה חֲרִיף גַּרְי, שְׁמֹלַת 'רַבְּבָה' סוֹבֵל שְׁנֵי פְרוּשִׁים: פְּרוּשׁ אֶחָד עֲשָׂרַת אֲלָפִים, וְעַל זֶה מְקַשֵּׁה רַש"י: "וְכִי כֶּךָ הוּא הַחֲשׁוּבּוֹן? וּפְרוּשׁ ב', רַבְּבָה, מִסְפַּר מְרַבָּה, עַל שֵׁם רַבִּי, וְזֶה הַפְּרוּשׁ שׁוֹלֵל רַש"י בְּאַמְרוֹ: וְהֵלֵא לֹא הָיָה צְרִיף לומר וְכִי וְדו"ק), אֲלֵא אֵינוֹ דוֹמֵה מְעַטִּין הַעוֹשִׂין אֶת הַתּוֹרָה לְמַרְבִּים הַעוֹשִׂין אֶת הַתּוֹרָה. וְנִפְּלוּ אִיבֵיכֶם וְגו' • שִׁיחֵי נוֹפְלִין לְפָנֵיכֶם שְׁלֵא כְּדָרְף הָאָרֶץ.

~ נקודות משיחות קודש ~

מִן הַחֲלָשִׁים שֶׁבְּכֶם, וְלֹא מִן הַגְּבוּרִים שֶׁבְּכֶם (רש"י כו, ח) הַתְּבוּת "וְלֹא מִן הַגְּבוּרִים שֶׁבְּכֶם" נִרְאוֹת מִיְתְרוֹת לְכַאוּרָה. וַיֵּשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה אֶחָד מִתְּקִסִּי הַמְּלַחְמָה הוּא, שֶׁשׁוֹלְחִים קְבוּצָה חֲלָשָׁה שֶׁל חֲלָיִם בְּרֵאשׁ, לְהַטְעוֹת אֶת הָאוֹיֵב, פֶּאֶשֶׁר פְּלִגָּה שֶׁל גְּבוּרִים מִסְתַּתְרֵת בְּמֵאֲרָב. הַתּוֹב מְלַמְּדוֹ, שֶׁהַשּׁוֹנֵא יִפְחַד מִן הַחֲלָשִׁים עֲצֻמִּים, וְלֹא מִן הַגְּבוּרִים הַמְּסַתְרִים. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

מֵאָה. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים כִּי בַעֲבוּר הַתְּחַבְרוֹת הַאֲתִידִים, יוֹסִיף הַמְּסַפֵּר. וְכֵן אֵיבָה יִרְדוּף אֶחָד אֲלֵף. וְאֵין עוֹרֵף: ח וְנִפְּלוּ אוֹיְבֵיכֶם. פַּעַם אַחֲרַת, שִׁיפְלוּ פַעַם אַחַר פַּעַם בְּלֵי תְּקוּמָה:

וּמֵאָה וְאֲלֵף וְרַבְּבָה שֶׁהִיא עֲשָׂרַת אֲלָפִים, סֵף הַשְּׁבוּן. וּמִנְהַג הַמְּרַבָּה לומר אֶחָד לְעֶשֶׂר, כְּמוֹ כִּי עָתָה כְּמוֹנֵנוּ עֲשָׂרַת אֲלָפִים. וַיִּפֶּה הוֹסִיף כִּי הַמֵּאָה יִרְדְּפוּם חַמְשָׁה. וְהִנֵּה כָּפַל מִנְהַג הַמְּרַבָּה, וְכָל אֶחָד מֵהַמֵּאָה יִרְדוּף

ו וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאַרְץ. בִּינֵיכֶם: וְאֵין מַחְרִיד. לֹא מַחְזִיחַ רָעָה וְלֹא מֵאוֹיֵב, בַּק אַתֶּם תִּרְדְּפוּ הָאוֹיֵב וְיִפֹּל לְפָנֵיכֶם. וְהַתְּמַחַה כִּי מִתִּי מִכֶּם יִרְדְּפוּ מִתִּי רַב מִהָאוֹיְבִים. וְכִּבְר הוֹדְעִיתִךְ בְּסִפֵּר מֵאוֹנִים, כִּי עֲשָׂה

(ט) ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם ט ואתפני במימרי לאוטבא לכוך ואפש יתכוך ואסגי יתכוך ואקם ית קנמי עמכוך :
והקימתי את-בריתי אתכם:

כ"ט – ופניתי אליכם • אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם, משל למה הדבר דומה? למלך ששכר פועלים וכו' כדאימת בתורת כהנים. והפריתי אתכם • בפריה ורביה. והרביתי אתכם • (ת"ט) בקומה זקופה. והקימתי את-בריתי אתכם • (ת"ט) ברית חדשה, לא כברית הראשונה שהפרתם אותה, אלא ברית חדשה שלא תופר, שנאמר (ירמיה לא ל-לא) : "וכרתי את-בית ישראל ואת-בית יהודה ברית חדשה, לא כברית וגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ קלוטשיחות חלק י, עמוד 327 – מתוך 'לקראת שבת)

השכר המיוחד של בני ישראל על עמלם בתורה

וּפְנִינִי אֵלֵיכֶם וְהַפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם וְהִקְיַמְתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם:

והפריתי אתכם – בפריה ורביה. והרביתי אתכם – בקומה זקופה. (כו, ט. ובפירוש רש"י)

וצריך להבין: רש"י הרי כתב בפרשת בראשית: "פרו – אהד מוליד אהד ולא יותר. רבו – שאהד מוליד הרבה", ומדוע שנה כאן בפרושו, ופרש שהפריה והרביה שניהם פלולים במלת "והפריתי", ואלו "הרביתי" מדבר על ענין אחר לגמרי? ויש לומר, שמפנין שכאן מדבר על שכר מיוחד שמוגיע לישראל על ההוספה בשמירת התורה ומצוות, "שתהיו עמלים בתורה", לכן גם השכר הוא שכר מיוחד לישראל, ולכן אי-אפשר לומר שהפונה היא על שכר של פריה ורביה כפשוטם, שהרי כזה נתברכו גם אמות העולם "פרו ורבו", אלא הפונה היא לסוג ברכה אחרת לגמרי.

פרו: שהפריה עצמה היא באפן של רביה. הינו, שאצל אומות העולם, יש פריה שאהד מוליד אהד, אבל לא מחיב שהנולד יוליד, אלא יכול להיות שהוא יהיה עקר, ויש רביה שאהד מוליד הרבה. אבל בברפת "והפריתי" אצל בני ישראל הפונה היא, שאפילו כשאהד יוליד אהד, זה יהיה באפן של רביה, הינו שיהיה לזה המשך עד סוף כל הדורות, על-דרך שנאמר באברהם **"וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק"** (שנולד לו בן אהד, אף באפן של רבוי). ולכן היה מוכרח רש"י לפרש את "והרביתי אתכם" שמדבר ברבוי איכותי ולא רבוי כמותי – שזה כבר נאמר – ולכן פרש בקומה זקופה, רבוי באיכות. **אבן עזרא.**

♦ יום חמישי כ"ב אייר ♦

(י) ואכלתם ישן נושן וישן מפני חדש תוציאיו: י ותיכלין עתיקא דעתיק ועתיק מן קדם חדמא תפנין :
י"ט – ואכלתם ישן נושן וישן מפני חדש תוציאיו: י ותיכלין עתיקא דעתיק ועתיק מן קדם חדמא תפנין :

כ"ט – ואכלתם ישן נושן • (ת"ט) הפרות יהיו משתמרים וטובים להתישן, שיהא ישן הנושן של שלש שנים קפה לאכל משל אשתקד. וישן מפני חדש תוציאיו • שיהיו הגרנות מלאות חדש והאוצרות מלאות ישן, וצריכים אתם לפנות האוצרות למקום אחר, לתת החדש לתוכן. **אבן עזרא.**

(יא) ונתתי משפני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם: יא ואתן משפני ביניכוך ולא ירחק מימרי יתכוך :

כ"ט – ונתתי משפני • זה בית המקדש. ולא תגעל נפשי • אין רוחי קצה בככם. כל געילה, לשון פליטת דבר הבלוע בדבר, כמו (שמואל ב א כא) : "כי שם נגעל מגן גבורים", לא קבל המשחה, שמושחין מגן של עור בחלב מבשל כדי להחליק מעליו מפת חץ או חנית, שלא יקב העור. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

ואינו כפן אדם, שתגעל נפשו לשבת במקום אהד. ועוד, כי בלכתכם אל ארץ אויביכם, והמקדש איננו עמכם, יתהלך כבודי בתוכם. והנה אני אהיה לכם לאלהים, ואתם עמי, פי על כן הוצאתי אתכם מארץ מצרים:

ומרוב התבואה יאכל מי שירצה ישן, גם נושן יותר מהישן. והוא מבנין נפעל. ויש מי שיוציא הישן מביתו מפני החדש, פי אין לו מקום לשומו שם. ומפרש אמר פי טעם תוציאיו, אל השדה: יא ונתתי משפני ולא תפחדו שתבואו לעולם לידי חסרון, פי כבודי דר עמכם.

ט ופניתי אליכם. להרבות עשרכם, ולהפרות ולהרבות אתכם בכנים ובכנות. והנכון בעיני, להיות והפריתי, הפך עוצר רחם: והקימתי את בריתי אתכם. להיותכם ככוכבי השמים לרוב וכפפר הארץ: י ואכלתם ישן נושן. התמה שתהיו רבים,

(יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי לְעָם:

יב וְאַשְׁרֵי שְׂכִינָתִי בֵּינֵיכֶם וְאַהֲרִי לְכוֹן לְאֱלֹהֵי וְאַתֶּם תִּהְיוּ קְדָמִי לְעָם:

כ"ט"א וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם • אֲטִיל עִמָּכֶם בְּגוֹן-עֵדֶן כְּאֶחָד מִכֶּם וְלֹא תִהְיֶה מִן-דַּעְזָעִים מִמֶּנִּי, יְכוֹל לֹא תִירָאוּ מִמֶּנִּי? תִּלְמוּד לומר: "וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים".

(יג) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵהָיִת לָהֶם עֲבָדִים וְאַשְׁבַּר מַטְּת עֲלֵיכֶם וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם קוֹמְמוֹת: פ

יג אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם דֵּי אֶפְקִית יִתְכוֹן מֵאֶרְעָא דְמִצְרַיִם מִלְמַהֲרֵי לְהוֹן עֲבָדִין וְתַבְרִית גִּיר עֲמִמָּא מִנְכוֹן וְדַבְרִית יִתְכוֹן לְחִירוּתָא:

כ"ט"ב אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • כְּדֹאֵי אֲנִי שֶׁתֵּאֱמִינוּ בִּי, שְׂאֲנִי יְכוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל אֱלֹהֵי, שְׁהֲרִי הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְעַשִּׂיתִי לָכֶם נְסִים גְּדוֹלִים. מַטְּת • כְּמִין יְתֵד בְּשִׁנֵּי רֹאשֵׁי הָעַל הַמְּעַפְכִּים הַמוֹסְרָה שְׁלֹא תִצָּא מֵרֹאשׁ הַשּׁוֹר וְתִירֵד הַקֶּשֶׁר, כְּמוֹ (יִרְמִיָּה כו ט): "עֲשֵׂה לָךְ מוֹסְרוֹת וּמַטּוֹת", קַבִּילִי"א בְּלַע"ז. קוֹמְמוֹת • בְּקוֹמָה זְקוּפָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כה עמ' 314)

וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם קוֹמְמוֹת (כו, יג)

פֶּרֶשׁ רַש"י: "בְּקוֹמָה זְקוּפָה". וְקִשְׂרָה, הֲרִי "הַמְהַלֵּךְ בְּקוֹמָה זְקוּפָה". כְּאֵלּוּ דוֹחֵק רַגְלֵי שְׂכִינָה". וַיֵּשׁ לומר, שְׁיֵשׁ 'קוֹמָה זְקוּפָה' שְׁבִיבָה מִבְּטוֹל מִחֻלָּט: הָאֵדָם אֵינוֹ מְצִיאֹת לַעֲצוּמוֹ כְּלָל, כָּל מְצִיאֹתוֹ הִיא מְצִיאֹת שֶׁל אֲלָקוֹת וְגַם הַגְּבִהָתוֹ הִיא הַגְּבִהָת הָאֲלָקוֹת. וְעַל דֶּרֶךְ "עֲבָד מֶלֶךְ מֶלֶךְ": מִכִּיּוֹן שֶׁכָּל מְצִיאֹתוֹ הִיא הִיּוֹתוֹ עֲבָד הַמֶּלֶךְ, נַעֲשֶׂה הוּא מְצִיאֹת הַמֶּלֶךְ עֲצוּמוֹ, וְכָל שֶׁיִּגְדֵל הַמֶּלֶךְ מִתְגַּדֵּל אַף הוּא. אֲבָן עוֹרָא.

(יד) וְאִם-לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל-הַמִּצְוֹת הָאֵלֹהִי:

יד וְאִם לֹא תִקְבְּלוּן לְמִימְרֵי וְלֹא תַעֲבִדוּן יְת כָּל פְּקוּדֵי אֱלֹהִין:

כ"ט"ג וְאִם-לֹא תִשְׁמָעוּ לִי • לְהִיּוֹת עֲמִלִים בְּתוֹרָה וְלִדְעַת מְדַרְשׁ חֻכְמִים. יְכוֹל לְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת? כִּשְׁהוּא אומר: "וְלֹא תַעֲשׂוּ וְגו'" - הֲרִי קִיּוֹם מִצְוֹת אָמור! הֵא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: "וְאִם-לֹא תִשְׁמָעוּ לִי"? לְהִיּוֹת עֲמִלִים בְּתוֹרָה. וּמָה תִּלְמוּד לומר "לִי"? אֵין "לִי" אֶלָּא זֶה הַמְּפִיר אֶת רְבוּנוֹ וּמִתְפַּנֵּן לְמַרְד בּוֹ, וְכֵן בְּנִמְרוֹד (בְּרַאשִׁית י ט): "גִּבְרֵ-צִיד לְפָנַי הִי", שֶׁמְפִירוֹ וּמִתְפַּנֵּן לְמַרְד בּוֹ, וְכֵן בְּאַנְשֵׁי סְדוּם (בְּרַאשִׁית יג יג): "רְעִים וְחַטָּאִים לַה' מֵאֲדָם" - מְפִירִים אֶת רְבוּנוֹם וּמִתְפַּנְנִים לְמַרְד בּוֹ. וְלֹא תַעֲשׂוּ • (ת"כ) מִשְׁלָא תִלְמְדוּ, לֹא תַעֲשׂוּ; הֲרִי שְׁתִּי עֲבָרוֹת. אֲבָן עוֹרָא.

(טו) וְאִם-בְּחַקְתִּי תִמְאָסוּ וְאִם אֶת-מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי לְהַפְרֹכֶם אֶת-בְּרִיתִי:

טו וְאִם בְּקִנְיֵי תִקְוִצוּן וְאִם יְת דִּינֵי תִרְחֵק נַפְשְׁכוֹן בְּדִיל דְלֹא לְמַעַבְד יְת כָּל פְּקוּדֵי לְאַשְׁנִיּוּתְכוֹן יְת קִנְיֵי:

כ"ט"ד וְאִם-בְּחַקְתִּי תִמְאָסוּ • מוֹאֵס בְּאַחֲרִים הַעוֹשִׂים. מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם • שׁוֹנָא הַחֻכְמִים. לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת • מוֹגֵעַ אֶת אַחֲרִים מַעֲשׂוֹת. אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי • כּוֹפֵר [בְּמִצְוֹת] שְׁלֹא צוִיתִים, לְךָ גֹאֲמֵר:

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

יג מטת עלכם. משל פפר החורש, שיעבד אדמת בעליו, וישאל השתעבדו בכנן האדמה, פי כן פתיב: קוממויות. בקומה זקופה. וריקי מוח אמרו, פי הקללות רבות מהברכות. ולא אמרו אמת. רק נאמרו הברכות כלל, ונאמרו בקללות פרטים, לירא ולהפחיד השומעים. והמספול היטב, יתברר לו דברי: יד את כל המצוות. אלה הפתובים:

שיעור יומי ליום חמישי כ"ב אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כו - פרשת בהר-בחוקותי מה

“את-כל-מצותי”, ולא נאמר: “את-כל-המצות”. להפרכם את-בריתי. כופר בעקר; הרי שבע עברות: הראשונה גזירת השנה, וכן עד השביעית, ואלו הן: לא למד, ולא עשה, מואס באחרים העושים, שונא את החכמים, מונע את האחרים, כופר במצות, כופר בעקר. אבן עזרא.

טז אף אָנא אַעבד דא לכון ואַסער עליכון
בהלתא ית שחפתא וית קדחתא מחשכון
עיניו ומפתן נפש ותזרעון לרקנון זרעכון
ויקלגה בעלי דבכיכון:

(טז) אַף-אַנִי אַעֲשֶׂה-זֹאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם
בְּהִלָּה אֶת-הַשְּׁחֵפֶת וְאֶת-הַקְּדֻחַת מְכֻלוֹת עֵינַיִם
וּמְדִיבַת נֶפֶשׁ וְזֵרְעֶתֶם לְרִיק וְרַעְעֶם וְאָכְלֵהוּ
אִיבֵיכֶם:

כ"ט - והפקדתי עליכם. וצויתי עליכם. שחפת. חלי שמשחף את הבשר, אנפולי"ש בלע"ז, דומה לנפוח שהוקלה נפיתו ומראית פניו ועופה. קדחת. חלי שמקדיח את הגוף ומחממו ומבעירו, כמו (דברים לב כב): "פי-אש קדחה באפי". מכלות עינים ומדיבת נפש. העינים צופיות וכלות לראות שכל וירפא, וסוף שלא ירפא, וידאבו הנפשות של משפחתו במותו. כל תאנה שאינה באה ותוחלת ממשכה, קרויה 'כליון עינים'. וזרעיתם לריק. תזרעו ולא תצמח, ואם תצמח, "ואכלהו איביכם". אבן עזרא.

יז וְאֶתֵּן רִיגְזִי בְכוֹן וְתַתְּרוּן קָדָם בְּעֲלִי
דְּבִיכוֹן וְיִרְדּוּן בְּכוֹן סְנְאִיכוֹן וְתַעֲרִקוּן
לִית דְּרִדִּיף יַחְכוֹן:

(יז) וְנִתְּתִי פְנֵי בָכֶם וְנִגְפְתֶם לִפְנֵי אִיבֵיכֶם וְרָדוּ בָכֶם
שְׁנְאֵיכֶם וְנִסְתֶם וְאִין-רִדְף אֶתְכֶם:

כ"ט - ונתתי פני פני. פנאי שלי, פונה אני מפל עסקי להרע לכם. ורדו בכם שנאיכם. כמשמעו, ישלטו בכם.

פיכ"י (טו-טז) אַגְדַּת 'תורת כהנים' מפרשה זו: אף-אני אעשה-זאת. אני מדבר אלא ב'אף', וכן; "אף אני אלך עמם בקרי". והפקדתי עליכם. שיהיו המכות פוקדות אתכם מזו לזו: עד שהראשונה פוקדה אצלכם, אביא אחרת ואסמכנה לה. בהלה. מכה המבהלת את הבריות, ואיזו? זו מכת מתן [פי' מגפה]. את-השחפת. יש לך אדם שהוא חולה ומטל במטה, אבל בשרו שמור עליו? ! תלמוד לומר: "שחפת", שהוא נשחף; או עתים שהוא נשחף, אבל נח ואינו מקדיח? תלמוד לומר "ואת הקדחת", מלמד שהוא מקדיח. או עתים שהוא מקדיח, וסבור הוא בעצמו שיהיה? תלמוד לומר: "מכלות עינים". או הוא אינו סבור בעצמו שיהיה, אבל אחרים סבורים שיהיה? תלמוד לומר: "ומדיבת נפש". וזרעיתם לריק ורעעם. זרעה ואינה מצמחת, ומעטה מה איביכם באים ואוכלים? ומה תלמוד לומר: "ואכלהו איביכם", הא כיצד? זרעה שנה ראשונה ואינה מצמחת, שנה שניה מצמחת ואיביכם באים ומוצאים תבואה לימי המצור, ושבפנים מתים ברעב, שלא לקטו תבואה אשתקד. דבר אחר: וזרעיתם לריק ורעעם, כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר, שאתה צמל בהם ומגדלן והחטא בא ומכלה אותם, שנאמר (איכה ב כב): "אשר-טפחת רביתי איבי כלם". ונתתי פני פניכם. כמו שנאמר בטובה: "ופנית אליכם", כך נאמר ברעה: "ונתתי פני", משלו משל למלך שאמר לעבדיו: פונה אני מפל עסקי ועוסק אני עמכם לרעה. ונגפתם לפני איביכם. (כ"ט) שיהא המות הורג אתכם מבפנים ובעלי דבכיכון מקיפין אתכם מבחוץ. ורדו בכם שנאיכם.

אבן עזרא על התורה

שיצא אליהם לנרשם: וטעם מכלות עינים. שאלה הקליים יחשכו עינים וידאבו הנפש. והא' חסר ממלת ומדיבות נפש, וכן ממלת שקר מזין. ויש אומרים כי העינים מן הגוף, בעבור ומדיבות נפש. ואין צורך:

מה תעשו. ויש אומרים, כי בהלה פתאום. ורבים אמרו, כי השחפת והקדחת שנים קליים בצרע, כמו השדפון והרקון. כי כן כתוב, בעבור וזרעיתם לריק. ואין צורך, כי פרושו שיבואו להם קליים. ואם באו שוללים לקפריס, יאכלו הנרע, כי אין מי

טו להפרכם. מלה נרה בקדדיק, פי משקלי שמות הפעלים, משתנים: טז והפקדתי עליכם. באדם פקיד על אחר יעשה חפצו בו: בהלה את השחפת ואת הקדחת. קליים ידועים: וטעם את. עם: וטעם בהלה, שתבהלו, ולא תדעו

(ת"ט) שאיני מעמיד שונאים אלא מפם ובכם, שבשעה שאמות העולם עובדי אלילים עומדים על ישראל, אינם מבקשים אלא מה שבגלוי, שנאמר (שופטים ו ג'): "והיה אס-ורע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם וגו', ויחנו עליהם וישחיתו את-יבול הארץ", אבל בשעה שאעמיד עליכם מפם ובכם, הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם, וכן הוא אומר (מלכה ג א): "ואשר אכלו שאר עמי ועורם מעליהם הפשיטו וגו'". ונסתם • מפני אימה. ואין-ודף אתכם • מבלי פח. אבן עזרא.

(יח) ואם-עד-אלה לא תשמעו לי ויספתי לפרה אתכם שבע על-חטאתיכם:

כ"ט • ואם-עד-אלה • ואם בעוד אלה לא תשמעו. ויספתי • עוד יסורין אחרים. שבע על-חטאתיכם • שבע פרעניות על שבע עברות האמורות למעלה. אבן עזרא.

(יט) ושברתי את-גאון עזכם ונתתי את-שמיכם בברזל ואת-ארצכם בנחשה:

כ"ט • ושברתי את-גאון עזכם • זה בית המקדש, וכן הוא אומר (יחזקאל כד כא): "הנני מחלל את-מקדשי גאון עזכם". ונתתי את-שמיכם בברזל ואת-ארצכם בנחשה • זו קשה משל משה, ששם הוא אומר (דברים כח כג): "והיו שמיך אשר על ראשך נחשת וגו'", שיהיו השמים מזיעין כדרך שהנחשת מזיעה, והארץ אינה מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע, והיא משמרת פרוטיה. אבל כאן, השמים לא יהיו מזיעין כדרך שאין הברזל מזיע, ויהא חרב בעולם, והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיעה, והיא מאבדת פרוטיה. אבן עזרא.

(כ) ותם לריק פחכם ולא-תתן ארצכם את-יבוליה ועץ הארץ לא יתן פרו:

כ"ט • ותם לריק פחכם • הרי אדם שלא עמל, שלא חרש, שלא זרע, שלא נכש, שלא כסח, שלא עדר, ובשעת הקציר בא שדפון ומלקה אותו, אין בכך כלום, אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונכש ועדר, ויבא שדפון ומלקה אותו, הרי שניו של זה קהות. ולא-תתן ארצכם את-יבוליה • אף מה שאתה מוביל לה בשעת הזרע. ועץ הארץ • אפלו מן הארץ יהא לקוי, שלא יחניט פרותיו בשעת התנוטה. לא יתן • משמש למעלה ולמטה, אעץ ואפרי. לא יתן פרו • כשהוא מפרה משיר פרותיו, הרי שתי קללות, ויש כאן שבע פרעניות. אבן עזרא.

(כא) ואם-תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמע לי ויספתי עליכם מפה שבע כחטאתיכם:

כ"ט • ואם-תלכו עמי קרי • רבותינו אמרו: עראי, במקרה, שאינו אלא לפרקים, כן תלכו עראי במצות.

אבן עזרא על התורה

ויבול הארץ ופרי העץ הנה שש, ומפת חית השדה הנה שבע:
 יט גאון עזכם השבע, כטעם וישמן ושורון. והגאה אם ישבר, פול וישח:
 כ ותם לריק פחכם. שנגעתם בעבודת האדמה:

עקרה לדה שבועה. ואין על חטאתיכם להוסיף שבועה, רק ויספתי פעם אחרת, כמו קול גדול ולא יסף: וטעם על חטאתיכם. בעבור חטאתיכם. ויש אומרים שהחשבון כמשמעו. והראשון נכון, כי אם נחשב ושברתי אהד, שמיכם בברזל שנים, וארץ בנחשה ותם לריק

יו ונתתי פני. קצפי ואפי, כמו ופנייה לא היו לה. והטעם, כי הנשאים שאין להם חללים, אם יצאו אל הארזים ינגפו לפנייהם. ופעם גרסו ואין רודף, כטעם מתנה ארם: יח ואם עד אלה. המכות: שבע. בעבור היותו חשבון שלם, נאמר על לשון רבים. וכן פי שבע: פול צדיק וקם. עד

שיעור יומי ליום חמישי כ"ב אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת בהר-בחוקותי מז

ומנחם פרש לשון מניעה, וכן (משלי כה יז): "הקר רגלך", וכן (משלי יז כח): "יקר-רוח", וקרוב לשון זה לתרגומו של אונקלוס: לשון קשי, שמקשין לכם למנע מהתקרב אלי. שבע כחטאתיכם. שבע פרעניות אחרות, במקספר שבע כחטאתיכם. אבן עזרא.

כב ואגרי ככון ית חות ברא ותתכל יתכון ותשיצי ית בערכון ומזער יתכון ויצדון אורחתכון: **והשלחתי בכם את-חית השדה ושכלה אתכם והכריתה את-בהמתכם והמעיתה אתכם ונשמו דרכיכם:**

כ"ט וְהִשְׁלַחְתִּי לְשׁוֹן גְּרוּי. וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם. אין לי אלא חיה משכלת, שדרכה בכף. בהמה, שאין דרכה בכף, מנין? תלמוד לומר (דברים לב כד): "ושן-בהמת אשלח בם", הרי שתיים. ומנין שתהא ממיטה בנשיכתה? תלמוד לומר (שם): "עם-חמת זחלי עפר", מה אלו נושכין וממיתין, אף אלו נושכין וממיתין; כבר היו שנים בארץ-ישראל: חמור נושף וממית, ערוד נושף וממית. וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם. אלו הקטנים. והכריתה את-בהמתכם. מבחוז. והמעיתה אתכם. מבפנים. ונשמו דרכיכם. שבילים גדולים ושבילים קטנים, הרי שבע פרעניות: שן בהמה, ושן חיה, חמת זחלי עפר, ושכלה, והכריתה, והמעיתה, ונשמו. אבן עזרא.

כג ואם באלין לא תתרוון למימרי ותהכון קדמי בקשיו: **ואם-באלה לא תוסרו לי והלכתם עמי קרי:**

כד ואהף אף אנא עמכון בקשיו ואלקי יתכון אף אנא שבע על חוביכון: **והלכתי אף-אני עמכם בקרי והביתי אתכם גם-אני שבע על-חטאתיכם:** אבן עזרא.

כה ואיתי עליכון דקטלין כחרא ויתפרעון מנכון פרענותא על דעברתון על פתגמי אוריטא ותתפנשוין לקרויכון ואגרי מותנא ביניכון ותתמסרון בידי דסנאה: **והבאתי עליכם חרב נקמת נקם-ברית ונאספתם אל-עריכם ושלחתי דבר בתוככם ונתתם ביד-אויב:**

כ"ט וַיֵּשׁ נָקֵם שְׂאִינוּ בְּבְרִית, כְּדָרְךָ שְׂאָר נִקְמוֹת, וְזֶהוּ סְמוּי עֵינָיו שֶׁל צְדָקָהוּ. דָּבָר אַחַר: "נקם ברית" – נקמת בריתי אשר עברתם, כל הַבְּאֵת חֲרָב' שֶׁבִמְקָרָא, היא מלחמת חילות אויבים. וְנֶאֱסַפְתֶּם. מן החוץ אל תוך הערים מפני המצור. וְשִׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם. ועל-ידי הדבר, ונתתם ביד האויבים הצרים עליכם, לפי שאין מלינים את המת בירושלים, וכשהם מוציאים את המת לקברו, נתנים ביד אויב. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

כא קרי. אמרו רבים שפרושו גבורה ונצוח, כאיש שיחזק לבו ולא יפחד, למען שלא ינצח. ואין רע לו. ויש אומרים שהוא מגזרת פל הקורות. והשעם, שאמר בדברי הפלשתים, כי לא ידו נגעה בנו, מקרה הוא. ועל ב' הפירושים יחסר ב"ת, כמו פי ששת מיים. או יהי כן, תלכו עמי חליכת קרי, כאשר הראיתיה רבים פאלה. והנה כתוב כחטאתיכם, ולא יוסיף עליכם. ועל חטאתיכם דבק עם ליסרה אתכם, השעם בעבור חטאתיכם: כב והשלחתי בכם. מגזרת הנגי משלית דף: ושכלה אתכם. בהריגת קטנים: והמעיתה אתכם. בהריגת הגדולים: ונשמו דרכיכם. פי אין דרך בטוח מפתח החיות, שאינם ברשות אדם, כאשר פרשתי: כג תוסרו. עתיד מבנין נפעל: כד על חטאתיכם. דבק עם והביתי:

כה נקם ברית. על פן אמרתי, פי זאת הברית הקרויה בסיני, הכתובה בפרשת אלה המשפטים, יום קבלו על נפשם ואמרו נעשה ונשמע, אז נכתה הברית, ואמר להם כל הפרשה הזאת: ונאספתם אל עריכם. מפני החרב, ושם אשלח הדבר והרעב עד שתוצו להנחם ביד האויב. וזה טעם ונתתם ביד אויב והיא מלה מבנין נפעל:

(כו) בְּשִׁבְרֵי לַכֶּם מִטֶּה־לֶחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֻכְם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֻכְם בַּמִּשְׁקָל וְאִכְלֹתֶם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ: ׀

כו בְּדֹאֲתֵבֶר לְכוֹן סְעִיד מִיִּכְלָא וְיִפְּנֹן עֶסֶר נָשִׁין לַחֲמֻכוֹן בְּתַנּוּרָא חַד וְיִתִּיבוּן לַחֲמֻכוֹן בְּמִתְקָלָא וְיִתְיַלְכוּן וְלֹא תִשְׁבְּעוּן:

כ"ג • מִטֶּה־לֶחֶם • לְשׁוֹן מִשְׁעָן, כְּמוֹ (ירמיה מח יז): "מִטֶּה־עֹז". בְּשִׁבְרֵי לַכֶּם מִטֶּה־לֶחֶם • אֲשֶׁבֶר לַכֶּם כָּל מִסְעַד אֲכָל, וְהֵם חֲצֵי רָעַב. וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֻכְם בְּתַנּוּר אֶחָד • מַחֲסֵר עֲצִים. וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֻכְם בַּמִּשְׁקָל • שְׁתֵּהא הַתְּבוּאָה נִרְקֶכֶת וְנַעֲשִׂית פֶת נְפוּלָה וּמִשְׁתַּבְּרַת בְּתַנּוּר, וְהֵן יוֹשְׁבוֹת וְשׁוֹקְלוֹת אֶת הַשִּׁבְרִים לַחֲלֻקִים בִּינֵיהֶם. וְאִכְלֹתֶם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ • זֶה מֵאֲרָה בְּתוֹךְ הַמַּעֲיִם בְּלֶחֶם, הָרִי שִׁבַע פְּרָעֲנִיּוֹת: חֶרֶב, מִצּוֹר, דְּבַר, שִׁבְרֵי מִטֶּה לֶחֶם, חֶסֶר עֲצִים, פֶת נְפוּלָה, מֵאֲרָה בְּמַעֲיִם; "וְנִתְתֶם" אֵינָה מִן הַמְּנִין, שְׁהִיא הַחֶרֶב. אבן עזרא.

(כו) וְאִם־בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי: אבן עזרא.

כו וְאִם בְּדֹא לֹא תִקְבְּלוּן לְמִימְרֵי וְתִתְּכוּן קִדְמִי בְּקִשְׁיוֹ:

(כח) וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחַמַּת־קָרִי וְיִסְרַתִּי אֶתְכֶם אַרְיָאֲנִי שִׁבַע עַל־חַטָּאתֵיכֶם: אבן עזרא.

כח וְאֵהֶךְ עִמְכוֹן בְּתַקוּף רִגְזֵי וְאַרְדֵי יִתְכוֹן אֶף אֲנֵא שִׁבַע עַל חוֹבֵיכוֹן:

(כט) וְאִכְלֹתֶם בֶּשֶׂר בְּנִיכֶם וּבִשָׂר בְּנֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ: אבן עזרא.

כט וְיִתְיַלְכוּן בְּשֵׁר בְּנִיכוֹן וּבִשָׂר בְּנֹתֵיכוֹן תִּיכְלוּן:

(ל) וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־בְּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־חַמְנֵיכֶם וְנִתְתִי אֶת־פְּגָרֵיכֶם עַל־פְּגָרֵי גְלוּלֵיכֶם וְגַעְלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם:

ל וְאֵשִׁיזִי יֵת בְּמִתְיכוֹן וְאֵקְצִין יֵת חַנִּיסֵינְסִיכוֹן וְאֵתֶן יֵת פְּגָרֵיכוֹן עַל פְּגוּר טַעוֹתֵכוֹן וְיִרְחַק מִימְרֵי יִתְכוֹן:

כ"ד • בְּמֹתֵיכֶם • מַגְדָּלִים וּבִדְרִינֵיּוֹת. חַמְנֵיכֶם • מִיֵן עֲבוּדַת אֱלִילִים שִׁמְעֵמִידִין עַל הַגְּזוֹת, וְעַל שֵׁם שִׁמְעֵמִידִים בַּחֲמָה קְרוּיִין 'חַמְנֵים'. וְנִתְתִי אֶת־פְּגָרֵיכֶם • תְּפוּחֵי רָעַב הָיוּ, וּמוֹצִיאִים יִרְאָתֶם מִחֵיקֶם וּמִנְשָׁקִים אוֹתֶם, וְכִרְסוֹ נִבְקַעַת וְנוֹפֵל עָלֶיהָ. וְגַעְלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם • (ת"י) זֶה סְלוּק שְׁכִינָה. אבן עזרא.

(לא) וְנִתְתִי אֶת־עֵרִיכֶם חֲרָפָה וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־מִקְדָּשֵׁיכֶם וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִיחַחְכֶם:

לא וְאֵתֶן יֵת קְרוּיכוֹן צֵדָא וְאֵצְדִי יֵת מִקְדָּשֵׁיכוֹן וְלֹא אֵקְבֵל פְּרַעוּא קְרַפְן בְּנִשְׁתְּכוֹן:

כ"ה • וְנִתְתִי אֶת־עֵרִיכֶם חֲרָפָה • כֹּחַל מַאֲדָם? בְּשֵׁהוּא אוֹמֵר: "וְהִשְׁמַדְתִּי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ", הָרִי אֲדָם אֲמוּר! הֵא מָה אֲנִי מַקְיָם: "חֲרָפָה"? מַעֲוֹבֵר וְשִׁב. וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־מִקְדָּשֵׁיכֶם • כֹּחַל מִן הַקְּרַבְנוֹת? בְּשֵׁהוּא אוֹמֵר: "וְלֹא אֲרִיחַ", הָרִי קְרַבְנוֹת אֲמוּרִים! הֵא מָה אֲנִי מַקְיָם: "וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־מִקְדָּשֵׁיכֶם"? מִן הַגְּדוּדֵיּוֹת, שִׁרְיוֹת

אבן עזרא על התורה

מקום לזעוק ולהתפלל להנשע מהרעב, כי אשמיד במוותיכם מקום הנזבחים: ל חַמְנֵיכֶם. מַגְזַרַת חֲמָה, בְּתִים הַעֲשׂוּיִם לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְשִׁמֶשׁ. וְהַנִּיִן נֹסֶף, כְּנִיִן נָשִׁים רַחֲמַנִיּוֹת: פְּגָרֵיכֶם. גּוֹפּוֹתֵיכֶם. כְּמוֹ, פְּגָר מוֹבָס: גְּלוּלִים. שֵׁם גְּנָאִי לְעֲבוּדַת כּוֹכָבִים, מַגְזַרַת פְּאֶשֶׁר יִבְרַע הַגָּלָל. וְהַטַּעַם, כִּי הַתְּחַתְּכֶם לְבִתֵּי עֲבוּדַת כּוֹכָבִים, שֵׁם

מַעֲט: וְאִכְלֹתֶם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ. יֵשׁ רָעַב, וְיִשְׁבַע הָאוֹכֵל מִמַּעֲט. וְאֵתֶם מְאוּכָל הַרְבָּה. לֹא יִשְׁבְּעוּ: כֹּחַ וְאִם בְּזֹאת. בְּמַכָּה הַזֹּאת. וְכֵן וְאִם בְּאֵלָה, בְּאֵלָה הַמַּכּוֹת הַנּוֹקְרוֹת: כֹּחַ עַל חַטָּאתֵיכֶם. דְּבַק עִם וְיִסְרַתִּי: כֹּחַ וְאִכְלֹתֶם בֶּשֶׂר בְּנִיכֶם וּבִשָׂר בְּנֹתֵיכֶם. אֵינן לְמַעַלָּה מִן הַרְעַב הַזֶּה, וְלֹא יִהְיֶה לַכֶּם

כו בְּשִׁבְרֵי. שֵׁם הַפַּעַל. וְכֵא שְׁבוּר כְּמוֹ בְּשִׁבְכָה וּבְקוּמָה. וְטַעַם הַשִּׁבְרֵי, בְּעִבוּר מִטֶּה לֶחֶם. וְהוּא דְרַךְ מִשְׁל. וּבִישְׁעִיָּה מִשְׁעַן לֶחֶם, כִּי הִלְחֵם לְכַב אֲנוּשׁ יִסְעַד: עֶשֶׂר נָשִׁים. כִּי הוּא סוֹף חֲשִׁבוּן. כִּי מִנְהַג יִשְׂרָאֵל הָיָה לְאָפּוֹת כָּל בֵּית תַּנּוּר לְעֲצָמוֹ, שִׁיאֲכָלוּ כָּל הַשְּׁבוּעַ. וּמִעֲרֶכֶת הַשְּׁבַת תּוֹכִיחַ: וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֻכְם בַּמִּשְׁקָל. בְּעִבוּר שְׁהִיא

שיעור יומי ליום חמישי כ"ב אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת בהר-בחוקותי מט

שָׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ מִתְקַדְּשׁוֹת וְנוֹעְדוֹת לְבֵא שָׁם. הָרִי שָׁבַע פְּרַעֲנִיּוֹת: אָכִילַת בֶּשֶׂר בְּנִים וּבָנוֹת וְהַשְׁמַדַּת בָּמוֹת – הָרִי שְׁתִּים. כְּרִיתַת חֲמָנִים אֵין כָּאֵן פְּרַעֲנוֹת, אֶלֶּא עַל-יַדֵּי הַשְׁמַדַּת הַבִּינְיָוִת, יִפְלוּ הַחֲמָנִים שֶׁבְּרָאשֵׁי הַגְּגוֹת וַיִּכְרְתוּ. "וְנִתְמִי אֶת פְּגָרֵיכֶם וְגו'", הָרִי שָׁלַשׁ, סְלוּק שְׂכִינָה אַרְבַּע, חֲרַפֵּן עָרִים, שְׁמֻמוֹן מִקְדָּשׁ מִן הַגְּדוּדִיּוֹת, "וְלֹא אָרִיחַ" קִרְבָּנוֹת, הָרִי שָׁבַע. אבן עזרא.

(לב) וְהַשְׁמַתִּי אֲנִי אֶת-הָאָרֶץ וְשִׁמְמוּ עָלֶיהָ אֵיבֻכְכֶם הַיְשָׁבִים בָּהּ: לֹב וְאַצְדֵי אָנָּא יַת אַרְעָא וַיִּצְרִיזוּן עֲלֶיהָ בְּעֲלֵי דְכְּבִיכוֹן דִּיתְבִּין בַּהּ:

כ"ג וְהַשְׁמַתִּי אֲנִי אֶת-הָאָרֶץ. זו מדה טובה לִישְׂרָאֵל, שְׁלֹא יִמְצְאוּ הָאוֹיְבִים נַחַת רוּחַ בְּאַרְצָם, שֶׁתֵּהָא שׁוֹמְמָה מִיּוֹשְׁבֵיהָ. אבן עזרא.

(לג) וְאַתְכֶם אֲזַרְהָ בְּגוֹיִם וְהִרִיקְתִּי אַחֲרֵיכֶם חָרֵב וְהִיתָה אַרְצְכֶם שְׁמֻמָּה וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חָרְבָה: לֹג וַיִּתְכֹּן אֲבִדַר בִּינֵי עַמְמִינָא וְאַגְרֵי בְּתֵרִיכוֹן דְקַטְלִין בְּחַרְבָּא וַתְּהִי אַרְעֻכוֹן צְדִינָא דְקַרְוִיכוֹן יִהְיוֹן חָרְבָּא:

כ"ד וְאַתְכֶם אֲזַרְהָ בְּגוֹיִם. זו מדה קשה, שֶׁבְּשַׁעֲהָ שְׁבַגְי מְדִינָה גוֹלִים לְמִקּוּם אֶחָד, רוֹאִים זֶה אֶת זֶה וּמִתְנַחֲמִין; וַיִּשְׂרָאֵל נָזְרוּ כְּבַמְזוּרָה, כְּאֶדָם הַזּוֹרָה שְׁעוּרִים בְּנֶפֶשׁ וְאֵין אַחַת מֵהֶן דְּבוּקָה בְּחִבְרָתָהּ. וְהִרִיקְתִּי. כְּשֶׁשׁוֹלֵף הַחָרֵב, מִתְרוֹקֵן הַנֶּדֶן. וּמִדְרָשׁוֹ: חָרֵב הַנְּשַׁמְטֵט אַחֲרֵיכֶם אֵינָה חוֹזֶרֶת מֵהָר, כְּאֶדָם שֶׁמְרִיק אֶת הַמַּיִם וְאֵין סוֹפֵן לְחֹזֵר. וְהִיתָה אַרְצְכֶם שְׁמֻמָּה. שְׁלֹא תִמְהַרוּ לְשׁוּב לְתוֹכָהּ, וּמִתּוֹךְ כֶּף עָרֵיכֶם יִהְיוּ חָרְבָה – נִרְאוֹת לְכֶם חֲרָבוֹת; שֶׁבְּשַׁעֲהָ שְׁאֶדָם גוֹלָה מִבֵּיתוֹ וּמִפְּרָמוֹ וּמַעֲרִירוֹ וְסוֹפוֹ לְחֹזֵר, כְּאֵלוֹ אֵין פְּרָמוֹ וּבֵיתוֹ – חֲרָבִים, כֶּף שְׁנוּיָה בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים. אבן עזרא.

(לד) אֲזוֹ תִרְצָה הָאָרֶץ אֶת-שִׁבְתֹּתֶיהָ כֹּל יְמֵי הַשְּׁמָה וְאַתֶּם בְּאָרֶץ אֵיבֻכְכֶם אֲזוֹ תִשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצַת אֶת-שִׁבְתֹּתֶיהָ: לֹד בְּכֵן תִּרְעֵי אַרְעָא יַת שְׁמַטָּהּ כֹּל יוֹמִין דִּי צְדִיאַת וְאַתּוֹן בְּאַרְעָא בְּעֲלֵי דְכְּבִיכוֹן בְּכֵן תִּשְׁמַט אַרְעָא וְתִרְעֵי יַת שְׁמַטָּהּ:

כ"ה אֲזוֹ תִרְצָה. תִּפְיֵס אֶת כְּעַס הַמְּקוּם, שֶׁכְּעַס עַל שְׁמֻטוֹתֶיהָ. וְהִרְצַת. לְמַלְךְ אֶת שִׁבְתוֹתֶיהָ. (כֹּל יְמֵי הַשְּׁמָה. לְשׁוֹן 'הַעֲשׂוֹת', וּמ"ם דְּגַשׁ בְּמִקּוּם כְּפֹל, 'שְׁמָמָה'). אבן עזרא.

(לה) כֹּל-יְמֵי הַשְּׁמָה תִּשְׁבַּת אֶת אֲשֶׁר לֹא-שִׁבַּתָּהּ בְּשִׁבְתֹּתֵיכֶם בְּשִׁבְתֹּתֵיכֶם עָלֶיהָ: לֹה כֹּל יוֹמִין דִּי צְדִיאַת תִּשְׁמַט יַת דִּי לֹא שְׁמַטַּת בְּשִׁמְטִיכוֹן כִּד הָוִיתוֹן יְתִבִּין עֲלֶיהָ:

כ"ו אֶת אֲשֶׁר לֹא-שִׁבַּתָּהּ. שְׁבַעִים שָׁנָה שֶׁל גְּלוּת בְּכֹל, הֵן הָיוּ כְּנֶגֶד שְׁבַעִים שָׁנוֹת הַשְּׁמֻטָּה וַיֻּכַּל שֶׁהָיוּ בְּשָׁנִים שֶׁהִכְעִיסוּ יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצָם לִפְנֵי הַמְּקוּם, אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה: שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים הָיוּ שְׁנֵי

אבן עזרא על התורה

ארצכם שממה, אֲזוֹ תִרְצָה הָאָרֶץ. וְזֹאת הַמְּלָחָה, כְּמוֹ תְּשִׁלִּים. וְכֵן עַד רִצְחָה כְּשִׂכִּיר יוֹמוֹ. כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ: לֹד שִׁבְתוֹתֶיהָ. שְׁמִיטוֹת וַיֻּכַּלִּים. וְכֵן כְּתוּב, עַד רִצְחָה הָאָרֶץ אֶת שִׁבְתוֹתֶיהָ. וְשֵׁם פְּרַשְׁתִּיוֹ: הַשְּׁמָה. שָׁם. וּמִשְׁקֵלֵי הַשְּׁמוֹת מִשְׁתַּנִּים: וְטַעַם כֹּל יְמֵי הַשְּׁמָה וְאַתֶּם בְּאָרֶץ אֵיבֻכְכֶם. שֶׁתִּהְיֶה שְׁמָמָה מִכֶּסֶם, אֲזוֹ תִשְׁבַּת וּתִמְצָא מִנוּחָה לְמִלַּאת שִׁבְתוֹתֶיהָ:

עריכם ומקדשיכם, אָמַר אֶת הָאָרֶץ, כֹּל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל: לֹב וְשִׁמְמוֹ עָלֶיהָ. כֹּל כֶּף תִּהְיֶה שְׁמָמָה, שָׁעַם הָאוֹיְבִים הַדְּרִים, לְשִׁמּוֹ עָלֶיהָ. הַכֶּף מְשׁוּשׁ לְכֹל הָאָרֶץ: לֹג אֲזַרְהָ. מִבְּנֵן הַכְּבֹד הַדְּגוּשׁ. וְלֹא דִי שִׁתְּזוּרוּ, עַד אֲשֶׁר אָרִיק אַחֲרֵיכֶם חָרֵב: וְטַעַם אָרִיק. מִנְדַּנָּה: וְהִיתָה אַרְצְכֶם. דְּבַק עִם הַפְּסוּק הַבָּא אַחֲרָיו. וְהַטַּעַם, כְּאֲשֶׁר תִּהְיֶה

תהרגו, וַיִּשְׁחִיתוּ אוֹיְבֵיכֶם עִזְרַת גְּלוּלֵיכֶם, וְאֵין לֹא אוֹשִׁיעְכֶם: וְגַעֲלָה נִפְשֵׁי אַתְכֶם. שֶׁתְּסוּר הַשְּׂכִינָה, אֲזוֹ תִחַרְבְּנָה עָרֵיכֶם, וְנִשְׁמּוּ הַמִּקְדָּשִׁים שְׁלָכֶם. וְהַטַּעַם, בְּתַחֲלָה הָיוּ מִקְדָּשִׁים: לֹא וְלֹא אָרִיחַ כְּרִיתֵם. וְהַטַּעַם, כִּי כְּבוֹד הַשֵּׁם מִלֵּא שְׁמִים וְאָרֶץ. וְכְתוּב עַל נַח, וַיִּרַח ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחֻחַם. וְהַטַּעַם, שְׁלֹא אֶקְבַּל עוֹלָה אַחֲרַי כֵּן מִכֶּסֶם. וְאַחַר שְׁאִמְרוּ

שיעור יומי ליום חמישי כ"ב אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת בהר-בחוקותי

עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים, ובני יהודה הכעיסו לפניו ארבעים שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים, הוא שנאמר ביחזקאל (ד' ט'): "ואתה שכב על-צדך השמאלי וגו' וכלית את אלה, ושכבת על-צדך הימני שנית ונשאת את-עון בית-יהודה ארבעים יום", ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין; ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו, הרי ארבעים ושש, ואם תאמר: שנות מנשה חמשים וחמש היו – מנשה עשה תשובה שלשים ושלש שנה, וכל שנות ושעו עשרים ושנים, כמו שאמרו באגדת חלק, ושל ארון שנים, ואחת עשרה ליהויקים וינגדן לצדקיהו, צא וחשב לארבע מאות ושלשים ושש שנה, שמטין ויובלות שבהן, והם שש עשרה למאה: ארבע עשרה שמטין ושנים יובלות. הרי לארבע מאות שנה, ששים וארבע. לשלשים ושש שנה, חמש שמטות. הרי שבעים חסר אחת, ועוד שנה תרה שנכנסה בשמטה, המשלמת לשבעים, (נ"א: ואותו יובל שגלו, שלא נגמר בעונם נחשב להם); ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים. וכן הוא אומר בדברי הנביאים (דח"ב לו כא): "עד רצתה הארץ את שבתותיה וגו' למלאות שבעים שנה".

(ל) והנשארים בכם והבאתי מרדף בלבכם בארצות איביהם ורדף אתם קול עליה נדף ונסו מנסת-חרב ונפלו ואין רדף:

כ"ט – והבאתי מרדף • פחד ורף ללב. 'מ"ם' של "מרדף", יסוד נופל הוא, כמו 'מ"ם' של 'מועד' ושל 'מוקש'. עליה נדף • שהרוח דוחפו ומכהו על עליה אחר ומקשקש ומוציא קול, וכן תרגומו: "קל טרפא דשקיף" – לשון חבטה; "שדופת קדים" – 'שקיפן קדום' לשון משקוף, מקום חבטת הדלת, וכן תרגומו של "חבורה" – 'משקופי'. ונסו מנסת-חרב • כאלו רודפים והורגים אותם. אבן עזרא.

(מ) וכשלו איש-באחיו כמפני-חרב ורדף אין ולא תהיה לכם תקומה לפני איביכם:

כ"י – וכשלו איש-באחיו • כשירצו לגוס, יפשלו זה בזה, כי יפגעו לרוץ. כמפני-חרב • כאלו בורחים מלפני הורגים שיהא בלבכם פחד, וכל שעה סבורים שאדם רודפם. ומדרשו (ט"ז): "וכשלו איש-באחיו", זה נכשל בעונו של זה, שפל ישראל ערבין זה לזה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ב עמ' שמו)

זה נכשל בעונו של זה, שפל ישראל ערבין זה לזה (רש"י כו, לו) איתא ב'לקוטי תורה' שדברי התוכחה, לפי האמת, אינם אלא ברכות. ואף פאן: הברכה היא, שאחד יכול לעזור ולהועיל לחברו, מכיון שפל ישראל ערבין זה לזה, היינו שהם מערבים זה בזה וערבים ונעימים זה לזה, שלכן עוזרים ומועילים אחד לשני בחפץ לב ובשמחה. אבן עזרא.

(נ) ואבדתם בגוים ואכלה אתכם ארץ איביכם:

כ"ג – ואבדתם בגוים • כשתהיו פזורים, תהיו אבודים זה מזה. ואכלה אתכם • אלו המתים בגולה. אבן עזרא.

— אבן עזרא על התורה —

<p>וטעם (לה) קל זמי השמה תשבת. מספר השנים שתשבת. וביחזקאל מפורש: לו הנשארים בכם. בעבור שאמר והריקותי אתריכם חרב: מרדף מפעלי הפפל. וכן פמזעל ידקיה, מגזרת ורד חלבב.</p>	<p>ויפחדו עד שיורדפם קול עליה נדף. והוא שם התאר מבגנן נפעל. ונר"ן השרש מובלע:</p> <p>לו איש באחיו. שהוא אוהבו: תקומה. מבגנן פבד. נוסף מנחי צי"ן וי"ו, בעבור</p>
<p>הפירוש. וכן תרומה: לח ואכלה אתכם. מנהג כל הגוים למקום אחר, בהשפנות האויר עליהם והמים, מיתו רובם:</p>	

לֹט וְהִנְשֹׂאֲרִים בְּכֶם יִמְקוּ בַעֲוֹנֹם בְּאַרְצַת אִיבֵיכֶם (ט) וְאִף בַּעֲוֹנַת אֲבֹתֵם אִתְּם יִמְקוּ:

כ"ט" – בעונת אבותם אתם • (ת"כ) כשעונות אבותם אתם – כשאותוים מעשה אבותיהם בידיהם. למקו • לשון המסה, כמו "ימסו", וכמוהו (זכריה יד יב): "תמקנה בחריהן", (תהלים לח) "נמקו חבורתי". אבן עזרא.

וְהִתְדוּ אֶת־עוֹנֵם וְאֶת־עוֹן אֲבֹתֵם בַּמַּעַלִּם אֲשֶׁר מַעֲלוּ־בִי וְאִף אֲשֶׁר־הִלְכוּ עִמִּי בְּקָרִי: אבן עזרא.

אִיבֵיהֶם אִוְאוּ יִפְנַע לְבַבֶּם הָעָרֹל וְאוּ יִרְצוּ אֶת־עוֹנֵם: (מא) אף אני אלך עמם בקרי והבאתי אתם בארץ איביהם אואו יפנע לבבם הערל ואו ירצו את־עונם:

כ"י" – והבאתי אתם • (ת"כ) אני בעצמי אביאם! זו מדה טובה לישראל, שלא יהיו אומרים: 'הואיל וגלינו בין האמות עובדי אלילים, נעשה כמעשיהם! אני איני מניחם, אלא מעמיד אני את נביאי ומחזירן לתחת כנפי, שגאמר (יחזקאל כ לב-לט): "והעלה על-רוחכם היו לא תהיה וגו' חי-אני וגו' אם-לא ביד חזקה וגו'". או-או יפנע • כמו (שמות כג): "או נודע כי שור נגח הוא", אם אז יפנע. לשון אחר: אולי, שפא, אז יפנע לבבם וגו'. ואז ירצו את־עונם • יכפרו על עונם ב'סוריהם'. אבן עזרא.

וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאִף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאִף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר: (מב) מב וזכירנא ית קימי דעם יעקוב ואף ית קימי דעם יצחק ואף ית קימי דעם אברהם אגא דכיר וארעא אגא דכיר:

כ"י" – וזכרתי את־בריתי יעקוב • בחמשה מקומות נכתב מלא; ואלהו חסר בחמשה מקומות: יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון, שיבא ויבשר גאלת בניו. וזכרתי את־בריתי יעקוב • למה נמנו אחרונית? כלומר, כדאי הוא יעקב הקטן לכך; ואם אינו כדאי, הרי יצחק עמו. ואם אינו כדאי, הרי אברהם עמו, שהוא כדאי. ולמה לא נאמרה 'זכירה' ביצחק? אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומנח על המזבח.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 133)

אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומנח על המזבח (רש"י כו, מב) יש לשאל, הרי אפר הקרבנות אינו נשאר על המזבח, אלא יש לקיים בו מצות תרומת והוצאת הדשן. ויש לומר, שהעקדה היא בגדר פעלה מתחדשת, כאלו יצחק נשרף על המזבח כקרבן בכל רגע מחדש; בכל רגע 'צבור ומנח על המזבח' האפר שנוצר על ידי שרפתו, כפיכול, ברגע זה. ולכן לא נאמרה בו זכירה, שכן אין צורך לזכר מארע המתרחש ברגע זה עצמו. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

ברית יעקב. כמו והנבואה עודד הנביא, שהוא כמו והנבואה נבואת עודד הנביא. ראשיכם שבטיכם, שהוא ראשיכם ראשי שבטיכם. ויאמר הגאון, כי טעם להזכיר בתחלה יעקב, בעבור היות שנותיו פלם בברית:

אלה בנייהם, בקרי: מא אף אני. בן עשיתי עמהם, וישרתים להביאם אל ארץ אויביהם, עד שיפנע לבבם הערל. ועוד אפרשנו: ואז ירצו את עונם. ושלמינו ויפריעו: מב וזכרתי את בריתי. מושף עצמו, ואחר עמו. וכן הוא: וזכרתי את בריתי, את

לט והנשארים. מהנשארים. ימקו בעונם. על משקל רסבו. וישניהם מפעלי הפל, מגזרת המק בשרו, מק יהיה: ואף בעונות אבותם אתם? ימקו. כטעם אבותינו חטאו ובמגלת איכה פרשתיו: מ והתודו. מבנין התפעל: במעלם אשר מעלו בי. אבותם: ואף אשר הלכו עמי.

מג וארעא תתרטש מנהון ותרעי ית שמטהא
בדצדיאת מנהון ואנון ירעון ית חוביהון
לוטין חלף ברבן אחתי עליהון דבדיני קצו
יזית קימי רחמת נפשהון :

(מג) והארץ תעזוב מהם ותריץ את־שבתיה
בהשמה מהם והם ירצו את־עונם יען וביען
במשפטי מאסו ואת־חקתי געלה נפשם:

כ"ט"א יען וביען • גמול ובגמול אשר במשפטי מאסו. אבן עזרא.

מד ואף פרם דא במהויהון בארע בעלי
דבביהון לא ארטשנון ולא ארחקנון
לשיציויהון לאשנאה קימי עמהון ארי אנא
?? אלקהון :

(מד) ואף גם־זאת בהיותם בארץ איביהם לא־
מאסתים ולא־געלתים לכלתם להפר בריתי אתם
כי אני יהוה אלהיהם:

כ"ט"ב ואף גם־זאת • ואף אפלו אני עושה עמהם זאת הפרענות אשר אמרתי, בהיותם בארץ איביהם, לא
מאסתים לכלותם ולהפר בריתי אשר אתם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 292)

לא מאסתים ולא געלתים לכלתם (כו, מד)

בזהר מבאר שבני ישראל נמצאים בגלות, הנמשל לשוק של בורסקי, אבל הקב"ה אינו מואס בהם, ואדרבה, בעיני ה'
הוא כשוק של בשמים: לא מאסתים מצד לכלתם - לשון פלה (וכמו אדם שפלתו דרה בשוק של בורסקי, שבעיניו הוא
כשוק של בשמים). הוי אומר: יהודי אינו 'אוכלי' מהגלות, ואין זה אלא שריח רע מקיף אותו מבחוץ; וריח זה עצמו הופך
ל'ריח ניחוח', בבחינת 'תרון האור מן החשך! אבן עזרא

מה ודכירנא להון קנים קדמאי די אפקית
יתהון מארעא דמצרים לעיני עממיא
למהוי להון לאלהא אנא ??

(מה) וזכרתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי אתם
מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים
אני יהוה:

כ"ט"ג ברית ראשנים • של שבטים. אבן עזרא.

מו אליו קימיא ודיניא ואוריקתא די יתב ??
פין מימרה ובין בני ישראל בטורא דסיני
בידא דמשה:

(מו) אלה החקים והמשפטים והתורה אשר נתן
יהוה בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד־משה:

כ"ט"ד והתורה • אחת בכתב ואחת בעל־פה, מגיד, שכלם נתנו למשה בסיני. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

נכון בעיני:
מו אלה החקים והמשפטים. הם הכתובים
בפרשת וישמע, ואלה המשפטים ופרשת
בהר סיני: אשר נתן ה' בינו ובין בני
ישראל. רמז לברית הר סיני. כי אחר שנעשה
המשכן, והיה הכבוד באהל מועד, לא עלה
משה בהר סיני. גם הזכיר הפרשה של
העריכו, בעבור שנאמרה בהר סיני. כי כן
כתוב באחרונה, כי תחלת ספר וידבר ה' אל
משה במדבר סיני באהל מועד, בספר ויקרא:

מהם. או בחלה נפשי מהם: להפר בריתי.
שנשבעתי להם. ואף אם הם הפרו את
בריתי, כי כן כתוב. אני לא אפר בריתי
אתם, כי אלהים אני:
מה וזכרתי להם. לעולם: ברית ראשונים.
זאת הברית הפרושה בסיני. וקרא זה הדור
ראשונים, כנגד הבנים שיגלו בארץ
איביהם. ויש אומרים, על אבות העולם:
וטעם אשר הוצאתי אתם. אותם שנשבעתי
לאבותם להוציא בגיהם מעבדות. והראשון

מג והארץ תעזוב מהם. טעמו, אוקור גם
הארץ שפרעה את השפחות, ונצובה מהם.
וגם אוקור שהם הרצו את עונם: יען וביען.
האחד כנגד משפטי מאסו, והשני ובחקתי
געלה נפשם. והב"ת נוסף, כב"ת
בראשונה:
מד ואף גם זאת. לשון צחות, והאחד
יספיק. וכל המקרא כן. וכן ברק אף במשה.
המבלי אין קברים: לא מאסתים לכלותם.
רק ליסרם, עד שיכנע לבם: געלתים. סרתי

♦ יום שישי כ"ג אייר ♦

כז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ בְּיַד יָדָא נְדָר בְּעַרְפְּךָ נִפְשַׁת לַיהוָה:

ב מלל עם בני ישראל ותימר להון גבר ארי
זפרש נדר בפרסן נפשטא קדם יי:

כט"א כי נפלא יפריש בפיו. בערפך נפשט. לתן ערף נפשו, לומר: 'ערף דבר שנפשו תלויה בו - עלי'. אבן עזרא.

(ג) וְהָיָה עַרְפְּךָ הַזֶּכֶר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בְּנֵי-שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה עַרְפְּךָ חֲמִשִּׁים שָׁקֶל בַּסֶּף בְּשָׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

ג ויהי פרסנה דכורא מבר עסרין שנין ועד
בר שתיין שנין ויהי פרסנה חמשיין סלעין
דכסף בסלעי קודשא:

כט"ב וְהָיָה עַרְפְּךָ וּגְוֹיֶיךָ אֵין עַרְפְּךָ זֶה לְשׁוֹן דְּמִים, אֶלָּא בֵּין שֶׁהוּא יָקָר בֵּין שֶׁהוּא זוֹל כְּפִי שְׁנֵינוּ - הוּא הַעַרְףְּ הַקָּצוּב עָלָיו בְּפִרְשָׁה זוֹ. עַרְפְּךָ • כְּמוֹ 'עַרְףְּ'; וְכַפֵּל הַכְּפִי"ן, לֹא יִדְעָתִי מֵאִיזָה לְשׁוֹן הוּא. אבן עזרא.

(ד) וְאִם-נִקְבְּתָה הוּא וְהָיָה עַרְפְּךָ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל:

ד ואם נקובתא היא ויהי פרסנה תלתין
סלעין:

(ה) וְאִם מִבֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְעַד בְּנֵי-עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עַרְפְּךָ הַזֶּכֶר עֶשְׂרִים שָׁקֶלִים וְלִנְקֻבָּה עֶשְׂרֵת שָׁקֶלִים:

ה ואם מבר חמש שנין ועד בר עסרין שנין
ויהי פרסנה דכורא עסרין סלעין ולנקובתא
עסר סלעין:

כט"ג וְאִם מִבֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים • לֹא שִׁיָּהָא הַנּוֹדֵר קָטָן, שְׂאִין בְּדַבְרֵי קָטָן כְּלוּם, אֶלָּא גְדוּל שְׂאָמֵר: 'עַרְףְּ קָטָן הִזָּה, שֶׁהוּא בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים, עָלָי'.

(ו) וְאִם מִבֶּן-חֹדֶשׁ וְעַד בְּנֵי-חֲמֵשׁ שָׁנִים וְהָיָה עַרְפְּךָ הַזֶּכֶר חֲמִשָּׁה שָׁקֶלִים בַּסֶּף וְלִנְקֻבָּה עַרְפְּךָ שְׁלֹשֶׁת שָׁקֶלִים בַּסֶּף:

ו ואם מבר ירחא ועד בר חמש שנין ויהי
פרסנה דכורא חמש סלעין דכסף
ולנקובתא פרסנה תלת סלעין דכסף:

אבן עזרא על התורה

מה צורך לחלוק מכן חדש עד חמש, ומחמש עד עשרים, אחר שיתן לכל שנה שקל. ויש להשיב על דבר החדש. והנה מי שהוא פחות מחדש זמנים, אין לו ערף. ואחר ששים, שב לאחור. ועוד מה יעשה אחר הששים שנה, אם יתן כך תמיד. וכל אלה שבועשים. והכלל, כי הוא גזירת הכתוב. כי אילו הנה על דרך תוספת הזכר על הנקבה, הנה אחר ששים יוסיף השלישית. והנה מחמש עד עשרים, יוסיף החצי. ומחדש ועד חמש, ומעשרים ועד ששים, יוסיף על החצי עשיריתו:

בפקודים: בן ששים. זקן. ודעת רבים, כי זו גזרת מלך. כי מכן חדש עד חמש שנים, יתן חמשה שקלים. אלו עבר יום אחד נוסף על חודש, יתן חמשה שקלים. ולפי דעת הגאון, שיתן בכל שנה שקל, עד חמש שנים שלמות. כי אמרו רבים, שהם ארבע בחלקי השנים. ואחר בן תשע עשרה שלמות, ואחר בן תשע וחמשים, לשוב אל המקום שהחל ממנו. וחמשה עשר להשלמת חמשת ושבעים, כנגד ה' החלקים. ולפי האמת, שכל אלה שלמות. או יום אחד בשנה חשוב שנה. ולא נסמוך רק על דברי הקבלה, כי

ב נפליא. יפריש ויבאר: בערפך נפשות. השעם, שידר נדר לאמר, אם השם יעשה לי כך, אפנה נפשי כפי ערפי, או ערף בני או ערף בהמה. וכ"ף בערפך, על דעת כל המדקדקים, נוסף. והשעם, בערף. ויש אומרים, כי הפ"ף לנכח הפהן, ויפרש בערפך הפהן, בערפך אתה. והה"א יקרא לו ה"א הקריאה. ואמר על הערפך, שהיא מלה נרה, כמו בתוך האהלי. ולפי דעתי, שהוא האהל שלי, וכן הערפך: וטעם נפשות. כלל, לאדם ולבהמה: ג מכן עשרים שנה. החל משהוא נכנס

(ד) וְאִם מִבְּנֵי-שֵׁשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה אִם-זָכַר וְהָיָה עֲרֵפְךָ חֲמֹשֶׁה עָשָׂר שָׁקֶל וְלִנְקֵבָה עֶשְׂרֵה שָׁקָלִים:
 וְאִם מִבְּנֵי שְׁתַּיִם שָׁנִין וְלַעֲלָא אִם דְּכוּרָא וְיָהִי פְרָסְגָה חֲמֵשׁ עָסְרֵי סְלַעִין וְלִנְקֵבָתָא עֶסְרֵי סְלַעִין:

כ"ג - וְאִם מִבְּנֵי-שֵׁשִׁים שָׁנָה וּגו' • כְּשֶׁמַּגִּיעַ לִימֵי הַזְקָנָה הָאִשָּׁה קְרוּבָה לְהַחֲשֹׁב כְּאִישׁ, לְפִיכֶךָ הָאִישׁ פּוֹחֵת בְּהַזְדַּקְנוֹ יוֹתֵר מִשְׁלִישׁ בְּעָרְפוֹ, וְהָאִשָּׁה אֵינָה פּוֹחֶתֶת אֶלָּא שְׁלִישׁ בְּעָרְפָּה, (ערכין ט) דְּאָמְרֵי אֲנָשִׁי: סָבָא בְּבִיתָא - פְּחָא בְּבִיתָא, סָבָתָא בְּבִיתָא - סִימָא בְּבִיתָא, וְסִימָנָא טַבָּא בְּבִיתָא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת מוצאי ש"פ בחוקותי תשל"ח)

סָבָא בְּבִיתָא, פְּחָא בְּבִיתָא (רש"י כז, ז) יש לשאל, אם כן ראוי שלא יהיה לזקן ערף כָּלל, ומדוע יש לו ערף, ואף יותר מזְקָנָה. וְיֵשׁ לוֹמֵר, שְׂרֵש"י מְנַשֵּׁב זֹאת בְּדִיּוּק לְשׂוֹנוֹ: הַפְּנֵה רַק בְּיַחַס לְנֵהוּל הַבַּיִת וְכַדּוּמָה, אֲבָל בְּדַבְרִים שֶׁמַּחוּץ לַבַּיִת, כְּגוֹן רַבְנוּת וְהַנְהַגַּת הַצְּבוּר, יֵשׁ מַעְלָה בְּכֶךָ שָׂרֵב וּמִנְהִיג צְבוּר הוּא זָקֵן וְעַל נִסְיוֹן.

(ה) וְאִם-מָוֶה הוּא מְעַרְפְּךָ וְהַעֲמִידוּ לְפָנַי הַכְּהֵן וְהַעֲרִיף אֶתוֹ הַכְּהֵן עַל-פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יַד הַנָּזִיר יַעֲרִיכֵנוּ הַכְּהֵן: ם
 ח וְאִם מִסְּפֵן הוּא מִפְּרָסְגָה וּיִקְיַמְנָה קָדָם פְּחָנָא וּפְרוּסֵי יְתָה פְּחָנָא עַל מִימַר דִּי תַדְבֵּק יְדָא דְנוֹדְרָא וּפְרָסְגָה פְּחָנָא:

כ"ג - וְאִם מָוֶה הוּא • שְׂאִין יָדוֹ מִשְׁגַּת לַתָּן הָעֲרֵף הַזֶּה. וְהַעֲמִידוּ • לְנַעֲרֵף לְפָנַי הַכְּהֵן, וְיַעֲרִיכֵנוּ לְפִי הַשְּׂגַת יָדוֹ שֶׁל מְעַרְפֶּךָ. עַל-פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג • לְפִי מָה שְׁיֵשׁ לוֹ, וְיִסְדְּרֵנוּ וְיִשְׁאִיר לוֹ כְּדִי חֲזִירוֹ: מִטָּה, כּוּר, כְּסֵת וְכָלִי אֲמֻנָת; אִם הִנֵּה חֲמַר, מִשְׁאִיר לוֹ חֲמֹרוֹ. אִבֵּן עוּרָא.

(ו) וְאִם-בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיהוָה יִהְיֶה-קָדֹשׁ:
 ט וְאִם בְּעִירָא דִּי יִקְרִיבוּן מִנָּה קִרְבָּנָא קָדָם יְיָ כֹּל דִּי יִתֵּן מִנָּה קָדָם יְיָ יְהִי קֹדֶשׁ:

כ"ג - כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ • אָמַר: וְרַגְלָה שֶׁל זוֹ עוֹלָה, דְּבָרֵיו קְיָמִין וְתַמְכַּר לְצָרְכֵי עוֹלָה וְדַמְיָה חֲלִין, חוּץ מִדָּמֵי אוֹתוֹ הָאֵבֶר.

(ז) לֹא יַחֲלִיפוּנוּ וְלֹא-יִמָּוֶר אֶתוֹ טוֹב בְּרַע אוֹרֵעַ בְּטוֹב וְאִם-הִמָּוֶר יִמָּוֶר בְּהֵמָה בְּהֵמָה וְהָיָה-הוּא וְתַמּוּרָתוֹ יִהְיֶה-קָדֹשׁ:
 י לֹא יַחֲלִיפוּנוּ וְלֹא יִמָּוֶר אֶתוֹ טוֹב בְּרַע אוֹרֵעַ בְּטוֹב וְאִם-הִמָּוֶר יִמָּוֶר בְּהֵמָה בְּהֵמָה וְהָיָה-הוּא וְתַמּוּרָתוֹ יִהְיֶה-קָדֹשׁ:

כ"ג - טוֹב בְּרַע • תָּם בְּכַעַל מוֹם. אוֹרֵעַ בְּטוֹב • (ת"כ, תמורה ט) וְכֹל שֶׁכֵּן טוֹב בְּטוֹב וְרַע בְּרַע.

(ח) וְאִם כָּל-בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא-יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לַיהוָה וְהַעֲמִיד אֶת-בְּהֵמָה לְפָנַי הַכְּהֵן:
 יא וְאִם כֹּל בְּעִירָא מְסֻבָּא דִּי לֹא יִקְרִיבוּן מִנָּה קִרְבָּנָא קָדָם יְיָ וּיְקִיִּם יֵת בְּעִירָא קָדָם פְּחָנָא:

כ"ג - וְאִם כָּל-בְּהֵמָה טְמֵאָה • (ת"כ, תמורה לב) בְּכַעַלֵּת מוֹם הַפְּתוּב מְדַבֵּר, שְׁהִיא טְמֵאָה לְהַקְרָבָה; וְלִפְדֹּף הַפְּתוּב, שְׂאִין קָדָשִׁים תְּמִימִים יוֹצְאִין לְחֲלִין בְּפִדְיוֹן אֶלָּא אִם כֵּן הוּמָמוּ.

אבן עזרא על התורה

ח וְהַעֲרִיף. שְׂיִוֵּשׁ הַנְּעָרֵף בְּמַעֲרַכָה אַחַת, עַם כֶּךָ וְכָף. וְכַמּוֹהוּ, אֵין עֲרוּךְ אֵלֶיךָ. וּמִלַּת הַעֲרִיף, מִמְּבַנְּנֵן הַכְּבֵד הַנּוֹסֵף. וְכֵן יַעֲרִיכֵנוּ
 ח הַכְּהֵן, לְהַפְרִישׁ בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲרִכֵנוּ לְפָנַי ה': וְהַעֲמִידוּ הַכְּהֵן. כְּאִילוֹ אָמַר, וְהַעֲמִידוּ הַכְּהֵן לְפָנַי הַכְּהֵן, כְּאֲשֶׁר פְּרִשְׁתִּי: וַיִּצַק עַל

שיעור יומי לשבת קודש כ"ד אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כז - פרשת בהר-בחוקותי נה

(יב) וְהֵעֲרִיף הַכֹּהֵן אֶתְּהָ בֵּין טוֹב וּבֵּין רָע בְּעֵרְכָךָ יִבְרָאָה פְּהִנָּא בֵּין טַב וּבֵּין בִּישׁ כְּפִרְסָנָא דְכַהֲנָא כֵּן יְהִי:
הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה:

כ"י • פְּעֵרְכָךָ הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה • לְשָׂאָר כָּל אָדָם הָבֵא לְקַנּוּתָהּ מִיַּד הַקֹּדֶשׁ.

(יג) וְאִם-גָּאֵל יִגְאָלְנָה וְיִסַּף חַמְיָתוֹ עַל-עֲרֹכְךָ: יִבְרָאָה מִפְּרָק יִפְרַקְנָה וְיִוֹסֵף חַמְשָׁה עַל פְּרִסְנָהּ:
כ"י • וְאִם-גָּאֵל יִגְאָלְנָה • בְּפַעֲלִים הַחֲמִיר הַפְּתוּב לְהוֹסִיף חַמֵּשׁ (ח"ט). וְכֵן בְּמַקְדִּישׁ בַּיִת, וְכֵן בְּמַקְדִּישׁ אֶת הַשָּׂדֶה, וְכֵן בְּפִדְיוֹן מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הַבְּעֻלִּים מוֹסִיפִין חַמֵּשׁ וְלֹא שָׂאָר כָּל אָדָם.

(יד) וְאִישׁ כִּי-יִקְדֵשׁ אֶת-בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהֵעֲרִיכוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵּין רָע בְּאֲשֶׁר יַעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן כֵּן יָקוּם: אֲבָן עוֹרָא.
יִד וּגְבֵר אָרִי יִקְדֵּשׁ יְת בֵּיתָהּ קוֹדֶשׁ אֲדָם יִי וְיִפְרָסְנָהּ פְּהִנָּא בֵּין טַב וּבֵּין בִּישׁ כְּמָא דִּי יִפְרוּס יְתָהּ פְּהִנָּא כֵּן יָקוּם:

(טו) וְאִם-הִמְקַדֵּישׁ יִגְאֵל אֶת-בֵּיתוֹ וְיִסַּף חַמְיָתוֹ בְּסֻף-עֲרֹכְךָ עָלָיו וְהָיָה לוֹ: טו וְאִם דְּאִקְדֵּשׁ יִפְרוּק יְת בֵּיתָהּ וְיִוֹסֵף חַמֵּשׁ כְּסָף פְּרִסְנָהּ עַל-וְהִי וְיִהְיֶה לָּהּ:

♦ שבת קודש כ"ד אייר ♦

(טז) וְאִם מִשְׁדָּה אַחֲזָתוֹ יִקְדֵּישׁ אִישׁ לַיהוָה וְהָיָה עֲרֹכְךָ לְפִי זְרַעוּ זֶרַע חֲמָר שְׁעוּרִים בְּחַמְשִׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף:
טז וְאִם מִחֲקַל אַחְסַנְתָּהּ יִקְדֵּישׁ גְּבֵר קָדָם יִי וְיִהְיֶה פְּרִסְנָהּ לְפָנֶיךָ זֶרַע כּוֹר שְׁעוּרִין בְּחַמְשִׁין סְלַעִין דְּכֶסֶף:

כ"י • וְהָיָה עֲרֹכְךָ לְפִי זְרַעוּ • וְלֹא כְּפִי שׁוּנְיָהּ, אַחַת שְׂדֵה טוֹבָה וְאַחַת שְׂדֵה רָעָה, פְּדִיּוֹן הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵה בַּיִת כּוֹר שְׁעוּרִים בְּחַמְשִׁים שֶׁקֶלִים, כֶּף גְּזֵרַת הַפְּתוּב, וְהוּא שְׂבָא לְגַאֲלָה בְּתַחֲלַת הַיּוֹבֵל. וְאִם בָּא לְגַאֲלָה בְּאֲמָצְעוֹ, נוֹתֵן לְפִי הַחֲשׁוּבֹן: סְלַע וּפְוּנְדִיּוֹן לְשָׁנָה; לְפִי שְׂאִינָה הַקֹּדֶשׁ אֲלֵא לְמַגִּנְן שְׁנֵי הַיּוֹבֵל, שְׂאִם נִגְאָלָה הָרִי טוֹב, וְאִם לָאוּ, הַגְּזֵבֵר מוֹכֶרָה בְּדָמִים הַלְלוּ לְאַחַר, וְעוֹמְדַת בְּיַד הַלּוֹקֵחַ עַד הַיּוֹבֵל, כְּשֶׂאָר כָּל הַשְּׂדוֹת הַמְּכוּרוֹת. וְכִשְׁהִיא יּוֹצֵאָה מִיָּדוֹ, חוֹזֵרֶת לַפְּהַנִּים שֶׁל אוֹתוֹ מִשְׁמֵר שֶׁהַיּוֹבֵל פּוֹגֵעַ בּוֹ, וּמִתְחַלְקַת בִּיגְוִיָּהּ, זֶהוּ הַמְּשַׁפֵּט הָאֲמוּר בְּמַקְדִּישׁ שְׂדֵה, וְעַכְשָׁו אֲפָרְשָׁנּוּ עַל סֵדֵר הַמַּקְרָאוֹת. אֲבָן עוֹרָא.

(יז) אִם-מִשְׁנַת הַיּוֹבֵל יִקְדֵּישׁ שְׂדֵהוּ בְּעֲרֹכְךָ יָקוּם: יז אִם מִשְׁתָּא דִּיּוֹבְלָא יִקְדֵּשׁ חֲקֵלָה כְּפִרְסָנָהּ יָקוּם:

כ"י • אִם מִשְׁנַת הַיּוֹבֵל יִקְדֵּישׁ וְגו' • אִם מִשְׁעֶבְרָה שְׁנַת הַיּוֹבֵל, מִיַּד הַקֹּדֶשׁ, וְכֹא זֶה לְגַאֲלָה מִיָּד. כְּעֲרֹכְךָ יָקוּם • כְּעֲרֹךְ הַזֶּה הָאֲמוּר, יִהְיֶה, חַמְשִׁים כְּסָף יִתֵּן. אֲבָן עוֹרָא.

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

יִד כֵּן יָקוּם. כְּמוֹ יַעֲמוֹד: חוֹמֵר. וְשֵׁם פְּתוּב הָאִיפָה וְהַבֵּת. וְהִנֵּה זֶרַע אִיפַת שְׁעוּרִים בְּחַמְשִׁים שֶׁקֶלִים. וְזוֹ גְזֵרַת יז אִם מִשְׁנַת הַיּוֹבֵל. כְּעֵצֶם הַשְּׂנָה: טו וְאִם מִשְׁדָּה אַחֲזָתוֹ. שִׁירָשׁ עִם יִשְׂרָאֵל: חֲמָר שְׁעוּרִים. וְכַתוּב, כִּי עֲשֵׂרֶת הַפְּתָיִם הַמְּשַׁפֵּט

(יח) וְאִם-אַחַר הַיּוֹבֵל יִקְדִישׁ שָׂדֵהוּ וְחִשְׁבֵּלוֹ הַפְּהִין אֶת-הַכֶּסֶף עַל-פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתֵרֹת עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וּנְגַרַע מֵעֶרְכָּךְ:

יח וְאִם בְּתֵר יוֹבֵלָא יִקְדֵּשׁ חֲקֵלָה וַיִּחְשַׁב לָהּ כְּהֵנָּא יֵת כֶּסֶפָא עַל מִימְרָ שְׁנֵי דִישְׁתְּאַרְן עַד שְׁתָּא דִיּוֹבֵלָא וַיִּתְמַנַּע מִפְּרִסְנָהּ :

כ"ט וְאִם-אַחַר הַיּוֹבֵל יִקְדִישׁ • וְכֵן אִם הִקְדִּישָׁה מִשְׁנַת הַיּוֹבֵל וַנִּשְׁתַּהֲהָ בְיַד גְּזֹזֵר, וְכֵּן זֶה לְגַאֲלָהּ אַחַר הַיּוֹבֵל. וְחִשְׁבֵּלוֹ הַפְּהִין אֶת-הַכֶּסֶף עַל-פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתֵרֹת • כְּפִי חֲשָׁבוֹן, כִּי צָד? הֲרִי קָצַב דְּמִיָּה שֶׁל אַרְבָּעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנִים חֲמִשִּׁים שָׁקֵל, הֲרִי שָׁקֵל לְכָל שָׁנָה, וְשָׁקֵל יֵתֵר עַל כָּלֵן; וְהִשְׁקֵל אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֵה פּוֹנְדִיּוֹנִין – הֲרִי סֵלַע וּפּוֹנְדִיּוֹן לְשָׁנָה, אֲלֵא שְׁחָסַר פּוֹנְדִיּוֹן אֶחָד לְכָלֵן, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ שְׁאוֹתוֹ פּוֹנְדִיּוֹן – קְלָבוֹן לְפְרוֹטְרוּט. וְהֵבֵא לְגֵאֵל, יֵתֵן סֵלַע וּפּוֹנְדִיּוֹן לְכָל שָׁנָה לְשָׁנִים הַנּוֹתֵרוֹת עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל. וּנְגַרַע מֵעֶרְכָּךְ • מִנֵּין הַשָּׁנִים שֶׁמִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל עַד שְׁנַת הַפְּדִיּוֹן. אֲבָן עוֹרָא.

(יט) וְאִם-גָּאֵל יִגְאֵל אֶת-הַשְּׂדֵה הַמִּקְדִּישׁ אֹתוֹ וַיִּסֹּף חֲמִשִּׁית כֶּסֶף-עֶרְכָּךְ עָלָיו וְקָם לוֹ:

יט וְאִם מִפְּרָק יִפְרוֹק יֵת חֲקֵלָא דְאִקְדֵּשׁ יֵתָהּ וַיִּוֹסֶף חֲמִשׁ כֶּסֶף פְּרִסְנָהּ עַל-וַיִּוֹסֶף לָהּ:

כ"ט וְאִם-גָּאֵל יִגְאֵל • הַמִּקְדִּישׁ אוֹתוֹ, וַיִּוֹסֶף חֲמִשׁ עַל הַקְּצָבָה הַזֹּאת. אֲבָן עוֹרָא.

(כ) וְאִם-לֹא יִגְאֵל אֶת-הַשְּׂדֵה וְאִם-מִכֹּר אֶת-הַשְּׂדֵה לְאִישׁ אַחֵר לֹא-יִגְאֵל עוֹד:

כ וְאִם לֹא יִפְרוֹק יֵת חֲקֵלָא וְאִם זָבִין יֵת חֲקֵלָא לְגִבְרָ אַחֲרֵן לֹא יִתְפָּרֵק עוֹד:

כ"ט וְאִם-לֹא יִגְאֵל אֶת-הַשְּׂדֵה • הַמִּקְדִּישׁ. וְאִם-מִכֹּר • הַגְּזֹזֵר. אֶת-הַשְּׂדֵה לְאִישׁ אַחֵר לֹא יִגְאֵל עוֹד • לְשׁוֹב בְּיַד הַמִּקְדִּישׁ. אֲבָן עוֹרָא.

(כא) וְהָיָה הַשְּׂדֵה בְּצִאתוֹ בַּיּוֹבֵל קָדֵשׁ לַיהוָה כְּשֵׁדָה הַחֲרָם לִפְהֵן תְּהִיָּה אַחֲזָתוֹ:

כא וְהִי חֲקֵלָא בְּמִפְסָהּ בַּיּוֹבֵלָא קוּדְשָׁא קְדָם יְיָ כְּחֲחֵל חֲרָמָא לְכַהֲנָא תְּהִי אַחְסָנָתָהּ:

כ"ט וְהָיָה הַשְּׂדֵה בְּצִאתוֹ בַּיּוֹבֵל • מִיַּד הַלּוֹקְחוֹ מִן הַגְּזֹזֵר, כְּדֶרֶךְ שְׂאֵר שְׂדוֹת הַיּוֹצֵאִים מִיַּד לּוֹקְחֵיהֶם בַּיּוֹבֵל. קָדֵשׁ לָהּ • לֹא שֵׁיִשׁוּב לְהַקְדִּישׁ בְּדָק הַבֵּית, לִיַּד הַגְּזֹזֵר, אֲלֵא כְּשֵׁדָה הַחֲרָם הַנִּתְּנוֹן לְכַהֲנִים, שְׁנֵאָמַר (בְּמִדְבָר י"ח ט'): "כָּל חֲרָם בְּיִשְׂרָאֵל לַיהוָה", אִף זֶה תִּתְחַלֵּק לְכַהֲנִים שֶׁל אוֹתוֹ מִשְׁמֵר, שְׂיֹם הַכַּפֹּרִים שֶׁל יוֹבֵל פּוֹגֵעַ בּוֹ. אֲבָן עוֹרָא.

(כב) וְאִם אֶת-שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׂדֵה אַחֲזָתוֹ יִקְדִישׁ לַיהוָה:

כב וְאִם יֵת חֲחֵל זָבִינְוֵהִי דִי לֹא מִחֲחֵל אַחְסָנָתָהּ יִקְדֵּשׁ קְדָם יְיָ:

כ"ט וְאִם אֶת-שְׂדֵה מִקְנָתוֹ וְגו' • חֵלּוּק יֵשׁ בֵּין שְׂדֵה מִקְנָה לְשְׂדֵה אַחֲזָה, שְׂשְׂדֵה מִקְנָה לֹא תִתְחַלֵּק לְכַהֲנִים בַּיּוֹבֵל, לְפִי שְׂאִינוּ יִכּוֹל לְהַקְדִּישָׁה אֲלֵא עַד הַיּוֹבֵל, שְׁהֲרִי בַּיּוֹבֵל הִיָּתָה עֲתִידָה לְצֵאת מִיַּדוֹ וְלָשׁוּב לְבַעֲלָם, לְפִיכָף אִם בָּא לְגַאֲלָהּ, יִגְאֵל בְּדָמִים הִלְלוּ הַקְּצוֹבִים לְשְׂדֵה אַחֲזָה. וְאִם לֹא יִגְאֵל וַיִּמְכְּרָנָה גְּזֹזֵר לְאַחֵר, אוֹ אִם לֹא יִגְאֵל הוּא בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל "יִשׁוּב הַשְּׂדֵה לְאֲשֶׁר קָנָהּ מֵאוֹתוֹ" – אוֹתוֹ שְׁהַקְדִּישָׁהּ, וּפֶן תֵּאמַר: "לְאֲשֶׁר

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

יח וּנְגַרַע מֵעֶרְכָּךְ. מִה שֶׁהֵלֵךְ אַחֵר הַיּוֹבֵל: יט וַיִּוֹסֶף וְאִם גָּאֵל יִגְאֵל, כְּפִי רָפָה בְּלִשׁוֹן יִשְׁמַעֲלָא. וְהוּא דְבָק בְּשַׁעַם הַפְּסוּקִים שֶׁהֵם לְמַעֲלָה, כִּי הַעֲרָךְ עָקֵר, אִם יִגְאֵל הַשְּׂדֵה, וְאִם לֹא יִגְאֵל: כ וְאִם מִכֹּר. טַעְמוֹ, אוֹ מִכֹּר. וְלֹא יוֹכֵל בַּעַל שְׂדֵה אַחֲזָה שֶׁיִּגְאֵלָנוּ, בְּעַבּוּר שְׁמִכְרוּ לָהּ: כא בְּצִאתוֹ בַּיּוֹבֵל. הַזְּכִיר הַפְּתוּיב עַל דֶּרֶךְ כָּל שְׂדֵה, כִּי בַּיּוֹבֵל יֵצֵא: כְּשֵׁדָה הַחֲרָם. שִׂידֵר גְּזֵר מְחִירָמוֹ, גַּם הוּא לְכַהֵן. וְהַעֲרִיף לְכַהֵן, כִּי הוּא מְעִרֵף. וְאִין צוּרָף לְהִיתוֹ כַּהֵן גְּדוֹל:

שיעור יומי לשבת קודש כ"ד אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כז - פרשת בהר-בחוקות נז
קנהו", הלוקח הזה האחרון, מאתו, וזהו הגזבר? ! לך הצרף לומר: "לאשר-לו אחזת הארץ", מירשת
אבות, וזהו בעלים הראשונים שמכרה למקדיש.

כג ויתשב ליה פתנא ית מנין פרסנה עד שתא
דיובלא ויתן ית פרסנה ביומא ההוא
קודשא קדם יי:

(כג) וְחִשְׁבֵּלֹו הַכֹּהֵן אֶת מִכְסַּת הָעֶרְפָּךְ עַד שְׁנַת
הַיָּבֵל וְנָתַן אֶת־הָעֶרְפָּךְ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ
לַיהוָה: אבן עזרא.

כד בשמא דיובלא יתוב תקלא לדזבנה מנה
לדדילה אחסנת ארעא:

(כד) בַּשְּׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשְּׂדֵה לְאִשֶּׁר קָנָהוּ מֵאֲתָו
לְאִשְׁרֵלֹו אַחֲזַת הָאָרֶץ: אבן עזרא.

כה וכל פרסנה יהי בסלעי קודשא עסרין
מעין יהי סלעא:

(כה) וְכָל־עֶרְפָּךְ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה
יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל:

כ"ג - וְכָל־עֶרְפָּךְ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ • כָּל עֶרְפָּךְ שֶׁכָּתוּב בו 'שֶׁקֶלִים', יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. עֶשְׂרִים גֵּרָה •
עֶשְׂרִים מְעוֹת, כִּי הָיוּ מִתְחַלְּה וּלְאַחַר מִכָּאן הוֹסִיפוּ שְׁתוֹת, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: שֵׁשׁ מְעָה כֶּסֶף דִּינָר, עֶשְׂרִים
וְאַרְבַּע מְעוֹת לְסֹלֶע.

כו ברם בוכרא די יתכפר קדם יי בכעירא לא
קדיש גבר יתה אם תור אם אמר דיי הוא:

(כו) אַךְ־בְּכוֹר אִשֶּׁר יִבְכַּר לַיהוָה בְּבַהֲמָה לֹא־יִקְדֹּשׁ
אִישׁ אֲתוֹ אִם־שׂוֹר אִם־שֶׁה לַיהוָה הוּא:
כ"ג - לֹא־יִקְדֹּשׁ אִישׁ אֲתוֹ • לְשֵׁם קֶרְבָּן אַחַר לְפִי שְׂאִינוּ שְׁלוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטר שיחות חלק יז, עמוד 333 - מתוך 'לקראת שבת')

בכור ומעשר בעבודת האדם

אך־בְּכוֹר אִשֶּׁר־יִבְכַּר לַיהוָה בְּבַהֲמָה . . לַיהוָה הוּא: . . וְכָל־מַעֲשֵׂר בְּקָל וְצֹאן . . הַעֲשִׂינִי יִהְיֶה־קֹדֶשׁ (כז, כו - לב).
בסוף הפרשה מצינו שתי מצות בנוגע לקרבנות: בכור ומעשר. הבכור נוהג גם בזמן הגלות, ואלו המעשר בפעל איננו
נוהג בזמן הגלות, כי חכמים גזרו שלא למנות את הבהמות.
יש לבאר הטעם על כך בפנימיות העניינים:

בכור - קדושתו מלמעלה, ואיננו תלוי במעשה האדם, וזה מורה על המשכת הקדושה מלמעלה, ללא קשר למעשה
התחתונים. ואלו מעשר קדושתו תלויה בספירת האדם, וזה מורה על עבודת האדם מלמטה למעלה, ולכן כותבת התורה
הבכור לפני המעשר, להורות לנו שקודם נתנים הכחות מלמעלה, ורק לאחר־זה ובכחם מגיעה ובאה עבודת האדם
מלמטה למעלה.

שני עניינים אלו קיימים גם באדם עצמו:

בכור - מורה על הבחינה העליונה שבנפש - חכמה שבנפש, ולכן הוא קדוש מעצמו, כי ענין המסירות־נפש הבאה
מהחכמה שבנפש, אינה באה על־ידי עבודה אלא היא ירושה לנו מאבותינו, וקדושה זאת נמצאת בתמידיות גם בזמן
הגלות, כי בחינת החכמה שבנפש היא בשלמות תמיד.

מעשר - בנפש יש עשר כחות, וחובת כל אחד ואחד שלכל־הפחות הפח העשירי שבנפש יתה קדש, הינו הפח האחרון
שבנפש השייך למחשבה דבור ומעשה. ומכיון שענין זה תלוי בעבודת האדם, לכן יש חלוקים בזה בין זמן הבית
(שהאלוקות האירה בגלוי), לזמן הגלות (דמפני חטאינו גלינו כו). אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

כג מקסת. כמו מקסת נפשות: מפוש, לאשר לו אחזת הארץ: המלה, מהבנין שלא נקרא שם פועלו.
כד לאשר קנהו מאתו. הוא המוכר. והוא כו יבפר לה. נודע שהוא לשם. וזאת ופרושו, האומר אתן הבכור לשם:

(כו) וְאִם בְּהִמָּאָה הִטְמֵאָה וּפְדָה בְּעֶרְפָּךָ וַיִּסַּף חֲמִשָּׁתוֹ עָלָיו וְאִם-לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַר בְּעֶרְפָּךָ:

כו וְאִם בְּבַעֲרִיָּא מְסַאָבָא וַיִּפְרוֹק בְּפָרְסָנָה וַיִּוְסַף חֲמִשָּׁה עֲלוּהִי וְאִם לֹא יִתְפָּרַק וַיִּזְדַּבֵּן בְּפָרְסָנָה:

כ"ט - וְאִם בְּהִמָּאָה הִטְמֵאָה וְגו' • אֵין הַמְקָרָא הַזֶּה מוֹסֵב עַל הַבְּכוֹר, שְׁאִין לוֹמַר בְּבָכוֹר בְּהִמָּה טְמֵאָה "וּפְדָה בְּעֶרְפָּךָ", וְחֲמוֹר אֵין זֶה, שֶׁהָרִי אֵין פְּדִיּוֹן פְּטוֹר חֲמוֹר אֶלֶּא טְלָה, וְהוּא מִתְּנָה לִכְהֵן וְאֵינוֹ לְהַקְדִּישׁ. אֶלֶּא הַפְּתוּב מוֹסֵב עַל הַהַקְדָּשׁ, שֶׁהַפְּתוּב שְׁלֹמְעֵלָה דַּבֵּר בְּפְדִיּוֹן בְּהִמָּה טְהוֹרָה שֶׁהוּמָמָה, וְכֵאן דַּבֵּר בְּמַקְדִּישׁ בְּהִמָּה טְמֵאָה לְכַדֵּק הַבֵּית. וּפְדָה בְּעֶרְפָּךָ • כִּפִּי מַה שִׁיעֲרִיכְנָה הַכֹּהֵן. וְאִם-לֹא יִגָּאֵל • עַל-יְדֵי בְעָלִים (ת"כ) • וְנִמְכַר בְּעֶרְפָּךָ • לְאַחֲרִים. אבן עזרא.

(כח) אֵךְ פֶּל־חֶרֶם אֲשֶׁר יִחֶרֶם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל-אֲשֶׁר-לוֹ מֵאֲדָם וּבְהִמָּה וּמִשֵּׁרָה אַחֲזֹתוֹ לֹא יִמְכַר וְלֹא יִגָּאֵל פֶּל־חֶרֶם קֹדֶשׁ-קֹדָשִׁים הוּא לַיהוָה:

כח בְּרַם כָּל חֲרָמָא דִּי יִחֶרֶם גְּבַר קָדָם וְיִ מְכָל דִּי לֵה מֵאֲנִשָּׂא וּבַעֲרִיָּא וּמְחַקֵּל אַחְסָנְתָהּ לֹא יִזְדַּבֵּן וְלֹא יִתְפָּרַק כָּל חֲרָמָא קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הוּא קָדָם וְיִ:

כ"ט - אֵךְ פֶּל־חֶרֶם וְגו' • (תורת כהנים) : נִחְלְקוּ רַבּוּתֵינוּ בַּדְּבָר, יֵשׁ אוֹמְרִים: 'סֵתָם חֲרָמִים לְהַקְדִּישׁ', וְיֵמָה אֲנִי מְקַיֵּים (במדבר יח יד) : "כָּל חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶה"? בְּחֲרָמֵי כֹהֲנִים, שֶׁפָּרַשׁ וְאָמַר: "הָרִי זֶה חֶרֶם לִכְהֵן!" וְיֵשׁ שֹׂאֲמָרוֹ: 'סֵתָם חֲרָמִים לְכֹהֲנִים'. לֹא יִמְכַר וְלֹא יִגָּאֵל • אֶלֶּא יִנְתֵּן לִכְהֵן. לְדַבְרֵי הָאוֹמֵר: 'סֵתָם חֲרָמִים לְכֹהֲנִים', מִפְּרֵשׁ מִקְרָא זֶה בְּסֵתָם חֲרָמִים; וְהָאוֹמֵר: 'סֵתָם חֲרָמִים לְכַדֵּק הַבֵּית', מִפְּרֵשׁ מִקְרָא זֶה בְּחֲרָמֵי כֹהֲנִים (ערכין כח), שֶׁהַכָּל מוֹדִים שֶׁחֲרָמֵי כֹהֲנִים אֵין לָהֶם פְּדִיּוֹן, עַד שִׁיבְאוּ לְיַד כֹּהֵן, וְחֲרָמֵי גְבוּהַ נְפָדִים. פֶּל־חֶרֶם קֹדֶשׁ-קֹדָשִׁים הוּא לֵה' • הָאוֹמֵר: 'סֵתָם חֲרָמִים לְכַדֵּק הַבֵּית', מְבִיא רְאִיָּה מִכָּאן; וְהָאוֹמֵר: 'סֵתָם חֲרָמִים לְכֹהֲנִים', מִפְּרֵשׁ "כָּל חֶרֶם קֹדֶשׁ-קֹדָשִׁים הוּא לֵה'", לְלַמֵּד שֶׁחֲרָמֵי כֹהֲנִים חָלִים עַל קֹדְשֵׁי קֹדָשִׁים וְעַל קֹדְשִׁים קָלִים וְנוֹתֵן לִכְהֵן, כְּמוֹ שֶׁשֵּׁנִינוּ בְּמַסְכַּת עֲרֻכִין: 'אִם נָדַר, נוֹתֵן דְּמִיָּה, וְאִם נָדְבָה, נוֹתֵן אֶת טוֹבְתָהּ'. מֵאֲדָם • (ערכין כח) כְּגוֹן שֶׁהַחֲרָמִים עֲבָדִיו וְשִׁפְחוֹתָיו הַכֹּהֲנִים. אבן עזרא.

(כט) פֶּל־חֶרֶם אֲשֶׁר יִחֶרֶם מִן־הָאֲדָם לֹא יִפְדָּה מוֹת וּיָמָת:

כט כָּל חֲרָמָא דִּי יִתְחַרֵּם מִן אֲנִשָּׂא לֹא יִתְפָּרַק אַתְקַטְלָא יִתְקַטֵּל:

כ"ט - פֶּל־חֶרֶם אֲשֶׁר יִחֶרֶם וְגו' • (ת"כ) הַיּוֹצֵא לְהַרְגוֹ, וְאָמַר אֶחָד: 'עֲרַכּוּ עָלַי! לֹא אָמַר כְּלוּם. מוֹת וּיָמָת. הָרִי הוֹלֵךְ לְמוֹת, לְפִיכָף לֹא יִפְדָּה, אֵין לוֹ לֹא דְמִים וְלֹא עֶרְף • אבן עזרא.

(ל) וְכָל־מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרֵי הָעֵץ לַיהוָה הוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה:

ל וְכָל מַעֲשֵׂר דְאֶרְעָא מִזֶּרַע דְאֶרְעָא מִפְּרֵי הָעֵץ אֵילָנָא דִּינִי הוּא קוֹדֶשׁ קָדָם וְיִ:

כ"ט - וְכָל־מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ • בְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי הַפְּתוּב מְדַבֵּר. מִזֶּרַע הָאָרֶץ • דְּגָן • מִפְּרֵי הָעֵץ • תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר. לֵה' הוּא • קָנָאוֹ הַשֵּׁם, וּמִשְׁלַחְנוּ צִוָּה לָךְ לַעֲלוֹת וְלֶאֱכַל בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יד כג) : "וְאֶכְלֹתָ לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂר דְּגָנְךָ תִּירוֹשְׁךָ וְגו'".

(לא) וְאִם־גָּאֵל יִגָּאֵל אִישׁ מִמַּעֲשֵׂרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יִסַּף עָלָיו:

לא וְאִם מְפָרַק יִפְרוֹק גְּבַר מִמַּעֲשֵׂרָה חֲמִשָּׁה יוֹסַף עֲלוּהִי:

אבן עזרא על התורה

כז וְאִם בְּהִמָּאָה הִטְמֵאָה וּפְדָה בְּעֶרְפָּךָ • לֹא יִקְדִּישְׁנוּ. וְנִמְכַר, וּפְטוֹר חֲמוֹר בְּעֶרְףְּ גַם הָשָׂה יִתֵּן. וְרַבִּים אוֹמְרִים, לֹא כֵן: כֹּחַ מְכָל אֲשֶׁר לוֹ. שֶׁהוּא בְּרִשְׁתּוֹ: מֵאֲדָם. כְּמוֹ וְהַחֲרָמִתִּי אֶת עֲרִיָּה: כֹּחַ יָמָת. וְיָמָת יִחֶרֶם, מִהַבְּנֵן שְׁלֹא נִקְרָא שֵׁם פּוֹעֲלוֹ, כְּמוֹ יַעֲמַד חִי:

שיעור יומי לשבת קודש כ"ד אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כז - פרשת בהר-בחוקותי נט

כ"י - ממעשורו • ולא ממעשור חברו: הפודה מעשור של חברו, אין מוסיף חמש. ומה היא גאלתו? יפדנו, כדי להתירו באכילה בכל מקום, והמעות יעלה ויאכל בירושלים, כמו שנאמר (דברים יד כה): "ונתתה בכסף וגו'".

(לב) וכל מעשור בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדוש ליהוה:

כ"י - תחת השבט • כשפא לעשרן, מוציאן בפתח זה אחר זה, והעשירי מפה בשבט צבועה בסיקרא להיות נפר שהוא מעשור, בן עושה לטלאים ועגלים של כל שנה ושנה. יהיה קדוש • לקרב למזבח דמו ואמוריו, והבשר נאכל לבצלים, שהרי לא נמנה עם שאר מתנות כהנה, ולא מצינו שיהא בשרו ניתן לפהנים.

~ נקודות משיחות קודש ~

מוציאן בפתח (רש"י כז, לב) אין הפנה שמוציאים בימים, אלא גורם להם שיצאו. שכן אמרו בגמרא "יעבר פתיב, ולא שיעבירוהו". ורש"י לא בא לפרש מלת "יעבר" ולכן לא העתיקה ב'דבור המתחיל'. אבן עזרא.

(לג) לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירו ואם המר ימירו והיה הוא ותמורתו יהיה קדוש לא ונאל:

לג לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירו ואם המר ימירו והיה הוא ותמורתו יהיה קדוש לא ונאל: חלפא יחלפנה ויהי הוא וחלופה יהי קודשא לא יתפרק:

כ"י - לא יבקר וגו' • לפי שנאמר (שם יב): "וכל מבחר נדריכם", יכול יהא בורר ומוציא את היפה? תלמוד לומר: "לא יבקר". "בין טוב לרע": בין תם בין בעל מום, חלה עליו קדשה; ולא שיקריב בעל מום, אלא יאכל בתורת מעשור ואסור לגזוז ולעבר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 135)

אלא יאכל בתורת מעשור (רש"י כז, לג) יש לשאל, מה ענינה של אכילה זו, והרי הדין של נאכל לשני ימים ולילה אחד, וכן הדין שנאכל בכל העיר - אינם אלא בתם ולא בבעל מום. ועל כרחי, שהפנה היא כפשוטו: האוכל צריך לכוון בעת האכילה שהוא אוכל מעשור (וזהו מדאורייתא). ולכאורה חדוש גדול הוא, ולא אשתמיט במקום אחר. אבן עזרא.

(לד) אלה המצות אשר צוה יהוה את משה אל בני ישראל בהר סיני:

לד אליו פקודי די פקיד יי נת משה לנת בני ישראל בטירא דסיני: חזק

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 171)

פרשת ערכין כשרבי הלל מפאריטש היה אברך צעיר, הכין קשיא במסכת ערכין כדי לשאלה את אדמו"ר הזקן. כאשר נכנס הרבי לחדר שבו התחבא רבי הלל, אמר: "כאשר יש לאברך קשיא בערכין, הוא צריך תחלה להעריך את עצמו". והנה, מעלתו העקרת של רבי הלל היתה היותו 'עובד', לא היותו 'משכיל'. ואכן - מי שמעריך את עצמו מבין שעקר העבודה אינה השפלה אלא קבלת על, להיות עובד ה'. אבן עזרא.

ע"ח פסוקים, עז"א סימן. חסלת פרשת בחוקותי

חזק חזק ונתחזק

אבן עזרא על התורה

סוד הבכור והעשירי. והנה אברהם נתן מעשור, גם פן יעקב אבינו עליו השלום. ועוד אנלה קצת הסוד, בזכרי מעשור שני. אם יעורני, אהד ואין לו שני:

לג יבקר. כמו יבדיל. וכבר פרשתי שהמלה מגזרת בקר: לד בהר סיני. פרשתיו בפרשה הזאת. ומי שיש לו לב להבין סוד העולם, אז ידע

לב תחת השבט. שבט הרוצה. והנה הנבחר הוא האחד, והעשירי שנה כמו זה, רק העשירי יאלגו. ואין פן הבכור. והנה יתן הבכור והעשירי בבהמה ובנוע הארץ, שהיא התבואה הבכורים והמעשור:

ביאור על הפטרה מתוך החומשים
ע"פ שי למורא

1) הנמאל בן שלם דודך, שלם היה דודו של ירמיהו אחי אביו. בא אליך, חולך לבוא אליך. ח) כי לך משפט הירשה ולך הגאלה, כלומר, הואיל ואין לי קרוב ממך ואתה ראוי לרשת אותה, לכן גאל אותה בקנה עכשיו, כדי שלא תבא לידי אחרים שיקנו אותה. ואדע וגו', כלומר, השפלתי בדעתי שדבר ה' הוא לקנות בפעל את השדה, ועל כן הודיע לי שיבוא הנמאל אלי. ט) שבעה שקלים ועשרה הכסף, שבעה מנים (מאות) שקלים ועשרה סלעים של כסף. יא) את ספר המקנה, שטר המקנין, את החתום, עם החתימה שבו. המצוה והחקים, כפי המצוה והחקים שהיו נהוגים אז. ואת הגלוי, קיום השטר בבית דין על פי עדיו, וכתבו וחתמו הדינים אשר, לעשות הדבר גלוי ומפורסם, פן ימותו העדים. יב) לעיני הנמאל דודי, נקרא פאן דודו, אבל היה בן דודו, כאמור לעיל. וכן נאמר "את לוט אחיו" (בראשית י"ט). והיה בן אחיו. או שחנמאל זה היה אדם אחר שהיה דודו של ירמיהו ואינו חנמאל שמכר לו את השדה. בחצר המטרה, בית כלא שהיה ירמיהו כלוא שם, ככתוב בפרק זה לעיל בפסוק ב'. ונקרא "מטרה" מלשון נטירה ומשמר, ששומרים שם על האסירים. יג) ואצוה את ברוך, הוא היה הממשיך ללמד תורה אחר ירמיהו הנביא. יד) למען יעמדו ימים רבים, כי כלי חרס משמר דבר הנתון בו. וז' אהה, צעקת יללה וצערה. יט) ורב העלילה, ארון כל המעשים. וכפרי מעלליו, הם הדברים הנמשכים ממעשיו, מה שלא היתה פגנתו ביחוד עליהם, כי גם עליהם יבוא במשפט. כ) וכאדם, וכשאר בני אדם. שם, פרסום שם לשבח. כא) וכאזרוע, כמו "וכרוע", והאל"ף נוספת.

הפטרה לפרשת בהר-בחוקותי לשנים מקרא ואחד תרגום ברמיה פרק לב
לב ויאמר ירמיהו היה דבר-יהוה אלי לאמר: והנה חנמאל בן-שלם דודך בא אליך לאמר קנה לך את-שדו אשר בענתות כי לך משפט הגאלה לקנות: ה ויבא אלי חנמאל בן-דודי בדבר יהוה אל-חצר המטרה ויאמר אלי קנה נא את-שדו אשר-בענתות אשר | בארץ בנימין כי לך משפט הירשה ולך הגאלה קנה-לך ואדע כי דבר-יהוה הוא: ט ואקנה את-השדה מאת חנמאל בן-דודי אשר בענתות ואשקלה-לו את-הכסף שבעה שקלים ועשרה הכסף: י ואכתוב בספר ואחתם ואעד עדים ואשקל הכסף במאזנים: יא ואקח את-ספר המקנה את-החתום המצוה והחקים ואת-הגלוי: יב ואתן את-הספר המקנה אל-ברוך בן-נריה בן-מחסיה לעיני חנמאל דודי ולעיני העדים הפתכים בספר המקנה לעיני כל-היהודים הישבים בחצר המטרה: יג ואצוה את-ברוך לעיניהם לאמר: ה כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל לקוח את-הספרים האלה את ספר המקנה הזה ואת החתום ואת ספר הגלוי הזה ונתתם בכלי-חרש למען יעמדו ימים רבים: טו כי כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עוד יקנו בתים ושדות וכרמים בארץ הזאת: טז ואתפלל אל-יהוה אחרי תתן את-ספר המקנה אל-ברוך בן-נריה לאמר: יז אהה אדני יהוה הנה | אתה עשית את-השמים ואת-הארץ בכחך הגדול וכרעתך הנטויה לא-יפלא ממך כל-דבר: יח עשה חסד לאלפים ומשלם עון אבות אל-חיק בניהם אחריהם האל הגדול הגבור יהוה צבאות שמו: יט גדל העצה ורב העלילה אשר-עיניך פקחות על-כל-דרכי בני אדם לתת לאיש בדרךיו וכפרי מעלליו: כ אשר שמת אתות ומפתים בארץ מצרים עד-היום הזה ובישראל ובאדם ותעשה-לך שם פנים הנה: כא ותצא את-עמך את-ישראל מארץ מצרים באתות ובמפתים וכיד חזקה ובאזרוע נטויה ובמורא גדול: כב ותתן להם את-הארץ הזאת אשר-נשבעת לאבותם לתת להם ארץ זבת חלב ודבש:

הפטרת בחקותי לשנים מקרא ואחד תרגום ולקריאה בציבור נדפסה בעמ' רג

שיעורי תהלים לשבת פרשת בהר בחוקותי

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"א אייר מפרק קד עד סוף פרק קה</p>	<p>יום ראשון - י"ח אייר פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט</p>
<p>יום חמישי - כ"ב אייר מפרק קו עד סוף פרק קז</p>	<p>יום שני - י"ט אייר מפרק צ עד סוף פרק צו</p>
<p>יום שישי - כ"ג אייר מפרק קח עד סוף פרק קיב</p>	<p>יום שלישי - כ' אייר מפרק צז עד סוף פרק קג</p>
<p>שבת קודש - כ"ד אייר פרק כ פרק קיג עד סוף פרק קיח</p>	

יום ראשון י"ח אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 136, פרק מט והנה אף... עד עמ' סט, ובנים.

48 הַבְּרִיאָה, שֶׁהֵן נְשָׁמוֹת וּמְלָאכִים עֲלִיוֹנִים, אֲשֶׁר עֲבוּדָתָם לַה'
 49 - היא, בְּבַחֲיַנְתָּ הַכְּמָה-בִּינְהַדְעַת הַמְתַּלְבְּשִׁים בָּהֶם, -
 50 שאלקות מתגלה בהם באופן של הבנה, המתגלה על ידי חכמה,
 51 בינה ודעת, וְהֵם - הנשמות והמלאכים, מְשִׁינִים וּמְקַבְּלִים מֵהֶם
 52 - מחכמה, בינה ודעת
 53 המאירות בהם. - הרי, כדי
 54 שיתהווה עולם כזה עם
 55 נבראים שאינם בטלים
 56 ומאוחדים עם אלקות, כמו
 57 הנשמות והנאצלים
 58 שב"עולם האצילות",
 59 אלא, יש בהם ענין החשגה
 60 וההבנה, וכל ענין של
 61 השגה, הוא הרי בחינה של
 62 "יש", ישו מי שמישיג, -
 63 הרי כדי לברוא את "עולם
 64 הבריאה" - הִיָּה תְּחִלָּה
 65 צְמֻצוֹם עֲצוּם, בְּנוֹכַח
 66 לְעֵיל. - היו זקוקים
 67 לצמצום רב חזק, שיאיר
 68 אור מצומצם, שממנו
 69 יוכלו להתהוות נבראים
 70 שהם בבחינת בריאה "יש
 71 מאין". וְכֵן מְבַרְיָא
 72 לְיִצְרָה, - כדי שיתהווה
 73 "עולם היצירה" שהוא

למטה בהרבה מ"עולם הבריאה", היו צריכים שוב לצמצום עצום
 74 חזק, כִּי אִזְרַם מְעַט מְעַט הַמְתַּלְבְּשׁ בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, - כלומר,
 75 לגבי האור של "עולם האצילות", נקרא האור שב"עולם
 76 הבריאה" - "מעט מזעיר", אך, עֲדֵינּוּ - אור זה שב"עולם הבריאה",
 77 הוא בְּבַחֲיַנְתָּ אֵינְסוֹף לְגַבֵּי עוֹלָם הַיִּצְרָה, - ולכן היה צריך
 78 להיות צמצום גדול באור המאיר ב"עולם הבריאה", כדי שאותו
 79 אור יהיה שייך להתלבש ב"עולם היצירה", וְאִי אֶפְשָׁר - שהאור
 80 של "עולם הבריאה" יוכל לְהַתְּלַבֵּשׁ בוֹ - ב"עולם היצירה", אֶלָּא
 81 עַל יְדֵי צְמֻצוֹם וְהַעֲלָם - באותו אור. וְכֵן מִיִּצְרָה לְעֵשֶׂה - גם
 82 כן היה צריך להיות צמצום רב חזק באור של "עולם היצירה",
 83 שיהיה שייך ל"עולם העשיה", שהוא למטה מ"עולם היצירה",
 84 [וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּאִזְרַם שְׁלִשָׁה צְמֻצוֹמִים אֱלוֹ
 85 בְּאֲרִיכוֹת, - כדי לְקַרֵּב אֶל שְׁכֻלְנוּ הַדָּל - ששכלנו הדל יהיה
 86 מסוגל להבין זאת]. וְתַכְלִית כָּל הַצְּמֻצוֹמִים הֵוא, - המטרה
 87 והיעד שלהם הם, כְּדֵי לְבָרֵא גוֹף הָאָדָם הַחֲמוּרִי, וְלֹא כְּפִיָּא
 88 לְסִטְרָא אַחֲרָא, - להכניע את ה"סטרא אחרא", על ידי עבודת
 89 האדם, וְלְהוֹיֵת יִתְרוֹן הָאִזְרַם מִן הַחֲשֵׁךְ, - כשמרחיקים את
 90 החושך, ויתירה מזו, כשהחושך עצמו נהפך לאור - מיתוסוף על
 91 ידי כך יתרון באור - וזה נעשה על ידי בְּהַעֲלוֹת הָאָדָם - כשאדם
 92 מעלה למדרגה נעלה יותר, אֵת נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וְהַחַיּוֹנִית -
 93 הנפש החיונית מקבלת חיות מן הקליפות, ועל ידי עבודת האדם,

1 פְּרָק מַט. בפרק הקודם הסביר רבנו חזקן, שמאחר שהאור והחיות
 2 הנמשכים מהקב"ה הם "כשמו" - אור אין סוף, הרי, אם האור והחיות
 3 היו נמשכים בסדר של מדרגות - לא היה העולם הזה מתהווה כפי
 4 שהוא אכן נתהווה, באופן של גבול ותכלית. לכן היו הרבה צמצומים
 5 באור, כדי שתוכל להיות
 6 התהוותם של נבראים בעלי
 7 גבול מאור אין סוף שהוא בלי
 8 גבול. כל הצמצומים האלה
 9 נעשו - כפי שיתבאר להלן -
 10 בגלל אהבת הקב"ה לישראל,
 11 שיהיה עולם שבו יעשה יהודי
 12 את העבודה בקיום התורה
 13 והמצוות. בפרק מ"ט, אותו
 14 אנו עומדים ללמוד, יסביר
 15 רבנו חזקן, ענין הצמצומים
 16 באופן כללי, ויסיים, שכשם
 17 שהקב"ה בגלל אהבתו
 18 לישראל, סילק והרחיק את
 19 כל מה שהפריע להתהוות
 20 העולמות והנבראים - כך על
 21 יהודי, "כמים הפנים", בגלל
 22 אהבתו להקב"ה, לסלק
 23 ולהרחיק את כל הדברים
 24 המפריעים בעבודת ה'; וכשם
 25 שהקב"ה המשיך אור חיות
 26 ממנו יתברך שלא לפי סדר

27 של מדרגות (שכן, אז, כאמור, לא היו נוצרים נבראים מוגבלים) - כך
 28 על יהודי בעבודתו את ה', לא להסתפק בעבודה מדודה ומוגבלת, כי אם
 29 עליו לעשות את עבודתו באופן בלתי מוגבל, להפקיר את הכל בגלל
 30 אהבתו את ה'; ואפילו ההגבלות שהטביע הקב"ה בעולם - לא תפריעו
 31 לו בעבודתו את ה'.

32 וְהֵנָּה, אֵף כִּי פְרָמִי בְחִינַת הַהֶסְתֵּר וְהַעֲלָם אִזְרַם אֵינְסוֹף
 33 בְּרוּךְ-הוּא, בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת - המשתלשלים ויורדים
 34 מטה מטה, עַד שֶׁנִּבְרָא עוֹלָם הָהַה הַנְּשָׂמִי - היו זקוקים להרבה
 35 צמצומים והעלמות והסתרים, כדי שהאור ירד למדרגה כזו
 36 שיוכל להתהוות עולם גשמי - הרי שהפרטים של העלמות
 37 והסתרים הם כל כך רבים, עד שהם - עֲצוּמוֹ מְסַפֵּר, - ההעלמות
 38 וההסתרים הם בלי מספר בכמות, ובאיכות הם וּמִיָּנִים מְמִינִים
 39 שׁוֹנִים, - שאינה דומה איכותו של צמצום והסתר אחד, לצמצום
 40 והסתר שני, כְּדִידוּע לְמוֹעֲמִים מְעַן תְּחִיָּים, - לאלה שטעמו
 41 מחכמת הקבלה. אֵף דְרָךְ כָּלֵל הֵם שְׁלִשָׁה מִיָּנִי צְמֻצוֹמִים
 42 עֲצוּמִים בְּלָלִים, לְשִׁלְשָׁה מִיָּנִי עוֹלָמוֹת בְּלָלִים, וּבְכָל כָּלֵל
 43 יֵשׁ רְבוּא רַבְּבוֹת פְּרָמִיִּים. וְהֵם שְׁלִשָׁה עוֹלָמוֹת: בְּרִיאָה
 44 יִצְרִיחָה-עֲשִׂיָּה. כִּי עוֹלָם הָאֲצִילוֹת הוּא אֱלֹהוֹת מְמַשׁ, - ואינו
 45 נחשב כענין של בריאה יש מאין, אלא נקרא "אצילות", מלשון
 46 האצלה והפרשה, ש"עולם האצילות" הוא הארה שנאצלה
 47 והופרשה מהקב"ה, והוא אלקות ממש. וְכֵדֵי לְבָרֵא עוֹלָם

33 אהבת - הקב"ה להאדם התחתון, - האדם שבעולם התחתון,
 34 זאת כדי להעלותו לה', - כלומר: שיהיה עולם כזה, שבו ישנה
 35 עבודה המרוכזת את האדם להקב"ה. כיצד, שייך הדבר,
 36 שאהבה תגרום לצמצום וסילוק - אהבה היא הרי חסד
 37 והתפשטות, ואילו צמצום

38 וסילוק הם ענין של גבורה
 39 והיפך ההתפשטות? אלא,
 40 יוסבר להלן, מוצאים אנו
 41 אהבה המביאה לצמצום,
 42 וזה בא לידי ביטוי בלשון
 43 הגמרא¹ "אהבה דוחקת
 44 את הבשר", וכדלהלן: כי
 45 "אהבה דוחקת הבשר"
 46 - בשר אין בו משום
 47 הפרעה ועיכוב לאהבה.
 48 משמעות הדבר, שהקב"ה
 49 מצד אהבתו לבני ישראל,
 50 סילק בכיכול לצד, את
 51 אורו הגדול וצמצמו
 52 בצמצומים רבים. ואם כך

53 - הרי, על-אחת-במה-זכמה, בכפלי כפלים לאין קץ, -
 54 מחייב הדבר, כי ראוי לאדם גם בן להניח ולעזוב כל אשר
 55 לו מנפש ועד בשר ולהפקיר הכל - שעזיבת האדם את עניניו,
 56 לא תהיה מתוך חשבון ומדידה, כי אם בלי חשבון וגבול, באופן
 57 של הפקר, שכל עניניו אינם תופסים מקום אצלו - וזאת, בשביל
 58 לדקק בו ותבדק בדביקה חשיקה וחיפצה, - בחשק ותענוג
 59 רצוני פנימי, ולא יהיה שום מונע מביט ומבחוץ - לא גוף
 60 ולא נפש, - שגם ענינים פנימיים לא ימנעו, ולא קמון, ולא
 61 אשה וזנים - שהם ענינים חיצוניים - לא יהיה בהם משום
 62 מניעה לענינים שעל ידם מתדבק האדם עם הקב"ה; וכל האמור,
 63 משמע: שהאדם מסלק את כל המונעים, גם את אלה שנובעים
 64 מהענינים הנחוצים ביותר, בגלל אהבתו להקב"ה.

1 היא מתעלה ונכללת בקדושה, ולבושיה - מחשבה, דיבור
 2 ומעשה, וכל כחות הגוף בלן - מעלה אותם האדם על ידי
 3 עבודתו, לה' לבדו, בנזקך לעיל באריכות, - כיצד, על ידי
 4 תורה ומצוות שיהודי לומד ומקיים, מתעלים נפשו האלקית,
 5 נפשו החיונית, לבושיהן,
 6 וכל כוחות הגוף. כי זה
 7 תכלית השתלשלות
 8 העולמות. - מה
 9 שהעולמות השתלשלו
 10 ממדריגה למדריגה,
 11 מעולמות עליונים יותר
 12 לעולמות תחתונים יותר,
 13 הרי התכלית היא - "עולם
 14 הזה", שבו פועל יהודי על
 15 ידי עבודתו שתהיה
 16 "אתכפיא סטרא אחרא"²
 17 (שבירת הקליפה) ועל ידי
 18 כך נעשה "יתרון האור מן
 19 החושך". להלן יוסבר,
 20 שכשם שהקב"ה הסיך

21 והרחיק את כל המניעות להתהוות העולם הגשמי, וצמצם את
 22 האור הבלתי-גבולי, כדי שיוכלו להתהוות נבראים בעלי גבול -
 23 וכל זה נעשה בגלל אהבתו לבני ישראל - כך גם, "במים הפנים",
 24 זה צריך לעורר בבני ישראל אהבה להקב"ה, באופן שגם הם
 25 ירחיקו ויטירו את כל מה שמונע את עבודת ה', שעבודתם לא
 26 תהיה מדודה ומוגבלת, כי אם בלי חשבון ובלי גבול. והנה,
 27 "במים הפנים לפנים", - כשאדם מסתכל במים, משתקפים
 28 מהם אותם פנים שהוא הראה, כך גם "לב האדם לאדם" -
 29 האהבה בלב של אחד לשני - מעוררת בלב השני אהבה
 30 לראשון: כמו שהקדוש-ברוך-הוא, בכיכול, הניח וסלק לצד
 31 אחד, דרך משל, את אורו הגדול תכלית, - ובלי
 32 גבול, וננוו והסתירו בג' מיני צמצומים שונים, והכל בשביל

ליקוטי אמרים

והחיונית ולבושיה וכל כחות הגוף כולן לה' לבדו כנ"ל באריכות. כי זה תכלית השתלשלות העולמות. והנה כמים הפנים לפניו כמו שהקב"ה בכיכול הניח וסילק לצד אחד דרך משל את אורו הגדול הבלתי תכלית וננוו והסתירו בג' מיני צמצומים שונים. והכל בשביל אהבת האדם התחתון להעלותו לה'. כי אהבה דוחקת הבשר. עאכ"ו בכפלי כפלים לאין קץ כי ראוי לאדם ג"כ להניח ולעזוב כל אשר לו מנפש ועד בשר ולהפקיר הכל בשביל לדבקה בו ית' בדביקה חשיקה וחיפצה ולא יהיה שום מונע מבית ומבחוץ לא גוף ולא נפש ולא ממון ולא אשה ובנים.

יום שני י"ט אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סט, וזוה יובן טוב... עד עמ' ע, ית' כנ"ל.

73 אחרות שתיקנו חכמים למצוות שונות, שבהן מדובר מתוכן
 74 המצוה (כמו למשל הברכה על תפילין - "להניח תפילין" - הרי
 75 מדובר בברכה אודות
 76 תפילין, וכך גם ביחס
 77 למצוות אחרות). ואילו
 78 בברכות קריאת שמע לא
 79 מדובר לגמרי אודות
 80 קריאת שמע - ולמה

65 וזוה יובן טוב טעם ודעת לתקנת חכמים, שתקנו ברכות
 66 קריאת שמע "שתים לפניו כו"², דלכאורה אין להם
 67 שייכות כלל עם קריאת
 68 שמע, כמו שכתבו
 69 הרשב"א³ ושאר¹²
 70 פוסקים, - שאין לברכות
 71 אלו שייכות לקריאת שמע
 72 - שלא כמו בברכות¹⁵ כמ"ש הרשב"א ושאר פוסקי. ולמה קראו אותן ברכות

ליקוטי אמרים

ובזה יובן טוב טעם ודעת לתקנת חכמים שתקנו ברכות ק"ש שתים לפניו כו' דלכאורה אין להם שייכות כלל עם קריאת שמע כמו בברכות¹⁵ כמ"ש הרשב"א ושאר פוסקי. ולמה קראו אותן ברכות

1. בבא מציעא פד, א. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אינו בתניא. והעיקר - לא נתבארו בתירוצו. ואדרבא - בקושייתו מדייק (בסיומה) "לפני דוקא", ואינו מזכיר "לאחרי", גם לא תיבת "כו". ועוד דלאחרי - שייכת, דמדברת בקצומ"ש וביצי"מ (דהיינו ק"ש - כדלעיל ספמ"ז). ותיבת "כו" - מרובה דערבית, או מרמזו הסיום דמאמר חז"ל זה: שתים לפני... ובערב (ברכות יא, א), והיינו הך. ואף שלקמן מפרש הברכות דבבוקר - מהם יובן גם לאלו שבערב". 3. מובא ב"בית יוסף", אורח חיים סימן מו.

1 קראו אותן "ברכות קריאת שמע" ולמה תקנו אותן
 2 לפניה דוקא? - מאחר שאין להן שייכות לקריאת שמע?
 3 מסביר רבנו הזקן להלן: ענינן של ברכות אלו יש בו משום
 4 הכנה, שיוכלו לקיים את ענין קריאת שמע, שהרי עיקר ענינה
 5 של קריאת שמע, הוא
 6 להגיע ליזאהבת את ה'
 7 אלקיך בכל לבבך - בשני
 8 יצריך" - שתהיה ליהודי
 9 אהבה להקב"ה גם בנפשו
 10 הבהמית ויצרו הרע. וכדי
 11 להגיע לכך - נדרשת
 12 התבוננות בעיניים
 13 אודותם מדובר בברכות
 14 קריאת שמע; התבטלותם
 15 של המלאכים, וכדומה.
 16 הרי, שמפני שלגבי כל
 17 מצוה, המצוה עצמה היא
 18 מן התורה, והברכה
 19 (שהיא מדרבנן) תיקנו
 20 חכמים כדי שעל-ידי
 21 יהיה יהודי כלי להמשכה
 22 העליונה הנמשכת בנפש
 23 היהודי על ידי אותה
 24 מצוה - כך גם תיקנו
 25 החכמים ברכות קריאת

ליקוטי אמרים

ק"ש ולמה תקנו אותן לפניה דווקא. אלא משום שעיקר
 ק"ש לקיים בכל לבבך כו' בשני יצריך כו' דהיינו לעמוד
 נגד כל מונע מאהבת ה'. ולבבך הן האשה וילדיה.
 שלבבו של אדם קשורה בהן בטבעו. כמשארו"ל ע"פ
 הוא אמר ויהי זו אשה הוא צוה ויעמוד אלו בנים.
 ונפשך ומאריך כמשמעו חיי ומזוני להפקיר הכל בשביל
 אהבת ה'. ואיך יבא האדם החומרי למדה זו לכך
 סידרו תחלה ברכות יוצר אור. ושם נאמר ונשנה
 באריכות ענין וסדר המלאכים העומדים ברום עולם
 להודיע גדולתו של הקב"ה איך שכולם בטלים לאורו
 ית' ומשמיעים ביראה כו' ומקדישים כו' ואומרים ביראה
 קדוש כו' כלומר שהוא מובדל מהן ואינו מתלבש בהן
 בבחי' גילוי אלא מלא כל הארץ כבודו היא כנסת ישראל
 למעלה וישראל למטה כנ"ל. וכן האופנים וחיות
 הקודש ברעש גדול וכו' ברוך כבוד ה' ממקומו לפי
 שאין יודעים ומשיגים מקומו וכמ"ש כי הוא לבדו
 מרום וקדוש. ואח"כ ברכה שניה אהבת עולם אהבתנו

הקשורים לאהבת ה'. ואיך יבא האדם החומרי למדה זו? -
 לאהבת ה' כזו, ששום דבר לא יהיה בו משום מניעה לה, לְבַבְךָ
 סִדְרוּ תְחִלָּה - לומר, בְּרַכְתָּ יוֹצֵר אֹרֶךְ, וְשָׁם - בברכת "יוצר
 אור", נִאֲמַר וְנִשְׁנָה בְּאֲרִיכוֹת - כי, בהתבוננות נדרש שכל ענין
 יהיה באריכות, בהרבה
 פרטים, עֲנִינָן וְסִדְרָה
 הַמְּלָאכִים "הְעוֹמְדִים
 בְּרוֹם עוֹלָם", לְהוֹדִיעַ -
 לאדם, גְּדוּלְתוֹ שֶׁל
 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אִיךָ
 שָׁפְלִים - כל המלאכים,
 בְּטָלִים לְאוֹרוֹ יִתְבַּרְךָ,
 "וּמְשֻׁמְעִים בִּירְאָה כו',
 - שהם עומדים ביראה
 ובביטול לפני הקב"ה,
 וּמְקַדְּשִׁים כו', וְאֹמְרִים
 בִּירְאָה קְדוֹשׁ כו',
 בְּלוֹמְרֵךְ, - משמעות
 אמירתם "קדוש", שְׁהוּא -
 הקב"ה, מְבֻדָּל מִהֶן וְאֵינִי
 מִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן בְּחַיִּית
 גִּלּוּי, אֲלֵא - היכן מתגלה
 הקב"ה? - במקום ש"מלא
 כל הארץ כבודו", הֵיא
 בְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה -

מלכות דאצילות, מקור נשמות ישראל למעלה, הנקראת
 "ארץ", וְיִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, - שבארץ שלמטה, ישנן נשמות
 ישראל המקיימות תורה ומצוות - הרי כאן דוקא מלא כבודו
 יתברך, כאן הוא מתגלה ומתלבש, בְּנִזְכָּר לְעִיל; - את כל
 האמור, משיגים המלאכים העליונים, השרפים, איך הקב"ה
 קדוש ומובדל מהם - ודוקא "כל הארץ" - "מלא כבודו". וְכֵן -
 מסופר גם ב"ברכת יוצר", ש"האופנים וחיות הקדש" -
 שמקומם בעולם ובמדרגה שלמטה מהשרפים, והם אינם בעלי
 השגה גדולים כל כך, להבין שאור אין סוף קדוש ומובדל מהם,
 אלא עבודתם היא - פְּרַעַשׁ גְּדוֹל וְכו', - ובהתפעלות המדות,
 הם שרים: בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ, - מהמקום שם הוא
 נמצא, לְפִי שְׁאִין יוֹדְעִים וּמְשִׁיגִים מְקוֹמוֹ, - המקום בו
 מתגלה אור אין סוף - שלא כמו השרפים יודעים. ולכן
 אומרים האופנים וחיות הקדש "ממקומו" סתם, מהמקום שם
 הוא נמצא - "ימשך ויתגלה; וְכֵמוֹ שְׁאֹמְרִים: "כִּי הוּא לְבָדוֹ
 מְרוֹם וְקְדוֹשׁ". - שכל הענינים האמורים, של ביטול ויראה,
 של המלאכים השונים - שרפים, אופנים וחיות הקדש - מדובר
 אודותם בברכה ראשונה; וכשאדם מתעמק בכל זה - הוא מבין
 מכך גדולת ה', איך כל המלאכים בטלים לו יתברך. וְאַחֲרֵי־כֵן

שמע, כדי שאותו יהודי יוכל על-ידן לקיים את ענין קריאת
 שמע. ובלשון ה'תניא: אֲלֵא מְשוּם שְׁעָקָר - ענין, קְרִיאַת
 שְׁמַע - הוא, לְקַיֵּם "כָּבֵל לְבַבְךָ כו'" - "בְּשֵׁנֵי יִצְרִיךָ כו'",
 29 - שיהודי יאהב את הקב"ה בכל לבו, גם בנפשו הבהמית ויצרו
 30 הרע, דְּהֵינִי לְעַמּוֹד נִגְדָה כָּל מוֹנֵעַ מֵאַהֲבַת ה'; - שגם הנפש
 31 הבהמית והיצר הרע, המפריעים לאהבת ה', יוחרר בהם רגש
 32 אהבת ה'. וכך גם שאר הענינים, שאפשר הדבר שהם יפריעו
 33 לאהבת ה' - לא יפריעו, שכן, גם הם כלולים במשמעות המלה
 34 "לבבך" ו"לְבַבְךָ" הֵן הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ, - הם מתוארים במלה
 35 "לבבך", מפני שְׁלֵבְבוֹ שֶׁל אָדָם קְשׁוּרָה בְּהֶן בְּמַעֲוֹ, כְּמוֹ
 36 שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבַרְכָּהּ עַל פְּסוּקֵ: "הוּא אָמַר
 37 וַיְהִי" - "זו אִשָּׁה", הוּא צוּה וַיַּעֲמֵד" - "אלו בָּנִים"; - זו
 38 משמעות "לבבך", שהדברים אליהם קשור לבו של האדם - לא
 39 יפריעו לאהבת ה', ו"נִפְשָׁךְ", ו"מַאֲדָךְ" כְּמַשְׁמָעוֹ, הֵי וּמְזוּנֵי,
 40 - נפש משמעה חיים, ו"מאד" - כסף, כלומר מזונות ופרנסה -
 41 לא יהיה בכל אלה משום הפרעה, אלא: לְהַפְקִיר הַכָּל בְּשִׁבּוֹל
 42 אַהֲבַת ה'. - הרי, שגם הענינים הפנימיים ("מבית") כמו הנפש
 43 הבהמית ויצר הרע, וגם הענינים החיצוניים ("מחוץ") כמו אשה,
 44 ילדים ופרנסה - לא יהיה בכל אלה משום מניעה לענינים

4. ברכות נד, א. 5. שבת קנב, א. 6. תהלים לג, ט. 7. על מה שרכנו הזקן מוסיף כאן המלה "כלומר" - מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה: "לא כפי' בכ"מ, כשמודיע על א' שהוא קדוש וכיו"ב - שתוכן ההודעה, שמכירו ומשיגו ויודע שהוא קדוש (וכקושיית חז"ל בברכות, ב): קדוש הוא - מנא ידעה) כ"א כלומר - להיפך - קדוש שאינו יודע כי מובדל מהם [ובזה מתורץ שכיון ש"בטלים" אין משמיעים ומקדישים"? אלא שזה גופא משמיעים שהם בטלים וכו']". 8. בברכות קריאת שמע.

35 פְּרוֹשׁ - המלה יִתְּרָה - הוא יותר מאשר על קִרְבַּת אֱלֹהִים
 36 שֶׁבֶבֶל צָבָא מַעֲלָה; - קירובם של צבא מעלה בא הרי
 37 מהרחמנות שעליהם - ועל בני ישראל היתה רחמנות של
 38 הקב"ה במידה רבה יותר, לקרב אותם הרבה יותר. בברכת
 39 "אהבת עולם" אומרים
 40 להלן: "וּבְנֵי בְּחֵרָתְךָ
 41 מִכָּל עַם וְלִשׁוֹן", -
 42 שמשמעו, הוא -
 43 שהקב"ה בחר את הַגּוֹף
 44 הַחֲמֻרִי הַנְּדָמָה
 45 בְּחֻמְרֵי וְיָתוּרֵי לְגוֹפֵי אָמוֹת
 46 הָעוֹלָם; - שכן, בחירה
 47 שייכת דוקא בשני דברים
 48 שווים, שעליהם מתאים
 49 לומר שבחורים בדבר
 50 אחד ולא בשני, למרות
 51 שהם דומים אחד לשני.
 52 ואילו בשני דברים שונים,
 53 לא מתאים לומר "בחירה"
 54 במשמעותה האמיתית, לבחור באחד מן השנים, ולכן אי אפשר
 55 לומר ש"ובנו בחרת" הכוונה מצד נשמות ישראל, שכן, נשמתו
 56 של יהודי שהיא "חלק אלקה ממעל" - אין לה דמיון ונקודת
 57 מפגש נפש של גוי להבדיל; אלא הכוונה ב"ובנו בחרת" היא
 58 על גופו של יהודי, שבחינוניותו ובחומריותו הוא דומה לגופו
 59 של גוי - והקב"ה בחר בגוף יהודי, שיהיה כלי לנשמה, ושעל
 60 ידי הפעולות הנעשות עם הגוף (שהרי כל פעולה גשמית של
 61 מצוה, באה על ידי הגוף דוקא), יתאחד יהודי עם הקב"ה -
 62 וכפי שרבנו הזקן מסביר: "וְקִרְבָּתְנוּ וְכוּ' הַהוֹדוֹת וְכוּ'",
 63 ופְּרוֹשׁ הוֹרְאָה - המעלה המיוחדת של ביטול הבא מתוך
 64 הודאה, וְתִבְאָר מְקוּם אַחֵר; "וְלִיחְדָּךְ בּוּ", לְכַלֵּל בְּיַחְדוֹ
 65 יְתִבְרָךְ, - להיכלל לגמרי באחדות ה', בְּנִזְכָּר לְעֵיל. רבנו
 66 הזקן יסביר להלן, שבשעה שיתעמק יהודי בענינים אודותם
 67 מדובר בקריאת שמע, יביא אותו הדבר לקיים קריאת שמע,
 68 שיגיע לאהבה גדולה לה'.

1 בְּרִבְהָ שְׁנִיָּה, - המסבירה את אהבתו הגדולה של הקב"ה לבני
 2 ישראל, שמבלי הבט על עבודתם הגדולה וביטולם של כל
 3 המלאכים העליונים - בחר הקב"ה שתענוגו יהיה מעבודת
 4 נשמות ישראל למטה, שזהו מפני: "אֲהַבְתָּ עוֹלָם אֲהַבְתָּנוּ ה'
 5 אֱלֹהֵינוּ", פְּלוּמֵר, שְׁהֵנִיחַ
 6 - הקב"ה, כָּל צָבָא מַעֲלָה
 7 הַקְּדוּשִׁים, - את
 8 המלאכים והשרפים של
 9 העולמות העליונים -
 10 הניח בצד, שאין הם
 11 תכלית הכוונה, וְהַשְׁרָה
 12 שֶׁבִּינְתּוֹ עָלֵינוּ - בני
 13 ישראל, לְהִיּוֹת נִקְרָא
 14 "אֱלֹהֵינוּ", כְּמוֹ "אֱלֹהֵי
 15 אֲבֹרְהָם בּוּ" - שכן,
 16 אברהם היה כולו בטל
 17 ומאוחד בהקב"ה, כך הוא
 18 נקרא "אלקינו" - האלקה
 19 שלנו, על ידי תורה
 20 ומצוות שיהודי מקיים, שעל-ידן מתאחד יהודי עם הקב"ה,
 21 בְּנִזְכָּר לְעֵיל. וְהֵינּוּ, בִּי אֲהַבְתָּ דוֹחֶקֶת הַבָּשָׂר, - אהבה פועלת
 22 צמצום והעלם - כך חייבה אהבתו של הקב"ה לבני ישראל,
 23 ופעלה שיוצמץ את עצמו ויבחר בעבודת נשמות ישראל, כפי
 24 שהו' למטה בגוף ובעולם הגשמי. וְלִכֵּן נִקְרָא - אהבתו של
 25 הקב"ה, "אֲהַבְתָּ עוֹלָם", - כמו שאנו אומרים "אהבת עולם
 26 אהבתנו", שְׁהֵינֵנּוּ צִמְצוּם - שצמצם הקב"ה את אוֹרֵוֹ
 27 הַגְּדוֹל הַבְּלָתִי תְּכִלִּית - ובלי גבול, לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּבְּחִינַת גְּבוּל
 28 הַנִּקְרָא "עוֹלָם", - "עולם" הוא מושג (של מציאות, וגדר) של
 29 מקום זמן - ענין של גבול, ההגבלות הקשורות לזמן ולמקום
 30 - והקב"ה צמצם עצמו ב"גבול" זה - בְּעֵבֹר אֲהַבְתָּ עִמּוֹ
 31 יִשְׂרָאֵל, כְּדִי לְקַרְבָּם אֱלֹוֵי, לְכַלֵּל בְּיַחְדוֹ וְיַתְבַּרְךָ.
 32 - על ידי תורה ומצוות. וְהָיוּ שְׂאֵמֻרִים - בהמשך ברכת
 33 "אהבת עולם אהבתנו": "הַמְּלָה גְּדוֹלָה וְיִתְרָה", - ברחמנות
 34 גדולה רבה יותר מאשר על אחרים, ריחם הקב"ה עלינו,

יום שלישי כ' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ע, והנה כאשר ישים המשכיל... עד עמ' ע, ומאורו כנ"ל:

80 להסביר בפרק מ"ו, ועליה הוא אומר, שבקריאת שמע וברכותיה
 81 מסוגל יהודי במיוחד לעורר אהבה זו. ואז - תִּתְּלַחַט נִפְשׁוֹ -
 82 באהבה להקב"ה,
 83 וְתִתְּלַחַט בְּ"רוּחַ נְדִיבָה",
 84 לְהַתְּנַדֵּב לְהֵנִיחַ וְלַעֲזוֹב
 85 כָּל אֲשֶׁר לוֹ מִנְּגָה, -
 86 שכל אלה לא יהיו אצלו
 87 העיקר, וְרַק לְדַבְּקָה בּוֹ
 88 יְתִבְרָךְ וְלְכַלֵּל בְּאוּרוֹ
 89 בְּדַבְּקָה חֲשִׁיקָה וְכוּ',
 90 בְּבְּחִינַת נְשִׁיקָן

69 וְהֵנָּה, כְּאֲשֶׁר יִשִּׁים הַמְּשַׁכֵּיל אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֶל עֲמֻקָּא דְלָבָא
 70 וְכִתְּמָא - כשיתעמק בהם מתוך עומק הלב והמוח, אֲזִי מְמִילָא,
 71 "כִּמְיָם הַפְּנִים לְפָנִים", -
 72 מה שהקב"ה מראה אהבה
 73 גדולה כל כך לבני
 74 ישראל, תעורר גם בבני
 75 ישראל אהבה גדולה
 76 להקב"ה - בכך מסיים
 77 רבנו הזקן להסביר את
 78 ענין האהבה של "כמים"
 79 הפנים לפנים" שהחל

ליקוטי אמרים

12 והנה כאשר ישים המשכיל אלה הדברים אל עומקא
 13 דלבא ומוחא אזי ממילא כמים הפנים לפנים תתלהט
 14 נפשו ותתלבש ברוח נדיבה להתנדב להניח ולעזוב
 15 כל אשר לו מנגד ורק לדבקה בו ית' וליכלל באורו
 16 בדביקה חשיקה וכו' בבחי' נשיקין ואתדבקות רוחא

47 לו כוח לדבר את הדיבורים – נמשכים על ידי כך קדושה ואור
 48 אין סוף בכל עניני העולם, ומתבצעת הכוונה העליונה שאור
 49 אין סוף יימשך למטה בעולם, שיהיה "מלא כל הארץ כבוד".
 50 לכן, נדרש לבטא דברי התורה בדיבור (ומזה גופא מובן, שאותו

51 טעם אמור גם לגבי מצוות
 52 מעשיות, היות שעל-ידן
 53 בעיקר נמשך אור אין סוף
 54 בנפש החיונית ובעולם.
 55 אלא, כאן מדובר אין
 56 מתבטא הדבר ב"תורה",
 57 שלנפש האלקית באים
 58 היחוד הנעלה ביותר
 59 ודביקות רוח ברוח, על ידי
 60 ההבנה בתורה – ובכל זאת
 61 צריכים גם לדיבור בתורה,
 62 כדי להמשיך אור אין סוף
 63 גם בנפש החיונית
 64 (ובעולם). ומפלא-מקום,
 65 לא יצא ידי חובתו
 66 בהרהור ועיון לבדו –
 67 כשאדם לומד תורה
 68 במחשבה והרהור בלבד,
 69 אין הוא יוצא ידי חובתו,

70 למרות שעל-ידי-כך נעשה היחוד הגדול של נפשו האלקית
 71 באופן של דביקות "רוח ברוח", עד שיוציא – את דברי התורה,
 72 בשפתיו, כדי להמשיך אור אין-סוף ברוח-הוא למטה עד
 73 נפש החיונית השוכנת בדם האדם, המתנהו מדומם
 74 צומחתי, – שהאדם אוכל ושותה, מכך נוצר אצלו הדם בו
 75 שוכנת הנפש החיונית – ובכל אלה נמשך אור אין סוף, על ידי
 76 שהוא מוציא דברי תורה בדיבור, כדי להעלות בלן – את נפש
 77 החיונית והדומם, צומח, חי, של העולם, לה' עם כל העולם
 78 בלן, ולכללן ביחודו ואורו ותבנה, אשר יאיר לארץ ולדירים
 79 בבחינת גלוי, "ונגלה כבוד ה', וראו כל פשר וכו'"¹⁰, שזהו
 80 תכלית השתלשלות כל העולמות, להיות כבוד ה' מלא כל
 81 הארץ הלזו דוקא בבחינת גלוי, לאהפכא השוכא לנהורא
 82 – להפוך את חושך (הקליפות) לאור (הקדושה), ומריא
 83 למתקא, – ומרירות (העולם, שמקבל את חיותו מ"קליפת נוגה"
 84 – להפוך) למתוק (לטוב ולקדושה), בנזכר לעיל – בפרק ל"ו,
 85 באריכות – שבכך מתבטאת כל תכלית סדר ההשתלשלות
 86 כולו. וזהו תכלית פנות האדם בעבודתו, להמשיך אור
 87 אין-סוף ברוח-הוא למטה, – ולכן, למרות שבעבודתו
 88 הרוחנית ובהבנתו העמוקה בתורה – באפשרותו למלא את
 89 ה"מבוקש" של אהבתו, להיות דבוק בהקב"ה בדביקות "רוח
 90 ברוח" – צריכה, אבל, להיות הכוונה בעבודתו: לא מה שטוב רק
 91 לו ולנפשו האלקית, כי אם למלא מה שהקב"ה רוצה, שיימשך
 92 אור אין סוף למטה בעולם, דבר שנוצר על ידי הדיבור בתורה

1 ואתדבקות רוחא ברוחא – התדבקות רוח ברוח, שרוח האדם
 2 תתאחד ברוח שלמעלה, בנזכר לעיל – שכשם שב"נשיקין"
 3 בגשמיות, נעשה לא רק דביקות מפה לפה, מפיו של אחד לפיו
 4 של שני, כי אם גם התחברות הרוח וההבל של השני – כך גם

5 באופן היחוד ברוחניות,
 6 שרוח האדם שלמטה
 7 מתאחדת עם הרוח
 8 שלמעלה – וזאת ירצה
 9 האדם מפאת אהבתו
 10 הגדולה להקב"ה, להיכלל
 11 באורו יתברך בבחינת
 12 "נשיקין". אך איך היא
 13 בחינת אתדבקות רוחא
 14 ברוחא? – על ידי מה
 15 מגיעים להתדבקות רוח
 16 ברוח, למילוי רצונו
 17 "לדבקה בו יתברך וכו'" –
 18 לזה אמר – אחרי "ואהבת
 19 בכל לבבך" וכו'; "והיו
 20 הדברים האלה כו' על
 21 לבבך, ודברת גם כו'",
 22 – האדם מגיע לדביקות
 23 האמורה על ידי

24 התעמקותו בתורה ועל ידי הדיבור בתורה, וכמו שכתוב בעין
 25 חיים, שיחוד הנשיקין – שבו ישנו ענין הדביקות של "רוח
 26 ברוח", עקרו הוא יחוד חכמה-בינה-דעת פתחמה-פינה
 27 דעת, והוא – ענין, עיון התורה; – ההתעמקות העמוקה
 28 והבנת התורה, שעל-ידן מתאחדים חכמתו, בינתו, דעתו ושכלו
 29 של האדם בחכמה-בינה-דעת ושכל שלמעלה שבתורה, ונתנה
 30 – על ידי שהאדם מדבר בפיו בתורה "ודברת במ", הוא מוציא
 31 מקור הרוח וגלוי – של הרוח, בבחינת גלוי, והינו בחינת
 32 הדבור בדיבור תורה, – שבדברו דברי תורה, באה ה"רוח"
 33 באופן של התגלות, – הרי שעיקר היחוד ודביקות "רוח ברוח",
 34 בא על ידי העיון בתורה, וטעמו של דבר מסביר רבנו הזקן להלן:
 35 "כי על מוצא פי ה' יתה האדם". – הרי שענין הפה הוא
 36 להיות ה"מוצא" של ה"רוח". הרי שהעיקר הוא ההבנה בתורה,
 37 שעל ידה באה הדביקות של "רוח ברוח"; מדוע, איפוא, נדרש
 38 לאהבה זו, לבטא דברי התורה בדיבור? יסביר רבנו הזקן להלן,
 39 אכן, לגבי ה"אדם", לגבי הנפש האלקית, עיקר היחוד והדביקות
 40 העליונה ביותר, באים על ידי ההבנה בתורה. אך, הכוונה
 41 העליונה היא הרי שאור אין סוף ברוך הוא יימשך גם בנפש
 42 החיונית ובעולם – דבר זה בא דוקא על ידי שהאדם מוציא בפיו
 43 את דברי התורה. שכן, הדיבור שהוא ענין גשמי, שייך רק על
 44 ידי הנפש החיונית, וממילא נמשך על ידי הדיבור קדושה ואור
 45 אין סוף בנפש החיונית; והיות שהכוח לדיבור בא ממה שהאדם
 46 אכל ושתה דברים גשמיים, מהם נוצרו דם וחיות גשמיים, ונתנו

44 עיין כ"א מסקנא וגילוי דהעיון. כי על כל מוצא (כפשוטו),
 45 כנ"ל, כשיצא מן פי ה' יחי' האדם (כפשוטו כנ"ל שזהו גילוי
 46 ומסקנת העיון. ובלמוד התורה עצמה - ה"ז דבר הלכה ולא
 47 העיון והשקו"ט), (אלא שעדיין אינו מובן דבשלמא העיון
 48 בתורה מוכרח, כי אחרת
 49 אאפ"ל אתדבקות ברוח
 50 דלמע' - אבל מהו
 51 ההכרח דכאשר ישים אל
 52 לבו ויתלחש וירצה לכלול

ליקוטי אמרים

הוא למטה רק שצריך תחלה העלאת מ"ן למסור לו נפשו ומאודו כנ"ל:

53 באורו - יבוא ויכרח גם לודברת במ - תנועה הפכית -
 54 מלמעל"ט. ולזה מבאר דאמת כן הוא) ומ"מ לא יצא יד"ח כו'
 55 כדי להמשיך כו' (אבל לכאורה עפ"ז - ה"ז ענין וחובה בפ"ע,
 56 ואין לזה שייכות לאתדבקות שלו רוח ברוח כו' דבזה עבודתו
 57 בק"ש וע"י ההכנה דברכות ק"ש. ומתרחץ דשייך, כי ע"י ודברת
 58 כו' יעלה) בולן כו' ולכללן ביחודו ואורו (אותם הענינים שפועל
 59 בעצמו ע"י העיון). (ועדיין אינו מובן - השייכות דמוכרחת
 60 העבודה להעלות הדצ"ח והעולם - לתוכן ברכות ק"ש
 61 והתחלת ק"ש (עד הכתוב ד"דויו הדברים) כ"א זהו ציווי
 62 ועבודה וענין בפ"ע (ואפילו יחוד הדבור שלו בדבור, אינו עיקר
 63 המסקנא דכשיתלחש, ותנועה הפכית וכנ"ל, אף שהיא מענינה
 64 ובאדם עצמו). (לזה מבאר) שזהו תכלית השתל' כו' וזהו
 65 תכלית כוונת כו' (שהשתל' כו' להיות כבו' כו' ושהאדם
 66 יעבדו ית' - זהו תוכן ומסקנת בר' ק"ש וכו'), (ועדיין אינו מובן
 67 השייכות לואהבת. ומתרחץ) רק (וא"א בלאה"כ) שצריך תחלה
 68 כו' למסור לו נפשו ומאודו (תוכן שמע גו' ואהבת גו'). ע"פ
 69 הנ"ל מבוארים כמה ענינים בתניא: בפ"ה מתחיל בהלכה ופס"ד
 70 (ולא סתם ידיעת התורה כסיומו - כשמדבר בנוגע ליחוד סתם
 71 ולא "מכל צד ופינה"). בפמ"ה ופמ"ו מדייק - דבר ה' זו הלכה
 72 (ולא שקו"ט לבד), ועוד. לכאורה צע"ג בתניא (כאן ובפמ"ה,
 73 מ"ו) שמפרש נשיקין דהיינו דבור (בד"ת) - והרי כל העילוי
 74 דנשיקין - שאינו יכול לבוא בהגבלה דדבור, ומובן עפמשנ"ת
 75 בלקו"ת שה"ש (א, ד). דמש"נ על התורה ישקני גו' - דכמו
 76 אה"ר דהאב כו' כ"א בבחי' צמצום גדול כו' כך כו'. ועפמשנ"ת
 77 שם [ברמז ובביאור יותר בד"ה שה"ש (בס' הנחות הר"פ ז"ל ע'
 78 קמ"ב)] יתוס' ביאור אין דעם אויפטו (בחיודש) של ודברת במ,
 79 ואיך שאי"ז רק "סיפור" ע"ד הנעשה בחב"ד, וההכרח דהקדמת
 80 בכל מאדך ועוד ואיך שאעפ"כ עיקרו בחב"ד - כי אז נעשה
 81 החיודש וההמשכה שהקב"ה יהי' יושב. והצע"ג - שבכ"מ הבי'
 82 דנשיקין דהיינו מוהא"ר של הנושק ומהי השייכות לחב"ד
 83 מוחין. אלא שהענין שהאהבה פנימית מאכט איבער (או מאכט
 84 אויף) חב"ד, וכדלמע' ששמו הגדול נמשך כו'. ועיין בס' דרושי
 85 חנוכה (רע"ג, א): "נשיקה... הוא יציאת... מפני' הלב והשכל"
 86 עכלה"ק.

1 (ועל ידי מעשה המצוות). אלא שבכל זאת, לפני שהאדם מגיע
 2 ל"הדברים האלה על לבבך" ול"דברת במ" - שהם תורה, אומר
 3 הכתוב "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל
 4 מאדך", שכן, לפני המשכת אור אין סוף ברוך הוא למטה על ידי
 5 תורה נדרשת בתחילה
 6 "העלאת מ"ן", התעוררות
 7 מלמטה של אהבת האדם. 1
 8 שעל ידי כך נמשכת לאחר 2
 9 מכן המשכה על ידי תורה
 10 ומצוות. רק שצריך תחלה העלאת מ"ן נקבין", - שבלשון
 11 הקבלה, הכוונה היא להתעוררות תשוקה ועליה מזהמקבל.
 12 "נוקבא" היא בחינת ה"מקבל", למסור לו נפשו ומאודו פנ"כר
 13 לעיל. - שכדי שתהיה ההמשכה על ידי תורה ומצוות כמו
 14 שצריך להיות, צריכה להיות בתחילה "העלאת מ"ן" של אהבת
 15 האדם באופן של מסירת "נפשו ומאודו" להקב"ה - למסור,
 16 כאמור, את הכל לה'. בכך סיים רבנו הזקן להסביר ענין "אהבה
 17 כמים הפנים לפנים", אודותו החל לדון בפרק מ"ו והמשיך בכך
 18 עד לסוף פרק זה.
 19 ביאור מכ"מ אדמו"ר שליט"א בתניא סוף פרק מ"ט אך איך היא
 20 כו' והפה הוא... יחי' האדם ומ"מ לא יצא כו' שזהו תכלית כו'.
 21 (1) תוכן כוונתו בהנ"ל, (2) לכאורה "הפה... האדם" מיותר, (3)
 22 "כי על... האדם" - מדלא מוסיף ביאור בזה דכוונתו כאן
 23 כפשוטו הכתוב וא"כ מאי השייכות להענין המדובר כאן? (4)
 24 מוצא הרוח וגילוי - הפי', ומאי מוסיף על "בבחי' גילוי" הסמוך
 25 לו? (5) ההכרח לכהנ"ל בנדו"ד בספמ"ט? (6) ובפרט שזהו תכלית
 26 ההשתל' - מקומו בפל"ו וכדמסיים "וכנ"ל באריכות" וכאן גם
 27 בקיצור, לכאורה, אינו ענין. י"ל בדא"פ: עפ"י משנ"ת כאן
 28 התוצאות דואהבת גו' שבא בהמשך להענינים שבברכות ק"ש
 29 - שכאשר ישים המשכיל אלה הדברים כו' תתלחש נפשו כו'
 30 לדבקה בו ית' וליכלל באורו כו' - עלי' מלמטלמ"ע - לכאורה,
 31 כלות הנפש באהבה כו', ומבאר: אך (דלא כקס"ד הנ"ל) איך
 32 היא כו' לזה אמר (מחדש חיודש גמור) והיו הדברים... לבבך
 33 (עיין בתורה. ועוד יותר) ודברת במ (היפך מעלי' מלמטלמ"ע) -
 34 כי צ"ל אתדבקות רוח ברוח, רוח דלמע' היינו חכ' דלמע'
 35 תורה, וע"י העיון (עיין לעיל פ"ה) מתייחדים חב"ד בחב"ד.
 36 (והנה לכאורה אפ"ל דכשידבר אח"כ בהא דמעין מגלה אח"כ
 37 היחוד דחב"ד בחב"ד, וזהו פעולת ודברת במ ותו לא (היפך
 38 המבואר פמ"ה ופמ"ו וממש"נ ישקני מנשיקות פיהו, ומהמשל
 39 באדם דנושק פה לפה ולא - במוח ובפה מספר ע"ד היחוד
 40 דחב"ד) ומבאר: והפה (דלמע' וראדם התחתון) הוא מוצא
 41 (בלי תוס' ביאור), היינו כפשוטו - מוציא הרוח (החכ' שמעין)
 42 וגילוי (דהעיון ומסקנתו) בבחי' גילוי (עלמא דאתג' ולא רק
 43 מסקנא בשכל) והיינו בחי' הדבור (בחי' גילוי) בד"ת (ולא רק

יום רביעי כ"א אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ע, פרק נ והנה כל... עד עמ' 140, ח"ו.

השמאל. לפי זה יוצא שכל דרגות האהבה אודותן למדנו, הן בחינת
 "חסד" ו"כסף" והן "ענפי" החכמה, ואילו אהבת כלות הנפש, אודותה
 נלמד בפרק זה, היא בחינת "גבורה", שהיא בחינת "זהב" ו"ענף" לספירת
 ה"בינה". **וְהֵנָּה, כָּל בְּחִינֹת וּמְדֻרְגֹת אֲהָבָה הַנּוֹכְרוֹת לְעֵיל**
 - **הֵן מְסֻטְרָא דִּימִינָא,** -
 מצד ימין, וּבְחִינַת "כְּהֵן
 - הנקרא, **אִישׁ חֶסֶד,** -
 שעבודתו - עבודת הכהן
 - היא באופן ובבחינת
 חסד, **וְנִקְרָאוֹת** -
 מדריגות האהבה
 האמורות, נקראות **"כֶּסֶף**
הַקְּדָשִׁים", מְלֻשׁוֹן

ליקוטי אמרים

פרק נ והנה כל בחי' ומדרגות אהבה הנ"ל הן
מסטרא דימינא ובחי' כהן איש
חסד ונק' כסף הקדשים מלשון נכסוף נכספת לבית
אביך. אך יש עוד בחי' אהבה העולה על כולנה
כמעלת הזהב על הכסף והיא אהבה כרשפי אש מבחי'
גבורת עליונות דינה עילאה דהיינו שע"י התכוננות

"נְכֶסֶף נְכֶסֶפָה לְבֵית אֲבִיךָ". - כך, שכל בחינות ואופני
 האהבה, הם ענין של כוסף ותשוקה, מה שיהודי רוצה להיות
 דבוק באלקות; וב"לבית אביך" מתכוונים גם לבחינת חכמה,
 "קדש" (קדשים), שנקראת גם "אבא", שכן, כאמור, האהבות הן
 "ענפים" מ"חכמה", ומביאות באופן ישיר לקיומן של תורה
 ומצוות הבאות מ"חכמה". **אֲךְ יֵשׁ עוֹד בְּחִינַת אֲהָבָה, הַעוֹלָה**
עַל כָּלָּנָה, - על כל בחינות האהבה האמורות, **כְּמַעֲלַת הַזָּהָב**
עַל הַכֶּסֶף, - מעלתה וחשיבותה של אהבה זו, אינה מתבטאת
 בכמות, בחזק, כי אם באיכות. עליונותה של אהבה זו,
 מתוארת במעלת ה"זהב" לגבי ה"כסף": כמו שחשיבות הזהב
 לגבי כסף אינה בכמות בלבד, שזהב שזה יותר מכסף - שהרי,
 כמות גדולה יותר של כסף שזה כמו כמות קטנה של זהב -
 אלא, חשיבותו ומעלתו של זהב לגבי כסף מתבטאת בכך
 שבזהב ישנו סוג מסויים המצננץ בניצוץ השובה את הנפש
 (בלשון הקודש זה נקרא "לוחשות", כמו "גחלים לוחשות",
 והרבי שליט"א מצייץ את ה"זוהר" בו נאמר "נהיר ונציץ לעיניך"
 - מאיר ומצננץ לעינים), וכל סוגי הזהב, יש להם שייכות לאותו
 סוג של זהב (כפי שמוכר בוזהר שם); ואילו ב"כסף" לא קיימת
 מעלה זו⁴. - כך גם ביחס לאהבה זו, שהיא כוללת בתוכה
 צמאון וכלות הנפש, שאינם קיימים בשאר האהבות. **וְהֵיא**
אֲהָבָה כְּרִשְׁפֵי אֵשׁ, - אהבה בוערת - שלא כמו האהבות
 האמורות, שהן בעיקר אהבה כמיים, שאהבת הנפש להקב"ה
 היא "נמשכת", דומה למים הנמשכים: "זכור אב נמשך אחריך
 כמיים" - אלא, היא אהבה כרשפי אש⁵, **מִבְּחִינַת גְּבוּרָה**
עֲלִיוֹנוֹת דְּבִינָה עֲלֵאָה. - שורש אהבה זו הוא בחינת גבורה
 של ספירת ה"בינה" העליונה, דְּהֵינָּה, - כיצד נוצרת אהבה זו?

1 **פָּרָק נ.** כדי להקל על הבנת פרק נ', אותו אנו עומדים ללמוד, נדרשת
 2 הקדמה קצרה לפחות: עד כאן למדנו על בחינות ואופנים שונים באהבת
 3 ה', שכל אחד מהם, מביא את האדם ללמוד תורה ולקיים מצוות, אהבות
 4 אלו נותנות חיות בלימוד התורה ובקיום המצוות.
 5 ברם, קיים צד שווה בכל
 6 בחינות ואופני האהבה
 7 האמורים, והוא שהאהבה,
 8 בכל האמור, מבוססת על
 9 תשוקה ורצון להיות דבוק
 10 בהקב"ה, או שאלקות תהיה
 11 בהתגלות בנפשו. לפיכך,
 12 מחייבת אהבה זו, באופן ישיר,
 13 את ענין לימוד התורה וקיום

14 המצוות, שכן, על ידי כך מתדבק יהודי בהקב"ה, ואלקות מתגלית
 15 בנפשו. בפרק נ' ידובר אודות סוג של אהבה, המתבטא, לא בכוסף
 16 ותשוקה להיות דבוק באלקות, כי אם, בצמאון ובתשוקה לאלקות עד
 17 כלות הנפש, שנפשו כלה לאלקות; כלומר: ה"יעד" של אהבה זו, הוא:
 18 שהנפש תתנתק מהגוף ומכל הענינים הקושרים אותה לגוף, ולהיכלות
 19 בכלות הנפש.
 20 אהבה מסוג כזה, אינה יכולה לעורר באופן ישיר, לקיום התורה
 21 והמצוות, שכן, לימוד תורה וקיום מצוות אפשריים רק כאשר הנשמה
 22 לבושה בגוף, ולא כאשר המבוקש של אהבה זו הוא להיפך מהאמור -
 23 להיכלות ולהינתק מהגוף. ברם, תכליתה של כל אהבה, היא הרי
 24 העבודה בתורה ומצוות הבאה מאהבה זו - ואופן העבודה בתורה
 25 ומצוות שמתוך אהבה זו של כלות הנפש, בא על ידי תנועה הפכית
 26 בנפש: בשעה שנפשו נמצאת בלהבה של אהבה, בתנועה של "רצוא",
 27 בתנועה של "ריצוא" וכליון - חש הוא, עם זאת, שלא זו היא הכוונה
 28 העליונה, אלא, הכוונה העליונה היא להיפך, שהנשמה תתלבש בגוף
 29 ותמשך אלקות למטה. מפאת הרגשה זו בא האדם לידי התבטלות
 30 ונוצרת בו תנועה של "שוב", שבמקום להיות בתנועה של "רצוא" וכלות
 31 הנפש, הוא נמצא בתנועה הפכית, תנועה של "שוב", של חזרה, להיות
 32 לבוש בגוף, ולקיים תורה ומצוות - ובכך לבצע את הכוונה העליונה.
 33 האופנים ודרגת האהבה, אודותם למדנו עד עתה, מתוארים בבחינה של
 34 "כסף", מלשון "כוסף", ו"כסף" הוא בחינת חסד, שהיא צד הימין - חסד
 35 דרועא ימינא. ובהתאם לכלל בתורת הקבלה, שעשר הספירות
 36 מחולקות בשלושה קווים: קו הימין - קו החסד, קו השמאל - קו הגבורה,
 37 וקו האמצעי. וקו הימין מורכב מחכמה, חסד ונצח, ממילא יוצא שחסד
 38 היא ענף של "חכמה", שבה מתחיל קו הימין. מאידך, קו השמאל מורכב
 39 מבינה, גבורה והוד, כך שגבורה היא ענף של "בינה", שבה מתחיל קו

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עייג"כ פלח הרימון וירא (119, טור ב'), ביאור תניא קופיר דרש"ג בסופו". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי (מבאר ע"פ) וכוונתו להכתוב (מ"ב יב, ה) דשם מבואר דבני" מביאים זה לבית ה', ושייך - לכהנים. ועיין תו"א ס"פ תשא בפ"י שקל הקודש". 3. בראשית לא, ל. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מה מכריחו להכנס לשלילת הכמות (בפירוש התניא) וכן בהמצאות? וצ"ע הכן הוא. בתו"א (לה, א). שהזהב... לוחשות אבל אין מוכרח שם שבזה מעלתו על הכסף (שאינו מוזכר שם כלל), ובכמד"ר (פ"ב, ד): כסף שהוא כו' זהב כו' יש בו מינין הרבה וגוונין הרבה, וכ"ז מתאים לוח"ב (קמח, א): דזהב כו' וכסף כו' זהב סליק יתיר (כנ"ל מעלת הזהב על הכסף) כו' דנהיר ונציץ לעינין (כתתו"א) כו' ומתמן נפקי ואתמשכן כל מיני זהב (כבמד"ר)". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה ממש"כ ס"פ דמאהבה זו דכרשפי אש כו' וגם כלתה נפשי כו' יעלה כו' למדרי"

30 התנועה של "שוב" - כפי שיוסבר להלן - היתה הנפש כלה, 31 כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹבֵב¹⁰: "גַּם בְּלִתָּה נִפְשִׁי". וְהֵנָּה, מִכָּאן - מבחינת 32 הגבורות העליונות של "בינה עילאה", יצא שְׂרֵשׁ הַלְלוּיִים 33 לְמִטָּה - אופן עבודת הלויים בא מבחינת זו. [וְלַעֲתִיד שֶׁהָעוֹלָם 34 יִתְעַלֶּה - יִהְיוּ הֵם - 35 הַלּוּיִם, הַכֹּהֲנִים¹¹, - 36 שלא כפי שהמצב הוא 37 כעת, שהכהנים הם 38 העיקר, והלויים טפלים 39 בלבד לכהנים, ככתוב: 40 "וילוו עליך וישרתוך"¹², 41 שהלויים טפלים לכהנים, 42 וְכִמוֹ שֶׁבְּכַתְבֵּי הָאֲרִ"י ז"ל 43 עַל פְּסוּקֵי: "וְהַכֹּהֲנִים 44 הַלְלוּיִם"¹³ - שֶׁהַלְלוּיִים שָׁל 45 עֲבָדָיו יִהְיוּ כֹהֲנִים 46 לַעֲתִיד¹⁴, וְעֵבֹדֶת 47 הַלְלוּיִים הֵיחָד לְהַרְיִים קוֹל 48 רִנָּה וְתוֹרָה, בְּשִׁירָה - 49 בפה וְזוֹמְרָה, - בכלי 50 שיר, בְּנִגּוֹן וְנִעְיָמָה, -

51 שכפי הרגיל, ישנן בניגון שתי תנועות הפכיות: תנועות של 52 מרירות וגבורה ותנועות של שמחה וחסד, בְּכַתְּיִנֵּת "רִצּוֹא 53 וְשׁוֹב", - שבכך מתבטאת עבודתם, שהיתה בצורה של "רצוא 54 ושוב" - רצוא וכלות הנפש, ושוב - נסיגה והשבה, שְׁהֵיֵא 55 בְּחִינַת אֲהַבָה עֲזָה זו - כפי שלמדנו, שאהבה זו היא בבחינת 56 רצוא ושוב, בְּשִׁלְחַבְתָּ הַיּוֹצֵא מִן הַבּוֹק, - כלי שבו צורפים 57 זהב, בו להבת האש פורצת בחוזק רב, ושבה מיד - "רצוא 58 ושוב", בְּדִאִיתָא - כמו שאנו מוצאים, בְּמִרְאָא [פְּרָק כ

1 - שְׁעָלִידֵי הַתְּבוֹנָנוֹת בְּגִדְלַת אֵיזֶסוֹף בְּרוּךְ-הוּא, הַבְּלָא 2 קְמִיָּה בְּלֵא מִמֶּשׁ חֲשִׁיב - שהכל לגביו נחשב לכלום, 3 תִּתְלַחַט וְתִתְלַחֵב הַנֶּפֶשׁ לִיקָר תַּפְאָרַת נְדָלָתָהּ, וְלֵאסְתַּבְּלָא 4 בִּיקְרָא דְמִלְכָא, - ולהסתכל ביוקר המלך - ואלו יעמוד 5 באהבה בְּרִשְׁפֵי אִשׁ 6 שְׁלֵחַבַת עֲזָה הָעוֹלָה 7 לְמַעְלָה, - לא אהבה 8 הנמשכת למשהו, כי אם 9 אהבה העולה מתוך אש 10 שלהבת של כלות הנפש, 11 וְלִפְרֵד מִהַפְתִּילָה 12 וְהַעֲצִים שְׁנֵאֲחֻזָּת בְּהוּ - 13 משמעות הדבר ביחס 14 לנשמה, היא: להינתק 15 מהגוף שהוא כפתילה 16 (כנ"ל פרק ל"ה) ועצים 17 (כנ"ל פרק כ"ט) לגבי אור 18 ואש הנשמה⁶. וְהֵינּוּ, עַל 19 יְדֵי תַּנְפְּרֵת יִסּוּד הָאִשׁ 20 אֱלֹהֵי שְׁבִנְפֶּשׁ הָאֱלֹהִית, 21 - שלא כמו בשאר

22 האהבות הבאות מיסוד המים שבנפש האלקית, וּמִנְּהָ בָּאָה - 23 הנפש, לְיָדֵי צְמָאוֹן, - כמו שהדבר בגשמיות, שעל ידי 24 התגברות יסוד האש - נעשה אדם צמא, כך גם ברוחניות - 25 שעל ידי התגברות יסוד האש של הנפש האלקית - נוצר צמאון 26 בנשמה, וְכִמוֹ שֶׁבְּתוֹבֵב: "צְמָאָה לָךְ נִפְשִׁי"⁸, וְאַחַר כֵּךְ - 27 מגיעה הנפש, לְבַחֲיִנַת "חוֹלֵת אֲהַבָה", - שהנפש חולה 28 מאהבה - כמו שצמאון בלתי רווי - מביא למצב של חולי, 29 וְאַחַר כֵּךְ בָּאָה - הנשמה, לְיָדֵי בְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ, - שלולא

אה"ר בחי' כמים כו', ומתורץ ע"פ מש"כ באוה"ת להצ"צ פ' אחרי (צה-צו) ומה שאמרו כו' דוקא לגבי כו'". 6. "היינו בגוף עצמו חילוק הדמעה ודיבור או דמחשבה (עיין לקוטי תורה ריש פ' אחרי) - "הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 7. תהלים סג, ב. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אאפ"ל דהראי' סתם שיש צמאון בנפש: 1) דמאי קמ"ל: 2) א"כ הול"ל על חולת אה' דסמיק ל'י "כמ"ש כי חולת אהבה אני", 3) הול"ל ראי' בכ"מ לפני זה בתניא שמדבר שם ע"ד צמאון הנפש. וי"ל הדווצרך כאן דוקא לראי' כיון שהמדובר בנה"א (ולא בכללות האדם או נה"ב) שגם בהיותה למטה היא חלק אלק' ממעל ממש, וגם לא הייתה בארץ צי' (כבפ"ז) בע"ת, כ"א הוא בדרגא שמתבונן כו' שלמע' מדרגת נכסוף נכספתי גו'. ומביא ראי': וכמ"ש צמאה לך נפשי (דרוד - נה"א שאין לו יצה"ר) [והתירוץ בסיום הכתוב - בארץ צי', שאינו בירושלים כ"א במדבר (אף שזהו מדבר יהודא), וכדלעיל שמתבונן דכולא קמי' כלא ממש]. ועוד יש להוסיף - שהראי' היא גם שהתבוננות בגדולת כו' מביאה לצמאון: וכמ"ש צמאה גו', (דרישי': אלק' אלי אתה אשרך). ועד"ז לקמן הראי': וכמ"ש וגם (כנראה כך צ"ל, כל' הכתוב) כלתה נפשי (דיש כליון הנפש בנפה"א דצדיק). וגם בזה יש להוסיף דהראי' גם ע"ז שהיא העולה על אהבה דנכסוף כו': וכמ"ש גם (הוספה ועלי' על העבודה שמזכיר קודם לזה: נכספה) - ועפ"ז מוכן מה שמביא גם התיבה "וגם", דלכאורה הול"ל: "וכמ"ש כלתה נפשי". 9. שיר השירים ב, ה. 10. תהלים פד, ג. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מתורץ הסתירה - דלעיל אמר שהיא העולה על אהבה דכהן, והרי לויים טפלים לכהן. ומתורץ דכן הוא כדלעיל, אלא שהעולם צריך להתעלות כו'". 12. במדבר יח, ב. 13. יחזקאל מד, טו. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מדייק ומוסיף בזה שהלויים של עכשיו יהיו כהנים דלעתיד - וי"ל דבזה מיישב הקושיא שהרי התורה אמרה לנו ולבנינו עד עולם שמוזה ידעינן שלא יהי' בה שינוי (רמב"ם ה' יסוה"ת רפ"ט). ומבאר שאלה שעכשיו (ולא בזמן ההוא) הם לויים - יהיו (כי יולדו) כהנים לעתיד. וא"ת אי"כ (דלעת"ל יולדו הלויים לאב כהן) מהו החידוש? וההסברה פשוטה - הלויים (בעניני תומ"צ - היינו אופן עבודתם בביהמ"ק ועד"ז בתפלה וכו') היינו מפני שנשמתם בחי' לוי (גבורה וכו'), ועד"ז הכהנים - מפני שנשמתם בחי' כהן איש חסד (כדלעיל בפרקין). ולעתיד לבא הנשמה שבבחי' לוי תהי' למעלה מהנשמה שבבחי' כהן. ולכן יולדו בדוקא לאב כהן וכו'". על הערת זו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, נשאלו, על ידי מחבר הספר, שאלות שונות, והרבי שליט"א ענה עליהן בין מלות השאלות. אנו מביאים להלן את השאלות (באות רגילה) ותשובות הרבי שליט"א (באות מודגשת): בענין הקושיא ד"לנו ולבנינו", הלא שייך להקשות זה גם על שלעתידי תהי' ההלכה

24 זו, ויש מי שמתפעל מהתבוננות אחרת, ואינה דומה התפעלות
25 האחד להתפעלות השני, אַחֲרֵי קְדִימַת יְרֵאת חֲטָא, -
26 בתחילה ישנה יראת חטא, הפחד להיכשל בחטא, לְהִיּוֹת סוּר
27 מֵרַע בְּתַכְלִית שְׁלֵא לְהִיּוֹת 'עוֹנוֹתֵיכֶם מִבְּדִילִים' כּו' -
28 חֲסִיּוֹשָׁלוֹם. - כלומר:
29 בכל צורה של התפעלות
30 האהבה, מן ההכרח
31 שתהיה תחילה הקדמה
32 של יראת חטא, כדי
33 שיהיה "סור מרע"
34 בתכלית; אחרת - אין
35 באפשרותו להגיע
36 לאהבה. להלן מסביר

ליקוטי אמרים

היטב במכתב רק כל איש נלבב ונבון המשכיל על דבר
ומעמיק לקשר דעתו ותבונתו בה' ימצא טוב ואור הגנוז
בנפשו המשכלת כל חד לפום שיעורא דיליה [יש
מתפעל כו' ויש מתפעל כו'] אחרי קדימת יראת חטא
להיות סור מרע בתכלית שלא להיות עונותיכם
מבדילים כו' ח"ו.

רבו חזק, שמכיוון שזוהי אהבה של כלות הנפש - אין בכוחה
לחייב את ענין עבודת ה' בתורה ומצוות - כי, דבר זה שייך רק
כשהנשמה נמצאת בתוך הגוף, ואילו כאן מדובר שנשמתו
נמצאת, עקב אהבה זו, בתנועה של יציאה מן הגוף; הרי סדר
העבודה בלימוד התורה וקיום המצוות מאהבה זו (שהרי
תכליתה של כל עבודה היא הרי לא האהבה עצמה, כי אם
שהיא תביא ותוסיף חיות בלימוד התורה ובקיום המצוות) הוא
באופן של "שוב" בלבד - הימנעות מכלות הנפש, כי הוא חש
ומרגיש שהכוונה העליונה איננה בענין כלות הנפש, כי אם
שהנשמה תהיה בגוף ותקיים תורה ומצוות. ובלשון ה"תניא":

1 דְּחִנְיָהּ¹⁵]. - שהכוונה במה שכתוב לגבי חיות הקודש "והחיות
2 רצוא ושוב כמראה הבזק", היא כמו האש האמורה, שהנה היא
3 פורצת בחזק ומיד שבה ונעלמת; כך גם באהבה זו, שבתחילה
4 היא בתנועה של "רצוא", בריצה ובכלות הנפש, אך מיד לאחר
5 מכן בא ה"שוב" - כפי
6 שכתוב ב"ספר יצירה"
7 "אם רץ לבך שוב לאחד"
8 שהכוונה היא: כשלבך
9 "רץ" בכלות הנפש - שוב
10 וחזור ל"אחד", הימנע
11 מכך ושוב למצבך, כדי
12 להמשיך התגלות אחדות
13 ה' בעולם; כלומר: הוא

14 חש ומרגיש שהכוונה העליונה איננה בענין של כלות הנפש,
15 כי אם שהנשמה תהיה בגוף ותקיים תורה ומצוות, שעל ידי כך
16 ממשיכים אלקות באופן שתהיה ההתגלות של "אחד", אחדות
17 ה', בעולם. וְאִי אֶפְשָׁר לְכַאֵר עֵינָיו זֶה הֵיטֵב בְּמִכְתָּב, רַק
18 כָּל אִישׁ נִלְבָּב - שִׁישׁ בּוֹ בְּשִׁלְמִיּוֹת עֵינָיו שֶׁל "לֵב", וְנִבְּוֶן, -
19 ומשתמש בכוח הבינה, הַמְשֻׁבָּל עַל דְּבָר - משתמש בכוח
20 החכמה, וּמַעְמִיק לְקִשְׁרֵי דַעְתּוֹ וְתִבְנוֹתוֹ בַּה' - ומשתמש
21 בכוח הדעת, יִמְצָא טוֹב וְאוֹר הַגְּנוּז בְּנַפְשׁוֹ הַמְשֻׁבָּל, כָּל
22 חֵד לְפִי שְׁעוֹרָא דִּילִיהּ - כל אחד לפי השיעור שלו, [יש
23 מִתְפַּעֵל כּו' וְיֵשׁ מִתְפַּעֵל כּו'], - יש מי שמתפעל מהתבוננות

יום חמישי כ"ב אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 140, והנה סדר העבודה... עד עמ' עא, החיים ב"ה:

61 הַנֶּפֶשׁ מִמַּשׁ, לְהַשְׁתַּפֵּךְ אֶל חֵיק אַבִּיהָ חַיִּי הַחַיִּים בְּרוּךְ
62 הוּא, וְלִצְאֵת מִמְאֶסְרָהּ בְּגוֹף הַגּוֹפֵנִי וְנִשְׁמִי לְדַבְּקָה בּוֹ
63 וְתַבְרָךְ - זֶהוּ פִירוּשׁ "וּאִם רָץ לְבָךְ", לְבוֹ נִמְצָא בְּתוֹנְעָה שֶׁל
64 "רִיצָה", בְּאֵהָבָה בְּלִתי
65 מוֹגְבֵלָה, עַד לִידֵי כְלוֹת
66 הַנֶּפֶשׁ - לְהִתְאַחַד עִם
67 הַקְּבִי"ה - אֲנִי - אִזּוֹ צִרְיָךְ
68 לְהִיּוֹת "שׁוֹב לְאֶחָד", לְשׁוֹב
69 לְ"אֶחָד", זֹאת יֵשִׁיב אֶל
70 לְבָנוֹ - וְהֵינּוּ שְׁעֵלִיו
71 לְהִתְבּוֹנֵן בְּמֵאֲמָר
72 בְּבוֹתֵינוּ זְכָרוֹנֵם
73 לְבָרְכָהּ¹⁶, כִּי "עַל בְּרִיךְ
74 אֲתָה חַי" - עַל אֵף

ליקוטי אמרים

והנה סדר העבודה בעסק התורה
והמצוות הנמשכת מבחי' אהבה עזה זו היא בבחי' שוב
לבד כמ"ש בספר יצירה ואם רץ לבך שוב לאחד פי'
ואם רץ לבך היא תשוקת הנפש שבלב בחלל הימני
כשמתגברת ומתלהבת ומתלהטת במאד מאד עד
כלות הנפש ממש להשתפך אל חיק אביה חיי החיים
ב"ה ולצאת ממאסרה בגוף הגופני וגשמי לדבקה בו ית'
אזי זאת ישיב אל לבו מארו"ל כי ע"כ אתה חי בגוף

47 וְהֵנָּה, סֵדֵר הָעֲבוּדָה בְּעֵסֶק הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת הַנִּמְשָׁכָת
48 מִבְּחִינַת אֲהָבָה עֲזָה זֶה, הִיא בְּבִחִינַת "שׁוֹב" לְבָד, -
49 הַיִּמְנְעוֹת מִכְלוֹת הַנֶּפֶשׁ, כְּדִי לְבַצֵּעַ אֶת הַכוּוֹנָה הָעֲלִיּוֹנָה, שְׁהִיא
50 דוֹקָא בְּהִימְצָאוֹת הַנֶּשְׁמָה
51 בְּגוֹף. כִּמּוֹ שְׂבָתוֹב בְּסֵפֶר
52 יְצִירָה: "וּאִם רָץ לְבָד"
53 שׁוֹב לְאֶחָד", פִּירוּשׁ
54 "וּאִם רָץ לְבָד" - הִיא
55 תְּשׁוּקַת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבִּלְב
56 בְּחֵלֶל הַיְמָנִי, - מִקוּמָה
57 שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֻקִּית,
58 בְּשִׁמְתוֹנְפָרַת - הַתְּשׁוּקָה,
59 וּמִתְלַהֶבֶת וּמִתְלַהֶטָת
60 בְּמֵאֲדָה מְאֹד עַד בְּלוֹת

כבית שמאי (זהו קושיא על היסוד דהתורה לא תשתנה - ולא על הביאור הנ"ל), שהכוונה בזה הוא שהפסק למעשה יהי' כבית שמאי, ולכן אומרים שמחלוקת ב"ש וב"ה סופה להתקיים בפסק בפועל. על פי דין - ב"ד הגדול מב"ד הקודם יכול לפסוק אחרת. ומובן שזהו ג"כ בנוגע למחלוקת ב"ש וב"ה - הלכה כמי. משא"כ בנוגע ללויים וכהנים - אין בזה שייכות כלל לב"ד ולמחלוקת וכו'. וכן בענין הבעל חי שעתיד ליטהר שייך להקשות זה. החתם סופר (בס' תורת משה לשמיני) מתריץ שאז ישתנה סימנו ויעלה גרה. וכן במה שהקב"ה יתיר השחיטה שליתן שוחט לשור הבר בסנפיריו שנאמר על זה (ויקרא רבה יג, ג) "תורה חדשה מאתי תצא - חידוש תורה". קושיא מעיקרא ליכא - כי כאן המדובר על דבר פעם אחת. והוראת שעה - הרי דין התורה שאפילו נביא מורה, וכש"כ הקב"ה מקור הנבואה. וזהו הדיוק "חידוש תורה" - ולא נאמר "שינוי" - חידוש (הוראה), אבל אין בזה שינוי. 15. יג, ב. 16. אבות ד, כד.

1 הנפש, והחיים בגוף צריכים להיות בו בעל כרחו, כנגד רצונו: 30
 2 מאידך גיסא, מהמאמר השני ("על כרחך אתה מת") יוצא, 31
 3 שהרצון והתשוקה צריכים להיות – להיות בחיים. ואילו ההיפך 32
 4 מהחיים, כלות הנפש – צריך להיות אצלו כנגד רצונו, בעל 33
 5 כרחו. ואם כך – הרי 34
 6 שקיימת סתירה בין מאמר 35
 7 אחד לשני, וְאֵלָּא אֵיךְ 36
 8 יִהְיֶה רְצוֹנוֹ – כיצד בכל 37
 9 זאת יהיה רצונו? אך כפי 38
 10 שכבר למדנו, יובנו 39
 11 הדברים: בתחילה על 40
 12 האדם להשתדל להגיע 41
 13 לאהבה גדולה כזו 42
 14 להקב"ה, עד לידי כלות 43

15 הנפש, ושהחיים יהיו אצלו "בעל כרחו", רק, כדי לבצע את 44
 16 הרצון העליון, להמשיך אלקות ואחדות ה' בעולם. והו' "על 45
 17 כרחך אתה חי". ואילו, לאחר מכן, כשהוא כבר נמצא בתנועה 46
 18 של "שוב", עליו שוב ליצור בקרבו את התנועה של "רצוא" ושל 47
 19 אהבה של כלות הנפש. שכן, על ידי כך הוא ממשיך ב"שוב", 48
 20 מדרגה עליונה יותר, וכן גם מפני שבהיותו במצב של "שוב", 49
 21 הוא עלול להיות נמשך לענינים הנחותים שבעולם – ולכן עליו 50
 22 לעורר בקרבו שוב את התנועה של "רצוא" – "בעל כרחך אתה 51
 23 מת": לעורר בקרבו אהבה עד לידי כלות הנפש, כנגד רצונו 52
 24 הנוכחי, שהוא בתנועה של "שוב", להיפך מכלות הנפש. וְכַמּוֹ 53
 25 שְׁנַתְּבָאֵר בְּמִקּוֹם אַחַר בְּאֲרִיכוֹת עַל מִשְׁנֵה זו: "עַל בְּרַחֲמֵי 54
 26 אֲתָה חַי", בְּעֵזְרַת חַיֵּי הַחַיִּים בְּרוּךְ-הוּא: כלומר: בשעה 55
 27 שהוא עומד בתנועה של "רצוא" ואהבה של כלות הנפש, הוא 56
 28 מעורר בתוכו, כנגד רצונו, שיהיה "חי", לחיות בתוך הגוף, כדי 57
 29 להמשיך את החיים של חיי החיים למטה.¹⁷ 58

1 שרצונך ותשוקתך הם למה שהוא היפך החיים – כלות הנפש,
 2 עליך, אבל, בניגוד לרצונך – לחיות, בְּגוֹף הַחַיּוֹתוֹ, בְּדִי
 3 לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים עֲלֵינוּ מִחַיֵּי הַחַיִּים בְּרוּךְ-הוּא לְמַפְתָּה, עַל
 4 יְדֵי תוֹרַת חַיִּים, - שעל ידי תורה ממשיכים את החיים
 5 העליונים למטה, לְחַיּוֹת
 6 דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים
 7 לְאַחֲדוֹתוֹ וְיַבְרֵךְ 1
 8 בְּבַחֲנֵי גִלּוּי, - כמו 2
 9 שבדירה מתגלה האדם 3
 10 בכל מהותו כמו שהוא. כך 4
 11 גם למטה, בנבראים 5
 12 התחתונים, תהיה התגלות 6
 13 אמיתת ענין אחדות ה', 7
 14 כְּמוֹ שְׁנַתְּבָאֵר לְעֵיל, -

15 שוודי תכלית הכוונה של עבודת האדם, לעשות את העולם
 16 לדירה לו יתברך. – זהו "שוב לאחד": שוב מאהבתך ומכלות
 17 נפשך, בשביל ה"אחד", כדי לגלות אחדות ה' בעולם. וְכַמּוֹ
 18 שְׁבַחְתָּ בַּחֲרֵי הַקְּדוּשָׁה: "לְמַהוּ אֶחָד בְּאַחֲדוֹ", - שיהיה אחד
 19 באחד, פְּרוּשׁ שְׁהַיְחוד הַנַּעֲלָם יִהְיֶה בְּבַחֲנֵי "עֲלֵמָא
 20 דְּאֲתַגְלִיא". – עולם מגולה. כלומר: שהיחוד שהוא "נעלם",
 21 יהיה בבחינת "עלמא דאתגליא", שיתגלה למטה. "אחד באחד"
 22 היינו: שה"אחד" של עולם ומדרגה עליונה יותר, יתגלה
 23 ב"אחדות" של העולם והמדרגה התחתונים יותר. וְזֶה
 24 שְׂאֻמְרֵי: "לְכָה דוֹדֵי וְכוּ". – לקראת כלה", שלקראת "כלה"
 25 – כלות הנפש שבאהבה זו, יהיה "לכה דודי" – הליכה והמשכה
 26 מ"דודי" – להמשיך אלקות למטה. וְכִזָּה יוֹבֵן מְאֵמֵר רְבוּתֵינוּ
 27 וְכוּרְנוֹם לְכַרְבָּה: "עַל בְּרַחֲמֵי אֲתָה חַי, וְעַל בְּרַחֲמֵי כוּ", -
 28 אתה מת – ההוראה בעבודת ה' ממאמר על כרחך "אתה חי",
 29 היא: אדם צריך שיהיה לו רצון ותשוקה להיפך מהחיים, לכלות

יום שישי כ"ג אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עא, פרק נא והנה לתוספת... עד עמ' 142, וחיות הללו.

1 יהודי. ורבונו הזקן מסביר, מדוע צריכים להזדקק למעשים טובים בתור 70
 2 "שמן" לאור השכינה, ולא מספיקה לכך הנשמה עצמה, הנפש האלקית 71
 3 שהיא חלק אלקה ממעל – כי הנשמה, אפילו של צדיק גמור, היא 72
 4 "מציאות" איוו שהיא, ואיננה בטלה במציאות לאור ה', שתהיה דבר 73
 5 אחד עם אור ה'. ולכן, אין היא יכולה לשמש כ"שמן" לאור השכינה, 74
 6 היות והשמן נהפך לגמרי לאור; ואילו, מצוות מעשיות דוקא, שהן רצונו 75
 7 של הקב"ה, ורצונו וחכמתו הם הרי דבר אחד אחר – לכן דוקא מצוות 76
 8 ומעשים טובים יכולים לשמש כ"שמן" לאור השכינה ה"שורה" על 77
 9 ראשו. לאחר מכן, הסביר רבנו הזקן, שעל ידי תורה נמשך האור על 78
 10 הנשמה ועל שני לבושיה, מחשבה ודיבור, הנכללים באור ה' ומתאחדים 79
 11 אתו ביחוד גמור. אך, כדי להמשיך את האור והשראת השכינה גם על 80

59 פְּרָק נא. להסברת המלה "לעשותו" בפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד
 60 בפיך ובלבבך לעשותו", שמכיוון שהפסוק מסתיים ב"לעשותו" – משמע,
 61 שתכלית הכל, היא – "לעשותו", לקיים מצוות מעשיות – החל רבנו הזקן
 62 להסביר בפרק ל"ה, שתכלית כל סדר ההשתלשלות ותכלית עבודתו של
 63 יהודי – היא: להמשיך אלקות בעולם, לעשות את העולם לדירה לו
 64 יתברך;
 65 ועל כך הביא רבנו הזקן את דברי ה"ינוקא" ב"זוהר" (פרשת בלק), שאסור
 66 ליהודי ללכת ארבע אמות בגילוי ראשו, מפני שאור השכינה שורה על
 67 ראשו, ושעל יהודי לדעת שאור השכינה השורה על ראשו, זקוק ל"שמן"
 68 ול"פתילה", שהאור יאחז בהם, והסביר, שגופו של יהודי הוא ה"פתילה"
 69 לאור השכינה, וה"שמן" לאור, הוא "עובדאן טבין" – מעשיו הטובים של

17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ביאור קצת בכ"ז וטעם: תו"ח וישלח ד"ה ויקח פ"ד מיוסד על תו"א שם (כה, ב). וראה ד"ה אחרי מות תרמ"ט ע' 25 ואילך".

43 ולא של התגלות; ואילו, השראת השכינה, משמע: שבאותו
44 מקום השכינה היא בהתגלות. אך הענין, כדכתיב: - כמו
45 שכתוב: "וּמְבַשְׂרֵי אַחֲזָה אֱלוֹהִים", - ממה שאדם רואה בנפשו
46 ובגופו, הוא יכול להבין איך הדברים הם באלקות ובעולם -
47 שְׁכֻמּוֹ שֶׁנִּשְׁמַת הָאָדָם:
48 היא מְמַלְאָה כָּל רֵמ"ח -
49 248, אַבְרֵי הַגּוֹף מְרֵאשׁוֹ
50 - החלק העליון ביותר
51 בגופו, וְעַד הַגְּלוֹ, -
52 האברים התחתונים ביותר
53 בגופו - את כל האברים
54 הללו ממלאה הנשמה,
55 כלומר: הנשמה נמצאת
56 בכל האברים האלה, ולא
57 קיים אף אבר אחד או חלק
58 מהגוף, שהנשמה לא
59 תמלא אותו, וְאֶת־עַלְפֵי
60 בְּנֵי עֶקֶר מְשַׁבְּנָה -
61 בפנימיות, וְהַשְׂרָאָתָה -
62 באופן מקיף, היא בְּמַחוּ,

63 וּמְהַמָּה מְתַפְּשֵׁמַת לְכָל הָאֲבָרִים, - באופן שווה; שכן, לפי
64 דעת כ"ק אדמו"ר שליט"א³, הכוונה בהתפשטות הנשמה, היא
65 ענין החיות שהאברים חיים ממנה; ובענין של "חיים", הרי כל
66 האברים שווים. זהו ענין אחד הנמשך ומתפשט מהנשמה
67 שבמוח לאברים, והוא ענין של אור. דבר נוסף "לוקחים"
68 האברים מהנשמה שבמוח: וְכָל אֲבָר מְקַבֵּל מִמֶּנָּה - מהנשמה,
69 סוגים שונים של חיות וְכֵן הָרְאוּ לֹא לְפִי מִזְגוֹ וְתִכְוֵנָתוֹ, -
70 של האבר, ולא⁴ שהשינויים (שהכוח באבר אחד שונה מהכוח
71 שבאבר שני) נוצרים על ידי האבר עצמו, כמו הגוון הנראה
72 במים כשהם נמצאים בכלי של זכוכית צבועה - אלא,
73 מלכתחילה מושך האבר לעצמו את הכוח מן הנפש, לראות, או
74 לשמוע וכו'. ובלשון ה"תניא": הָעֵיִן - מקבלת מן הנשמה חיות
75 וכוה, לְרְאוֹת, - כוח הראיה הוא בהתאם למזגו ותכונתו של
76 חומר העין, שהוא כדבר מלוטש, המסוגל לראיה, וְהָאֵזֶן -
77 מקבלת חיות וכוח לְשִׁמְעַ, וְהַפֶּה לְדַבֵּר, וְהַרְגָלִים לְהִלָּךְ, -
78 כל אחד מהאברים מקבל לפי מזגו ותכונתו, את החיות והכוח
79 מן הנשמה ה"שורה" ומתגלה בתחילה במוח. בְּנִרְאָה בְּחוּשׁ
80 שְׁבִמָּה מְרֵגִישׁ כָּל הַנִּפְעָל בְּרֵמ"ח אֲבָרִים וְכָל הַקְרוֹת
81 אוֹתָם. - כל אשר קורה באברים - מרגיש האדם במוחו, וכל
82 כך למה? - מפני שבמוח נמצא עיקר מקומה ומקורה של החיות
83 (ומשם מתפשטת החיות לכל האברים), ובמקור מורגש כל
84 הנעשה בחיות המתפשטת ממנו. והערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

1 הנפש החיונית ועל הגוף - נוקקים למצוות מעשיות דוקא, שאדם יכול
2 לקיימן רק באמצעות גופו ונפשו החיונית. לאחר מכן, מסביר רבנו הזקן,
3 שהמצוות המעשיות הן הן תכלית כל סדר ההשתלשלות - כדי להמשיך
4 אלקות בעולם. ובהמשך לכך, הוא מסביר ענין כוונת המצוות, שכדי
5 שהמצוות המעשיות תיעשנה
6 כדבעי, בחיות ובנשמה, זה בא
7 על ידי ה"כוונה", על ידי יראת
8 ה' והאבהת ה', בצינינו האופנים
9 השונים ביראת ואהבת ה',
10 בהם יכול יהודי לקיים מצוות.
11 בפרק נ"א, אותו אנו עומדים
12 ללמוד, מסביר רבנו הזקן
13 ובתוספת ביאור, את לשון
14 ה"ינוקא" שהזכרנו לעיל,
15 ש"הוא נהורא איצטרך
16 למשחא" - שאור השכינה
17 זקוק לשמן - בצינינו: שבכל
18 מקום מרמז "שמן" ל"חכמה",
19 ואילו כאן אומר ה"ינוקא",
20 ש"שמן" - אינון עובדאן

21 טבין", מעשים טובים, כלומר, מצוות מעשיות. איזו שייכות יש בין מצוות
22 מעשיות לבין "שמן" המרמז לבחינת חכמה? כדי להסביר זאת, יפרש
23 רבנו הזקן ענין השראת השכינה, ויסיים, שמצוות מעשיות באת
24 מ"חכמה", ושלכן מובן מדוע מצוות מעשיות הן ה"שמן" שאור השכינה
25 זקוק לו, כדי להיאחז ב"פתילה", הוא גופו של האדם.
26 וְהֵנָּה, לְתוֹסֶפֶת פְּאוּר לְשׁוֹן הַיְנוּקָא דְלַעֲלִיל, - בפרק ל"ה -
27 שאור השכינה השורה על יהודי, זקוק ל"שמן" והוא "עובדאן
28 טבין", מעשים טובים - ולכאורה לא מובן, איזו שייכות יש
29 למעשים טובים - לשמן שהוא חכמה? - צָרִיךְ לְבַאֵר תְּחִלָּה
30 לְהַבִּין קֶצֶת עֵינֵן הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה שְׁהִיתָה שׁוֹרָה בְּבֵית
31 קְדֻשֵׁי קְדֻשִׁים, - ב'קדשי קדשים' היתה הרי, "השראת
32 השכינה", שלכן היו קיימות הלכות מיוחדות שהיו קשורות
33 בקדשי קדשים, מפני ששם היתה השראת השכינה, וְכֵן כָּל
34 מְקוֹם - שאומרים שיש בו הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה - מָה עֵינֵינוּ? -
35 מהו הענין שמצינינים באופן מיוחד מקום מסויים ואומרים שעליו
36 במיוחד ישנה השראת השכינה? הלא "מְלֵא כָּל הָאָרֶץ
37 בְּבִדּוּד", וְ"לִית אֲתֵר פְּנּוּי מִיָּה"!⁵ - אין מקום שפנוי ממנו
38 יתברך. כיצד, איפוא, אומרים, שדוקא באותו מקום מסויים -
39 ישנה השראת השכינה, הרי הקב"ה נמצא בכל מקום? יסביר
40 רבנו הזקן להלן, שענינה של השראת השכינה הוא ההתגלות
41 של מדריגת האלקות הנקראת "שכינה"; שכן, למרות שהקב"ה
42 נמצא בכל מקום, בכל זאת הימצאותו היא באופן של העלם,

1. איוב יט, כו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להבא לקמן - להעיר מזח"ג רנז, ב". 3. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומהמוח מתפשטת לכל האברים" - מה שהיא בשוה בכל האברים, מה שהם חיים. אור. ועוד ענין - וכל אבר מקבל ממנה...". 4. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא שהשינוי נעשה ע"י האבר כגוון, הנראה במים הנמצאים בכלי זכוכית צבוע". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל שפרט ד' אלו - שמהם מסתעפים הג' דפיך לבכך לעשותו, מזדו"מ; ראי' ושמיעה (מעוררים המח') - חו"ב כמו שבאים בהתחלקות האברים), פה לדבר, רגלים להלוך (תכלית העשי' והירידה (ולכן לא נקט ידיים))."

1 "ובאם לא היו הכחות מחולקים מצ"ע (כ"א רק מצד האברים -
 2 כדוגמת מים ואור הנראים ע"י זכוכית צבועה) אזי כשהמוח
 3 מרגיש בעצמו את הנפעל באברים לא הי' שינוי בהרגשות
 4 הבאות מן העין או מהאוזן, כיון שעלו כבר מהן להמוח (וכמו
 5 המים כשנלקחים מן
 6 הזכוכית הצבועה - אין
 7 שינוי בין הנלקחים מכלי
 8 לבן או מאדום כו') ואת"ל
 9 שהשינוי בהאבר בהכח
 10 שנמשך בו נקנה בהכח
 11 (וכמו חתיכת כסף
 12 שעשאוה כלי) הרגשתו
 13 כשעולה להמוח, באם

14 הנשמה שבמוח אינה בגדר התחלקות כלל (גם לא באופן
 15 שכלולה בה), הרי לא תהי' בה התחלקות ושינוי בין הרגשת
 16 הקורה ונפעל בעין או באוזן וכו' - כיון שהיא פשוטה בתכלית.
 17 ובהנ"ל מכריח לומר שעוד קודם שנמשך מהנשמה בפו"מ
 18 באברים - הכחות משונים זמ"ז. ועתה מפרש באיזה "מקום"
 19 הדנשמה מתחיל השינוי והתחלקות. כדי להקל על הבנת
 20 הדברים שלמדנו, ובמיוחד להבין את ביאורי הרבי שליט"א -
 21 נדרשת הקדמה קצרה: שני ענינים באור וחיות הנפש שבגוף: א)
 22 ענין החיות - חיים - שהגוף כולו חי מהנשמה. ומבחינה זו - אין
 23 הבדל בין אבר אחד למשנהו. הראש אינו יותר מאשר חי,
 24 והרגל אינה פחות מאשר חי. כל הגוף, על כל אבריו חיים באופן
 25 שווה. חיות זו מתוארת בתואר "אור". ב) החיות והכוח, שכל
 26 אבר "לוקח" מהנשמה, המותאמים במיוחד לאותו אבר; ולמשל
 27 - העין מקבלת מהנשמה חיות וכוח לראות, האוזן - חיות וכוח
 28 לשמוע, הפה - חיות וכוח לדבר, הרגלים - חיות וכוח ללכת,
 29 וכך הלאה. כלומר: החיות הכללית, מה שכל אבר "חי" - ובכך
 30 כל האברים שווים. החיות והכוח הפרטיים שכל אבר מקבל כדי
 31 שיוכל למלא את תפקידו המוגדר - ובכך הם משתנים בכל אבר
 32 בנפרד. - החיות של הנפש היא פשוטה, כלומר: אין בה שום
 33 התפצלות של כוחות שונים, וכיצד נוצרת ההשתנות בכוחות?
 34 הדבר בא כתוצאה מהתלבשות החיות באברים, שמהחיות
 35 המתלבשת בעין - נוצר כוח הראיה, ומהחיות המתלבשת באוזן
 36 - נוצר כוח השמיעה, וכך הלאה, וכמו למשל מים הנמצאים
 37 בכלי של זכוכית צבועה, הרי למרות שהמים פשוטים ובעלי גוון
 38 אחיד, בכל זאת, כשהם נמצאים בכלי אדום - נראים המים
 39 אדומים, בכלי ירוק - נראים המים ירוקים. כך אפשר לומר גם
 40 ביחס לכוחות הנפש - האבר ממשיך מהנפש חיות פשוטה, אלא
 41 שהאבר הופך את החיות לכוח פרטי, העין הופכת את החיות
 42 לכוח של ראייה, וכך בשאר האברים. האופן השני: - הנפש
 43 כלולה מכוחות שונים הנמשכים באברי הגוף. כלומר: העין
 44 מושכת אליה לכתחילה מן הנפש, כוח של ראייה, שהיה כלול
 45 בנפש, האוזן מושכת מהנפש כוח של שמיעה, ולא שהשינוי בין
 46 כוח לכוח נוצר רק אחרי שחיות הנפש מתלבשת באבר המיוחד.
 47 רבנו הזקן יסביר להלן, שהאמת היא כפי האופן השני, שבנשמה
 48 עצמה ישנם כבר כוחות שונים והם נמשכים לכל אבר בהתאם
 49 לתפקידו. לפי ביאורו של הרבי שליט"א, הראיה לכך, שמן

ליקוטי אמרים

אותם. והנה אין שינוי קבלת הכחות והחיות שבאברי
 הגוף מן הנשמה מצד עצמה ומהותה שיהיה מהותה
 ועצמותה מתחלק לרמ"ח חלקי' שונים מתלבשי' ברמ"ח
 מקומו' כפי ציור חלקי מקומו' אברי הגוף שלפי זה נמצא
 עצמותה ומהותה מצוייר בציור גשמי ודמות ותבנית
 כתבנית הגוף ח"ו אלא כולה עצם אחד רוחני פשוט

ובציורים - אי אפשר לומר כך - אלא - הנשמה בלטה - היא (1)

1 **עצם אֶחָד**, (2) רוחני - ויתירה מזו, האחדות שבה, היא באופן
 2 **פְּשוּט** - ולא "מורכב" מחלקים שונים, ועצמותה הרוחנית היא
 3 **וּמְפֹשֵׁט מְכַל צִיּוֹר גְּשָׁמִי**
 4 **וּמְכַחֵינִת וְגֵדֵר מְקוֹם**
 5 **וּמְדָה וּגְבוּל גְּשָׁמִי** - מכל
 6 האמור הנשמה מופשטת
 7 **מִצַּד מְהוּתָהּ וְעִצְמוּתָהּ**,
 8 - היא כל כך מופשטת
 9 מכל אלה, עד שגם
 10 כשהיא נמצאת בתוך
 11 האברים - אין כוח באברים
 12 ליצור בה שינוי בכך, ולכן
 13 ממשיך רבנו הזקן ואומר:⁶
 14 **וְלֹא שֵׁיךְ בְּמְהוּתָהּ**
 15 **וְעִצְמוּתָהּ לִמְדָה שֶׁהִיא** - הנשמה נמצאת בְּמַחֲזִין שֶׁבְּרֵאשׁ יוֹתֵר
 16 **מִבְּרַגְלִים**, מאחר שְׂמְהוּתָהּ וְעִצְמוּתָהּ אֵינָה בְּגֵדֵר וּבְחֵינִת

מקום וּגְבוּל גְּשָׁמִי, - הרי שאין מקום לשייך לה את ההגבלות,
 שכאילו היא נמצאת בראש יותר מאשר ברגלים, רק שְׂתֵרֵי־ג -
 613, מיני כחות וְחֵיּוֹת
 כְּלוּלִים בָּהּ בְּמְהוּתָהּ
 וְעִצְמוּתָהּ, לְצַאת אֵל
 הַפּוֹעֵל וְהַגְּלוּי מִהֶעֱלָם,
 - בשעה שהם בנשמה, הם
 רק ענין של "כוח"
 הכלולים בה בהעלם -
 כלומר: בהעלם בנשמה,
 613 כחות כדי שיבואו
 "אל הפועל והגילוי",
 לְהַחְיֹת רַמ"ח - 248,
 אֲבָרֵינִי וְשֵׁם־ה' - 365 גִּידֵינִי
 שֶׁבְּנוֹף עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹתֶם בְּנַפְשׁ הַחֵינִינִי, שֵׁשׁ לָהּ - לנפש
 החיונית, גם בן רַמ"ח וְשֵׁם־ה' כחות וְחֵיּוֹת הַלָּלוּ.

ליקוטי אמרים

וּמְפֹשֵׁט מְכַל צִיּוֹר גְּשָׁמִי וּמְבַחֵי וְגֵדֵר מְקוֹם וּמְדָה וּגְבוּל
 גְּשָׁמִי מִצַּד מְהוּתָהּ וְעִצְמוּתָהּ וְלֹא שֵׁיךְ בְּמְהוּתָהּ וְעִצְמוּתָהּ
 לִמְדָה שֶׁהִיא בְּמוֹחִין שֶׁבְּרֵאשׁ יוֹתֵר מִבְּרַגְלִים מֵאַחַר
 שְׂמְהוּתָהּ וְעִצְמוּתָהּ אֵינָה בְּגֵדֵר וּבְחֵינִי מְקוֹם וּגְבוּל גְּשָׁמִי
 רַק שְׂתֵרֵי־ג מִיְּנֵי כַחַת וְחֵיּוֹת כְּלוּלִים בָּהּ בְּמְהוּתָהּ
 וְעִצְמוּתָהּ לְצַאת אֵל הַפּוֹעֵל וְהַגְּלוּי מִהֶעֱלָם לְהַחְיֹת
 רַמ"ח אֲבָרֵינִי וְשֵׁם־ה' גִּידֵינִי שֶׁבְּנוֹף עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹתֶם בְּנַפְשׁ
 הַחֵינִינִי שֵׁשׁ לָהּ ג"כ רַמ"ח וְשֵׁם־ה' כַחַת וְחֵיּוֹת הַלָּלוּ.

יום שבת קודש כ"ד אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 142, והנה על המשכת... עד עמ' 142, כנ"ל]:

33 להלן יוסבר, שכחות אלה, בשעה שהם נמשכים מן הנשמה
 34 ומתגלים בגוף - אז אומרים, שיעקר מקום ההמשכה וההתגלות
 35 הוא במוח שבראש, ומהמוח זה מתפשט לכל אברי הגוף. ואילו,
 36 עצמות ומדות הנשמה נמצאת בכל מקום בשווה, ברגל כמו
 37 בראש. בתחילה דובר רק
 38 על רמ"ח אברי הגוף
 39 ורמ"ח כחות הנשמה
 40 המלוכשים בהם, אך,
 41 לאחר מכן מדובר כבר
 42 יותר בפרטיות, שישנם
 43 תרי"ג: רמ"ח אברים
 44 ושס"ה גידים, ולכל אחד
 45 מהם יש ענין מיוחד של
 46 חיות הנפש, ולכן מכאן
 47 ואילך כבר מדובר על
 48 תרי"ג. וְהֵנָּה, עַל
 49 הַמְּשַׁכֵּת כָּל הַתִּרְיָג -
 50 613, מיני כחות וְחֵיּוֹת - הנמשכים מִהֶעֱלָם הַנְּשָׁמָה אֵל הַגּוֹף
 51 לְהַחְיֹתוֹ - עֲלֵיהֶן - על המשכה זו, אֲמָרוּ, - חכמינו ז"ל, שַׁעֲקָר
 52 מִשְׁבָּנָהּ וְהִשְׂרָאָתָהּ שֶׁל הַמְּשַׁכֵּת זו וְגִלּוּיָהּ זֶה הוּא כְּלוּ בְּמַחֲזִין

שֶׁבְּרֵאשׁ, וְלִכְּנֵן הֵם - המוחין מְקַבְּלִים תְּחִלָּה הַכַּחַת וְהַחֵיּוֹת
 הָרְאוּי לָהֶם לְפִי מִזְּגֵם וְתַכּוּנָתָם, שֶׁהֵן - השכל המתחלק
 לשלשה כוחות: הַכְּמַחֲזֵינֵי־דַעַת וְכַחַת הַמְּחַשְׁבָּה וְכָל הַשֵּׁיךְ
 לְמַחֲזֵין. - שכל מה ששייך למוחין, ויש להם המוג והתכונה של
 המוח - מקבלים מהנפש
 לפני שאר האברים, וְלֹא
 זו בְּלִבְדָּה, - שהמוחין
 מקבלים את החיות שלהם
 לפני שאר האברים, אֲלָא
 גַּם כְּלוּלֹת כָּל הַמְּשַׁכּוֹת
 הַחֵיּוֹת לְשָׂאֵר הָאֲבָרִים,
 גַּם בֵּין - לפני שהן
 נמשכות בשאר האברים,
 הן כְּלוּלָהּ וּמְלַבְּשֵׁת
 בְּמַחֲזֵין שֶׁבְּרֵאשׁ, וְשֵׁם -
 במוחין שבראש, הוּא
 עֵקֶרָה וְשֵׂרָשָׁה שֶׁל
 הַמְּשַׁכֵּת זו, בְּכַחֲזֵינֵי גִלּוּי הָאוֹר וְהַחֵיּוֹת שֶׁל כָּל הַנְּשָׁמָה
 בְּלָהּ, - כשהמשכה היא במוח שבראש - מתחילים האור
 והחיות להיות באופן של התגלות, וּמְשֵׁם - מהמוחין,

ליקוטי אמרים

והנה על המשכת כל התרי"ג מיני כחות וְחֵיּוֹת מִהֶעֱלָם
 הנשמה אל הגוף להחיות עליה אמרו שיעקר משכנה
 והשראתה של המשכה זו וגילוי זה הוא כולו במוחין
 שבראש ולכן הם מקבלים תחלה הכח והחיות הראוי
 להם לפי מזוגם ותכונתם שהן חב"ד וכח המחשבה וכל
 השייך למוחין ולא זו בלבד אלא גם כללות כל המשכות
 החיות לשאר האברים ג"כ כלולה ומלוכשת במוחין
 שבראש ושם הוא עיקרה ושרשה של המשכ' זו בבחי'
 גילוי האור והחיו' של כל הנשמ' כולה ומשם מתפשטת

6. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כ"כ עצומה פשוט, עד שאפילו מצד זה שנמצאת באברים אין האברים פועלים בה שינוי בזה שלכן: ולא שייך במהותה ועצמותה...". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שתוכת מין שוללת ממש - זהו באידיש, בלה"ק (מ"ין) היינו שכולל כמה פרטים, ולשלול ממש) צ"ל "כמין" (צריך במס' סוכה וכיו"ב). ואולי הדיוק "מין" כאן - כי מין כח הראי' (וכיו"ב) נכללים בו מצ"ע (ולא רק מצד הכלי שלו - העין) כמה כחות ראי', וכמו ראייתו של צדיק וראיתו של רשע (עין טובה ועה"ר, נתן עיניו בו ונעשה כו' ועוד) - וכיון שעבודת האדם משנה אותו מרשע לצדיק אבל אין היא משנה את חומר העין ולא מחליפה נשמתו בנשמה אחרת כעצ"ל שגם בהיותו רשע וכח הראי' שלו שבעין היתה רק רע, הרי ה' גם אז בהעלם אצלו (במקור כח הראי' שבעין - היינו, בנשמתו) כח ראי' דצדיק, כח ראי' דנתן עיניו בו כו' - היינו מין (שכולל כמה פרטי) כח הראי'. ועצ"ע."

20 המקום העיקרי שבו הנשמה היא בהתגלות - הרי זה במוחין,
 21 שנגלית שם - במוחין, כללות החיות המתפשט ממנה.
 22 - מהנשמה. רק בחותיה של כללות החיות מאירים
 23 ומתפשטים משם - מהמוחין לכל אברי הנות, כדמיון
 24 האור המתפשט ומאיר
 25 מהשמש לתדרי תדרים.
 26 [ואפילו הלב - שהוא
 27 אבר כללי, שממנו נמשך
 28 לשאר האברים, לבא
 29 פליג לכל שייפין, בכל
 30 זאת, גם הלב מקבל
 31 מהמח, ולכן המח
 32 שליט עליו - על הלב,
 33 בתולדתו, כנזכר לעיל
 34 - בפרק י"ב, שכך נברא
 35 האדם בטבע, שהמח
 36 יהיה שליט על הלב;
 37 וזאת - מפני שגם הלב מקבל מן המוח, שמשום כך המוח
 38 "שליט על הלב".

1 מתפשטת הארה לשאר כל האברים, ומקבל כל אחד בנ
 2 חיות הראוי לו כפי מזגו ותכונתו: כח הראיה מתגלה
 3 בעין, וכח השמיעה באוזן וכו'. - שכן, מתי קיים "כח
 4 הראיה" המוכן להתגלות בעין, ו"כח השמיעה" המוכן
 5 להתגלות באוזן? - הרי
 6 זה, לאחר שהחיות
 7 נמשכה קודם באופן
 8 כללי במוחין, ומשם
 9 נמשכת הארה לכל אבר,
 10 והארה זו כבר מוגדרת
 11 לפי מזגו ותכונתו של
 12 האבר. וכל הכחות
 13 מתפשטים מהמח
 14 כנזכר, כי שם -
 15 במוחין, הוא עקר
 16 משכן הנשמה בלה
 17 בכחיות גלוי, - עצם
 18 דימצאות הנשמה בגוף, הוא באופן שהנשמה נמצאת בכל
 19 חלקי הגוף בשווה, בלי הבדל בין אבר אחד למשנהו, אך,

ליקוטי אמרים

הארה לשאר כל האברים ומקבל כל א' כח וחיו' הראוי
 לו כפי מזגו ותכונתו כח הראיה מתגלה בעין וכח
 השמיעה באוזן וכו'. וכל הכחות מתפשטים מהמח
 כנודע כי שם הוא עיקר משכן הנשמה כולה בבחי' גילוי
 שנגלית שם כלל' החיות המתפשט ממנה. רק כחותיה
 של כללות החיות מאירים ומתפשטים משם לכל אברי
 הגוף כדמיון האור המתפשט ומאיר מהשמש לתדרי
 חדרים [ואפילו הלב מקבל מהמוח ולכן המוח שליט
 עליו בתולדתו כנ"ל]:

8. מה שלהלן נזכרות לשונות הנראים לכאורה ככפולים וכחזרה על אותו ענין - מציין הרבי שליט"א, שמדובר כאן אודות דרגות שונות הנמצאות או כלולות במוח, כפי המבואר במאמרים: אז ישיר, עת"ר. וכחודש השביעי, תרס"ג. ובהמשך ר"ה תשי"ח אות ז'.

המשך ביאור למס' עירובין ליום שני עמ' א

26 כאדם שהחזיק בדרך, ומשמע שקנה שבייתה.
 27 מקשה הגמרא: מה היא כוונת הדברים, הרי אי [אם] דינו כמחזיק
 28 למה דינו כמחזיק, ואי דינו כמחזיק למה דינו כמחזיק.
 29 מתרצת הגמרא: הרי קאמר - כך היא כוונת עולא לומר, שאף על
 30 פי שמחזיק מחזיק, כלומר, שאף על פי שהחזירו חבירו ואמר לו
 31 'לין פה' ולא חזר מעצמו, אין די בזה לענין שיהא רשאי לקבוע
 32 שבייתה בחצי הדרך, אלא צריך לזה גם תנאי נוסף, שהתחיל כבר
 33 להלך בדרך.
 34 מבררת הגמרא: כמאן - כשיטת מי סובר עולא המצריך שיתקיימו
 35 שני תנאים אלו, גם שיחזירו חבירו ויאמר לו 'לין פה' וגם שיחזיק
 36 בדרך.
 37 מבארת הגמרא: קרב יוסף ואליהו דרבי יוסי כרבי יהודה - כפי
 38 ביאור רב יוסף בשיטת רבי יוסי ברבי יהודה, שהוא מצריך גם
 39 'לומר' וגם 'להחזיק'.
 40 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רב יהודה בר אשיהתא [שם-
 41 אדם], איתי ליה בלפניה דפירי - הביא לו סל מלא פירות לרב נתן
 42 בר אושעיא בערב שבת, וסבור היה לחזור מבעוד יום לביתו, שהיה
 43 בעיר אחרת הסמוכה לעירו של רב נתן בר אושעיא בתוך ארבעת
 44 אלפים אמה, כי הוה אויל - כאשר התחיל רב יהודה לילך בדרכו
 45 לחזור לעירו, שפקיה עד הניתית דרמא - הניח לו רב נתן להתחיל
 46 לילך עד שירד מדרגה אחת מן העליה, כדי שיהיה בכלל החזיק
 47 בדרך, ולאחר מכן אמר ליה בית הקא - הישאר ללון בביתו עתה,
 48 ולמחר קדים ואויל - ולמחרת ביום השבת הקדם רצא לעירך,
 49 שמאחר והתחלת לילך רשאי אתה לקבוע שבייתה בחצי הדרך,
 50 ועל ידי כן תוכל להלך למחר.

1 שצריך שיאמר לו כן, לפי שאם חוזר הוא מדעתו יש לחוש שמא
 2 נמלך בעצמו, ואין כוונתו לילך עוד לאותה העיר, ואינו חפץ
 3 לקבוע שבייתו באמצע הדרך, ותהיה אז שבייתו בבני העיר, אבל
 4 כאשר החזירו חבירו משום חמה או צינה יש לתלות שכונתו לילך
 5 לשם למחר, ולפיכך קובע שבייתו בחצי הדרך, אף שלא אמר כן
 6 במפורש. כי פליגי - ובמה נחלקו התנאים, הוא האם צריך גם
 7 להתחיל בדרך, דהיינו להתחיל לילך. דעת רבי יהודה היא שאינו
 8 קונה שבייתה באמצע הדרך אלא באופן שכבר התחיל לילך מערב
 9 שבת לביתו שבעיר האחרת. ואילו דעת רבי יוסי ברבי יהודה היא,
 10 שאפילו אם שמע חבירו שהוא רוצה ליצא, ואמר לו קודם יציאתו
 11 'לין פה בביתך הלילה משום חמה או צינה', מכל מקום יכול הוא
 12 לקבוע שבייתו בחצי הדרך, ולילך לעיר האחרת למחר.
 13 ורב יוסף אמר, להחזיק בדרך דבולי עלמא לא פליגי דפירי - לא
 14 נחלקו התנאים, אלא הכל מודים שצריך לעשות כן, ואם חזר בו
 15 קונה שהתחיל לילך אינו קונה שבייתה בחצי הדרך, מאחר שנידון
 16 כעשיר ולא כעני. כי פליגי - אלא שנחלקו התנאים האם צריך גם
 17 לומר - שיאמר לו חבירו 'לין פה'; דעת רבי יהודה היא שאפילו
 18 אם חזר מעצמו, מכל מקום קונה הוא שבייתה בחצי הדרך ורשאי
 19 לילך למחר, ואילו דעת רבי יוסי ברבי יהודה היא שרק באופן
 20 שהחזירו חבירו תולים אנו שדעתו לילך למחר, אבל אם חזר
 21 מעצמו אינו קונה שם שבייתה אלא בעירו.
 22 הגמרא מבררת כיצד סובר עולא בענין זה: כמאן אוילא הא -
 23 כשיטת מי הולכת מימאר זו דאמר עולא, מי שהחזיק בדרך -
 24 שהתחיל לילך לעיר אחרת, והחזירו חבירו מדרכו זו, הרי הוא
 25 מחזיק - דינו כחוזר, ומשמע שלא קנה שבייתה, ומחזיק - ודינו

יום ראשון

יום ראשון

יח אייר, לג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: פח-פט.
תניא: ואיך יבא . . . "138" וקדוש.

אצל אדמו"ר האמצעי הי' לג בעומר מיו"ט המצויינים. מען פלעגט ארויסגעהן אויפ'ן פעלד, ער פלעגט זיך ניט וואשען, אָבער נעהמען משקה, וואָס מצד הבריאות האָט ער עס ניט געטאַרט. מען האָט דעמאָלט געזעהן א סך מופתים. דאָס רוב מופתים איז געווען בנוגע קינדער. און אַ גאַנץ יאָהר האָט מען געווארט אויף לג בעומר.

אָצל אדמו"ר האַמאָצעי הָיה לג בעמֶר מיו"ט [יום-טוב] המְצִינִים [=חגים חשובים]. הָיו יוצָאים לַשָּׂדֶה, הָרַבִּי לֹא הָיָה נוֹטֵל יָדָיו אֶךְ הָיָה אוֹמֵר 'לְחַיִּים' עַל 'מִשְׁקָה' - דְּבַר שְׁמִטָּעִי בְּרִיאוֹת הָיָה אָסוּר עָלָיו. הָיו רואִים אֶז הַרְבֵּה מוֹפְתִים. רב המוֹפְתִים הָיו בְּנוֹגַע לִילָדִים, וְכָל הַשָּׁנָה יִחְלוּ וְצָפוּ לִלְג בעֶמֶר.

יום שני

יום שני

יט אייר, לד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, שני עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.
תניא: ואח"כ . . . "ע" ית' כנ"ל.

חסידות איז א ג-טליכער פאַרשטאַנד, דער פארשטאַנד וואָס ווייזט דעם מענשען ווי קליין ער איז, און ווי גרויס ער קען זיך דערהויבען.

חסידות היא הבנה אלקית, ההבנה המראָה לָאָדָם עַד כִּמָּה הוּא קָטָן, וְלֵאִזּוֹ גְדֻלוֹת הוּא יָכוֹל לְרוֹמֵם אֶת עַצְמוֹ.

יום שלישי

יום שלישי

כ אייר, לה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, שלישי עם פירש"י.
תהלים: צז"קג.
תניא: והנה כאשר . . . "ע" בד"ת.

ניטאָ באַ וועמען איבערנעמען זיך. מען בעדארף האַרעווען, מיט סבלנות און קירוב הדעת קען מען, בעזוה"י, אלס דורכזעצען, מיט ביטול הזולת והגבהת עצמו ווערט מען חלילה אלץ אָן.

"אין כּלפּי מי לְהַתְנַעַר מֵאַחֲרֵיוֹת". צְרִיף לְהַתְנַעַע, בְּסִבְלָנוֹת וְקִרּוּב הַדַּעַת אֲפֹשֶׁר, בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ, לְסִדֵּר הַכֹּל. בְּבִטּוֹל הַזּוּלוֹת וְהַגְּבַהַת עַצְמוֹ מִפְּסִידִים, חֲלִילָה, הַכֹּל.

יום רביעי

יום רביעי

כא אייר, לו לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.
תניא: כי על . . . "ע" ומאדו כנ"ל.

עַל כֹּל אַחַד וְאַחַד לְדַעַת, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ בְּהַשְׁגָּחָתוֹ הַפְּרָטִית נוֹתֵן לְכָל אָדָם הַאֲפֹשְׁרוֹת לְהִבְיֵא רְצוֹן הַעֲלִיּוֹן יִתְבָּרַךְ מִן הַכַּח אֵל הַפַּעַל, בְּקִיּוֹם הַמְצוֹת וּבְחִזּוֹק הַיְהוּדוֹת וְתוֹרָתָנוּ הַקְּדוּשָׁה בְּכָל עַת וּבְכָל מְקוֹם שֶׁהוּא, וְאִין הַדְּבָר תְּלוּי אֵלָּא בְּעִבּוּדָתוֹ.

יום
חמישי

יום חמישי

כב אייר, לז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קורקו.
תניא: פרק ג. והנה . . . "140" ח"ו.

פעם אחת התוועדו חסידים הראשונים – בשנת תקמ"ד – ותוכן שיחתם הי': דער רבי – רבנו הזקן – האָט אויפגעטאָן וואָס מען איז ניט עלענט. אמאָל, איז דער רבי – דער ר"מ און גאון – געווען עלענט, און די תלמידים זיינען געווען עלענט. דער דרך החסידות וואָס דער רבי האָט מייסד געווען איז דער גרויסער גטליכער אויפטו, וואָס דער רבי איז ניט עלענט און חסידים זיינען ניט עלענט.

פעם אחת התוועדו חסידים הראשונים – בשנת תקמ"ד – ותכן שיחתם הי': הרבי – רבנו הזקן – פעל שאיננו בבדידות. פעם הרבי – הריש מתיבתא והגאון – הי' בודד [לעצמו], והתלמידים היו בודדים [לעצמם]. דרך החסידות שהרבי יסד הוא החדוש האלקי הגדול, שהרבי אינו בודד וחסידים אינם בודדים.

יום
שישי

יום ששי

כג אייר, לח לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, ששי עם פירש"י.
תהלים: קח-קייב.
תניא: והנה . . . חי החיים ב"ה.

ראשית הירידה, ר"ל, הוא העדר העבודה בתפלה, עס ווערט אלץ טרוקען און קאלט, די מצות אנשים מלומדה ווערט שוין אויך שווער, מען איילט, מען ווערט אָן דעם געשמאק אין תורה, והאוויר מתגשם, ומובן הדבר שאינו שייך כלל לפעול על הזולת.

ראשית הירידה, רחמנא לצלן, הוא העדר העבודה בתפלה, הכל נהיה יבש וקר; גם המצות אנשים מלמדה' הופכים כבר לנטל; ממהרים, מאבדים את הטעם בתורה, והאוויר מתגשם, ומובן הדבר שאינו שייך כלל לפעול על הזולת.

שבת
קודש

שבת

כד אייר, לט לעומר

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש סיון. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התועדות. לשלישי עולה הפעל קורא, ומעצמו. אומרים אב הרחמים.

שיעורים. חומש: בחוקתי, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קיג-קית.
תניא: פרק נא. והנה . . . בתולדתו כנ"ל.

"אם בחקתי תלכו", "אם" זה, הוא לשון תחנונים, כמאמר רז"ל, שפונתו הלאי בחקותי תלכו. וזה שהקדוש ברוך הוא כביכול, מתחנן לפנייהם שישמרו את התורה, זה עצמו מסייע ונותן כח לאדם שיעמד בבחירתו הטובה. ועוד זאת אשר בחקותי תלכו, דנעשית הנשמה מהלך.

בביאת המשיח תתגלה מעלת הפשיטות והתמימות שיש בעבודתם של אנשים פשוטים שמתפללים ואומרים תהלים בתמימות.

צריכים לראות את היריקה?

יום ראשון י"ח אייר ה'תשע"ג

אחד כיון שאי אפשר לבלול אותה כראוי, ואף על פי שהבלילה עצמה אינה מעכבת צריכה להיות אפשרות לבלול. והוא הדין לגבי הקריאה שאף שאינה מעכבת צריכה להיות אפשרות לכך, ולכן אילמת שאינה יכולה לקרוא חליצתה פסולה.

וקשה: אם כן, מדוע לגבי ראיית היריקה אפשרות הראייה אינה מעכבת, ואף חליצה בפני סומא שאינו יכול לראות כשרה?

מיישב ה'אור שמח':

הכלל "כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו", נאמר לגבי תנאים שקיומם צריך להיות לפני גמר הדבר, כגון בבלילת מנחה שהבלילה נעשית קודם ההקטרה וכן באמירת "לא אבה יבמי" קודם החליצה, אך היריקה נעשית אחרי החליצה ומאחר ובשעת החליצה לא חסר דבר אין ביכולתה לבטל את החליצה למפרע.

הלכות יבום וחליצה פרק ד, הלכה ח: **וְהַסּוּמָא אֵינוֹ חוֹלֵץ; שְׁנֵאמַר: וְיִרְקָה בְּפָנָיו, וְאֵין זֶה רֹאֵה הָרֵק.**

דין זה הוא לכתחילה אך בדיעבד מבואר להלן (ה"ט) שחליצת סומא כשרה. וטעם הדבר הוא משום שבדיעבד אין הרקיקה מעכבת ואפילו אם לא רקקה כלל, החליצה כשרה (להלן ה"ב) ועל כן בוודאי שראיית הרקיקה על ידי החולץ איננה לעיכובא (מגיד משנה).

ומקשה ה'משנה למלך': הרי גם האמירה "מיאן יבמי להקים לאחיו שם..." אינה מעכבת (ה"ב) ועם זאת פוסק הרמב"ם (ה"ג) שאילמת שחליצה חליצתה פסולה. והטעם לכך מבואר בגמרא (יבמות קד, ב) על פי הכלל "כל הראוי לבילה – אין בילה מעכבת בו, ושאינו ראוי לבילה – בילה מעכבת בו". כלומר: המביא מנחה צריך לבלול את הסולת עם השמן אך בדיעבד אין הבלילה מעכבת. ומכל מקום אין להביא כמות גדולה של מנחה (יותר משישים עישרון) בכלי

בין חרש למלך

יום שני י"ט אייר ה'תשע"ג

וכיון שאינו חולץ אינו מייבם. ולכאורה, הרי המלך מצד עצמו הוא 'בר חליצה' ורק בפועל אי אפשר לחלוץ, ומדוע לא ייבם כמו חרש?

ויש לומר: החרש נחשב בר חליצה כי יש סיכוי שיחזור לשפיות ויוכל לחלוץ, אך במלך לעולם לא יוכלו לקיים מצות חליצה כי אפילו אם יעבור ממלכותו מחויבים בכבודו (קה"ע שם, ה).

ויש המחלקים בין חסרון מציאותי לחסרון הלכתי: למלך אסור לחלוץ מצד הדין, ומכיון שאינו בר חליצה, פוקעת ממנו גם מצות ייבום. אך בחרש המניעה היא מצד המציאות ולא מצד הדין, והמצוה קיימת אלא שהוא אנוס מלקיימה, ולכן אין החליצה מונעת מקיום חובת הייבום (אג"מ אהע"ז ח"א סי' קנ"ח).

הלכות יבום וחליצה פרק ו, הלכה ג: **וְאֵלוֹ מְיָבְמִין וְלֹא חוֹלְצִין: הַחֵרֶשׁ וְהַשּׁוֹמֵה וְהַקֶּמֶן.**

מבואר בגמרא (יבמות מד, א) שמצות ייבום ומצות חליצה תלויות זו בזו, ולכן מי שאינו ראוי לחליצה אינו מייבם, וכן להיפך.

ומקשים התוספות (שם ד"ה כל): אם כן, מדוע החרש מייבם אף שאינו חולץ? ומתצים: כאשר אי-האפשרות לחלוץ היא מסיבה מהותית, שאז לא חל מלכתחילה חיוב לחלוץ, לא חל גם חיוב ייבום, אך חרש במהותו הוא 'בר חליצה' אלא שאינו יכול לעשות את מעשה החליצה בפועל, ולכן הוא מייבם (לפי קובץ הערות סי' ה).

אך יש להקשות על הרמב"ם שכתב (הל' מלכים פ"ב ה"ג), המלך אינו חולץ ואינו מייבם משום שהיבמה צריכה לירוק בפני החולץ, ובמלך אי אפשר לנהוג כן שהרי אסור לבזותו,

חזקה על בסיס ההיגיון

יום שלישי כ' אייר ה'תשע"ג

היא בחזקת אנוסה ומוציאים על ידה ממון - יש להבין: וכי אם נבעלה בשדה אי אפשר שיהא גם ברצונה? [אמנם לגבי החזקה שבעיר, שהיא מפותה, אפשר לומר שחזקה זו מבוססת על העובדה שלא זעקה והרי זו ראייה אבל בשדה לא ברור על בסיס מה נקבעה החזקה עד כדי כך שבכוחה להוציא ממון].

וביאר ב'אור שמח':

הרמב"ם לומד זאת מדיוק בפסוק המדבר בנערה המאורסה - כיון שהכתוב נקט בלשונו את החילוק של השדה והעיר בארוסה ולא בנשואה, משמע שלא מטעם חומר האיסור אומרים שהיא אנוסה אלא שיש כאן שיקול הגיוני: כיון שהיא עומדת להינשא ולהיכנס לחופה, בוודאי

הלכות נערה בתולה פרק א, הלכה ב: **כָּל הַנִּבְעֵלֶת כְּשֶׁהָיָה – הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת אָנוּסָה, וְדִינָן אוֹתָהּ בְּדִין אָנוּסָה, עַד שְׁיַעֲדוּ הָעֵדִים שֶׁבְּרִצּוֹנָהּ נִבְעְלָה. וְכָל הַנִּבְעֵלֶת בְּעִיר – הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת מִסְתָּה, מִפְּנֵי שְׁלֹא זָעָקָה, עַד שְׁיַעֲדוּ הָעֵדִים שֶׁהִיא אָנוּסָהוּהַשִּׁיג עַל זֶה הָרֵאב"ד: "חֵי רֵאשִׁי, חֻזְקָה זֹאת אֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה תּוֹעֵלֶת יֵשׁ בָּהּ? אִם יֵשׁ שָׁם עֵדִים – יָבֹאוּ וְיַעֲדוּ וְאִם אֵין שָׁם עֵדִים – קָנַס אֵין שָׁם!"**

וה'מגדל עז' תירץ שמדובר במצב שראו עדים מרחוק ולא ידעו איך היה המעשה. ועל זה אנו דנים: אם הדבר ארע בשדה – הרי היא בחזקת אנוסה, ואם בעיר – הרי היא בחזקת מפותה.

אמנם, בעיקר חידושו של הרמב"ם, שאם נבעלה בשדה

שהיא שומרת על כבודה ואישיותה ולכן מעמידים אנו אותה לודאי אנוסה. וכן כאן, אף שהיא נערה פנויה ואולי

להתנהג בדרך הישר זו זכות יום רביעי כ"א אייר ה'תשע"ג

אפשרות לקנא על-ידי שליח ורק לבית דין נתנה התורה כח לקנא.

אך ה'כלי חמדה' (במדבר ע"ב) השיג עליו:

בהכרח לומר שהקינוי של בית דין אינו בתורת שליחות של הבעל, כי אם כן איך יכולים בית דין לקנא לאשה כאשר הבעל נשתטה (לעיל ה"י), הרי המשלח (הבעל) אינו בר דעת לקנא, וכל דבר שאינו יכול לעשותו אינו יכול למנות עליו שליח (נייר י"ב)? אלא שהתורה נתנה כח לבית דין לקנא לאשה כאשר הבעל אינו יכול לעשות זאת, ואינם שלוחי הבעל אלא ממונים להשגיח על טהרת בנות ישראל.

וגם עצם חידושו של ה'נודע ביהודה' שאין קינוי על ידי שליחות כיון שהוא חוב לאשה - אינו מובן, כי אדרבה זכות הוא לה, שהרי תכלית הקינוי היא שתתנהג בדרך הישר ולא תעבור על איסור תורה ותתייחד עם אנשים. ואף שיתכן שבעקבות הקינוי יתגלגל עליה חוב (אם תעבור ותתייחד), עצם הקינוי אינו חוב אלא זכות.

הלכות סוטה פרק א, הלכה יא: שָׁמְעוּ בֵּית דִּין שֶׁהָעַם מְרַנְּנִין אַחֲרֶיהָ – קוֹרְאִין אוֹתָהּ וְאוֹמְרִין לָהּ: אֵל תִּפְתָּרֵי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי. בְּאוֹ עֲדִים אַחַר כֵּךְ שֶׁנִּפְתְּרָה עִמּוֹ.

ה'נודע ביהודה' (מהדו"ת, אה"ע"ז סי' קנט) מחדש שאי אפשר לקנא (אמירת הבעל לאשתו: "אל תיסתרי עם פלוני") על ידי שליח, כי כבר כתב הרא"ש (גיטין פ"א ס"א) שאי אפשר למנות שליח במקום שחב לאחרים, והרי הקינוי הוא חובה לאשה, שבגללו יכולה להיאסר על בעלה ולהפסיד כתובתה. ואם כן מדוע נאמר בהלכה זו שבית דין – שלוחי הבעל - "קוראין לה ואומרין לה: אל תיסתרי עם פלוני"?

משום שיש לימוד מיוחד (סוטה כז, ב) מהפסוק 'איש איש כי תשטה אשתו' שבית דין מקנאים לאשה זו ואוסרים אותה על בעלה אם נסתרה.

ומדויק לשון הרמב"ם שבית דין "קוראין לה ואומרין לה אל תיסתרי עם פלוני", שבית דין עצמם מתרים באשה ואינם יכולים לשלוח שליח להתרות בה, כי אכן אין

מצוות הקנאות יום חמישי כ"ב אייר ה'תשע"ג

א. הגמרא (שם) מפרשת את דברי רבי עקיבא "וקנא את אשתו – חובה" בהתאם לדברי רבי שמעאל שאדם מקנא לאשתו רק משום שנכנסת בו רוח טהרה ממרום המעוררת אותו לכך.

ואם לדעת רבי עקיבא חובה מן התורה לקנא לאשתו כאשר אינה הולכת בדרכי הצניעות, הרי זו חובה ככל שאר המצוות, ומדוע תולים זאת ברוח טהרה ממרום? אלא מכאן שגם לשיטת רבי עקיבא החובה לקנא היא רק מדרבנן.

ב. הגמרא (שם כה, א) מסתפקת האם הבעל יכול למחול ולבטל את הקינוי שקנא לאשתו, כי יש מקום לומר שהתורה תולה את האיסור של סוטה לבעלה בקינוי הבעל, ואם כן ביטלו לבטל את קינויו ואשתו לא תיאסר עליו אף אם נסתרה.

ואם הקינוי הוא חובה מן התורה הרי אין הדבר תלוי ברצון הבעל, ואיך יתכן לומר שהאיסור תלוי בקינוי הבעל?! אלא שאין זו חובה, ואכן יתכן שאיסור האשה על בעלה בגלל קינוי, תלוי ברצון הבעל.

הלכות סוטה פרק ד, הלכה יח: מִצְוַת חֲכָמִים עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַנְאוֹת לְנִשְׁיָהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ. וְכָל הַמְקַנָּא אֶת אִשְׁתּוֹ, נִכְנְסָה בּוֹ רוּחַ טְהוֹרָה.

זו דעת רבי עקיבא (סוטה ג, א) המפרש את הפסוק 'וקנא את אשתו' כחובה על האדם לקנא לאשתו כאשר אינה נוהגת בצניעות. ותמה ה'כסף משנה': אם כן, מדוע כתב הרמב"ם שזו "מצוות חכמים"?

ויש שפירש שהרמב"ם לשיטתו (ספר המצוות שורש ז), שכל דבר שלא נכתב כציווי מפורש אלא נלמד מדרש הפסוקים נחשב כדברי סופרים, ואף כאן התורה לא כתבה בלשון ציווי, אלא בדרך סיפור ("ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו"). יתר על כן: אלמלא כתבה תורה פעם נוספת "וקנא את אשתו" היינו אומרים שהקינוי רשות ולא חובה (סוטה שם), ורק מכפילות הפסוק למדו שהקינוי חובה ונמצא שהציווי נלמד מדרשת חכמים (נימוקי מהרא"י).

והגרי"פ פערלא (בביאורו לסהמ"צ לרס"ג, מ"ע ע"ה) הביא שתי ראיות לשיטת הרמב"ם:

המקור לטבילת נדה יום שישי כ"ג אייר ה'תשע"ג

התורה הוא בכתוב האמור בטהרת כלי מדין (מטות לא, כב): "כל דבר אשר יבוא באש... במי נדה יתחטא", שמכאן למדו חז"ל את דין טבילת כלים הנלקחים מן העכו"ם, ומהנאמר "אך במי נדה יתחטא" דרשו שהכוונה ל"מים שהנדה טובלת בהן" (עבודה זרה ע"ב, ז). ומכאן, שהנדה צריכה לטבול מן התורה.

אך הרמב"ם הביא מקור אחר לטבילת נדה – "ורחצו

הלכות איסורי ביאה פרק ד, הלכה ג: בְּמַה יִדְבְּרוּם אֲמוּרָיִם שֶׁהִטְמֵאָה תְלוּיָה בְּיָמִים? בְּשִׁטְבָּלָה בְּמֵי מְקוֹה אַחַר הַיָּמִים הַסְּפוּרִים; אֲבָל נִדָּה וְזָבָה וְיוֹלָדָת שֶׁלֹּא טָבְלוּ בְּמֵי מְקוֹה, הִבָּא עַל אַחַת מֵהֶן אֶפְלוּ אַחַר בְּמַה שְּׁנִים – תִּיב בְּרַת; שְׁבִינָיִם וְטִבְלָה תִּלָּה הַתָּוֵב, שֶׁנֶּאֱמַר: וְרָחֲצוּ בְּמַיִם. וְהַבְּנִין אֲב לְכָל טָמֵא, שֶׁהוּא בְּטֵמְאָתוֹ עַד שִׁטְבָּל.

לדעת רבינו תם (תוס' יומא ע"א, א), המקור לטבילת נדה מן

(הל' מאכלות אסורות פי"ו ה"ה): "טבילה זו שמטבילין כלי הסעודה הנלקחים מן הגויים ואחר כך יתרו לאכילה ושתיה אינן לטומאה וטהרה אלא מדברי סופרים". ואת הפסוק 'אך במי נדה' יפרש כהרמב"ן שהכוונה למי חטאת. ואם כן יש לומר שלכן לא הביא את הפסוק 'אך במי נדה יתחטא' כמקור לטבילת נדה (כר"ת) – כי הכוונה למי חטאת (כהרמב"ן) והוצרך ללמוד את טבילת נדה מן הפסוק 'ורחצו במים'.

(לקוטי שיחות יג, עמ' 295 הע' 4)

במים, בנין אב לכל טמא שהוא בטומאתו עד שיטבול". ומדוע לא הביא את הפסוק "אך במי נדה" כסברת ר"ת? ויש לומר:

לדעת הרמב"ן (על התורה, מטות שם) טבילת כלים אינה מן התורה אלא מדרבנן ומה שנאמר בטהרת כלי מדין 'אך במי נדה יתחטא' אין הכוונה למי מקוה, אלא למי חטאת, "חטוי הזאה של אפר פרה".
וגם לדעת הרמב"ם טבילת כלים אינה מן התורה, שכתב

וסת הדילוג שלא נקבעה יום שבת קודש כ"ד אייר ה'תשע"ג

אלא מוכח מכאן שאין לחשוש לוסת הדילוג עד שתקבענו. וכתב הרשב"א ש"כ"ן הסכימו רבותינו הצרפתים והרא"ש והרמב"ן ז"ל" (הובא בכ"י שם), וכך נפסק להלכה (יו"ד סי' קפט ס"א).

ובדעת הרמב"ם כתב ה'מגיד משנה' (סוף ה"ו) "אין נראה כן מדברי רבינו", שהרי לא כתב את הדין שאין לחשוש לוסת הדילוג עד שתקבענו. וכתב על כך ה'בית יוסף' (לטור שם): "ואני אומר שמאחר שגדולי המפרשים הסכימו בדבר זה וגם הראיה שהביאו היא נכונה וברורה, והרמב"ם לא נחלק עליהם בהדיא, אפילו אם תמצי לומר דלא משמע הכי מדברי הרמב"ם פשיטא שיש לסמוך על דברי המפרשים". ומוסיף יתירה מזו, שיש לומר שגם מדברי הרמב"ם משמע שאין לחשוש לוסת הדילוג עד שתקבע שלש פעמים - שהרי הביא כאן את דין הברייתא "היתה למורה... ושינתה ליום ט"ז... ולא כתב שלאחר ששינתה ל"ז נאסר יום י"ח - "ואם כן, כדייקת בברייתא דאין חוששים לוסת הדילוג כלל עד שתקבענו, הכי נמי דייקין ביה".

הלכות איסורי ביאה פרק ח, הלכה ז: הִיָּה דְרָבָּה לְהִיּוֹת רוּאָה יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר, וְשֵׁנָת לְשֵׁשָׁה עָשָׂר - שְׁנֵיהֶם אֶבְרָיִן; שֵׁנָת לְשִׁבְעָה עָשָׂר - הַתֵּר שֵׁשָׁה עָשָׂר וְנֶאֱמַר שִׁבְעָה עָשָׂר, וְחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאַסּוּרוֹ עוֹמֵד.

האשה חוששת ליום הוסת גם כשעדיין לא קבעה חזקה (על ידי שלש ראיות), אלא אפילו כשראתה פעם אחת ואילו בוסת הדילוג - כתב הטור (יו"ד סי' קפט): "דילגה פעם אחת או שתיים אינה חוששת לדילוג, אף על פי שחוששת לשאר הוסתות בפעם אחת, אינה חוששת לוסת הדילוג עד שתקבענו".

והראשונים (תוס' נדה טז, א; רשב"א שהובא בכ"י לטור שם) הוכיחו כן מהברייתא (נדה שם): "היתה למורה להיות רואה יום ט"ז ושינתה ליום ט"ז, זה וזה אסורים. שינתה ליום י"ז, הותר י"ז ונאסר ט"ז וי"ז". כלומר, כאשר שינתה ודילגה ליום י"ז, עוד לפני שדילגה שלש פעמים, יום י"ח לא נאסר מחשש היותו יום הדילוג הבא; ואם היינו חוששים לוסת הדילוג גם לפני שקבעה שלש פעמים - צריך היה לאסור את יום י"ח

המשך ביאור למס' עירובין ליום שבת קודש עמ' ב

מצטרפות לן להיות עיר אחת.

משנה

משנה זו מבארת כיצד מודדים את תחום אלפיים אמה חוץ לעיר. אין מוודין את התחומין אלא בקהל של חמשים אמה בדיוק, לא פחות ולא יותר. ולא ימודד אלא כנגד לבו. כלומר, מאחר ומדידה זו נעשית על ידי שני אנשים המחזיקים את החבל משני קצותיו, לפיכך קבעו להם חכמים מקום קבוע, שיחזיק כל אחד את החבל כנגד ליבו, כדי שלא יחזיק האחד כנגד צווארו והשני כנגד רגליו, ונמצא החבל עומד באלכסון, והתחומים מתמעטים. הִיָּה מוֹדֵד וְהִנִּיעַ לְנֵיָא [עמק], או לְגֵרָד [חומת אבנים שנפלה ונעשה שם גל גבוה ומשופע, ובני אדם מהלכים עליו, שאין ברוחבם אלא חמשים אמה, מְקַלְעִין - מבליע את הגיא או הגדר במדידתו, כלומר, אינו מודד את שיפוע העמק או הגדר כלל, אלא מעביר החבל מעליהם, כאילו היתה זו דרך חלקה [ציוור ח.]. וְחוּרָ לְמִדָּתוֹ. כלומר, אם היו הגיא או הגדר רחבים יותר מחמשים אמה ואי אפשר להבליעם, (שהרי החבל אורכו חמשים אמה בלבד). אך מחוץ לעיר ביצידיה הם נעשים צרים, ורוחבם שם הוא עד חמשים אמה, הולך המודד לצד העיר ומבליע שם את הגיא או הגדר במדידתו, ולאחר מכן ממשיך מודד בקי ישר עד שיראה שנגמר רוחבו של הגיא כנגד העיר, וחוזר למדידתו הראשונה שכנגד העיר [ציוור ט.].

מחברים את שני ראשי הקשת אלא כשיש ביניהם פחות מארבעת אלפים אמה. אבל קָמָא אֵיבָא לְמִימַר מַלִּי - כאן, לגבי שלשה כפרים משולשים, הכפר האמצעי נידון כאילו הוא ממלא את החלל שבין הכפרים החיצונים, ולפיכך ניתן לחברם אף כשיש ביניהם יותר מארבעת אלפים אמה. הגמרא מקשה שמצינו שתי ערים הנידונות כאחת אף שיש ביניהן מרחק גדול: אֵמֵר לִיה רַב סַפְרָא לְרַבָּא, הָרִי בְּנֵי הַמְּקוֹם שֶׁשָּׁמוּ אֶקְיָסְטוֹן, דְּמִשְׁחִינָן לְהוּ תְּחוּמָא מְהַיָּ גִיסָא דְאַרְדְּשִׁיר - שאנו מודדים להם את תחומם מן הצד השני של העיר ארדשיר הסמוכה לעירם, כלומר, שאם רוצים לילך חוץ לתחום דרך העיר ארדשיר אינם מתחילים למנות אלפיים אמה מגבול עירם אלא מסוף העיר ארדשיר. וכן בְּנֵי (תְּחוּמָא) דְאַרְדְּשִׁיר, מִשְׁחִינָן לְהוּ תְּחוּמָא מְהַיָּ גִיסָא דְאַקִּיֶסְטוֹן - מודדים להם את התחום מן הצד השני של העיר אקיסטון. דהיינו, שערים אלו נידונות כעיר אחת. ויש לתמוה על כך, הֵא אֵיבָא דְגִילָת דְמִפְסָקָא - הרי נהר החידקל מפסיק בין שני הערים, ושיעור רוחבו הוא יתר מִמָּאָה וְאַרְבָּעִים וְאַחַת אַמּוֹת וְשָׁלִישׁ, ואם כן, כיצד ניתן לחבר ביניהם, הרי הכל מודים שאין נותנים בין שתי עירות יותר משני קרפיות שהם מאה וארבעים ואחת אמות ושליש. נֶפֶק - יצא רבא לחוץ, אֲחֵוֹ לִיה הֵנָּה אֲמַתְהָתָא דְשׁוּרָא - הראה לו את רגלי חומת העיר, דְּמִבְּלָעִי דְגִילָת - שנבלעים בנהר החידקל, בְּתוּךְ שִׁבְעִים אַמָּה וְשָׁרִיִּים לְכַל עִיר, ונמצא שהם מצטרפים להיות כמו הערים עצמם, ומעתה אין שתי הערים רחוקות זו מזו, ולפיכך

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ח כ"ד אייר ה'תשע"ג

יום ראשון י"ח אייר ה'תשע"ג

הלכות יבום וחליצה

פרק ג

1 א. האומר: 'זה בני', או שאמר: 'יש לי בנים' - הרי זה
 2 גאמן, ופטר את אשתו מן החליצה ומן היבום [כשימות].
 3 ב. אמר: 'זה אחי', או שאמר: 'יש לי אחים' - אינו גאמן
 4 לאסור את אשתו ולהניחה וקוקה לזבם; שהרי זה מתפנן
 5 לאסרה לאחר מותו.
 6 ג. היה מחזק שיש לו אחים, ואמר בשעת מיתתו: 'אין
 7 לי אחים' - אינו גאמן; וכן אם אמר על מי שהחזק אחיו:
 8 'אין זה אחי' - אינו גאמן. לא היה מחזק באחים, ויצא
 9 עליה קול שיש שם עדים שיעירו שיש לבעלה אחים,
 10 והעדים במדינה אחרת - אפלו אמר הוא בשעת מיתתו:
 11 'אין לי אח' - הרי זה חושש, ותמתין עד שיבואו העדים
 12 שאמרו [עליהם שהם יודעים] וישאלו [יחקרו אותם].
 13 ד. מי שזנה עם אשה, בין פנייה בין אשת איש, ונתעברה,
 14 ואמר: 'זה העבר מפני הוא', ואפלו היא מודה לו - אף
 15 על פי שהוא בנו לענין גרשה - הרי זה ספק לענין יבום;
 16 כשם שזנת עמו, כך זנת עם אחר, ומאין יודע הדבר שזנה
 17 בנו ודאי, ודברי אין לו חזקה? אלא לעולם ספק הוא,
 18 ולהחמיר דנין בו - וחולצת, ולא מתגיבמת.
 19 ה. גאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה, ומתגיבמת
 20 על פיו; או שמת יבמה, או שנתן לבעלה בן, להתיירה לזר.
 21 ואפלו עבד, או אשה, או גוי מסיח לפי תמו [ללא כוונת
 22 עדות] - מעיד במיתת הזבם, כמו שמעיד לאשת איש
 23 להתיירה, כמו שבארנו בהלכות גרושין.
 24 ו. וחמש הנשים שאין מעידות זו לזו שמת בעלה, כך אין
 25 מעידין לה שמת יבמה; ודין עדות זו כדין אותה עדות,
 26 לענין עדים שמכחישין זה את זה במיתת הזבם, ולכל דבר.
 27 ז. שתי יבמות [הנשואות לשני אחים] שבאו ממדינת הזבם,
 28 זו אומרת: 'מת בעלי', וזו אומרת: 'מת בעלי' - זו אסורה
 29 [לזר] מפני בעלה של זו [שהיא זקוקתו], וזו אסורה מפני
 30 בעלה של זו; שאין יבמה גאמנת להעיד לה שמת
 31 יבמה, כמו שבארנו.
 32 ח. היה לאחת מהן עד שמת בעלה - זו שיש לה העד,
 33 עומדת באסורה; שאינה אסורה מפני בעלה, אלא מפני
 34 יבמה. וזו שאין לה עד, מתרת; שהרי העד העיד שמת
 35 יבמה, והיא גאמנת לומר 'מת בעלי'.
 36 ט. לזו בנים ולזו אין בנים - זו שיש לה בנים, מתרת;
 37 ושאין לה בנים, אסורה. היה להן זבם אחר פאן, הרי זה
 38 זבם לשתיהן.
 39 י. מת זה הזבם שיבם אותן - אסורות להנשא לזר,
 40 כשהיו בתחלה. נתגיבו ונתגרשו, הרי אלו מתרות לזר.

יא. אף על פי שהאשה גאמנת לומר 'מת בעלי', ותנשא
 או תתיבם - אין היבמה גאמנת לומר 'מת יבמי', שתנשא
 לזר; הואיל והוא אסור לאו, שמא יהיה קל בעיניה. וכן
 אין הזבם גאמן לומר 'מת אחי', שייבם את אשתו - שמא
 עיניו נתן בה. ואין האשה גאמנת לומר 'מתה אחותי',
 שתפגס לביתה, ואין האיש גאמן לומר 'מתה אשתי',
 שישא את אחותה - עד שיעירו שני עדים שמתה אחותה,
 ואחר כך תפגס לביתה; שלא האמינו עד אחד אלא משום
 התרת עגונה, כמו שבארנו.
 יב. לפיכך, האשה שהלכה היא ובעלה ויבמה למדינת
 הזבם, ובאה ואמרה: 'מת בעלי ואחר כך מת יבמי', או
 שאמרה: 'מת יבמי ואחר כך מת בעלי' - הרי זו אינה
 גאמנת. אבל אם הלכה היא ובעלה בלבד, ובאה ואמרה:
 'נתן לי זבם [נוולד לבעלי אח] במדינת הזבם ונת' - בין
 שאמרה 'מת הזבם ואחר כך מת בעלי', בין שאמרה 'מת
 בעלי ואחר כך מת הזבם שנתן לי' - הרי זו גאמנת,
 שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.
 יג. האשה שהלכה היא ובעלה ויבנה למדינת הזבם, ובאה
 ואמרה: 'מת בעלי ואחר כך מת בני' - גאמנת, שהרי
 היתה בחזקת התר לזר [שהרי יש לו בן]. אמרה: 'מת בני
 ואחר כך מת בעלי' - אינה גאמנת להתיבם; וחוששין
 לדבריה, וחולצת ולא מתגיבמת.
 יד. הלכה היא ובעלה בלבד, ובאה ואמרה: 'נתן [נוולד]
 לי בן במדינת הזבם ונת, ואחר כך מת בעלי' - גאמנת
 ומתגיבמת, שהרי היתה בחזקת התר ליבמה בעת שהלכה.
 אמרה: 'מת בעלי ואחר כך מת הבן שנתן לי' - אינה
 גאמנת לפטר עצמה מן היבום ומן החליצה; וחוששין
 לדבריה, וחולצת ולא מתגיבמת.
 טו. במה דברים אמורים? בשתיקה פסולה לפניה
 מתחלתה, כגון שהיתה גרושה או חללה [פסולה
 לכהונה], או שאמרה: 'במערה היינו כשמתו' [ולא ידוע
 מי מת ראשון]. אבל אם אין הדבר פן, אינה חולצת -
 שמא תחליץ, ויבואו עדים ויעידו שהדבר כמו שאמרה
 והבעל מת תחלה, ונמצאת חליצה זו אינה פלוס, ותנשא
 לכהן, ויראה הרוואה אותה שחלצה ונשאת לכהן, וידמה
 שהחלצה מתרת לכהן, והוא אינו יודע בעדים שבאו;
 לפיכך לא תחליץ ולא תתיבם, אלא תשא בחזקת זקוקה
 כשיצאת, עד שיבואו עדים.
 טז. וכן אשה שהלך בעלה וצרתה [אשתו השניה]
 למדינת הזבם, ובאו ואמרו לה: 'מת בעלך' - הרי זו לא
 תחליץ ולא תתיבם לעולם, עד שיודע אם ילדה צרתה או
 לא ילדה. ולמה לא תחליץ אחר תשעה חדשים ממימת
 הבעל, ותהיה מתרת לזר על כל פנים, שאם ילדה צרתה,
 הרי נפטרה זו, ואם לא ילדה, הרי נחלצה? גזירה, שמא
 יודע אחר החליצה שילדה צרתה ולד של קימא, ונמצאת

48 ואינו תפור בפשתן; ולובשו בימין, וקושר רצועותיו על
 49 רגלו; ועומד הוא והיא בבית דין, ומקרין ליבמה בלשון
 50 הקדש: "מאן יבמי וגו'", ואחר כך מקרין ליבם: "לא
 51 חפצתי לקחתה"; ונועץ רגלו בארץ, והיא יושבת ופושטת
 52 ידה בבית דין, ומתרת רצועות המנעל מעל רגלו, וחולצת
 53 המנעל ומשלכת אותו לארץ; ומשישטט רב העקב, התרה
 54 היבמה לזר.
 55 ז. ואחר כך עומדת ויורקת בארץ כנגד פניו, רק הנראה
 56 לדינין - שמצות חליצה שיהיו שניהן עומדין בשעת
 57 קריאה ובשעת קריאה; וצריכין הדינין לראות הרק יוצא
 58 מפייה. ואחר כך מקרין לה: "ככה יעשה לאיש אשר לא
 59 יבנה את בית אחיו, ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל".
 60 ח. הכל בלשון הקדש, שנאמר: "ככה" - בלשון הזה;
 61 וכל היושבין שם עונין אחריה: 'חלוץ הנעל, חלוץ הנעל,
 62 חלוץ הנעל, שלשה פעמים. וצריך שתתפנו היבמה
 63 שתחלץ לו, ויתפנו הוא שיחלץ לה; ויעשו מעשים אלו
 64 לשמן ולשם מצוות חליצה. והסומה אינו חולץ, שנאמר:
 65 "וירקה בפניו"; ואין זה רואה הרק.
 66 ט. נמצא סדר חליצה כך הוא: קוראה היא תחלה: "מאן
 67 יבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה יבמי"; ואחר כך
 68 קורא הוא: "לא חפצתי לקחתה"; ואחר כך תחלץ, ואחר
 69 כך תרק; ואחר כך תקרא: "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה
 70 את בית אחיו, ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל".
 71 י. ואין הסדר מעכב, אלא אם לא קראה בתחלה לא היא
 72 ולא הוא, או שרקקה ואחר כך חלצה, או שקראה ואחר
 73 כך רקקה - חליצתה כשרה.
 74 יא. ולמה לא תחזר ותרק על הסדר? שמה יאמרו:
 75 'רקיקה לבדה אינה פלוס, ואינה פוסלת מן האחין' וזהו
 76 היא פוסלת, כדלהלן.
 77 יב. חלצה בלבד, ולא קראה ולא רקקה - חליצתה כשרה;
 78 ואין צריך לומר, שחלצה וקראה ולא רקקה, או שחלצה
 79 ורקקה ולא קראה - שחליצתה כשרה.
 80 יג. במה דברים אמורים? בשהיי יכולין לדבר, וזהו הם
 81 ראויין לקרות. אבל אלמת או אלם, אינן חולצין; ואם
 82 חלצו, חליצתן פסולה; ואינן פתוש או חרשת שחלצו,
 83 שלא עשו פלוס - לפי שהחרש והחרשת אינן בני דעת.
 84 יד. רקקה בלבד, או שרקקה וקראה ולא חלצה - הרי זו
 85 פחליצה פסולה. קראה היא והוא, ולא חלצה ולא רקקה
 86 - לא עשה פלוס, שנאמר: "ככה יעשה לאיש" - המעשה
 87 שהוא החליצה והרקיקה, היא שמועיל; אבל הקריאה
 88 אינה מעכבת ואינה מועלת.
 89 טו. חלצה ורקקה וקראת, והן יושבין או משין על צדיהן,
 90 או שהיה שרוף הנעל קשור על שוקו מן הארבעה (הברד)
 91 ולמטה, או שחלצה בפני שלשה עמי הארץ שאינן יודעין
 92 להקרות, וכן יבם] הסומה שחלצה [לו היבמה] - חליצתו
 93 כשרה.
 94 טז. חלצה בלילה, או שחלצה בפני שנים, או בפני שלשה
 95 ונמצא אחד מהן קרוב או פסול [לדון דיני ממונות], או

1 זו שאינה חליצה, ותנשא לכהן אחר שחלצה, ויאמר
 2 הרואה שלא ידע בעדים שבאו, שהחליצה מתרת לכהן,
 3 ויעיד שראה אותה נשאת לכהנה על פי בית דין. לפיכך
 4 אם הייתה אסורה לכהנה מתחלתה - הרי זו חולצת לאחר
 5 המשעה, ותנשא לזר. אבל זו הצרה שהיתה עם בעלה
 6 כשמת - תמתין תשעים יום כשאר היבמות, ותחלץ או
 7 תתיבם; ולא תחוש לצרתה שבמדינה האחרת, הואיל ולא
 8 היה בעלה עמה במדינה.
 9 יז. האשה שמת בעלה, והיתה לה חמות במדינת הים -
 10 אינה חוששת שמה ילדה חמותה וכבר נתן [נוולד] לה יבם
 11 במדינה אחרת; שלא גזרו בדבר זה, אלא נעמיד אותה
 12 על חזקתה, והרי היא מתרת. והוא הדין לאשה שמת
 13 בעלה, והיה לו בן במדינה אחרת - הרי זו מתרת לזר;
 14 ואין חוששין שמה מת הבן, אלא העמד אותה על חזקתה.
 15 יח. יצאת חמותה מעברת - הרי זו חוששת, ולא תנשא
 16 לזר עד שתדע מה היה סוף עבור חמותה, שמה נולד
 17 לה יבם קדם מיתת הבעל.
 18 ט. האשה שהלך בעלה ויבנה למדינת הים, וכאו ואמרו
 19 לה: 'מת בעלך ואחר כך מת בנך', ונשאת, ואחר כך
 20 נודע שחלוף היו הדברים - תצא, והולד פשר; אמרו לה:
 21 'מת בנך ואחר כך מת בעלך', ונתבכמה, ואחר כך נודע
 22 שחלוף היו הדברים - תצא, והולד שנוולד לפני השמועה
 23 או לאחר השמועה ממזר.

פרק ד

24
 25 א. כיצד מצות חליצה? היבמה הולכת אחר יבמה למקום
 26 שהוא שם, ובאה לדינין, והם קוראין לו, ונותנין לו עצה
 27 ההוגנת [ראויה] לו ולה. אם עצה טובה ליבם [שמתאימים
 28 הם ז"ל], יועצין אותו ליבם; ואם עצה טובה לחלץ - כגון
 29 שהיתה היא ילדה והוא זקן, או היא זקנה והוא ילד -
 30 יועצין אותו לחלץ.
 31 ב. וצריכין הדינין לקבוע מקום שישבו בו, ואחר כך תחלץ
 32 שם בפניהם, שנאמר: "ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים"
 33 וגו'. לא נודעו [סיכמו ביניהם] ולא קבעו מקום, אלא
 34 נקראו נקרה [קרה מקרה], ונקרית היא והוא לפניהם,
 35 וחלצו - חליצתה כשרה.
 36 ג. ומלמדין אותה ואת היבם לקרות, עד שיהיו רגילין;
 37 ותהיה יכולה לקרות "לא אבה" בנשימה אחת, ואחר כך
 38 תאמר "יבמי" - כדי שלא יהיה משמע דבריה: 'אבה יבמי'.
 39 ד. ומאחר שתהיה רגילה לקרות, אף על פי שלא קראת
 40 בנשימה אחת, אין מקפידין על זה; אבל אם אינה יכולה,
 41 מרגילין אותה עד שתדע.
 42 ה. והחליצה ביום, ולא בלילה, ובפני שלשה שיועצין
 43 להקרות בשורה. ואם אחד מן השלשה גר - פסול, ואפלו
 44 היה אביו גר ואמו ישראלית; עד שיהיה אביו ואמו
 45 מישראל. ומצותה [לכתחילה] בחמשה, כדי לפרסם
 46 הדבר; ואותן השנים, אפלו היו עמי הארץ.
 47 ו. כיצד חולצין? מביאין לו מנעל של עור שיש לו עקב,

כד. חליצה מטעית, פסולה. ביצד? כגון שאמרו לו: 'חלץ לה ובכך אתה כונסה', או שאמרו לו: 'חלץ לה, שזו מצנה היא ואינה מפסדת עליך כלום, ואם רצית אחר כך ליבם תיבם', וכיוצא בדברים אלו. אבל אם הטעוהו ואמרו לו: 'חלץ לה על מנת שתתן לה מאתים זוז', או על תנאי כך וכך - אף על פי שלא נתנה ולא נתקנס התנאי, חליצתה כשרה; והרי נתפס חלוצה לה.

כה. המוסר מודעא על החליצה [הצהיר לפני החליצה שהוא אנוס], חליצתו פסולה; לפיכך ראוי לדינין לומר לו לבטל המודעא, כדרך שעושין בגט. לחצוהו ישראל והכוהו עד שחלץ - אם פדין עשו, חליצתו כשרה; ואם שלא פדין, כגון ששעו או שהיו הדיוטות - חליצתו פסולה. ואם הגויים אנסוהו מעצמן - אם היה הדין נותן שיחלץ, חליצתו פסולה; ואם שלא פדין, אינה חליצה.

כו. כל מקום שאמרנו 'אינה חליצה', או 'לא עשה כלום', או 'אינה כלום' - הרי היא כאלו לא נחלצה לו, ולא נאסרו עליו קרובותיה, ולא נפסקה מן הפהמה, ומתרת להתיבם. וכל מקום שאמרנו 'חליצתה פסולה' - נאסרו עליו קרובותיה, ונפסקה מן הפהמה, ונאסרה על האחין, ואינה מתבטלת; ואינה מתרת להנשא לזר עד שתחלץ חליצה כשרה.

כז. עברה ונשאת - הרי זה חלוצה לה חליצה כשרה, והיא תחת בעלה; ואין מוציאין אותה מידו.

כח. יבמה שגדלה בין האחים, הרי זו מתרת להתיבם; ואין חוששין לה שמא חלצה לאחד מהן בינו לבניה ונפסקה עליהן. אבל אם ראינה שחלצה געלו של אחד מהן - נפסקה, שמא נתפונה לחליצה; וצריכה חליצה כשרה להתיירה לזר.

כט. גט חליצה שאנו כותבין - אינו אלא [תיעוד של] מעשה בית דין, כדי שיהיה בידה ראיה שחלצה. ואין הדינין חולצין אלא אם כן מפירין [שזו יבימתו]. לפיכך מי שראו זאת שחלצה - כותבין לה גט חליצה, אף על פי שאינן מפירין שזו היא אשת פלוני ושזה שחלץ לה אחיו; שהרי הדינין שחלצה בפניהם הכירו זה, ואחר כך חלצה. וזה הוא נסח גט חליצה שנגהו בו העם:

ל. "ביום פלוני, כך וכך לרח פלוני, שנת כך וכך למנין פלוני למניאנא די רגילנא לממני ביה [למנין שאנו רגילים למנות בו] במקום פלוני, אנתנא דיני דמקצנתא חתימין לתתא [אנו הדיינים שמקצתנו חתומים למטה], במותב תלתא כחדא תוינא יתבין כבי דינא [במושב שלושה כאחד היינו יושבים בבית דין], וסליקת לקדמנא [ועלתה לפנינו] פלונית בת פלוני אךמלת [אלמנת] פלוני, ואקריבת לקדמנא גוברא חד די שמיא [והביאה לפנינו אדם אחד ששמו] פלוני בן פלוני, וכן אמרה לנא [לנו] פלונית דא [זו]: 'פלוני בר פלוני דנא [זה] אחוהי דפלוני מאבוקהי הוא דתוינא נסיבנא ליה, ושכיב [אחיו של פלוני מאבא, שהייתי נשואה לו ומת], וחי לרבנך ולכל ישראל שבך [השאר], ובר וברת גרית ומחסינ ומוקים שמא בישראל לא שבך

1 שהיה המנעל קשור למעלה מן הארבעה, או שהתיר הוא
2 ושמטה היא, או שהתיירה היא ושמט הוא, או שנתפונה
3 היא ולא נתפון הוא, או שנתפון הוא ולא נתפונה היא, וכן
4 קטנה שחלצה לגדול - חליצתה פסולה. וכן אם חלצה
5 בפני יחיד, ואפלו בינו לבניה, ובלילה - הרי זו חליצה
6 פסולה; אבל חרש שוטה וקטן שחלצו, וכן החולץ למי
7 שהיא פטורה מן החליצה ומן היבום - אינה חליצה.
8 **יז.** יבם שרגלו הימנית חתוכה, אינו חולץ בשמאל; ואם
9 חלצה מעל שמאלו, חליצתה פסולה. היתה רגלו עקומה
10 לאחור, או הפוכה על צדה, או שהיה מהלך על ראשי
11 אצבעות רגלו - הרי זה אינו חולץ, שהחולץ צריך לנעץ
12 עקבו בארץ, וזה אינו יכול; ואם חלצה למי שרגלו כך,
13 חליצתה פסולה.
14 **יח.** ויבמה שגדיה חתוכות - חולצת לכתחלה ואפלו
15 בשניה, שלא נאמר 'וחלצה בידה'. חלצה במנעל של בגד
16 [דא], אינה חליצה; אבל אם חלצה במנעל שאין לו עקב,
17 או שהיה תפור בפשתן, או שהיה מנעל של שער או של
18 סיב [חוטים מהצומח] או של שעם [עץ אלון] או של עץ,
19 או שהיה מנעל גדול שאינו יכול להלך בו, או קטן שאינו
20 חופה רב רגלו, או מנעל פרום [קרוע] שאינו חופה רב
21 הרגל, או נפחת [נקרעה טוליתו] שאין מקבל רב הרגל -
22 חליצתה פסולה.
23 **יט.** חלצה בסנדל של עץ ומחפה עור, או שהיתה
24 קרקעיתו עור ולחיהו [צדדיו] של שער, או שחלצה סנדל
25 של שמאל מעל רגלו הימנית, או שלא היה המנעל שלו,
26 או שהיה המנעל גדול שיכול להלך בו, או קטן שחופה
27 רב רגלו, או נפרם שחופה רב הרגל, או נפחת שמקבל רב
28 הרגל - חליצתה כשרה.
29 **כ.** סנדל המסגר [פרחה בו צרעת והוטגר ע"י הכהן
30 לבודקו] והמחלט [נשמא ע"י הכהן], ושל עבודה זרה
31 שמניחין אותו ברגלי הצורה [סוף] - לא תחלץ בו; ואם
32 חלצה - חליצתה כשרה, ואף על פי שהוא אסור בהניה.
33 אבל סנדל של תקרבת עבודה זרה [ממנו בהמה שהוקרבה
34 לע"ז], ושל עיר הנדחת, או שנעשה למת שיקבר בו - אם
35 חלצה בו, חליצתה פסולה; שחרי אינו עומד להלך בו.
36 **כא.** קרעה המנעל מעל רגלו, או ששרפתה, או שהיה
37 לבוש שני מנעלין וחלצה העליון - אף על פי שקרעה
38 התחתון עד שנתגלתה רגלו, הרי זו חליצה פסולה.
39 **כב.** יבמה שאכלה שום ורגזיר [חדל] וכיוצא בהן
40 מדברים שמויבין [מדברים] את הרק, והיה הרק זב מפייה -
41 אינו כלום, עד שיהיה הרק מעצמו ["וירקה"].
42 **כג.** רקקה דם, או שהיה שותת מפייה - אינו כלום; אבל
43 אם מצצה ורקקה - כשר, שאי אפשר לדם שנמצץ בלא
44 צחצוחי [טיפות] רק. רקקה וקלטתו [אחותו] הרוח קדם
45 שיגיע לכנגד פניו, כגון שהיתה [היבמה] ארבה [גבוהה]
46 והוא [היבם] קצר [נמוך] - אינו כלום; ואם אחר שהגיע
47 לנגד פניו - אף על פי שלא הגיע לארץ, כשר. וכן אם לא
48 ראו הדינין הרק כשיצא מפייה, כשר.

1 [ובן ובת יורש ומנחיל ומקים שם בישראל לא השאיר],
2 והדין פלוני אחיהו חזי ליבומי יתי [וחה פלוני אחיו ראוי
3 לייבם אותו]. פֶּעַן רִבְנָן, אָמְרוּ לִיה, אִי צְבִי לִיבּוּמֵי יָתִי
4 [כעת חכמים אימרו לו: אם רוצה היבם לייבם אותי] -
5 יִבְּס, וְאִי לֹא - יִטְלַע לִי גְדַמִּיכוֹן רַגְלִיהָ דִּימִינָא וְאָשְׁרֵי
6 סִינְיָה מְעַל רַגְלִיהָ וְאַרוּךְ בְּאַנְפוּהָי' [ואם לא, יצדד לעברי
7 לפניכם את רגלו הימנית ואתיר נעלו מעל רגלו, וארוך
8 בפניו]. וְאַשְׁתַּמוּדְעַנְוֵיהּ לְפָלוּנֵי דָנָא, דְּאַחֵוּהִי דְפָלוּנֵי
9 מִיִּתְנָא מְאָבוּהִי הוּא [ונתברר לנו שפלוני זה אחיו של פלוני
10 המת מאביו הוא], וְאַמְרְנָא לִיה: 'אִי צְבִית לִיבּוּמֵי יָתֵה -
11 יִבְּס, וְאִי לֹא - אִטְלַע לֵה גְדַמִּינָא רַגְלָהּ דִּימִינָא וְתִשְׁרֵי סִינְיָה
12 מְעַל רַגְלָהּ וְתִרוּךְ בְּאַנְפָּהּ' [ואמרנו לו אם רצונך לייבם
13 אותה - ייבם, ואם לא צדד לה לפנינו את רגלך הימנית
14 ותתיר נעלך מעל רגלך ותירוק בפניך]. וְעַנֵּי וְאָמַר: 'לִית
15 אָנָא צְבִי לִיבּוּמֵי יָתֵה' [וענה ואמר לנו אין אני רוצה לייבם
16 אותה]. מִיַּד אַקְרִינֵיהָא לְפָלוּנִית דָּא [מיד הקרינו לפלונית
17 זו]: 'מָאן יְבִמִי לְהַקִּים לְאַחֵוּי שָׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יְבִמֵי'.
18 וְאָף לְהֵאִי פְלוּנֵי אַקְרִינָא לִיה [וגם לפלוני זה הקרינו לו]:
19 'לֹא חִפְצָתִי לְקַחְתָּהּ', וְאִטְלַע לֵה רַגְלִיהָ דִּימִינָא וְיִשְׁרַת
20 סִינְיָה מְעַל רַגְלִיהָ, וְרַקַּת בְּאַנְפוּהִי רוּקָא דְאַיְתְּחוּזֵי לְנָא
21 מְפּוּמָה עַל אַרְעָא [וצידד לה את רגלו הימנית, והתירה
22 נעלו מעל רגלו, ורוקקה בפניו רוק הנראה לנו, מפיה על
23 הארץ]. וְתוּב אַקְרִינֵיהָא [ושבו הקרינו לה]: 'כִּפְכָה יַעֲשֶׂה
24 לְאִישׁ אָשְׁרֵי לֹא יְבַנֶּה אֶת בֵּית אַחֵוּי, וְנִקְרָא שְׁמוּ בְּיִשְׂרָאֵל
25 בֵּית חֲלוּץ הַנְּעַל'. וְאַנְתְּנָא דִּינֵי וְכָל דִּהּוּן יְתִבִּין גְּדַמִּינָא
26 עַנֵּינָא כְּתָרָה [ואנו הדיינים, וכל אלה שהיו יושבים לפנינו,
27 ענינו אחריהם]: 'חֲלוּץ הַנְּעַל, חֲלוּץ הַנְּעַל, חֲלוּץ הַנְּעַל'
28 תִּלְתָּא זְמַנֵּי [שלוש פעמים]. וּמִדְאַיְתְּעִבִיד עוּבְרָא דָּא
29 גְּדַמִּינָא, שְׂרִינֵיהָא לְפָלוּנִית דָּא לְמַהָךְ לְהַתְּסַבָּא לְכָל מָאן
30 דְחָצְבִי, וְאַנְשׁ לֹא יִמְחָא בִידָהּ מִן יוֹמָא דָּנָן וְעַלְמָס
31 [ומשנעשה מעשה זה בפנינו, התרנוה לפלונית זו לילך
32 ולהינשא לכל מי שתרצה, ואיש לא ימחה בידה מיום זה
33 ועד עולם]. וּבְעֵית מְנַנָּא פְלוּנִית דָּא גִּטָּא דְחֲלִיצוּתָהּ דָּא,
34 וְכַתְבָּנָא וְיִהְיֶנָּא לֵה לְזַכּוּ [וביקשה מאיתנו פלונית זו גט
35 חליצה זה, וכתבנו ונתנו לה לזכות] כְּדַת מִשְׁהָ וְיִשְׂרָאֵל".
36 **לא.** וּמִעֵידִין עָלָיו שְׁלִשָּׁה, או שְׁנַיִם מִן הַשְּׁלִשָּׁה, או שְׁנַיִם
37 שָׂרָאוּ הַחֲלִיצָה אִף עַל פִּי שְׂאִינָן דִּהֲיִין שְׁחֲלִיצָה בְּפִנְיֵהֶם,
38 כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ. וְאַפְלוּ אִשָּׁה, וְאַפְלוּ עֶבֶד, או קִטְּן שֶׁהוּא
39 מְכִיר וְנָכוֹן - גְּאָמִינֵין לומר: 'זֶה הוּא פְלוּנֵי זֶה הִיא יְבִמְתּוֹ',
40 וְחֻלְצִין עַל פִּיהֶן; וְכֵן בְּשָׂרָא עֲדִיּוֹת שֶׁל תּוֹרָה, בֵּין לְעֲדוּת
41 מְמוֹן בֵּין לְעֲדוּת אִסּוּר - שְׁזֶה דְבַר הַעֲשׂוּי הַהֲגָלוֹת הוּא;
42 וְאַפְשָׁר לִידַע אִמְתַּת הַדְּבַר שֶׁלֹּא מִפִּיהֶן, כְּעִנְיָן שְׂבָאֲרָנוּ
43 בְּסוּף הַלְכוֹת גְּרוּשִׁין. וְאִם רָצָה הַיָּבֵם לִיבְּס - מִקְדָּשׁ וּמִיִּבְּס
44 וְכוּתֵב לֵה כְּתָבָהּ, כְּמוֹ שְׁהוּדְעַנּוּ. וְזֶה הוּא גִטָּא כְּתָבָהּ יְבִמִין
45 שְׁנָהֲגוּ בוּ הַעָם:
46 **לב.** "בְּיוֹם פְלוּנֵי, כֶּף וְכָף לִיֶּרַח פְלוּנֵי, שְׁנַת כֶּף וְכָף לְמַנְיָן
47 פְלוּנֵי לְמַנְיָנָא דִּי רַגְלִינָא לְמַמְנֵי בֵיה [בתאריך פלוני

1 לכתבה דא פלה עקר ונדוניא ותוספת [עיקר כתובה
2 והתוספת והנדוניה, כולם יוכלו] לאתפרעא מנהון בחיי
3 ובתר מותי ואפלו מגלימא דאבתפאי' [מגלימה שעל
4 כתפיו]. וקנינו מפלוני דנן [נעשה קנין] על כל מאי דכתב
5 ומפרש לעיל קנן שלם דלא כאסמכתא [הבטחה סתמית]
6 ודלא כטפסי דשטרי ולא כטופס מצוי חסר משמעות, אלא
7 כחמר חזק כל שטרי כתבות הנוהגות בישראל וכהגון
8 ובכתקן רבותינו ז"ל. ותתמנו על שטר כתבה דא בזמן
9 הנוזק למעלה, והכל שריר ובריר וקיים.
10 לד. ואם היתה כתבת אלמנה, כותב פלונית ארמלתא'
11 [אלמנה פלונית]; ואם היתה כתבת גרושה, כותב פלונית
12 הגרושה - כדי שלא יפשל בה פהן. וכותב: 'ויהבנא ליכי
13 מוהריכי כסף וזוי מאה דאינון מזוי כספא טבא תריסר וזוי
14 ויפלג וזוא דחאו ליכי'.
15 לה. כשכותבין גט יבמין או כתבת יבמין - משרטט [בקורף
16 קוים ישרים ל-] מקום הפסוקים; ושאריו לכתב שלש תבות
17 בלא שרטוט. ויבמה שחלצה, מתרת להנשא ביום חליצתה,
18 שחרי אינה חולצת עד שתשלים תשעים יום [ממות בעלה].
19 פרק ה
20 א. היבמה שנמן לה היבם גט פריחות - פסלה [מלהתייבם
21 לו] ופסל את צרותיה, עליו ועל שאר האחין; שחרי נעשה
22 כמי שחלץ לה. ואין הגט מועיל ביבמה אלא מדברייהן,
23 הואיל והגט מגרש אשת איש. וכל גט שפוסל אשתו מן
24 הכהנה, פוסל את יבמתו; ואינה נתרת לזר עד שיחלץ לה.
25 ב. המאמר [קידושי היבם בכסף ובאמירת "הרי את וכו'"]
26 על פי מאמר חכמים] - אף על פי שאינו קונה ביבמה
27 קנן גמור [מהתורה], ואינה נעשית בו אשת איש גמורה
28 [אלא בבאיא, אעפ"כ] - צריכה ממנו גט, ואינה נתרת לזר
29 אלא בחליצה.
30 ג. כיצד? העושה מאמר ביבמתו ולא רצה לבעל [אלא
31 להוציאה] - צריך לכתב לה גט, שחרי נתקדשה לו, וצריך
32 לחלץ לה, כדי להתירה לאחרים; שאין היבמה נתרת לזר
33 אלא אחר בעילת היבם או אחר חליצה; אבל הגט פוסלה
34 ליבום ואינו מתייר לזר, והמאמר אינו קונה בה קנן גמור
35 כבעילה.
36 ד. נתן מאמר ליבמתו, וחזר ונתן גט למאמרו - מה
37 שעשה [-] [המאמר], הרי בטלו, והתרה. ויראה לי, שלא
38 התרה אלא לאחיו; אבל זה שנמן הגט, נאסרה עליו.
39 ה. נתן גט לזקתו ולא למאמרו - פסלה עליו ועל שאר
40 האחין, כמו שבארנו; וצריכה גט למאמרו [להפקיע
41 קידושיה], וחליצה להתירה לזר.
42 ו. המאמר שנמן ליבמה תחלה, ולא קדמו דבר אחר, ולא
43 נעשה אחריו דבר אחר, אלא אם בעל אותה זה שנמן לה
44 המאמר - הוא הנקרא 'מאמר פשר'. ואם קדמו גט או
45 חליצה, בין מיבם זה בין מיבם אחר, בין בה בין בצרתה,
46 וכן אם קדמתו בעילה בצרתה, בין ממנו בין מאחיו, או

47 שנעשה אחריו גט או חליצה, בין בה בין בצרתה, בין
48 ממנו בין מאחיו, או שבעל או נתן מאמר אחר לצרתה,
49 בין הוא בין אחיו, או שנמן לה אחיו מאמר אחר או
50 בעלה - הרי זה נקרא 'מאמר פסול'; בין המאמר
51 שקדמוהו המעשים האלו, בין המאמר שנחאחרו אחריו.
52 ז. כיצד? נתן גט או חלץ ליבמתו, וחזר ונתן מאמר לה
53 או לצרתה, בין הוא בין אחיו, או שבא על יבמתו או נתן
54 לה מאמר, וחזר ונתן מאמר אחר לצרתה, בין הוא בין
55 אחיו, או שנמן מאמר ליבמתו, וחזר אחיו ונתן לה מאמר
56 אחר או בעלה - הרי זה מאמר פסול, בין המאמר הראשון
57 בין המאמר האחרון.
58 ח. נמצאת למד, שהמאמר - בין שקדמו מאמר אחר, או
59 גט, או חליצה, או בעילה, בין שקדם המאמר לאחד מאלו
60 - הרי זה מאמר פסול; חוץ מן הנותן מאמר ובעל לבעלת
61 המאמר - שזה היא פה הלכתה.
62 ט. הבעילה שבעל היבם את יבמתו תחלה, או אחר
63 מאמרו בה, ולא קדמה דבר אחר - נקראת 'בעילה
64 כשרה'. ואם קדמה מאמר מאחיו, או גט בין ממנו בין
65 מאחיו, בין בה בין בצרתה, או אם קדמה מאמר בצרתה,
66 בין ממנו בין מאחיו - הרי זו נקראת 'בעילה פסולה'.
67 י. החליצה שחולץ היבם ליבמתו תחלה, אם לא קדמה
68 דבר אחר - נקראת 'חליצה מעלה'. ואם קדמה גט או
69 מאמר, בין מיבם זה בין מאחיו, בין בה בין בצרתה -
70 הרי זו נקראת 'חליצה פחותה'.
71 יא. יבמות רבות הבאות מבית אחד [שהניח המת נשים
72 רבות], פינן שנבעלה אחת מהן בעילה כשרה, או נחלצה
73 חליצה מעלה - התרו הכל, ונסתלקה זקת היבום [קשר
74 היבם] מעליהן. ואם נבעלה אחת מהן בעילה פסולה, או
75 נתן לה מאמר פסול - נאסרו כלן ליבום; וצריכה גט זו
76 שנבעלה או שנמן לה המאמר, וצריכה אחת מהן חליצה
77 להתייבן לזר, שאין זקת היבום מסתלקת בבעילה פסולה.
78 יב. נחלצה אחת מהן חליצה פחותה - התרה להנשא לזר,
79 זו שנחלצה. אבל צרתה אסורה עד שתחלץ גם היא, או
80 עד שיחלצו כל האחין לראשונה שנחלצה החליצה
81 הפחותה, שאין חליצה פחותה מסלקת זקת היבום מבית
82 זה עד שתחזר על כל האחין, או עד שתחלץ כל אחת מהן.
83 יג. כל יבמה שנבעלה ליבמה, בין בעילה כשרה בין
84 בעילה פסולה, ואפלו בעלה אחר שחלץ לה, בין הוא בין
85 אחיו, בין לשם אישות בין לשם יבמות, ואפלו בעל צרתה
86 אחר שבעל בעילה כשרה, בין הוא בין אחיו - הרי זו
87 צריכה גט, שחרי נעשית אשת איש בבעילה. וכן כל יבמה
88 שנמן לה מאמר, בין מאמר פשר בין מאמר פסול - הרי
89 זו צריכה גט מפני המאמר, כמו שבארנו; ואחר כך יסור
90 אסור המאמר.
91 יד. כבר בארנו, שהגט אינו דוחה היבמה דחייה גמורה
92 [להתירה לזר], וכן המאמר אינו קונה בה קנן גמור; אבל
93 הבעילה קונה קנן גמור, והחליצה דוחה אותה דחייה

- 1 גמורה. לפיכך גט אחר גט ביבמה, או מאמר אחר מאמר
 2 [כדלהלן] - מועיל; אבל בעילה אחר בעילה, וחליצה אחר
 3 חליצה - אין האחרונה מועלת כלום. וכן גט או חליצה
 4 אחר הבעילה אינם כלום.
 5 טו. ביצד? יבם שנתן גט ליבמתו, וחזר ונתן גט לצרתה -
 6 הרי זה אסור בקרובות שתיהן. וכן שני יבמין שנתנו שני
 7 גטין ליבמה אחת זה אחר זה - הרי זה כגרושה לשניהן,
 8 ושניהן אסורין בקרובותיה; ואחד מהן חולץ. וכן אם נתן
 9 גט ליבמתו, ונתן אחיו גט לצרתה - כל אחד אסור בקרובות
 10 זו שנתן לה הגט; וכן אם נתנו מאמר אחר מאמר, כמו
 11 שבארנו. אבל היבם שחלץ ליבמתו, וחזר וחלץ לצרתה בין
 12 הוא בין אחיו, וכן שני יבמין שחלצו זה אחר זה ליבמה
 13 אחת - אין חליצה אחרונה כלום, ואין החולץ אותה אסור
 14 בקרובותיה, שזה כחולץ לשאר הנשים שאין לו עליה זקה.
 15 טז. וכן הבעל יבמתו, וחזר בין הוא בין אחיו וחלץ לה
 16 או לצרתה - אין חליצה זו כלום; וכן אם חזר אחיו ונתן
 17 גט לה או לצרתה, אינו כלום. חזר אחיו ונתן לה מאמר,
 18 או בעל - לא עשה כלום; מאחר שבעל אחיו תחלה, קנה
 19 קננו גמור, ואין הקדושין תופסין באשת איש. אבל אם נתן
 20 מאמר לצרתה, או בעל צרתה - צריכה גט, כמו שבארנו.
 21 יז. שני יבמין שיבמו שתי יבמות הבאות מבית אחד [נשי
 22 אח אחד], ולא נודע מי יבם תחלה - שניהן יוציאו בגט
 23 ויתרו זרזים, ואסורות ליבמין. לפיכך, ראובן שהיה
 24 בירושלים, ולו שתי נשים, אחת בעכו ואחת בצור,
 25 ושמואל אחיו בעכו ולוי אחיו בצור, ושמועל שמת ראובן
 26 - הדין נתן שלא יבם אחד מהן עד שיודע מה עשה אחיו,
 27 שמא קדם ויבם. קדם אחד מהן ויבם - אין מוציאין מידו,
 28 עד שיודע שאחיו יבם תחלה. רצה האחד לחלץ קדם
 29 שיודע מה עשה אחיו - אין מונעין אותו.
 30 יח. יבם קטן בן תשע שנים יום אחד - ביאתו כמאמר
 31 מן הגדול, שאינו קננו גמור. ומאמר בן תשע שנים יום
 32 אחד - אם נתנו תחלה מועיל, והרי הוא פוסל בו על
 33 הגדול [מלייבמה]; אבל אם נתנו בסוף, אינו כלום. וגטו
 34 וחליצתו אינם כלום, בין בתחלה בין בסוף.
 35 ט. ביצד? בן תשע שנים יום אחד שבא על יבמתו, או
 36 שנתן לה מאמר תחלה - פסלה על שאר האחים. אבל אם
 37 עשה הגדול מאמר ביבמתו, וחזר בן תשע שנים יום אחד
 38 ונתן לה או לצרתה מאמר - לא עשה כלום, ולא פסלה
 39 על אחיו הגדול; חזר בן תשע ובא עליה או על צרתה
 40 אחר מאמר אחיו הגדול - פסלה על הגדול, כשני גדולים
 41 שעשו מאמר אחר מאמר, כמו שבארנו.
 42 כ. בן תשע שנים יום אחד שבא על יבמתו, וחזר אחיו
 43 הגדול ובא עליה, או חלץ, או נתן גט לה או לצרתה -
 44 הרי זה פסלה על הקטן; וכן אם חזר הקטן ובא על צרתה,
 45 או בא אחיו האחר שהוא בן תשע שנים יום אחד עליה
 46 או על צרתה - נפסלה עליו, פדין מאמר ומאמר.
 47 כא. בן תשע שנים יום אחד שבא על יבמתו, והגדיל
- ולא בא עליה משהגדיל - צריכה גט, וחליצה; גט - מפני
 ביאתו שהיא כמאמר; וחליצה - להתיירה לזר, שהרי לא
 נבעלה בעילה שקונה קננו גמור. ואם בא עליה משהגדיל,
 הרי זו צריכה גט בלבד.
 כב. ואחד בן תשע שנים יום אחד, ואחד בן עשרים שנה
 שלא הביא שתי שערות [שדינו כקטן] ולא נולדו בו סימני
 סריס [מין עקור], כמו שבארנו בתחלת הספר.
 כג. קטנה [יתומה שהשיאה] שראויה למאן [ידה במיאון
 בבעלה כדי לבטל נישואיה], והחרשת - אף על פי
 שקדושי שתייהן מדברי סופרים כמו שבארנו - שני מיני
 קדושים הן: קטנה - יש לה קדושים כפי שלא ינהגו בה
 מנהג הפקר, וקדושיה תלויין [בספק] עד שתגדיל. וחרשת
 - תקנו לה נשואין כפי שלא תשאר פנויה לעולם
 [וקידושיה מדרבנן בלבד], לפיכך אם היו כל היבמות
 הבאות מבית אחד קטנות או חרשות - ביאתה של אחת
 מהן פוטרת את כלן.
 כד. הייתה אחת חרשת ואחת קטנה - אין ביאת אחת מהן
 פוטרת צרתה. וכיצד תקנתן? מלמדן את הקטנה שתמאן,
 וכונס את החרשת; ואם רצה לגרשה - כותב לה גט אחר
 שיבוא עליה, ותתר לזר.
 כה. הייתה אחת פקחת ואחת חרשת - ביאת הפקחת או
 חליצתה, פוטרת את החרשת; ואין ביאת החרשת פוטרת
 את הפקחת, שאין קדושיה אלא מדבריהן. וכן גדולה
 וקטנה - ביאת הגדולה או חליצתה פוטרת את הקטנה, ואין
 ביאת הקטנה פוטרת את הגדולה.
 כו. היו שתייהן קטנות הראויות למאן, ובא היבם על אחת
 מהן, וחזר ובא הוא או אחיו על השניה - לא פסל את
 הראשונה; אבל מלמדן את השניה שתמאן, ויקנס זה את
 יבמתו הקטנה שנבעלה תחלה.
 כז. וכן הדין בקטנה וחרשת, שבא היבם תחלה על
 הקטנה, וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת - לא פסל את
 הקטנה, והחרשת צריכה גט; שביאת הקטנה מעלה מביאת
 החרשת, שהקטנה ראויה לאחר זמן [כשנתגדל תהיה
 מקודשת מדאורייתא]; לפיכך יקנס הקטנה שנבעלה תחלה.
 כח. בא היבם תחלה על החרשת, וחזר ובא או אחיו
 על הקטנה - פסל את החרשת; ומלמדן את הקטנה
 שתמאן, והחרשת יוצאה בגט.
 כט. היו אחת פקחת ואחת חרשת, בא היבם על הפקחת,
 וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת - לא פסל את
 הפקחת, והחרשת צריכה גט. בא היבם על החרשת, וחזר
 הוא או אחיו ובא על הפקחת - פסל את החרשת,
 והחרשת יוצאה בגט, והפקחת בגט וחליצה.
 ל. היו גדולה וקטנה, בא על הגדולה, וחזר הוא או אחיו
 ובא על הקטנה - לא פסל את הגדולה; ומלמדן את
 הקטנה שתמאן. בא על הקטנה, וחזר ובא הוא או אחיו
 על הגדולה - מלמדן את הקטנה שתמאן; ויקנס הגדולה,
 שבעלתה קונה קננו גמור.

47 הרי הן כמיין בפני עצמו. "והיה הבכור אשר תלד" - פ'ט 47
 48 לאילונית, שאינה ראיה לולד מתחלת בריתה. "לא תהיה
 49 אשת המת" - פ'ט לאשת שוטה וקטן, מפני שאין להן
 50 אישות כלל. "ולקחה לו לאשה" - פ'ט לערוה, שאין לו
 51 ביה לקוחין.
 52 ט. כיצד? יבמה שהיא ערוה על יבמה [- יבם שלה], כגון
 53 שהיתה אחות אשתו, או אמה, או בתה - הרי זו פטורה
 54 מן החליצה ומן היבום, ואין לה עליה זקה כלל, שנאמר:
 55 "ולקחה לו לאשה ויבמה" - מי שראייה ללקוחין וקדושין
 56 תופסין בה, היא שהיא זקוקה ליבם.
 57 י. היתה היבמה אסורה על יבמה אסור לאו, או אסור
 58 עשה, או שהיתה שניה - הרי זו חולצת ולא מתבבמת.
 59 ומפני מה צריכה חליצה? מפני שיש בה לקוחין; הואיל
 60 וקדושין תופסין בהן, הרי הן זקוקות ליבם. ומן הדין היה
 61 שיתבבמו, שהיבום מצות עשה, וכל מקום שאמה מוצא
 62 עשה ולא תעשה, כבוא עשה וידחה את לא תעשה; אבל
 63 תבבמו גורו, שלא יתבבמו תבבי לאוין ולא שניות - גזירה
 64 שמה כבוא עליה ביאה שניה, והרי ביאתה אסורה ואין
 65 שם מצוה, שאין מצות עשה אלא ביאה ראשונה בלבד.
 66 לפיכך, אם עבר ובעל יבמתו האסורה משום לאו או
 67 משום עשה, ואין צריך לומר שניה [היינו ערוה מדרבנן]
 68 - הרי זה קנה קנני גמור, ומוציאה בגט; והיא וכל צרותיה
 69 מתרות לזר, שהרי נפטרו.
 70 יא. ויבמה שהיא אלמנה מן הנשואין, וכא עליה כהן גדול
 71 - לא נפטרה צרתה, שאין עשה [מצות יבום] דוחה את לא
 72 תעשה ועשה [איסור אלמנה לכהן ג], והואיל לא קנה מן
 73 התורה קנני גמור, לא התרה צרתה לזר עד שתחליץ.
 74 יב. היתה היבמה ערוה על בעלה, כגון שעבר או טעה
 75 ולקח אחותו מאביו, ונפלה לפני אחיו - אין זו [נחשבת]
 76 אשתו [של המת], שאין קדושין תופסין בה, ואינה לא בת
 77 יבום ולא בת חליצה; ואם היתה לה צרה, חולצת או
 78 מתבבמת. ואם היתה זו שהיא ערוה על הבעל מתרת ליבם,
 79 ורצה הבכור לשא אותה וליבם צרתה - הרשות בידו.
 80 יג. היתה היבמה אסורה על בעלה משום לאו, או משום
 81 עשה, או שהיתה שניה לבעל, ולא היתה אסורה על הבכור
 82 מצד מאלו הצדדים - הרי זו מתרת ליבם; חוץ ממחזיר
 83 גרושתו משנשאת ומת - שהיא חולצת ולא מתבבמת. וכן
 84 יבמה שהיא ספק ערוה על הבכור, או ספק ערוה על בעלה -
 85 הרי זו חולצת ולא מתבבמת. לפיכך, מי שקדש אשה בספק
 86 קדושין, ואחר כך מת אחיו שהיה נושא אחותה, ונפלה לו
 87 ליבום שהיא ספק אחות אשתו - הרי זו חולצת ולא
 88 מתבבמת; ומוציא את אשתו בגט מספק. ושתייהן אסורות
 89 עליו: יבמתו, מפני שהיא ספק ערוה; וארוסתו, מפני שהיא
 90 ספק קרובה חלוצתו, שהיא כשניה, כמו שבארנו.
 91 יד. מי שמת אחיו והניח שתי נשים, האחת אסורה עליו
 92 משום ערוה, והשניה אינה ערוה - כשם שהערוה פטורה
 93 מן החליצה ומן היבום, כף צרתה פטורה; ולא נפלה לו

יום שני י"ט אייר ה'תשע"ג

1

פ'ק ו

2

3 א. יש אחים שהן ראויין ליבום או לחליצה; ויש אחים
 4 שאינן ראויין, לא ליבום ולא לחליצה, ואין להן זקה נקשר
 5 ליבומה כלל, אלא יבמתו מתרת לזר. ויש אחים שהן
 6 ראויין לחליצה, ואינן ראויין ליבום; ויש אחים שהן
 7 ראויין ליבום, ואינן ראויין לחליצה.

8 ב. ואלו שאין להן זקה כלל: סריס [מין עקר] חמה
 9 [מלידה] ואנדרוגיניוס [יש בו סימני זכרות ונקבות] - מפני
 10 שאינן ראויין לולד [להוליד], ולא היתה להן שעת הכשר.
 11 ג. ואלו מיבמין ולא חולצין: החרש והשוטה והקטן, מפני
 12 שאין בהן דעת לחליץ. וכשבים החרש, אינו מוציא לעולם,
 13 מפני שבעלתו עושה אותה אשת איש גמורה, ואין
 14 גרושיו גרושין גמורין; וכן תשע שנים יום אחד שיבם,
 15 אינו יכול לגרש עד שיגדיל, כמו שבארנו.

16 ד. ואלו חולצין ולא מיבמין: הספקות - כגון שהיתה ספק
 17 ערוה - ופצוע דבא [נפצעו ביציו] וברות שפכה [נכרת
 18 גידו] וכיוצא בהן ממיני הסריס, והזקן ביותר שמשש כחו
 19 וכשל; ואם בעל סריס [שנסתרו בידו -] אדם - קנה, שהרי
 20 היתה להן שעת הכשר, ומוציא בגט, מפני שהוא אסור
 21 לבוא בקהל. והטמטום [שארין בו לא סימני זכרות ולא
 22 נקבות] חולץ ולא מיבם, מפני שהוא ספק; ואם נקרע
 23 [נותח] ונמצא זכר - רצה חולץ, רצה מיבם. ושאר האחים
 24 - או חולצין או מיבמין.

25 ה. יש יבמות שהן ראויות לחליצה או ליבום; ויש יבמות
 26 שהן ראויות ליבום, לא לחליצה; ויש יבמות שהן ראויות
 27 לחליצה, לא ליבום; ויש יבמות שאינן ראויות לא
 28 לחליצה ולא ליבום, ואין עליהן זקה כלל, ומתרות להנשא
 29 לזר.

30 ו. ואלו שמתבבמות ולא חולצות: החרשת והשוטה
 31 והקטנה, לפי שאין בהן דעת לקרות ולהבין; ואם רצה הבכור
 32 לגרש את החרשת בגט אחר שיבעל אותה, הרי זה מגרש.

33 ז. ואלו חולצות ולא מתבבמות - אסורי לאוין, והשניות,
 34 ואסורי עשה, כמו שיתבאר. וכל אשה שהיא ספק מגרשת,
 35 חולצת ולא מתבבמת - שמה יפגע [יכשל] בערוה, שאשת
 36 אחיו שגרשה אסורה עליו משום ערוה. אבל מי שהיא
 37 מקדשת לאחיו בספק קדושין - הרי היא כשאר כל
 38 היבמות, וחולצת או מתבבמת; שאין כאן דבר לחוש לו.
 39 וכן אשת החרש וזקנה ועקרה, הרי הן כשאר כל היבמות
 40 - רצה חולץ, רצה מיבם; שזקנה ועקרה היתה להן שעת
 41 הכשר.

42 ח. ואלו הן שהן פטורות מן החליצה ומן היבום: אשת
 43 סריס חמה ואנדרוגיניוס, ואשת השוטה, ואשת הקטן,
 44 ואילונית [עקרה], ומי שהיא ערוה [קרובה], שנאמר: "ולא
 45 ימחה שמו מישראל" - פ'ט לסריס חמה ואנדרוגיניוס,
 46 ששמן מחוי, הואיל ואינן ראויין לולד מתחלת בריתן,

48 **כא.** שתי יבמות הבאות מבית אחד, שהאחת מהן ערוה
 49 על היבם, והרי הערוה אילונית - צרתה מתרת, וחולצת
 50 או מתבכמת: הואיל והאילונית אינה בת יבום - הרי זו
 51 כמו שאינה, ונפלה זקתו על צרתה בלבד. וכן אם גרש
 52 אחיו את הערוה או מאנה בו [שהיתה קטנה, שדי לה
 53 במיאון לבטל נישואיה] קדם שימות, או שמתה בחי
 54 בעלה, ואחר כך מת אחיו - הרי צרתה מתרת, וחולצת או
 55 מתבכמת; ואין אומרים: 'הואיל ונעשית צרה לערוה שעשה
 56 אחת, תאסר לעולם', שאין הצרה אסורה, עד שתהיה צרת
 57 ערוה בשעת נפילה ליבום.
כב. היתה זו שהיא ערוה על היבם מקדשת לאחיו שמת
 58 בספק, או מגרשת ממנו בספק, או שהיתה [הערוה] קטנה
 59 הראויה למאן ולא מאנה באחיו בחייו, אף על פי שמאנה
 60 ביבם - צרתה חולצת ולא מתבכמת.
כג. הלכה צרת הערוה ונשאת לאחר, ואחר כך נמצאת
 61 הערוה אילונית - תצא הצרה מבעלה ומיבמה; וצריכה גט
 62 מבעלה וחליצה מיבמה כדי להתירה לשוק [לכל העולם].
כד. יבם שיבם הצרה מפני שדמו שהערוה אילונית,
 63 ונמצאת הערוה שאינה אילונית - תצא מיבמה בגט, והולד
 64 ממזר.
כה. שלשה אחים, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, ואחד
 65 נשוי נכרית - מת הנשוי נכרית, ואחר כך מת אחד מבעלי
 66 אחיות - הרי הנכרית חולצת ולא מתבכמת, מפני שהיא
 67 צרת אחות אשתו, בזקת אחיו שמת אחרון. ולא עוד, אלא
 68 אפלו גרש האחד מבעלי אחיות את אשתו אחר שמת
 69 הנשוי נכרית, ומת המגרש - הרי הנכרית חולצת ולא
 70 מתבכמת, הואיל ונעשית צרת אחות אשתו בזקת שעשה
 71 אחת; שאם תתיבם, שמא יבואו ליבם אותה ואפלו לא
 72 גרש זה שמת אחרון את אשתו.
כו. ומפני מה לא גזרו דבר זה בנשואין, שהרי צרת ערוה
 73 בנשואין, אם גרש את הערוה ומת - צרתה מתרת ליבם,
 74 כמו שבארנו? מפני שאסור צרת הערוה בנשואין ידוע
 75 לכל, ואינן באין להתיר הצרה אם לא גרש הערוה; ואסור
 76 צרת ערוה בזקת אינו ידוע לכל, ובאין להתיר הצרה
 77 ואפלו לא נתגדשה הערוה.
כז. שלשה אחים נשואין שלש נשים נכריות, ומת אחד
 78 מהן, ועשה השני מאמר [קידושי כסף] ביבמתו, ומת קדם
 79 שייבם, ונפלו שתייהן לפני היבם - הרי אלו חולצות ולא
 80 מתבכמות; מפני שבעלת המאמר עליה זקת שני יבמין,
 81 ונמצאת כאלו היא אשת שני מתים; ודרשו חכמים ואמרו:
 82 "אשת המת", לא אשת שני מתים. לפיכך, כל אשה
 83 שעליה זקת שני יבמין, חולצת ולא מתבכמת, וכן צרתה;
 84 ואסורן מדברי סופרים.
כח. ומפני מה לא יחליץ לבעלת המאמר שעליה זקת שני
 85 יבמין, ויבם צרתה? גזרה, שלא יאמרו: 'שתי יבמות
 86 הבאות מבית אחד, אחת חולצת ואחת מתבכמת'; וליפיכך
 87 אסרו אף צרתה.

1 זקה על בית זה כלל, שאמר: "אשר לא יבנה את בית
 2 אחיו" - בית שיש לו לקוחין באיזו מהן שרצה, הוא שיש
 3 לו עליו זקה; ובית שמקצתו אינו כולל לבנותו, שהרי אין
 4 לו בו לקוחין - אינו בונה אפלו מקצתו שהוא מתר.
 5 ונמצאת צרת הערוה ערוה עליו משום אשת אחיו - שהרי
 6 אין לו עליה זקה.
טו. לפיכך ראובן שמת והניח שתי נשים, האחת ערוה
 7 על שמעון ושתייהן ראויות ללוי - אין לשמעון זקה על
 8 בית זה, והרי שתייהן פחת זקת לוי; יבם לוי האחת מהן
 9 שהיא צרת ערוה של שמעון, והיתה לו אשה אחרת, ומת
 10 לוי ונפלו שתייהן לפני שמעון - שתייהן פטורות מן
 11 החליצה ומן היבום משמעון; האחת, מפני שהיתה צרת
 12 ערוה; והשנייה, מפני שהיא צרתה. וכן הדין בצרת צרתה
 13 עד סוף העולם - שכל אשה שאין לו עליה זקה, באסור
 14 אשת אח עומדת לעולם.
טז. וכן אשת אחיו שלא היה בעולמו [שנולד אחר שמת],
 15 הואיל ואין לו עליה זקה - שאמר: "פי ישובו אחים
 16 יתרו", עד שישבו שניהן בעולם. ואם לא היתה ביניהן
 17 ישיבה בעולם - הרי זו ערוה עליו לעולם משום אשת אח,
 18 ופטורת צרתה.
יז. כיצד? ראובן שמת והניח אשה, ונפלה לפני שמעון,
 19 ואחר שמת ראובן נולד ללוי, בין שנולד קדם שיבם שמעון
 20 אשת ראובן בין שנולד אחר שיבמה - הרי אשת ראובן
 21 ערוה על לוי לעולם; לפיכך אם מת שמעון ונפלה זו
 22 וצרתה לפני לוי - שתייהן פטורות מן החליצה ומן היבום.
יח. עשה שמעון מאמר [קידושי כסף] כתקנת חכמים קודם
 23 יבום] ביבמתו אשת ראובן, ומת קדם שייבם אותה - הרי
 24 לוי חולץ לצרתה, ולא מיבם; שאין המאמר קונה ביבמה
 25 קנן גמור, כמו שבארנו.
יט. אשה שזנת פחת ברצון ובעדים, ומת קדם
 26 שיגרשה, ונפלה לפני יבם - הרי היא פטורה מן החליצה
 27 ומן היבום וכן צרתה, כאלו היתה ערוה על היבם; מפני
 28 ששטמאה פתובה בה בעריות, שאמר: "והיא נטמאה".
 29 אכל שוטף [שקינא לה בעלה שלא תיטת עמ פלוני
 30 ונסתרה עימו] שמת בעלה קדם שישקנה מי המרים
 31 [הבודקים אם זינתה], או שאינה בת שתייה [כגון ארוסה]
 32 אלא בת גרושין - הרי זו חולצת ולא מתבכמת; ואם היתה
 33 לה צרה - הרי צרתה מתרת, וחולצת או מתבכמת.
כ. וכן שתי יבמות הבאות מבית אחד, שהיתה האחת מהן
 34 שניה על היבם, או מחיבי לאוין, או מחיבי עשה, או
 35 אילונית [עקרה] - הרי צרתה מתרת, וחולצת או מתבכמת.
 36 אכל החולץ ליבמתו, והלכה אחות חלוצתו, או אמה,
 37 וכיוצא בהן ונשאת לאחיו, ולו אשה אחרת, ומת ונפלו
 38 שתייהן לפניו - פשם שקרובת חלוצתו אסורה עליו, כך
 39 צרתה אסורה; והרי שתייהן פשניות לו, וחולצות ולא
 40 מתבכמות. ומפני מה אסרו צרת קרובת חלוצתו? מפני
 41 שמתחלפת בצרת חלוצתו [ויאמרו צרת חלוצתו נשא].

האחות השני, ונפלה האחות השנייה לפני האח השלישי - 48
הרי זה נותן גט לכעלת המאמר וחולץ לה, וחולץ 49
לאחותה האחרונה, כדי להתיירן לזר. 50
ז. מת זה שעשה המאמר, והיתה לו אשה אחרת, ונפלו 51
שתייהן לפני בעל האחות - בעלת המאמר פטורה מן 52
החליצה וכן היבום, שהרי היא אחות אשתו; והאשה 53
האחרת, חולצת ולא מתיבמת, שאין המאמר קונה קנין 54
גמור עד שיפטר את הצרה. 55
ח. אחד מן היבמין שקדש אחות יבמתו - אומרין לו: 56
'המתן ואל תגורשנה ואל תשאנה עד שייבם אחיך, או 57
יחלץ, ליבמה זו הזקוקה לכלכם'. חלץ לה אחיו, או 58
יבמה, או שמתה היבמה - הרי זה יכנס ארוסתו; מתו 59
אחיו כלם - מוציא את ארוסתו בגט, ויבמתו בחליצה. 60
ואם מתה ארוסתו, בין שמתה קדם מיתת האחים בין 61
שמתה לאחר מיתתן - חזרה היבמה להתרה, ורצה מיבם 62
רצה חולץ. 63
ט. שלשה אחים, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, ויש 64
לכל אחת משתייהן צרה, ומתו הנשואין את האחות, ונפלו 65
האחיות וצרותיהן ליבום - אם חלץ לצרות, נפטרו אחיות; 66
אבל אם חלץ לאחיות, לא נפטרו צרותיהן עד שיחלצו 67
הצרות; מפני שהחליצת אחיות חליצה שאינה מעלה נכי 68
אינו ראויות להתייבם, וחליצה שאינה מעלה אינה 69
פטורת את הצרה, כמו שבארנו. 70
י. ויבאה לי, שכף הדין בשתי יבמות הבאות מבית אחד, 71
והאחת מהן אסורה על יבמה משום שניה וכיוצא בה, או 72
מסביב לאוין, או מסביב עשה - שאם חלץ לאסורה 73
[שחליצתה פחותה], לא התרה צרתה; חלץ לצרה, התרה 74
האסורה. 75
יא. שלשה אחים, שנים מהן נשואין שתי אחיות, 76
והשלישי נשוי נכרית, מת אחד מבצעי אחיות, ויבם הנשוי 77
נכרית את אשתו, ואחר כך מתה אשתו של שני, ואחר כך 78
מת השלישי, ונפלו שתי נשוי לפני השני שאין לו אשה 79
- הרי אלו פטורות מן החליצה וכן היבום: האחת, מפני 80
שהיתה אחות אשתו בשעה שמת אחיו הראשון, נאסרה 81
עליו לעולם משום אשת אח, כדין אשת אחיו שלא היה 82
בעולם; והנכרית, משום צרתה. 83
יב. וכן שני אחים נשואין לשתי אחיות, ומת אחד מהן, 84
ואחר כך מתה אשתו של שני - הרי זו אסורה עולמית, 85
הואיל ונאסרה עליו שעת נפילה. אבל המגרש את אשתו 86
והחזירה ומת - הרי זו מתרת ליבם; ואף על פי שהרי 87
נאסרה עליו בחיי אחיו בשעה שגרשה, הרי חזרה להתרה, 88
וכשמת אחיו - בהתרה היתה עומדת. 89
יג. קטנה שהשיאה אביה, וגרשה בעלה, והחזירה ומת, 90
ועדין היא קטנה - הרי זו אסורה ליבם; מפני שגרשה 91
גרושין גמורין, שהרי אביה השיאה; ואין חזרה 92
[שנישאת בשנית] חזרה גמורה, שאין קדושי קטנה גמורין, 93
כמו שבארנו. 94
יד. והוא הדין למגרש פקחת, ונתקרשה, והחזירה ומת, 95

כט. עשה מאמר ביבמתו, ונתן גט למאמרו, ומת - חזרה 1
להתרה, שהמאמר שאסרה הרי בטלו [ע"י הגט]; ורצה 2
חולץ לה, רצה מיבם. 3
ל. בן תשע שנים יום אחד שבא על יבמתו, ומת פשהוא 4
קטן, ונפלה פעם שניה לפני אחיו הגדול - הרי זו חולצת 5
ולא מתיבמת; שביאת בן תשע כמאמר מן הגדול, כמו 6
שבארנו, ונמצא עליה זקת שני יבמין. 7
לא. מי שחציה שפחה וחציה בת חורין, שנתקדשה 8
לראובן ונשתחררה, וחזרה ונתקדשה לשמעון, ומתו 9
שניהם - מתיבמת ללוי, ואינה אשת שני מתים; אם קדושי 10
ראובן קדושין, אין קדושי שמעון כלום; ואם קדושי 11
שמעון קדושין, אין קדושי ראובן כלום. 12

פרק ז

א. שנים מן האחים נשואין לשתי אחיות, ומתו שניהן, ולא 14
נודע איזה מהן מת ראשון - הואיל ואי אפשר ליבם שתייהן, 15
והרי זקה [רשות וקשר היבום] נפלה על שתייהן - שתייהן 16
חולצות ולא מתיבמות; ואפלו היתה אחת מהן אסורה על 17
היבם משום שניה [ערוה מדרבנן], או מסביב עשה, או 18
מסביב לאוין - הרי אלו חולצות ולא מתיבמות. אבל אם 19
היתה אחת מהן ערוה עליו, כגון שהיתה אם אשתו, או 20
בתה - הרי אחותה מתרת לו, ורצה חולץ רצה מיבם; שהרי 21
לא נפלה זקתו על שתייהן, שאין זקה על הערוה. 22
ב. היתה אחת מהן אסורה על יבם זה משום ערוה, 23
והאחרת אסורה על היבם השני משום ערוה - האסורה 24
לזה מתרת לאחיו, והאסורה לזה מתרת לאחיו, שהרי 25
נפלה זקת כל אח מהן על המתרת לו בלבד; ורצה חולץ 26
לו המתרת לו, רצה מיבם. 27
ג. מת אחד מן האחים, ונפלה אשתו ליבום, ואחר כך מת 28
שני, ונפלה אשתו שהיא אחות הראשונה ליבום, והרי 29
שתייהן קממות - שתייהן חולצות ולא מתיבמות, כמו שבארנו. 30
ד. מתה האחרונה - חזרה הראשונה להתרה, וחולצת או 31
מתיבמת. מתה הראשונה - הרי האחרונה באסורה עומדת, 32
וחולצת ולא מתיבמת: שהרי לא היתה ראויה ליבום 33
בשעת נפילתה. וכן אם קדם אחד מן האחים וחלץ 34
לאחרונה - התרה הראשונה לשאר האחים; שהרי הזקה 35
שאסרה אותה, הסירה אחיו בחליצתו. 36
ה. וכן אם היתה הראשונה ערוה על אחד מהן, וקדם 37
ויבם את האחרונה שהיא מתרת לו - התרה הראשונה 38
לשאר האחים; שהרי האחרונה שאסרה אותה עליהם, 39
נתיבמה למתרה לה. אבל אם היתה האחרונה היא שאסרה 40
על אחד מהן בלבד משום ערוה, הרי הוא מיבם לראשונה. 41
ישאר האחים אסורין בשתייהן, וחולצין ולא מיבמין כמו 42
שבארנו; ואם קדמו ויבמו כל אחד אחת מן האחיות, 43
מוציאין מידן. 44
ו. שלשה אחים, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, מת אחד 45
מבצעי אחיות, ועשה השלישי ביבמתו מאמר [קידוש] 46
בכסף כתקנת חכמים לפני היבום, ואחר כך מת בעל 47

מצוות לא תעשה; וזה הוא פ'טן: (א) לקנס המפתה; 47
 (ב) שישא האונס אנוסתו; (ג) שלא יגרש האונס; 48
 (ד) שתשב אשת מוציא שם רע תחת בעלה לעולם; 49
 (ה) שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו. ובאור מצוות 50
 אלו בפרקים אלו. 51

פ'ק א

א. מי שפטה בתולה, קונסין אותו משקל חמשים סלעים 53
 של כסף מזקק [טהור]; וזה הוא הנקרא 'קנס'. וכן אם אנס 54
 אותה. וקנס זה - מצות עשה של תורה, שנאמר: "ונתן 55
 האיש השכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף". 56

ב. ואיזה הוא מפתה ואיזה הוא אונס? מפתה - לרצונה; 57
 ואונס - שבא עליה בעל כרחה. כל הנבעלת בשדה - הרי 58
 זו בחזקת אנוסה, ודנין בו דין אונס, עד שיעידו העדים 59
 שברצונה נבעלה. וכל הנבעלת בעיר - הרי זו בחזקת 60
 מפתה, מפני שלא זעקה, עד שיעידו עדים שהיא אנוסה, 61
 כגון ששלה חרב ואמר לה: 'אם תזעקי, אהרג אותך'. 62

ג. המפתה שלא רצת להנשא למפתה, או שלא רצה אביה 63
 לתנה לו, או שלא רצה הוא לכנס - הרי זה נותן קנסה, 64
 והולך; ואין כופין אותו לכנס. ואם רצו ויכנסה - אינו 65
 משלם קנס, אלא פותח לה כתובה כשאר הבתולות. אבל 66
 האנוסה שלא רצת היא או אביה להנשא לאונס - הרשות 67
 בידם, ונותן קנס. רצת היא ואביה ולא רצה הוא - כופין 68
 אותו וכונס ונותן קנס, שנאמר: "ולו תהיה לאשה", הרי זו 69
 מצות עשה - אפלו היא חגרת או סומה או מצרעת, כופין 70
 אותו לכנס. ואינו מוציא לרצונו לעולם, שנאמר: "לא יוכל 71
 שלחה כל ימיו" - הרי זו מצות לא תעשה. 72

ד. ואין לה כתובה - שלא תקנו חכמים כתובה לאשה אלא כדי 73
 שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה, וזה אינו יכול להוציא. 74
 ה. היתה אנוסה זו אסורה עליו - אפלו מחביא עשה, ואפלו 75
 שניה [אסורה עליו מדרבנן] - הרי זה לא ישאנה; וכן אם 76
 נמצא בה דבר זמה [שזנתה] אחר שפנסה, הרי זה יגרשנה 77
 - שנאמר: "ולו תהיה לאשה", אשה הראויה לו. 78

ו. כהן גדול שאנס בתולה או שפטה אותה - הרי זה לא 79
 יכנס, מפני שהוא מצוה לשא את הבתולה, ובשעה שישא 80
 זו, אינה בתולה; ואם כנס, יוציא בגט. 81

ז. אף על פי שנאמר באונס: "לא יוכל שלחה" - כיון 82
 שקדמו [מצות -] עשה, שנאמר: "ולו תהיה", הרי נתקן 83
 לעשה [נתנה התורה אפשרות לתקן הלאו]; ונמצאת זו 84
 מצות לא תעשה שנתקנה לעשה, שאין לוקין עליה אלא אם 85
 לא קים עשה שבה, כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין. לפיכך 86
 אונס שעבר וגרש - כופין אותו להחזיר, ואינו לוקה; מתה 87
 גרושתו קדם שחיזרונה, או שנתקדשה לאחר, או שהיה 88
 כהן שאסור בגרושה - הרי זה לוקה; שחרי עבר על לא 89
 תעשה, ואינו יכול לקים עשה שבה. 90

ח. אין האונס או המפתה חייב בקנס, עד שיבוא עליה 91
 כדרכה, ובגדים; ואינו צריך התראה. ומאימתי יהיה לבת 92
 קנס? מאחר שלש שנים גמורות, עד שתבגר. נבעלה בתוך 93

לאחרון, והיו לה בנים מן הראשון ומן השני - אם מת זה 1
 הבה הספק - בני הראשון ובני האחרון חולצין לאשתו, 2
 ולא מבמין; שכל אחד מהן שיבוא ליבם, שמא אינו אחיו 3
 מאביו; והרי הוא אחיו מאמו בודאי, ואשת אחיו מאמו 4
 אסורה על האדם לעולם משום ערוה. וכן זה הבה הספק 5
 - חולץ לנשותיהן [של הוודאיים] ולא מיבם. 6

ז. היה בן לראשון ובן לשני, שלא מאשה זו שנשאת בתוך 7
 זמן [ג' חודשים], ומת אחד מהן - הרי זה הבה הספק חולץ 8
 לאשת זה שמת או מיבם; שאם אחיו מאביו הוא, הרי יבם 9
 את אשתו; ואם אינו אחיו מאביו - הרי אין ביניהן אהנה 10
 [קשר אחים] כלל, לפיכך מתר לו לשא את אשתו. 11

ח. מת הבה הספק - אחד משני הבנים הנדאין חולץ 12
 לאשתו תחלה, והשני מיבם על כל פנים: אם אחיו הוא, 13
 הרי יבם את אשתו; ואם אינו אחיו וכן האב האחר הוא, 14
 הרי נחלצה מאחי בעלה. 15

ט. מי שהלך בעלה למדינה אחרת ושקעה שמת ונשאת, 16
 ואחר כך בא הבעל הראשון, ומתו שניהם, לזה אחים ולזה 17
 אחים - אחיו של זה ואחיו של זה, חולצין ולא מבמין. 18
 י. חמש נשים שהיה לכל אחת מהן בן ידוע, ונתעברו 19
 חמשתן וילדו כאחת במחבוא, ונתעברו הולדות והגדילו 20
 התערבת, ונשאו נשים ומתו החמשה האנשים, ונפלו חמש 21
 הנשים לפני החמשה הבנים הנדאין, שאין אחד מהן יודע 22
 איזו היא אשת אחיו - ביצר תקנתו? ארבעה מהן חולצין 23
 לאחת תחלה, והחמישי ישא זו שנגחלצה ארבע חליצות 24
 על כל פנים. 25

יא. ביצר? אם אשת אחיו היא, הרי יבם אותה; ואם אינה 26
 אשת אחיו - הרי היא אשת אח אחד מהארבעה, והרי 27
 חלצו לה ארבעתם תחלה. וכן השניה - חולצין לה ארבעה, 28
 והאחד מן הארבעה זה שנשא הראשונה, והחמישי 29
 ישאנה. עד שנגמצאו הבנים החמשה נשאו החמש נשים, 30
 אחר שנגחלצה כל אחת מהן ארבע חליצות. 31

יב. ולעולם הנהר בכל הספקות בעקרים אלו; שכל מי 32
 שנסתפק לה שמא בת חליצה היא לאיש זה או אינה 33
 צריכה לחליצה ממנו - אינה נהרת להנשא לזר, עד 34
 שישלח לה אותו האיש; וכל מי שסתפק לה שמא ביאתה 35
 אסורה על איש זה, בין מדברי תורה בין מדברי סופרים 36
 - אינה מתבבמת לו. וכל שנגחלצה חליצה מעלה או נבעלה 37
 בעילה כשרה - התרה צרתה לזר. 38

יג. ועל הרף זו תבין ותורה בכל הספקות שיארעו לענן 39
 יבום וחליצה, שחרי בארנו כל העקרין שעליהן תסמוך. 40
 ותדע מי הוא שחולץ, ומי הוא שמבם, ומי היא הפטורה 41
 מן החליצה ומן היבום, ומי היא הראויה ליבום. 42

ברוך רחמנא דסייען

יום שלישי כ' אייר ה'תשע"ג

הלכות נערה בתולה

יש בכללן חמש מצוות - שלש מצוות עשה, ושתי

- 1 שלש שנים, אין ביאתה ביאה; בא עליה משבגרה, אין לה
 2 קנס - שגאמר: "נערה בתולה", לא הבוגרת.
- 3 ט. ואחת שלש לה אב, או שאין לה אב - יש לה קנס. ואלו
 4 שאין להן קנס: הבוגרת, והממאנת [קטנה יתומה שמיאנה
 5 בנישואין שהשיאוה], והאילונית [עקרה], והשוטה,
 6 והחרשת, ומי שיצא עליה שם רע בילדותה ובאו שנים
 7 והעירו שתבעה אותן לננות עמה, והמתגרשת מן הנשואין
 8 ועדין היא נערה בתולה. אכל המתגרשת מן הארוסין - אם
 9 גאנסה, יש לה קנס; ואם נתפתחה, אין לה קנס.
- 10 ל. הגיורת, והשבויה, והמשחררת [שפחה כנענית
 11 שנשתחררה] - אם נתגיירה ונפדית ונשתחררה והיא בת
 12 שלש שנים או פחות - יש לה קנס. ואם היתה בת שלש
 13 שנים ויום אחד ששנתגיירה או ששנפדית או ששנשתחררה,
 14 אין לה קנס; הואיל וביאתה ביאה, הרי הן כבעולות.
- 15 יא. היתה בתולה זו אסורה על האונס או המפתה - אם
 16 היתה מחיבי פרות, כגון אחותו ודודתו והנדה וכיוצא
 17 בהן, או שהיתה מחיבי לאוין - אם התרו בו, הרי זה לוקה
 18 ואינו משלם קנס; שאין אדם לוקה ומשלם. ואם לא היתה
 19 שם התרעה - הואיל ואינו חיב מלקות, הרי זה משלם קנס.
- 20 יב. היתה מחיבי עשה או שניה וכיוצא בה שאסורה
 21 מדברי סופרים - בין התרו בו בין לא התרו בו, חיב בקנס;
 22 שאין פאן מלקות.
- 23 יג. היתה מחיבי מיתת בית דין, כגון בתו ואשת בנו
 24 וכיוצא בהן - בין התרו בו, בין לא התרו בו - פטור מן
 25 הקנס, שגאמר [גבי נוגף אשה הרה ומת עובריה]: "ולא יהיה
 26 אסון - ענוש יענש", הא אם היה שם אסון [שמתה האשה],
 27 אין שם ענוש ואינו משלם דמי הולד; ואף על פי שהריגת
 28 האשה בשנגה, שהרי לא נתפוגו לה, שגאמר: "כי יצו
 29 אנשים, ונגפו אשה הרה" - הא למדת שלא חלק באסון בין
 30 שוגג למזיד לפטור מן התשלומין. והרי הוא אומר: "מכה
 31 נפש בהמה ישלמנה, ומכה אדם יומת" - מה מכה נפש
 32 בהמה, לא חלק בו בין שוגג למזיד לחיבו בתשלומין, אף
 33 מכה נפש אדם, לא חלק בו בין שוגג למזיד לפטור מן
 34 התשלומין.
- 35 יד. והוא הדין לכל עברה שיש בה מיתת בית דין, שאין
 36 בה תשלומין.
- 37 טו. בא עליה ומתה - הרי זה פטור מן הקנס, שגאמר:
 38 "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה", לא לאבי המתה;
 39 והוא שתמות קדם שתעמד בדין.
- 40 פרק ב
- 41 א. חמשים כסף של קנס, הם דמי הנאת שכיבה בלבד.
 42 וחיב המפתה לתן בשת ופגם, יתר על הקנס הקצוב
 43 בתורה; יתר עליו האונס, שהוא נותן את הצער;
 44 שהנבעלת ברצונה אין לה צער, ואנוסה יש לה צער; וכן
 45 הוא אומר באנוסה: "תחת אשר ענה".
- 46 ב. נמצא המפתה משלם שלשה דברים: קנס, ובשת,
 47 ופגם; והאונס, ארבעה: קנס, ובשת, ופגם, וצער.
- ג. קנס, שנה בכל; אחד הכא על בת כהן גדול, ואחד הכא
 על בת גר או ממורת - קנסה חמשים כסף. אכל הבשת
 והפגם והצער - אינן שוין בכל, וצריכין שומא [הערכה].
 ד. כיצד שמין הבשת? הכל לפי המביש והמתביש -
 שאינו דומה המביש נערה חשוכה וממשפחה מיחסה,
 למביש קטנה עניה בזויה; ואינו דומה המתביש מאדם
 חשוב וגדול, למי שבישו אחד מן הנבלים וקל מן הקלים.
 ה. ולפי זה, רואין הדנין מעלתה ומעלתו; ושמין כמה
 ממון ראוי לאביה ולמשפחתה לתן [כמה היו מוכנים לתת
 כדי ש-] ולא יארע להן דבר זה מאדם זה, וכמוהו [כסכום
 הזה] חיב לשלם.
- ו. פגם, לפי יפיה - רואין אותה כאלו היא שפחה נמפרת
 בשוק, כמה היא שנה בעולה וכמה היתה שנה בתולה,
 כשאדם רוצה לקנות שפחה בתולה לתנה לעבדו שהוא
 רוצה בהגנתו וטובתו; ורואין כמה פתחה, וישלם צער -
 לפי קטנותה ובנין גופה ולפי שניו וגופו; אומדין כמה
 האב רוצה לתן ולא תצטער זו מזה, ויתן.
- ז. המפתה - נותן בשת ופגם מיד, ואינו נותן את הקנס
 אלא אם כן לא נשאה, שגאמר: "ואם מאן ימאן אביה
 לתתה לו, כסף ישקל כמהה בתולות". אכל האונס - נותן
 ארבעה דברים מיד, וכאנס; לפיכך כשתרצה להתגרש, או
 אם מת - אין לה פלוס [דמי כתובה].
- ח. באו עליה שנים, אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה: זה
 שבא עליה שלא כדרכה - אם הוא ראשון, חיב בבשת
 ופגם; ואם הוא אחרון, חיב בבשת בלבד, שכתב נפגמה.
 וזה שבא עליה כדרכה - בין ראשון בין אחרון, חיב בקנס
 ובשאר הדברים; אכל אין בשת ופגם של בת שלא נבעלה
 כלל, בבשת ופגם זו שנבעלה שלא כדרכה.
- ט. כבר הודענו הכנות שאין להן קנס, ועשר הן: הבוגרת,
 והממאנת [קטנה יתומה שמיאנה בנישואין שהשיאוה],
 והמתגרשת, והאילונית [עקרה], והשוטה, והחרשת,
 והגיורת, והשבויה, והמשחררת [שפחה כנענית
 שנשתחררה], והיוצא עליה שם רע [שם זנות]; ושאר
 הכנות, יש להן קנס.
- י. כל בת שיש לה קנס - יש לה בשת ופגם; ואם היתה
 אנוסה - צער. וכל בת שאין לה קנס - כף אין לה לא
 בשת ולא פגם, אם נתפתחה, וכן אם גאנסה, חוץ מבוגרת
 וממאנת ושוטה וחרשת.
- יא. כיצד? האונס את הבוגרת ואת הממאנת - אף על פי שאין
 להן קנס, יש להן בשת ופגם וצער; והאונס שוטה או חרשת,
 משלם צער בלבד. אכל המפתה את בלן, פטור מכלום.
 יב. אין אדם משלם קנס בכל מקום בהודאת פיו, אלא על
 פי צדים. לפיכך, האומר: 'אנסתי' או 'פתיתי' בתו של
 פלוני' - אינו משלם קנס; אכל משלם בשת ופגם בהודאת
 פיו. וכן בת שתבעה איש בדין ואמרה לו: 'אנסתה' או
 'פתיתת אותי', והוא אומר: 'לא היו דברים מעולם' - הרי
 זה נשבע שבועת הסת [שבועה מדרבנן]; שאילו הודה, היתה
 משלם לה בשת ופגם וצער על פי עצמו.

ג. אין דנין דין זה אלא בפני הבית [בית המקדש], ובבית 47
 דין של עשרים ושלשה - מפני שיש בדין מוציא שם רע 48
 דיני נפשות, שאם נמצא הדבר כמו שאמר, הרי זו נהרגת. 49
 אבל האונס והמפתה, דנין בהן בכל זמן בשלשה, כמו 50
 שיתבאר בהלכות סנהדרין. 51
 ד. ומצות עשה של תורה, שתשב אשת מוציא שם רע 52
 תחתיו [נשואה לו] לעולם, שנאמר: "ולו תהיה לאשה", 53
 אפלו עגרת או מפת [חולת] שחין. ואם גרשה - עבר על 54
 'לא תעשה', שנאמר: "לא יוכל לשלחה כל ימיו". וכופין 55
 אותו ומחזיר, ואינו לוקה, כמו שבארנו באונס; ואם קדם 56
 אחד וקדשה, או שמתה, או שהיה כהן שאסור בגרושה - 57
 לוקה על גרושיה. 58
 ה. נמצא בה דבר זמה [שזינתה תחתיו], או שנמצאת 59
 אסורה עליו מחיבי לאוין, או מחיבי עשה, ואפלו שניה 60
 [אסורה לו מדרבנן] - הרי זה יגרשנה בגט: שנאמר: "ולו 61
 תהיה לאשה", אשה הראויה לו. ולמה לא יבוא עשה 62
 ויודחה לא תעשה, בין במוציא שם רע בין באונס, וישא 63
 זו האסורה לו? שהרי אפשר שלא תרצה היא לישב, 64
 ונמצא עשה ולא תעשה קמין. 65
 ו. כיצד הוצאת שם רע? הוא שיבוא לבית דין ויאמר: 66
 'נערה זו בעלתי אותה ולא מצאתי לה בתולים, 67
 וכשבקשתי [חקרתי] על הדבר, נודע לי שזנתה תחתי 68
 אחר שארסתי, ואלו הן עדי שזנתה בפניהן; ובית דין 69
 שומעין דברי העדים, וחקרין עדותן: אם נמצא הדבר 70
 אמת, נסקלת; ואם הביא האב עדים והזמנו העדים 71
 שהביא הבעל, ונמצא שהעידו שקר - פסקלו, ולקח הוא, 72
 ויתן מאה סלע. ועל זה נאמר: "ואלה בתולי בתי", אלו 73
 העדים שיזמו עדי הבעל. חזר הבעל והביא עדים אחרים, 74
 והזים עדי האב - הרי הנערה ועדי אביה נסקלין; על זה 75
 נאמר: "ואם אמת הנה הדבר הנזה", מפי השמועה 76
 [מסורת מנשה רבינו ע"ה] למדו שפרשה זו, יש בה עדים 77
 וזוממין וזוממי וזוממין. 78
 ז. הוציא עליה שם רע והיא בוגרת - אף על פי שהביא 79
 עדים שזנת תחתיו כשהיתה נערה, הרי זה פטור מן 80
 המלקות ומן הקנס; ואם נמצא הדבר אמת - הרי זה תסקל, 81
 אף על פי שהיא בוגרת, הואיל ויבעת שזנתה נערה היתה. 82
 ח. כל נערה שאין לה קנס אם נאנסה או נתפתתה 83
 [כמפורט לעיל] - כף המוציא עליה שם רע פטור מן 84
 המלקות ומן השלומין. וכן הנכרית שנתגירה והשפחה 85
 [הכנענית] שנשפתה, פחותה מבת שלש שנים - אפלו 86
 היתה הורטה [הריון אמה ממנה] שלא בקדשה [בהיותה 87
 גויה או שפחה] ולדתה בקדשה - המוציא עליה שם רע 88
 פטור מן הקנס ומן המלקות, שנאמר: "כי הוציא שם רע 89
 על בתולת ישראל", עד שתהיה הורטה ולדתה בקדשה. 90
 ט. קדש נערה וגרשה, וחזר וקדשה והוציא עליה שם רע, 91
 והביא עדים שזנתה תחתיו בקדושים הראשונים, ונמצאו 92
 זוממין - הרי זה פטור. וכן אם היתה יבמתו שנקנסה, 93

יג. אמרה לו: 'אנסת אותי', והוא אומר: 'לא כי אלא 1
 פתיתי' - הרי זה נשבע שבועת התורה על דמי הצער, 2
 ומשלם בשת ופגם; שהרי הודה במקצת הטענה, כמו 3
 שיתבאר במקומו. 4
 יד. שלשה דברים של מפתה וארבעה של אונס - הרי הן 5
 של אב, שכל שבח נעורים לאב; ואם אין לה אב, הרי הן 6
 של עצמה. 7
 טו. מפתה או אנוסה שלא תבעה [המגיע לה] עד שבגרה, 8
 או עד שנשאת, או עד שמת האב - הארבעה דברים 9
 [לאנוסה] או השלשה [למפותה], שלה. עמדה בדין 10
 ותבעה אותו [כשהיא נערה], ואחר כך בגרה או נשאת - 11
 הרי הן של אב; ואם מת האב אחר עמידתה בדין - הרי 12
 הן של אחים, שהן יורשי האב; מעת שעמדה בדין, זכה 13
 בהן האב. 14
 טז. הבת שנתארסה ונתגרשה, קנסה לבדו לעצמה; 15
 נאנסה או נתפתתה ואחר כך נתקדשה לאחר, קנסה ושאר 16
 הדברים לאביה - שאין הארוסין מוציאין מרשות האב. 17
 יז. אני אומר, שזה שנאמר בתורה: "אל תחלל את בתך 18
 להזנותה" - שלא יאמר האב: 'הואיל ולא חיכה תורה 19
 מפתה ואונס אלא שיתן ממון לאב, הריני שוכר בתי 20
 הבתולה לזה לבוא עליה בכל ממון שארצה, או אניח זה 21
 לבוא עליה בחנם, שיש לאדם למחל ולתן ממונו לכל מי 22
 שירצה'; לכך נאמר: "אל תחלל את בתך להזנותה". שזה 23
 שחיכה תורה לאונס ולמפתה ממון, לא מלקות - בשארע 24
 הדבר מקרה, שלא מדעת אביה, ולא הכינה [זימנה] עצמה 25
 לכך, שדבר זה אינו הונה תמיד, ואינו מצוי; אבל אם 26
 הניח זה בתו הבתולה מוכנת [מזומנת ומיועדת] לכל מי 27
 שיבוא עליה, גורם שתמלא הארץ זמה, ונמצא האב נושא 28
 בתו והאח נושא אחותו, שאם תתעבר ותלד לא יודע בן 29
 מי הוא. והמכין בתו לכך, הרי היא קדשה, ולוקה הבעל 30
 והנבעלת משום "לא תהיה קדשה"; ואין קונסין אותו, 31
 שלא חיכה תורה קנס אלא לאונס ומפתה, אבל זו שהכינה 32
 עצמה לכך, בין מדעתה בין מדעת אביה - הרי זה קדשה; 33
 ואסור קדשה אחד הוא, בין בתולה בין בבעולה. ולפיכך 34
 אמרו חכמים, שהיוצא עליה שם רע בגלותה, אין לה 35
 קנס, כמו שבארנו - שהרי זו בחזקת שהפקירה עצמה 36
 לדבר זה ברצונה. 37

פרק ג

א. המוציא שם רע על בת ישראל, ונמצא הדבר שקר - 39
 לוקה, שנאמר: "ויסרו אותו"; ואזנהה שלו מ"לא תלך 40
 רכיל בעמך"; ונותן לאביה משקל מאה סלעים כסף 41
 מזקק [טוהור]; ואם היתה יתומה, הרי הן של עצמה. 42
 ב. והמוציא שם רע על הקטנה או על הבוגרת - פטור 43
 מן הקנס ומן המלקות; ואינו חייב עד שיוציא על הנערה, 44
 שנאמר: "והוציאו את בתולי הנערה", ונערה" מלא דבר 45
 הכתוב. 46

מתוך מהדורת חזק

ה. וכן אם אמר לה: 'אל תסתרי עמו', וראויה מדברת עמו 46
 - אין זו סתירה, ולא נאסרה ולא שוטה; וכן אם לא קדם 47
 קנאי, ובאו שנים והעידו שנסתרה עם זה ושהת כדי טמאה 48
 - לא נאסרה על בעלה, ואינה שוטה. 49
 ו. אמר לה: 'אל תסתרי עם פלוני', וקנה קטן פחות מכן 50
 תשע שנים יום אחד, או שאמר לה: 'אל תסתרי עם 51
 בהמה זו' - אין זה קנאי, שנאמר: "ושכב איש אותה" - 52
 פרט לקטן ולבהמה, שאינו אוסרין אותה עליו. 53
 ז. בעל שמחל על קנאיו קדם שתסתר - קנאיו מחול, וכאלו 54
 לא קנא לה; אבל אחר שתסתר אינו יכול למחול. גרשה - 55
 הרי זה כמי שמחל; ואם החזירה - צריך לקנות קנאי אחר. 56
 ח. קנא לה בפני שנים, וראה אותה שנסתרה עם זה שקנא 57
 לה עליו, ושהת כדי טמאה - הרי זו אסורה עליו, ויוציא 58
 ויתן כתובה; שאינו יכול להשקותה על פי עצמו. וכן אם 59
 שמע העם מרנגין אחריה אחר הקנאי, עד ששמע מהנשים 60
 הטויות [צמר] לאור הלכנה נושאות ונותנות בה, שזנת עם 61
 האיש שקנא לה עליו - הרי זה אסור לו לקימה, ויוציא 62
 ויתן כתובה. 63
 ט. בא עד אחד והעיד לו שנסתרה עמו אחר קנאי ושהת 64
 כדי טמאה - אם הוא נאמן לו ודעתו סומכת עליו, יוציא 65
 ויתן כתובה; ואם לאו, הרי אשתו מתרת לו. 66
 י. ואלו שבית דין מקנין להן: מי שנתחרש בעלה, או 67
 נשפטה, או שהיה במדינה אחרת, או שהיה חבוש בבית 68
 האסורין; לא להשקותה, אלא לפסלה מכתובה. 69
 יא. כיצד? שמעו בית דין שהעם מרנגין אחריה, קוראין 70
 לה ואומרים לה: 'אל תסתרי עם פלוני'. באו עדים אחר 71
 כף שנסתרה עמו ושהת כדי טמאה - בית דין אוסרין 72
 אותה על בעלה לעולם, וקורעין כתובה; וכשיבוא בעלה, 73
 או יבריא, או יצא מבית האסורין - נותן לה גט; ואינו 74
 יכול להשקותה, מפני שלא קנא לה. 75
 יב. שחת מי המרים ונקתה מהן [לא מתה מהם], וחסר 76
 וקנא לה מהאיש שהשקה על ידו, ונסתרה עמו - אינו 77
 משקה אותה על ידו פעם שניה, אלא תאסר עליו לעולם, 78
 ותצא בלא כתובה. אבל אם קנא לה עם אחר, ונסתרה עם 79
 האחר בעדים - משקה אותה פעם שניה, ואפלו כמה 80
 פעמים; והוא שישקה אותה כל פעם בגלל איש אחר. 81
 יג. השקה אותה, וגרשה, ונשאת לאחר, וקנא לה עם 82
 האיש שהשקה אותה הבעל הראשון בגללו, ונסתרה עמו 83
 בעדים - הרי הבעל השני משקה אותה על ידו, מפני 84
 שהוא בעל שני; ואפלו מאה ונשאת לזה אחר זה, משקין 85
 אותה על ידי איש אחד; ואין אומרים: 'ודאי שהתקנה לזה 86
 וטמאה', עד שיהיה שם עד. 87
 יד. האשה שקנא לה בעלה, ונסתרה אחר הקנאי עמו 88
 בעדים, והרי היא עומדת לשתות [כדי להבדק], ובא עד 89
 אחד והעיד עליה שנבעלה בפניו עם זה שקנא לה עמו - 90
 הרי זו אסורה על בעלה לעולם, ואינה שוטה, ויוצאה בלא 91
 כתובה; ואפלו היה עד טמאה זה אחד מעדי הסתירה, 92
 שנאמר: "ועד אין בה", והרי עד. 93

והוציא עליה שם רע, והביא עדים שזנתה תחת קדושי 1
 אחיו, ונמצאו זוממין - הרי זה פטור מן המלקות ומן 2
 המשלומין. וכל הפטור - אם רצה לגרש, יגרש. 3
 ל. אינו חייב עד שיבעל אותה בדרבה, ויוציא שם רע 4
 [שנבעלה לזו] - בדרבה. בעלה שלא בדרבה, ואמר: 'לא 5
 מצאתיה בתולה' - פטור; ומכין אותו מפת מרדות [מלקות 6
 מדרבנן]. 7
 יא. וכן אם אמר: 'לא מצאתיה בתולה', ולא אמר שזנתה 8
 תחתי, או שאמר 'ונתה תחתי', ולא הביא עדים אלא באו 9
 מאליהן - הרי זה פטור, אף על פי שהעדים נהרגים אם היוזמו. 10
 לב. זה שנאמר בתורה: 'ופרשו השמלה' - לשון כבוד, 11
 [כשהכוונה היא] שנושאין ונותנין בסתרי הדבר; וכן זה 12
 שאמר האב: 'ואלה בתולי בתי', הם זוממי עדי הבעל. 13
 וזה שנאמר: 'ואם אמת היה הדבר' תהרג, בשנת אחר 14
 הארוסין בעדים, שנאמר: "לזנות בית אביה"; אבל קדם 15
 הארוסין, כבר דנה תורה בה שהיא פטורה מכלום, 16
 ובועלה חייב בתשלומי קמון בלבד, בין פתה בין אנס. 17
 בריך רחמנא דסייען 18

יום רביעי כ"א אייר ה'תשע"ג

הלכות שוטה

יש בכללן שלש מצוות - אחת מצות עשה, ושתיים 21
 מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לעשות לשוטה 22
 בתורת הקנאות הסדורה בתורה; (ב) שלא לתן שמן על 23
 קרבנה; (ג) שלא לתן עליו לבונה. ובאור מצוות אלו 24
 בפ'קדים אלו. 25
פ'ק א 26
 א. קנאי [התראה] האמור בתורה: "וקנא את אשתו" - 27
 הוא שיאמר לה בפני עדים: 'אל תסתרי עם פלוני'; ואפלו 28
 היה [זה שעליו אמר "אל תסתרי עימי"] אביה, או אחיה, 29
 או גוי, או עבד, או שחרף, והוא האיש שאינו מתקשה 30
 ואינו מוליד. 31
 ב. הסתירה האמורה בתורה: "ונסתרה" - היא שתסתר 32
 עם אותו האיש שאמר לה 'אל תסתרי עמו' בפני שני 33
 עדים. אם שחת עמו כדי טמאה, שהוא כדי לצלות [על 34
 האש] ביצה [של תרנגולת] ולגמעה [לשתותה] - הרי זו 35
 אסורה על בעלה עד שתשתה מי המרים ויבדק הדבר; 36
 ובזמן שאין שם מי שוטה - תאסר עליו לעולם, ותצא 37
 בלא כתובה. 38
 ג. קנא לה עם [על] שנים כאחד ואמר לה: 'אל תסתרי 39
 עם פלוני ופלוני', ונסתרה עם שניהן כאחד, ושהת כדי 40
 טמאה - אפלו הן שני אחיה, או אביה ואחיה - הרי זו 41
 אסורה עד שתשתה. 42
 ד. אמר לה בפני שנים: 'אל תדברי עם פלוני' - אין זה 43
 קנאי; ואף על פי שנסתרה עמו בעדים ושהת כדי טמאה 44
 - לא נאסרה עליו, ואינה שוטה בקנאי זה. 45

ג. ומנין שאינן ראויין לשתות? שנאמר: "אשר תשטה 48
 אשה תחת אישה" - פרט לארוסה ושומרת זב, שאינה 49
 תחת אישה; "אשה" - פרט לקטנה; "אישה" - פרט 50
 לאשת קטן ואשת אנדרוגינוס שאינה איש; "ונעלם מעיני 51
 אישה" - פרט לאשת סומא; "והעמיד כהן את האשה" 52
 - פרט לחגרת; "ונתן על כפיה" - פרט למי שאין לה כף, 53
 או שהיתה צקמה, או זבשה שאינה יכולה לקח בה, ואפלו 54
 כפה אחת, שנאמר: "כפיה"; "ואמרה האשה" - פרט 55
 לאלמת; "ואמר אל האשה" - פרט למי שאינה שומעת. 56
 והרי הוא אומר: "אשה תחת אישה", עד שתהיה היא 57
 שלמה כמוהו והוא שלם כמוה; הא למדת, שכל דבר 58
 שמעכב אותה מלשמות, מעכב את בעלה מלהשקותה; 59
 וכל המעכב את הבעל מלהשקותה, מום כמוהו מעכב 60
 אותה מלשמות. 61
 ד. קטנה שהשיאה אביה - אם זנת ברצונה, נאסרה על 62
 בעלה; לפיכך מקנין לה - לא להשקותה, אלא לפסלה 63
 מכתבתה, כמו שאמרנו. אבל קטנה בת מאן [קטנה יתומה 64
 שהשיאה ומבטלת נישואיה במיאונה בנישואין אלו] - אין 65
 מקנין לה, שאין לה רצון להאסר על בעלה; ואפלו היתה 66
 כהן, לא נאסרה עליו. 67
 ה. קנא לארוסתו או לזקוקתו [יבימתו קודם שיבמה], 68
 ונסתרה אחר שנשא - הרי זו שותה, כשאר כל הנשים. 69
 נשאה שקנא לה, ונסתרה קדם שיבעל אותה בעלה - 70
 אינה שותה, ויוצאה בלא כתבה, ואסורה עליו לעולם, 71
 שנאמר: "וימת איש בך את שכבתו, מבלעדי אישך", 72
 שקדמה שכבת בעל לשכיבת בעל. 73
 ו. הגיורת, והמשחררת, ואשת הגר, ואשת עבד משחרר, 74
 וממורת, ואשת ממזר, ואשת הסרים [עקור], בין סרים חמה 75
 [מלידה] בין סרים [בידי] אדם [כגון שתה כוס עיקרין], 76
 המותרות לבעליהן - הרי הן ככל הנשים ושותות. 77
 ז. מעברת ומניקה - מקנא לה ומשקה אותה כמות שהיא. 78
 אשה העומדת לשותות, ומת בעלה קדם שתשתה - אינה 79
 שותה, ולא נוטלת כתבה. 80
 ח. כל איש שבא ביאה אסורה ממנו אחר שהגדיל - אין 81
 המים המאריים בודקין את אשתו; אפלו בא על ארוסתו 82
 בבית חמיו, שאסורה מדברי סופרים - אין המים בודקין את 83
 אשתו, שנאמר: "ונקה האיש מעון, והאשה היא תשא את 84
 עונה" - בזמן שהאיש מנקה מעון, האשה תשא את עונה. 85
 ט. לפיכך אם היתה אשתו אסורה עליו מחיבי לאין או 86
 מחיבי עשה, אפלו שניה [אסורה מדרבנן], וקנא לה ונסתרה 87
 - אינה שותה, אלא תצא בלא כתבה, ותהיה אסורה עליו 88
 אף משם זה. עבר ונשא מעברת חברו ומינקת חברו [אחר 89
 מיתה או גירושין] - הרי זו שותה, שאין כאן עברה. 90
 י. מי שאין לו אשה הראויה לולד ולא בנים, ונשא עקרה 91
 או זקנה או אילונית [עקרה מלידה] - אינה שותה, ולא 92
 נוטלת כתבה; היו לו בנים, או אשה אחרת ראויה לולד 93
 - הרי זה משקה אותה, אף על פי שהיא זקנה או עקרה 94
 או אילונית ואינה ראויה לולד; שלא נאמר בתורה 95

טו. אפלו אשה, ועבד, ושפחה, ופסול לעדות בעברה 1
 מדברי סופרים, ואפלו קרוב - נאמן לעדות שוטה להעיד 2
 עליה שזנת, ותאסר על בעלה לעולם, ואינה שותה, ותצא 3
 בלא כתבה; הואיל וקדם הקנאי והסתירה בעדים כשרים, 4
 והתורה האמינה עד אחד בטמאה - הרי בלן כשרין לעדות 5
 בטמאה. אף חמש נשים ששונאות זו את זו [המנויות 6
 בהלכות גירושין יב, טז], מעידות זו על זו שנטמאת, 7
 ונאמנת עליה לאסרה על בעלה, ושלא להשקותה; אבל 8
 לא לפסלה מכתבתה, אלא נוטלת כתבתה ויוצאה. 9
 טז. בא עד אחד כשר ואומר 'נטמאת' - הרי זו אינה שותה, 10
 כמו שבארנו; בא עד אחד והכחישו ואמר 'לא נטמאת' - 11
 אין שומעין לו; שעד אחד בטמאת שוטה כשנים; ואין 12
 דבריו של אחרון דוחין דברי הראשון, שהוא כשנים. 13
 יז. באו שניהן כאחד, זה אומר 'נטמאת', וזה אומר 'לא 14
 נטמאת', או שאמר אחד 'נטמאת', וכאו שנים אחריו 15
 ואמרו 'לא נטמאת' - הרי זו שותה. 16
 יח. בא עד אחד כשר, ונשים רבות, או פסולין רבים, 17
 כאחד - העד אומר 'נטמאת', והנשים והפסולין אומרים 18
 'לא נטמאת' - הרי זו שותה; שעד אחד ופסולין רבים, 19
 כמחצה על מחצה הם. 20
 יט. היו בלן פסולין, הולכין אחר הרב. כיצד? שתי נשים 21
 אומרות 'נטמאת', ושלוש אומרות 'לא נטמאת' - הרי זו 22
 שותה; שלש אומרות 'לא נטמאת', וארבע אומרות 23
 'נטמאת' - הרי זו אינה שותה. היו מחצה למחצה, הרי זו 24
 שותה. 25
 כ. כל שוטה שאינה שותה מפני עדי טמאה - הרי זו 26
 אסורה על בעלה לעולם, ותצא בלא כתבה; שהרי נאסרה 27
 בקנאי וסתירה, והשתיה שמתירה נמנעה [אינה נבדקת 28
 בשתייה] - שהרי יש בה עד [שנטמאה], כמו שבארנו. 29

פרק ב

א. אשה שקנא לה בעלה, ונסתרה - אין כופין אותה 31
 לשותות; אלא אם רצת, ואמרה: 'הן נטמאתי' - תצא בלא 32
 כתבה, ונאסרה על בעלה לעולם; ואינה שותה. וכן אם 33
 אמרה: 'איני טמאה, ואיני שותה' - אין כופין אותה 34
 לשותות, ותצא בלא כתבה. וכן אם אמר בעלה: 'איני רוצה 35
 להשקותה', או שבעלה בעלה אחר שנסתרה - הרי זו אינה 36
 שותה, ונוטלת כתבתה ויוצאה; והיא אסורה עליו לעולם. 37
 ב. ואלו הן הנשים שאינן ראויין לשותות, אף על פי שהיא 38
 רוצה לשותות ובעלה רוצה להשקותה, אלא יוצאות בלא 39
 כתבה, משיבואו עדי סתירה אחר עדי קנאי, ויאסרו על 40
 בעליהן לעולם; וחמש עשרה נשים הן, ואלו הן: ארוסה, 41
 ושומרת זבם [מת בעלה בלא בנים וממתינה שאחיו 42
 ייבמה], וקטנה אשת הגדול, וגדולה אשת הקטן, ואשת 43
 אנדרוגינוס [יש בו איבר זכרות ואיבר נקבות], ואשת 44
 הסומא, או החגר, או האלם, או מי שאינו שומע, או 45
 שהוא פרות יד, וכן החגרת, והאלמת, והסומא, וכרותת 46
 כף, ושאינה שומעת - כל אחת מאלו אינה ראויה לשותות. 47

מתוך מהדורת חזק

ב. הגיעו לירושלים, בית דין הגדול מושיבין אותה 48
 ביניהן, ומאמינן עליה שלא בפני בעלה, ומפחידין אותה 49
 פחד גדול שלא תשטה. ואומרים לה: 'בתי, הרבה יין 50
 עושה, הרבה שחוק עושה, הרבה זלזות עושה, הרבה 51
 שכנים הרעים עושים; אל תגרמי לשם הגדול שנתכתב 52
 בקדשה, שימחה על המים'. ואומרים לה: 'בתי, הרבה 53
 קדמוך [בעבירה זו] ונשטפו [מן העולם], ואנשים גדולים 54
 ויקרים תקף יצרך עליה ונכשלו; ומגידין לה מעשה 55
 יהודה ותמר פלגו, ומעשה ראובן בפילגש אביו על 56
 פשוט, ומעשה אמנון ואחותו, כדי להקל עליה עד 57
 שתודה. אם אמרה: הן נטמאתי, או איני שותה - יוצאה 58
 בלא כתובה, והולכת לה. 59

ג. עמדה בדבורה שהיא טהורה - מביאין אותה לשער 60
 מזרחי של עזרה, שהיא כנגד קרש הקדשים; ומעלין 61
 אותה ממקום למקום, ומקיפין בה, כדי ליגעה עד שתקצר 62
 נפשה - אולי תודה. 63

ד. אם עמדה בדבורה - מביאין אותה כנגד שער המזרח 64
 מבחוץ, ומעמידין אותה שם. היתה מתפסה בלכנים, 65
 מכסה בשחורין; ואם היו השחורין נאין לה, מתפסה 66
 בבגדים שאין לה בהן נואי. ומסירין כל חלי [תכשיטי] 67
 כסף וזהב שעליה. 68

ה. ומקבצין עליה קבוץ גדול של נשים, שכל הנשים 69
 הנמצאות שם תכבות לראותה, שנאמר: "ונסרו כל 70
 הנשים, ולא תעשינה כזמכתנה"; וכל איש שיחפץ לבוא 71
 ולראותה, יבוא ויראה. והיא עומדת ביניהן, בלא רדיד 72
 [צעיף-גור] ולא מטפחת, אלא בבגדיה וכפח שעל ראשה, 73
 כמו שהאשה בתוך ביתה. 74

ו. ואין מניחין שם לא עבדיה ולא שפחותיה, מפני שהיא 75
 מכרת אותן, ונדעתה מת'שבת בהן. 76

ז. ואחר כך משיבצה הפנה בלשון שהיא מכרת, ומודיעה 77
 בלשונה שלא גרם לה אלא קנוי וסתירה שקנא לה בעלה 78
 ונסתרה; ואומר לה בלשון שהיא מכרת: "אם לא שכב 79
 איש אותך, ואם לא שטית טמאה תחת אישך - הנקי ממי 80
 המרים המאירים האלה. ואת, כי שטית תחת אישך וכי 81
 נטמאת, ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך יתן ה' 82
 אותך לאלה ולשבוצה בתוך עמך בתת ה' את ירכב נופלת 83
 ואת בטנך צכה. וכאו המים המאירים האלה במעיך, 84
 לצבות בטן ולנפיל גרף"; והיא אומרת: "אמן אמן" 85
 בלשון שהיא מכרת. ומודיעה שהבטן תלקה תחלה והינף 86
 בסוף, כדי שלא להוציא לעז על המים [נשיאמרו לא עשו 87
 המים כסדר המפורש בתורה]. 88

ח. ואחר כך מביא מגלה של עור טהור [מבהמה טהורה], 89
 כמו ספר תורה, וכותב עליה בלשון הקדש בדיו שאין בו 90
 קלקלותוס [חומצת נחושת], לשמה של אשה כמו הגט; 91
 כותב כל הדברים שהשיבצו אותה בהם, אות באות ומלה 92
 במלה, וכותב את השם ככתבו, ואינו כותב "אמן אמן". 93
 ט. ואחר כך מביא כלי חרס שלא נעשה בו מלאכה מעולם, 94
 ולא יראה ככלי בולה מארץ הזמן; ואם החזירו לכבשן עד 95

1 "ונזרעה זרע" אלא בראייה לולד - שאם היתה יולדת
 2 בצער, תלד ברוח; היתה ורקה לילד נקבות, תלד זכרים.
 3 יא. היו לו אשה ובנים, ומתו בין קנוי לסתירה - כבר
 4 נראית [העקרה] לשמות, ומשקה אותה. לא היו לו בנים,
 5 ולא אשה הראייה לולד, אלא זו האילונית וכיוצא בה,
 6 ונולד לו בן מגרושתו בין קנוי לסתירה - כבר נדחית
 7 האילונית מלשמות.
 8 יב. כל אשה שהיה לה קנוי וסתירה, ולא שבת מי המרים
 9 - בין שלא רצה בעלה להשקותה, בין שלא רצת היא, בין
 10 שבא לה עד טמאה, או הודת, או היתה מאלו הנשים
 11 שאינן ראויין לשמות, או שקנאו לה בית דין - הואיל
 12 ונאסרה על בעלה מכל מקום, הרי היא אסורה על זה
 13 שנתיחדה עמו לעולם, כדרך שהיא אסורה על בעלה. ואם
 14 עבר ונשאה - מוציאין אותה מתחתיו בגט, אפלו היו לה
 15 ממנו בנים; מפי השמועה [מסורת ממש רבינו ע"ה] למדו
 16 - כשם שטמאה לבעל, כך טמאה לבעל.
 17 יג. אבל אם לא קדם קנוי, וכאו עליה שני עדים שנסתרה
 18 עם איש זה, וראו דבר מכער, כגון שנכנסו אחריו ומצאוה
 19 חוגרת חגורה או מצאו רק למעלה מן הפילה [וילון שעל
 20 המיטה] וכיוצא בזה - אם הוציאה בעלה בדבר מכער זה
 21 - הרי זו לא תנשא לנטען, אלא אסורה עליו. ואם עבר
 22 ונשאה, והיו לה בנים ממנו - לא תצא; ואם לא היו לה
 23 בנים, תצא.
 24 יד. במה דברים אמורים? שנבוכה [רעשה] העיר עליה
 25 ועל זה הנטען יום ומחצה או יותר, ואמרו: 'פלוני נזה עם
 26 פלונית', ולא פסק הקול - והוא שלא היו לה או לו
 27 אויבים שפעעבירין הקול. אבל אם לא היתה שם רנה לדרך
 28 זה בעיר, או פסק הקול שלא מתמת יראה - אם נשאת
 29 לנטען לא תצא, אף על פי שאין לה בנים; אפלו בא עד
 30 אחד שזנת עמו, לא תצא.
 31 טו. מי שהוציאה בעלה בעדי דבר מכער, ונשאת לאחר
 32 וגרשה - הרי זו אסורה להנשא לנטען שיצאת מתחת בעלה
 33 בגללו; ואם נשאת - לא תצא, אף על פי שאין לה בנים.
 34 טז. כל אשה שבאו שני עדים והעידו שזנת עם זה
 35 כשהיתה תחת בעלה הראשון - הרי זו תצא מנה, ואף על
 36 פי שיש לה ממנו פמה בנים. וכל שאמרנו 'תצא', תצא
 37 בלא כתובה.
 38

פרק ג

א. כיצד סדר השקאת שוטה? הבעל בא לבית דין 39
 40 שבעירו, ואומר להן: 'אשתי זו קנאתי לה בפני פלוני
 41 ופלוני שלא תפטר עם פלוני, ונסתרה עמו, ואלו עדי,
 42 והיא אומרת שהיא טהורה, ואני רוצה להשקותה לבידק
 43 הדבר'. ובית דין שומעין דברי העדים, ומסרין לו שני
 44 תלמידי חכמים לשמרו שמא יבוא עליה קדם שתיה,
 45 שהרי נאסרה עליו עד שתשטה; ומשלחין אותו
 46 לירושלים, שאין משקין את השוטה אלא בית דין הגדול
 47 של שבעים זקנים במקדש.

48 לבטלה, ומוציא לעז על מי שוטה - שאשתו אומרת לאחרות
 49 שזנת ולא בדרך ביה, והיא לא תדע שמעשי הבעל גרמו.
 50 יט. לפיכך, משרבו המנאפין בגלוי בבית שני, בטלו
 51 הסנהדרין את מי המרים, וסמכו על הפתוב בקבלה: "לא
 52 אפקד על בנותיכם כי תזנינה, ועל פלותיכם כי תנאפנה".
 53 כ. שוטה שהיה לה זכות תלמוד תורה - אף על פי שאינה
 54 מצוה על תלמוד תורה - הרי זו תולה לה [מאריך את
 55 חייה], ואינה מתה לשעתה [מיד]; אלא נמוקת [מתנוונת]
 56 והולכת, וחלאים כבדים באין עליה, עד שתמות אחר שנה
 57 או שנים או שלש, לפי זכותה; והיא מתה בבצית בטון
 58 ובנפילת איברין.
 59 כא. שוטה ששחת מי המרים ולא מתה מיד - הרי היא
 60 מתרת לבעלה, ואפלו היה כהן; ואף על פי שהתחילו
 61 החלאים לבוא עליה, וחלו שאר אבריה, הואיל ולא צבתה
 62 בטנה והתחיל ירכה לנפל, הרי זו מתרת. אבל משתתחיל
 63 בטנה לצבות וירכה לנפל - הרי זו אסורה ודאית.
 64 כב. שוטה ששחת והיתה טהורה - הרי זו מתחזקת, ופניה
 65 מזוהרות; ואם היה בה חלי, יסור; ותתעבר ותלד זכר;
 66 ואם היה זרפה לילד בקשי, תלד במהרה; היה זרפה לילד
 67 נקבות, תלד זכרים.
 68 כג. באו עדי טמאה אחר ששחת - הרי זו תצא בלא כתבה,
 69 ואסורה לבעלה, ואפלו לא ארע לה דבר מדברים האלו;
 70 מפני שאין המים בודקין אלא מי שאין לה עדים שמודיעין
 71 ונותה; ועוד, שמא בעלה אינו מנקה מעון, ולפיכך לא
 72 בדקו המים את אשתו. אבל אם בא עד אחר והעיד שהיא
 73 טמאה - הרי זו תשב תחת בעלה, שהרי שחת.
 74 כד. אשה שזנת באנס או בשגגה, או שבא עליה זה שקנא
 75 לה עמו דרך איברין [שכב עמה בקירוב בשו] - אין המים
 76 בודקין אותה, שנגמר: "והיא לא נתפשה" - פרט לאונסה,
 77 שהרי נתפשה בחזקה; "ותמעל מעל באישה" - פרט
 78 לשוגגת; "ושכב איש אותה שכבת זרע" - פרט לבא עליה
 79 דרך איברין.

יום חמישי כ"ב אייר ה'תשע"ג

פֶּרֶק ד

81 א. בחמשה עשר באדר נפנין בית דין לצרכי הרבים,
 82 ובודקין על הראייה לשתות להשקותה, ועל הראייה לקנא
 83 לה ולהוציאה בלא כתבה [כגון אם שנתחרש בעלה] לקנא
 84 לה ולהוציאה; ובכל זמן משקין את הסוטות.
 85 ב. ואין משקין את השוטה אלא ביום, וכל היום פשר
 86 להשקנת שוטה; ואין משקין שתי סוטות כאחת, שנגמר:
 87 "העמיד אותה".
 88 ג. שוטה שאמרה 'איני שותה' מחמת נראה ופחד - יש
 89 לה לחזר ולומר 'הריני שותה'; אבל אם אמרה 'איני
 90 שותה', והיא בריאה, ואינה נראה ולא פוחדת - אינה
 91 יכולה לחזר ולומר 'הניני שותה'.

1 שנתחדש, פשר. ונותן לתוכו חצי לג מים מן הפיור, ובחצי
 2 לג שהיה במקדש היה מודדו; ונקנס בו להיכל.
 3 ו. מקום היה שם אמה על אמה לימין הנקנס, ובו טבלה
 4 של שיש וטבעת קבועה בה; מגביה הטבלה, ולוקח עפר
 5 מקרקע המשכן, ונותנו על פני המים, כדי שיראה [יהיה
 6 ניכר] על פני המים. ונותן לתוכן דבר מר, כגון לענה [צמח
 7 שעליו מרים] וכיוצא בה, שנגמר: "מי המרים". ומוחק
 8 לתוכן המגלה, לשמה; וימחק יפה יפה, עד שלא ישאר
 9 במגלה רשם הנקר.
 10 יא. ואחר כך כהן אחר בא אליה, מכהני העזרה, ואחז
 11 בכגדיה מכנגד פניה, וקורע עד שהוא מגלה את לבה;
 12 ומגלה שער, וסותר מחלפות [שערו] ראשה כדי לנולה.
 13 ומביא חבל מצרי [שעשוי מטיב מיוחד], כדי להזניחה
 14 מעשה מצריים [זנות] שעשת, ואם לא מצאו מצרי, מביא
 15 חבל מפל מקום; וקושרו למעלה מדדיה, כדי שלא יפלו
 16 הבגדים ונמצאת ערמה, שהרי נקרעו.
 17 יב. ואחר כך מביא עשרון קמח שעורים משל בעל [על
 18 חשבון הבעל], ונותנו בקפיפה מצרית [סל], והחבל
 19 והקפיפה באין משירי הלשפה [ממותר הכסף בלשכת
 20 התרומות]; ונותנו על ידיה, כדי ליגעה.
 21 יג. ואחר כך לוקח המנחה מן הקפיפה, ונותנה לכלי
 22 שרת, ואינו נותן עליה שמן ולא לבונה; ואם נתן - לוקח
 23 על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה, שנגמר:
 24 "לא יצק עליו שמן, ולא יתן עליו לבונה".
 25 יד. ובכל הזמן שפורע ראשה ונותן העשרון על ידיה -
 26 יהיו המים בכלי ביד הכהן, ונראה אותה את המים,
 27 שנגמר: "ויביד הכהן יהיו מי המרים המאריים".
 28 טו. ואחר כך משקה אותה. ואחר שתשטה, לוקח כלי
 29 השרת שיש בו המנחה ונותנו על ידיה, וכהן מניח ידו
 30 תחתיה, ומניפה במזרח כשאר כל התנופות, מוליך ומביא
 31 ומעלה ומוריד; ואחר שמניף, מגיש המנחה לקרן דרומית
 32 מערבית של מזבח, כשאר מנחות של יחיד. וקומץ,
 33 ומקטיר הקמץ; והשאר נאכל לכהנים.
 34 טז. אם טהורה היא - יוצאה והולכת לה, והרי היא מתרת
 35 לבעלה. ואם טמאה היא - מיד פניה מוריקות, ועיניה
 36 בולטות, והיא מתמלאה [נראית] גידים גידים. והן
 37 אומרין: 'הוציאה! הוציאה!' כדי שלא תפרש נדה,
 38 והנדות מטמאות עזרת נשים; והן מוציאין אותה מעזרת
 39 הנשים שהיא עומדת בה. ובטנה צבה [מתנפחת] בתחלה,
 40 ואחר כך תפל ירכה ותמות.
 41 יז. באותה השעה שתמות היא, ימות הנואף שהשקה על
 42 ידו בכל מקום שהוא; ויארע לו מארעות שארעו לה,
 43 "לצבות בטון ולנפיל רך". וכל הדברים האלו - בשלא
 44 חטא הבעל מעולם; אבל אם בעל בעילה של אסור - אין
 45 המים בודקין את אשתו, כמו שבארנו.
 46 יח. ואם עבר והשקה את אשתו [אחר שבא עליה] - הרי זה
 47 מוסיף על חטאתו פשע: שגורם לשם המפרש שימחה במים

מתוך מהדורת חזק

1 **יד.** הקריב את מנחתה ואחר כך השקה - כשרה. נטמאת
 2 מנחתה קדם שניחנה בכלי שרת - הרי זו תפדה ככל
 3 המנחות שנטמאו קדם שיתקדשו בכלי שרת, ויביא מנחה
 4 אחרת. נטמאת המנחה אחר שקדשה בכלי שרת - הרי זו
 5 תשרף. וכן אם אברה 'טמאה אני' קדם שתקמץ המנחה,
 6 או שאברה 'איני שותה', או שלא רצה בעלה להשקותה,
 7 או שבאו עדי טמאה, או שמת הוא, או שמתה היא - הרי
 8 המנחה בלה נשרפת; ואם ארע אחד מאלו אחר שקרב
 9 הקמץ, אין השירים נאכלין.
 10 **טו.** הנה בעלה כהן - אין שרי מנחתה נאכלין, מפני שיש
 11 לבצל חלק בה; ואינה עולה בלה לאשים כמנחת זכרי
 12 כהנה, מפני שיש לה חלק בה; אלא הקמץ קרב לעצמו,
 13 ושירים מתפזרין על בית הדשן. נמצאו עדיה (שהעידו
 14 שנטמאה) זוממין, מנחתה תצא לחלין.
 15 **טז.** המקנא לאשתו על ידי אנשים הרבה [אל תסתרי עם
 16 פלוני ופלוני ופלוני], ונסתרה עם כל אחד ואחד מהן - הרי
 17 זה מביא מנחה אחת על ידי [בשביל] פלו כשמשקה אותה,
 18 שנגאמר: "מנחת קנאות" - מנחה אחת לקנויין הרבה.
 19 **יז.** יש לבצל לגלגל עליה [לכלול] בשבועה, שלא זנתה
 20 עם איש זה שקנא לה בו, ולא עם איש אחר, ושלא זנתה
 21 תחתיו משנתארסה קדם שתנשא, ולא אחר שנשאת; אבל
 22 אינו מגלגל עליה שלא זנתה קדם הארוסין, ולא אחר
 23 שגרשה, אם גרשה והחזירה - שאם זנתה בעת זה, לא
 24 תאסר עליו, וכל שתבעל ולא תהיה אסורה לו, אינו מתנה
 25 עמה [אינו מכליל בשבועה]. לפיכך, אם פנס יבמתו, אינו
 26 מגלגל עליה שלא זנתה פשהיתה שומרת גם [בין מות
 27 אחיו ליבום]; אבל מגלגל עליה שלא זנתה תחת אחיו,
 28 שאם זנתה תחת אחיו, הרי זו אסורה עליו. וכן אם גרשה
 29 והחזירה, מגלגל עליה שלא זנתה תחתיו פנשוואין
 30 הראשונים. וכן יש לו לגלגל עליה בלהבא, שלא תזנה
 31 תחתיו, ושלא תזנה אחר שתיזנה, אם יגרש ויחזיר;
 32 לפיכך כשתזנה להבא - מים בודקין אותה, ויארעו לה
 33 אותן המארעות; לכך נאמר: "אמן אמן" - "אמן מאיש
 34 זה, "אמן" מאיש אחר; "אמן" נשואה, "אמן" ארוסה;
 35 "אמן" לשעבר, "אמן" להבא.
 36 **יח.** מצות חכמים על בני ישראל לקנות לנשותיהן,
 37 שנגאמר: "וקנא את אשתו"; וכל המקנא לאשתו, נכנסה
 38 בו רוח טהרה. ולא יקנא לה לא מתוך שחוק, ולא מתוך
 39 קלות ראש, ולא מתוך שיחה בטלה, ולא מתוך מריבה,
 40 ולא להטיל עליה אימה; ואם עבר וקנא לה בפני עדים
 41 מתוך אחד מכל הדברים האלו, הרי זה קנוי.
 42 **יט.** אין ראוי לקפץ ולקנות בפני עדים תחלה, אלא בינו
 43 לבינה בנחת ובדרך טהרה והזרה, כדי להדריכה בדרך
 44 ישרה, ולהסיר המכשול. וכל שאינו מקפיד על אשתו
 45 וקנוי וקני ביתו, ומזהיר, ופקד [בודק] דרכיהם תמיד,
 46 עד שיבדע שהם שלמים מכל חטא ועון - הרי זה חוטא,
 47 שנגאמר: "ויבדעת פי שלום אהלה [אישתו]; ופקדת נך
 48 [ביתך], ולא תחטא".

1 **ד.** אמרה 'איני שותה' קדם שתמחק המגלה - הרי מגלתה
 2 נגננת, ואינה כשרה להשקות בה שוטה אחרת; ומנחתה
 3 מתפזרת על הדשן [מקום שריפת קדשי קדשים שנפסלו].
 4 ואם אמרה 'איני שותה' אחר שנמחק המגלה - מערערין
 5 [מכריחים] אותה ומשקין אותה בעל כרחה.
 6 **ה.** ומאימין עליה [דוחקין בה] שתשתה; ואמרין לה:
 7 'בתי, אם ברור לך הדבר שטהורה את, עמדי על ברוך
 8 ושתי, ואל תפחדי, לפי שאין המים דומין אלא לסם [עשב
 9 מרפא] יבש מנח על בשר חי: יש שם מכה, מחלחל ויורד;
 10 אין שם מכה, אינו עושה בלום'.
 11 **ו.** אמרה: 'טמאה אני' - אף על פי שנמחק המגלה -
 12 המים נשפכין, מפני שאין בהן קדשה; ומנחתה מתפזרת
 13 על הדשן.
 14 **ז.** מגלת שוטה שכתבה בלילה - פסולה, שנגאמר: "וכתב
 15 והשקה והקריב" - כשם שקרבנה ביום, כך פתיבת המגלה
 16 והשקיתה ביום. כתבה למפרע [בסדר הפוך] - פסולה,
 17 שנגאמר: "האלה", על הסדר. כתבה קדם שתקבל עליה
 18 השבועה - פסולה, שנגאמר: "והשביע וכתב".
 19 **ח.** כתבה אגרת [ללא שירוטוט שורות] - פסולה, שנגאמר:
 20 "בספר". כתבה על שני דפין [עמודים] - פסולה, שנגאמר:
 21 "בספר" - ספר אחד, ולא שנים ושלשה. ואינו כותב לא
 22 על הנר [העשוי מעשבים], ולא על הדפתרא [עור שאינו
 23 מעובד], אלא במגלת ספר [עור מעובד], שנגאמר:
 24 "בספר"; ואם כתבה על נר או דפתרא, פסולה.
 25 **ט.** "וכתב הכהן" - הא למדת שאם כתבה ישראל או כהן
 26 קטן, פסולה. אינו כותבה לא בקמוס [שרף אילון], ולא
 27 בקלקנתוס [חומצת נחושת], ולא בכל דבר שרשומו נפר
 28 ועומד - אלא בדיו שאין בו קלקנתוס, שנגאמר: "וכתב
 29 ומחה", כתב שהוא יכול להמחות; ואם כתב בדבר
 30 המתקיים [שאינו נמחה], פסולה.
 31 **י.** נשאר במגלה רשם כתב נפר - פסולה, עד שימחק יפה
 32 יפה. כתב אות אחת ומחקה, וחזר וכתב אות שניה
 33 ומחקה, עד שהשלים - פסולה, עד שתהיה בלה פתובה.
 34 **יא.** כתבה שלא לשמה, או שמחקה שלא לשמה -
 35 פסולה. כתב שתי מגלות לשתי סוטות, ומחקן לתוך כוס
 36 אחד, או לתוך שני כוסות וערבן בכוס אחד, והשקה
 37 לשתייהן - פסולה, שכל אחת לא שנת מגלתה. מחקן
 38 לשני כוסות וערבן, וחזר וחלקן לשני הכוסות - לא ישקה
 39 אותן; ואם השקה, כשר. נשפכו המים - הרי זה כותב
 40 מגלה אחרת, ומביא מים אחרים. נשפכו ונשתיר מהן -
 41 לא ישקה את השאר; ואם השקה, כשר.
 42 **יב.** מי שוטה שלנו [עבר עליהם לילה], נפסלין בלינה.
 43 הקדים עפר למים, פסל. לא הנה שם עפר בהיכל - מביא
 44 עפר מבחנין, ומניחו בהיכל, ולוקח ממנו, ונותן על פני
 45 המים; ואינו מביא אפר [שריפה], אבל מביא רקבובית
 46 [ריק רקוב] שהיא כעפר.
 47 **יג.** ולא יחפר בקרדם בהיכל ויוציא עפר, שנגאמר: "אשר
 48 יהנה בקרקע המשכן"; ואם חפר והוציא עפר, כשר.

1 ואחד הבא על האשה בדרך, ואחד הבא עליה שלא
 2 בדרך, משערה בה - יתחייבו שניהן מיתה, או כרת, או
 3 מלקות, או מכת מדרות; בין שהיו שוכבין, בין שהיו
 4 עומדין - על הכנסת העטרה הוא החייב.
 5 יא. כל הבא ביאה אסורה בלא קשוי, אלא שהיה האבר
 6 שלו מדרדל כמו אבר המתים, כגון החולים, או מי שנולד
 7 כף, כגון טריס חמה [מלידה] - אף על פי שהכניס את
 8 האבר בידו - אינו חייב לא כרת ולא מלקות, ואין צריך
 9 לומר מיתה; שאין זו ביאה. אבל פוסל הוא מן התרומה,
 10 ובית דין מפין את שניהן מכת מדרות.
 11 יב. הבא על ערוה מן העריות כמתעסק [=בלי כוונה],
 12 אף על פי שאין כוונתו לכף - חייב; וכן בחייב לאוין
 13 ובשגגות. אבל הבא על ערוה מן העריות והיא מטה -
 14 פטור מכלום; ואין צריך לומר בחייב לאוין שהוא פטור.
 15 והבא על הטרפה נפגע באבריו הפנימיים שמיתתו
 16 קרובה, או ששכב עם בהמה טרפה - חייב; מי הוא, אף
 17 על פי שפסול למות מחלי זה; ואפלו שחט בה שני סימני
 18 ועדין היא מפרקט - הבא עליה חייב, עד שתמות, או עד
 19 שיתיו את ראשה.
 20 יג. כל אשה אסורה מאלו, אם היתה בת שלש שנים ויום
 21 אחד ומעלה - גדול עליה חייב מיתה או כרת או
 22 מלקות; והיא פטורה מכלום, אלא אם כן היתה גדולה.
 23 ואם היתה פחותה מזה - הרי שניהן פטורין, שאין ביאתה
 24 ביאה. וכן אשה גדולה שבא עליה קטן - אם היה בן תשע
 25 שנים ויום אחד ומעלה - היא חייבת כרת, או מיתה, או
 26 מלקות; והוא פטור. ואם היה בן תשע שנים ולמטה,
 27 שניהן פטורין.
 28 יד. הבא על הזכור, או הביא זכור עליו - כיון שהערה,
 29 אם היו שניהן גדולים, נסקלין, שנאמר: "ואת זכר לא
 30 תשכב משכבי אשה", בין שהיה בועל או נבעל. ואם היה
 31 קטן בן תשע שנים ויום אחד ומעלה - זה שבא עליו או
 32 הביאו על עצמו, נסקל; והקטן, פטור. ואם היה הזכור בן
 33 תשע או פחות, שניהן פטורין; וראוי לבית דין להכות
 34 הגדול מכת מדרות, לפי ששכב עם זכור, ואף על פי
 35 שהוא פחות מבן תשע.
 36 טו. אחד הבא על הזכור, או הבא על אנדרוגינוס [עם
 37 סימני זכר ונקבה] הך זכרותו - ואם בא עליו הך נקבותו,
 38 פטור. והטמטום, ספק הוא; לפיכך הבא על הטמטום, או
 39 אנדרוגינוס הך נקבותו - מפין אותו מכת מדרות.
 40 והאנדרוגינוס מותר לשא אשה.
 41 טז. הבא על הבהמה, או שהביא בהמה עליו - שניהן
 42 נסקלין, שנאמר: "ובכל בהמה לא תתן שכבתך"; בין
 43 שרכבה, בין הביאה עליו. ואחד בהמה ואחד חיה ועוף -
 44 הכל בסקילה; ולא חלק הכתוב בהמה בין גדולה
 45 לקטנה, שנאמר: "ובכל בהמה" - אפלו כיום לדתה, הבא
 46 עליה בין בדרך בין שלא בדרך, כיון שהערה בה או
 47 הערת בו - חייב.
 48 יז. קטן בן תשע שנים ויום אחד שבא על הבהמה או

הביאה עליו - היא נסקלת על ידו, והוא פטור; היה בן
 תשע או פחות, אין סוקלין את הבהמה. וכן קטנה בת
 שלש שנים ויום אחד שהביאה בהמה או חיה עליה - בין
 בהמה גדולה בין בהמה קטנה, כיון שהערת בה הבהמה,
 בין בדרך בין שלא בדרך - הבהמה נסקלת, והיא
 פטורה. ואם היתה גדולה, שניהן נסקלין; ואם היתה מכת
 שלש שנים ולמטה, אין הבהמה נסקלת.

יח. וכן השוכב עם בהמה בשגגה, והאשה שהביאה את
 הבהמה עליה בשגגה - אין הבהמה נסקלת על ידו, ואף
 על פי שהם גדולים. כל העריות בלן שהיה אחד גדול
 ואחד קטן - הקטן פטור, והגדול חייב כמו שבארנו. אחד
 ער ואחד ישן - השן פטור. אחד מזיד ואחד שוגג -
 המזיד חייב, והשוגג מביא קרבן. אחד אנוס ואחד ברצון
 - האנוס פטור, כמו שבארנו.

יט. ואין העדים נזקקין לראות המנאפין שהערו זה בזה
 והכניסו במכחול בשפופרת - אלא משיראו אותן דבוקין זה
 בזה בדרך כל הבועלין, הרי אלו נהרגין בריאה זו; ואין
 אומרים: 'שמא לא הערה', מפני שהזקת צורה זו שהערה.

כ. מי שהזקק בשאר [לקרוב] - דינו בו על פי החזקה,
 אף על פי שאין שם ראיה ברורה שזה קרוב; ומלקין
 ושורפין וסוקלין וחונקין על חזקה זו. כיצד? הרי שהזקק
 שזו אחותו או בתו או אמו, וכא עליה בעדים - הרי זה
 לוקה או נשרף או נסקל; ואף על פי שאין שם ראיה ברורה
 שזו היא אחותו, או אמו, או בתו - אלא בחזקה בלבד.
 ומעשה באשה אחת שבאת לירושלים, ותינוק מרכב לה על
 כתפה, והגדילתו בחזקת שהוא בנה, וכא עליה, והביאה
 לבית דין וסקלוי. ראיה לדין זה, מה שדנה תורה במקלל
 אביו ומכה אביו שיימת - ומפני לנו ראיה ברורה שזה
 אביו? אלא בחזקה; כף שאר הקרובים בחזקה.

כא. איש ואשה שבאו ממדינת הנם, הוא אומר: 'אשתי',
 והיא אומרת: 'בעלי' - אם החזקה בעיר שלשים יום שהיא
 אשתו, הורגין עליה; אבל בתוך השלשים יום, אין הורגין
 עליה משום אשת איש.

כב. האשה שהחזקה נדה בשכונותיה, בעלה לוקה עליה
 משום נדה. המקנא לאשתו, ונסתרה, וכא עד אחד והעיד
 שנשטמאת, והיה בעלה כהן, וכא עליה אחר כף - הרי זה
 לוקה עליה משום זונה; אף על פי שעקר העדות בעד
 אחד, כבר החזקה בו זונה.

כג. האב שאמר: 'בתי זו מקדשת היא לזה', אף על פי
 שהוא נאמן ותנשא לו - אם זנת, אינה נסקלת על פיו, עד
 שיהיה שם עדים שנתארסה בפניהם. וכן האשה שאמרה:
 'מקדשת אני' - אינה נהרגת על פיה, עד שיהיו שם עדים
 או תתוק.

פרק ב

א. אשת אביו, ואשת בנו, ואשת אחיו, ואשת אחי אביו -
 ארבעתן ערוה עליו לעולם, בין מן הארוסין בין מן
 הנשואין, בין בחיי בעליהן בין אחר מיתת בעליהן, חוץ

49 **יא.** הבעל אשה דרך זנות - לא נאסרו עליו קרובותיה, 49
 שהן השבע נשים שאמרנו. אבל חכמים אסרו על מי 50
 שנאף עם אשה לשא אחת משבע נשים קרובותיה, כל זמן 51
 שהזונה קימת - מפני שהזונה באה לקרובותיה לבקר 52
 אותן, והוא מתחמד עמה, ולבו גס בה, ויבוא לידי עברה 53
 שיבעל הערוה; ולא עוד, אלא אפלו נטען על אשה - הרי 54
 זה לא ישא אחת מקרובותיה, עד שתמות זו שנטען עליה. 55
 ואם פנס הקרובה שזנה עם קרובותיה, לא יוציא. 56

57 **יב.** מי שנטען על ערוה, או שיצא לו שם רע עמה - לא 57
 ידור עמה במבוי אחד, ולא יראה באותה השכונה. ומעשה 58
 באחד שהיו מרנגין אחריו עם תמותו, והפר אותו חכמים 59
 מפת מרדות מפני שעבר על פתח ביתה. 60

61 **יג.** הבא על אשה ובתה דרך זנות, או על אשה ואחותה, 61
 וכיוצא בהן - הרי זה כמי שבא על שתי נשים נכריות; 62
 שאין נעשות ערוה זו עם זו אלא בנשואין, לא בזנות. וכן 63
 אם אנס אביו או בנו או אחיו או אחי אביו אשה, או פתה 64
 אותה - הרי זה מתרת לו, וישאנה; שלא נאמר אלא 65
 "אשת", ואין כאן אישות. 66

67 **יד.** אביו או בנו שנשא אשה - הרי זה מתר לשא בתה או 67
 אמה, כמו שבארנו. ומתר לאדם לשא אשת בן אחיו; 68
 ונשוא אדם אשה ובת אחותה, או בת אחיה כאחת. ומצות 69
 חכמים שישא אדם בת אחותו, והוא הדין לבת אחיו, 70
 שנאמר: "ומבשרך לא תתעלם". 71

יום שישי כ"ג אייר ה'תשע"ג

פרק ג

74 **א.** הבא על אשת קטן, אפלו היתה יבמה שבא עליה בן 74
 תשע שנים ויום אחד - הרי זה פטור; וכן הבא על אשת 75
 חרש ושוטה, ואשת טמטום ואנדרוגינוס, ועל התרששת 76
 והשוטה אשת הפקח, ועל אשה שהיא מקדשת בספק או 77
 מגרשת בספק - כלן פטורין. ואם היו מזידין, מפין אותן 78
 מפת מרדות. 79

80 **ב.** הבא על הקטנה אשת הגדול - אם קדשה אביה, הרי 80
 זה בחנק; והיא פטורה מכלום, ונאסרה על בעלה כמו 81
 שבארנו בהלכות שוטה. ואם היא בת מאון, מפין אותו 82
 מפת מרדות; והיא מתרת לבעלה, ואפלו הנה להן. 83

84 **ג.** בת להן שזנתה כשהיא אשת איש - בין שהיה בעלה 84
 להן בין שהיה ישראל, ואפלו הנה בעלה ממזר או נתין 85
 [מז' אומות שישבו בא"י] או שאר מהיבאי לאוין - הרי זה 86
 בשרפה, שנאמר: "ובת איש כהן, פי תחל לזנות.. באש 87
 תשרף"; ובעלה בחנק. וכן בת ישראל אשת כהן בחנק, 88
 פדין כל אשת איש. 89

90 **ד.** הבא על נערה מארשה, שניהן בסקילה. ואינן חביבין 90
 סקילה עד שתהיה נערה בתולה מארשה, והיא בבית 91
 אביה; היתה בזוגת, או שננסה לחפה אף על פי שלא 92
 נבעלה, אפלו מסרה האב לשלוחי הבעל וזנת בדרך - הרי 93
 זו בחנק. 94

1 מאשת אחיו שלא הניח בן, בין שנתגרשו. ואם בא על אחת 1
 מהן בחיי בעלה, חייב שתיים: משום שאר בשר, ומשום 2
 אשת איש; שהרי שניהם האסורין באין כאחת. 3

4 **ב.** לפיכך, הבא על אמו שהיא אשת אביו - חייב שתיים; 4
 בין בחיי אביו, בין לאחר מיתת אביו, אחת משום אמו 5
 ואחת משום אשת אביו. אחד אחיו מאביו או אחיו מאמו, 6
 בין מן הנשואין בין מזנות - אשתו ערוה עליו; אבל אשת 7
 אחי אביו מן האם, הרי היא שניה כמו שבארנו. ואחד 8
 אחותו מאביו או מאמו, בין מן הנשואין בין מזנות - כגון 9
 שזנתה אמו או אביו עם אחרים, והיתה לו אחות מזנות - 10
 הרי זו ערוה עליו, שנאמר: "מולדת בית, או מולדת חוץ". 11

12 **ג.** בת אשת אביו שהיא אחותו - היא הערוה עליו, 12
 שנאמר: "ערוה בת אשת אביו מולדת אביו"; אבל אם 13
 נשא אביו אשה, והיתה לה בת מאיש אחר - הרי הבת 14
 מתרת לו, שאין זו מולדת אביו. והלא משום אחותו הוא 15
 חייב עליה, ולמה נאמר "בת אשת אביו"? לחייב עליה אף 16
 משום זה. 17

18 **ד.** לפיכך, הבא על אחותו שהיא בת נשואת אביו - חייב 18
 שתיים: אחת משום "ערוה אחותך", ואחת משום "ערוה 19
 בת אשת אביו". אבל אם אנס אביו אשה או פתה אותה, 20
 והוליד ממנה בת, ובא עליה - אינו חייב אלא משום אחותו 21
 בלבד, שאין בת האנוסה בת אשת אביו. 22

23 **ה.** אחות אמו, בין אחותה מאביה בין אחותה מאמה, בין מן 23
 הנשואין בין שהיתה אחותה מזנות - הרי זו ערוה עליו משום 24
 אחות אם; וכן אחות אב, בין מן האם בין מן האב, בין מן 25
 הנשואין בין מזנות - הרי זו ערוה עליו משום אחות אב. 26

27 **ו.** הבא על אשה דרך זנות, והוליד ממנה בת - אותה הבת 27
 ערוה עליו משום בתו; ואף על פי שלא נאמר בתורה 'ערוה 28
 בתך לא תגלה', מאחר שאסר בת הבת, שמתק [הכתוב] מן 29
 הבת; ואסורה מן התורה, ואינו מדברי סופרים; לפיכך 30
 הבא על בתו מנשואתו - חייב שתיים, משום בתו ומשום 31
 ערוה אשה ובתה. 32

33 **ז.** כיון שקדש אדם אשה, נאסרו עליו מקרובותיה שש 33
 נשים, וכל אחת מהן ערוה עליו לעולם, בין פנס [לחופה] 34
 בין גרש, בין בחיי אשתו בין לאחר מותה; ואלו הן: אמה, 35
 ואם אמה, ואם אביה, ובתה, ובת בתה, ובת בנה. ואם בא 36
 על אחת מהן בחיי אשתו, שניהן נשרפין. 37

38 **ח.** ואם בא עליה לאחר מיתת אשתו - הרי אלו בכרת, ואין 38
 בהן מיתת בית דין, שנאמר: "באש ישרפו אותו ואמתו" - 39
 בזמן שפתיהן קימות, שהן אשתו וזו שבא עליה, הרי הוא 40
 והערוה נשרפין; ובזמן שאין שפתיהן קימות, אין שם שרפה. 41
ט. וכן אחות אשתו, ערוה עליו עד שתמות אשתו; בין 42
 אחותה מאמה בין אחותה מאביה, בין מן הנשואין בין 43
 אחותה מזנות - הרי זו ערוה עליו. 44

45 **י.** עבר ונאף עם אחת משבע נשים אלו, בין בשגגה בין 45
 בנדון - אף על פי שהוא והנואפת במיתת בית דין או 46
 בכרת, לא נאסרה אשתו עליו; חוץ מאחות ארוסתו, שהיא 47
 אוסרת אשתו עליו, כמו שבארנו בהלכות גרושין. 48

1. יד. ביאת שפחה זו, משנה מפל ביאות אסורות שבתורה 49
 - שהרי היא לוקה, שנאמר: "בקרית תהיה"; והוא חיב 50
 קרפן אשם, שנאמר: "והביא את אשמו". אחד שוגג אחד 51
 מזיד בשפחה חרופה מביא אשם; והבא עליה ביאות 52
 הרבה, בין בנדון בין בשנגה - מביא אשם אחד. אבל היא 53
 חיבת מלקות על כל ביאה וביאה, אם היתה מזידה, כשאר 54
 חיבי לאוין. 55
 טו. המערה בשפחה חרופה ולא גמר ביאתו - פטור, עד 56
 שיגמר ביאתו. ואינו חיב אלא על הגדולה, הבעולה, 57
 המזידה, וברצונה; אבל אם היתה קטנה, או שלא היתה 58
 בעולה, או שהיתה שוגגת או אנוסה או ישנה - פטור. וכן אם 59
 בא עליה שלא בדרך, פטור - שבשפחה חרופה לא השנה 60
 ביאה בדרך לביאה שלא בדרך, שנאמר: "שכבת זרע". 61
 אבל בשאר ביאות, לא חלק בין ביאה לביאה, שנאמר: 62
 "משכבי אשה", מגיד הכתוב ששני משכבות לאשה. 63
 טז. כל מקום שאמרנו בשפחה חרופה שהוא פטור - הוא 64
 פטור מן הקרפן, והיא פטורה מן המלקות; אבל מכין אותן 65
 מפת מרדות מדברייהם, אם היו שניהן מזידין וגדולים. 66
 יז. בן תשע שנים ויום אחד שבא על שפחה חרופה - היא 67
 לוקה, והוא מביא קרפן; והוא שתהיה גדולה ובעולה 68
 וברצונה, כמו שבארנו - שאין האיש חיב קרפן עד שתתחייב 69
 היא מלקות, שנאמר: "בקרית תהיה והביא את אשמו". 70

פרק ד

א. הנדה, הרי היא כשאר כל העריות. המערה בה, בין 72
 בדרך בין שלא בדרך - חיב ברת, ואפלו היתה קטנה 73
 בת שלש שנים ויום אחד, כשאר עריות; שהבת מטמאה 74
 בנדה ואפלו ביום לדתה, וכת עשרה ימים מטמאה בזיבה. 75
 ודבר זה מפי השמועה, שאין הפרש בין גדולה לקטנה 76
 לטמאת נדות וזיבות. 77
 ב. ואחד הבא על הנדה כל שבועת הימים, ואפלו לא ראתה 78
 אלא יום ראשון, ואחד הבא על יולדת זכר כל שבועה, או 79
 על יולדת נקבה כל ארבעה עשר, או על הזבה כל ימי זובה 80
 וספירתה, בין שפחה בין משחררת - הכל בכרת, שנאמר 81
 בנדה: "שבועת ימים תהיה בנדתה", ובזבה נאמר: "כל ימי 82
 זוב טמאתה, כימי נדתה תהיה", וביוולדת הוא אומר: 83
 "כימי נדת דותה טמא", וטמאה שבועים בנדתה". 84
 ג. במה דברים אמורים שהטמאה תלויה בימים? 85
 בשטבלה במי מקנה אחר הימים הספורים. אבל נדה וזבה 86
 ויולדת שלא טבלו במי מקנה - הבא על אחת מהן, אפלו 87
 אחר כמה שנים - חיב ברת, שבמים וטבילה תלה הכתוב, 88
 שנאמר: "ורחצו במים" זה בנין אב לכל טמא, שהוא 89
 בטמאתו עד שיתטבל. 90
 ד. הגויים - אין חיבין עליהן משום נדה, ולא משום זבה, 91
 ולא משום יולדת. וחקמים גזרו על כל הגויים, זכרים 92
 ונקבות, שהיו כזבים תמיד, בין ראו בין לא ראו - לענין 93
 טמאה וטהרה. 94
 ה. כל דם שתראה היולדת בתוך שלשה ושלשים של זכר, 95

ה. והבא על קטנה מארשה בבית אביה - הוא בסקילה, 1
 והיא פטורה. ונערה מארשה בת כהן שזנת, בסקילה. 2
 ו. באו עליה עשרה, והיא בתולה ברשות אביה, זה אחר 3
 זה - הרי הראשון בסקילה, וכלן בחנק. במה דברים 4
 אמורים? שבאו עליה בדרך; אבל אם באו עליה שלא 5
 בדרך - עדין היא בתולה, וכלן בסקילה. 6
 ז. נערה מארשה שהיתה משחררת או גיורת - אף על פי 7
 שנשתחררה או נתגירה והיא פחותה מבת שלש שנים, הרי 8
 זו בחנק ככל אשת איש. 9
 ח. דין חדש יש במוציא שם רע, ומה הוא החדוש? שאם 10
 נמצא הדבר אמת, ובאו עדים שזנתה כשהיתה נערה 11
 מארשה, ואף על פי שזנתה אחר שיצאת מבית אביה, 12
 ואפלו זנתה אחר שנכנסה לחפה קדם בעילת הבעל - 13
 סוקלין אותה על פתח בית אביה; אבל שאר נערות 14
 מארשות שלא הנה להן דין הוצאת שם רע, שזנו מאחר 15
 שיצאו מבית האב - הרי הן בחנק כמו שבארנו. הא למדת, 16
 שבאשת איש שלש מיתות: יש אשת איש שהיא בחנק, ויש 17
 אשת איש שהיא בשרפה, ויש אשת איש שהיא בסקילה. 18
 ט. והיכן סוקלין את נערה מארשה שזנתה? אם זנת בבית 19
 אביה - אף על פי שלא העידו עליה העדים אלא אחר 20
 שבאה לבית חמיה ונשאת, הרי זו נסקלת על פתח בית 21
 אביה; וזנת בבית חמיה קדם שימסר אותה האב - אף על 22
 פי שהעידו עליה אחר שחזרה לבית אביה, הרי זו נסקלת 23
 על פתח שער העיר ההיא. 24
 י. באו העדים אחר שבגרה, או אחר שבועלה בעלה - אף 25
 על פי שהעידו שזנתה בבית אביה כשהיתה נערה, הרי זו 26
 נסקלת בבית הסקילה. 27
 יא. היתה הורתה שלא בקרשה, ולדתה בקרשה - נסקלת 28
 על פתח שער העיר. כל מי שמצותה לסקל אותה על 29
 פתח שער העיר - אם היתה עיר שרפה גויים, סוקלין 30
 אותה על פתח בית דין. וכל מי שמצותה לסקל אותה 31
 על פתח בית אביה - אם לא הנה לה אב, או שהנה לה 32
 אב ולא הנה לו בית - הרי זו נסקלת בבית הסקילה; לא 33
 נאמר "פתח בית אב" אלא למצנה. 34
 יב. הבא על ערוה מן העריות ביאות הרבה - חיב ברת או 35
 מיתת בית דין על כל ביאה וביאה; אף על פי שאין בית 36
 דין יכולין להמית אלא מיתה אחת, הרי הביאות נחשבות 37
 לו כעברות הרבה. וכן אם בא ביאה אחת שחיבין עליה 38
 משמות [לאויס] הרבה - אם הנה שוגג, מביא קרפן על כל 39
 שם ושם, אף על פי שהיא ביאה אחת, כמו שיתבאר 40
 בהלכות שנגות; ואם הנה מזיד, הרי זו נחשבת לו כעברות 41
 הרבה. וכן יש בא ביאה אחת, ולוקה עליה מלקיות הרבה 42
 כמו שיתבאר. 43
 יג. "שפחה חרופה" האמורה בתורה - היא שחציה שפחה 44
 וחציה בת חורין, ומקדשת לעבד עברי, שנאמר: "לא 45
 יומתו, כי לא חפשה" - הא אם נשתחררה כלה, חיבין 46
 עליה מיתת בית דין שהרי תעשה אשת איש גמורה, כמו 47
 שבארנו בהלכות אישות. 48

48 אחר התשמיש. כיצד? מקנח האיש עצמו במטלית נכונה
 49 לו, ומקנחת האשה עצמה במטלית נכונה לה; ורואין בהן,
 50 שמא ראת דם בשעת תשמיש. ויש לאיש להניח אשתו
 51 שתבדק במטלית שלו - מתוך שנאמנת על שלה, נאמנת
 52 על שלו.
 53 טו. בגדים אלו שמקנחין בהן - צריכין שיהיו של פשתן,
 54 שחקים [שנשחקו ונתרככו] ולבנים; והן הנקראין 'עדים'
 55 בענין זה. והבגד שמקנח בו נקרא 'עד שלו'; והבגד
 56 שמקנחת היא בו נקרא 'עד שלה'.
 57 טז. הצנועות אינן משמשות עד שידקו עצמן תחלה קדם
 58 תשמיש. ואשה שאין לה וסת, אסורה לשמש עד שתבדק;
 59 לפיכך היא משמשת בשני עדים, אחד לפני התשמיש
 60 ואחד לאחר התשמיש. אבל אשה שיש לה וסת, אינה
 61 צריכה לפני התשמיש, אלא משום צניעות. אבל אחר
 62 תשמיש - הפל צריכין שני עדים, אחד לו ואחד לה. אפלו
 63 מעברת, ומניקה, וזקנה, וקטנה - לא תשמש אלא בשני
 64 עדים, אחד לו ואחד לה. אבל בתולה יושבת על דם טהר
 65 - אינה צריכה עדים, שהרי הדם שותת ממנה.
 66 יז. המשמש מטו פעמים רבות, אינן צריכין לבדק שני
 67 העדים שלהן על כל ביאה וביאה, אלא מקנח בעד שלו
 68 והיא בעד שלה אחר כל ביאה וביאה כל הלילה, ולמחר
 69 יבדקו העדים. נמצא הדם על עד שלו או על עד שלה -
 70 הרי זו טמאה. שמשה מטתה, וקנחה עצמה, ואבד העד -
 71 הרי זו לא תשמש פעם שניה עד שתבדק בעד אחר תחלה,
 72 שמא דם היה על העד שאבד.
 73 יח. הניחה העד תחת הפר או תחת הכסות ונמצא עליו
 74 דם, אם משוף [= מרוח] - טמאה, שחזקתו מן הקנוח;
 75 ואם היה עגל - טהורה, שאין זה אלא דם מאכלת שנהרגה
 76 תחת הפר.
 77 יט. קנחה עצמה בעד הבדוק לה וטחתו בירכה, ולמחר
 78 נמצא עליו דם - הרי זו טמאה; ואין אומרים: 'שמא
 79 כשטחה אותו בירכה נהרגה מאכלת'. קנחה עצמה בעד
 80 שאינו בדוק לה, ולא ידעה אם היה עליו דם קדם שתקנת
 81 בו או לא היה, ונמצא עליו דם - אם היה הדם בגריס
 82 ועוד, הרי זו נדה; היה פחות מכאן - טהורה, שאינו אלא
 83 מן המאכלת.
 84 כ. מי שראתה דם בשעת תשמיש, הרי זו מתרת לשמש
 85 כשתטהר פעם שניה; וראתה דם בפעם שניה, משמשת
 86 פעם שלישית; וראתה דם כף בשלישית, הרי זו אסורה
 87 לשמש עם בעל זה לעולם. במה דברים אמורים? שלא
 88 היה שם דבר לתלות בו. אבל אם שמשה סמוך לוסתה,
 89 תולה בנסת. היתה בה מפה, תולה בפפה; ואם היה דם
 90 מפתה משנה מדם שתראה בעת התשמיש, אינה תולה
 91 בפפה. ונאמנת אשה לומר: 'מפה יש לי בתוך המקור
 92 שממנה הדם יוצא', ותהיה מתרת לבעלה, ואף על פי
 93 שדם יוצא מן המקור בשעת תשמיש.
 94 כא. מי שראתה דם בשעת תשמיש פעם ראשונה ושניה

1 ויששה ויששים של נקבה - הוא הנקרא 'דם טהר'; ואינו מונע
 2 את האשה מבעלה, אלא טובלת אחר שבעה לזכר וארבעה
 3 עשר לנקבה, ומשמשת מטתה אף על פי שהדם שותת.
 4 ו. כל חבי טבילות טבילתן ביום, חוץ מנדה ויולדת,
 5 שהרי הוא אומר בנדה: "שבעת ימים תהיה כנדתה",
 6 השבעה פלן בנדה וטובלת בליל שמיני; וכן יולדת זכר
 7 בליל שמיני, ויולדת נקבה בליל תמישה עשר, שהיולדת
 8 בנדה, כמו שבארנו.
 9 ז. נתאחרת ימים רבים ולא טבלה - כשתטבל, לא תטבל
 10 אלא בלילה; שאם תטבל ביום, יטעו, ותבוא נדה אחרת
 11 לטבל בשביעי.
 12 ח. היתה חולה, או שהיה מקום הטבילה רחוק ואין
 13 הנשים יכולות להגיע לו ולחזור בלילה מפני הלסטים, או
 14 מפני הצנה, או מפני שנועלין שערי המדינה בלילה - הרי
 15 זו טובלת ביום השמיני, או בימים של אחריו ביום.
 16 ט. כל הנשים שיש להן וסת [קביעות בראיית דם] -
 17 כחזקת טהרה לבעליהן, עד שתאמר לו: 'טמאה אני', או
 18 עד שתחזק נדה בשכונותיה. הלך בעלה למדינה אחרת,
 19 והניחה טהורה - כשיבוא אינו צריך לשאל לה, אפלו
 20 מצאה ושנה - הרי זה מתר לבא עליה שלא בעונת וסתה,
 21 ואינו חושש שמא נדה היא; ואם הניחה נדה - אסורה לו,
 22 עד שתאמר: 'טהורה אני'.
 23 י. האשה שאמרה לבעלה: 'טמאה אני', וחזרה ואמרה:
 24 'טהורה אני, ודרך שחוק והתל אמרתי לך תחלה' - אינה
 25 נאמנת; ואם נתנה אמתלא [הסבר] לדבריה, נאמנת. כיצד?
 26 תבעה בעלה, ואחותו או אמו עמה כחצר, ואמרה לו:
 27 'טמאה אני', ואחר כך חזרה ואמרה: 'טהורה אני, ולא
 28 אמרתי לך טמאה אני אלא מפני אחותך או אמי, שמא
 29 יראו אותנו' - הרי זו נאמנת. וכן כל פיוצא בזה.
 30 יא. היה משמש עם הטהורה, ואמרה לו: 'נטמאתי' - לא
 31 יפרש מיד והוא בקשוי, שהנהגה לו ביציאתו כביאתו; ואם
 32 פרש והוא בקשוי, חב ברת כמי שבעל נדה. והוא הדין
 33 בשאר עריות. אלא כיצד יעשה? נועץ צפוני ורגלי בקרקע,
 34 ושוהה ואינו מודעו [II] עד שימות האבר, ואחר כך
 35 נשקט ממנה.
 36 יב. ואסור לו לאדם שיבוא על אשתו סמוך לוסתה, שמא
 37 תראה דם בשעת תשמיש, שנאמר: "והזרתם את בני
 38 ישראל מטמאתם". וכמה? אם היה דרפה לראות ביום,
 39 אסור לשמש מתחלת היום; ואם היה דרפה לראות בלילה,
 40 אסור לשמש מתחלת הלילה.
 41 יג. עבר וסתה ולא ראתה - מתרת לשמש אחר שתעבר
 42 עונת הוסת. כיצד? היה דרפה לראות בשש שעות ביום,
 43 אסורה לשמש מתחלת היום; עברו שש שעות ביום ולא
 44 ראתה - אסורה לשמש עד לערב. וכן אם היה דרפה
 45 לראות בשש שעות בלילה, ועברו ולא ראתה - אסורה
 46 לשמש עד שתורח השמש.
 47 יד. דרך בני ישראל וקנות ישראל, לעולם לבדק עצמן

ביאת המקדש, ושורפין עליו תרומה וקדשים. ואין
 אומרים: 'שמא מן העליה ירד דרוך הנקב', שרב הדמים
 הנמצאים כאן, מן החדר. נמצא הדם בפרוודור חוץ לנקב,
 הרי טמאתו בספק - שמא מן החדר בא, או מן העליה
 שמת דרוך הלול; לפיכך אין שורפין עליו תרומה וקדשים,
 ואין חביין עליו על ביאת המקדש.
 ו. לא כל משקה היוצא מן החדר מטמא, אלא הדם בלבד,
 שנגמרו: "דם יהיה זוכה"; לפיכך אם שמת מן הרחם לכן
 או משקה ירק, אף על פי שסמיכתו כדם - הואיל ואין
 מראיו מראה דם, הרי זה טהור.
 ז. וחמשה דמים טמאים באשה, והשאָר טהור; ואלו הן:
 האדם, והשחור, וקקרון פרסם, וכמימי אדמה, וכיין המזוג.
 ח. האדם, כיצד הוא עינו? כעמוד שצא ראשון מדם
 הקנה של בני אדם; גותן הדם בכוס, ומקיף לו ורואה.
 והשחור - כעין הדיו היבש. קקרון פרסם וחלק יפה
 שבאיריס] כיצד? יביא פרסם לח בגוש האדמה שעליו,
 ולוקח מן הפרור [מובחר] שבו הקנה האמצעי שלו, שכלו
 כמו קנה הוא, וככל אחד ואחד שלשה קנים, וככל קנה
 שלשה עלים; ומקיף הדם לעלה האמצעי שבקנה
 האמצעי, ורואה בו. כמימי אדמה כיצד? יביא אדמה
 מבקעת סיכני וכיוצא בה, שהיא אדמה, ונותן עליה מים
 בכלי עד שיעלה המים על העפר קלפת השום; ואין
 שעור לא למים ולא לעפר. ומעכרין [שהיו עכורים] בפלי,
 ומשער בהן לשעתו ובמקומו כשהן עכורין; ואם צללו,
 חוזר ומעכרין.
 ט. ארבע מראות האלו - אם היתה מראה הדם כמראה כל
 אחד מהן או צמק מהן, הרי זה טמא; היתה דוהה ממנו,
 הרי זה טהור. כיצד? היתה הדם שחור יתר מן הדיו היבש,
 טמאה; היתה פתוף [מעורב עם גון אחר] ממנו, כגון שהיה
 מראהו כעין היות השחור, או כעין הזפת, או כעין העורב
 - הרי זה טהור. וכן בשאר השלש מראות.
 י. כיין המזוג כיצד? חלק אחד יין מן היין השרוני
 [מאיזור השרון] של ארץ ישראל, חי [= ללא תוסף] וחדש,
 ושני חלקים מים; היתה מראה הדם צמק ממנו או דוהה
 ממנו - הרי זה טהור, עד שהיה כמזוג זה בלבד. ונגמנת
 אשה לומר: 'כמראה זה ראיתי ואבדתי', והחכם מטמא
 לה או מטהר.
 יא. כיצד מקיף ורואה? לוקח המטלית שיש בה הדם
 בידו, ומביט בו ובידיו, או בעלה של פרסם, או בדם הקנה
 שבכוס, או במימי אדמה, או במזג שבכוס, ועורף לפי מה
 שעניו רואות, ומטמא או מטהר. ואינו מביט בכוכית של
 כוס מבחוץ, אלא במשקה שבכוס; ויהיה הכוס רחב,
 משקלו מנה, ומחזיק שני לגין, כדי שתפנס בו האורה ולא
 יהיה אפל.
 יב. אין בודקין הדם אלא על גבי מטלית לבנה, ובחמה;
 ועושה צל בידו על הדם, והוא עומד בחמה, כדי שיראה עינו
 כמות שהיא. ולא כל הרואה צריך לכל אלו הדברים בכל עת

ושלישית, ואין שם דבר לתלות בו - הרי זו תתגרש,
 ומתרת להנשא לשני; נשאת לשני, וראת דם כף בשעת
 תשמיש שלש פעמים - הרי זו תתגרש, ומתרת להנשא
 לשלישי. נשאת לשלישי, וראת דם כף בשעת תשמיש
 פעם ראשונה ושניה ושלישית - הרי זו תתגרש; ואסורה
 להנשא עד שתבריא מחלי זה.
 כב. כיצד בודקת עצמה לידע אם נרפאת או לא נרפאת?
 מביאה שפופרת [צינור] של אבר [עופרת] ופיה רצוף [פתח
 כפול, משני הצדדים] לתוכה, ומכנסת השפופרת עד מקום
 שהיא יכולה, ומכנסת בתוף השפופרת מכחול ומוף מנח על
 ראשו, ודופקת אותו עד שגייע המוף לצואר הרחם,
 ומוציאה המוף. אם נמצא דם על ראש המוף, בידוע שהדם
 שהיא רואה בשעת תשמיש מן המקור. ואם לא נמצא על
 המוף כלום - בידוע שהדם שרואה מרחק הצדדין, וטהורה
 היא; ומתרת להנשא לאחרים, כמו שבארנו בהלכות אישות.

פרק ה

א. האשה מטמאה באנס, בין לנדה בין לזיבוח. כיצד?
 כגון שקפצה ממקום למקום, או ראת בהמה או עוף
 מתעסקין זה עם זה וחמדה וראת דם, וכן כל כיוצא בזה
 - הואיל וראת דם מפל מקום, נטמאת; ומטמאה בכל
 שהוא - ואפלו ראת דם טפה כתרדל, הרי זו כמי שזב
 ממנה דמים הרבה.
 ב. כל הנשים מטמאות בבית החיצון; ואף על פי שלא
 יצא הדם לחוץ, אלא נעקר מן הרחם ולא שמת, הואיל
 ויצא מבין השנים - הרי זו טמאה, ואף על פי שעדין הדם
 בבשרה, שנגמרו: "דם יהיה זוכה בבשרה". ועד היכן הוא
 בין השנים? עד מקום שגייע אליו האבר בשעת גמר
 ביאה; ובין השנים עצמו כלפנים.
 ג. משל משלו חכמים באשה: הרחם שבו נוצר הולד,
 והוא הנקרא 'מקור', והוא שדם נדה וזכה יוצא ממנו -
 קוראין אותו 'תדר', לפי שהוא לפני לפנים. צואר הרחם
 פלו, והוא המקום הארוך שמתקבץ ראשו בשעת העבור
 כדי שלא יפל הולד, ונפתח הרבה בשעת לדה - קוראין
 אותו 'פרוודור', כלומר שהוא בית שער לרחם.
 ד. ובשעת גמר ביאה, האבר נכנס בפרוודור; ואינו מגיע
 עד ראשו שמבפנים, אלא רחוק ממנו מעט לפי האצבעות.
 ולמעלה מן החדר ומן הפרוודור, בין תדר לפרוודור, הוא
 המקום שיש בו שתי ביצים של אשה, והשבילים שבהן
 מתבשלת שכבת זרע שלה - מקום זה הוא הנקרא 'עליה'.
 וכמו נקב פתוח מן העליה לגב הפרוודור, ונקב זה קוראין
 אותו 'לול'; והאבר נכנס לפנים מן הלול בשעת גמר ביאה.
 ה. דם הבא מן החדר - פלו טמא, חוץ מדם טהר,
 שהתורה טהרתו, ודם קשי, כמו שיתבאר; ודם העליה פלו
 טהור, שהוא כמו דם מכה שבמעעים או בכבד או בפליא
 וכיוצא בהן. ודם הנמצא בפרוודור - אם נמצא מן הלול
 ולפנים הרי זה טמא, שחזקתו מן החדר; וחיבין עליו על

הנעירות. ואפלו היו השלשה ימים שנותנין לה בימי
הנעירות בסרוגין, ובעל בכל שני חדשים לילה אחד - הרי
זה מתר; והוא שלא תחיה המכה.
כג. כיצד יודעין אם חית המכה או לא חית? היתה רואה
הדם בעת שתעמד, ויכשתשכב לא תראה, ובעת שתשב על
הקרע תראה, ואם תשב על פרים וקטות לא תראה -
עדין לא חית המכה. פסק הדם ולא ראית קלל, בין עומדת
בין יושבת על הכל - כבר חיתה המכה; וכן אם לא פסק
קלל, אלא תראה הדם ואפלו כשהיא יושבת על הפרים
והקטות - אין זה דם מכה, אלא דם נדה.
כד. היתה רואה בעת תשמיש - הרי זה מחמת המכה;
שמשה מטתה ולא ראית דם, ואחר כך ראית דם שלא
מחמת תשמיש - הרי זה דם נדה.
כה. הבעל בתולה ולא יצא ממנה דם, וחזר ובעלה ויצא
דם - אפלו היתה קטנה, הרי זה דם נדה; שאפלו היה דם
בתולים, היה בא בתחלה. הבעל פחות מבת שלש ויצא
דם - הרי זה דם בתולים.

יום ש"ק כ"ד אייר ה'תשע"ג

פרק ו

א. דם הנדה, ודם הנזבה, ודם הקשי [לפני לידה], ודם
היולדת, ודם טהר של יולדת - כלו דם אחד הוא, ומן
המקור הוא בא, ומעין אחד הוא. ובמנינים בלבד הוא
שישתנה דינו, ותהיה רואה דם זו טהורה, וזו נדה, וזו זבה.
ב. כיצד? כשתראה האשה דם תחלה, או כשתראה בשעת
וסתה, והוא העת שקבעה לנדתה - הרי זו נדה כל שבעת
הימים, בין ראית כל שבועה בין שלא ראית אלא טפה
ראשונה בלבד; וראתה דם ביום השמיני - הרי זה דם
זיבה, מפני שהוא בלא עת נדתה.
ג. וכן כל דם שתראה בתוך הימים שבין וסת נדה ווסת
נדה, הרי הוא דם זיבה. והלכה למשה מסיני, שאין בין
זמן נדה לזמן נדה אלא אחד עשר יום בלבד.
ד. כל שבעת הימים שנקבעה לה וסת בתחלתן - הן
הנקראין 'ימי נדחה', בין ראית בהם דם בין לא ראית. ומפני
מה נקראין 'ימי נדה'? מפני שהם ראויין לנדח, וכל דם
שתראה בהן - דם נדה יחשב.
ה. וכל אחד עשר יום שאחר השבועה - הן הנקראין 'ימי
זיבתה', בין ראית בהן דם בין לא ראית. ולמה נקראין 'ימי
זיבה'? מפני שהן ראויין לזיבה, וכל דם שתראה בהן -
דם זיבה יחשב. והזהר בשני שמות אלו, שהם ימי נדחה
וימי זיבתה.
ו. כל ימי האשה מיום שיקבע לה וסת עד שתמות, או
עד שיעקר הוסת ליום אחר - תספור לעולם שבועה מתחלת
יום הוסת ואחריהן אחד עשר, שבועה ואחריהן אחד עשר;
ותזהר במנין, כדי שתדע בעת שתראה דם, אם בימי נדה

1 שיראה, אלא טביעות עין יש לחכם בדימים, ובעת שיראה
2 מיד יטמא או יטהר; ואם נסתפק לו במראה מן המראות,
3 צריך להקפיד ולערוך לדם או לדין או לשאר המראות.
4 **ג.** המפלת חתיכה, אף על פי שהיא אדמה - אם יש עמה
5 דם, טמאה; ואם לאו, טהורה. ואפלו נקרעה התחתיכה
6 ונמצאת מלאה דם - הרי זו טהורה; שאין זה דם נדה,
7 אלא דם חתיכה.
8 **יד.** הפילה חתיכה קרועה ודם אגור בתוכה - טמאה.
9 הפילה כמין קלפה, כמין שצרה, כמין עפר, כמין יבחושין
10 [יתושים] - אם היה מראה דברים אלו אדם, תטיל למים
11 פושרין: אם נמחו - הרי זו טמאה, שדם הוא שקפה, וכל
12 הרואה דם לבש, טמאה; ואם שהו פושרין מעת לעת
13 ואחר כך נמחו - הרי זו ספק טמאה. ואם לא נמחו מעת
14 לעת - הרי אלו ממכה, וטהורה היא.
15 **טו.** הפילה כמין חגבים, כמין דגים, שקצים, ורמשים -
16 אם יש עמהם דם, טמאה; ואם לאו, טהורה.
17 **טז.** האשה שהכניסה שפופרת בפרודור, וראת הדם בתוך
18 השפופרת - טהורה, שנאמר: "דם יחיה זוכה בכשרה",
19 עד שתראה בכשרה כדרך שהנשים רואות; ואין דרך
20 האשה לראות בשפופרת.
21 **יז.** האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מימי רגלים, בין
22 שהשתינה והיא עומדת, בין שהשתינה והיא יושבת - הרי
23 זו טהורה. ואפלו הרגיש גופה ונודעועזה, אינה חוששת;
24 שהרגשת מי רגלים היא זו, שאין מי רגלים מן החדר, ודם
25 זה דם מכה הוא בתחלת [מעיו] או בכליה.
26 **יח.** דם בתולים - טהור הוא; ואינו לא דם נדה, ולא דם
27 זיבה, שאינו מן המקור, אלא כמו דם חבורה. וכיצד דין
28 הבתולה בדימים? אם נשאת קטנה - בין לא ראית דם
29 ממימה, בין שראית דם בבית אביה, הרי זו מתרת לבעלה,
30 עד שתחיה המכה; שכל דם שתראה, מחמת המכה הוא.
31 ואם ראית דם אחר שתחיה המכה, הרי זו נדה.
32 **יט.** נשאת כשהיא נערה - אם לא ראית דם ממימה, הרי זו
33 מתרת לבעלה ארבעה ימים ביום ובלילה, אף על פי שהדם
34 שותת; והוא שלא חית המכה. ואם ראית דם בבית אביה,
35 ואחר כך נשאת - אין לו לבא עליה אלא בעילה ראשונה,
36 ופודש; ויהיה דם בתולים זה כאלו הוא תחלת נדה. ובוגרת
37 שלא ראית ממימה - נותנין לה כל לילה הראשון.
38 **כ.** ארבעה לילות שנותנין לנערה שלא ראית דם, אף על
39 פי שהן בסרוגין - בועל לילה, וממתין אפלו שני חדשים
40 או שלשה, ובעל לילה שניה; והוא שלא חית המכה.
41 **כא.** וכן קטנה שנותנין לה עד שתחיה המכה, אפלו לא
42 חית שנה - הרי זה בועל כל השנה, בין בסרוגין בין יום
43 אחר יום.
44 **כב.** קטנה שנשאת ונעשת נערה פחת בעלה, ועדין הדם
45 שותת מחמת המכה - כל בעילות שבעל כשהיא קטנה,
46 נחשבת לו כליה אחת; ומשלימין לו ארבעה ימים בימי

48 אפלו סמוך לשקיעת החמה - סתרה הכל, וחזרת למנות
 49 מאחר היום הטמא שבעת ימי נקיים.
 50 טז. פלטה שכבת זרע בתוך ימי הספירה - סותרת יום
 51 אחד, מפני שהיא כזב שראה קרי, שפותר יום אחד. ראת
 52 דם בעשירי מימי זיבתה, ובאחד עשר, ובשנים עשר - אף
 53 על פי שראת בשלשה ימים זה אחר זה - אינה זכה גדולה,
 54 אלא יצאת מזיבות קטנה לנדה; שיום שנים עשר מתחלת
 55 ימי נדתה, והרואה בימי נדתה אינה זכה, כמו שבאנו.
 56 יי. ומה הוא זה שכתוב בתורה "או כי תזוב על נדתה"?
 57 שאם ראת שלשה ימים סמוך לנדתה, הרי זו זכה; כגון
 58 שראת בשמיני לנדתה ובתשיעי ובעשירי, שהם ראשון
 59 ושני ושלישי מהאחד עשר יום שהם ימי זיבתה. ראת דם
 60 באחד עשר מימי זיבתה, וטבלה לערב שהוא ליל שנים
 61 עשר, ושמשא מטטה - אף על פי שהיא טמאה ובוזלה
 62 טמא, ועושין משכב ומושב, אינן חייבין כרת; מפני שאין
 63 יום שנים עשר מצטרף ליום אחד עשר לעשותה זכה.
 64 הועילה לה טבילת ליל זה להצילה מן הקרבן.
 65 יח. טבלה ביום שנים עשר אחר שתגן החמה - הרי זו
 66 אסורה לבעלה עד לערב, כדין כל זכה קטנה; ואם עבר
 67 ובעלה, שניהן פטורין מכלום. ואפלו ראת דם אחר שבא
 68 עליה ביום שנים עשר - אין כדף כלום, שהן דם נדה הוא,
 69 ואינו מצטרף ליום שלפניו.
 70 יט. ראת דם בסוף שביעי לנדתה בין השמשות, וראת
 71 בתשיעי ובעשירי - הרי זו ספק זכה: שמא ראיה ראשונה
 72 בליל שמיני היתה, ונמצאת שראת שלשה ימים זה אחר
 73 זה בתחלת ימי זיבתה. וכן אם ראת דם בתשיעי ובעשירי
 74 מימי זיבתה, וראת בסוף יום אחד עשר בין השמשות -
 75 הרי זו ספק זכה: שמא ראיה אחרונה ביום אחד עשר
 76 היתה, והרי ראת שלשה ימים זה אחר זה בימי זיבתה.
 77 כ. נדה שבדקה עצמה בתוך ימי נדתה ומצאה שפסק הדם,
 78 ואפלו פסק בשני לנדתה, ושגגה או הזיזה ולא בדקה עד
 79 לאחר נדתה בימים רבים, וכשבדקה מצאה טמא - אין
 80 אומרים: שמא כל אותן הימים היתה טמאה, אלא כל
 81 אותן הימים שלא בדקה בחזקת טהרה. בדקה עצמה
 82 ומצאה טמא, אפלו בדקה בשביעי לנדתה, ובין השמשות
 83 לא בדקה עצמה כדי לפרש מטמאת נדה, אלא המתינה
 84 ימים, ואחר כך בדקה ומצאה טהור - הרי זו ספק זכה;
 85 ואם מצאה טמא - הרי זו זכה ודאית; שבינו שבתחלה
 86 מצאה טמא ובסוף טמא, הרי זו בחזקת שלא פסק הדם.
 87 ויום ראשון של נדה - אף על פי שמצאה בו טהור, הרי זה
 88 כמו שמצאה טמא, שיום ראשון כלו החזק המענין פתוח.
 89 כא. זכה שבדקה עצמה בראשון מימי הספירה ומצאה
 90 טהור, ולא בדקה עד יום שביעי ומצאה טהור - הרי זו
 91 בחזקת טהרה, וכאלו בדקה כל שבעה ומצאה טהור.
 92 כב. וכן אם בדקה ביום ראשון מימי הספירה ומצאה
 93 טהור, וביום השמיני ומצאה טהור - הרי זו בחזקת טהרה.
 94 בדקה ביום שלישי לזיבתה ומצאה שפסק הדם, ולא

1 ראת או בימי זיבה; שכל ימיה של אשה כך הן, שבועה
 2 ימי נדה ואחד עשר ימי זיבה, אלא אם כן הפסיקה הלדה,
 3 כמו שיתבאר.
 4 ז. אשה שראת דם בימי זיבתה יום אחד בלבד, או שני
 5 ימים זה אחר זה - נקראת 'זכה קטנה', ונקראת 'שומרת'
 6 יום כנגד יום'. ואם ראת שלשה ימים זה אחר זה - הרי
 7 זו זכה גמורה, והיא הנקראת 'זכה גדולה', ונקראת 'זכה'
 8 סתם, שנאמר: "ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים";
 9 ומעוט "ימים" שנים, "רבים" שלשה.
 10 ח. אין בין זכה גדולה לזכה קטנה, אלא ספירת שבועה
 11 והבאת קרבן - שזכה גדולה צריכה לספור שבועת ימים
 12 נקיים, וזכה קטנה אינה סופרת אלא יום אחד בלבד; וזכה
 13 גדולה מביאה קרבן כשתטהר. אבל לענין טמאה ואסור
 14 ביאה, שתיהן שוות.
 15 ט. כיצד? ראת דם בימי זיבתה, בין שראת בתחלת הלילה
 16 בין שראת בסוף היום - הרי אותו היום כלו טמא, וכאלו
 17 לא פסק הדם מעת שראת עד ששקעה החמה; ומשמרת
 18 כל הלילה. אם לא ראת כלום בלילה - משפמת למחר
 19 וטובלת אחר שתגן החמה, ומשמרת כל היום; אם לא
 20 ראת כלום - הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא,
 21 והרי היא מתרת לבעלה לערב.
 22 י. ראת דם גם בשני, בין ביומו בין בלילו אחר שטבלה
 23 - הרי היום השני טמא, ומשמרת כל ליל שלישי. אם לא
 24 ראת - משפמת למחר וטובלת אחר שתגן החמה,
 25 ומשמרת כל היום; אם לא ראת כלום - הרי זה יום אחד
 26 טהור כנגד שני ימים הטמאים, ומתרת לבעלה ערב.
 27 יא. ראת דם גם בשלישי, בין ביומו בין בלילו - הרי זו
 28 זכה גדולה, וצריכה לספור שבועה ימים טהורים בלא דם,
 29 שנאמר: "וספירה לה שבועת ימים, ואחר תטהר". וטובלת
 30 ביום השביעי אחר הגן החמה, והרי היא מתרת לבעלה
 31 לערב. וביום השמיני מביאה קרבנה - שתי תורים, או שני
 32 בני יונה.
 33 יב. זכה קטנה שטבלה בלילה של יום השמור, או זכה
 34 גדולה שטבלה בליל שביעי - כאלו לא טבלה, והרי היא
 35 כנדה שטבלה בתוך שבועה.
 36 יג. הבא על זכה גדולה ביום השביעי של ספירה אחר
 37 שטבלה, או על זכה קטנה ביום השמור אחר שטבלה - פטור
 38 מן הכרת; כיון שטבלה בזמן הראוי לטבילתה, טהורה.
 39 ואשה זו תרבות רעה, שהרי בעילתה ומגעה תלויין.
 40 יד. כיצד הן תלויין? אם נשלים היום אחר הטבילה ולא
 41 ראת דם - הרי כל שנגעה בו אחר טבילתה טהור,
 42 ובעילתה אחר הטבילה אין חייבין עליה כלום. ואם ראת
 43 דם ביום זה אחר שטבלה - נמצאת זכה למפרע, וכל
 44 שנגעה בו למפרע טמא, והיא ובוזלה חייבין בקרבן.
 45 ולפיכך היא אסורה לבעלה עד לערב, שלא תביא עצמה
 46 לידי ספק.
 47 טו. זכה שספירה ששת ימי נקיים ובשביעי ראת דם -

47 ו. כיצד? הרי שראת דם שלשה ימים, וספירה שבעת ימי
 48 נקיים - הרי עשרה, ועדין היא אסורה עד ליל חמשה
 49 עשר; שכל ארבעה עשר היא פגה. ולמה אין מצריכין את
 50 היולדת בזוב לספירת שבעה, אחר שבעה של זכר ואחר
 51 ארבעה עשר של נקבה? מפני שמי לדתה וימי נדתה
 52 שאינה רואה בהן, עולין לה לספירת שבעה, כמו שיתבאר.
 53 ז. יולדת בזוב שלא פסק דמה - אין לה דם טהר, אלא כל
 54 דם שתראה פגם זיבה הוא; אבל אם ספירה שבעת ימי
 55 נקיים, ושלמו ארבעה עשר של נקבה, וטבלה, ואחר כך
 56 ראת דם בתוך ארבעים של זכר ושמונים של נקבה - הרי
 57 זה דם טהר.
 58 ח. ספירה שבעת ימי נקיים ולא טבלה, ואחר כך ראת דם
 59 - הרי זו טובלת, ומתרת לבועלה מיד; שכל ימי טהר אינן
 60 ראיות לא לנדה ולא לזיבה. אבל עצמו של דם - טמא
 61 ומטמא פדין דם הנדה, עד שתטבל.
 62 ט. היולדת נקבה, ולאחר ארבעה עשר של נדה נהעברה,
 63 והתחיל דם הקשי לבא לה בתוך שמונים - הרי הוא דם
 64 טהר, אף על פי שאין קשי לנפלים; שכל דמים שתראה
 65 בתוך ימי טהר, טהור הוא עד שתפיל הולד. וכשתפיל -
 66 תהיה טמאת לדה, אם הפילה זכר טמאת זכר, ואם הפילה
 67 נקבה טמאת נקבה. ומונה ימי טמאה וימי מלאת מולד
 68 שני; אפלו היו תאומים, והפילה היום אחד, והפילה האחר
 69 אחר כמה ימים - מונה לשני ימי טמאה וימי מלאת.
 70 י. זבה שפסק זוכה, והתחילה למנות שבעת ימי נקיים,
 71 ובא לה דם קשי בתוך ימי נקיים - אינו סותר, וימי הקשי
 72 עולין לה לענין שבעה; וכן אם לדה בשבעת ימי נקיים -
 73 אין הלדה סותרת, וימי הלדה עולין לה למנין שבעה, ואף
 74 על פי שהיא טמאה בהן, שנאמר: "ואם טהרה מזיבה" -
 75 כיון שטהרה מזיבה, אף על פי שהיא טמאה טמאה אחרת,
 76 כגון טמאת לדה, או טמאת נדה, או טמאת צרעת - הרי זו
 77 סופרת בהן; ואין טמאות אלו וכיוצא בהן סותרין הספירה.
 78 יא. ימי לדתה וימי נדתה - אם לא ראת בהם דם - הרי
 79 אלו עולין לה לספירת שבעת ימי נקיים; ואם ראת בהם
 80 דם - אין עולין לה ימי הראיה, ולא סותרין כל הימים,
 81 אלא משלמת על הימים שספירה, כשיפסק הדם; שאין
 82 סותר הכל אלא ראיה של זוב, אבל אלו סותרין יומן בלבד.
 83 יב. מאחר שתבין כל העקרונות שבארנו, יתבאר לך מה
 84 שאמרנו חכמים, שאפשר שתראה האשה דם מן המקור יום
 85 אחר יום מאה וארבעה עשר יום, ולא תהיה זבה. כיצד?
 86 שנים לפני נדתה, ושבעה ימי נדתה, ושנים לאחר ימי
 87 נדתה, וארבעה עשר קשי, ושמונים של נקבה, ושבעה ימי
 88 נדה, ושנים אחר ימי הנדה. הא למדת, שכל דם שתראה
 89 האשה אחר ימי מלאת תחלה - הוא תחלת נדתה, ואין
 90 משיגחין על וסתות שמקדם; לפיכך הרואה דם בסוף ימי
 91 מלאת בין השמשות, הרי זו ספק נדה, שמא בללה ראת
 92 הדם, שהוא תחלת ימי נדתה.
 93 יג. כבר בארנו, שהנדה שראת דם כל שבעה - מתרת

1 בדיקה ביום ראשון מימי הספירה, ובשביעי בדיקה ומצאה
 2 טהור - הרי זו פחזקת טהרה. והוא הדין לזב בכל אלו
 3 הבדיקות, שהוא טהור, ועלו לו ימי הספירה.
 4 כג. כל אשה שהיא ספק נדה ספק זבה - צריכה לישב
 5 שבעת ימים נקיים מספק, וטובלת בליל שמיני, ואחר כך
 6 תהיה מתרת לבועלה; ומביאה קרבן זבה ואינו נאכל, כמו
 7 שיתבאר במקומו.

פרק ז

9 א. מעברת שהתחילה להצטער, ואחזויה חבלי לדה,
 10 והתחיל הדם לצאת קדם שתלד - אותו הדם, הוא הנקרא
 11 'דם הקשי'. היאך דינו? אם בא בימי נדתה - הרי הוא דם
 12 נדה, והרי זו טמאת נדה. ואם בא בימי זיבתה - הרי זו
 13 טהורה, שנאמר בזבה: "דם יהיה זוכה בבשרה" - מפי
 14 השמועה למדו, זוכה מחמת עצמה, ולא מחמת ולד;
 15 ובלבד שתלד ולד חי; אבל אם הפילה - אין קשי לנפלים.
 16 אפלו היה הדם שותת ויורד עם החבלים והצער ארבעה
 17 עשר יום קדם שתלד - הרי זה דם קשי, וטהור; אבל אם
 18 התחיל הדם קדם הלדה בחמשה עשר יום או יתר - הרי
 19 זה דם זיבה, והרי היא יולדת בזוב.
 20 ב. כמה דברים אמורים? בשלא פסקו הצירים והחבלים
 21 והצער, אלא מתקשה והולכת עד שילדה. אבל אם ראת
 22 דם שלשה ימים או יתר בימי זיבתה בצער וחבלים, ופסק
 23 הצער ורוח לה מן החבלים אחר השלשה ימים, ועמדה
 24 בנחת ארבע ועשרים שעות - אף על פי שלא פסק הדם,
 25 ואף על פי שחזר הצער והחבלים אחר ארבע ועשרים שעה
 26 - הרי זו זבה; שאלו היה הדם מחמת הולד, לא פסק הצער
 27 ולא החבלים; ואם לדה אחרי כן - הרי זו יולדת בזוב.
 28 ג. ראת יום אחד בלא צער ושנים בקשי, וילדה, או שנים
 29 בלא צער ויום בקשי, וילדה, או יום בקשי ויום בלא צער
 30 ויום בקשי, וילדה - אינה יולדת בזוב; אבל אם ראת יום
 31 אחד בקשי ושנים בלא צער, וילדה, או שנים בקשי ואחד
 32 בלא צער, וילדה, או יום בלא צער ויום בקשי ויום בלא צער,
 33 וילדה - הרי זו יולדת בזוב. זה הכלל: קשי הסמוך ללדה,
 34 אין זו יולדת בזוב; שפי סמוך ללדה, הרי זו יולדת בזוב.
 35 ד. חל שלישי לראיתה להיות ביום הלדה - אפלו כל היום
 36 פלו בשפי, אין זו יולדת בזוב, שהרי יום הלדה סמוך
 37 לקשי. ראת שני ימים, ובשלישי הפילה, ואין ידוע מה
 38 הפילה - הרי זו ספק זבה וספק יולדת.
 39 ה. כיצד דין יולדת בזוב? צריכה לישב שבעת ימי נקיים,
 40 וטובלת לערב, ואחר כך תהיה מתרת לבועלה, ואחר כך
 41 יהיה לה דם טהר; ומביאה קרבן זבה וקרבן יולדת. לפיכך,
 42 אם לדה זכר - אפלו פסק הדם ביום הלדה, סופרת שבעת
 43 ימי נקיים, וטובלת. ואם לדה נקבה, וספירה שבעת ימי
 44 נקיים, ושלמו עם ארבעה עשר של לדה או לאחריהן - הרי
 45 זו טובלת, ומתרת לבועלה; ואם שלמו ימי הספירה בתוך
 46 ארבעה עשר - הרי זו אסורה לבועלה עד ליל חמשה עשר.

אומר, שבכל שמונה עשר שבועות, משמשת שמונה עשר
 יום; ואלו לא ארע לה חלי זה, והיתה שבויע נדה ואחד
 עשר יום טהורה - היתה משמשת בכל השמונה עשר
 שבועות, אחד עשר שבועות, שהם שבועה ושבעים יום.
כא. ובזמן שהיא רואה שבויע טמא ושבויע טהור -
 משמשת שמונה עשר יום, שהן כמו רביע הימים; וזו היא
 שאמרו חכמים: 'משמשת רביע ימיה'.
כב. היתה רואה שמונה ימים טמא ושמונה ימים טהור -
 הרי זו משמשת חמשה עשר יום מתוך ארבעים ושמונה
 יום. כיצד? שמונה טמא שבתחלה - שבועה מהן ימי נדתה,
 ויום אחד זיבות סמוף לנדתה; משמרת לו יום אחד מן
 השמונה הטהורין, ומשמשת שבועה; ואחר כך יבואו לה
 שמונה טמאין - מהן שנים תשלוש ימי זיבתה, וששה מימי
 נדתה; ויבואו שמונה טהורין - יום אחד מהן תשלוש ימי
 נדתה, ומשמשת שבועה שניות; ואחר כך יבואו לה שמונה
 טמאים - מהן ארבעה תשלוש ימי זיבתה, וארבעה מימי
 נדתה, נמצאת זכה גדולה וצריכה ספירת שבועה; יבואו לה
 שמונה טהורים - סופרת מהן שבועה, ומשמשת יום אחד.
 נמצאת משמשת חמשה עשר יום בכל ארבעים ושמונה.
כג. היתה רואה תשעה ימים טמא ותשעה ימים טהור -
 משמשת שמונה ימים בכל שמונה עשר יום לעולם.
 כיצד? תשעה הטמאים - שבועה מהן לנדתה, ושנים זיבות
 סמוף לנדתה; משמרת להן יום אחד מן התשעה הטהורין,
 ומשמשת שמונה יום. וכן לעולם.
כד. היתה רואה עשרה ימים טמא ועשרה טהור, ומעשרה
 ולמעלה, אפלו אלה יום טמא ואלף יום טהור - יהיה ימי
 שמושה כמנן זיבתה. כיצד? עשרה הטמאין - מהן שבועה
 נדה, ושלושה ימי זיבה; עשרה הטהורין - סופרת מהן
 שבועה, ומשמשת שלושה. נמצאו ימי השמוש שלשה, וימי
 זיבות דמה שלשה. וכן מאה יום טמאין ומאה טהורין,
 המאה הטמאים - שבועה מהן לנדתה, ושלושה ותשעים
 זיבות; המאה הטהורין - שבועה מהן לספירה, ושלושה
 ותשעים לשמוש. וכן אלה, וכן כל מנן ומנן על דרך זו.

פרק ח

א. יש אשה שיש לה נסת, ויש אשה שאין לה נסת, אלא
 לא תרגיש בעצמה עד שיצא הדם, ואין לה יום קבוע
 לראיתה. וזו שיש לה נסת - היא שיש לה יום קבוע, או
 מעשרים יום לעשרים יום, או מארבעה ועשרים יום
 לארבעה ועשרים יום, או פחות או יותר.
ב. וקדם שיבוא הדם, תרגיש בעצמה; מפקחת,
 ומתעטשת, וחוששת פי כרשה ופולי מעיה, ויסתמו שער
 בשרה, או יחס בשרה, וכיצא במאנועות אלו; ויבואו לה
 נסתות אלו או אחד מהן, בשעה קבועה לה מיום נסתה.
ג. כבר בארנו, שכל אשה שאין לה נסת - אסורה לשמש
 עד שתבדק עצמה תחלה. ויש לה נסת - אסורה לשמש

1 לשמש בליל שמיני אחר שתטבל; וזכה קטנה - משמרת
 2 יום אחד טהור, וטובלת, ומתרת לשמש לערב; וזכה
 3 גדולה - סופרת שבעת ימי נקיים, וטובלת, ומתרת לשמש
 4 בליל שמיני. ואין בין זמן נדה לנדה, אלא אחד עשר יום
 5 בלבד; ובאותם האחד עשר, תהי זכה קטנה או גדולה.
יד. ומאחר שתהיה זוכר כל אלו העקרין, יתבאר לך זה
 7 שאמרו חכמים, האשה שהחזקה כל ימיה, יום תראה דם
 8 ויום לא תראה דם - בתחלה משמשת בליל שמיני וביום
 9 השמיני שהוא יום אחד אחר ימי נדתה; ומשמשת בכל
 10 שמונה עשר יום ארבע לילות בלבד, ואינה יכולה לשמש
 11 בימים, שהיום הטהור הוא שמור ליום הטמא. לפיכך, אם
 12 היתה רואה הדם בכל יום טמא מתחלת הלילה - אינה
 13 משמשת אלא בשמיני בלבד, שהוא יום אחד אחר נדתה.
טו. היתה רואה שני ימים טמאים ושני ימים טהורים -
 15 משמשת בשמיני, ובשנים עשר, וששה עשר, ויום עשרים.
טז. היתה רואה שלשה ימים טמאים ושלושה טהורים -
 17 משמשת שני ימים מהשלושה הטהורין שאחר ימי נדתה,
 18 שהאחד מהן שמור לשנים הטמאין הסמוכין לנדתה, ושוב
 19 אינה משמשת לעולם, שהרי החזקה זכה גדולה, ואין לה
 20 שבועת ימי נקיים.
יז. היתה רואה ארבעה ימים טמאים וארבעה ימים
 22 טהורין - משמשת יום אחד שאחר נדתה, ושוב אינה
 23 משמשת לעולם.
יח. היתה רואה חמשה ימים טמאים וחמשה ימים
 25 טהורים - משמשת השלושה הסמוכים לנדתה, ושוב אינה
 26 משמשת לעולם.
יט. היתה רואה ששה ימים טמאין וששה ימים טהורין -
 28 משמשת בחמשה ימים הסמוכים לנדתה תחלה, ושוב
 29 אינה משמשת לעולם.
כ. היתה רואה שבועה טמאין ושבועה טהורין - משמשת
 31 השבוע הראשון הטהור הסמוף לנדתה, ויבוא אחריו
 32 שבויע טמא, תקבע בו זכה, והשבוע הטהור שיבוא אחריו
 33 לספירה, ואסורה לשמש בו; ונמצאת שלא שמה מטתה
 34 בארבעה שבועות, אלא שבויע אחד. וכן כל ימיה,
 35 משמשת שמונה עשר יום בכל שמונה עשר שבועות.
 36 כיצד? שבויע חמישי - הרי היא זכה; שבויע ששי, שהיא
 37 בו טהורה - לספירה; שבויע שביעי - זכה; שבויע שמיני
 38 - לספירה; שבויע תשיעי, שהיא רואה בו - חמשה ימים
 39 ממנו מימי נדה, ושנים מתחלת ימי זיבה; משמרת יום
 40 אחד מן השבוע העשירי הטהור, ומשמשת ששה; שבויע
 41 אחד עשר, שהיא רואה בו - שנים מסוף ימי זוכה, וחמשה
 42 מתחלת ימי נדה; ומשמשת חמשה ימים משבוע שנים
 43 עשר הטהור. שבויע שלשה עשר - זכה, ושבוע ארבעה
 44 עשר - לספירה; וכן שבויע חמשה עשר - זכה; שבויע
 45 ששה עשר - לספירה, ושבוע שבועה עשר - זכה; ושבוע
 46 שמונה עשר - לספירה. וסופרת על דרך זו לעולם. נמצאת

47 י. כיצד חוששת לנסת? אם ראת דם בנסת זו, אפלו יום
 48 אחד - תשב לנדה מספק, ואסורה לשמש באותו היום,
 49 ואפלו לא ראתה בשאר ימי הנסות. ואם ראתה שלשה
 50 ימים, הרי זו זבה.
 51 יא. כל אשה שמרבה לבדק עצמה תמיד, הרי זו משבחת,
 52 ואף על פי שיש לה וסת קבועה; שאפשר שיבוא דם בלא
 53 שעת הנסת. וכל אחד עשר יום של ימי זיבתה - הרי היא
 54 בהן בחזקת טהרה, ואינה צריכה בדיקה; אכל אחר ימי
 55 זיבתה - צריכה לבדק.
 56 יב. ישבה ולא בדקה, בין באנס בין ברצון - הרי זו
 57 בחזקת טהרה, עד שתבדק ותמצא טמא.
 58 יג. האשה שלא בדקה עצמה בשעת וסתה, ולאחר ימים
 59 בדקה ומצאה טמא - אף על פי שהיא טמאה למפרע עד
 60 שעת וסתה, כמו שיתבאר בענין טמאה וטהרה - הרי זו
 61 אינה מטמאה את בועלה למפרע, ואינה מונה אלא משעה
 62 שראת; ואם מצאה עצמה טהורה, הרי זו בחזקת טהרה.
 63 יד. וכן אשה שראת דם מחמת מכה שיש לה במקור -
 64 אף על פי שראת בשעת וסתה, היא טהורה והדם טהור;
 65 שהנסות מדבריהם, כמו שיתבאר בהלכות מטמאי
 66 משכב ומושב.
 67 טו. הסומה - בודקת עצמה ומראה לחברתה; אבל
 68 החרשת והשוטה צריכות לבדק אותן ולקבוע להן
 69 ונסות, ואחר כך יהיו מתרות לבעליהן.
 70 טז. כל אשה שטעת ולא ידעה עת וסתה, וראת דם -
 71 חוששת לזיבות. לפיכך, אם ראת יום אחד או שנים -
 72 יושבת תשולם שבועה, שמא דם זה בימי נדתה הוא; ואם
 73 ראת שלשה ימים - סופרת שבעת ימי נקיים, שמא בימי
 74 זיבתה היא עומדת.
 75 יז. וכיצד היא עושה לתקן וסתה, ולידע אם היא זבה ונדאית
 76 או ספק זבה, ולידע ימי זיבתה? הכל לפי ימים שראת בהן.
 77 כיצד? ראת יום אחד או שנים - משלמת עליהן השבועה,
 78 ותתחיל למנות האחד עשר יום מאחר השבועה.
 79 יח. ראת שלשה ימים - הרי זו ספק זבה, שמא יום אחד
 80 מהן קדם נדתה, ושנים מתחלת הנדה; וכן אם ראת ארבעה
 81 - שמא שנים קדם הנדה, ושנים מתחלת הנדה. ויושבת
 82 חמשה תשולם ימי נדה, ואחד עשר ימי זיבה אחר החמשה.
 83 יט. וכן אם ראת תשעה ימים - הרי זו ספק זבה, שמא
 84 שנים קדם ימי נדה ושבועה של נדה; ומתחלת למנות
 85 אחד עשר יום אחר התשעה שפסק הדם. וכן אם ראת
 86 אחד עשר יום - הרי זו ספק זבה, שמא שנים קדם הנדה,
 87 ושבועה של נדה, ושנים לאחר הנדה, ונשאר לה מימי
 88 זיבתה תשעה.
 89 כ. ראת שנים עשר יום - הרי זו זבה ונדאית. שאפלו היו
 90 מהן שנים לפני הנדה ושבועה של נדה - הרי השלשה לאחר
 91 הנדה, וישאר לה מימי זיבתה שמונה. וכן אם ראת שלשה
 92 עשר יום - ישאר לה מימי זיבתה שבועה, והן ימי הספירה.

1 בכל עונת וסתה; אם וסתה ביום, אסורה לשמש כל אותו
 2 היום; ואם וסתה בלילה, אסורה לשמש כל אותה הלילה.
 3 ושמתחלת יום הנסת, תספור ימי נדתה וימי זיבתה לעולם.
 4 ד. לפיכך, צריכות הנשים להזהר בנסות, עד שתדע היום
 5 והשעה שנקבעה בה וסתה. הנה דרכה לראות ביום
 6 עשירים, ובא יום עשירים ולא ראת, ובא יום שלשה
 7 ועשירים וראת - הרי יום עשירים ויום שלשה ועשירים,
 8 שניהם אסורין; וכן אם ראת פעם שניה ביום שלשה
 9 ועשירים, ולא ראת ביום עשירים - עדין שניהם אסורין. ראת
 10 פעם שלישית ביום שלשה ועשירים, ולא ראת ביום עשירים
 11 - טהר יום עשירים, ונעקרה הנסת ליום שלשה ועשירים;
 12 שאין האשה קובעת וסת עד שתקבענו שלשה פעמים,
 13 ואינה משהרת מן הנסת עד שתעקר ממה שלשה פעמים.
 14 ה. כל וסת שנקבעה מחמת אנס, אפלו ראת בו כמה
 15 פעמים - אינו וסת, שמפני האנס ראת. קפצה וראתה,
 16 קפצה וראתה - קבעה לה וסת לזמן בלא קפיצה. כיצד?
 17 קפצה באחד בשבת וראת דם, ולאחר עשירים יום קפצה
 18 באחד בשבת וראת דם, ולאחר תשעה עשר קפצה ביום
 19 השבת ולא ראת דם, ולאחר השבת ראת בלא קפיצה -
 20 הרי נקבע אחד בשבת אחר עשירים; שהרי נודע שהיום
 21 גרם לה לראות, לא תקפיצה, וכבר נקבע יום זה שלשה
 22 פעמים. וכן כל ביצא בה.
 23 ו. ראתה יום חמשה עשר בחדש זה, ויום ששה עשר
 24 בחדש של אחריו, ויום שבועה עשר בחדש של אחריו -
 25 הרי קבעה לה וסת לדלוג. בא חדש רביעי וראת ביום
 26 שבועה עשר, עדין לא נקבע לה וסת, וכל יום שראת בו,
 27 חוששת לו להבא; כיון שהגיע אותו היום ולא תראה בו,
 28 טהר אותו היום מן הנסת - שאין צריך עקירת שלשה
 29 פעמים אלא יום שנקבע שלשה פעמים.
 30 ז. הנה דרכה להיות רואה יום חמשה עשר, ושנת לששה
 31 עשר - שניהם אסורין; שנת לשבועה עשר - החר ששה עשר
 32 ונאסר שבועה עשר, וחמשה עשר באסור עומד; שנת
 33 לשמונה עשר - נאסר שמונה עשר, והתרו בלם.
 34 ח. הנה דרכה לראות יום עשירים, ושנת ליום שנים ועשירים
 35 - שניהם אסורין; הגיע עשירים ולא ראת, שנים ועשירים
 36 וראת - עדין שניהם אסורין. הגיע יום עשירים וראת - טהר
 37 יום שנים ועשירים, שהרי חזרה לוסתה הקבוע, ונעקר שנים
 38 ועשירים, מפני שלא נקבע שלשה פעמים.
 39 ט. אין האשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה שראת
 40 בהן; כיון שראת יום אחד, אינה קובעת וסת בכל השבועה.
 41 וכן אין האשה קובעת וסת בימי זיבתה שהן האחד עשר
 42 יום; אבל קובעת וסת בימי נדתה שאינה רואה בהן. ואם
 43 נקבע לה וסת בימי זיבתה, הרי זו חוששת לנסת; וכל וסת
 44 שנקבעה בימי זיבתה, אם נעקרה אפלו פעם אחד -
 45 נעקרה, ואינה צריכה להעקר שלשה פעמים; שחזקת
 46 דמים מסלקין הן בימים אלו.

1 **כא.** מְשֻׁכָּה בְּרֵאִית הַדָּם, אֶפְלוּ רֵאֵת אֶלְף יוֹם - כִּשְׁפִסְק
2 הַדָּם, סוּפְרֵת שְׂבָעַת יְמֵי נְקִיָּים, וְאַחַר הַשְּׂבָעָה יִתְחִילוּ יְמֵי
3 הַנְּדָה לְזוֹ שְׁטָעַת.

4 **כב.** הָא לְמַדָּה, שְׁכַל הַטּוּעָה - אֵינָה מוֹנֵה מִשְׁפִּסְק הַדָּם
5 פְּחוֹת מִשְׂבָּעָה, וְלֹא יִתַּר עַל שְׂבָעָה עֶשֶׂר, וְיִבֹאוּ יְמֵי נְדָתָה.
6 כִּי־צַד? רֵאֵת יוֹם אֶחָד וּפְסַק הַדָּם - מוֹנֵה שְׂבָעָה עֶשֶׂר, שְׂשָׁה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ח כ"ד אייר ה'תשע"ג

יום ראשון י"ח אייר ה'תשע"ג

הַלְכוֹת בִּיכּוּרִים

פָּרֵק ז

45 אַחַר, אוֹ עֶסֶת חֲדָשׁ - הֲרֵי שְׁתֵּי הַעֲסוֹת שֶׁבְּצִדְדֵינִי מִצְטָרְפוֹת
46 לְחֻלָּה.

47 ז. שְׁתֵּי עֲסוֹת שְׁכַל אַחַת מִקֵּהן פְּחוֹתָהּ מִכְּשֵׁעוֹר, שֶׁהַפְּרִישׁ
48 מִזּוֹ חֻלָּה וּמִזּוֹ חֻלָּה, וְחִזְרוּ וּנְגַעוּ זֶה בְּזֶה, וְהֲרֵי בְּשְׁתֵּיהֶם
49 כְּשֵׁעוֹר - תִּבְיֵן לְהַפְּרִישׁ מִקֵּהן חֻלָּה; שֶׁהַחֲלוֹת הֵרָאשׁוֹנוֹת
50 אֵינָן כְּלוּם.

51 ח. שְׁנֵי גוֹיִם שֶׁעָשׂוּ עִסָּה כְּשֵׁעוֹר, וְחִלְקוּ אוֹתָהּ, וְאַחַר כִּף
52 נִתְגַּיְרוּ, וְהוֹסִיף כָּל אֶחָד עַל חֻלְקוֹ אַחַר שְׁנִתְגַּיַּר עַד
53 שֶׁהִשְׁלִימוּ לְשֵׁעוֹר - הֲרֵי זֶה חִיבָת; שֶׁלֹּא הֵיִתָּה לָּהּ שְׁעַת חוֹבָה
54 כְּשֶׁהָיוּ גוֹיִם, שֶׁהֲרֵי פְּחוֹת מִכְּשֵׁעוֹר הִיָּה בְּיַד כָּל אֶחָד מֵהֶן.
55 ט. אֲבָל שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים שֶׁעָשׂוּ כֵן, וְחִזְרוּ כָּל אֶחָד אַחַר
56 שֶׁחִלְקוּ וְהוֹסִיף עַל חֻלְקוֹ עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ לְשֵׁעוֹר - הֲרֵי זֶה
57 פְּטוּרָה; שֶׁכִּבֵּר הֵיִתָּה לָּהּ שְׁעַת חוֹבָה, וְהָיוּ פְּטוּרִין בְּאוֹתָהּ
58 שְׂעָה, כִּמְנֵי שֶׁעָשׂוּ אוֹתָהּ לְחֻלָּה.

59 י. הֵיִתָּה הַעֲסָה בֵּין הַגּוֹי וְהַיִּשְׂרָאֵלִי בְּשִׁתְּפוֹת, וְחִלְקוּ,
60 וְאַחַר כִּף נִתְגַּיַּר הַגּוֹי, וְהוֹסִיף הַגּוֹר עַל שְׁלוֹ וְהַיִּשְׂרָאֵלִי עַל
61 שְׁלוֹ עַד שֶׁהִשְׁלִימִים כָּל אֶחָד עֲסוֹתוֹ לְשֵׁעוֹר - שֶׁל יִשְׂרָאֵל
62 חִיבָת, וְשֶׁל גּוֹי פְּטוּרָה.

63 יא. הַנוֹטֵל שְׂאוֹר מֵעִסָּה שֶׁלֹּא הוֹרְמָה חֻלָּתָהּ, וְנִתְּנוּ לְתוֹךְ
64 עִסָּה שֶׁהוֹרְמָה חֻלָּתָהּ - הֲרֵי זֶה מְבִיא עִסָּה שְׁנִיָּה שִׁיְהִיָּה
65 בָּהּ עִם שְׂאוֹר זֶה שֵׁעוֹר עִסָּה שֶׁחִיבָת בְּחֻלָּה, וְנוֹתֵן אוֹתָהּ
66 בְּצַד הַעֲסָה שֶׁהוֹרְמָה חֻלָּתָהּ, וּמְפָרִישׁ מִן הַעֲסָה הַשְּׁנִיָּה
67 שֵׁעוֹר חֻלָּה עֲלֶיהָ וְעַל הַשְּׂאוֹר, כְּדֵי שִׁיטֵּל מִן הַמִּקְרָף -
68 כַּשְׂכּוֹלִם בְּמִקּוּם אַחַד]. וְאֵם אֵין לוֹ עִסָּה שְׁנִיָּה - נִעֲשֶׂת זֶה
69 כְּלָה טְבֵּל, וּמְפָרִישׁ חֻלָּה עַל הַכֹּל; שֶׁהַטְּבֵּל בְּמִינוֹ אוֹסֵר
70 בְּכֹל שֶׁהוּא.

71 יב. עִסָּה הַטְּבוּלָה לְחֻלָּה [- שלא הופרש ממנה חלה] אֵינָה
72 כְּחֻלָּה, וְהֲרֵי הִיא כְּחֻלִּין לְעֵינֵי טְמֵאָה - שְׂאִין הַשְּׁנִי עוֹשֶׂה
73 שְׁלִישִׁי כְּחֻלִּין, כִּמּוֹ שִׁיתְּבָאָר בְּמִקּוּמוֹ; וּמִתַּר לְגֵרָם טְמֵאָה
74 לְחֻלִּין שֶׁבְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל. לְפִיכֵךְ, שְׁתֵּי עֲסוֹת, אַחַת טְמֵאָה
75 וְאַחַת טְהוֹרָה - נוֹטֵל כְּדֵי חֲלַת שְׁתֵּיהֶן מֵעִסָּה שֶׁלֹּא
76 הוֹרְמָה חֻלָּתָהּ, וְנוֹתְנָהּ בְּאַמְצַע סְמוּךְ לְעִסָּה הַטְּהוֹרָה,
77 וּמוֹשֵׁף מִן הַטְּמֵאָה לְטְהוֹרָה כְּדֵי בִיזָה, כְּדֵי לְתַרְם מִן
78 הַמִּקְרָף.

79 יג. עוֹשֶׂה אֲדָם עִסָּה טְהוֹרָה, וְאֵינוֹ מְפָרִישׁ חֻלָּתָהּ, וּמִנִּיחָהּ
80 אוֹ מִנִּית מְקַצְתָּהּ לְהִיּוֹת מְפָרִישׁ עֲלֶיהָ וְהוֹלֵךְ חֲלוֹת שֶׁל
81 עֲסוֹת אַחֲרוֹת, וְאֶפְלוּ נִטְמְאוּ הַעֲסוֹת - עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה הַעֲסָה
82 שֶׁהִנִּיחַ כְּלָה חֻלָּה, וְיִתְּנָהּ לְכַהֵן; וְהוּא, שֶׁלֹּא תִפְסַל מֵאֲכָל

13 א. שְׁתֵּי עֲסוֹת שִׁישׁ בְּשִׁתִּיהֶן שֵׁעוֹר הַחִיב בְּחֻלָּה, וְאֵין
14 בְּאַחַת מִקֵּהן כְּשֵׁעוֹר, שֶׁנְּגַעוּ זֶה בְּזֶה, וְנִשְׁכּוּ זֶה אֶת זֶה - אִם
15 הָיוּ שֶׁל שְׁנַיִם - אֶפְלוּ הֵן מִמֵּין אֶחָד, פְּטוּרִין מִן הַחֻלָּה;
16 שֶׁסֶתֶם שְׁנַיִם מְקַפְּדִין. וְאִם יָדוּעַ שְׂאִינָן מְקַפְּדִין עַל עֲרוֹב
17 הַעֲסוֹת, הֲרֵי אֵלוֹ מִצְטָרְפוֹת.

18 ב. הָיוּ שְׁתֵּיהֶן שֶׁל אִישׁ אֶחָד - אִם הָיוּ מִמֵּין אֶחָד,
19 מִצְטָרְפִין וְחִיבּוֹת בְּחֻלָּה; וְאִם הָיוּ שְׁנֵי מִינִין, אֵין
20 מִצְטָרְפִין; שֶׁסֶתֶם אֶחָד אֵינוֹ מְקַפֵּיד. וְאִם הָיָה מְקַפֵּיד שֶׁלֹּא
21 תִּגַּע עִסָּה זֶה בְּזֶה, וְלֹא תִתְעַרֵּב עִמָּה - אֶפְלוּ הָיוּ מִין אֶחָד,
22 אֵין מִצְטָרְפוֹת.

23 ג. וְכִי־צַד מִצְטָרְפוֹת אִם הָיוּ שֶׁל אֶחָד מִמֵּין אֶחָד? עֲסַת
24 הַחֲטִיִּים שֶׁנְּגַעָה בְּעֶסֶת הַכֶּסְמִין, מִצְטָרְפוֹת; נִגְעָה בְּשֵׂאֵר
25 הַמִּינִין, אֵין מִצְטָרְפוֹת. וְכֵן עֲסַת שְׁעוֹרִין שֶׁנְּגַעָה בְּעֶסֶת
26 הַכֶּסְמִין, אוֹ שְׂבֻלַת שׁוּעַל, אוֹ שְׁפוֹן, וְכֵן עֲסַת כֶּסְמִין וְשֶׁל
27 שְׂבֻלַת שׁוּעַל וְשֶׁל שְׁפוֹן שֶׁנְּגַעָה כָּל אַחַת מִשְׁלֹשֶׁתָן
28 בְּחִבְרָתָהּ - הֲרֵי אֵלוֹ מִצְטָרְפוֹת.

29 ד. עֲסַת חֲדָשׁ [מיבול השנה החדשה] אֵינָה מִצְטָרְפֵת לְשֶׁל
30 לְשׁוֹן, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן מִמֵּין אֶחָד - כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: 'תוֹרְמִין
31 מִן הַחֲדָשׁ עַל הַלְשׁוֹן'; וְלֹא יִתְרַם מֵאַמְצַע שְׁתֵּיהֶן - אֲלֵא יִבִּיא
32 עִסָּה אַחֲרַת חֲדָשׁ אוֹ לְשׁוֹן, וּיְצַרֵּף לָהֶן לְהַשְׁלִים הַשֵּׁעוֹר. בְּמָה
33 דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעִסָּה שֶׁנְּגַעָה בְּעִסָּה אַחֲרָת; אֲבָל הַבּוֹלֵל
34 קִמַּח תְּמַשֵּׁת הַמִּינִין, וְעָשָׂה מִקֵּהן עִסָּה אַחַת - הֲרֵי תְּמַשֵּׁתָן
35 מִצְטָרְפִין לְשֵׁעוֹר עֲסַת חֻלָּה, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

36 ה. עִסָּה שֶׁהִיא פְּחוֹתָהּ מִכְּשֵׁעוֹר מְכָאן, וְעִסָּה פְּחוֹתָהּ
37 מִכְּשֵׁעוֹר מְכָאן, וְעִסָּה שֶׁאֵינָה חִיבָת בְּחֻלָּה בְּאַמְצַע, כְּגוֹן
38 עֲסַת אֶרֶז אוֹ עֲסַת תְּרוּמָה אוֹ מְדַמֵּע [תרומה שנתערבה
39 בחוליון] אוֹ עֲסַת גּוֹי - אִף עַל פִּי שֶׁנּוֹגְעוֹת זֶה בְּזֶה - אֵינָן
40 מִצְטָרְפוֹת; שֶׁהֲרֵי דְּבַר הַפְּטוּר מִן הַחֻלָּה מְבַדֵּיל בְּאַמְצַע.

41 ו. הָיָה בְּאַמְצַע עִסָּה שֶׁהוֹרְמָה חֻלָּתָהּ - מִצְטָרְפוֹת; שֶׁהַעֲסָה
42 שֶׁבִּינֵיהֶן כְּבֹר הֵיִתָּה מִחִיבָת בְּחֻלָּה. וְכֵן אִם הָיָה בִּינֵיהֶן
43 עֲסַת הַקֶּדֶשׁ - מִצְטָרְפוֹת; מְכָאן שְׂרָאוּיָה לְפִדּוֹתָהּ, וְתִתְחַיֵּב
44 בְּחֻלָּה. וְכֵן אִם הֵיִתָּה בִּינֵיהֶן עֲסַת מִין אַחַר, אוֹ עֲסַת אִישׁ

בטמאה, לפי שמתר לטמא חלין שבארץ ישראל; ותשרף
 חלתה. נולד לה אחר שנתגלגלה ספק טמאה, שוואא
 מטמא את החלין מן התורה - יגמנה בטרה; שכל
 שוואא מטמא את החלין - גזרו על ספקו בחלין הטבולים
 לחלה, שלא יטמאו אותן הואיל ונטבלו לחלה. ותהיה
 החלה הזאת תלויה, לא נאכלת ולא נשרפת.

יא. לא יעשה אדם עסתו בטמאה לכתחלה, אלא יזהר
 וישתדל; ויטהר הוא וכליו, כדי להפריש חלה בטרה.
 הנה בינו ובין המים יתר מארבעת מילין - יעשנה
 בטמאה, ויפריש חלה טמאה.

יב. אין עושין חלת עם הארץ -] עיטה שלימה שתהיה חלה
 עבור הרבה עיסות] בטרה, אבל עושין עסת החלין
 בטרה. כיצד? מגבל העסה זה החבר -] נאמן על
 מעשרות], ומפריש ממנה כדי חלתה; ומניחה בכלי גללים
 או כלי אבנים או כלי אדמה, שאין מקבלין טמאה.
 וכשיבוא עם הארץ - נוטל את שתייהן, את העסה ואת
 החלה; ואומרין לו: 'הזהר, שלא תגע בחלה, שלא תחזר
 לטבלה'. ומפני מה התירו לו זה? משום כדי חזיו [פרנסתו]
 של מגבל -] לש, שיוכל ללוש עיסות של עם הארץ].

יג. אשת חבר, מרקנת [מנפה] ובוררת עם אשת עם הארץ;
 אבל משתטיל מים לעסה - לא תסיע אותה, מפני שהיא
 עושה עסתה בטמאה. וכן הנחתום שהוא עושה בטמאה -
 לא לשין ולא עורכין עמו, שאין מחזקין ידי עובדי עברה;
 אבל מוליכין עמו פת לפלטר [מוכר].

יד. הלוקח מנחתום עם הארץ בסוריה -] מקומות שכבש
 דוד ולא נתקדשו בקדושת הארץ], ואמר לו: 'הפרשתי
 חלה' - אינו צריך להפריש חלה מספק; כשם שלא
 נחשדו כל ישראל בארץ על תרומה גדולה, כף לא נחשדו
 בסוריה על החלה.

טו. אבל הלוקח בחוצה לארץ מן הנחתום, צריך
 להפריש חלה מספק; אבל הלוקח מבעל הבית, ואין צריך
 לומר המתארח אצלו - אינו צריך להפריש מספק.

יום שלישי כ' אייר ה'תשע"ג

פרק ט

א. מצות עשה לתן כל זבת [שוחט לאכילה] בהמה
 טהורה לכהן הנרוע והלחינים והקבה, שגאמר: "וזה יהיה
 משפט הפגנים וכו'"; ואלו הן הנקראין 'מתנות' בכל
 מקום. ומצה זו נוהגת תמיד, בין בפני הבית [בזמן
 המקדש] בין שלא בפני הבית; ובכל מקום, בין בארץ בין
 בחוצה לארץ; ובחלין, אבל לא במקדשין.

ב. כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן, ונפדו - חזיבין
 במתנות; ואם קדם מום עובר להקדשן, או שהקדישן
 תמימים ואחר כך נולד בהן מום, ונפדו - הרי אלו פטורין
 מן המתנות.

ג. ספק בכור, חזיב במתנות מכל צד: אם בכור הוא, פלו

1 אדם; אבל משתסרח, אינו מפריש עליה. במה דברים
 2 אמורים? בשהיו אותן העסות שמפריש עליהן ספק אם
 3 הנרמה מהן חלה או לא הנרמה - שחלת דמאי [-] [קפס]
 4 נטלת מן הטהור על הטמא לכתחלה, ויטמא מן המקרה.

יום שני י"ט אייר ה'תשע"ג

פרק ח

א. המפריש חלתו קמח - אינה חלה, וגזל כנד כהן, ושאר
 8 העסה חזיבת בחלה; ואותו הקמח שהפריש לשם חלה -
 9 אם יש בו עמר, ועשהו עסה - הרי זה מפריש ממנו חלה,
 10 כשאר כל קמח חלין.

ב. אימתי מפרישין החלה? כשישן המים, ויתערב הקמח
 12 במים - מפריש החלה ממנו מתחלת דבר שנלוש, שגאמר:
 13 "ראשית ערסתכם". והוא, שלא ישאר שם קמח בערובה
 14 [קעורה] שלא נתערב במים, שעור עמר; ואם אמר: 'הרי
 15 זו חלה על העסה ועל השאור ועל הקמח שנשתייר,
 16 ולכשתעשה כלה עסה אחת תתקדש זו שבידו לשם חלה'
 17 - הרי זה מותר.

ג. הניח העסה עד שלש הפל וערובה, ואחר כך הפריש -
 19 אין בכך פלוס; ואם לא הפריש החלה בצק, אלא אפה
 20 הכל - הרי זה מפריש מן הפת, כמו שבארנו.

ד. מאימתי תחזיב העסה בחלה? משתגלגל בחטים
 22 ויתערב הקמח במים, או שתטמטם בשעורים -] שידבקו
 23 אחד לשני] ויעשה כלה גוף אחד; ואוכלין צראי מן
 24 העסה, עד שתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים. והכפסמין
 25 בחטים, ושבלת שועל והשפון כשעורים.

ה. נתגלגלה בחטים ונטמטמה בשעורים - האוכל ממנה
 27 קדם הפרשת חלה חזיב מיתה, מפני שהיא טבל. לפיכך,
 28 אם היתה העסה חזיבת בחלה מן התורה, האוכל ממנה
 29 לוקה ככל אוכל טבל; ואם היתה חזיבת בחלה מדבריהן,
 30 מפין אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן].

ו. עסה שנדמעה [שנתערבה בה תרומה] עד שלא תתגלגל,
 32 פטורה; ומשנתגלגלה, חזיבת. וכן המקדיש עסתו או
 33 המפקיר אותה קדם שתתגלגל, ופדיה או זכה בה, ואחר
 34 כך גלגלה, או שהקדישה או הפקיר אותה אחר
 35 שנתגלגלה, ופדיה וזכה בה - הרי זו חזיבת בחלה.

ז. הקדישה קדם שתתגלגל, ונתגלגלה ביד הקדוש, ואחר
 37 כך פדיה - פטורה; שבשעת חובתה, היתה פטורה.

ח. וכן נכרי שנתן לישראל לעשות לו עסה, ונתנה לו
 39 במתנה עד שלא גלגלה - חזיבת; ואם נתנה לו אחר
 40 שנתגלגלה, פטורה.

ט. גר שנתגזר והיתה לו עסה - אם נתגלגלה עד שלא
 42 נתגזר, פטורה; ואם משנתגזר נתגלגלה, חזיבת. ואם ספק
 43 - חזיבת בחלה, לפי שהוא עון מיתה; וזר שאכל חלת
 44 ספק זו וכיצא בו, אין חזיב עליה [קונס] - חמש.

י. עסה שנולד בה ספק טמאה קדם שתתגלגל - יעשנה

- 1 לכהן; ואם אינו בכור, מתנותיו לכהן. ואם נסתפק בשנים,
2 ולקח הכהן האחד מספק - הרי השני פטור מן המתנות; עשו
3 אותו כמי שזכה בו הכהן, ונתנו במומו לבצעליו. אבל ספק
4 המעשר - פטור מכל מקום, שהמוציא מחברו עליו הראיה.
5 ד. בהמת קדשים שנפסלה במומה ואינה חייבת במתנות,
6 שנתערבה בהמות אחרות, אפלו אחת במאה - בזמן שכל
7 בהמה מהן [שייכת] לאחד [אחר], כלן פטורין; שכל אחד
8 ואחד ספק, והמוציא מחברו עליו הראיה. הנה אחד הוא
9 השוחט את כלן, פטור מתנות אחת מהן בלבד.
10 ה. אין חייב במתנות אלא בהמה שהורה בלבד, שנאמר:
11 "אם שור אם שה". כלאים הבא מכבש ועו, חייב במתנות;
12 והכוי - אף על פי שהוא ספק [חיה או בהמה], מפרישין
13 ממנו כל המתנות. צבי הבא על העז והלדה, הולד חייב
14 בתצי מתנות - שנאמר: "אם שה", אפלו מקצת שה; אבל
15 תיש הבא על הצביה, הולד פטור מן המתנות.
16 ו. אחד השוחט לאכילת אדם, או לאכילת גוים, או
17 לאכילת הכלבים, או לרפואה - חייב במתנות.
18 ז. בהמת השתפין חייבת, שנאמר: "זבחי הזבח".
19 ח. הלוקח [קוונה] בהמה מפרות שביעית, חייבת במתנות.
20 כהנים ולוים פטורין מן המתנות, שנאמר: "מאת העם";
21 וספק הם הלויים, אם הם בכלל העם או אינן; לפיכך, אין
22 נוטלין מהן - ואם נטל הכהן, לא יחזיר.
23 ט. במה דברים אמורים? בשוחט לעצמו. אבל כהן טבח
24 ששוחט ומוכר בשוק - ממתניין לו שתיים שלש שבתות;
25 מכאן ואילך, מוציאין ממנו המתנות, ונותנין אותן לכהנים
26 אחרים. ואם קבע בית מטבחים למכר - אין ממתניין לו, אלא
27 מוציאין ממנו מיד; ואם נמנע מלתן, מנדין אותו עד שיתן.
28 י. השוחט הנכרי ולכהן [- בהמות שלהם], פטור מן
29 המתנות. והמשפתף עם הכהן - צריך שירשם [יסמן]
30 חלקו, כדי שיעיח המתנות בחלק הכהן; שאם לא עיין
31 [צייין] חלקו - חייב במתנות, מפני שאין הכל יודעין
32 שהכהן שפתף לו. לפיכך, אם היה הכהן עומד עמו
33 במטבחים, ונושא ונותן עמו - אינו צריך לרשם.
34 והמשפתף עם הנכרי - אינו צריך לרשם; שסתם גוי מרבה
35 דברים, ומודיע לכל שהוא שפתף, ואף על פי שאינו עמו
36 בשעת מכירה.
37 יא. התנה עמו הכהן שהוא שפתף חוץ מן המתנות, הרי
38 המתנות לכהן; כיון שאמר לו 'חויך', הרי שיר לו הכהן
39 חלק במתנות, ולפיכך הן שלו. אבל אם אמר לו הכהן:
40 'על מנת שהמתנות שלי' - הרי המתנות של זה הישראלי,
41 ונותנין לכל כהן שירצה; אף על פי שהתנה עמו שהן שלו,
42 לא נפטור מן המתנות - שהאומר 'על מנת', לא שיר לו
43 בעצמן של מתנות כלום, והואיל ולא שיר לו בהן שפתף,
44 לא קנה אותן בתנאי זה.
45 יב. היה הכהן שפתף בראש, פטור מן הלחי; שפתף ביד,
46 פטור מן הזרוע; שפתף בכני מעים, פטור מן הקבה. אמר

- 47 לו הכהן: 'הרי בהמה פלה שלי והראש שלך' - חייב
48 בלחי; שדבר החייב, הרי הוא של ישראל.
49 יג. גר שנתגייר, ויהיה לו בהמה שחוטא - אם נשחטה
50 עד לא נתגייר, פטור; ואם נשחטה אחר שנתגייר, חייב. ואם
51 ספק - פטור, שהמוציא מחברו עליו הראיה.
52 יד. בהמה שלא הורמו מתנותיה - מתר לאכל ממנה;
53 שאינה דומה לטבל [פירות לא מעושרים], שהרי מתנות
54 כהנה מדבלין. והמתנות עצמן, אסור לישראל לאכלן אלא
55 ברשות כהן. עבר ואכלן, או הזיגן, או מכרן - אינו חייב
56 לשלם, מפני שהוא מומן שאין לו תובע ידוע. והקונה אותן
57 - אף על פי שאינו רשאי - הרי זה מתר לאכלן, מפני
58 שמתנות כהנה נגזלות [- שהגזל על המוכר, והקונה
59 כאוכלם ברשות].
60 טו. אמר לטבח: 'מכר לי בני מעים של פרה', והיו בה
61 מתנות - נותנין לכהן, ואינו מנכה לו מן הדמים; לקחן
62 ממנו במשקל - נותנין לכהן, ומנכה לטבח מן הדמים.
63 טז. המשלח בשר לחברו, והיו בו מתנות - אינו חושש שמא
64 עבר זה וגזלן. מקום שאין בו כהן - מעלה המתנות בדמים,
65 ואוכלן, מפני הפסד כהן. ויתן הדמים לכל כהן שירצה.
66 יז. הרוצה לתן המתנות לכהן אחד, נותן; ואם רצה לחלק
67 אותן - לא יתן חצי קבה לאחד או חצי זרוע לאחד, אלא
68 נותן זרוע לאחד וקבה לאחד ויתנים לשנים, שנאמר: "תתן
69 לו", שיהיה בה כדי מתנה. ואם היו של שור, חולק אותן
70 חתיכות חתיכות - והוא שיהיה בכל חתיכה כדי מתנה.
71 יח. איזה הוא הזרוע? זה זרוע של זמין מן הפרק של ארובה
72 עד כף של יד [מהברך עד הכתף]. שהן שני אברים זה מערה
73 בזה. והלתיים - מן הפרק של לחי ועד פיקה של גרגרת,
74 שהיא טבעת גדולה, עם הלשון שביניהן; הכל לכהן.
75 יט. אין מולגין [- מרתחים] אותן [כדי להסיר צמרן], ואין
76 מפשיטין אותן - אלא יתנו לו בעורן ובצמרן. והקבה, בחלב
77 שעליה; וכבר נהגו הכהנים להניח חלב הקבה לבצעלים.
78 כ. הכהנת אוכלת המתנות, אף על פי שהיא נשואה
79 לישראל - מפני שאין בהן קדשה; ולא עוד, אלא הבעל
80 אוכל מתנות בגלל אשתו. אבל חלה [- שנבעלה לפסול
81 לה] אינה אוכלת, שאין חללים בכלל כהנים. ואם רצה
82 הכהן למכר המתנות, או לתנן במתנה אפלו לגוי, או
83 להאכילן לכלבים - מאכיל, שאין בהן קדשה כלל.
84 כא. כהן שהיו לו חברים שנותנין לו המתנות - אם רצה
85 לזכות בהן לישראל חברו - הרי זה מנכה לו בהן, ואף
86 על פי שלא באו לידו; ויהיו אותם החברים זוכים
87 ונותנין המתנות לזה הישראלי שזכה בהן; והוא, שיהיה
88 הישראלי זה בדיח, ואין לו לקנות בשר, ויהיה הכהן
89 שזכה לו חברו. אבל אם היה הכהן שמשו של ישראל זה,
90 או שכירו ולקטיו - אינו מנכה לו, עד שיבואו לידו; שמא
91 ינכה בעל כרחו.
92 כב. לא יחטף הכהן בידו מתנותיו, ולא ישאל בפיו; אלא

45 אחר הגזה; הואיל והגזוז ישאל והגזוז שלו - תיב, שאין
46 החיוב אלא בשעת הגזה.

47 י. הלוקח גז צאנו של חברו - אם שיר המוכר מעט מצאנו
48 להגזוז, המוכר תיב להפריש מן המשאר על הכל, ואף על
49 פי שלא התחיל המוכר לגזוז; תזקה, אין אדם מוכר מתנות
50 כהנה. ואם לא שיר כלום, הלוקח תיב להפריש.

51 יא. היו שני מיני גזה, כגון גזה לבנה וגזה שחומה, או גזת
52 זכרים וגזת נקבות, ומכר מין זה והניח המין האחר - זה
53 נותן לעצמו על מה שלקח, וזה נותן לעצמו על מה שהניח.
54 יב. גר שנתגר והיו לו גזות, ואין ידוע אם עד שלא נתגר
55 נגזזו או משנתגר - הרי זה פטור; המוציא מחברו עליו
56 הרואה.

57 יג. כמה צאן יהיו לו, ויהיו תיבות בראשית הגז? אין
58 פחות מחמש; והוא, שיהיה בגזה שלקח, אין פחות
59 ממשקל ששים סלע, ותהיה גזת כל אחת מהן, אין פחות
60 ממשקל שתיים עשרה סלע. היתה אחת מהן גזות פחות
61 משתיים עשרה סלע - אף על פי שתמשמן גזות ששים
62 סלע או יותר, הרי אלו פטורין מראשית הגז.

63 יד. השתפין, תיבין בראשית הגז - והוא שיהיה בחלק כל
64 אחד מהן פשעור; אבל חמש צאן בלבד של שני שתפין,
65 פטורין.

66 טו. ראשית הגז, מצותה בתחלה; ואם הפריש בין באמצע
67 בין בסוף, יצא. היו לו חמש צאן, וגזו אחת בלבד, ומכר
68 גזתה, ואחר כך גזו שניה ומכרה, ואחר כך גזו שלישית
69 ומכרה - הכל מצטרפות לראשית הגז, ותיב אפלו לאחר
70 כמה שנים. ויש לו להפריש מן הקדש על השן, וממין
71 גזה על מין גזה אחר. אבל אם היתה רחל אחת, וגזזה
72 והניח גזתה, ואחר כך קנה שניה, וגזזה והניח גזתה - אינן
73 מצטרפות.

74 טז. מי שהיו לו גזות רבות של ראשית הגז, והוא רוצה
75 לחלק לכהנים - לא יתן לכל אחד ואחד פחות ממשקל
76 חמש סלעים מלבן, כדי [ו- מספיק ל:] כגד קטן. לא ישלכנו,
77 ואחר כך יתן לו - אלא יתן לו מצמר הגזה כשהוא צואי
78 [לא מלובן], כדי שיהיה בו אחר הלבון חמש סלעים או
79 יתר, שצמר: "תתן לו", שיהיה בו כדי מתנה המועלת.

80 יז. ראשית הגז, חלין לכל דבר. לפיכך אני אומר, שנותנין
81 אותו לכהנת, אף על פי שהיא נשואה לישאל - כמתנות
82 בהמה; ויראה לי, שדין שניהן אחד הוא.

יום חמישי כ"ב אייר ה'תשע"ג

פֶּרֶק יא

85 א. מצות עשה לפדות כל איש מישאל, בנו שהוא בכור
86 לאמו הישראלית - שצמר: "כל פטר רחם - לי", ונאמר:
87 "אף פדה תפדה את בכור האדם".

88 ב. ואין האשה תיבת לפדות את בנה - שהתיב לפדות את

1 אם נתנו בכבוד, נוטל. ובזמן שהם רבים בבית המטבחיים
2 - הצנועים מושכין ודיהם, והגרגרים נוטלין; ואם היה
3 כהן צנוע, ואין מפירין אותו שהוא כהן - הרי זה נוטל,
4 כדי שיודיע לכל שהוא כהן. ואין הכהנים אוכלין המתנות
5 אלא צלי בחרדל - שצמר: "לך נתתים למשחה", כדרך
6 שהמלכים אוכלין.

יום רביעי כ"א אייר ה'תשע"ג

פֶּרֶק י

9 א. מצות עשה לתן לכהן ראשית הגז, שצמר: "וראשית
10 גז צאנך - תתן לו"; והלויים בכלל ישראל במצוה זו. ואין
11 לראשית הגז זו שעור מן התורה; ומדברי סופרים, שלא
12 יפחות מאחד מששים. ואינה נוהגת אלא בארץ ישראל,
13 בין בפני הבית [בזמן המקדש] בין שלא בפני הבית -
14 בראשית הדגן [תרומה]. ונוהג בחלין, אבל לא במקדשין.

15 ב. כיצד? הרי שהקדיש בהמות לברך הבית [להוצאות
16 המקדש], וגזון - יכול יהיה תיב לפדות ולתן לכהן? או
17 אם הקדיש בהמה חוץ מגזתה - יכול יהיה תיב בראשית
18 הגז? תלמוד לומר: "צאנך", אין אלו צאנו.

19 ג. כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן, ונפדו - תיבין
20 בראשית הגז; אבל אם קדם הקדשן את מומן, או שקדם
21 מום עובר להקדשן, ואחר כך נולד להן מום קבוע, ונפדו
22 - פטורין מראשית הגז.

23 ד. אין תיבין בראשית הגז אלא הפכשים בלבד, זכרים
24 כנקבות - שהצמר שלקח, הוא הראוי לכהנים. היה צמר
25 קשה, ואינו ראוי ללבישה - פטורין מראשית הגז; שאין
26 מתנה זו לכהן, אלא כדי ללבש ממנה.

27 ה. גיון שזפה לו הקדוש ברוך הוא בתרומות, שהן לתמו
28 וגינן, וזפה לו במתנות בהמה וקדשי מקדש, שהן הפשר
29 שלו - זכה לו בראשית הגז לכושו, וכגול [שנגזל מ:]
30 הגר [ומת בלי יורשים] והתקמים [שהחריס אדם לכהן]

31 ושרה אנה - שהוקדשה ונמכרה, חזרת ביובל להקדש
32 ומתחלקת לכהנים שבמשמר] ופדיון בכורות להוצאותיו
33 ושאר צרכיו, שהרי אין לו חלק בנחלה ובבנה.

34 ו. היה הצמר שלקח אדם, או שחר, או שחום - תיבות
35 בראשית הגז; אבל אם גזו הצמר, ויצעו קדם שיתן - נפטר
36 מראשית הגז. הלבנו קדם שיתן, תיב להפריש אחר שלכנו.
37 התולש צמר רחליו בידו, ולא גזון - תיב בראשית הגז.

38 ז. וראשית הגז נוהג בכלאים, וכבי [ו- ספק בהמה או
39 חיה], ובטרפה; אבל הגזו את המתה, פטור.
40 ח. המפריש ראשית הגז, ואבד - תיב באחריותו, עד שיתן
41 לכהן. האומר: 'כל גזתי ראשית', דבריו קמיין.

42 ט. הלוקח [קונה] גז צאנו של נכרי - אף על פי שגזון,
43 פטור מראשית הגז. לקח הצאן לגזתו, תיב - אף על פי
44 שגדלה הגזה ברשות הגוי, ואף על פי שחזרין הצאן לגוי

טמאה לדה, הבא אחריו אינו פטר רחם; וכל גפל שאין
 48 אמו טמאה לדה - כגון המפלת פמין דגים וחסבאים, או
 49 המפלת יום ארבעים, וכיוצא בהן - הבא אחריו בכור
 50 לכהן, וחיב לפדות.
 51 טו. חתף העבר במעיה, והוציאו אבר אבר - הבא אחריו
 52 אינו פטר רחם. בן שמונה חדשים שהוציא ראשו והוא
 53 חי, והחזירו ומת, וכן בן תשעה שמת, ויצא ראשו והחזרו,
 54 ואחר כך יצא אחריו, וקלדה - זה שקלדה, אינו פטר רחם,
 55 שהרי נפטר בראשו של ראשון; ומשתצא פדחתו, פוטר
 56 הבא אחריו.
 57 טז. יוצא דפן [נולד בניתוח קיסרי], והבא אחריו פדרכו
 58 [בלידה רגילה] - שניהן פטורין; הראשון - לפי שלא יצא
 59 מן הרחם, והשני - מפני שקדמו אחר.
 60 יז. מאימתי יחייב בפדיון? משישלים שלשים יום,
 61 שנאמר: 'ויפדיו, מבן חדש תפדה'. מת הבן בתוך
 62 שלשים, ואפלו ביום שלשים, וכן אם נעשה טרפה -
 63 שסופו למות תוך שנה] - אינו חיב בחמש סלעים; ואם
 64 הקדים ונתן לכהן, יחזיר לו הפדיון. מת אחר שלשים יום,
 65 חיב בפדיון; ואם לא נתן, יתן.
 66 יח. מי שפדה בנו בתוך שלשים יום - אם אמר לו
 67 'מעכשיו' [- כעת יחול הפדיון], אין בנו פדוי; ואם אמר לו
 68 [שיחול הפדיון] 'לאחר שלשים יום' - בנו פדוי, ואף על
 69 פי שאין המעות קיימין [ביד הכהן] לאחר שלשים יום.
 70 יט. מי שהוא ספק אם הוא חיב בפדיה או אינו חיב - הרי
 71 זה פטור, שהמוציא מחברו עליו הראיה. מת האב בתוך
 72 שלשים יום - הרי הבן בחזקת שלא נפדה, עד שיביא ראיה
 73 שאביו פדהו קדם שימות; מת האב לאחר שלשים יום -
 74 הרי הוא בחזקת פדוי, עד שיודיעוהו שלא נפדה.
 75 כ. מי שלא בכרה אשתו [- לא ילדה מעולם], וקלדה זכר
 76 ונקבה, ואין ידוע איזה מהם יצא ראשון - אין כאן לכהן
 77 כלום. לקדה שני זכרים - אף על פי שאין ידוע איזה מהם
 78 הבכור, נותן חמש סלעים לכהן; מת אחד מהם בתוך
 79 שלשים יום - פטור, שהמוציא מחברו עליו הראיה. מת
 80 האב - בין בתוך שלשים יום בין לאחר שלשים יום, בין
 81 שלא חלקו האחים בין שחלקו - נתן מן הנכסים חמש
 82 סלעים לכהן; שפבר נתחבבו הנכסים.
 83 כא. שתי נשיו שלא בכרו, וקלדו שני זכרים - נותן עשר
 84 סלעים לכהן. נתן עשר סלעים לכהן, ומת אחד מהם בתוך
 85 שלשים יום - אם לכהן אחד נתן, יחזיר לו חמש סלעים; ואם
 86 לשני כהנים נתן, אינו יכול להוציא מהם - שהרי לא עזן פדיון
 87 זה על בן זה, וכל אחד מהם יכול לומר: 'החזרו מחברי'.
 88 כב. שתי נשיו שלא בכרו, שילדו זכר ונקבה, או שני
 89 זכרים ונקבה - נותן חמש סלעים לכהן; שאי אפשר שלא
 90 יהיה אחד מהם זכר פטר רחם.
 91 כג. קלדו שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות,
 92 ואין ידוע איזה נולד ראשון - אין כאן לכהן כלום; שאני
 93 אומר, נקבה נולדה תחלה ואחריה זכר.
 94

עצמו, הוא שחיב לפדות את בנו. עבר האב ולא פדהו -
 1 כשיגדיל, יפדה את עצמו.
 2 ג. היה הוא לפדות ובנו לפדות - יפדה את עצמו תחלה,
 3 ואחר כך יפדה בנו; ואם אין לו אלא פדיון אחד,
 4 יפדה עצמו.
 5 ד. היה בנו לפדות, והגיע עת לעלות לרגל, ואין לו כרי
 6 לזה ולזה - פודה את בנו, ואחר כך עולה לרגל, שנאמר:
 7 "כל בכור בגיף תפדה", ואחר כך "ולא יראו פני ריכם".
 8 ה. הפודה את בנו - מברך 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו
 9 על פדיון הבן', וחזרו ומברך 'שהחיינו', ואחר כך נותן
 10 הפדיון לכהן. ואם פדה עצמו - מברך 'לפדות הבכור',
 11 ומברך 'שהחיינו'.
 12 ו. מצוה זו נוהגת בכל מקום ובכל זמן. ובכמה פודה?
 13 בחמש סלעים, שנאמר: 'ויפדיו, מבן חדש תפדה' - בין
 14 בכסף, בין בשוה כסף מן המטלטלין שגופן ממון כענין
 15 השקלים. לפיכך, אין פדיון בקרקעות; ולא בעבדים, מפני
 16 שהן בקרקעות; ולא בשטרות, לפי שאין גופן ממון. ואם
 17 פדהו בהן, אינו פדוי.
 18 ז. כתב לכהן שטר חוב שהוא חיב לו חמש סלעים - חיב
 19 לתן לו, ובנו אינו פדוי. נתן לו כלי שאינו שוה בשוק
 20 חמש סלעים, וקבלו הכהן בחמש סלעים - הרי בנו פדוי.
 21 נתן חמש סלעים לעשרה כהנים, בין בכת אחת בין בזה
 22 אחר זה - יצא.
 23 ח. רצה הכהן להחזיר לו הפדיון, מחזיר. ולא יתן הוא
 24 לו, ודעתו שיחזיר; ואם עשה כן, והחזיר לו - אין בנו
 25 פדוי, עד שיגמר בלבו לתן לו מתנה גמורה; ואם רצה
 26 הכהן אחר כך להחזיר, יחזיר. וכן אם פרש, ונתן לו על
 27 מנת להחזיר - הרי בנו פדוי.
 28 ט. כהנים ולויים פטורין מפדיון הבן, מקל וחמר - אם
 29 פטרו של ישראל במדבר [- שהתמנו במקום בכורות
 30 ישראל], דין הוא שיפטרו עצמן.
 31 י. ישאל הבא מן הפהנת ומן הלוייה, פטור - שאין הדבר
 32 תלוי באב אלא באם, שנאמר: 'פטור רחם בישאל'.
 33 יא. לוייה המעברת מגוי, בנה פטור; וכהנת המעברת מן
 34 הגוי - בנה חיב, שהרי נפסלה אמו מן הפהנה בכעילת הגוי.
 35 יב. כהן שנולד לו בן חלל [- פסול לכהונה], מת האב
 36 בתוך שלשים יום - הבן חיב לפדות את עצמו; שלא זכה
 37 האב בפדיונו. מת האב אחר שלשים יום - אין הבן חיב
 38 לפדות את עצמו, שהרי האב זכה בפדיונו.
 39 יג. השפחה שנשתחררה ונכרית שנתגירה כשהיא מעברות,
 40 וקלדו - אף על פי שהורתו שלא בקדשה - הואיל ונולד
 41 בקדשה, חיב, שנאמר: 'פטור רחם בישאל', והרי פטר
 42 רחם בישאל. אין ידוע אם קדם שנתגירה ילדה, או אחר
 43 שנתגירה - המוציא מחברו עליו הראיה.
 44 יד. הנכרית והשפחה שקלדו, ואחר כך נתגיירו ונשתחררו,
 45 וקלדו וקלד אחר - הרי זה פטור, שנאמר: 'פטור רחם', ואין
 46 זה פטר רחם. וכן הבא אחר הנפלים - כל גפל שאמו

ה. הפריש פדיון פטר חמור, ומת השה קדם שיתגנו לכהן
 - אינו חייב באחריותו; ויתן הנבלה לכהן להנות בה. מת
 פטר החמור אחר שפדהו. יתן הטלה לכהן; ומת בהננתו,
 שפך נפדה.
 ו. מאימתי יתחייב לפדותו? משילד ועד שלשים יום.
 ומאחר שלשים יום - אם רצה לערפו, עורפו; ואם רצה
 לפדותו, פודה; ואין כאן אלא עכוב מצוה בלבד.
 ז. לא רצה לפדותו - עורפו בקופים [סכין גדול] מאחריו,
 שגאמר: "ואם לא תפדה וערפתו". ואין מיתין אותו לא
 במקל, ולא בקנה, ולא בקרדס, ולא במגרה [מסור] - אלא
 בקופים; ולא יכניסנו לחדר, וינעל הדלת בפניו עד
 שזמות, שגאמר: "וערפתו".
 ח. אין פודין לא בעגל, ולא בחיה, ולא בשה שחוט, ולא
 בטרפה, ולא בכלאים, ולא בכוי [נ - פק בהמה או חיה] -
 שגאמר: "תפדה בשה"; ואין קרוי שיה, אלא כבשים
 ועזים חיים בלבד.
 ט. אין פודין בשה הדומה למין אחר; ואם פדה, פדוי.
 ופודין בבן פקועה [עובר שנמצא בבטן אימו אחר
 שחיתתה]; ואין פודין בפסולי המקדשין, שהרי גאמר
 בהן: "כצבי וכאל" - מה צבי ואיל אין פודין בו, אף הן
 אין פודין בהן.
 י. פודין בשה - בין זכרים בין נקבות, בין תמימים בין
 בעלי מומין, בין קטנים בין גדולים.
 יא. שה שלקחו מדמי שביעית, אין פודין בו את הודאי;
 אבל פודין את הספק. אם אין לו שיה לפדותו - פודהו
 בשויו [של פטר חמור], ונותן דמיו לכהן; לא אמרה תורה
 שיה' לתקמיר עליו, אלא להקל עליו - שאם היה לו פטר
 חמור ששנה עשר סלעים, יש לו לפדותו בשה שנה דינר;
 ולא יהיה זה חמור מן ההקדש, שגפדה בכסף.
 יב. במה דברים אמורים? בשהיו דמי פטר חמור משלשה
 זוזים ומעלה; אבל אם היו דמיו פחות משלשה זוזים,
 אין פודין אותו אלא בשה או בשלשה זוזים. ועין יפה,
 לא פחות מסלע; ועין רעה, בהצטי סלע; ובינונית,
 בשלשה זוזים.
 יג. והפודה פטר חמור של חברו - הרי זה פדוי, והחמור
 לבעליו.
 יד. כהנים וליויים פטורים מפטר חמור, שגאמר: "בכור
 האדם, ואת בכור בהמה הטמאה, תפדה", כל שישנו
 בבכור אדם, ישנו בבכור בהמה טמאה; והפטור מבכור
 אדם, פטור מבכור בהמה טמאה.
 טו. הלוקח [קונה] עבר חמורו של נכרי, או המוכר עבר
 חמורו לנכרי - אף על פי שאינו רשאי, הרי זה פטור מן
 הבכורה; ואין קונסין אותו על דבר זה. היה הנכרי שותף
 באם או בבכור, אפלו לא היה לו אלא אחד מאלף בו -
 הרי זה פטור. היה לו בו או באמו אבר אחד, כגון ידו
 או רגלו אפלו אונן - כל שאלו יתחד יהיה בעל מום, הרי
 זה פטור מן הבכורה; ואם פשיחתה חלק הנכרי לא יהיה

כד. שתי נשיו, אחת בכרה ואחת לא בכרה, וילדו שני
 זכרים ונתערבו - נותן חמש סלעים לכהן. מת אחד מהם
 בתוך שלשים יום, האב פטור; מת האב, יתן מן הנכסים
 חמש סלעים.
 כה. ילדו זכר ונקבה, או שני זכרים ונקבה - אין כאן
 לכהן פלוס; שאני אומר, זו שלא בכרה ילדה נקבה תחלה
 ואחריה זכר, וזו שבכרה ילדה זכר.
 כו. שתי נשיו של שני אנשים שלא בכרו, וילדו שני
 זכרים ונתערבו - זה נותן חמש סלעים וזה נותן חמש
 סלעים. נתנו, ואחר כך מת אחד מן הבנים בתוך שלשים
 יום - אם לשני כהנים נתנו, אין יכולין להוציא מידם; ואם
 לכהן אחד נתנו - כותב אחד מהם לחברו הרשעה, וילך
 זה בהרשעה ויחזיר מן הכהן חמש סלעים.
 כז. ילדו זכר ונקבה, ונתערבו - האבות פטורין, והבן חייב
 לפדות את עצמו. וכן מבפרת [ילדה בכור] שלא שהת
 אחר בעלה שלשה חדשים, וילדה, ואין ידוע אם בן
 תשעה לראשון או בן שבועה לאחרון - שגיהם פטורין,
 והבן חייב לפדות את עצמו.
 כח. ילדו שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות -
 אין כאן לכהן פלוס.
 כט. שתי נשיו של שני אנשים, אחת בכרה ואחת שלא
 בכרה, וילדו שני זכרים - זה שלא בכרה אשתו, נותן חמש
 סלעים לכהן; ילדו זכר ונקבה, אין כאן לכהן פלוס.
 ל. ילדו שני זכרים ונקבה - זה שלא בכרה אשתו, נותן
 חמש סלעים; שאינו נפטר אלא בשתי ספקות - אם אשתו
 ילדה זכר בלבד חייב, ואם היא ילדה זכר והנקבה חייב אלא
 אם בן ילדה נקבה תחלה. והואיל והדבר רחוק, יתן פדיונו.
 יום שישי כ"ג אייר ה'תשע"ג
 פרק יב
 א. מצות עשה לפדות כל אדם מישראל, פטר [בכור]
 חמור בשה; ואם לא רצה לפדותו, מצות עשה לערפו,
 שגאמר: "ופטר חמור תפדה בשה, ואם לא תפדה
 וערפתו". ושתי מצוות אלו - נוהגות בכל מקום ובכל
 זמן; ומצות פדיה קודמת למצות עריפה.
 ב. השה שפודין בו - נותנו לכהן, שגאמר: "כל פטר רחם
 וגו' ואת בכור בהמה הטמאה, תפדה".
 ג. בהמה טמאה האמורה כאן, היא החמור בלבד.
 ד. פטר חמור אסור בהנאה, עד שיפדה; ואם מכרו קדם
 פדיון, דמיו אסורים. ואם מת קדם פדיון, או שערפו -
 הרי זה יקבר, מפני שהוא אסור בהנאה אף לאחר עריפתו,
 הואיל ולא נפדה. לפיכך, אם לא פדהו, ונתן פטר החמור
 בעצמו לכהן - אסור לכהן להשתמש בו, עד שיפדהו
 בשה, ויקח השה לעצמו; או יערף אותו ויקבר. והכהנים
 חשודים על דבר זה; לפיכך, אסור לישראל לתן פטר
 חמור לכהן, אלא אם בן פדהו הכהן בפניו.

1 וישלש עשרה מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטָן: 46
 2 (א) שתשבת הארץ ממלאכתה בשביעית; (ב) שלא יעבד
 3 עבודת הארץ בשנה זו; (ג) שלא יעבד עבודת האילן
 4 בשנה זו; (ד) שלא יקצר הספיח כנגד הקוצרים; (ה) שלא
 5 יקצר הנזירים כנגד הבוצרים; (ו) שישמיט מה שתוציא
 6 הארץ; (ז) שישמיט כל הלואות; (ח) שלא יגש ולא יתבע
 7 הלואה; (ט) שלא ימנע מלהלוות קדם השמיטה כדי שלא
 8 יאבד ממונו; (י) לספר השנים שבע שבע; (יא) לקדש
 9 שנת חמישים; (יב) לתקע בשופר בעשירי לתשרי כדי
 10 לצאת עבדים חפשי; (יג) שלא תעבד אדמה בשנה זו;
 11 (יד) שלא יקצר ספיחיה כנגד הקוצרים; (טו) שלא יעבד
 12 נזיריה כנגד הבוצרים; (טז) לתן גאלה לארץ בשנה זו,
 13 וזהו דין שדה אֶחָזָה וישדה מְקַנָּה; (יז) שלא תמכר הארץ
 14 לצמימות; (יח) דין בתי ערי חומה; (יט) שלא ינחל כל
 15 שבט לוי בארץ ישראל, אלא נוהגין להם ערים מתנה
 16 לשבת בהן; (כ) שלא יקח שבט לוי חלק בבזה; (כא) לתן
 17 ללוים ערים לשבת ומגורשיהן; (כב) שלא ימכר מגורש
 18 עריהם, אלא גואלין לעולם בין לפני היובל בין לאחר
 19 היובל. ובאור מצוות אלו - בפּרָקִים אלו.

פּרָק א

65
 66 **א.** מצות עשה לשבות בשנה שביעית מעבודת הארץ
 67 ועבודת האילנות - שְׁנָאָמַר: "וּשְׁבַתְהָ אֶרֶץ שְׁבַת לַה'",
 68 ונאמר: "בְּחֹרֵשׁ וּבְקִצֵּיר תִּשְׁבַּת". וכל העושה מלאכה
 69 מעבודת הארץ או האילנות בשנה זו, בטל מצות עשה, ועבר
 70 על לא תעשה, שְׁנָאָמַר: "שִׁדְדָה לֹא תִזְרַע, וְכִרְמֶךָ לֹא תִזְמַר".
 71 **ב.** אינו לוקה מן התורה, אלא על התריעה או על התמירה,
 72 ועל הקצירה או על הבציר; ואחד כרם, ואחד שאר האילנות.
 73 **ג.** וזמירה בכלל זריעה, ובצירה בכלל קצירה. ולמה פרטין
 74 הכתוב? לומר לה - על שתי תולדות אלו בלבד הוא שתיב.
 75 ועל שאר התולדות שבעבודת הארץ, עם שאר האבות שלא
 76 נתפרשו בענין זה - אינו לוקה עליהן, אַבְל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת
 77 מְרֻדוֹת [מלקות מדרבנן].
 78 **ד.** כיצד? החורש או החופר לצרף הקרקע, או המסקל, או
 79 המזבל, וכיוצא בהן משאר עבודת הארץ, וכן המכריף
 80 [משחיל בקרקע ענף מחובר], או המרקיב [מחבר אילן
 81 באילן אחר], או הנוטע, וכיוצא בהן מעבודת האילנות -
 82 מכין אותו מכת מדרות מדבריהם.
 83 **ה.** אין נוטעין בשביעית אפלו אילן סרק, ולא יתחד היבלת
 84 מן האילנות, ולא יפרק העלצין והבדין [ענפים] היבשים,
 85 ולא יאבק את צמרתו באבק, ולא יעשן תחתיו כדי שתמות
 86 התולעת, ולא יסוף את הנטיעות בדרך שיש לו זממה כדי
 87 שלא יאכל אותו העוף כשהוא רך, ולא יסוף את הפגין
 88 [תאנים שלא בשלון], ולא ינקב אותן, ולא יכרף את
 89 הנטיעות, ולא יקטם אותן, ולא יפסג [יתמוך] את האילנות,
 90 וכן שאר כל עבודת האילן. ואם עשה אחת מאלו
 91 בשביעית, מכין אותו מכת מדרות.

1 בעל מום למנובת, הרי זה חייב. וכן המקבל חמור מן הגוי
 2 להיות מטפל בה, והנולד ביניהם [- לשניהם], או נכרי שקבל
 3 מישראל - הכל פטור מן הבכורה, שְׁנָאָמַר: "פֶּטֶר כָּל רָחֵם
 4 בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל - בְּאָדָם וּבְבִהֵמָה", עד שיהיה הכל בישראל.
 5 **טז.** גר שנתגגר, ואין ידוע אם עד שלא נתגגר ילדה חמורו
 6 או אחר שנתגגר - הרי זה חייב לערף או לפדותו; ואם
 7 פדה בשנה - השה של גר, שהמוציא מחברו עליו הראיה.
 8 **יז.** גוי שהפריש פטר חמור, מודיעין אותו שאינו חייב;
 9 והרי הוא מתר בגנה ועבודה.
 10 **יח.** פרה שילדה כמין חמור, או חמור שילדה כמין סוס
 11 - פטור, שְׁנָאָמַר: "וּפֶטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְּשָׂה" ו"פֶּטֶר
 12 חֲמֹר", שתי פעמים - עד שיהיה היולד חמור והנולד
 13 חמור. ואם יש בו מקצת סימני חמור, חייב בפכורה.
 14 **יט.** חמורו שלא בכרה, וילדה שני זכרים - נותן טלה
 15 לפתן. ילדה זכר ונקבה - מפריש טלה אחד כדי להפקיע
 16 קדושה ממנו עד שיהיה מתר בהניה, שמא הנזר נולד
 17 תחלה, וטלה זה שהפריש - לבצעלים, ואינו לפתן;
 18 שהמוציא מחברו עליו הראיה.
 19 **כ.** שתי חמוריו שלא בכרו, וילדו שני זכרים - נותן שני
 20 טלאים לפתן; זכר ונקבה, או שני זכרים ונקבה - נותן
 21 טלה אחד לפתן.
 22 **כא.** ילדו שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות
 23 - אין פאן לפתן כלום. ואינו צריך להפריש טלה לעצמו,
 24 לפי שיש פאן ספקות הרבה - שמא אחת ילדה זכר
 25 והשנייה שתי נקבות, או שמא ילדה נקבה והאחרת זכר
 26 ואחריו נקבה, או נקבה ואחריה זכר; וכן ספקות הרבה
 27 יש בשני זכרים ושתי נקבות. אחת בכרה ואחת שלא
 28 בכרה, וילדו שני זכרים ונתערבו - נותן טלה אחד לפתן;
 29 זכר ונקבה, מפריש טלה אחד לעצמו ואינו לפתן - מפני
 30 שהוא ספק, והמוציא מחברו עליו הראיה.
 31 **כב.** וכן הלווקח חמור מן הנכרי, ואין ידוע אם בכרה או
 32 לא בכרה, וילדה זכר - פודה אותו בשנה, והוא לבצעלים,
 33 מפני שהוא ספק.
 34 **כג.** מי שהיו לו עשר טלאים, כל אחד מהן הפרישו על
 35 ספק פטר חמור - הרי בלן חלין לכל דבר, ומתעשרין
 36 [במעשר בהמה] לשאר הבהמה; ומפריש אחד מהן מעשר,
 37 והשאר שלו כשהיו.
 38 **כד.** ישראל שהיו לו עשרה פטרי חמורים ודאין בתוף
 39 ביתו, שנפלו לו מבית אבי אמו כהן, ואותו אבי אמו
 40 הפתן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל - הרי זה מפריש
 41 עליהם עשרה שיני, והם שלו; ותיבין במעשר.
 42 בריך רחמנא דסייען
 43 **יום ש"ק כ"ד אייר ה'תשע"ג**
 44 **הלכות שמיטה ויובל**
 45 יש בכללן שתיים ועשרים מצוות - תשע מצוות עשה,

1. **יד.** המעביר קוצים מארצו בשביעית, כדי לתקנה למוצאי שביעית, או שסקל ממנה אבנים - אף על פי שאינו רשאי - לא קנסו אותו, ומתן לו לזרעה למוצאי שביעית.
טו. הטומן לפת וצננות וכיוצא בהן בשביעית - אם היו מקצת העליון מגליו, אינו חושש; ואם לאו, אסור. הטומן את הלוח [מין בצל] וכיוצא בו - לא יפחות מארבעת קבין על גבה טפח, וטפח עפר על גביו; וטומנו במקום דריסת האדם, כדי שלא יצמח. ומתן למרס בארזי [להשקות עפרו ולערבבו במים] בשביעית, אכל לא יכסת.
טז. בראשונה היו אומרים: 'מלקט אדם עצים ואבנים ועשבים מתוך שדהו - והוא שיטל הגס הגס, כדי שלא יתבונן לנקות הארץ; אכל משדה חברו, נוטל בין דק בין גס'. משרבו עובדי עברה שמתבוננים לנקות, ואומרים: 'הגס הגס אנו לוקטים' - אסרו שיטל אדם כלום משדהו, אלא מתוך שדה חברו - והוא שלא ילקט בטובה, שלא יאמר לו: 'ראה כמה טובה עשיתי לך, שהרי נקיתי שדך'.
יז. היתה בהמתו עומדת בתוך שדהו - מלקט ומביא לפניה; ושהמתו מוכחת עליו. וכן אם היתה שם פירתו - מלקט הכל ומדליק; ושיירתו מוכחת עליו.
יח. הקוצץ אילן או שתים לעצים, הרי זה מתן לשרש [להוציאן עם השרשים]. קצץ שלשה או יותר בצד זה - לא ישרש, שהרי מתקן את הארץ; אלא קוצץ מעט הארץ, ומניח שרשי בארץ. במה דברים אמורים? בקוצץ מתוך שלו; אכל משדה חברו, מתן לשרש.
יט. המבקע בנית לטל עצים - לא יחפה מקום הבקוע בעפר, מפני שהיא עבודה; אכל מכסה באבנים או בקש.
כ. המזנב בגפנים [כורת קצת ענפים], והקוצץ קנים - הרי זה קוצץ בדרבו, בקרדם ובמגל ובמגרה [מסור] ובכל מה שיירצה.
כא. אין קוצצין בתולת שקמה [מין תאנים] בשביעית, כדרך שקוצצין בשאר השנים - מפני שקוצצתה עבודת אילן, שבקוצצה זו תגדל ותוסיף; ואם צרף לעציה, קוצץ אותה שלא כדרך עבודתה.
כב. כיצד קוצצה? מעט הארץ [סמוך לקרקע] או למעלה מעשרה טפחים. אילן שנפסח [נבקע] - קושרין אותו בשביעית; ולא שיעלה, אלא שלא יוסיף [להיבקע].

1. **ו.** אין מציתין את האור באישית [בסבר] הקנים, מפני שהיא עבודת קרקע [שע"ז מכינה לזריעה]. ואין מלמדין את הפרה לחרש אלא בחול. ואין בודקין את הנרעים בעצין מלא עפר; אכל בודקין אותו בעצין מלא גללים. ושריין את הנרעים בשביעית, כדי לזרעם במוצאי שביעית. ומקמיין [שומרם שלא יזוק] את האלוני [מין בשמים] בראש הגג, אכל אין משקין אותו.
ז. סוקרין [צובעים] את האילן [שנושרים פירותיו] בסקרא [אדום], וטוענין אותו באבנים, ועודרין תחת הגפנים. והמקשקש בניתים [להסיר - מהן פסולת] אם להברות [לשבח] את האילן, אסור; ואם לסתם את הפצימים [סדקים], מתן.
ח. משקין בית השלהין בשביעית, והיא שדה הנרעים שהיא צמאה ביותר. וכן שדה האילנות - אם היו מרתקין זה מזה יתר מעשר לבית סאה - מושכין את המים מאילן לאילן, אכל לא ישקו את כל השדה; ואם היו מקרבין זה לזה עשר לבית סאה, משקין כל השדה בשבילן. וכן עפר הלבן - מרביצין אותו במים בשביעית, בשביל האילנות שלא יפסדו.
ט. ועושיין עוגיות לגפנים [גומות מסביבם שיאספו שם מים]; ועושיין [חפורים] את אמת [תעלת] המים בתחלה, וממלאין את הנקעים מים.
י. ומפני מה התירו כל אלו? שאם לא ישקה, תעשה הארץ מלחה, וימות כל עץ שבה; והואיל ואסור הדברים האלו וכיוצא בהן מדבריהם - לא גזרו על אלו; שאין אסור מן התורה, אלא אותן שני אבות ושתי תולדות שלהן, כמו שבארנו.
יא. משרבו האנסין, והטילו מלכי גוים על ישראל לעשות מזונות לחילותיהם - התירו לזרע להן בשביעית דברים שצריכין להן עבדי המלך בלבד; וכן מי שפכה אותו אנס לעשות בשביעית בהנחם, כמו עבודת המלך וכיוצא בה - הרי זה עושה.
יב. הנוטע בשביעית, בין בשוגג בין במזיד - יעקר; מפני שישאל חשודין על השביעית - אם תאמר בשוגג: 'קנים', יאמר המזיד: 'שוגג הייתי'.
יג. החורש את שדהו, או גרה, או זבלה, בשביעית, כדי שתהיה יפה לזריעה במוצאי שביעית - קונסין אותו, ולא יזרעה במוצאי שביעית; ואין חוקרין אותה ממנו כדי לזרעה, אלא תהי בורה לפניו. ואם מת, יזרעה בנו.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ח אייר ה'תשע"ג

1. **יג.** ויבכר ויתבארו דיני מצוה זו במסכתא המיחדת לכהן, והיא מסכת יבמות. ויבכר ידעת לשונם [ברכות יג. יבמות לט]: "מצות? ביום [שאח המת ישאנה] קודמת למצות הליצה", וליפכה קראו למסכתא "יבמות", אף-על-פי שהיא כוללת דיני היבום וההליצה כאחד.

77 המצוה הרי"ו - הצווי שנצטוינו שתחלוץ היבמה (אשת האח שמת) ליבמה אם לא ישאנה, והוא אמרו יתעלה: "ותחלצה געלו מעל רגלו" (דברים כה, ט)

43 שְׁנַצְטוּיְנוּ לְהִלְקוֹתוֹ וְשִׁתְּשָׂאָר אֲשֶׁתּוֹ עִמּוֹ, לְפִי שְׁגָם בּוֹ
 44 נֹאמֵר: "וְלוֹ-תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא-יִוָּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל-יְמֵיוֹ"
 45 (שם ט). וְנִתְבָּאָר בְּגִמְרָא מְכּוּת (שם) גַּם בְּלֹא זֶה, כְּמוֹ
 46 שְׁנִתְבָּאָר בְּאוֹנֵס, כְּלוֹמֵר: שְׁזָה לֹאֹ שְׁקַדְמוּ עֲשֵׂה (הרי
 47 לֵנוּ שֵׁישׁ כּאֵן עֲשֵׂה). וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מַצְוָה זֹו בְּפִרְק
 48 ג' וּפְרָק ד' מִקְתָּבוֹת (מה:).

49 הַמַּצְוָה הַשְּׁנִי-ט - הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהֵר מוֹצִיא שָׁם רַע
 50 מִלְגָּרֵשׁ אֶת-אֲשֶׁתּוֹ, וְהוּא אָמְרוּ גַם בּוֹ: "לֹא-יִוָּכַל
 51 לְשַׁלְּחָהּ כָּל-יְמֵיוֹ" (שם). וְגַם לֹאֹ זֶה קָדְמוּ עֲשֵׂה וְהוּא
 52 אָמְרוּ: "וְלוֹ-תִהְיֶה לְאִשָּׁה" (שם) וְדִינוּ בְּגִירוּשֵׁין לְעַנְיָן
 53 הַמִּלְקוֹת כְּדִין הָאוֹנֵס, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּסוֹף מְכּוּת. וְשָׁם
 54 (מכות טו.) וּבְפִרְק ג' וּבְפִרְק ד' מִקְתָּבוֹת נִתְבָּאָרוּ דִינֵי
 55 מַצְוָה זֹו.

יום רביעי כ"א אייר ה'תשע"ג
מצות עשה רכג. מצות לא תעשה קד.

56 הַמַּצְוָה הַרְכ"ג - הַצְּוִי שְׁנַצְטוּיְנוּ בְּדִין סוֹטָה (אשה
 57 שֶׁהוֹדִירָה בַעֲלָה שֶׁלֹא תִתִּיחַד עִם אָדָם זֹר וְלֹא נִשְׁמַעָה) וְהוּא
 58 אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "אִישׁ אִישׁ כִּי-תִשְׁטֶה אֲשֶׁתּוֹ" (במדבר ה,
 59 יב), וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ כָּל-דִּינֵי מַצְוָה זֹו כִּיִּצַד מִשְׁקִין אוֹתָהּ
 60 וְכִיִּצַד תְּקָרִיב קָרְבָּנָהּ וְשָׂאָר תְּנֵאֲרָהּ, בְּמִסְכָּתָה הַמִּיִּחַדָת
 61 לָכֶּה, כְּלוֹמֵר מִסְכַּת סוֹטָה.

62 הַמַּצְוָה הַק"ד - הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהֵרָנוּ מִלְבָּלוֹל (לערבב)
 63 מִנְחַת סוֹטָה בְּשָׁמֶן, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְהִבִּיא
 64 אֶת-קָרְבָּנָהּ עֲלֶיהָ וְגו' לֹא יִצַק עָלֶיהָ שָׁמֶן" (שם טו) וְאִם
 65 הַקָּרִיבָה בְּשָׁמֶן - לוֹקָה.

יום חמישי כ"ב אייר ה'תשע"ג
מצות לא תעשה קה. של. שלא. שלב. שלג. שלד.

66 הַמַּצְוָה הַק"ה - הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהֵרָנוּ מִלִּתֵּן לְבוֹנָה (מִין
 67 שֶׁרַף שֶׁל עֵץ בְּשִׁמִּים) בְּמִנְחַת סוֹטָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה:
 68 "וְלֹא-יִתֵּן עָלֶיהָ לְבִנָּה" (דברים ה, טו) וְלִשְׁוֹן סְפָרִי (נשא
 69 שֶׁם): "מִגִּיד שָׂאָם נִתֵּן שָׁמֶן אוֹ לְבוֹנָה - עוֹבֵר
 70 בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, כִּשְׁם שְׁעוֹבֵר עַל שְׁמֵנוּ כִּף עוֹבֵר עַל
 71 לְבוֹנָתוֹ". וְלִפְיֶכֶף גַּם הָעוֹבֵר עַל לֹאֹ זֶה - לוֹקָה.
 72 וּבִמְכַלְתָּא: "לֹא-יִצַק עָלֶיהָ שָׁמֶן וְלֹא-יִתֵּן עָלֶיהָ לְבִנָּה -
 73 מִגִּיד שֶׁהֵן שְׁתֵּי אֲזַהְרוֹת".

74 הַמַּצְוָה הַש"ל - הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהֵרָנוּ מִלְבּוֹא עַל הָאֵם,
 75 וְהוּא אָמְרוּ: "אִמָּךְ הוּא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ" (ויקרא יח,
 76 ז). וְהָעוֹבֵר עַל לֹאֹ זֶה - בְּכַרְתָּ. וְאִם נִתְקַיְמָה הַעֲדוֹת
 77 עָלֶיהָ - נִקְלָא אִם הִיא מוֹזִיד; וְאִם הִיא שׁוֹגֵג - מְקָרִיב
 78 חֲטָאת קְבוּעָה.

יום שני י"ט אייר ה'תשע"ג

מצות לא תעשה שנו.

1 הַמַּצְוָה הַשְּׁנִי-ז - הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהֵרוּ שָׂאָר בְּנֵי אָדָם
 2 מִלְבּוֹא עַל הַיְכָמָה (אשת אח שמת ולא הניח זרע)
 3 כִּשְׁהִיא תַחַת זִקַּת (קשר, שחובה על אח המת - היבם -
 4 לישאנה) יְכַמָּה, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא-תִהְיֶה אֲשֶׁת-הַמֵּת
 5 הַחַוְצָה לְאִישׁ זָר" (דברים כה, ה). וְהָעוֹבֵר עַל לֹאֹ זֶה
 6 - לוֹקָה, הִיא וְהוּא. וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מַצְוָה זֹו
 7 בִּיְכָמוֹת.

יום שלישי כ' אייר ה'תשע"ג

מצות עשה רכ. ריח. מצות לא תעשה שנת.

מצות עשה ריט. מצות לא תעשה שנט.

10 הַמַּצְוָה הַר"כ - הַצְּוִי שְׁנַצְטוּיְנוּ בְּדִין הַמִּפְתָּה (לזנות),
 11 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְכִי-יִפְתָּה אִישׁ בְּתוֹלָה" (שמות כב,
 12 טו). וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ כָּל-דִּינֵי מַצְוָה זֹו בְּפִרְק ג' וּבְפִרְק ד'
 13 מִקְתָּבוֹת.

14 הַמַּצְוָה הַר"ח - הַצְּוִי שְׁנַצְטוּיְנוּ הָאוֹנֵס (הבועל בתולה
 15 בַעַל-כַּרְחַח) לְשָׂא אֶת-אֲנוּסָתּוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְלוֹ-
 16 תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַחַת אֲשֶׁר עָנָה לֹא-יִוָּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל-יְמֵיוֹ"
 17 (דברים כב, כט), וּכְבָר נִתְבָּאָר בְּגִמְרָא מְכּוּת (טו.) שְׁלֹאֹ זֶה
 18 שָׁל אוֹנֵס, שֶׁהוּא לֹא יִוָּכַל לְשַׁלְּחָהּ, הוּא לֹא-תַעֲשֶׂה
 19 שְׁקַדְמוּ עֲשֵׂה. וְכִף אָמְרוּ: "וְאִמָּאִי, לֹא-תַעֲשֶׂה
 20 עֲשֵׂה עֲשֵׂה הוּא". הִנֵּה נִתְבָּאָר שְׁזָה שְׁנֹאָמְרוּ: "וְלוֹ תִהְיֶה
 21 לְאִשָּׁה" - מַצְוֹת עֲשֵׂה. וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מַצְוָה זֹו בְּפִרְק
 22 ג' (לט.) וּבְפִרְק ד' מִקְתָּבוֹת (מב.).

23 הַמַּצְוָה הַשְּׁנִי-ח - הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהֵר הָאוֹנֵס מִלְגָּרֵשׁ
 24 אֲנוּסָתּוֹ, וְהוּא אָמְרוּ: "וְלוֹ-תִהְיֶה לְאִשָּׁה [וְגו'] לֹא-
 25 יִוָּכַל לְשַׁלְּחָהּ כָּל-יְמֵיוֹ" (שם) וְלֹאֹ זֶה קָדְמוּ עֲשֵׂה, וְהוּא
 26 אָמְרוּ: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה" וְכִף בְּאָרוּ בְּגִמְרָא מְכּוּת
 27 (טו.) שְׁזָה לֹאֹ שְׁקַדְמוּ עֲשֵׂה, וְשָׁם אָמְרוּ: "אוֹנֵס שְׁגָרֵשׁ,
 28 אִם יִשְׂרָאֵל הוּא (שְׁבִידוֹ לְחַזוּר וּלְקִיִּים הַצְּוִי וְלֹא תִהִי
 29 לֹא-שֶׁהָהּ) - מִחֲזוּר וְאִינוּ לוֹקָה: וְאִם כֹּהֵן הוּא (שֶׁהַגְּרוּשָׁה
 30 אִסוּרָה עֲלָיו) - לוֹקָה וְאִינוּ מִחֲזוּר". וְדַע שֶׁאֲפִלוּ הִיא
 31 יִשְׂרָאֵל וְגָרֵשׁ אֲנוּסָתּוֹ וְמִתָּה קָדָם שִׁיחֲזוּרָהּ, אוֹ נִשְׂאָת
 32 לְאַחֵר - לוֹקָה, שֶׁהִיא לֹא קִיִּים עֲשֵׂה שְׁבָה, כִּפִּי הַפִּלֵּל
 33 שְׁאֲצֻלָּנוּ: קִיְמוּ וְלֹא קִיְמוּ (כְּלוֹמֵר חַיִּוב בְּמִלְקוֹת אוֹ פְטוּר
 34 מִדָּם, תְּלוּי בְּמִבְחוּן אַחַד: אִם יִתֵּן בְּמִצַּב זֶה, לְקִיִּים אֵת הַעֲשֵׂה
 35 ה"מִתְקִין", אֵת הַלֹּאֹ - שֶׁאִזּוֹ פְטוּר מִמִּלְקוֹת, אוֹ שֶׁלֹא יִתֵּן בְּמִצַּב
 36 זֶה לְקִיִּים אֵת הַעֲשֵׂה - שֶׁאִזּוֹ מִתְחַיִּיב בְּמִלְקוֹת). וּכְבָר נִתְבָּאָרוּ
 37 דִינֵי מַצְוָה זֹו בְּפִרְק ג' וּבְפִרְק ד' מִקְתָּבוֹת.

38 הַמַּצְוָה הַר"ט - הִיא דִּין הַמוֹצִיא שָׁם רַע (נשא בתולה
 39 וְהַעֲלִיל עֲלֶיהָ כִּי לֹא מִצַּא לָהּ בְּתוֹלִים), כְּלוֹמֵר: הַצְּוִי

44 הנה ואתיא זמה זמה", כלומר: שהוא אמר בבת בנך
 45 וכת בתך "ערוך הנה" (ויקרא יח, ט), ואמר באסור
 46 אשה ובתה וכת בנה וכת בתה "שאר הנה זמה הוא"
 47 (שם, יז), כשם שבאסור אשה וכת בנה וכת בתה
 48 נאסרה בתה, כך באסור בת בנו וכת בתו נאסרה גם
 49 בתו. ואמר בענש: "אשר יקח את-אשה ואת-אמה זמה
 50 הוא באש ישרפו אותו ואתהן" (שם כ, יד), וכן גם אשה.
 51 וכת בנה וכת בתה בשרפה, לפי שנאמר בהן "זמה"
 52 ולמדו בגזרה שנה "זמה" "זמה". והוא הדין לכתו
 53 וכת בתו לענין ענש, שלמדו זאת מגזרה שנה של
 54 "הנה" "הנה" שלגבי בת בנו וכת בתו כתוב "הנה",
 55 כמו שנאמר "הנה" באשה ובתה. ולשון גמרא פרות
 56 (ה): "אל תהי גזרה שנה קלה בעיניך, שהרי (איסור)
 57 "בתו" אחד מגופי תורה, ולא למדה הכתוב אלא
 58 בגזרה שנה: אתיא הנה הנה אתיא זמה זמה".
 59 והתבונן (בדיוק הלשון) באמרו: "לא למדה הכתוב",
 60 ולא אמרו "לא למדנוה" (חכמים), לפי שכל-הדברים
 61 האלה קבלה מפי השליח (משה רבנו), והוא פרוש
 62 מקבל, כמו שבארנו בהקדמת חבורנו הגדול בפרוש
 63 המשנה, ולא שתק הכתוב מלהזכיר אלא מפני
 64 שאפשר ללמדה בגזרה שנה (אבל לאמיתו של דבר נחשב
 65 כאילו כתוב מפורש בתורה). וזהו ענין אמרו: "לא למדה
 66 הכתוב אלא בגזרה שנה" ומספיק אמרו (= זהו גם
 67 משמעות הביטוי): "גוף תורה". היוצא מכל-מה-שקדם
 68 כאן שהעובר על בתו או בת בתו או בת בנו -
 69 בשרפה; ואם לא נודע או שלא נתקיימה עליו העדות
 70 - בכרת אם היה מזיד; ואם היה שוגג באחת מהן -
 71 מקריב חטאת קבועה.

72 המצוה השל"ה - האזהרה שהזהרנו מלבוא על בת
 73 הבת, והוא אמרו: "ערוך בת-בתך לא תגלה ערוך פי
 74 ערוך הנה" (שם, יח, ט).
 75 המצוה השל"ו - האזהרה שהזהרנו מלצרור (לישא
 76 כאחד), אשה ובתה. והוא אמרו: "ערוך אשה ובתה
 77 לא תגלה" (שם, יז), והעובר על זה, והוא שתהיה אחת
 78 מהן אשתו וכת על האחרת - חיב שרפה אם נתקיימה
 79 עליו העדות; והוא בכרת אם היה מזיד; ואם היה
 80 שוגג מקריב חטאת קבועה.
 81 המצוה השל"ח - האזהרה שהזהרנו מלצרור אשה וכת
 82 בנה, והוא אמרו: "את-בת בנה" (שם). וגם זה בשרפה
 83 וכרת אם היה מזיד, או חטאת קבועה אם היה שוגג.
 84 המצוה השל"ט - האזהרה שהזהרנו מלצרור אשה
 85 וכת בתה, והוא אמרו יתעלה: "ואת-בת-בתה לא
 86 תקח" (שם). והוא בכרת ובשרפה אם היה מזיד ואם
 87 היה שוגג - מקריב חטאת קבועה.

1 המצוה השל"א - האזהרה שהזהרנו מלבוא על אשת
 2 אב, והוא אמרו: "ערוך אשת-אביך לא תגלה" (שם,
 3 ח), והעובר על זה בכרת ואם נתקיימה עליו העדות -
 4 בסקילה אם היה מזיד; ובשוגג, מקריב חטאת קבועה.
 5 הנה נתבאר לך שהבא על אמו חיב עליה משום אם
 6 ומשום אשת-אב, בין בחיי אביו בין לאחר מיתת
 7 אביו, כמו שנתבאר בסנהדרין (נד).

8 המצוה השל"ב - האזהרה שהזהרנו מלבוא על
 9 האחות, והוא אמרו יתעלה: "ערוך אחותך בת אביך
 10 וגו' לא תגלה ערוך" (שם, ט) והעובר על לאו זה
 11 במזיד - חיב כרת; ובשוגג - חטאת קבועה.

12 המצוה השל"ג - האזהרה שהזהרנו מלבוא על בת
 13 אשת האב אם היא אחותו, והוא אמרו יתעלה: "בת-
 14 אשת אביך מולדת אביך אחותך הוא לא תגלה ערוכה"
 15 (שם, יא) לאו זה בא לעשות בת אשת האב (איסור) ערוכה
 16 בפני עצמה. והראיה שבת אשת האב ערוכה בפני עצמה
 17 היא, שהבא על אחותו בת נשואת אביו (להוציא בתו
 18 שלא מן הנשואין) חיב שתיים: משום אחותו ומשום בת
 19 אשת אביו, כמו הבא על אמו שהיא חיב שתיים: משום
 20 אמו ומשום אשת אביו, כמו שבארנו. וזה לשונם:
 21 אמרו בפרק ב' מיבמות (כב): "תנו רבנן: הבא על
 22 אחותו והיא בת אשת אביו - חיב משום אחותו וחיב
 23 משום בת אשת אביו, רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אינו
 24 חיב אלא משום אחותו בלבד. מאי טעמיהו דרבנן?
 25 (מה טעמם של חכמים החולקים על רבי יוסי ומחייבים שתיים)
 26 אמרי: מקדי (הנה ראו): פתיב "ערוך אחותך בת אביך"
 27 וגו' - "ערוך בת-אשת אביך מולדת אביך" למה לי?
 28 שמע מינה (מכאן משמע) לחיבו משום אחותו ומשום
 29 בת-אשת אביו. והעובר על לאו זה, כלומר: אחותו
 30 בת נשואת אביו - בכרת, בלבד אם היה מזיד; ובשוגג
 31 מקריב חטאת קבועה.

32 המצוה השל"ד - האזהרה שהזהרנו מלבוא על בת
 33 הבן, והוא אמרו: "ערוך בת-בנך וגו' לא תגלה" (שם, ט).

יום שישי כ"ג אייר ה'תשע"ג

34 **יום שישי כ"ג אייר ה'תשע"ג**
 35 **מצות לא תעשה שלו. שלה.**
 36 **שלו. שלה. שלט.**
 37 המצוה השל"ו - האזהרה שהזהרנו מלבוא על הבת
 38 עצמה, וזה לא נתבאר בלשון התורה, לא נאמר לנו:
 39 ערוך בתך לא תגלה; אלא שתק ממנה מחמת פשטות
 40 הענין, לפי שבכך אסר בת הבן וכת הבת - כל-שכן
 41 הבת. ובגמרא יבמות (ג). אמרו: "בתו עקר אסורא
 42 מדרשא אתיא (נלמד ממדרש ולא במפורש), דאמר רבא:
 43 אמר לי רב יצחק בר אבדימי: אתיא (בגורה שוה) הנה

מתוך מהדורת חזק

- 1 **יום שבת קודש כ"ד אייר ה'תשע"ג**
- 2 **מצות לא תעשה שמ. שמא.**
- 3 **שמב. שמג. שדמ. שמה.**
- 4 **המצוה הש"מ - האזהרה שיהיה מלבוא על אבות**
- 5 **האב, והוא אמרו: "עֲרֹת אֲחֹת־אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה"**
- 6 **(ויקרא יח, יב) והעובר על זה אם היה מזיד - חֵיב פְּרַת;**
- 7 **ואם היה שוגג מקריב חטאת קבועה.**
- 8 **המצוה השמ"א - האזהרה שיהיה מלבוא על אבות**
- 9 **האם, והוא אמרו יתעלה: "עֲרֹת אֲחֹת־אָמִיךָ לֹא**
- 10 **תִגְלֶה" (שם, יג). והעובר על לאו זה בְּמִזִּיד - חֵיב פְּרַת;**
- 11 **ואם היה שוגג - מקריב חטאת קבועה.**
- 12 **המצוה השמ"ב - האזהרה שיהיה מלבוא על אשת**
- 13 **אחי האב, והוא אמרו: "אֵל־אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרַב דְּדִתְךָ**
- 14 **הוא" (שם, יד). והעובר על לאו זה, בְּכִרַת אִם הָיָה**
- 15 **מִזִּיד; ואם היה שוגג מקריב חטאת קבועה.**
- 16 **המצוה השמ"ג - האזהרה שיהיה מלבוא על אשת**
- 17 **הבן, והוא אמרו: "עֲרֹת כֻּלְּתְךָ לֹא תִגְלֶה" (שם, טו).**
- 18 **והעובר על זה - בְּסִקִּילָה. ואם לא נִתְקַיְמָה הַעֲדוּת אוֹ**
- 19 **שלא נודע - הרי הוא בְּכִרַת אִם הָיָה מִזִּיד; ובשוגג -**
- 20 **מקריב חטאת קבועה.**
- 21 **המצוה השד"מ - האזהרה שיהיה מלבוא על אשת**
- 22 **האח, והוא אמרו: "עֲרֹת אִשְׁת־אָחִיךָ לֹא תִגְלֶה" (שם,**
- 23 **טז). והעובר על לאו זה, בְּכִרַת אִם הָיָה מִזִּיד; ואם הָיָה**
- 24 **שוגג מקריב חטאת קבועה.**
- 25 **המצוה השמ"ה - האזהרה שיהיה מלבוא על אבות**
- 26 **האשה בְּחַיֵּי הָאִשָּׁה, והוא אמרו יתעלה: "וְאִשָּׁה אֶל־**
- 27 **אֲחִתָּהּ לֹא תִקַּח" (שם, יח), והעובר על לאו זה בְּמִזִּיד -**
- 28 **חֵיב פְּרַת; ואם היה שוגג - מקריב חטאת קבועה.**

אגרות קודש

ב"ה, ג' אייר, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מעשי"ק קדושים, בו כותב בהנוגע לשו"ב שהתחיל פתאום ללכת בגילוי ראש, באם זה נוגע לכשרות שחיטתו.

ובודאי ידוע לו המאורע שלפני כמה דורות, שאסרו בפועל שחיטתו של שו"ב מפני שלבש קאלאשין, אף שכמובן בהענין מצ"ע אין כל איסור, אלא שבזמן ההוא היתה זו הוכחה, אשר סר מדרך הישר, והרי שו"ב צ"ל ירא שמים ביותר וביותר, וכמבואר בשו"ע לרבנו הזקן ובשו"ת נכדו אדמו"ר הצ"צ הלכות שחיטה. ועד"ז בנדון דידן, והרי ענין גילוי הראש, שלא בערך חמור ביותר וביותר מאשר לבישת קאלאשין, וק"ל.

באיזה אופן יש לתקן הענין, מובן שתלוי בכמה פרטים ופרטי פרטים, ואולי כדאי להודע באופן חשאי אצל הסתדרות הרבנים באם היו מקרים דומים להנ"ל, ובאיזה אופן ואמצעים אחזו ופעלו. ומובן שכל קדימה בפעולה בשטח האמור בנקל יותר התיקון.

בברכה לבשו"ט בכל האמור בכל הענינים אודותם כותב ואשר מנצל כל אפשריות להפצת היהדות בכלל והפצת החסידות בפרט.

42 אָמַר רבא, אַיִזוּל וְאַפְיִיסוּהּ – אַלְךְ וּפּאָפּיִיסוּ לְרַב יוֹסֵף. אֲזַל אֲשַׁכְּחִיהּ
 43 לְשִׁמְעִיָּה דְקָא מוּיָג לִיָּה בְּקָא – הֵלֵךְ וּמְצֵא לְשִׁמְשׁוּ שֶׁל רַב יוֹסֵף
 44 שְׂמוּזָג הוּא לֹו כּוֹס יֵיִן בְּמִיָּם, אָמַר לִיָּה – אִמַר לֹו רַבָּא לְשִׁמְשׁוּ שֶׁל
 45 רַב יוֹסֵף, הֵב לִי וְאַיִמְוִיָּה אָנָּא – תֵּן לִי לְמוּזָג לְרַב יוֹסֵף אֵת הַכּוֹס.
 46 תֵּב לִיָּה מְוִיָּה – נָתַן לֹו הִשְׁמַשׁ אֵת הַכּוֹס וְהוּא מְזַגָּה בְּמִיָּם.
 47 בְּדַמְעִיָּה – כּאֲשֶׁר טַעַם רַב יוֹסֵף אֵת הַיַּיִן הַמְּזוּזָג בְּמִיָּם, אָמַר, דְּמִי
 48 הָאֵי מוּיָגָא לְמוּיָגָא דְרַבָּא בְּרִיָּה דְרַב יוֹסֵף בְּרַבָּא – דּוּמָה מְזַיְגָה זֹו
 49 לְמוּיָגָתוּ שֶׁל רַבָּא בְּנוּ שֶׁל רַב יוֹסֵף בְּרַב חַמָּא, שְׂהוּא בְּקִי לִיְתֵן מִיָּם
 50 בְּמִדּוּקָא, אֶךְ לֹא יָדַע רַב יוֹסֵף שְׂרַבָּא עוֹמֵד לְפָנָיו, לְפִי שְׂוּמָא הִיָּה.
 51 אָמַר לִיָּה רַבָּא לְרַב יוֹסֵף, אָנָּא הוּא – אֲנִי הוּא רַבָּא. אָמַר לִיָּה רַב
 52 יוֹסֵף לְרַבָּא, לֹא תֵּיב אֲבָרְעִיד – לֹא תֵּשֵׁב, אֲלֵא עֲמוּד עַל רִגְלִיךְ,
 53 עַד דְּמַפְרָשְׁתָּ לִי הֵי קְרָא – עַד שֶׁתְּפָרֵשׁ לִי אֵלּוּ הַמַּקְרָאוֹת. מָאִי
 54 דְּבָתִּיב – מָה הִיא כּוּוֹנַת הַכְּתוּב (בְּמִדְרַב כֹּא יוֹ) 'וּמְדַבְּרָךְ מְתָנָה
 55 וּמְתָנָה נְחִלְיָאֵל וּמְנַחֲלִיאֵל בְּמֹות וּמְבִמֹות הַיָּנְאֵל. אָמַר לִיָּה רַבָּא לְרַב
 56 יוֹסֵף, כִּךְ דְּרִשׁוּ חֲכָמִים מַקְרָאוֹת אֵלּוּ, אִם אָדָם מְשִׁים עֲצָמוֹ בְּמִדְּבָר
 57 זֶה שֶׁהֵבֵל דִּשְׁוִן בּוֹ (דּוּרְכִיבִים עֲלוּיִן), אֲזִי הַתּוֹרָה נִתְּנָה (נִיתְּנָתָן) לֹו
 58 בְּמִתְּנָה שְׂלֵא יִשְׁכַּחנָה, וְכִינּוּן שְׂנִיתְּנָה לֹו הַתּוֹרָה בְּמִתְּנָה נְחִלּוֹ אֵל –
 59 נַעֲשִׂית הִיא לֹו כְּנַחֲלָה, שְׂנַאָמַר 'וּמְתָנָה נְחִלְיָאֵל', וְכִינּוּן שְׂנַחֲלוֹ אֵל
 60 הָרִי הוּא עוֹלָה לְגִדּוּלָה, שְׂנַאָמַר 'וּמְנַחֲלִיאֵל בְּמֹות', וְרִבְמוֹת' הוּא
 61 לְשׁוֹן גּוּבָה וּגְדוּלָה, וְאִם לֹא אַחַר שְׂעֵלָה לְגְדוּלָה הוּא מְנִיָּם אֵת לְבֹו –
 62 מִתְּנָאָה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשִׁפִּילוֹ, שְׂנַאָמַר 'וּמְבִמֹות הַיָּנְאֵל', וְגִיא'
 63 הוּא לְשׁוֹן עֵמֶק וּשְׂפִלוֹת, וְאִם חוֹזֵר בּוֹ מְגִאוּתוֹ וְשֵׁב וּמְשִׁפִּיל עֲצָמוֹ,
 64 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חוֹזֵר וּמְנַבְּיָהוּ, שְׂנַאָמַר (יִשְׁעִיָּה מִד) 'כָּל גִּיא יִנְשָׂא' –
 65 כָּל עֵמֶק יִתְרֹמֵם.
 66 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִיִּמְרָא בַּעֲנִין דְּרַךְ לִיְמוּד הַתּוֹרָה: אָמַר רַב הוּנָא,
 67 מָאִי דְּבָתִּיב – מָה הִיא כּוּוֹנַת הַכְּתוּב (תְּהִלִּים סוֹ יא) 'חִתִּיתְךָ יִשְׁבּוּ בָּהּ
 68 תִּכְוִן בְּמִדְּבָרְךָ לְעֵנִי אֱלֹהִים', לּוֹמַר לְךְ, אִם אָדָם מְשִׁים אֵת עֲצָמוֹ
 69 בְּתִיָּה זֹו שְׂדִיּוֹרְכָת וְאוֹבְלָת, כְּלוּמַר, כְּשֶׁם שְׂהַחִיָּה הוֹרַגְת וְאוֹבְלַת
 70 מִיָּד לֹא אַחַר מִכּוֹן, כִּךְ תְּלַמִּיד חֲכָם חוֹזֵר עַל תְּלַמוּדוֹ מִיָּד לֹא אַחַר
 71 שְׂשִׁמְעָה מְרַבּוֹ. וְאִבְּאָ דְּאָמַר – וְיִשׁ אֹמְרִים שְׂכַךְ אִמַר רַב הוּנָא, אִם
 72 מְשִׁים אָדָם עֲצָמוֹ כְּחִיָּה זֹו שְׂפִמְרָחַת וְאוֹבְלַת – שְׂאוּבְלַת אֵת
 73 מֵאֲבָלָה אֶף כִּשְׂהוּא מְלוּכְכָךְ בְּטִיט וְכִיּוֹצֵא בּוֹה, וְכִן תְּלַמִּיד חֲכָם
 74 אִם אִינּוֹ מְקַפֵּיד עַל כְּבוֹדוֹ וּמְבוּזָה עֲצָמוֹ עַל דְּבִרֵי תּוֹרָה, תְּלַמּוּדוֹ
 75 מְתָנָה, מָאִי דְּבָתִּיב – מָה הִיא כּוּוֹנַת הַכְּתוּב (בְּמִדְרַב כֹּא יוֹ) 'וּמְדַבְּרָךְ
 76 מְתָנָה', לּוֹמַר לְךְ, אִם מְשִׁים אָדָם אֵת עֲצָמוֹ בְּמִדְּבָר זֶה שֶׁהֵבֵל דִּשְׁוִן
 77 בּוֹ – דּוּרְכִיבִים עֲלוּיִן, דְּהֵינּוּ שְׂאִין בּוֹ גְּסוֹת הַרוֹת, תְּלַמּוּדוֹ מְתָנָה
 78 בְּיָדוֹ, וְאִם לֹא – שְׂאִינוֹ מְשִׁים עֲצָמוֹ כְּמִדְרַב, אִין תְּלַמּוּדוֹ מְתָנָה
 79 בְּיָדוֹ.
 80 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה הַנוּגַע לְדַרְשָׁה זֹו: רַבָּא בְּרִיָּה דְרַב יוֹסֵף בְּרַב
 81 חַמָּא, הָוָה לִיָּה מְלָתָא לְרַב יוֹסֵף בְּרִיָּה – הִיָּה לֹו כְּעַס לְרַב יוֹסֵף
 82 עֲמוֹ. כִּי מָאִי מְעַלִּי יוּמָא דְּבִיּוּפְרִי – כּאֲשֶׁר הִגִּיעַ עֲרַב יוֹם הַכִּיּוּפּוּרִים,

1 הענודה סביב צואר [גרגרת] של אדם, לומר לך, אם משים אדם
 2 את עצמו כעצמו זה [כשרשרת זו] שרף על הצואר – העומדת
 3 רפויה על הצואר, ואינה מצומצמת ברוחק, כך אדם זה הוא נעים
 4 ומרוצה לבריות, וכמו כן הוא דומה לענק במה שהוא נראה ואינו
 5 נראה, דהיינו, כשם ששרשרת זו אינה נראית תדיר, אלא רק
 6 כאשר האדם מגביה את ראשו, אך ברוב פעמים סנטרו וזקנו
 7 מכסים אותה, כך תלמיד חכם אם אינו יוצא הרבה בשוק אלא
 8 יושב וחוזר על לימודו, או תלמודו מתקנים בידו, ואם לאו – שאין
 9 מתקיימים בו תנאים אלו, אין תלמודו מתקנים בידו.
 10 ואמר רבי אלעזר, מאי דבתיב – מה היא כוונת הכתוב (שיר השירים
 11 ה' א') 'לחיו כערוגת הפשם', לומר לך, אם משים אדם את עצמו
 12 כערוגה זו שהכל דשין [דורכבים] בה, דהיינו שאין בו גסות הרוח,
 13 וכן הוא משים את עצמו כבושם זה שהכל מתבשמן בה, דהיינו
 14 שהוא מלמד תורה לתלמידים, אז תלמודו מתקנים בידו, ואם לאו
 15 – שאין בו תנאים אלו, אין תלמודו מתקנים בידו.
 16 ואמר רבי (אליעזר) [אלעזר], מאי דבתיב – מה היא כוונת הכתוב
 17 (שמות לא יד) 'לוחות אבן', לומר לך, אם אדם משים (עצמו) את לחיו
 18 באבן זו שאינה נחמית, כלומר, כשם שהאבן אינה נחמית מפני
 19 הריסת רגלי בני אדם, כך לחיו אינן מתעייפות מלחזור על
 20 תלמודו וללמד לאחרים, אז תלמודו מתקנים בידו, ואם לאו אין
 21 תלמודו מתקנים בידו.
 22 ואמר רבי (אליעזר) [אלעזר], מאי דבתיב – מה היא כוונת הכתוב
 23 שנאמר בלוחות הראשונות (שם לב טז) 'חרות על הלוחות', לומר לך,
 24 אלמלי [אילו] לא נשתברו לוחות הראשונות, לא נשתבחה תורה
 25 מישראל. כלומר, לא היה אדם שובח את תלמודו, שכן 'חרות'
 26 ששמע חקוק, שעל ידי הלוחות היתה התורה נחקקת בליבותיהם
 27 של ישראל ולא היתה משתכחת מהם לעולם.
 28 רב אחא בר יעקב אמר, יש ללמוד ממקרא זה שאם לא היו הלוחות
 29 הראשונות משתברות [אף] אין כל אומה ולשון שולטת בהן – לא
 30 היתה אף אומה יכולה לשלוט בבני ישראל, שנאמר 'חרות', ויש
 31 לדרוש המקרא כך, אל תיקרי 'חרות' אלא 'חירות', דהיינו,
 32 שבשביל הלוחות היו בני ישראל נעשים בני חורין.
 33 הגמרא מביאה מימרא בענין תלמודו מתקיים בידו: אמר רב
 34 מתנה, מאי דבתיב – מה היא כוונת הכתוב (במדבר כא יד) 'ומדברך
 35 מתנה', לומר לך, אם משים אדם את עצמו כמדבר זה שהכל דשין
 36 בו – דורכבים עליו, דהיינו שאין בו גסות הרוח, תלמודו מתקנים
 37 בידו, ואם לאו – שאינו משים עצמו כמדבר, אין תלמודו מתקנים
 38 בידו.
 39 הגמרא מביאה מעשה הנוגע לדרשה זו: רבא בריה דרב יוסף בר
 40 חמא, הוה ליה מלחא לרב יוסף בריה – היה לו כעס לרב יוסף
 41 עמו. כי מאי מעלי יומא דביפרי – כאשר הגיע ערב יום הכיפורים,

אגרות קודש

[ניסן תשי"ט?]

... במש"כ בפ"י אתם נצבים היום גו' - אין בזה סתירה כי היו נצבים גו' לעברך בברית גו' בשעת
 כניסתן לארץ, ויש בח"י זו בכל שנה ושנה והוא ביום ר"ה. וראה לקו"ת ר"פ תבוא.
 ובמש"כ מהו חיוב מתנות לאביונים נוסף על מצות הצדקה - פשוט כי מצוה מד"ס הוא לחפש
 באביונים, ואפילו על העני וכו' ולא רק מנהג טוב דצדקה לפני התפלה וכו'.

ביאורים למסכת סוטה דף לג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מוכן המאור"

50 השרת, שהמידה הממונה על ה'בת קול' יודעת שבעים לשון,
 51 דלא שמועי עבדא - משום שתפקידה להשמיע דברים, והיא עשויה
 52 להשתלח לפעמים לאנשי עמים שונים המבינים אחת מכל השפות.
 53 ואי בעית אימא תירוץ אחר, במקרים האלו, מי שאמר את הבת קול
 54 בארמית, המלאך נבריא אל הוה, שהוא יודע את כל השפות, דאמר
 55 מר, כא נבריא אל יוסף הצדיק וליפדו שבעים לשון, כדי שפרעה
 56 ומצרים יקבלוהו למשנה למלך.
 57 שנינו במשנה שבפרקת המזון נאמרת בכל לשון, ומסבירה הגמרא
 58 שאין לזה דרשה, אלא כיוון שחיבה התורה לברך, דכתיב, ואכלת
 59 ושבעת וברכת את ה' אלהיך, ולא קבע הכתוב לשון מסויימת
 60 לברך בה, לכן אתה יכול לברך בכל לשון שאתה מברך.
 61 שנינו במשנה ששבועת העדות נאמרת בכל לשון. הגמרא מסבירה
 62 מניין לומדים זאת, דכתיב, ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה,
 63 ולא נאמר והשביעהו באלה, משמע מכך, בכל לשון שהיא
 64 שומעת.
 65 שנינו במשנה ששבועת הפקדון נאמרת בכל לשון. הגמרא מסבירה
 66 מניין לומדים זאת, אתיא בגזירה שוה לתחטא' התחטא' משבועת
 67 העדות.
 68 הגמרא סיימה לעסוק בדברים הנאמרים בכל לשון, ועוברת לעסוק
 69 בחלק השני של המשנה, שם שנינו, ואלו נאמרין בלשון הקודש,
 70 מקרא פיבורים וחקליצה בו' וממשיכה המשנה עד מקרא פיבורים
 71 ביצד - מניין שבלשון הקודש, שנאמר בפרשת ביכורים, וענית
 72 ואמרת לפני ה' אלהיך, ולתלן בברכות וקללות של הר גזיזים וחר
 73 עיבל הוא אומר, וענו תלויים ואמרו אל כל איש ישראל,
 74 ודורשים גזירה שוה של 'עניה ואמירה', מה ענייה האמירה לתלן
 75 אצל הלויים, נאמרה בלשון הקודש, אף כאן במקרא ביכורים, צריך
 76 לאומרו בלשון הקודש.
 77 שואלת הגמרא, ולויים גופייהו, מנלן שאמרו את הברכות והקללות
 78 בלשון הקודש. עונה הגמרא, אתיא בגזירה שוה 'קול' 'קול' ממשנה,
 79 כתיב הקא בלויים קול רם, וכתיב התם במתן תורה, מ'שה ידבר
 80 והאלהים יענו בקול, מה לתלן בלשון הקודש ניתנה התורה, אף
 81 כאן בלויים, היו צריכים לומר בלשון הקודש.
 82 שנינו במשנה חליצה ביצד - מניין שנאמרת בלשון הקודש, נאמר
 83 בחליצה וענתה ואמרה, ולהלן הוא אומר וענו הלוים ואמרו, מה
 84 להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. רבי יהודה אומר,
 85 'ענתה ואמרה ככה' עד שתאמר בלשון הזה וכו'. ממשיכה הגמרא
 86 לברר את שיטתם, שואלת הגמרא, ורפנן שלמדו מגורה שוה, האי
 87 'בכה' מאי עבדי ליה - מה ילמדו מייחוד תיבת 'ככה'. מתרצת
 88 הגמרא, חכמים מיבעי להו - דורשים מתיבת 'ככה' לדרבן שהיא
 89 מעשה מעעב - דהיינו ממה שהסמיך הפסוק 'ככה' ליעשה/
 90 דורשים שרק דבר שהוא מעשה מעעב, דהיינו חליצה ורקיקה, אבל
 91 האמירה אינה מעעבת.
 92 שואלת הגמרא, ורפי יהודה שלמד מתיבת 'ככה' שלשון הקודש
 93 מעעב, מדיכן ילמד הלימוד לדבר שהוא מעשה מעעב. מתרצת
 94 הגמרא, מ'בה' 'בכה' - שהיתה התורה יכולה לכתב 'כה', דהיינו
 95 'ענתה ואמרה כה יעשה לאיש', ולמה כתבה 'ככה', לדרוש לדבר
 96 שהוא מעשה מעעב. שואלת הגמרא, ורפנן מה ילמדו מייחוד
 97 התורה שכתבה 'ככה' ולא 'כה'. ומתרצת, 'בה' 'בכה' לא משמע
 98 להו לרבנן לדרוש, שכך דרך התורה לפעמים לכתוב 'ככה' ולא 'כה'.

1 כל התורה ככל לשון נאמרה ולפיכך היא מותר לקרוא קריאת
 2 התורה בבית הכנסת בכל שפה, דאי סלקא דעתך שרבי סובר שכל
 3 התורה רק בלשון הקודש נאמרה, אם כן, 'והיו דכתב רחמנא
 4 ללמד שקריאת שמע נאמרת רק בלשון הקודש ככתבה, למה לי,
 5 הרי ודאי שאין לקרואה בלשון אחרת. דוחה הגמרא, יתכן שרבי
 6 סובר שהתורה נאמרה רק בלשון הקודש, ובכל זאת איצטריך את
 7 הדרשה של 'והיו' משום דכתיב 'שמע', והיה מקום לדרוש מזה
 8 שחכמים שאפשר לומר קריאת שמע בכל לשון, לכן כתבה התורה
 9 'והיו' ללמד שלא נדרוש כך, אלא נדרוש מ'שמע' שצריך להשמיע
 10 לאוזנו.
 11 וממשיכה הגמרא לברר, לימא - האם נאמר שקסברי רבנן, כל
 12 התורה כולה בלשון קודש נאמרה, דאי סלקא דעתך שסוברים
 13 חכמים שבכל לשון נאמרה, 'שמע' דכתב רחמנא ללמד שאפשר
 14 לקרוא קריאת שמע בכל לשון, למה לי, הרי ודאי שאפשר לקרואה
 15 בכל לשון. דוחה הגמרא, יתכן שחכמים סוברים שהתורה נאמרה
 16 בכל לשון, ובכל זאת איצטריך את הדרשה של 'שמע', משום
 17 דכתיב 'והיו', והיה מקום לדרוש מזה כרבי שאפשר לומר קריאת
 18 שמע רק בלשון הקודש, לכן כתבה התורה 'שמע' ללמד שלא נדרוש
 19 כך, אלא נדרוש מ'והיו' שלא יקראנה למפרע בסדר הפוך.
 20 שנינו במשנה שתפלה נאמרת בכל לשון. מסבירה הגמרא שהמקור
 21 לדין זה הוא מסברא ולא צריך לימוד לזה, שהרי התפילה, בקשת
 22 רחמי היא, ולכן, כל היכי דבעי, מצלי - בכל דרך שיכול לבקש
 23 בתפילה בכוונה, בה תפלה, ואם יודע לכוון את ליבו בשפה
 24 מסויימת, שיתפלל בה.
 25 מקשה הגמרא, ותפלה, האם אכן נאמרת בכל לשון, והאמר רב
 26 יהודה, לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית, דאמר רפי
 27 יוחנן, כל השואל צרכיו בלשון ארמי, אין מלאכי השרת נזקקין
 28 לו לסייעו, לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי. מתרצת
 29 הגמרא, לא נשאיא, הא פיתוי, הא בצבור, מה שאמר רבי יהודה
 30 שאין להתפלל בארמית, נאמר לגבי יחיד המתפלל, כי הוא צריך
 31 סייסיעוהו מלאכי השרת, ואילו דברי משנתנו שתפילה נאמרת בכל
 32 לשון, נאמרו לגבי תפילת ציבור, והם אינם צריכים סיוע ממלאכי
 33 השרת.
 34 מקשה הגמרא על דברי רבי יוחנן, ואין מלאכי השרת מכירין
 35 בלשון ארמי, והתניא ארמי ברייתא הסותרת לזה, שפעם כשהלכו פרחי
 36 כהונה מבני בית חשמונאי להלחם עם יוונים לפני יום הכיפורים,
 37 ונמשכה מלחמתם גם ביום כיפור, ויוחנן בהן גדול שעבד עבודת
 38 היום של יום כיפור, שמע בת קול מבית קדש הקדשים שהיא
 39 אומר, נצחו מלאי דאולו לאנחא קרבא לאנמוכיא' - נצחו
 40 הצעירים שהלכו להילחם באנטוכיא. וכן למדנו עוד ברייתא, ושוב
 41 מעשה בשמעון הצדיק, ששמע בת קול מבית קדש הקדשים
 42 שהיא אומר, 'בטילת עבדתא דאמר שנהא לאייתאה על היכלא
 43 - התבטל החייל שאמר השונא להביא על היכל, ונהרג וסקלגס
 44 מלך יון, ובטלו גזירותיו, וכתבו לעצמם השומעים ששמעו זאת
 45 משמעון הצדיק, איזו שעה היתה אותה שעה, וביונו - ראו
 46 שהשעה שרשמו היתה מכוונת, שבדיוק אז אכן התבטל החייל, נהרג
 47 גסקלגס ובטלו גזירותיו, ובלשון ארמי היה הבת קול אומר, וזה
 48 סותר את דברי רבי יוחנן שמלאכי השרת אינם מכירים לשון ארמית.
 49 מתרצת הגמרא, אי בעית אימא, בת קול שאני - שונה ממלאכי

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לג עמוד א

רש"י

ליפא קהבר רבי. מדאיצטרך קרא שתהא קריאת שמע ככתבה: כל התורה בכל לשון נאמרה. לקרות בבית הכנסת: משום דכתיב שמע. איצטרך ויהי ולא תדרשיה לקרית שמע בכל לשון אלא להשמיע לאזני: הפלה. דקתני מתניי בכל לשון לא צריך קרא. דהא רתמי ניהו, והוא לשאך דידע לכוון לבו לצילי: תידי. צריך שספיעוהו מלאכי השרת צבור לא צריכי להו דכתיב (ויזן ו) הן אל כבוד

לא ימאס, אינו מואס בתפלתן של רבים: נצחו מליא דאזלו לאנחא קרבא באנבוכיא. שהלכו פרחי כהנה בני בית השמנאי להלחם עם יוננים לפני יום הכפורים ונלחמו ביום הכפורים, ושמע יוחנן בת קול כשקויה עובד עבודת יום הכפורים: עבדיה. חיל, לשון העביר את חילו עבודה גדולה (תקאלא טו) גסקלגם. שם מלך ון: שאני בת קול. אותה מדה המנקה על כך יודעת שבשבים לשונות, מפני שעשרה להשמיע והיא משתלחת לכל הלשונות פעמים לזה ופעמים לזה: דאמר מר. לקמן בפרקא (דף טו:) ולימדו. ליוסף שבעים לשונות: ה"ל ברכת המזון וכתביב וברכת, ולא גרסינן מעלו, דלא בעיא קרא, דמהיבא תימי דבעין לשון קודש: בכל לשון שהיה מברך. לא קבע לו הכתוב לשון: שבועת העדות מעלו. דאי לא כתב קרא איבא למימר דבעין דמיא דשבועת הר גזרים ותר עיבל שהוא בלשון הקדש: ושמעיה. מדלא כתיב והשביעהו אלה: יעניו בקול. במתן תורה, ובלשון הקדש נתנה לך: שהוא מעשה מעכב. בה, בגון חליצה ודקיקה. דכבה משמע עוכבא דאסור לשנות, וסקיבו ליעשה לומר שהמעשה מעכב: ור'

כל התורה בכל לשון נאמרה, דאי סלקא דעתך בלשון הקודש נאמרה, והיו" דכתב רחמנא למה לי? איצטרך משום דכתיב "שמע". ליפא קסברי רבנן כל התורה כולה בלשון קודש נאמרה, דאי סלקא דעתך בכל לשון, "שמע" דכתב רחמנא למה לי? איצטרך משום דכתיב "והיו": הפלה: רחמי היא, כל היכי דבעי, מצלי. ותפלה בכל לשון? והאמר רב יהודה: לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית, דאמר ר' יוחנן: כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נוקקין לו, לפי שאין מלאכי השרת מבירין בלשון ארמי! לא קשיא, הא ביחיד הא בצבור. ואין מלאכי השרת מבירין בלשון ארמי? והתניא: יוחנן כהן גדול שמע פת קול מבית קודש הקדשים שהוא אומר: נצחו מליא דאזלו לאנחא קרבא לאנבוכיא. ושוב מעשה בשמעון הצדיק ששמע פת קול מבית קודש הקדשים שהוא אומר: במילת עבדיהא דאמר שגאה לאייתאה על היכלא ונהרג גסקלגם ובטלו גזרותיו, וכתבו אותה שעה ופיוונו

ובלשון ארמי היה אומר! אי בעית אימא: פת קול שאני, דלא שמועי עבדיא. ואי בעית אימא: גבריאל הוה, דאמר מר, בא גבריאל ולימדו שעבים לשון: ברכת המזון: דכתיב 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך' בכל לשון שאתה מברך: שבועת העדות: דכתיב: 'ונפש פי תחטא ושמעה קול אלה' בכל לשון שהוא שומעת: שבועת הפקדון: אתיא 'תחטא' 'תחטא' כשבועת העדות: ואלו נאמרים בלשון הקודש: מקרא ביפורים ותליצה כו', עד מקרא ביפורים כיצד 'יענית ואמרת לפני ה' אלהיך' ויהלך הוא אומר 'יעניו הלוים ואמרו אל כל איש ישראל'. מה 'ענייה' האמרה להלך בלשון הקודש, אף כן בלשון הקודש. ולוים גופיהו מנלן? אתיא 'קול' 'קול' ממש, פתיב הקא 'קול רם' וכתיב התם: 'משה ידבר והאלהים יעניו בקול' מה להלך בלשון הקודש, אף כן בלשון הקודש. חליצה כיצד ורבנן האי 'ככה' מאי עברי ליה? מיבעי להו, לךבר שהוא מעשה מעכב. ור' יהודה, מ'כה', 'ככה'. רבנן, 'ככה'. 'ככה' לא משמע להו. ור'

תוספות

כל התורה כולה בכל לשון נאמרה. פי"ר"ח הא פשיטא דבשעת מ"ת ניתנו למשה בלשון קודש והאי דקאמר הכא (ובכל לשון) היינו אם ניתנה להעתיקה בלשון אחר או לא ומפירושו נשמע דלמדא לא ניתנה להעתיקה בלשון אחר לא ניתנה לקרוא כמו כן בלשון אחר דמי שהיה קורא אותה בלשון פרסי והיא כתובה לשון עברי כבאילו היה קורא בעל בעל כדאמרין בפ' שני דמגילה (דף י"ח) קראה תרגום לא יצא היכי דמי אילימא דכתיבא מקרא וקא קרי תרגום היינו על פה הוא לא צריכא דכתיבא תרגום וקא קרי תרגום ולא ידענא לפירושו היכי סלקא דעתיה למימר אליבא דרבי דבכל לשון ניתנה ליכתב אם כן הוא דאמר רבי ק"ש ככתבה היינו בכל לשון שהרי בכל לשון ניתנה ליכתב אם כן היינו רבנן ותו תפשוט מיהא דהם דאליבא דרבי בלשון הקודש נאמרה ותו מאי קמבעיא ליה הא פלוגתא היא בפ"ק דמגילה (דף ט"ז) תנן אין בין ספרים למוחזות ותפילין אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ותפילין ומוחזות אינן נכתבין אלא אשורית בלבד רשב"ג אומר אין ספרים לא התירו שיכתבו אלא יזונית בלבד וי"ל מהא דאמר רבי קרית שמע ככתבה ליכא למידק מניה דאיכא למימר ככתבה המיוחד לה כשכתבה יחידיו כגון במוחזות ותפילין דכ"ע מודו דבלשון הקודש הוא דקאמר לימא קסבר רבי כל התורה בכל לשון נאמרה ה"פ ולית ליה דרשב"ג דאמר דוקא יזונית ולרבנן דאמרי בלשון הקודש לית להו דרבנן דאמרי ספרים נכתבים בכל לשון כך צריך לפרש לפי פירוש ר"ח.

ברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעת. רש"י שיבש הגירסא דלא גרס מנלן ופי' משום דלא בעי קרא דמהכא תימי דליבעי לשון הקודש ומיהו נראה עירך בניגסת הספרים דרסי בהו מנלן דסדי"א נילף ברכת מברכות הר גזרים דכתיב בהו אלה יעמדו לברך (נביס כ) מה להלך בלשון קודש אף כאן דהא בהאי ג"ש ליפנין בפירוקן (לפניו ל"ח) ברכת כהנים דבלשון הקודש להכי כתיב וברכת את ה' כלומר מאחר שהברכה והשבח כלפי השנינה תוכל לברך בכל לשון שתרצה ומסתמא בלשון שאתה מביר שתתן שבח להקב"ה בלבב שלם להתאחד ויכי נמי איתא בירושלמי ודפרקין דאמר ההם וברכת כדי שיהא יודע למי מברך ומשמע בפרק כיצד מברכין (מכוס דף ט"ז) אפילו אמרה בלשון חול שלא כתיבנה יצא דומיא דבנימין רעיא כרף ריפתא בתר דכתב אמר בריך רחמנא מניה דהאי פיתא ואמר רבי דינא ידי ברכה ראשונה ומואמרת לפני ה' אלהיך דכתיב גבי ירדו ומעשר לא יליף דלאן דמי להאי דהכא כתיב את ה' אבל התם לפני ה' דהלכתי כתיב לפני ה' דמשמע דבעורה היה מתודה ולכתי איצטרך גזירה שוה דאמריה אמרה: **שבועת** העדות מנא לן. נראה לפרש אי לאו קרא הוה אמינא נילף קול קול ממש להכי כתיב ושמעה דמשמע בכל לשון שהיא שומעת מולא כתיב והשביעה בשבועת האלה אבל לפירושו רש"י דפי' אי לאו קרא הוה אמינא דומיא דשבועת הר גזרים ותר עיבל שהיו בלשון הקודש אדרבה נילף משבועת סוטה שהיא בלשון חול ועוד נילף אלה אלה מסוטה דכתיב בה בשבועת האלה להכי אית לך למימר אי לאו דכתיב ושמעה לא הוה ידענא אי היה לן למילף קול קול או אלה אלה: **אתיא** תחטא תחטא. נראה דהא גזירה שוה לאו דוקא נקט לה הכא דהא מוהיבא תימי דבעי בלשון קודש אדרבה בלא גזירה שוה דתחטא תחטא הוה משמע טפי דבכל לשון דהוה ליפנין מעילה מעילה משום סוטה אלא גזירה שוה דלפנין כשבועת (דף ל"ח) ברא גזירה שוה דכתביעת ממוח דכתוב מברך נקט לה נמי הכא: **ועניתי** ואמרת ויהלך הוא אומר. תימה אדרבה אליף ואמרת לפני ה' אלהיך מואמרת לפני ה' אלהיך מוירדו מעשר דהא מדמי ליה ליפנין ואם תאמרי הכא עניה עניה גמיר הא לעיל פריך ונילף אמריה מלוים ומהדר דנין עניה אמריה מעניה ואמריה ואין דנין עניה גרידתא מעניה גרידתא (ג"ח וז"ל דנין אמריה גמיריה מפניו וזמניו): **אתיא** קול קול. אין לומר אדרבה נילף קול קול משבועת הפקדון דעניה וקול מעניה וקול גמיר ואין דנין עניה וקול מקול גרידתא: **ורבי** יהודה מכה ככה. לא ידענא אי דריש ר' יהודה מכה ככה דכל האמור בפרשה אפילו קריאה מעכבא דאין לשנות מכל האמור דלהכי אתני כה ככה וממילא הוי לשון קודש נמי עוכבא דפרשה נאמרה בלשון קודש ותימה לומר כן דאי"ב כמאן מובחית ס"ל לא כרבי אליעזר ו"ל כר' עקיבא דתיריהו מודו דקריאה לא מעכבא ולא פליגי אלא ברקיקה (וימנוף דף ק"ג) דל"ל אליעזר מעכבא כיון דהוי מעשה ורבי עקיבא לא מעכבא מעשה באיש בעי' ואם אית לך למימר דרבי יהודה סבר דדוקא בלשון קודש מעכב אבל אם לא קראה כלל אינו מעכב אם הוא סברא תמוה שאם לא קראה כלל אינו מעכב ואם קראה בלשון חול מעכב ומסתברא טפי למימר דסבירא ליה דקריאה מעכב ופליגי אתנא דמתניתין בפרק מצות חליצה (ט"ז דף ק"ג) דקא סבר רבי יהודה לא נחלקו רבי עקיבא ורבי אליעזר דבר זה והכי אמר בעלמא כגון בפרק רבי אליעזר דמילה (שם דף קל"ה)

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לג עמוד ב

רש"י

תוספות

1 ור' יהודה תמי. גזירה שהיה דעניה ואמירה מאי עבדי ליה. עניה עניה גזירה. גזירה שהיה דעניה
2 עניה למד מרבה. גיש דקול קול לא שמע, ואין האדם דן גיש אאיב קבלה. כל מקום
3 עניאמר בה כבה עניה ואמירה. בדבר התלו בדבור, אינו אלא לשון קדש: ח"י בה בה
4 תכריכו. כלומר לענין נשיאות כפים איתמר. דילפי לה רבנן לקמן (פ' ת"ט) בגזירה שהיה, ואתא
5 ר' יהודה למימר בגופה כתיבי: ה"ג כבה דחליצה
6 עניה ואמירה דלויים, ולא גרסין מלויים, כלומר
7 לענין לויים אמר דילפי לה רבנן בקול קול, ואתא
8 אייהו למימר דמעניה עניה: לפיה, מימיה דכתיב
9 בה כבה: הלא תהו עניא עניא דר' יהודה, כהני ויעיאל
10 במתבר ואמר להם סימני דר' יהודה, גרויים ועיאל
11 ומקומם שהם בעבר השני של ירדן, ישראל היו
12 למורח הירדן בדכתיב בני גד ובני ראובן לקחו
13 נחלתן מעבר לירדן: ויהו קדמה מותרת (ויקט"ו ג),
14 ונאמר להם שההרים האלה בעמבר הירדן
15 ומעבר הירדן: ואילך תרבה להלן מן הירדן לצד
16 מערב ולא קמוך לירדן: אחרי דרך מבוא השמש.
17 ומדו מבוא השמש זהו מורח שהשמש באה
18 משם, כלומר רחוק ממקורו של ירדן, ומצינו
19 בבראשית רבה כל מקום שאמר אחרי מפלג
20 שיושבים בהם בתיים. עכשיו הן יושבין בהן,
21 שהיושבים בהם סנהריב כשהגלה עשרת
22 השבטים, דכתיב ויבא מלך אשור אנשים מכל
23 ומכותה ומצוא וגו' ויושבים בערי שמרון (מלכים ב'
24 יז) והנה ערי שומרון ניהו כדתיבא במתניתין
25 שבשומרון: תניא לא גרס, דכלה הוה מתנייתא
26 היא בספרי: ספרי בתיים. שיש להם תורה
27 שבכתב ואין מאמינים בתורה שבעל פה
28 בעירבהם, משמע בו ביום תקימו את האבנים בדר
29 עיבלי: אחרי דרו. מפלג מן המערב, דאחרי לשון
30 הפלגה, והאי מבוא השמש מערב הוא, לשון פי
31 בא השמש (פלאטי 10). מקום שהקה שוקעת
32 מפלג משקיעתה, והיינו לצד מורח סמוך לירדן
33 מדי: בארץ הפנעני ארץ החור היא. בניחוחתא,
34 ארץ ארץ הפנעני אלא ארץ החור, דהא שכם
35 חור היא דכתיב (שם ט) ויבא יעקב שלם וגו',
36 וכתיב (שם ט) שכם בן חמור החור נשיא הארץ:
37 חישב בעירבה. אינו אלא הרים: מול הגלגל.
38 רחוקים מן הגלגל הם, והסימנים הללו לא
39 עליהם נאמרו וקמה נאמרו: ו"א בן יעקב אומר
40 לא בא הפתוח בו, ורבי אלעזר נמי אדרבי
41 אליעזר בן יעקב סמוך, וכוונתה מפרש לקרא:
42 בדרך שהראה להם בראשונה. בצאתם ממצרים
43 בעמוד ענן לנוחתם בדרך, כך בא עכשיו לישר
44 דרכיהם ולהורותם הדרך, לפי שגלוי לפניו
45 שעתיד הענן לפסוק במיתת משה ולא ילך עם
46 יהושע הורה להם לאחר שיעברו את הירדן
47 לכבוש את הארץ: ולכו דרך בבושה ודרך ישוב
48 ודרך ארץ הבנעני שודאי ערבה, ואל יקיפו סמוך
49 לשפת הירדן דרך ארץ החור שודאי הרים
50 וגבעות, אלא יקנסו לתוכה מצד מערב רחוק מן
51 הירדן ויקיפו ויבשו: אחר שני דגלים, בדכתיב
52 בקרשת נשא גבי מסעות דגלים: לפניכם. משמע לפני בלכם: בכל יום היו הלויים נושאים. בני קהת, בדכתיב ומשמרתם הארון והשלחן וגו' (מלכים ב' יז) וישבבו את יריחו. בדכתיב ויקרא
53 יהושע בן נון אל הכהנים ויאמרו אליהם שאו את ארון ברית ה' וגו': וכשהחזירוהו למקומו. בימי שלמה לבית קדשי הקדשים, דכתיב ויבאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את הארון
54 (מלכים ב' טו) והיינו החזירוהו למקומו, כשהגלה בימי עלי מתוך בית קדשי הקדשים של משכן שעשה משה משם נטל, שהמשכן נקבע בשילה, וכשהחזירוהו פלשתים לא היה לו מקום
55 קבוע שדרי תרם משכן שילה ונשתתא בבית אבינדב, ומשם הביאו דוד לסוף עשרים שנה לבית עובד אדום ומשם לעיר דוד עד שבנה שלמה את בית המקדש ובהו לו הדביר לפניו
56 מן ההיכל ואמה טרקסין הוצעת במקום הפרוכת והוא קרוי מקומו המקודש בדכתיב ויבאו הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו אל דביר הבית וגו' (שם: וכוין

1 ור' יהודה, האי ו'ענתה ואמרה" מאי עבדי ליה?
2 מופעי ליה לאגמורי ללויים, דבלשוין הקודש ולילף
3 "קול" ממושה? "ענייה" "ענייה" גמיר, "קול" "קול"
4 לא גמיר. תניא נמי הכי, ר' יהודה אומר: כל מקום
5 שניאמר "כה" "ככה", "ענייה" ו"אמירה" אינו אלא
6 לשון הקודש; "כה" "כה תכרכו" "ככה" דחליצה,
7 "ענייה" ו"אמירה" דלויים. ברכות וקללות ביצד? פיון
8 שעברו ישראל את הירדן בו: תנו רבנן: "הלא תהו
9 בעבר הירדן" מעבר לירדן ואילך דכרי ר' יהודה.
10 "אחרי דרך מבוא השמש" מקום שהמה וזרתה,
11 "בארץ הפנעני הישב בערבה" אלו הר גרויים והר
12 עיבל, שישבין בהם פותיים. "מול הגלגל" סמוך
13 לגלגל, "אצל אלוני מרה" שכם. ולהלן הוא אומר
14 "ועברו אברים בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה",
15 מה אלון מורה האומר להלן שכם, אף פאן שכם.
16 תניא, אומר ר' אלעזר בר' יוסי: בדבר זה יזיפתי ספרי
17 כותבים. אמרתי להם: וזיפתם תורתכם ולא העליתם
18 בידכם פלום. שאתם אומרים אלוני מורה שכם, אף
19 אנו מודים שאלוני מורה שכם. אנו למדנוה בגזירה
20 שהיה, אתם במה למדתם? ר' אלעזר אומר: "הלא
21 תהו בעבר הירדן" סמוך לירדן, דאי מעבר הירדן
22 ואילך, הלא פתיב ו'היה בעברכם את הירדן". אחרי
23 דרך מבוא השמש" מקום שהחמה שוקעת, "בארץ
24 הפנעני", ארץ חור היא? "הישב בערבה" והלא בין
25 הרים וגבעות הן וישבין? "מול הגלגל" והלא לא ראו
26 את הגלגל? ר' אלעזר בן יעקב אומר: לא בא הפתוח
27 אלא להראות להן דרך בשניה, בדרך שהראה להן
28 בראשונה. "דרך" בדרך לכו, ולא בשדות וקרמים.
29 "הישב" בישוב לכו, ולא במדרות. "בערבה" בערבה
30 לכו, ולא בהרים וגבעות. תנו רבנן: ביצד עברו ישראל
31 את הירדן? בכל יום ארון נוסע אחר שני דגלים,
32 והיום נסע תחילה, שניאמר: "הנה ארון הברית אדון

1 קול: גבי פלוגתא דב"ש וביה תמיה לרבי כיון דהטיל הכתוב ככה בין קריאה למעשה (גימא)
2 דלעכו תריוהו ותו איכא למיתמה אדרבה הוה לן למימר אליבא דרבי יהודה אפילו אי
3 לא וזה כתיב אלא בה קריאה מעכבא ולא מעשה דהא שמענין ליה בפיק דר"ה (פ' טו)
4 דמקרא נדרש לפניו ולא לאחריו דאמר יובל א"ע"פ שלא שמטו א"ע"פ שלא תקעו יוכל א"ע"פ
5 שלא שילחו ת"ל היא דברי רבי יהודה ומפרש
6 טעמא מקרא נדרש לפניו ולא לאחריו ולא לפני
7 פניו כלומר עיובא דהיא נדרש דוקא אוקראתם
8 דרור שלפניו ולא אושבתם איש אל אחותו של
9 אחריו ולא אתקיעה שלפני פניו וי"ל דה"פ רבי
10 יהודה האי דמעשה מעכב מכה כהל דאי לא הוה
11 כתיב אלא כה היא דדרשין ליה דוקא אקריאה
12 שלפניו להכי כתיב ככה יתירא למדרשה נמי
13 אמעשה שלאחריו:
14 מול הגלגל סמוך לגלגל. משמע מקום הרואה
15 את הגלגל כדאמר (תולין פ' טו) ממול
16 ערפו מול הרואה את הערף ולהכי אמר רבי
17 אלעזר מול הגלגל והלא לא ראו את הגלגל
18 ירושלמי מה מקיים ר"א הר גרויים הר עיבל
19 שתי גבושיות היו עשוי וקראו זה הר גרויים וה
20 הר עיבל על דעתיה דרבי יהודה מאה ועשרים
21 מיל הלכו באותו היום על דעת ר"א לא זוז
22 ממקום ותו בירושלמי דר' ישמעאל אומר כל
23 ביאות שנאמרו בתורה לאחר י"ד שנים נאמרו
24 ד שנים שכיבוש שבע שנים שחילקו ודכותיה
25 לא נאמר ברכות וקללות אלא לאחר י"ד שנים
26 היתבי ר' תנינא קמיה ר' מנא וכתביב היה
27 בערבם את הירדן תקימו את האבנים האלה
28 אלא אבנים הקימו אותם מיד ברכות וקללות
29 לאחר י"ד שנים נאמרו:
30 וכשהחזירוהו למקומו. ואי קשה והא
31 בדברי הימים (ב' ט) כתיב
32 וישאו הלויים את הארון תריץ והאי אחד מביד
33 מקומות שנקראו הכהנים לויים דהא כתיב הם
34 יעלו את הארון ואת אהל מועד וגו' וכתבי
35 העלו אותם הכהנים הלויים ופירוש הכהנים
36 הארון והלויים אהל מועד וכליו וכתבי ויבאו
37 הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו וכתבי
38 במלכים וישאו הכהנים את הארון וכתבי ויעלו
39 את ארון ה' ואת אהל מועד וגו' וכתבי ויעלו
40 אותם הכהנים הלויים אי נמי הכהנים נטלוהו
41 ממקומו אשר נטה לו דוד ומסורוהו ללויים
42 והלויים נשאו עד ההיכל והנניסוהו הכהנים
43 לדביר הרי כל המקראות מקיימיה ועל זה אמר
44 רבי יוסי כשהחזירוהו למקומו:
45 יותר

33 כל הארץ עבר לפניכם". בכל יום יום והיום נושאים את הארון, והיום נשאוהו כהנים, שניאמר:
34 "היה פנוח פפות רגלי הכהנים נשאי ארון ה' וגו'. תניא, ר' יוסי אומר: בשלשה מקומות
35 נשאו כהנים את הארון: שבעברו את הירדן וכשהחזירוהו למקומו.

ביאורים למסכת סוטה דף לג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

49 אלוני מורה' היא העיר שכם.
50 תניא, אמר רבי אלעזר ברבי יוסי, בדרך זה - על ידי גזירה שזה
51 זה, ויפתי ספרי בותיים - הוכחתי להם סספריהם מזויפים,
52 שמתברכים בלבכם שהר גריזים הוא המקום אשר יבחר ה' / וכך
53 אמרתי להם, ויפתם תורתכם ולא העליתם פירכם כלום, ואין
54 אתם יודעים היכן הר גריזים, אלא שאתם אומרים שהוא אצל
55 אלוני מורה הוא שכם, ואף אנו מודים שאלוני מורה הוא שכם,
56 אבל אנו למדינה בנדרה שזה כדלעיל, ואתם פקח למדתכם, שהרי
57 אינכם מודים בגזירה שזה שאינה מפורשת בתורה שבכתב. עד כאן
58 דעת רבי יהודה, שהר גריזים והר עיבל הם בתוך ארץ ישראל, רחוק
59 מערבה מן הירדן.
60 רבי אלעזר אמר, שהר גריזים והר עיבל קרובים מאד לירדן, וכך
61 מבאר את הפסוק 'הלא המה בעבר הירדן' פירושו סמוך לירדן,
62 דאי פירושו בעבר הירדן ואליה - הרחק מן הירדן, כמו שאמר רבי
63 יהודה, הלא פתיב בפרשת כי תבא 'והיה בעברכם את הירדן
64 תקימו את האבנים האלה אשר אנכי מצוה אתכם היום בהר עיבל',
65 משמע שתקימום בו ביום, אם כן רואים שהר עיבל היה סמוך לירדן.
66 והמשך הפסוק לפי זה, שהר גריזים והר עיבל 'הלא המה אחרי דרך
67 מבוא השמש' פירושו רחוק ממקום שתקמה שוקעת, והיינו רחוק
68 מהמערב, שבצד מערב השמש שוקעת, ומבוא השמש לשון
69 שהשמש באה לשם, ואחרי' הוא לשון רחוק הרבה. עד כאן תיאור
70 מקום הר גריזים והר עיבל לדעת רבי אלעזר, ואומר שהמשך הפסוק
71 כבר אינו מתאר את מקומם, שהרי הפסוק ממשיך 'בארץ הנגעני'
72 ושכם אינה בארץ הנגעני, אלא ארץ חזי היא כנאמר 'שכם בן
73 חמור החזי'. והמשך הפסוק גם כן אינו מתאר מקומם שהרי ממשיך
74 'היושב בערבה' - במישור, והם אינם בערבה, והלא בין הרים
75 ונגבעות הן יושבין. וכן המשך אינו מתאר מקומם, שהרי ממשיך
76 'מול הגלגל, והלא לא ראו את הגלגל. עד כאן דעת רבי אלעזר
77 החולק על רבי יהודה. אם כן למה נאמר הסימנים האלו שבסוף
78 הפסוק, על זה רבי אלעזר בן יעקב אומר, לא בא הכתוב אלא
79 להראות לתן דרך בשנית - כשיכנסו לארץ ישראל כעת עם יהושע,
80 בדרך שהראה לתן בראשונה, בימי צאתם ממצרים בעמוד ענן
81 לנחותם הדרך, כי כשימות משה לא ילך לפניכם ענן. על זה אומר
82 להם הפסוק 'דרך מבוא השמש' להורותם שבדרך לבו ולא בשדות
83 וקרמים, 'היושב להורותם שבישוב לבו ולא במדברות, בערבה'
84 להורותם שבערבה - במישור לבו ולא בהרים ונגבעות.
85 תנו רבנן, ביצד עברו ישראל את הירדן, בכל יום מאז שיצאו
86 ממצרים היה ארון נוסע אחר שני הנגלים, כמבואר בפרשת במדבר,
87 שהארון נסע אחר דגל יהודה ודגל ראובן, והיום שעברו בו את
88 הירדן, נסע תחילה, שנאמר 'הנה ארון הברית ארון כל הארץ
89 עובר לפניכם', משמע לפני כולם. ועוד חילוק, בכל יום ויום מאז
90 שיצאו ממצרים, הלך בני קהת נושאין את הארון, והיום -
91 כשעברו את הירדן נושאיהו פהנים, שנאמר 'והיה בנחת פנות
92 רגלי פהנים נושאי ארון ה' וגו'.
93 תניא, רבי יוסי אומר, בשלשה מקומות נשאו פהנים את הארון,
94 ואלו הם, בשעברו את הירדן כדלעיל, ובשעברו את יריחו שבע
95 פעמים כדי לכבושה, ובשעברוהו למקומו בימי שלמה לבית
96 קדשי הקדשים.

1 שואלת הגמרא, ורבי יהודה שלא למד מהגזירה שזה של 'וענתה
2 ואמרה' יענו הלויים ואמרו' כרבנן שחליצה נאמרת רק בלשון
3 הקודש, אלא למד זאת מתיבת ככה, האי ועתה ואמרה' מאי
4 עבד ליה - מה ילמד מהגזירה שזה הזו של 'עניה ואמרה'. מתרצת
5 הגמרא, מיבעי ליה - צריך רבי יהודה את הגזירה שזה כדי
6 לאמרו' - ללמד מפרשת חליצה ללויים שהברכות והקלות בהר
7 גריזים ובהר עיבל דב'לשון תקודש חייבים להאמר. ולא סובר כרבנן
8 שלמדו לעיל דין זה מגזירה שזה 'קול' קול' ממש. שואלת הגמרא,
9 וליה רבי יהודה גזירה שזה 'קול' קול' ממש כמו שלמדו רבנן.
10 מתרצת הגמרא, רבי יהודה 'ענייה ענייה' גמיה, 'קול' קול' לא גמיה
11 - לא קיבל ללמוד גזירה שזה מרבו אלא 'ענייה ענייה', ואין אדם דן
12 גזירה שזה אלא אם כן קבלה מרבו. מביאה הגמרא אריה לתירוצה,
13 תניא נמי הכי, רבי יהודה אומר, כל מקום שנאמר בתורה
14 במצוות התלויות בדיבור, לשונות 'פה' 'בפה' 'ענייה ואמרה', אינו
15 יוצא ידי חובתו אלא בלשון תקודש. ומפרטים היכן מצינו כן, 'פה'
16 נאמר בתורה בפרשת נשיאת כפים של הכהנים 'פה תברכו',
17 ולומדים מתיבת 'כה' שדווקא בלשון הקודש, ואין צריך ללמוד
18 מגזירה שזה 'ברכה ברכה' כמו שלמדו רבנן להלן. 'בפה' נאמר
19 בתורה בפרשה תהליצה וכדלעיל. 'ענייה ואמרה' נאמרה בתורה
20 בפרשת ברכות וקלות הליצים. הרי לנו מפורש שרבי יהודה למד
21 שברכות וקלות דלויים נאמרים בלשון הקודש ממה שכתבה התורה
22 'עניה ואמרה', ולא מגזירה שזה 'קול' קול.
23 שנינו במשנה פרבות וקלות ביצד, בין שעברו ישראל את
24 הירדן ובאו אהר הר גריזים ואל הר עיבל שבשומרון שבצד שכם
25 שבאצל אלוני מורה, שנאמר 'הלא המה בעבר הירדן וגו', ולהלן
26 הוא אומר 'יעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה, מה
27 אלון מורה האמור להלן שכם, אף אלון מורה האמור כאן שכם ב'.
28 כשהיו ישראל במדבר מעבר הירדן המזרחי, נאמרו להם סימני מקום
29 הר גריזים והר עיבל שהם בעבר הירדן המערבי שהוא ארץ ישראל.
30 ונחלקו רבי יהודה ורבי אלעזר בצורת הדרשות מן הפסוקים לדעת
31 את מקומם המדויק.
32 תנו רבנן, נאמר בפסוק 'הלא המה בעבר הירדן אחרי דרך מבוא
33 השמש בארץ הנגעני היושב בערבה מול הגלגל אצל אלוני מורה',
34 ומבאר רבי יהודה 'הלא המה בעבר הירדן' משמע בעבר לירדן
35 ואליה - מרחק רב בתוך ארץ ישראל מערבה, רחוק מן הירדן, דברי
36 רבי יהודה. וממשיך רבי יהודה לבאר את המשך הפסוק, 'אחרי דרך
37 מבוא השמש' משמע רחוק ממקום שתקמה וזרחת, והיינו רחוק
38 ממזרחו של ירדן, שבצד מזרח השמש וזרחת, ומבוא השמש לשון
39 שהשמש באה משם, ואחרי' הוא לשון רחוק הרבה. והמשך הפסוק
40 'בארץ הנגעני היושב בערבה' מלמדנו שאלו הר גריזים והר
41 עיבל, שיושבין פהם עכשיו בותיים, שהושיב אותם סנחריב שם
42 כשהגלה את עשרת השבטים. עוד ממשיך הפסוק 'מול הגלגל'
43 משמע סמוך לגלגל, מקום הרואה את הגלגל. והמשך הפסוק 'אצל
44 אלוני מורה' היא העיר שכם, ולומדים זאת מגזירה שזה, שהרי
45 ולהלן - לעיל בספר בראשית הוא אומר 'ויעבר אברם בארץ עד
46 מקום שכם על אלון מורה' מה אלון מורה האמור להלן בספר
47 בראשית, היא העיר שכם, שהרי הפסוק אומר במפורש 'עד מקום
48 שכם עד אלון מורה' משמע שהוא אותו מקום, אף כאן בפסוק 'אצל

ביאורים למסכת סוטה דף לד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

46 **מָה הַאֲבָנִים הָאֵלֶּה לָכֵם** "וגו', הם האבנים שהקימו תחת מצב רגלי
47 הכהנים לזכרון להיות סימן לַבָּנִים לדורות שַׁעֲבָרו אֹת
48 הַיַּרְדֵּן.
49 וממשיכה הברייתא, עוֹדֶם נמצאים בַּיַּרְדֵּן כדלעיל, אָמַר לָהֶן יְהוֹשֻׁעַ
50 כמו שכתוב בפסוק "שָׂאוּ לָכֵם מִזֶּה מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן מִמַּצֵּב רִגְלֵי
51 הַכֹּהֲנִים הַבָּנִים הַבָּנִים שְׁתֵּים עָשָׂר אֲבָנִים וְהַעֲבַרְתֶּם אוֹתָם עִמָּכֶם
52 וְהִנַּחְתֶּם אוֹתָם בְּפִלּוֹן אֲשֶׁר תִּלְיֵנוּ בּוֹ הַלְּיָלָה" וגו', הם האבנים
53 שהקימו בהר עיבל ובנו המזבח וקפלום וקבעום בגלגל. ומבררת
54 הברייתא, יְבֹול יִקְמוּ את האבנים בְּכָל מְלוֹן וּמְלוֹן, ועונה, תִּלְמוּד
55 לְיוֹמֵר 'אֲשֶׁר תִּלְיֵנוּ בּוֹ הַלְּיָלָה'. עד כאן הברייתא.
56 מספרת הגמרא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אָבָא הִלְפָתָא וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן
57 מִתְיָא וְהֲנִינְיָא בֶּן הַכִּינְיָא, שִׁלַּשְׁתֶּם עָמְדוּ עַל אוֹתָן אֲבָנִים שֶׁהִקְיִמוּ
58 עַם יִשְׂרָאֵל בַּיַּרְדֵּן בְּיַמֵּי יְהוֹשֻׁעַ, וְיִשְׁעָרִים - אמדו את משקלם, ומצאו
59 שֶׁכָּל אַחַת וְאַחַת מֵהֶן שְׁקוּלָהּ כַּאֲרַבְעִים סָאָה, וְזִמְרִי - וידוע
60 וקבלנו מרבותינו ומאבותינו, דַּמְעוֹנָא דְמַרְדְּלֵי אִינִישׁ לְבַתְפִּיחַ -
61 שמשאוי שאדם מגביה על כתפו בלי סיוע של אחר, תִּלְפָתָא
62 דַּמְעוֹנִיָּה הָיִי - זהו רק שלישי ממה שיכול לישא כשאחר מסייע לו
63 להעלות על כתפו, ואם האבנים ששיערו החכמים דלעיל היתה כל
64 אחת כארבעים סאה ואותם אמר יהושע "הרימו לכם איש אבן אחת
65 על שכמו" שכל אחד ירים לבדו, מְכָאן אָתָּה מְחַשֵּׁב לְאֲשָׁכּוּל
66 שנסאו המרגלים מארץ ישראל למדבר בימי משה, והטעינו זה לזה
67 על כתפם, שהיה פי שלש, דהיינו מאה ועשרים סאה. ומביאה
68 הגמרא היכן מצינו שהאשכול היה גדול מאד, שַׁנְאָמַר "ויכרתו משם
69 זמורה ואשכול ענבים אחד וַיִּשְׂאוּהוּ בְמוֹט בְּשָׁנִים", ומבררת
70 הגמרא, מִמַּשְׁמַע שַׁנְאָמַר "וישאוהו במוט" וכי אִינִי יוֹדֵעַ שְׁבַשְׁנִים,
71 והרי כתוב במפורש "וישאוהו" בלשון רבים, מָה תִּלְמוּד לְיוֹמֵר -
72 לצורך מה כתבה התורה 'בשנים', ועונה, ללמדנו שנסאו האשכול
73 בְּשָׁנֵי מוֹטוֹת, ולא במוט אחד.
74 ומפרשת הגמרא כיצד נשאו האשכול בשני מוטות, אָמַר רַבִּי יֶצְחָק,
75 מוֹרְטָנִי - משאוי, וְמוֹרְטָנִי דְמוֹרְטָנִי - ומשאוי תחת משאוי, דהיינו
76 שני מוטות במרחק זה מזה אורכם מצפון לדרום, ארבעה נושאים כל
77 אחד בקצה מוט, ותחתם שני מוטות במרחק זה מזה אורכם ממזרח
78 למערב וארבעה נושאים כל אחד בקצה מוט, הָאָה בְּרִיצָה, שְׁמֵנָה
79 נִשְׂאוּ אֲשָׁכּוּל, אָחַד נִשְׂא רִימוֹן, וְאָחַד נִשְׂא תְּאֵינָה, יְהוֹשֻׁעַ וְכָל
80 לֹא נִשְׂאוּ כָּלוּם. ומבארת הגמרא, למה יהושע וכלב לא נשאו כלום,
81 אִי בְּעֵית אִימָא מִשּׁוּם דְחֻשְׁבִּי - שהיו חשובים יותר משאר
82 המרגלים, והמרגלים בעצמם לא נתנו להם לישא. וְאִי בְּעֵית אִימָא,
83 שְׁלֹא הָיוּ בְּאוֹתָהּ עֲצָה, לכן הם לא נטלו חלק בהבאת הפירות
84 שמטרתה היתה להוציא דבה על הארץ, כשם שפירותיה משונים כך
85 יושביה משונים וגבורים וגבוהים.
86 חזרת הגמרא לבאר מהחלוקת שבברייתא לעיל, שרבי יהודה הסובר
87 שגבהו המים שנים עשר מיל, ורבי אלעזר ברבי שמעון הסובר
88 שגבהו המים יתר משלש מאות מיל, פְּלִיגֵי בָּהּ רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי יֶצְחָק
89 נִפְחָא. תָּד - רבי אמי או רבי יצחק נפחא אָמַר, לְרַבְרַבִּי רַבִּי יְהוּדָה
90 שגבהו המים שנים עשר מיל.

1 **וְכִינּוּ שְׁנֵימָּבְלוּ רִגְלֵי כֹהֲנִים בְּמִים כְּשֶׁנִּכְנסוּ לְתוֹךְ הַיַּרְדֵּן בְּשֹׁפָה**
2 המזרחית, חֲרוּ הַמִּים לְאַחֲרֵיהֶם שֶׁנַּעֲצָרָה זרימת הירדן במקום
3 מעמד הכהנים, וכל המים שהגיעו לשם נעצרו ועלו זה על זה לגובה,
4 שַׁנְאָמַר "וּכְבּוֹא נִשְׂאֵי הָאָרֶץ עַד הַיַּרְדֵּן וְרִגְלֵי הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאֵי
5 הָאָרֶץ נִטְבְּלוּ בַקֶּצֶה הַמִּים וְגו' וַעֲמְדוּ הַמִּים הַיּוֹרְדִים מִלְּמַעְלָה
6 קְמוּ נְד אָחַד".
7 ומבררת הברייתא, וְכַמָּה גֹבְהֵן שֶׁל מִים - לאיזה גובה נערמו
8 המים. ומבארת, לגובה שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל עַל שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל בְּגִיד
9 מְחֻנָּה יִשְׂרָאֵל, כיון שגודל מחנה ישראל בחנייתו שנים עשר מיל על
10 שנים עשר מיל, ועברו את הירדן כך כסדר חנייתן, אם כן שהו
11 במעבר שיעור מהלך שנים עשר מיל עד שעלו האחרונים מזרדן,
12 ובאותו זמן גם גבהו המים היוורדים בירדן גובה שנים עשר מיל, דְרַבִּי
13 רַבִּי יְהוּדָה, אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי יְהוּדָה, לְרַבְרַבִּי
14 שגבהו המים שנים עשר מיל, קשה, האם אָמַר קָל לְרוּץ יוֹתֵר מִמֵּנִים,
15 אוּ מִים קְלִים לְרוּץ יוֹתֵר מֵאֲדָם, הָיִי אָמַר וְדֹאֵי שְׁמִים קְלִים לְרוּץ
16 יוֹתֵר מֵאֲדָם, אִם בֶּן הַמִּים הַתֵּאֲסַפּוּ לגובה שנים עשר מיל עוד לפני
17 שעברו ישראל מהלך שנים עשר מיל, ואחר כך חזרו למקומם, וְכַאֲזַיִן
18 הַמִּים שַׁחֲרוּרִים לְמִקְוָם וְשׁוֹמְפִין אוֹתָן אֲנִישֵׁי שֶׁלֹּא עִבְרוּ עֵדִין.
19 אָלֵא סוֹבֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, מְלַמֵּד שְׁהָיוּ מִים נִגְדָשִׁין וְעוֹלִין
20 בִּישְׁפִין עַל גְּבֵי בִישְׁפִין - אולמות על גבי אולמות, וְתָר מִשְׁלַשׁ מֵאוֹת
21 מִיל גוֹבָה, עַד שָׁרְאוּ אוֹתָן כָּל מַלְכֵי מוֹרָח וּמַעֲרַב, שַׁנְאָמַר "וַיְהִי
22 כְשֶׁמִּשְׁמַע כָּל מַלְכֵי הָאֲמּוֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וַיָּמָה וְכָל מַלְכֵי
23 הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר עַל הַיָּם אֵת אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֵת מִי הַיַּרְדֵּן מִפְּנֵי כְּנִי
24 יִשְׂרָאֵל עַד עֲבָרָם וַיִּמָּס לָבָבָם וְלֹא הָיָה בָהֶם עוֹד רוּחַ מִפְּנֵי כְּנִי
25 יִשְׂרָאֵל". אומרת הגמרא, וְאָף - וכמו כן מצינו אצל רַחֵב הַזְּנוּנָה,
26 שַׁנְאָמַר לְשִׁלּוּחֵי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהֵם כָּלֵב וּפְנִיחַס, לפני שעברו את הירדן
27 "כִּי שְׁמַעְנוּ אֵת אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֵת מִי יָם סוּף מִפְּנִיכֶם בְּצִאתְכֶם
28 מִמִּצְרַיִם" וגו', וְכַתִּיב "וַיִּשְׁמַע וַיִּמָּס לָבָבָנוּ וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ
29 בְּאִישׁ מִפְּנִיכֶם" וגו', שהם עדיין היו מפחדים מקריעת ים סוף.
30 וממשיכה הברייתא, עוֹדֶם נמצאים בַּיַּרְדֵּן, בעוד הכהנים עומדים
31 שם והעם עוברים, אָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ, כמו שכתוב בפסוק "והכהנים
32 נשאו הארון עומדים בתוך הירדן עד תום כל הדבר אשר צוה ה' את
33 יהושע לדבר אל העם ככל אשר צוה משה את יהושע", הרי
34 שיהושע דיבר אליהם בעודם עומדים בירדן, את אשר צוה אותו
35 משה, וכך אמר להם, דַּעוּ עַל מָה - בשביל מה אָתֶם עוֹבְרִים אֵת
36 הַיַּרְדֵּן, עַל מְנַת שְׁתּוּרֵישׁוּ - שתכבשו את יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם,
37 שַׁנְאָמַר בתורה על ידי משה "וְהוֹרַשְׁתֶּם אֵת כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
38 מִפְּנֵיכֶם" וגו', אִם אָתֶם עוֹשִׂין בֶּן לְכַבּוֹשׁ את ארץ כנען, מוֹטָב,
39 וְאִם לֹא בָּאִין מִים וְשׁוֹמְפִין אוֹתֵיכֶם. שואלת הגמרא על לשון
40 הברייתא, מֵאִי 'אוֹתֵיכֶם', ומשיבה, כוונת המילה 'אוֹתֵיכֶם' היא,
41 אוֹתֵי וְאוֹתְכֶם.
42 וממשיכה הברייתא, עוֹדֶם נמצאים בַּיַּרְדֵּן, בעוד הכהנים עומדים
43 שם כדלעיל, אָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ כמו שכתוב בפסוק "הרימו לכם
44 איש אבן אחת על שכמו למספר שְׁכַמֵי כְּנִי יִשְׂרָאֵל" וגו', וְכַתִּיב
45 "לְמַעַן תִּהְיֶה זֹאת אוֹת בְּקִרְבְּכֶם כִּי יִשְׁאַלּוּן בְּנֵיכֶם מִחֵר לְאָמַר

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לד עמוד א

רש"י

תוספות

1 יוֹתֵר משלש מאות מיל. תימה לר"י והא ליכא מעיבא לארעא אלא תלתא פרסי ויל
 2 שהיו נגדשין והולכין למעלה מן העננים ירושלמי רבי לוי אומר עד לבו של רקיע
 3 תמן אמרין עד בבל נאמר כאן הרוק ונאמר להלן מארץ רוחק מבבל: עוֹדִים בירון
 4 אמר להם יהושע. (ירושלמי) אמר ריש לקיש בירון קיבלו עילין את הנתסרות אמר להן
 5 יהושע אם אין אתם מקבלין את הנתסרות המים
 6 באין ושוטפין אתכם אמר רבי סימון בר' זבד
 7 ויאת תדע לך שהוא כן שהרי עכן חטא ורובם
 8 של סנהדרין נפלה בעי אמר ר' לוי ביבנה הותרה
 9 הרצועה יצתה בת קול ואמרה אין לכם עסק
 10 בסנתרות:

11 גמירי כל טונא. ירושלמי לא דמי ההוא דטעין
 12 מן ארעא אל ארכובתיה ומן ארכובתיה
 13 לכתיפיה להווא דחלי ליה ומן ארעא על
 14 כתיפיה ולא דמי ההוא דחלי ליה להווא
 15 (דאחרן טעין ליה):

16 מורטני וטורטני דטורטני. פירש ר"ח דטורטני
 17 בלשון יון קנה של מאונים וכיצד
 18 נשאוהו הביאו שני עמודים וסירגום חבלים
 19 ונתנו האשכול על גבי חבלים ונתנו מוטות
 20 בחבלים בקצה העמודים המסורגים והאשכול נתן
 21 מוט א' מן הקצה מזה הראש וכיוצא בה בראש
 22 מקצה האחר נמצאו שתי מוטות בראש העמודים
 23 המסורגים בחבלים והאשכול נתון בחבלים ועל
 24 כל מוט מאלו המוטות שתי מוטות פחותין מהן
 25 מוט בראש זה ומוט בראש זה נמצאו ארבע
 26 מוטות בראשי שני מוטות הנתונים בראשי
 27 העמודים וכל מוט ומוט מאלו ד' מוטות היו
 28 טוענים אותן שני אנשים נמצאו שמנה סולקין את
 29 האשכול זה פירש טורטני וכו' כלומר מוטות
 30 ומוטות על מוטות ירושלמי כתיב איש אחד איש
 31 אחד למטה על דעתיה דרבי ישמעאל דו אומר
 32 לשונות ריבון קן שנים עשר היו שמנה באשכול
 33 ארבעה בתאנים ורימונים ובנשאי כלים על
 34 דעתיה דרבי עקיבא דו אומר לשונות כפולים
 35 עשרים וארבעה היו ט"ז באשכול שמנה בתאנים
 36 ורימונים ונשאי כלים על דעתיה דרבי ישמעאל
 37 טורטני על דעתיה דרבי עקיבא טורטני
 38 וטורטני טורטני:
 כחתיין

39 כהננים הכין שהים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם בפלון אשר
 40 תלינו בו תלילה" וכול בכל פלון ופלון? תלמוד לומר: "אשר תלינו בו תלילה". אמר
 41 ר' יהודה: אבא חלפתא ור' אלעזר בן מתאי והנניא בן חבינאי עמדו על אותן אבנים
 42 ושיערום כל אחת ואחת שקולה בארבעים סאה. וגמירי דטעוניה דמדלי איניש לכתיפיה,
 43 תילתא דטעוניה הוי. ומפאן אתה מחשב לאשכול שנאמר "וישאוהו כמוט בשנים" ממשמע
 44 שנאמר "כמוט" איני יודע שבשנים? מה תלמוד לומר "בשנים"? בשני מוטות, אמר ר'
 45 יצחק: טורטני וטורטני דטורטני. הא פיצד? שמנה נשאו אשכול, אחד נשאו ריבון, ואחד
 46 נשאו תאינה. יהושע וכלב לא נשאו כלום, אי בעית אימא משום דחשיבי, ואי בעית אימא
 47 שלא היו באותה עצה פליגי בה ר' אמי ור' יצחק נפקא; חד אמר: לדברי ר' יהודה,
 48 כחתיין

1 וּבִין שְׁנַמְבְּלוּ בו' בשפת מנחתים בכניסתן לתוכו חזרו המים לאחוריהם, שלא היו יורדין
 2 מן הבהנים ולמטן אלא שם עומדים והמים הקאים תמיד נגבהים ועולין למעלה בדרחבי
 3 קמו נר אחד, והבהנים עמדו שם עד שעברו כלם: כמה נקתו של מים. גרס: "ב מיל כנגדי
 4 מהנה ישראל". שהיו שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, והם עברו בפתחים רחב מהניהם
 5 עברו יחד כמות שהוא רחב שנים עשר מיל,
 6 נמצאו שלא שהו בעברן אלא מהלך שנים עשר
 7 מיל של ארך מהניהם עד שעלו אחרונים של
 8 סוף המנה ונגדו נגדו המים: הוי אומר מים
 9 קלים. לרזן מן האדם, וא"כ שהמים לא נגדו
 10 אלא שנים עשר מיל וחזרו למקומם נמצא
 11 שעדיין אל הספיקו לעבור ובאין מים ושוטפין
 12 אותן: כפיין. אולמות ארוקולוד: ואף רחב
 13 אמה לשלתי יהושע, קדם שעברו את הירדן
 14 שעל קריעת ים סוף היו מתפצלין עדיין: עודם
 15 בירדן אטר לתו יהושע כו'. בדרחבי והבהנים
 16 נושאי הארון עומדים בתוך הירדן עד הם כל
 17 הדברים אשר צוה ה' את יהושע לדבר אל
 18 העם, וזהו הדבר דחבי כתיב במשה פי אתם
 19 עוברים את הירדן אל ארץ כנען והורשתם וגו',
 20 כלומר כשיעברו את הירדן התנה עמהם על
 21 מנת להורישם: וישוטפין אותיכם. גרסין
 22 בברייתא: הרימו לכם וגו'. הם האבנים שהקימו
 23 תחת מצב רגלי הבהנים לזכרון להיות סימן
 24 לבנים שעברו אבות את הירדן: שאו מזה כמות
 25 הירדן ממצב וכו'. הם שהקימו בהר עיבל וכן
 26 המוצב וקפלו וקבעום בגלגל דמדלי איניש
 27 אכתיפיה. שהאדם עצמו מגביהו על כתפו ואין
 28 אחד מסיני, תילתא דטעוניה הוא. אינו אלא
 29 שליש משאו שנושא כשמוטעו אתה, נמצא
 30 שהיה כל אחד מהן נושא משא ק"ך סאין ומפאן
 31 אתה מחשב. כמה היה באשכול שנשארו
 32 שמנה אנשים והיו מסייעין זה את זה כשמריטין
 33 אותו על כתיפיה ממשמע שנאמר וישאוהו איני
 34 יודע שבשנים: אמר רבי יצחק טורטני וטורטני
 35 דטורטני. משאו ומשאו תחת משאו,
 36 שהתחוננים מסייעין את העליונים, ובכל אחד
 37 היו שני מוטות. כיצד, שני מוטות הולכין זה
 38 אצל זה וארבעה נושאין אותם, ושני מוטות
 39 אתרים וארבעה בני אדם נושאין אותם והם
 40 באלכסון מתחת שנים העליונים, מוט אחד
 41 לראש האחד ומוט אחד לראש השני והולכין
 42 באלכסון. ורבי יצחק לאו מקרא שמיע ליה,
 43 אלא דפשיטא ליה דרמון ותאנה קני בשנים,
 44 ויהושע וכלב לא נשאו כלום, פשו להו תמנאי
 45 לאשכול, ואם לאו מדרש הראשון המלמדנו
 46 דלאו מוט אחד קאמר קרא לא היינו יודעים
 47 לכיין שמנה בני אדם למשאו, אלא דשמעין
 48 מניה דשני מוטות היו, ואתא רבי יצחק
 49 לאשמעין דשני משאות היו שם וכל אחד שני
 50 מוטות: שלא היו באותה עצה. להביא אשכול
 51 משנה פדה, שהמרגלים לרעה נתכוונו, לומר
 52 כשם שפירותיה משנים כך יושביה משנים
 53 וגבורים וגבוהים: לדברי רבי יהודה. שאמר לא נגדו המים אלא שנים עשר מילין בארץ מהניהם דרך כתיפיהם עברו בירדן כל רחב מהניהם עברו יחד, הלך לא היה ארך העברה אלא
 54 שנים עשר מילין:

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לר עמוד ב

תוספות

רש"י

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61

כחנייתן עברו. יל הראשונים לעולם כשהיו מגיעין לשפת עבר השני לצד מערב היו
הולכין למטה בירדן ועושין מקום מעמד לבאין אחריהם שהרי רוחב מתנה
ישראל היה שנים עשר מיל ורוחב הירדן לא היה כ"א חמשים אמה ומיל הוא אלפים אמה
ו"ל דדוקא באורך ורוחב תניתן נכנסו בירדן אבל לאור שנכנסו בירדן נמשכו זה אצל זה
וצמצמו עצמן שאם לא תאמר כן אלא כדרך
תניתן עמדו בירדן אם כן לא עמדו כולם בירדן
בשעה שהתנה יהושע עמון שהרי אתה מוצא
ברוחב שנים עשר מיל ת"פ רצועות רחבות
חמשים אמה כרוחב הירדן ואורך כל רצועת י"ב
מיל על רוחב נ' אמה ואם היה לך לחקוק אותן
ת"פ רצועות מדת ארכן זו אצל זו היה אורכו
קרוב לאלף ות' (ומ' פרסאות באורך הירדן
ההירדן לא נכרת כי אם עד ים הערבה ויוצא הוא
ממערב מייסי שהוא בחלק דן כדאינתא בפ'
מערב בדמה (מכסות ק"ח) ואורך כל ארץ ישראל
לא היה כ"א ת' פרסאות ועוד הדיקא היה יכולין
לשמוע התנאים מפי יהושע אלא ע"כ בירדן לא
היו עומדים כדרך תניתן אלא מצומצמין והינה
לר"י נתי דדרך תניתן עברו מ"מ הלא עמדו
בירדן עד שגמר דיושע התנאים ונטלו האבנים
ולא חזר לאיתנה עד שעברו כולן אי' אותן ג'
אמה של בירדן והשתה זה שעברו היו נגדנשין
ועלון יותר על י"ב מיל ו"ל אותו גוש שהיה
מיותר על י"ב מיל לא הגיע לכלל טובה מיל
ולחכי לא חשיב ליה: **בוה** אחר זה עברי. תימה
אי' אמאי תלי ליה ר' אלעזר בקלות המים והלא
אינו תליה אלא בעיבוב העברתם ו"ל דבתרתי
פליגי על מה שמשנה קלות האדם לקלות התימן
אמר זה אינו שמשפלו אם היו עוברין דרך תניתן
היו המים נגדשפין יותר מיי"ג מיל והוא לא אמר
אלא י"ב ועוד שבוה אחר זה עברו ועל זה תמיה
רבי אם בזה אחר זה עברו מה קצבה שיהי דקאמר
שלש מאות שלפי חשבון גודל המים היו עוברים
ברוחב חצי מיל שהוא אורך ג' מאות חסר י"ב
כיגד תעשה י"ב רצועות מ"ב מיל על י"ב מיל
וכל רצועה ברוחב מיל ואורך י"ב מיל ובשתצרפם
זו אצל זו באורך יהיה אורך קמדי מיל על רוחב
מיל תחלוף רובם הרצועות ותצרפנה לאורך יהיה
אורך רפ"ח מיל על רוחב חצי מיל והא מנא ליה
שכך עברו ונראה דלר"א בר שמעון לא עברו
כלל דרך תניתן שהרי באשת תניתן היו מפורדים
מפני שהיו נוטים להיטות את רחוק מהו כבשים
תניתן שירידת אבל כשעברו נמשכו כולן זה אצל
זה ושמא לא היה כל ישראל כי אם ברוחב חצי
מיל על חצי מיל וכשעברו זה אחר זה כדרך בני
אדם העוברים דרך שבל אחד בערשה בני אדם
זה אצל זה יכל להיות כשיעור ס' ריבוא שהיו
בהעברתם כל כך:
מר סבר אדם קל. נראה דה"פ אע"פ שהדבר
ידוע שמים קלים היינו דוקא כשהן יורדין
כדי דרך מרוצתן אבל כאן שהיו נגדשין ועלון
שעור קלות מים ושעור קלות אדם שהו:
אבותי בקשו עלי רחמים. וא"ת והאמר בפרק
מי שמתו (מכסות י"ח) דמיתו לא ידעין מידי
ומשמע במסקנא ואפילו אבות העולם יש לומר
דעל ידי תפלה שזה מתפלל מודיעין להן שכך
תפלה הכי אמר בפרק שני דתענית (ק"ח ט"ו) למה
יצאין לבית הקברות כדי שיבקשו עליהם מתים
רחמים וכן בפרקי דהסידים בעובדא דרבי מנא
דאשתאט אמרתא דאבהו: **ואמר** רב אימי ואיתימא רבא רב בר חנן שהלך להביא כבשים מחברון. איג' דמסיק בפרק שני דתמורה (ק"ח ט"ו) דלאקרובי אלו מיהו שמעין מיתה דשמן
קניינא מוסלקא דעתך למימר שהלך להביא כבשים:

ולדברי ר' בר שמעון. דאמר יותר משלש מאות מיל קנה אחד זה עברו איש אחר איש,
נמצאו ששהו הרבה לעבור, דאי כחנייתן עברו משום קולא דמים מאדם לא נקביתו כל
קר מים קלים. הרבה הם קלים מן האדם, ומר סבר אדם קל לרוץ כמו המים: **פרעתי**. אני
איני מצוה אותה, אכל ישראל הם אומרים לך דכתיב (קניסי ה) ותקרבון אלי כלכם וגו',
אני איני מעבב על ידך: **כלום יש אדם**. כלומר
אם הקב"ה צוה כלום היה אמר לו לעשות דבר
שסופו לבא לידי תקלה. **לקשתה של ארץ**
ישראל. אותן (שאלה) שכבר שאלו תחלה שלוח
המרגלים: ולא עלה בקריבו. אין אנו יודעין
לדרושו: סתר דקריבו. הכחיש וקשה שזנאו ושל
הקב"ה בדאי: **שעשה שזנאו של הקב"ה** פה.
חלש. בדאמר' לקמן אפילו בעל הבית אינו יכול
לדוציא כליו משם: **שהחביא דקריבו**. ולא אמרן
כמות שהיו: **שפעם**. דלג. שלא אמרן כאשר היה:
יהושע. לא הדרך לילך, שכבר בקש עליו משה:
רחמים: תנינו דכתיב ועבדי כלב וגו'. ותביאותי
אל הארץ אשר בא שמה, והיא חברון דכתיב
(יהושע ה) ויחן את חברון לכלב, ש"מ כלב הוא
דאיל לחברון: **קמו**. נבחר שבחכם. כמו שיד
הימין חשבה מן השמאל: **שעשה את הארץ**
בשחיתות. שמקום רגליו מעמיק בארץ מרב
כדו ונכר רש שמגמא ושכחתי. ולשון ששי לא
פורש לנו מאי דמי לשחיתות. ונראה לשון
עמודי שש, שהם כבדים ומקום מעמדם נבד'
תלמים. בתלם המזרחיש שמעלה העפר ומעמיק
בארץ: **שהיו כענינים את המפה** בקופתה. מרב
גבה קומתן דומין כאלו צינארם נובק ועובק הנבט
שהחמה יוצאת בה: **לכנו**. כנון. כנון קטן הנבט
של חל התה, ומצרים שני לכנים. **כננת**. לשון
אבנה ממנה (מכילתא ט"ו). כלומר מלשכת בפירות:
מרישים. כלעים שאין עושין פירות בארץ לחה:
דקברי בה **שכבי**. לא גרסינן מיט אלא ד"ק
ותדע דערשין היא ואינה ראייה לפירות בכל
שאר הארץ, לפיכך יודקה לקברות מתיים: **כי היו**
בצעו ירדו. של מלך ישראל, ששולחים אל
פרעה לעזור לו על מלך אשור, אלמא פרעה
בצעו יתיב ושם הולכין לבקשו: **אלכה נא ואשילם**
את נדרי. אלכה נא בחברון ואשילם הנדר
שנדרתי בגשור, דכתיב בתריה כי נדר נדר
עבדך בשבתי בגשור, ובחברון מאי בעי והלא
לא היה של המנוח כי אם בגבעת. **להביא**
כבשים לעולה. דאמר מר במס' מנחות בבשמים
מחברון, אלמא ארץ מרעה היתה: **מנה**. כלומר
מתשבתהך אתה מסביעני, שלא היתה חשובה
לרוע כשאר הארץ מאחר שהיא בת טרשים
דאמר' בבבא מציצא בהשוכר (ק"ח ט"ו) ואי
ארעא דמחוקא בגרונא, והיא שניהם משלמין:
דקלישא **רעיא**. ענף של טרשים דק ולקוש
ומנוע הוא, ומחוק כף לא היו טרשים ודורעים
אותה תבואה מאכל אדם: **ועבדה רעיא**. מצמתת
ומעלה, עשבים ואוכלים הזאון: **ושמן קניינא**.
המקנה הזאון, שכן דרך הזאון להשיבית בארץ
בישא וטרשים יותר מארץ לחה:
וילכו

ביאורים למסכת סוטה דף לד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

54 אחרי הביאותיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה" וגו', הרי
 55 שהובטחה לו אותה הארץ שבא שמה, והיא חברון, וכן נתקיים כמו
 56 שכתוב בספר יהושע "ותן את חברון לכלב בן יפונה לנחלה".
 57 עוד נאמר בפרשת המרגלים "ושם אחימן ששי ותלמי וגו' ילידי
 58 הענק", דורשת הגמרא, 'אחימן' נדרש שהוא מיומן שפאחיו -
 59 הגבור שבין הענקים, כמו שיד ימין חשובה מן השמאל. 'ששי' נדרש
 60 שש ושוקעים בארץ וניכר שם כגומא וכבור שחת. 'תלמי' נדרש
 61 שש ושוקעים בארץ ותלמי תלמים - מחמת כובדו רגליו הם כעמודי
 62 שש ושוקעים בארץ ותלמי תלמים - מחמת כובדו דורס בארץ
 63 וחורץ כתלמי המחרישה. דבר אחר, אחימן בנה את העיר ענת,
 64 ששי בנה את העיר אלעז, תלמי בנה את העיר תלבוש. עוד יש
 65 לדרוש המשך הפסוק שם 'ילידי הענק', למה נקראו 'ענק', על שם
 66 שפגעניקין הפסוק - מרוב גובהם נראה כאילו החמה היא
 67 ענק היינו שרשרת, סביב לצוארם.
 68 עוד נאמר בפרשת המרגלים 'והכרזו שבע שנים נבנתה לפני צוען
 69 מצרים'. שואלת הגמרא, מאי 'נבנתה', מנסה הגמרא לבאר,
 70 אלימא נבנתה ממש - אם נבאר הפסוק כפשוטו שהעיר חברון
 71 נבנתה שבע שנים לפני שנבנתה צוען מצרים. דוחה הגמרא, וכי
 72 אפשר אדם - היינו חם. בונה בית לבנו קמן - כנען, שחברון בארץ
 73 כנען. קודם שבונה לבנו גדול - מצרים, ומביאה הגמרא ראייה
 74 שכנען היה יותר גדול ממצרים, דקתיב 'ובני חם בוש ומצרים ופוט
 75 וכנען' וגו'.
 76 מבאר הגמרא, אלא, שהיתה חברון מבונה - מרובה ומישבת
 77 בפירות. על אחד משבועה - פי שבע מאשר כמות הפירות שפצוץ.
 78 וכדי שנבין כמה הריבוי בפירות שבארץ ישראל, מתארת הגמרא,
 79 ואין לה מרשים - סלעים, שאינם עושים פירות בקרקע לחה, בכל
 80 ארץ ישראל יתר מחברון, (משום) זו הסיבה דקברי בה שיכבי -
 81 שייחרהו לקבורת מתים, כי אינה ראויה לפירות, ולעומת זאת, ואין
 82 לה מעולה בכל הארצות יתר מארץ מצרים, שנאמר 'בגן ה'
 83 בארץ מצרים, ואין לה מעולה בכל ארץ מצרים יתר מצוץ, ו
 84 דקתיב 'כי היו בצוץ שריו' - שמלך ישראל שלח שריו לצוץ
 85 לבקש מפרעה לעזור לו להלחם נגד מלך אשור, אם כן רואים
 86 שפרעה קבע מושבו בצוץ, ובדאי משום שהיתה המושבת ביתר,
 87 ואפילו הני - למרות שבחה העצום של צוץ, העיר חברון הפחות
 88 משובחת שבארץ ישראל, היא מבונה אחד משבועה - פי שבע
 89 מאשר ש בצוץ.
 90 שואלת הגמרא, והכרזו מרשים הוי - האם אכן חברון היא עיר עם
 91 אדמת טרשים שאינה מצמחת פירות, והא דתיב 'ויהי מקץ
 92 ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא ואשלם את
 93 נדרי אשר נדרתי לה' בחברון, כי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור' וגו',
 94 ואמר רב אוביא ואיתמא רבה בר בר חנה, וכי בחברון זובחים, והרי
 95 אין שם מבת, אלא דבאי שהלך להביא בבשים מחברון לעולה, אם
 96 כן רואים שחברון היא ארץ מרעה משובחת. והניא - גם בבחייתא
 97 שנינו, שאילים משובחים לוקחים ממוזאב, ובבשים משובחים
 98 לוקחים מחברון, הרי שחברון ארץ משובחת היא, ולא טרשים.
 99 מתרצת הגמרא, מיה - אדרבה משאלתך וראיתך אתה מסייעני
 100 שחברון היתה אדמת טרשים ולא חשובה לצמיחת פירות, אירי
 101 דקלישא ארעא - שכיון שהארץ חלשה ומועטת, לא היו זורעים
 102 אותה להצמיח פירות למאכל אדם, אלא עקבת רעא - מצמחת
 103 מעצמה עשבים הראויים לצאן למרעה, ושמן קניינא - ובוה היה
 104 הצאן משמן, שכן דרך הצאן להשביח יותר באדמה יבשה וטרשים
 105 מאשר באדמה לחה.
 106 עוד נאמר בפרשת המרגלים 'וישובו מתור הארץ מקץ ארבעים יום

1 אם כן פתנית עברו - לא עברו את הירדן בזה אחר זה, אלא כמו
 2 סדר חנייתו, ולדברי רבי אלעזר ברבי שמעון שגבהו המים יותר
 3 משלש מאות מיל, חייבים לומר שבה אחר זה עברו, וארץ זמן רב
 4 והספיקו המים להערם זה על גבי זה כדלעיל לגובה כה עצום. וחד
 5 - רבי אמי או רבי יצחק נפחא אמר, בין מר - רבי יהודה, וכן מר
 6 - רבי אלעזר ברבי שמעון, סוברים שפתנית עברו, אלא שמר -
 7 רבי יהודה סבר אדם קל לרוץ כמו המים, וכמו שעברו עם ישראל
 8 מהלך שנים עשר מיל, כך גם נערמו המים לגובה שנים עשר מיל,
 9 ומר - רבי אלעזר ברבי שמעון סבר מים קלים לרוץ יותר מן האדם,
 10 ואף שעם ישראל עברו מהלך שנים עשר מיל בלבד, המים נערמו
 11 באותו זמן לגובה רב של יותר משלש מאות מיל.
 12 כיון שהזכירה הגמרא לעיל את מעשה המרגלים, ממשכה לבר
 13 ממעשי המרגלים, ואחר כך תחזור לעניני קריעת הירדן ומעבר
 14 ישראל בו. נאמר בתחילת פרשת המרגלים 'שלח לה אנשים, אמר
 15 ריש לקיש, מה שאמר לו ה' 'שלח לה', פירושו מדעתך, דהיינו אני
 16 איני מצוה אותך, רק ישראל בקשו ממך כמו שאומר להם משה
 17 בספר דברים 'ותקרבון אלי כולכם', ואני איני מעכב על דך. ובדאי
 18 שלא ציווה ה' על כך, והראיה ובי אדם זה פורר חלק רע לעצמו
 19 - והרי אדם לא בוחז לעצמו דבר רע, ואם כן בודאי ה' לא היה
 20 מצוה דבר שסופו לבוא לידי תקלה. ומבאר הגמרא, והיינו דקתיב
 21 שאומר להם משה 'וייטב בעיני הדבר', ואמר ריש לקיש, יש לדייק
 22 לשון הפסוק 'בעיני' ולא בעיניו של מקום.
 23 עוד דורשת הגמרא מענין המרגלים, כתוב בהמשך הפסוק שם
 24 'ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ', אמר רבי
 25 חייא בר אבא, הבקשה שביקשו ישראל ממשלה מלכתחילה שישלח
 26 מרגלים, לא נתכוונו אלא לבושתה של ארץ ישראל, ויש ללמוד
 27 זאת מגזירה שוה, קתיב קא ויחפרו לנו את הארץ וקתיב התם
 28 'ויחפרה תלכנה ובושה התמה' וגו', וכמו שם לשון 'ויחפרה' הוא
 29 לשון בושה, כפי שכתוב לגבי החמה, כך גם כאן 'ויחפרה' הוא לשון
 30 בושה, שרצו לבייש את ארץ ישראל.
 31 עוד כתוב בפרשת המרגלים, 'ואלה שמותם למטה ראוין שמוע
 32 בן זבור, אמר רבי יצחק, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו,
 33 מרגלים על שם מעשיהם נקראו - מכל שם של מרגל ושם אביו,
 34 אפשר לדרוש את מהות מעשיהם, ואנו לא עלתה בידינו לדרוש
 35 כל שמותם, אלא אחד בלבד, והוא 'מתור' בן מיקאל, וכך דרשנו,
 36 'מתור' שמתר מעשיו של הקדוש ברוך הוא - הכחיש את ה'
 37 ועשאו כביכול בדאי, 'מיקאל' מעשה עצמו מן - עשה את ה'
 38 כביכול חלש שאינו יכול להכניסנו לארץ. אמר רבי יוחנן, אף אנו
 39 נאמר לדרוש עוד שם מהמרגלים, והוא 'נחבי בן ופסי', וכך
 40 נדרשנו, 'נחבי' שהחביא דבריו של הקדוש ברוך הוא, ולא האמין
 41 במה שהעיד על הארץ שהיא טובה, 'ופסי' שפסע על מדותיו של
 42 הקדוש ברוך הוא - שדילג על מדותיו של ה' שנותן שכר טוב
 43 למאמינים בו.
 44 עוד נאמר בפרשת המרגלים 'ועלו בנגב ויבא עד חברון, ויש
 45 להקשות, ויבאו' מניין ליה, שהרי מדבר על המרגלים שהם רבים,
 46 וכמו שהתחיל הפסוק ויעלו. אלא אמר רבא, מלמד שפירש כלב
 47 מעצת מרגלים, והלך ונשתטח על קברי אבות, אמר להן כלב
 48 לאבות, אנא אבותי בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים,
 49 ולכן אומר הפסוק ויבא עד חברון' בלשון יחיד, שרק כלב הלך לשם.
 50 והושע לא הלך, משום שלא היה צריך לזה, שכבר בקש משה עליו
 51 רחמים, שנאמר 'ויקרא משה להושע בן נון והושע, הוסיף לו י'
 52 על שמו וקראו 'הושע', שהתפלל יה' וישועה מעצת מרגלים.
 53 והיינו דקתיב 'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לה עמוד א

רש"י

1 וילכו ויבאו. לא גרסינן ובתיב, ואלא וילכו ויתרא הוא בין דכתיב ולעיל וישבו לא היה
2 ליה למימר אלא ויבאו אל משה וגו'. מקיש הליכתו. שהלכו לתור לביאתו: אף הליכתו
3 בעצה רעה. שמתחיל להוציא דבה נתפונה: אינו מתקנים. שמתחילין אותן השומעין
4 בכדאין. לפיכך אומר דבר אמת תחלה כדי שישאמרו. ואף מרגלים לקר פתחו בשבט
5 הארץ תחלה: ויהי. שתקן אל משה. דברים.
6 שהתחיל לדבר במשה והיו סבורים שבגנותו
7 רוצה לספר: שהסיתים בדברים. כדמפרש ואזיל.
8 דתני. כלב יהושע שרצה לדבר ושתקוהו
9 בגויפה ואמרו לו ראש הקטוע דבר. מי שראשו
10 קטוע שאין לו גנים לטול חלק בארץ הוא דבר
11 בקנינו: וחסמין לי. משתקין אותי: עלה נעלה. אף
12 לשמים אם יצאה עלינו מפני. מן הקב"ה: אל
13 תקרי. לא גרס, שאין הפרש קרייה בין מננו
14 הנאמר על יחיד שנדברים עליו למננו של רבים
15 שאומרים על עצמן: אינו יכול להוציא בליו. אם
16 הפקידים שם: בעל הבית. ארון העולם: אני
17 חשבתייה לטובה. שהראיתיה להם כאורחין
18 יושבתי שמתים: מה תירי: שביב איוב. שלא תגן
19 וכותו עליהם, והיינו דקאמר כלב סר עצל
20 מעליהם: ה"ל ולא היא כי הוה מכרי אבילי תותי
21 ארזי הוה מכרי. ולא היה שקנינים בזאת (ולא היה
22 נראים בהן שקנינים) איהוהו שמעיהוהו לאמוריים
23 שקורין אותן חגבים, דכי הוה אמוריים בערין את
24 אבליהם כשחזרין מן הקבר. כדאמר לרבי דכל
25 היבא דמטו שכבי חשיבא מנייהו ומכרין לאבל
26 סעודה לנחמו תותי ארזי הוה מכרי להו:
27 ובהויניהו. והם יראים לעמוד לפניהם סלקו
28 ויתבי אבילי: וזרקום כלפי מעלה. (שיר) שרצו
29 לרגום אותם וקאין נמי אבדו ה: כמנפה.
30 מדלא קרין כמנפה משמע במיחזרת ורשיה
31 להם ממדה כגנר מדה: באסקרה מת. שהיא
32 באה על לשון הרע כדאמרין בבמה מדליקין
33 (שם דף ג' וכו') ויבין שעלה בו. סיפא דברייתא
34 דלעיל היא. אלא אידי דתנא בה ומכאן אתה
35 מחשב לאשכול נקט לה לפרשת מרגלים הכא:
36 שבו הפים למקום. שהכהנים עמדו במקומם

1 וילכו ויבאו" אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי:
2 מקיש הליכה לביאה, מה ביאה בעצה רעה, אף הליכה
3 בעצה רעה. "ויספרו לו ויאמרו באנו" וכתוב: "אפס כי
4 עז העם", אמר ר' יוחנן (סימן אמ"ת לבר"ו לוי"ה)
5 משום ר' מאיר: כל לשון הרע שאין בו דבר אמת
6 בתחילתו, אין מתקנים בסופו. "ויהם כלב את העם אל
7 משה" אמר רבה: שהסיתן בדברים. פתח והושע דקא
8 משתעי, אמרו ליה: דין ראש קטועה ומלל? אמר אי
9 משתעינא, אמרי בי מילתא וחסמין לי. אמר להן: וכי
10 זו בלבד עשה לנו בן עמרם? סברי בגנותיה קא
11 משתעי, אישתקו. אמר להו: הוציאנו ממצרים, וקרע
12 לנו את היים, והאכילנו את הפון, אם יאמר "עשו
13 סולמות ועלו לרקיע" לא נשמע לו? "עלה נעלה
14 וירשנו אתה". והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא
15 נוכל, אמר ר' חנינא בר פפא: דבר גדול דברו מרגלים
16 באותה שעה. "פי חזק הוא ממנו" אל תקרי "כמנו"
17 אלא כמנו, כפיכח אפילו בעל הבית, אינו יכול להוציא
18 בליו משם. "ארץ אכלת יושביה היא" דרש רבא, אמר
19 הקדוש ברוך הוא: אני חשבתיה לטובה, והם חשבו
20 לרעה. אני חשבתיה לטובה, דכל היבא דמטו, מת
21 חשיבא דידהו, כי היכי דינמדרו ולא לשאלו אבתריהו.
22 ואיבא דאמרי: איוב נח נפשיה, ואמרידו כולי עלמא
23 בהספידא. הם חשבו לרעה, "ארץ אכלת יושביה היא".
24 "ויהי בעינינו כחגבים וכן היינו" וגו'. אמר רב
25 משרשיא: מרגלים שקרי הוה, בשלמא "ויהי בעינינו
26 כחגבים" לחיי, אלא "וכן היינו בעיניהם", מנא הוה

1 עד שעברו כל העם, וכשעברו נתקו כפות רגלי הפהנים אל התרבה ונמשכו לאחוריהם
2 פסיעה אחת, ומצאו בתנים מצד זה בר. ואע"ג דהוה קרא דויהי כאשר תם כל העם
3 לעבור קדים, דמשמע דהאי נתקו רגלי הפהנים בעבר השני כתיב, לא הוי הכי אלא אין
4 מקדים ומאחר, דאי כסדרן כתיב הא נפשי להו מן הירדן דכתיב ויעבור ארון ה' והפהנים
5 לפני העם והכעם יכלו, וכי דאין והפהנים עלו
6 ועברו אחריהם עד שבאו לפניהם הרי יצאו מן
7 הירדן ומאי הוה דקאמר רצו והושע את הפהנים
8 לאמר עלו מן הירדן. אלא אין מקדים ומאחר
9 והאי עלו מן הירדן דקאמר להו הכי קאמר להו,
10 סלקו רגליכם לאחוריהם ועודם בעבר
11 הפהנים אל התרבה והשבו מן הירדן אל מקומם:
12 נשא ארון את נשאו ועבר. והיינו קרא קמא
13 דכתיב ויהי כאשר תם כל העם לעבור ויעבורו
14 ארון ה' וגו': על עסקי שלו. שנגה ששנג לאחור
15 בה: עשה צדקיו. ושל לשון כי ישל דתק וקניס
16 (סו) ובשליחה (סו), דבר החטל מלמעלה למטה:
17 הארון קנים לעולם. שהרי נגנו כדאמר ביוקא (וה
18 שנגו יאשיהו: הרה. ענה שאופק על פני
19 הגלגלים: נענש דוד. שמת עזא על דוד: ומירות
20 היו לי חקך בבית מגורי. כשתייתי בורח מפני
21 אויבי ואגור מפניהם הייתי משתעשע בחקך
22 והיו לי למירות לשעשעני: התעור. לשון
23 וכפלה מתרממין ותייעף (שמו"ו) שאת
24 וכפיל עניך לסתום עין בהסח הדעת מהסתכל
25 בהן מיד ואיננו: לא נתן. עגלות משה לבני קהת
26 לפי שיש עליהם לשאת כבתה, כי לא היו מנשים
27 אלא על דבר קרשת הארון והשלחן והמערכה
28 ומזבח הזהב: ויך באנשי בית משה. לא בתך
29 הכאה דודו כתיב אלא כשביאיהוהו הפרות
30 מפלשתים, ואידי דאידי בארון נקט לה: משא
31 דראי. ונסתכלו בו ויהי בתמיה: קוצרין
32 ומשתתים היו. לא בטלו ממלאכתן לכבוד.
33 והאי ראו לשון בויז, כמו אל תראוני שאני
34 שחרזרת (ש"ל) א:

1 27 דע"י ולא היא, כי הוה מכרי אבילי, תותי ארזי הוה מכרי, וכי חזינהו, סלקו יתבי באילנו, שמעי דקאמר, קחזינו אינשי דדמו למקצי
2 28 באילנו. "ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו" אמר רבה אמר ר' יוחנן: אותו היום ערב תשעה באב היה, אמר הקדוש ברוך הוא:
3 29 הן כבו בכיה של חנם ואני אקבע להם בכיה לדורות. "ויאמרו כל העדה לרגום אתם באבנים" וכתוב "וכבוד ה' נראה באהל מועד"
4 30 אמר ר' חייא בר אבא: מלמד שנמלו אבנים וזרקום כלפי מעלה, "וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה כמנפה" אמר ר' שמעון בן
5 31 לקיש: שבותו מיתה משונה. אמר ר' חנינא בר פפא, דרש ר' שילא איש כפר תמרתא: מלמד
6 32 שנשתרבב לשונם ונפל על מיבורם, והיו תולעים יוצאות מלשונם ונכנסות כמיבורם, ומיבורם
7 33 ונכנסות בלשונם, ורב נחמן בר יצחק אמר: באסקרה מתו: ויבין שעלה האחרון שבישראל מן
8 34 הירדן חזרו מים למקומן, שנאמר: "ויהי פעלות הפהנים נשאי ארון ברית ה' מתוך הירדן נתקו כפות רגלי הפהנים אל התרבה וישבו
9 35 מי הירדן למקומם וילכו כתמול שלשום על כל גדותיו", נמצא ארון ונשאו וכהנים מצד אחד, וישראל מצד אחר. נשא ארון את
10 36 נשאו ועבר, שנאמר: "ויהי כאשר תם כל העם לעבר ויעברו ארון ה' והפהנים לפני העם". ועל דבר זה נענש עוזא, שנאמר: "ויבאו
11 37 עד גן בידן וישלח עזא את ידו לאחוז את הארון" אמר לו הקדוש ברוך הוא: עוזא, נשאו נשא, עצמו לא כל שבין? "ויחר אף ה'
12 38 בעזה ויבהו שם על השל" ר' יוחנן ור' אלעזר, חד אמר: על עסקי שלו, וחד אמר: שעשה צרכיו בפניו, "וימת שם עם ארון האלהים"
13 39 אמר ר' יוחנן: עזא בא לעולם הבא, שנאמר: "עם ארון האלהים" מה ארון לעולם קיים, אף עזא בא לעולם הבא. "ויחר לדוד על
14 40 אשר פרץ ה' פרוץ בעזה" אמר ר' אלעזר: שנשתנו פניו כחררה. אלא מעתה, כל היבא דכתיב "ויחר" הכי נמי? התם כתיב "אף"
15 41 הבא לא כתיב "אף". דרש רבא: מפני מה נענש דוד? מפני שקרא לדברי תורה "ומירות", שנאמר: "ומרות היו לי חקך בבית מגורי"
16 42 אמר לו הקדוש ברוך הוא: דברי תורה שכתוב בהן "התעור עניך בו ואיננו" אתה קורא אותן "ומירות"?! הריני מכשילך בדבר
17 43 שאפילו תינקות של בית רבן וידעין אותה, דכתיב: "ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש" ואיהו אתיה בעגלתא. "ויך באנשי בית
18 44 שמש כי ראו בארון", משום דראו "ויך"? ר' אבהו ור' אלעזר, חד אמר: קוצרין ומשתתים היו, וחד אמר: מילי נמי אמור,
מאן

מאן
שמותו מיתה משונה. נראה דרעה
במגפה דרש:
שלשה

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לה עמוד ב

תוספות

שלשה

מיני אבנים היו. ירושלמי ג' מיני אבנים הן אבני המלון ואבנים שהניחום יהושע תחת כפות רגלי הכהן? ואיסטיליות שנתן להם משה אמר רבי יצחק פשוט לן ארבעה מיני אבנים היה אמר ר' סימן בר זבדא ריאות אין תימר אבני המלון לשעה היו ונגנון אין תימר אבנים שהקים יהושע תחת כפות רגלי הכהנים משקועות הן במים אין תימר איסטיליות שנתן להן משה כבר נכנסו עמון

לארץ שלא אם כן במה אנו קיימין באבנים שהקים יהושע להן על גב הירדן.

ביצה כתבו ישראל את התורה. בתוספתא רבי יהודה אומר על גבי המזבח כתובה אבל בירושלמי תני על אבני המלון נכתבו דברי ר' יהודה ר' יוסי אמר על אבני מזבח נכתבו מאן דאמר על אבני המלון בכל יום ויום אומות העולם היו משלחין נוסרין ומשיאין את התורה שהיתה כתובה בשבעים לשון מ"ד על אבני המזבח לא לשעה היו ונגנון ועוד הוא מעשה נסים נתן הקב"ה בינה בלב כל אומה ואומה והשיאו את התורה שהיתה כתובה בע' לשון מ"ד על אבני המלון נכתבו נחמד ושרת אותם סביד אלא מן דאמר על אבני המזבח ונכתבו מאין ושדת סביד בין כל אבן ואבן.

ועל דברי זה נותחם גור דינם לבאר שרת. ואם תאמר תיפוק ליה דבשעת מתן תורה החזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלה ויל' דענש זה גידול הוא שלאחר שהיתה כתובה בידם ולא רצו ללמוד ומידו תימה האמר בפ"ק דמסכת ע"ז (ף ק) ע"ד ישי לזון פתחון פה אישמונו ויארבו כפי אומותינו רמי כניגית כישראל וכל זמן שיש לזון פתחון פה אין נחתם גור דינם. **לרבות** כנענים שבחוצה לארץ. תימה היאך קבלה לרחב שהרי היא היתה

מכנענים שבתוכה כדאיתא בספרי בפרישת בהלותך ומה אם מי שהיתה מעם שנאמר בו לא תהיה כל נשמה ועל שקירבה עצמה כך קירבה המקומו וארבו כפי אומותינו רמי כניגית כישראל (י) שנתגיירה ונסבה יהושע והבא משמע דכנענים שבתוכה לדברי הכל שאין מקבלין אותן ושמו על פי הדיבור היה ואמר לו שקוים שהתחילו המלחמה היו מקבלין שהרי כתיבת התורה על גבי האבנים היה קודם שהתחילו במלחמה ואפילו הכי לא היו מקבלין ואי היה היושבים חוץ לגבול ישראל כמו שפירש"י ואי היה מצינו למימר דאם היו חוזרין או בתשובה בשעה שכתבו את התורה אפילו כנענים שבתוכה היו מקבלין ואפילו לר' יהודה ולמען אשר לא ילמדו אתכם לעשות קאי נמי אשבעה אומות והכי משמע נמי לשון הספרי בפרישת שופטים וסוטרם למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ומלמד) שאם עושין תשובה אין נדרגין אין מקבלין אותן לא קתני אלא אין נדרגין משמע אותם שצוה הקב"ה לא תהיה כל נשמה אין נדרגין ולא נאמר לא תהיה כל נשמה אלא לאחר שהתחיל יהושע במלחמה שהרי יהושע שלח שלש פרסותאגאות הברזה להשלים ישלים להלחם ילחם אלמא אותן שהיו רוצין להשלים לא היה הורגן ויורגין לומר) אותן שהיו רוצין להשלים קודם שהתחילו במלחמה ראשונה ואף רחב קיבלה עליה קודם שהתחילו במלחמה ולא נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון אלא באותן כנענים שחוי' לגבולים אם מקבלים אותם לאחר מכן דרבי שמעון לא איצטרך למימר דאם למדת שאם חוזרין בתשובה מקבלין אותן אלא אכנענים שבחוצה לארץ ולאחר שהתחילו במלחמה שדינם כדון (שארן) אומות שמקבלין מן העולם:

מאן אמרין דאימריית, ומאן אתא עלך דאיפייסה.

וידך בעם שבועים איש חמשים אלף איש ר' אבהו ור' אלעזר, חד אמר: שבועים איש היו, וכל אחד ואחד שקול בחמשים אלף. וחד אמר: חמשים אלף היו, וכל אחד ואחד שקול לשבעים סנהדרין. ויהי כי צעדו נשאי ארון ה' ששה צעדים וזיבחה שור ומריא וכתבי "שבועה פרים ושבועה אילים"? אמר רב פפא בר שמואל: על כל פסיעה ופסיעה שור ומריא, על כל שש ושש פסיעות שבועה פרים ושבועה אילים. אמר ליה רב חסדא: אם כן, מילאת את כל ארץ ישראל במוות? אלא אמר רב חסדא: על כל שש ושש פסיעות שור ומריא, על כל ששה סדרים של שש פסיעות, שבועה פרים ושבועה אילים. כתיב

"בירדן וכתבי 'נכון'? אמר ר' יוחנן: בתחלה בירדן, ולבסוף נכון: נמצאת אהה אומר, שלשה מיני אבנים היו: אחד שהקים משה בארץ מואב, שנאמר: "בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר" ולחלו הוא אומר "וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת", ואתיא "באר" "באר". ואחד שהקים יהושע בתוך הירדן, שנאמר: "ישתים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן". ואחד שהקים בגלגל, שנאמר: "ואת שתים עשרה האבנים האלה אשר לקחו". תנו רבנן: מיצד כתבו ישראל את התורה? ר' יהודה אומר: על גבי אבנים פתובה, שנאמר: "וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת" ואחר כך סדו אותן בסיד. אמר לו ר' שמעון: לדרבידן היאך למדו אומות העולם תורה? אמר לו: בינה יתירה נתן בהם הקדוש ברוך הוא, ושיגרו נוסרין שלהן, וקיבלו את הסיד והשיאוה. ועל דבר זה נחתם גור דינם לבאר שחת, שהיה להן ללמד ולא למדו. ר' שמעון אומר: על גבי סיד פתובה, וכתבו להן למשה "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל וגו'", הא למדת שאם חוזרין בתשובה מקבלין אותן. אמר רבא בר שילא: מאי טעמא דרבי שמעון דכתיב "היו עמים משרפות שיד" על עסקי סיד. ור' יהודה, כי סיד, מה סיד אין לו תקנה אלא שריפה, אף אומות העולם אין להם תקנה אלא שריפה. כמאן אולא הא דתניא "ושבית שבי" לרבות כנענים שבחוצה לארץ, שאם חוזרין בתשובה מקבלין אותן? כמאן?

רש"י

מאן אמרין דאימריית. מי הכעיסך שבועתך ולא הצלת את עצמך מן השבועה, ועתה מי מפסידך בשנתפייסת לבא מאלוהי. וכתבי שבועה פרים ושבועה אילים. בדברי הימים, והכי רישיה דקרא, ויהי בעזור האלהים את הלוי נושאי ארון ברית ה', ויזבחו שבועה פרים ושבועה אילים: מלאה כל ארץ ישראל במוות. מן החיות, דעל כל פסיעה מובת כתיב בירדן, בדברי הימים כתיב והבאו עד גרן כידון וישלח

עזא וגו', ובשמואל כתיב גרן נכון: בתחלה. כשבא הארון שם נעשה להם ככידון והורג שיהרג עזא: ולבסוף. לאחר שנשתתה שם ששה חדשים בבית עובד אדום נעשה נכון שכהן את ביתו דכתיב (מלוא נ ו) ויגרר ה' את עובד אדום (אשתו ושמהנה בלתיקה) אשתו של עובד אדום ושמהנה בלתיקה ילדו ששה ששה בכרס אחד, ויהיו דכתיב פעלתי השמיני כי ברכו אלהי (מל"ט ט) וכתבי א"כ ששים ושנים לעובד אדום. ושמעתי בשם ר' מנחם בר' חלבון, גרן נכון הוא גרן ארונה היבוס, וא"כ הוא ה"ג. בתחלה נכון ולבסוף בירדן על שם המזבח שתולתו כנוי וסופו חרב, ובידון לשון שבר וירדן הוא כמו יראו עיניו בידו (לוי כ) נמצאת. סיפא דברייתא דלעיל הוא, אלא משום דתנא בה ועל דבר זה נגשש גזא אפקייה בכל הני שהקמדי משה בעבר הירדן צעירות מואב. ותנא דברייתא כי קאי בארץ כנען קרי עבר המוקד עבר הירדן, וכי קאי בערבות מואב או בשאר המפקעות קרי ארץ כנען עבר הירדן והוא עבר המערבי: בגלגל.

לאחר שבנו מתן המזבח בהר עיבל קפלום והביאים לגלגל וקבעו שם: מיצד כתבו. על המזבח בהר עיבל: היאך למדו אומות העולם. העתיקות תורה, הלא לא נצטוו לכתבה בשבעים לשון אלא לבא וללמדה כל הרוצה, שלא יתא פתרון פה לאותם האמות לומר לא היה לנו מתיבן ללמדה: נוסרין שלהן. סופרים שלהם, והם קורין אותן נוסרין: והשיאוה. והעתיקות: כלומר נטלוה משם ע"י העתיקות: וכתבו למשה. בסוף הדף למען אשר לא ילמדו עוד וגו'. לעיל מניח כתיב כי החרם תחרימם, ודבר זה כתבו למשה להודיע לשבועה אמות יהושבים חוץ מגבול ישראל שלא נצטוו להחרימם, אלא אותן שבתוך גבולם נצטוו להחרימם כדי שלא ילמדו ויחזקו מעשיהם המוקדשין, אבל אתם היושבים חוצה לה אם אתם חוזרין בתשובה נקבל אתכם, ושבתיקה אין מקבלין שמחמת יראת עושי, ודי' לה בדיקא בתוספתא (פ"ח) אם אתם חוזרין ככם אנו מקבלים אתכם: מ"ב פ"ד ר"ש. דאמר על גבי סיד פתובה: על עסקי סיד. שהתורה נכתבה עליו ודיקתה לגלגל לפניהם ולא למדוה: אלא שריפה. גיהנם. שכל זמן שאין מתגיירין והם קרויין עמים אין חלקם אלא משרפות הסידי: ח"ג ושבית שביו לרבות כנענים שבחוצה לארץ. ודיקא בתו' כתיב, כי תצא למלחמה מארץ לחוצה לארץ. והכי תנא בספרי, כי תצא למלחמה במלחמת הרשות הכתוב מדבר, דכי תצא משמע בשתעלה על דעתך לצאת. ושבית שביו, לרבות כנענים שבחוצה, בא הכתוב להחרימם כנענים שבחוצה לארץ ולקיים מהם יפת תאר שלא יהיו ככלל לא תהיה כל נשמה. דהאי ושבית קרא יתרא הוא:

כמאן

כמאן

ביאורים למסכת סוטה דף לה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מוכן המאור"

44 בהר עיבל, הוא אומר וכתבת עליהן ועל האבנים את כל דברי
 45 התורה הזאת באר היטב וגו', ואתיא - נלמד בגזירה שוה, 'באר'
 46 'באר', כשם שלגבי 'באר' שבפרשת כי תבא. בענין האבנים שצוה
 47 משה להקים בהר עיבל, מוזכר שם הקמת אבנים, כך לגבי 'באר'
 48 שבתחילת ספר דברים, שהיה בארץ מואב היה שם הקמת אבנים.
 49 ואחד שהקים יהושע בתוך הירדן, שנאמר "ושתים עשרה אבנים
 50 הקים יהושע בתוך הירדן תחת מצב רגלי הכהנים נשאי ארון
 51 הברית". ואחד שהקים יהושע בגלגל מאבני המזבח שבנו בהר
 52 עיבל, שנאמר "ואת שתים עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן
 53 הירדן הקים יהושע בגלגל וגו'".
 54 תנו רבנן, כיצד כתבו ישראל את התורה על המזבח בהר עיבל,
 55 רבי יהודה אומר, על גבי אבנים כתבוהו, שנאמר "וכתבת על
 56 האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב וגו'", ואחר כך
 57 סדו אותן בסיד. שנאמר "והקמת לך אבנים גדולות ושדת אותם
 58 בשיד". אמר לו רבי שמעון לרבי יהודה, לך בריך שסדו בסיד על
 59 הכתב, היאך למדו אומות של אותו הזמן את התורה, ואיך
 60 יקראוה שלא יהיה פתחון פה להם לומר לא היה לנו מהיכן ללומדה.
 61 אמר לו רבי יהודה לרבי שמעון, בינה ותינה נתן פהם הקדוש
 62 ברוך הוא לאומות, ושיירו נוטריין - סופרים שקחו, וקילפו את
 63 הסיד והשיאות - והעתיקהו, ועל דבר זה נתתם גזר דינם של
 64 האומות לרדת לבאר שחת, שהיה להן ללמד ולא למדו. כך ענה
 65 רבי יהודה לרבי שמעון. אך רבי שמעון חולק ואומר, על גבי סיד
 66 מלכתחלה כתבוהו, ולא ממש על גבי האבנים, וכתבו להן עבור
 67 אלה משבעה האומות שישבו מחוץ לגבול ישראל למטה בסוף הדף
 68 "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם אשר עשו
 69 לאלהיהם וגו'". ומדייקת הגמרא, הא למדתה, שאם היו האומות
 70 שמחוץ לגבול ישראל חוזרין בתשובה, היו מקבלין אותן, שלא
 71 נצטוונו להחרים אלא אותן שבתוך גבול ישראל כדי שלא ילמדונו
 72 ממעשיהם הרעים, ואף אם ישבו בתשובה זהו רק מיראה.
 73 אמר רבא בר שילא, מאי מעמא דרבי שמעון שאמר שכתבוהו על
 74 גבי סיד, דכתיב 'והיו עמים משרפות סיד', ודורשים, 'זהו עמים
 75 משרפות' שנגזר דין העמים להשרף בגיהנם, על עסקי 'סיד', שהיתה
 76 התורה כתובה על גבי סיד וגליה לפניהם ולא למדוהו. ורבי יהודה
 77 לומד מן הפסוק הזה, כי סיד - כמו סיד, מה סיד אין לו תקנה אלא
 78 שריפה, אף אותם הפותים אין להם תקנה אלא שריפה בגיהנם,
 79 כל זמן שאינם מתגיירים ממש, אך חזרתם בתשובה בעודם גויים
 80 אינה מועילה, שגם על העומדים חוץ לגבולין נאמר 'לא תחיה כל
 81 נשמה'.
 82 שואלת הגמרא, במאן אולא הא דתניא - כמי הולכת הבריייתא
 83 דלהלן, שנאמר 'כי תצא למלחמה על אויביך וגו' ושבת שבי
 84 וראית שבביה אשת יפת תואר', ודורשים, לרבות פנענים שפוזרה
 85 לארץ, שנהג בהם דין אשת יפת תואר, שאם חוזרין בתשובה
 86 מקבלין אותן, ולא נאמר עליהם 'לא תחיה כל נשמה',

1 מאן אמרין (להא) דאימריית - מי הכעיסך כשכעסת ולא הצלת
 2 את עצמך מן השבייה, ומאן אתא עלך דאיפייסת - ועתה מי
 3 מפייסך כשנתפייסת לבוא מאלריך. והיתה אמירה זו דרך לזולזל
 4 כביכול למה נתן ה' בידי פלשתים את הארון כשנלחמנו נגדם, ועתה
 5 לפתע שחררו ללא מאמץ מצידנו.
 6 והמשך הפסוק שם בהכאת אנשי בית שמש על חטאם, "וידך פעם
 7 שבעים איש וקמשים אלה איש", ויש כאן לשון סותרת 'שבעים
 8 איש' או 'חמישים אלה איש'. ובביאור הפסוק נחלקו אמוראים, רבי
 9 אבהו ורבי אלעזר. חד אמר, באמת המתים במגפה שבעים איש
 10 היו, ומה שכתוב 'חמישים אלה איש' הוא משום וכל אחד ואחד
 11 שקול כתמשים אלה. וחד אמר, באמת המתים במגפה חמישים
 12 אלה איש היו, ומה שכתוב 'שבעים איש' הוא משום וכל אחד ואחד
 13 שקול כשבעים סנהדרין.
 14 וחזרת הגמרא לפרשת עזרא, אחרי מעשה עזרא, הכניס דוד את
 15 הארון לבית עובד אדום הגתי שלשה חדשים, ואחר כך העלתו
 16 לאהל קבע בעיר דוד בשמחה גדולה מאד. שואלת הגמרא, בספר
 17 שמואל נאמר "ויהי כי יצרו נושאי ארון ה' ששה צעדים, ויזבח
 18 שור ומריא", וכתוב בספר דברי הימים, שגם שם מופיע ענין זה,
 19 "יהי בעזר האלהים את הלויים נושאי ארון ברית ה', ויזבחו שבעה
 20 פרים ושבעה אילים". הרי לנו סתירה, האם זבחו שור ומריא. או
 21 שבעה פרים ושבעה אילים.
 22 מתרצת הגמרא, אמר רב פפא בר שמואל, על כל פסיעה ופסיעה
 23 שהתקדמו עם הארון, זבחו שור ומריא, ועל כל שש פסיעות
 24 שהתקדמו, זבחו שבעה פרים ושבעה אילים. שואלת הגמרא, אמר
 25 ליה רב חסדא לרב פפא, אם בן שהקריבו על כל פסיעה ופסיעה,
 26 מילאת את כל ארץ ישראל במות - מזבחות, שעל כל פסיעה
 27 ופסיעה עשו מזבח. מתרצת הגמרא, אלא אמר רב חסדא, על כל
 28 שש ושש פסיעות שהתקדמו, זבחו שור ומריא, ועל כל ששה
 29 סדרים של שש פסיעות שהתקדמו, זבחו שבעה פרים ושבעה
 30 אילים.
 31 שואלת הגמרא, כתיב בפסוק בדברי הימים במעשה עזרא "ויבאו עד
 32 גורן בידון וישלח עזרא וגו'", וכתוב בפסוק בשמואל במעשה עזרא
 33 "ויבאו עד גורן נבון וישלח עזרא". ואם כן יש סתירה מה שם המקום,
 34 גורן 'בידון' או גורן 'נבון'. מתרצת הגמרא, אמר רבי יוחנן, בתחלה
 35 נקרא שמו 'בידון', לרמו שנתקע בהם ככידון שהרג את עזרא,
 36 וליבסוף לאחר ששהה שלשה חדשים בבית עובד אדום הגתי, נקרא
 37 שמו 'נבון', שהכין את ביתו, כמו שמבאר בבבאי ובבז"ל כל הברכות
 38 שבאו עליו.
 39 כעת חזרת הגמרא לסוגיית בקיעת הירדן ומעבר בני ישראל בו,
 40 שעסקנו לעיל. ממשכיה הבריייתא דלעיל, נמצאת אתה אומר,
 41 שלשה מיני אבנים היו, אחד שהקים משה בארץ מואב, שנאמר
 42 בתחילת ספר דברים "בעבר הירדן בארץ מואב האיל משה באר
 43 את התורה הזאת וגו'", ויהלן בפרשת כי תבא, לגבי הקמת האבנים

ביאורים למסכת סוטה דף לו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מוכן המאור"

40 הצרעה, וזקקה בהן באיבים מרה לעברו המערבי של הירדן,
 41 וסימנה ענינה מלמעלה, וסידתה מלמטה, שנאמר "ואנכי
 42 השמירתי את האמורי מפניהם אשר פגזוה ארזים נהו וחסון
 43 הוא באלונים ואשמיד פרוי מבעל ויששיו מתחת וגו'", אך לא
 44 נכנסה לארץ כנען. עוד מתרצת הגמרא, רב פפא אמר, שתי
 45 צרעות הווא, חדא דמשה, כמו שכתוב 'ושלחתי את הצרעה/
 46 וחדא דיהושע, צרעה דמשה לא עבר, וצרעה דיהושע עבר.
 47 שנינו במשנה, ששה שבטים עלו לראש הר גריזים, וששה שבטים
 48 עלו לראש הר עיבל כו', וכפי שנאמר בתורה 'אלה יעמדו לברך את
 49 העם על הר גריזים בעברכם את הירדן, שמעון ולוי יהודה ויששכר
 50 ויוסף ובנימין. ואלה יעמדו על הקלה בהר עיבל, ראובן גד ואשר
 51 וחובל דן ונפתלי'. בספר יהושע מסופר שבני ישראל קיימו מצוה זו,
 52 וכך נאמר שם, 'ויכל ישראל זקניו ושוטרים ושופטיו עומדים מזה
 53 ומזה לארון נגד הכהנים הלויים נושאי ארון ברית ה' כגר כאזרח,
 54 חציו אל מול הר גריזים, וזחציו אל מול הר עיבל, כאשר צוה משה
 55 עבד ה' לברך את העם ישראל בראשונה".
 56 שואלת הגמרא מאי ה'הציו' - למה נאמר 'וזחציו אל מול הר
 57 עיבל, ביד' הידיעה, משמעו החצי המיוחד, או החצי הידוע
 58 שהוזכר כבר במקום אחר. מפרשת הגמרא אמר רב פהנא, בדרך
 59 כסדר זה שחלוקין שבטי ישראל פאן בברכות וקלות, אלו בהר
 60 גריזים ואלו בהר עיבל, כך חלוקין שמות שבטי ישראל, בסדר
 61 כתיבתן פאכני אפוד - שהיו קבועים על כתפות האפוד שני אבני
 62 שהם, ועליהם כתובים שמות שבטי ישראל, ששה משמותם על
 63 האבן האחת, וששה על השנית. והוה מה שנאמר 'וזחציו, כלומר,
 64 אותו החצי משבטי ישראל, החקוק באחת מן האבנים שבאפוד.
 65 יוצא לדברי רב כהנא, שסדר כתיבתן על אבני האפוד היה כך,
 66 שמעון לוי יהודה יששכר יוסף ובנימין באחת, ראובן גד אשר זבולן
 67 דן ונפתלי בשניה, מקשה הגמרא, מיתבי, שתי אבנים טובות היו
 68 לו לכתן גדול על פתיפו, אחת מכאן, ואחת מכאן, ושמות
 69 שנים עשר שבטים כתוב עליהם, ששה על אבן זו, וששה על
 70 אבן זו, שנאמר 'ששה משמותם על האבן האחת ואת שמות
 71 הששה הנותרים, על האבן השנית כתולדותם וגו'', יש לנו ללמוד
 72 ממה שנאמר 'כתולדותם' רק באבן השנית, שבשניה נכתבו
 73 כתולדותם - כסדר שנולדו, גד אשר יששכר זבולן יוסף בנימין, ולא
 74 באבן הראשונה כתולדותם, מפני שהיה תולדותם - נכתב בה
 75 ראשון, אף שהיה רביעי לסדר תולדותם, ואחריו, ראובן שמעון לוי
 76 דן נפתלי, כסדר ליתרם, והמשים אותיות היו סך כל האותיות של
 77 שמות השבטים, עשרים וחמש על אבן זו, ועשרים וחמש על אבן
 78 זו. רבי חנינא בן גמליאל אומר,

1 ומבארת הגמרא, פמאן - כמי הולכת הברייתא הזו שאם יחזור
 2 אומות העולם שבחוצה לארץ בתשובה, יקבלום. רבי שמעון
 3 שאמר לעיל שכתבו להם שיחזרו בתשובה ויקבלום, ולמדנו מדבריו
 4 'הא למדת שאם היו חוזרין בתשובה היו מקבלין אותן'.
 5 ממשכה הברייתא, בא וראה כמה נסים נעשו באותו היום שעברו
 6 ישראל את הירדן. נס ראשון, עברו ישראל את הירדן בחרבה. נס
 7 שני, ובאו בקפיצת הדרך לחר גריזים ולהר עיבל יתר מששים מיל.
 8 נס שלישי, ואין כל ברה יכולה לעמוד בפניהם. נס רביעי, וכל
 9 העומד בפניהם מיד נתרו - יוצאים צרכו על כרחו, שנאמר "את
 10 איתתי אשלח לפניך והמותי את כל העם אשר תבא בהם וגו'"
 11 ופירוש 'המותי' מלשון מדומה ועירבוב הגוף ומה שכתוב. 'ואמר
 12 בשירת הים "תפול עליהם איתמה ופחד וגו' עד יעבור עמך ה' עד
 13 יעבור עם זו קנית", ודורשים, 'עד יעבר עמך ה' זו ביאה ראשונה
 14 - כשעלו ישראל ממצרים בימי יהושע, 'עד יעבר עם זו קנית' זו
 15 ביאה שנית - כשעלו ישראל מהגולה בימי עזרא, אם כן רואים
 16 שהשווה ביאה ראשונה וביאה שניה, אמר מעתה ראויין היו
 17 ישראל לעשות להם גם כביאה שניה כביאה ראשונה, שיעלו
 18 בורע נטויה ולא ישתעבדו לאומות, אלא שגרים החטא של עם
 19 ישראל בימי בית המקדש הראשון ונגזר עליהם שלא יעלו אלא
 20 בראש כורש. נס חמישי, ואחר כך הביאו את האבנים שהיו
 21 גדולות ארבעים סאה, ובנו את המזבח, וסודוה בסוד, הכל
 22 כמבואר לעיל וכפי שנצטוו בתורה. נס ששי, וכתבו עליהם את כל
 23 דברי התורה בשבעים לשון, שנאמר "וכתבת על האבנים את כל
 24 דברי התורה הזאת באר היטב". ונס שביעי, שבאותו יום הספיקו
 25 והעלו עולות ושלימים, ואכלו ושתו ושמחו כמו שנצטוו, וברכו
 26 וקילו כמבואר לעיל במשנה, וקפילו את האבנים - קילפו את
 27 הסיד מעל האבנים, וכאו וחזרו באותו יום ולנו - וישנו בגלגל,
 28 שנאמר "הכין שנים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם
 29 והנחתם אותם פמלון", ומבארת הברייתא, יכול בכל מלון ומלון
 30 - הייתי חושב שלקחו איתם את האבנים לכל מקום שהלכו, תלמוד
 31 לומר בהמשך הפסוק שם 'אשר תלינו בו היללה, דווקא למקום
 32 שישנו בו באותו היללה, והיכן ישנו, וכתוב 'ואת שתיים עשרה
 33 האבנים האלה אשר לקחו זו הירדן הקים יהושע בגלגל וגו'".
 34 הברייתא מביאה עוד דבר שאירע לעם ישראל בכניסתם לארץ
 35 כנען. הנא, צרעה שגירשה האיובים בפניהם בימי משה, וכדלהלן,
 36 לא עברה עמם את הירדן לארץ כנען. מקשה הגמרא, ולא עברה
 37 עמם הצרעה את הירדן, בתמיחה, והא פתיב 'ושלחתי את הצרעה
 38 לפניך וגרשה את החיו את הכנעני ואת החתי מלפניך'. מתרצת
 39 הגמרא, אמר רבי שמעון בן לקיש, על שפת הירדן המזרחי עמדה

המשך ביאור למס' סוטה ליום חמישה ושלושים יום לעומר עמ' א

14 רבן יודעין אותו, דכתיב 'ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש
 15 עליהם בכתף ישא וגו'', שבני קהת נושאים את הארון והשלחן
 16 והמנורה ומזבח הזהב) בכתף, ולא נתן להם משה עגלות, ואיהו
 17 אתייה בעגלתא - וידוד הביא את הארון בעגלה.
 18 וכיון שדברנו על הקפדה בשמירה על הארון, מביאה הגמרא
 19 ממעשה הבאת הארון מפלשתים על ידי הפרות, בזמן שמואל
 20 הנביא, שם כתוב 'ונף פאנשי בית שמש כי ראו פארון ה' ויך בעם
 21 שבעים איש חמשים אלף איש', ומבארת הגמרא, משום ד'ראו' -
 22 בגלל שרק הסתכלו על הארון, נענשו ב'ויף' (אלהים) באנשי בית
 23 שמש. אלא, מבארת הגמרא, רבי אבהו ורבי אלעזר נחלקו על מה
 24 היה עונשם של אנשי בית שמש, חד אמר קוצרין ומשתתוים היו
 25 - שלא הפסיקו מלאכתם כשראו את הארון מגיע, וחד אמר מילי
 26 נמי אמור - הם אף דיברו שלא כהוגן,

1 שאופין על פני גחלים. שואלת הגמרא, אלא מעתה לפי הביאור
 2 לעיל על 'יחרי', כל היכא דכתיב 'יחרי' הכי נמי - כל מקום
 3 שכתוב 'יחרי' גם כן תפרש שנשתנו פניו כוררה'. מתרצת הגמרא,
 4 הים - בשאר מקומות בתנ"ך כתיב 'יחרי אף', הכא לא כתיב
 5 'אף'.
 6 עוד מענין מעשה עזרא, דרש רבא, מפני מה נענש דוד - בכך שמת
 7 עזרא על ידו, ומבאר רבא, מפני שקרא לדברי תורה ומירדות,
 8 שנאמר 'ומירות היו לי חקך בבית מגורי', פירוש, כשברחתי
 9 מארובי ויגרתני מהם, השתעשעתי בחוקך כומירות. אמר לו הקדוש
 10 ברוך הוא לדוד, דברי תורה שכתוב בהן 'התעיה ענייך בו
 11 ואיננו' - שאדם רק סותם עינו בהיסח הדעת מלהסתכל בהם מיד
 12 אינם, אתה קורא אותן ומירדות, בתמיחה, שהומירות הוא בפי אדם
 13 רק לפי שעה, לכן הריני מבשילך בדרך שאפילו תינוקות של בית

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לו עמוד ב

תוספות

רשי"ר

לעשות

1 צרכיו. נראה משום דהוציאו בלשון ביאה ויבא הביתה קא דייק נמי דלעשות
2 צרכיו נכנס: **כאותה** שעה באתה דיוקנו של אביו. כתב רבינו משה הדרשו
3 ואין איש מאנשי הבית (שם בבית דמשמע דוקא מאנשי הבית) לא יהה שם מבלי דאיש אתר
4 שלא מאנשי הבית כלומר חלקו ומפולג מתורת אנשי הבית היה שם עוהו דמות דיוקנו של
5 אביו ותמימה קצת מנלן דנראית לו בחלוך ושמא
6 מדכתיב בבית דמשמע בבית לאאובל בחלוך היה:
7 **איתשיל** נמי אדידך ואע"ג דלא ניהא ליה.
8 ותימה הלא לא היה יכול לישאל על נדרו כי אם
9 מידעתו של פרעה כמו שהוא מעשה דצדקיהו
10 ובנוכדנבר דמיתר התם מידו מהכא משמע דהיה
11 בפניו דאמר בר' ב' אלעזר בנדרים (ק"פ סוה) המודר
12 הגאה מחברו אין מתירין לו אלא בפניו פי' בפניו
13 ואפילו בעל כרחו ומיהו תימה לומר דהנודר על
14 דעת חבירו מתירים לו שלא מדעת חבירו ושמא
15 אוקמיה במלתא דגויזום בעלמא שגויזום כך מיהו
16 לא היה יכול לישאל עליו אי לא ניהא ליה
17 לפרעה:

לא בדרך שחלוקין בחופש הפקודים, חלוקין באבני
אפור, אלא בדרך שחלוקין בחופש שני. ביצד? בני
לאה פסידין, בני רחל, אחד מפאן ואחד מפאן, ובני
שפחות באמצע. ואלא מאי אני מקיים "פתולדותם"?
בשמותן שקרא להן אביהן ולא בשמות שקרא
להן משה. "ראובן", ולא "ראובני", "שמעון", ולא
"שמעוני", "דן" ולא "הדני", "גד" ולא "הגדרי". תיובתא
דרב כהנא תיובתא! ואלא מאי "החציני"? תנא: חציני
של מול הר גריזים מרובה מחציני של הר עיבל, מפני
שלוני למטה. אדרבה! מפני שלוני למטה בצרי להו!
הכי קאמר: אף על פי שלוני למטה, בני יוסף עמהם.
שנאמר: "וידברו בני יוסף את יהושע לאמור מודע נתתה לי נחלה גזרל אחד ואחד והכל אחד ואני
עם רב... ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עליה לך היתערה". אמר להן: לכו והחבאו
עצמכם ביערים, שלא תשלוט בככם עון הרע. אמרו ליה, ורעיה דיוסף לא שלמא ביה עינא
בישא, דכתיב: "בן פרת יוסף בן פרת עלי עין" ואמר ר' אבהו: אל תהו קורא "עלי עין" אלא
"עולי עין". ר' יוסי בר' חנינא אמר: מהכא "וידגו לרב בקרב הארץ" מה דיגים שפיכים, מים מכסין
עליהן ואין העין שולטת בהן, אף ורעו של יוסף אין העין שולטת בהן. הני חמשים אותיות,
חמשים נכי חדא הויין! אמר ר' יצחק: יוסף, הוסיפו לו אות אחת, שנאמר: "עדות ביהוסף שמו
בצאתו על ארץ מצרים". מתקין לה רב נחמן בר יצחק: "פתולדותם" בעיניו? אלא, כל התורה
פולח "בגמיון" כתיב, והכא "בגמיון" שלם, בדרכתיב: "ואביו קרא לו בגמיון". אמר רב חנא בר
ביונא אמר ר' שמעון חסידא: יוסף שקודש שם שמים בסתר, הוסיפו עליו אות אחת מושמו של
הקודש ברוך הוא, יהודה שקודש שם שמים בפרכסאי, נקרא פולו על שמו של הקודש ברוך
הוא. יוסף, מאי היא? דכתיב "ויהי כהיום הזה ויבא ה' ויבא ה' פיתתה לעשות מלאכתו" אמר ר' יוחנן:
מלמד ששניהם לדרב עבירה נתפוונו. "ויבא ה' פיתתה לעשות מלאכתו" רב ושמאאל; חד אמר:
לעשות מלאכתו ממש, וחד אמר: לעשות צרכיו נכנס. "ואין איש מאנשי הבית" אפשר בית
גדול כביתו של אותו רשע, לא היה בו איש? תנא דבי ר' שמעון: אותו היום יום הגם היה,
והלכו פולן לבית עבודה זרה שלמה, והיא אמרה להן חוליה היא, אמרה: אין לי יום שנוקב לי
יוסף כיום הזה. "ותתפשהו בבגוד לאמר וגו'". באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראהתה לו
בחלוך, אמר לו: יוסף! עתידין אחיד שיתכבו על אבני אפור ואתה ביניהם, רוצניך שימחה שמך
מביניהם, ותקרא רועה וזונת? דכתיב "ורעה וזונת יאבד הון", מיד "ותשב פאתן קשתו" אמר
ר' יוחנן משום ר' מאיר: ששבה קשתו לאתנו, "ויפזו רעו ידיו" נעץ ידיו פקרקע ויצאה שכבת
ורעו מפי ציפורי ידיו. "מיד אביר יעקב" מי גרם לו שיתקק על אבני אפור? אלא אביר יעקב.
משום רעה אכן ישראל ממש, זכה ונעשה רועה שנאמר: "רעה ישראל תאזינה נהג בצאן
יוסף". תניא היה ראוי יוסף לצאת ממנו שנים עשר שבטים בדרך שצאו מעקב אביו, שנאמר:
"אלה תלדות יעקב יוסף" אלא שצא שכבת ורעו מפי ציפורי ידיו, ואף על פי כן יצאו מבגמיון אחיו, וכולן נקראו על שמו שנאמר
"ובני בגמיון גלע וכבר ואשב"ל" גלע" שנבלע בין האומות, "וכבר" בכור לאמו היה, "ואשב"ל" ששבאו אל, "גרא" שגר באכסוניות,
"וינעמן" שנעים ביותר, "אחי וראש" אחי הוא וראש הוא, "מפים וחסים" הוא לא ראה בחופתו, ואני לא ראיתי בחופתו, "וארד" שרד
לכין אומות העולם. איכא דאמרי: "וארד" שפניו דומין לוורד. אמר ר' תינא בר אבא אמר ר' יוחנן: בשעה שאמר לו פרעה ליוסף
"ובלעדך לא ירים איש את ידו", אמרו איצטגוני פרעה: עבד שלקחו רבו פעשים כסף, תמשילתו עלינו? אמר להן: גנני מלכות אני
רוצה בו, אמרו לו: אם כן, יהא יודע שבכעים לשון! בא גבראל ולימדו שכעים לשון. לא הוה קגמר, הוסיף לו אות אחת מושמו של
הקודש ברוך הוא ולמד, שנאמר: "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא דעתי אשמע" ולמחר כל לישא דאישתעי
פרעה בהדיה, אהרר ליה. אישתעי איהו בלשון הקדש, לא הוה קא דע מאי הוה אמר. אמר ליה, אנגרי. אנגריה, ולא גמר. אמר
ליה, אישתבע לי דלא מגלית, אישתבע לו. פי אמר ליה "אבי השביעני לאמר" אמר ליה: זיל איתשיל אשבענתך. אמר ליה: ואיתשיל
נמי אדידך, ואף על גב דלא ניהא ליה. אמר ליה: "עלה וקבר את אבירך באשר השביעך". יהודה, מאי היא? דתניא, הוה ר' מאיר
אומר: בשעמדו ישראל על הים היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר: אני יורד תחלה לים, וזה אומר: אני יורד תחלה לים, קפץ

1 לא בדרך שחלוקין בחופש הפקודים. כלומר לא בדרך שסודרים בתום הפקודים הוא ספר
2 ודבר, שנסדרו בראשו אלה שמות האנשים אשר יעמדו וגו' (מקנ"ג ח"א) בחמש שני. בתחלת
3 ואלה שמות. ראובן שמעון לוי ויהודה ויששכר ויובול ובלת מחן. בשניה בנימין דן
4 ונפתלי גד ואשר ויוסף א"ב פה תל" בתולדותם. והואיל ולא בדרך ליתרן נסדרה תיובתא
5 דרב כהנא. דלכלי עלמא אין זה סדר הר גריזים
6 והר עיבל. דאלו סדר הר גריזים שמעון ולוי
7 ויהודה ויששכר ויוסף ובנימין, והר עיבל ראובן
8 גד ואשר ויובול דן ונפתלי: מרבה מחציני בו.
9 והנה דקאמר והחציני בני מול הר עיבל, החציני
10 ממש שפתיחיה: מפני שלוני למטה. זקני בקנה
11 ולזיה היו עם הארון בין שני ההרים כדלקמיהן: כל
12 שכן דקצרי להו. חציני של הר גריזים, ששרי שבת
13 לוי מן הנה: אלא הכי קאמר, אע"ג ששבט לוי
14 למטה. אפי' חציני של הר גריזים מרבה. מפני
15 שיוסף עמין ומרין היה: וידברו בני יוסף וגו'
16 סופו דקרא ואני עם רב אשר עד בה פרכיני ה':
17 עולי עין. עולי על העין ואין העין עולה עליהם:
18 וידעו לר. כן ברוך יעקב למנשה ואפרים: צדי
19 תדא הוי. אאכן השניה קאי: בתולדותם בעיני.
20 כשמות אשר קרא לום אביהם: בפר. שנתחד
21 עם הערה והעמיד על עצמו וקבש את יציה:
22 יהודה שקדש שם שמים בפרכסאי. על דהם
23 כדלקמיהן נקרא כלל שם כן איבדעו אותיות כלול
24 בשמו של יהודה: לדרב עבירה. והאי מלאכתו
25 תשמישו מלאכתו ממש. מלאכה: צרכיו.
26 תשמישו: יאבד הון. שם טוב שהיה יקר מכל הון:
27 קשתו. שכבת ורעו. על שם שירד בחץ ויפזו.
28 לשון ופזו: שהו"ן והקד"ו מתחלפין. כמו נעקת
29 צעקת: שניעין אצבעותיהן בפרעה. ושומר עליון
30 כוד שיתוסר וישרד בצערו ויגבור חקו יציה:
31 מייד אפיריותי של יעקב. משם זכה להיות רועה,
32 ומשם זכה להיות באבן מאבני ישראל: רועה
33 ישראל האיניה. כלפי שכינה נאמר: נוהג בצאן
34 יוסף. קרי בצאן יוסף המנהיגים בצאנו של יוסף,
35 אלקמא מקירו ישראל צאנו של יוסף והוא
36 דרועה: אלה תלדות יעקב יוסף. תולדות שצאנו
37 מעקב בגודן ראו לצאת מיוסף: ואף על פי כן
38 יצאו מבגמיון אחיו. אותן עשרה שפחתו מיוסף
39 בעשר אצבעותיהן: שר באכסניא. בארץ נכריה:
40 כספים מפורש במדרש רבי תנחומא: שהיה פוי
41 כפי יעקב איבנו בהלכות שקבל משם ועבר
42 אצבעוניות. חקמים ודוים בכוכבים וצדיקים
43 בהקמת המזלות: נגני מלכות. נגני מלכות
44 בהקמה בגודן ופי: עדות ביהוסף שמו. סיפיה
45 דקרא שפת לא דעתי אשמע: איתשיל
46 אשבענתך. השאל לחקמים שיתורה לך:
אושפיכן

35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46

35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46

35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46

ביאורים למסכת סוטה דף לו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

57 בשני יודין, בדכתיב 'ואביו קרא לו בנימין', וזה משלים מספר
58 האותיות לעשרים וחמש.
59 אמר רב הונא בר גינאי, אמר רבי שמעון חסידא, יוסף שקידש
60 שם שמים בפתר במעשה אשת פוטיפר, שתייחד עם הערה בטהר,
61 ועמד בעצמו, וכבש את יצרו, הוסיפו עליו אות אחת אות ה',
62 שהיא אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, לכך נקרא 'יהוסף'.
63 והודה, שקידש שם שמים בפתרסויא, על ים סוף, כפי שיתבאר
64 להלן, נקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא, שהשם בן
65 ארבעה אותיות כלול כולו בשמו.
66 מבאר הגמרא, יוסף מאי היא - מהו קידוש השם שהיה בו,
67 דכתיב 'ויהי כהיום הוה, ויבא תפילה לעשות מלאכתו', אמר
68 רבי יוחנן, מלמד ששניהם לדבר עבירה נתבוננו - שאף יוסף חשב
69 בתחילה לעבור עמה עבירה, וימלאכהו הכוונה לתשמיש. ויבא
70 התורה לעשות מלאכהו, נחלקו בביאורו רב ושמואל, חד אמר,
71 לעשות מלאכהו ממש, וחד אמר, לעשות צרכיו - תשמיש כנגדם.
72 'ואין איש מאנשי הבית שם בבית וגו'', וכי אפשר שביד גדול
73 קביתו של אותו רשע - פוטיפר, שהיה שר גדול, לא היה בו איש.
74 תנא דבי רבי ישמעאל, אותו היום, יום חנם היה, והלכו כולן
75 לבית עבודת כוכבים שלהם, והיא אמרה להן, הוללה היא, ואינה
76 יכולה לילך עמהם, אמרה, אין לי יום שניזקק לי יוסף לתשמיש
77 כיום הזה. ויתפשטו בנגדו לאמר וגו', באותה שעה, באתה
78 דיוקנה - צורת פניו של אביו יעקב, ונראתה לו בחלון, אמר לו,
79 יוסף, עתידין אחיד שיפתנו ואל אבני אפוד, ואתה בניניהם, וכי
80 רצונה שימחה שמך בניניהם, ותקרא רועה זונות, דכתיב 'רועה
81 זונות, ואבד הין' - שם טוב, שהוא יקר מכל חוק. מיד, ויתשב
82 כאיש קשתו, אמר רבי יוחנן, משום רבי מאיר, שישב קשתו
83 - שכבת זרעו, שהיא יורה כחץ מקשת, לאיתנו - למקומו
84 כבראשונה. ומבאר הגמרא את המשך הפסוק, 'ויפוזו - ויפוצו,
85 מלשון נפיצה ושפיכה, שהיין והצד"י מתחלפין, ורע"י דיו', מלמד
86 שנעץ דיוו בקרקע, ונשען עליהם, בכדי שיתיסר, ויהא טרוד
87 בצערו, ועל ידי זה יעבור תוקף יצרו, ויצאה שכבת זרעו מבין
88 ציפורני דיוו. בהמשך הפסוק כתוב, 'מידי אביר יעקב', פירושו, מי
89 גרם לו שיחקק על אבני אפוד, אלא אביר יעקב - מאבירותו
90 וחוקו של יעקב, שנראתה לו דמות דיוקנה, ומחמת זה נמנע מחטא.
91 'משם רועה אבן ישראל', מפרשת הגמרא. 'משם רועה' משם זה,
92 ונעשה רועה של ישראל, שנאמר 'רועה ישראל - הקב"ה, שהוא
93 רועה ישראל האוירה, נוהג בצאן את יוסף ויש לדרוש פסוק זה,
94 כאלו קוראים תיבות 'כצאן יוסף' מחוברים, כלומר, ישראל
95 הנוהגים עצמן כצאנו של יוסף, כשהיה מכלכלם במצרים, הרי
96 שיוסף הוא הרועה, ומסיים הפסוק 'אבן ישראל' משמש זכה גם
97 להיות באבן מאבני ישראל.

1 לא בדרך שהלוקין בחומש הפקודים, שסודרין שם שמות נשיאי
2 ישראל, אשר יעמדו עם משה ואהרן לפקוד את ישראל, ושם הסדר
3 הוא כך, ראובן שמעון יהודה יששכר זבולן יוסף בנימין דן אשר גד
4 נפתלי, כך הלוקין באבני אפוד, אלא, בדרך שהלוקין בחומש שני
5 - ספר שמות, בתחילתו, ומפרשת הברייתא ביצי, בני לאה בסיידין
6 - סדר שנולדה, על אבן אחת, בני רחל אחד מלבן ואחד מלבן,
7 ובני שפחות באמצע - בנימין בתחילה, ויוסף בסוף, ובני השפחות,
8 שהם דן נפתלי גד ואשר, באמצע, כפי הסדר שכתוב בתחלת ספר
9 שמות, על האבן השנייה, והסדר הוא כך, ראובן שמעון לוי יהודה
10 יששכר וזבולן באחת, בנימין דן נפתלי גד אשר יוסף בשנייה, ואלא
11 מאי אני מקיים במה שנאמר 'בתולדותם', לומר שנכתבו בשמותין
12 שקרא להן אביהן יעקב, ולא בשמות שקרא להן משה בספר
13 במדבר בפרשת פנחס, הדיינו ראובן ולא ראובני, שמעון ולא
14 שמעוני, דן ולא הדני, נד ולא הדני, הרי, שבין לתנא קמא, ובין
15 לרבי תנאנא גמליאל, אין סדרן כפי שאמר רב כהנא, אומרת
16 הגמרא תיובתא דרב בהנא תיובתא.
17 שואלת הגמרא, ואלא, אם כן שנדחו דברי רב כהנא, חזרת שוב
18 השאלה מאי 'והחצי' אל מול הר עיבל, שנאמר בספר יהושע.
19 מתרצת הגמרא תנא, חצי של מול הר גריזים, מריבה באנשים
20 מחצי של הר עיבל, מפני שליו - זקני שבט לוי למטה עם הארון,
21 בין שני ההרים, וזהו מה שנאמר 'והחצי' אל מול עיבל, כלומר, אתו
22 חצי המיוחד במיעוטו, המועט שמביניהם. וחזרת הגמרא לפרש את
23 דברי הברייתא, ומקשה, אדרבה, מפני שליו למטה, בצדו להו -
24 נתמעטו להם אותם שבה גריזים, שהרי שבט לוי הוא מאותם
25 העומדים על הר גריזים. מתרצת הגמרא הכי קאמר, אף על פי
26 שליו למטה, אף על פי כן חצי של הר גריזים מרובה, מפני שבני
27 יוסף היו עמקהם שהיו מרובים.
28 ומנין שהיו בני יוסף מרובים, שנאמר 'וידברו בני יוסף את יהושע
29 לאמר, מועת נתתה לי נחלה גדולה אחד והכל אחד ואני עם רב,
30 ויאתר אליהם יהושע, אם עם רב אתה עלה לך הערעה', הרי לנו
31 שהיו מרובים. ומבאר הגמרא את הכוונה במה שאמר להם 'עלה
32 לך היערה' אמר להן, לבו והחכאנו עצמכם פיניעה, מקום שאין
33 מצויים אנשים. בכדי שלא תשלוט בהם עין הרע, אמרו לה בני
34 יוסף ליהושע, ורעה דיוסף, לא שולט בה עינא בישא - לא
35 שולט בו עין רעה, דכתיב 'בן פורת יוסף עליו עין', ויין,
36 ואמר רבי אבהו, אל תהי קורא עלי עין, אלא עלי עין - שעולים
37 על העין ושולטים עליה, ואין העין עולה ושולטת עליהם. רבי יוסי
38 דרבי תנינא אמר, מהקא - מברכת יעקב למנשה ואפרים, ניתן
39 ללמוד שאין שולטת בהם עין רעה, שנאמר שם 'וייגעו לרוב בקרב
40 הארץ' - כלומר, שיהיו כדגים, מה דגים שבים, מים מכסין עליהן,
41 ואין העין שולטת בהן, אף ורעו של יוסף, אין העין שולטת בהן.
42 חזרת הגמרא לבאר את דברי הברייתא לעיל, שנינו בברייתא
43 'חמשים אותיות היו בשמות השבטים שהיו כתובים על כתפת
44 האפוד, עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו, שואלת
45 הגמרא, וכי הני חמשים אותיות - בתמיה, הרי לפי החשבון
46 חמשים נבי - פחות תנא הויין - הדיינו סך כל האותיות של שמות
47 השבטים אינו אלא ארבעים ותשע, שאין באבן השנייה אלא עשרים
48 וארבע אותיות, שהרי בנימין נכתב בכל התורה חסר יו"ד. מתרצת
49 הגמרא, אמר רבי יצחק, יוסף, הוסיפו לו אות אחת בשמו,
50 שנאמר 'עדות ביהוסף שמו, בצאתו על ארץ מצרים', וכך נכתב
51 שמו גם על אבני האפוד 'יהוסף'. מתקורף לה רב נחמן בר יצחק,
52 הרי 'בתולדותם' פנינן - שמשמעו שצריך לכתבן, כפי השמות
53 שקרא להם אביהם שהולידן, ואם כן יש לכתוב 'יוסף' כפי שנקרא
54 שמו על ידי אביו, ולא 'יהוסף'. חזרת בה הגמרא מתירוצו של רבי
55 יצחק, ומתרצת, אלא, כל התורה כולה בנימין כתיב חסר יו"ד,
56 והקא שצריך לכתבן כפי שקראם אביהם, כתוב בנימין שלם - מלא.

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לז עמוד ב

תוספות

רבי שמעון מוציא הר גריזים. הכי מסיים לה בירושלמי וכן היה ר"ש אומר אין לך כל דבר ודבר מה התורה שאין כרות עליה תקעו בריתות שהם עשרה בברוך ולא ידענא אמאי י"ב ושמן ברית כנגד כל שבט ושבת וי"ב בארור וי"ב בכלל וי"ב בפרט הרי מ"ה בריתות ללמוד וללמד לשמור ולעשות הרי קצ"ב בריתות וכן בדר סיני וכן בערבות מואב הרי תקעו בריתות:

וּנְשַׁתְּלוּ בערבות מואב. וא"ת מאי איצטרך למימר שלישי דערבות מואב הוא לא איירי ר' ישמעאל בערבות מואב כללי יש לומר משום סיפא נקט לה דבעי למימר אין כל דבר מצוה ומצוה: **רבי** שמעון בן יהודה אומר. ירושלמי עד כרון דברים שנכללו ונפרטו דברים שנכללו ולא נפרטו (אמר ליה) בן אמר ר' יוחנן משום ר' ישמעאל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא דבר אמר לו לא דבר אחד דילמא אמר דברים בתמיה והכא בשני דברים אן קיימינן בשר ר' תנחומא מכין דכתיב בסוף אמן כמו שכולו דבר אחד כתיב אשר לא יקום את דברי התורה וכי יש תורה נופלת רבי שמעון בן אליקים אומר זה החון שהוא עומד רבי שמעון בן חלפתא אמר זה הבית שלמטה דאמר רב הונא בר יהודה בשם שמואל דעל ההרב הזה קרע יאשיהו ואמר עלי להקים ר' אחא בשם ר' תנחום בר' חייה למד ולימד שמר ועשה והיתה סיפקו בידו להחיות ולא החיות הרי זה בכלל ארור ר' ירמיה בשם רבי חייה בר' אבא לא למד ולא לימד לא שמר ולא עשה ולא היה סיפקו בידו להחיות והחיות עשה הכלל בירך דאמר רבי חנא אי"ר ירמיה עתיד הקב"ה לעשות לו לבצע את מצות בצילן של בעלי תורה שנה' (קולת נ) כי בצל החכמה בצל הכסף ואומר עץ חיים היא למחויקים בה (פלי ג): **אמר** רב משרשיא ערבא וערבא דערבא. כמדומה דהכי בעי למימר דר"ש בן יהודה קבל עליו כל אחד מאלפי לתי"ג מצות קצ"ה ריבוא ריבואות וח' מילאס ריבואות ותי"ג ריבואות ושבע אלפים ומאתים בריתות לשם מאות אלף ושלושת אלפים וחמשים וחמש מאות בשביל ערבותן אם יעברו עליהן ולרבי אליבא דרבי שמעון ששים ריבוא פעמים ושלושת אלפים ותקניה פעמים חשבון זה בריתות קיבלו עליהן: **ברכה** אחת קודמת לקללה. ירושלמי יכול משחיזו אמורים ברכות היו אמורים קללות תלמוד לומר הברכה והקללה קללה באחת וברכה באחת: ובאמר

אֲרַבְעִים וְאַרְבַּעַת בְּרִיתוֹת. לכל אחד מישראל שש עשרה תלתא זמיני מ"ח הוי: **מוציא** הרי גריזים. לפי שלא אמר ידועש עליהן כל התורה אלא מצות שבפרשה: **ומכניס** אהל מועד. שלאחר שהוקם המשכן נדבר הקב"ה עם משה בישבו ולמרו כל התורה בדכתיב ודבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא 6) **בְּלִלּוֹת נֶאֱמָרוּ בְּסִינַי.** בסתם נאמרה תורה כתיב ולא נתפרשה לו, כגון בסיני נאמר (שמות 6) ונתקת עליי את עולותיך ואת שלמיקי ולא פרש מתן דמים ביצר הקטרת אימורים והקשט ונתת וכליל של עולה, ובספר ויקרא באהל מועד פרשה: **ונשתלשו בערבות מואב.** מפי משה לישאלאל. ה"ק סבירא ליה כן' ישמעאל, הלכך הו' סיני ואהל מועד תתא הויא, ור' שמעון ס"ל כר"ע הלכך תרי ניהו: **ר"ש** גריזי יהודה אומר **אֲרַבְעִים וְשָׁמֹנֶה בְּרִיתוֹת.** לכל אחד של שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים כמנין שהיו (ויקרא) ובמדברו שכל אחד נעשה ערב על כל אהיו. ה"ג בתוספתא (פי' ט"ז) אי' לדברי ר"ש בן יהודה אין לנו כל מצוה ומצוה שלא נכתרו עליה מ"ח בריתות של שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים. ויש בכל אחת שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים: **מאי** בינייהו. מאי מוסיף רבי ובמאי פליגי: **אמר** רב כרבי משרשיא **עֲרַבְא וְעֲרַבְא.** אם נעשה כל אחד ערב על ערבותו של חברו או לא, רבי שמעון בן יהודה סבר לא נעשה כל אחד ערב על חברו אלא שישמרו את המצוות, נמוץא כל אחד ואחד ערב על מ"ח בריתות של כל אחד ואחד, אבל לא נעשה כל אחד ואחד ערב על ערבות של חברו אלא על חובותו של חברו, ואקא רבי למימר לדברי ר' שמעון שקא למנות את בריתות הערבות יש לו למנות ארבעים ושמונה בריתות של ששים רבוא לכל אחד, ובכל אחד האלה יש ששים רבוא בשקלים נתעברו זה קוה על חובם ועל ערבותם, נמוץא כל אחד מקבל עליו ערבות של ששים רבוא בשביל חובות של חברו, וכל אחד מששים רבוא הללו קבל עליו בריתות ששים רבוא בשביל ערבות שנתעברו אחיו על חבריהם, וזה קבל עליו אף ערבות של ערביים: **כל** התרשה. של הר גריזים לא נאמרה אלא בנזאף ונזאפת: **"ארור האיש אשר עשה פסל ומסכה"** וגו', **"בראור"** סגי ליה? **אלא:** זה הכא על הערונה והוליד בן והלך לבין אומות העולם ועבר עבודה זרה, ארורין אביו ואמו של זה שקד גרמו לו, תנו רבנן: **"ונתתה את הברכה על הר גריזים ואת הקללה"** וגו', מה תלמוד לומר? אם ללמוד שתהא ברכה על הר גריזים וקללה על הר עיבל, הרי כבר נאמר **"אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים"** וכתוב **"ואלה אלה להקדים ברכה לקללה"**. יכול יהיו כל הברכות קודמות לקללות? **תלמוד לומר:** **"ברכה"** ו"קללה" ברכה אחת קודמת לקללה, ואין כל הברכות קודמות לקללות, ולהקיש ברכה לקללה, לומר לך: מה קללה בלויים, אף ברכה בלויים. ומה קללה בקול רם, אף ברכה בקול רם. ומה קללה בלשון הקודש, אף ברכה בלשון הקודש. ומה קללה בכלל ופרט, אף ברכה בכלל ופרט. ומה קללה אלו ואלו עונין ואמורים **"אמן"**, אף ברכה אלו ואלו עונין ואמורים **"אמן"**: **מתני'** ברכת פהנים ביצד, במקדינה אומר אותה שלש ברכות, ובמקדש ברכה אחת. במקדש אומר את השם ככתבו

1 אֲרַבְעִים וְאַרְבַּעַת בְּרִיתוֹת. לכל אחד מישראל שש עשרה תלתא זמיני מ"ח הוי: **מוציא** הרי
2 גריזים. לפי שלא אמר ידועש עליהן כל התורה אלא מצות שבפרשה: **ומכניס** אהל מועד.
3 שלאחר שהוקם המשכן נדבר הקב"ה עם משה בישבו ולמרו כל התורה בדכתיב ודבר
4 ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא 6) **בְּלִלּוֹת נֶאֱמָרוּ בְּסִינַי.** בסתם נאמרה תורה כתיב ולא
5 נתפרשה לו, כגון בסיני נאמר (שמות 6) ונתקת עליי את עולותיך ואת שלמיקי ולא פרש מתן
6 דמים ביצר הקטרת אימורים והקשט ונתת וכליל של עולה, ובספר ויקרא באהל מועד
7 פרשה: **ונשתלשו בערבות מואב.** מפי משה לישאלאל. ה"ק סבירא ליה כן' ישמעאל, הלכך
8 הו' סיני ואהל מועד תתא הויא, ור' שמעון ס"ל כר"ע הלכך תרי ניהו: **ר"ש** גריזי יהודה אומר
9 **אֲרַבְעִים וְשָׁמֹנֶה בְּרִיתוֹת.** לכל אחד של שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות
10 וחמשים כמנין שהיו (ויקרא) ובמדברו שכל אחד נעשה ערב על כל אהיו. ה"ג בתוספתא (פי' ט"ז)
11 אי' לדברי ר"ש בן יהודה אין לנו כל מצוה ומצוה שלא נכתרו עליה מ"ח בריתות של שש
12 מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים. ויש בכל אחת שש מאות אלף ושלושת
13 אלפים וחמש מאות וחמשים: **מאי** בינייהו. מאי מוסיף רבי ובמאי פליגי: **אמר** רב כרבי משרשיא
14 **עֲרַבְא וְעֲרַבְא.** אם נעשה כל אחד ערב על ערבותו של חברו או לא, רבי שמעון בן יהודה
15 סבר לא נעשה כל אחד ערב על חברו אלא שישמרו את המצוות, נמוץא כל אחד ואחד ערב
16 על מ"ח בריתות של כל אחד ואחד, אבל לא נעשה כל אחד ואחד ערב על ערבות של חברו
17 אלא על חובותו של חברו, ואקא רבי למימר לדברי ר' שמעון שקא למנות את בריתות
18 הערבות יש לו למנות ארבעים ושמונה בריתות של ששים רבוא לכל אחד, ובכל אחד האלה יש
19 ששים רבוא בשקלים נתעברו זה קוה על חובם ועל ערבותם, נמוץא כל אחד מקבל עליו ערבות
20 של ששים רבוא בשביל חובות של חברו, וכל אחד מששים רבוא הללו קבל עליו בריתות ששים רבוא
21 בשביל ערבות שנתעברו אחיו על חבריהם, וזה קבל עליו אף ערבות של ערביים: **כל** התרשה. של הר
22 גריזים לא נאמרה אלא בנזאף ונזאפת: **"ארור האיש אשר עשה פסל ומסכה"** וגו', **"בראור"** סגי ליה?
23 **אלא:** זה הכא על הערונה והוליד בן והלך לבין אומות העולם ועבר עבודה זרה, ארורין אביו ואמו של זה
24 שקד גרמו לו, תנו רבנן: **"ונתתה את הברכה על הר גריזים ואת הקללה"** וגו', מה תלמוד לומר?
25 אם ללמוד שתהא ברכה על הר גריזים וקללה על הר עיבל, הרי כבר נאמר **"אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים"**
26 וכתוב **"ואלה אלה להקדים ברכה לקללה"**. יכול יהיו כל הברכות קודמות לקללות? **תלמוד לומר:**
27 **"ברכה"** ו"קללה" ברכה אחת קודמת לקללה, ואין כל הברכות קודמות לקללות, ולהקיש ברכה לקללה, לומר לך:
28 מה קללה בלויים, אף ברכה בלויים. ומה קללה בקול רם, אף ברכה בקול רם. ומה קללה בלשון הקודש, אף ברכה
29 בלשון הקודש. ומה קללה בכלל ופרט, אף ברכה בכלל ופרט. ומה קללה אלו ואלו עונין ואמורים
30 **"אמן"**, אף ברכה אלו ואלו עונין ואמורים **"אמן"**: **מתני'** ברכת פהנים ביצד, במקדינה אומר אותה שלש ברכות,
31 ובמקדש ברכה אחת. במקדש אומר את השם ככתבו
32
33
34 ילפתחו לו אשת איש וגו'ם לו מיתה. משה משפט גר יחום אני יודע לך רשו: יכול כל הברכות בלן קודמות לקללות. שיגמרו כל הברכות תחלה עד ברוך אשר יקום וגו' ואח"כ יפתחו
35 בקללה: בלשון הקודש. בלשון קול קול משה: מתני'. הכי גריזינן מתני'. ברכת פהנים ביצד מו' בפרתיה אומר אותה שלש ברכות. שמפסיקו ההכנים בין פסוק לפסוק ועונין והצבור
36 אמן: במקדש ברכה אחת. לפי שאין עונין אמן במקדש ואין צריך כאן שום חפסק, והכי מפרש בגמרא:

ביאורים למסכת סוטה דף לח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

50 שדין זה אינו צריך להלמד מגזירה שזה אלא מהיקש, שהרי הוא
51 אומר על כהן גדול, "כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטיך לעמוד לשרת
52 וגו' הוא וקניו כל הימים", מקיש קניו הכהנים ההדיוטים, לו -
53 לכהן גדול, מה הוא מברך את העם בנשיאות כפים, כמו שכתוב
54 "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם", אף קניו - כהנים הדיוטים,
55 מברכים בנשיאות כפים, וכתוב 'כל הימים' לרבות שאר ימים
56 שאינם ראש חודש, ועבודת יחיד. ולמרות שלא הוזכרה ברכת
57 כהנים בפסוק זה, הלא ואיתקש לעיל פרקה לשיירות, ונמצא
58 שהקושט כהן גדול לכהן הדיוט גם לענין ברכת כהנים.
59 ותניא אידך, שכוונת הכתוב "בה תברכו את בני ישראל" היא,
60 שברכת כהנים נאמרת בשם המפורש - יוד ה"א ו"ו ה"א. מבררת
61 הברייתא, אתה אומר בשם המפורש, או אינו אלא כקניו - שם
62 אדנות, תלמוד לומר 'ושמו את שמי', ומשמע 'שמי' המיוחד לי
63 שהוא שם המפורש. ויכול נאמר שאף בקבולין בן יברכו בשם
64 המפורש, יש לדחות, שגאמר כאן בברכת כהנים 'ושמו את שמי',
65 ונאמר להלן על בית המקדש 'לשום את שמו שם', ויש ללמוד
66 בגזירה שזה שמה שמה; מה להלן מדובר בבית הבחירה, אף
67 כאן - לענין ברכת כהנים, דווקא בבית הבחירה יש לברך בשם
68 המפורש. רבי יאשיהו אומר, שדין זה אינו צריך להלמד מגזירה
69 שזה, שהרי הוא אומר "בכל המקום אשר אביר את שמי אבוא
70 אליך וברכתך", ויש להקשות 'בכל מקום' סלקא דעתך, וכי בכל
71 מקום מותר להוכיח שם המפורש. אלא בהכרח שמקרא זה מסוים
72 - מהופך הוא, וכוונתו 'בכל מקום אשר אבוא אליך וברכתך' -
73 שהשכינה שורה, שם אביר את שמי - שם תזכיר את שם
74 המפורש, ויהיך מתקים אבוא אליך וברכתך' - שהשכינה שורה,
75 רק בבית הבחירה, ולכן רק שם אביר את שמי המפורש בבית
76 הבחירה.
77 תניא אידך, לדרוש מהפסוק "בה תברכו את בני ישראל", אין לי
78 אלא שצריך לברך את בני ישראל, אך גרים, נשים, ועבדים
79 משוחררים שאינם בכלל בני ישראל מניין שגם אותם צריך לברך,
80 תלמוד לומר 'אמור להם' שמשמע לכולהו.
81 תניא אידך, שכוונת הכתוב "בה תברכו", שבשעת ברכת כהנים יהיו
82 הפנים של ישראל כנגד הפנים של הכהנים. מבררת הברייתא, אתה
83 אומר פנים כנגד פנים, או אינו אלא אפילו כשהפנים של הכהנים
84 כנגד עורף ישראל, שאין הציבור צריכים להסב פניהם לצד
85 הכהנים. תלמוד לומר 'אמור להם', פאדם האומר לתבירו דבר,
86 שפניהם זה מול זה.
87 תניא אידך, שכוונת הכתוב "בה תברכו" שיש לכהנים לברך בקול
88 רם. מבררת הברייתא, או אינו אלא אפילו בלחש, תלמוד לומר
89 'אמור להם', שמשמע פאדם שאומר לתבירו - שיהיה שומע.
90 אמר אפי' נקמינן - מסורת בידנו שלשנים - לשני כהנים או יותר,
91 קורא השליח ציבור לאחר ברכת הודאה 'בהנים', כדי שישוּבו
92 פניהם ויברכו את העם, ולאחר - אך אם יש רק כהן אחד, השליח
93 ציבור אינו קורא לו 'בהן', משום שהמקור לכך שצריך לקרוא להם
94 הוא ממה שגאמר 'אמור להם' שיברכו, ומזה שכתוב לשון רבים
95 משמע שדווקא לשנים צריך לומר. ואמר רב חסדא, נקמינן שרק
96 שליח ציבור בהן קורא 'בהנים', ואין שליח ציבור ישראל קורא
97 'בהנים', שגאמר 'אמור להם' שיברכו, ומשמע שאמירה זו

1 ככתבו - יוד ה"א ו"ו ה"א, וכמדינה אומר את השם כקניו -
2 אדני. וחילוק נוסף, שבמדינה הכהנים נושאים - מגביהים את
3 ידיהן בשעת ברכת כהנים רק עד כנגד תפיהן, וכמקדש שמוכרים
4 את השם המפורש, ועל ידי כך שכינה שורה על אצבעותיהם,
5 מגביהים הם את ידיהם על גבי ראשיהן, כדי שלא יהיה ראשם
6 למעלה מהשכינה, חוץ מבהן גדול, שאינו מגביה את ידיו למעלה
7 מן הציץ - משום כבוד השם שכתוב על הציץ. רבי יהודה חולק
8 ואומר, שאף בהן גדול מגביה ידיו למעלה מן הציץ. והמקור לכך
9 שצריכים הכהנים להגביה ידיהם בשעת ברכה, שגאמר, 'וישא
10 אהרן את ידיו אל העם, ויברכם'.
11 גמרא. שנינו לעיל, שברכת כהנים נאמרת רק בלשון הקודש,
12 ומביאה הגמרא מקור לכך, הגו רבנן, נאמר לענין ברכת כהנים "בה
13 תברכו את בני ישראל", ויש ללמוד מכך שברכת כהנים היא דווקא
14 בלשון הקודש. מבררת הברייתא, אתה אומר שיש לברך בלשון
15 הקודש, או אינו - אולי אין זו כוונת הכתוב אלא שיברכו בכל
16 לשון. ומבארת הברייתא, שיש ללמוד זאת בגזירה שזה 'ברכה
17 ברכה', נאמר כאן בברכת כהנים 'בה תברכו', ונאמר להלן לגבי
18 ברכות הר גריזים 'אלה יעמדו לברך את העם', מה להלן בחר
19 גריזים הברכה היא דווקא בלשון הקודש, אף כאן ברכת כהנים
20 היא דווקא בלשון הקודש. רבי יהודה אומר, דין זה אינו צריך
21 להלמד בגזירה שזה, שהרי הוא אומר 'בה' תברכו, ומשמעות תיבת
22 'כה' שאין יוצאים ידי חובה עד שאמרו בלשון הקודש.
23 מביאה הגמרא ברייתות נוספות בהלכות ברכת כהנים, תניא אידך,
24 שיש ללמוד מהפסוק "בה תברכו את בני ישראל", שברכת כהנים
25 נאמרת דווקא בעמידה. מבררת הברייתא, אתה אומר שיש לברך
26 בעמידה, או אינו אפילו בשיבה, אלא לומדים זאת בגזירה
27 שזה, נאמר כאן בברכת כהנים לשון ברכה "בה תברכו", ונאמר
28 להלן בברכות הר גריזים לשון ברכה 'אלה יעמדו לברך', מה להלן
29 בברכות הר גריזים יש לאומרם בעמידה, שהרי כתוב 'יעמדו', אף
30 כאן בברכת כהנים היא דווקא בעמידה. רבי נתן אומר, שדין זה
31 אינו צריך ללמוד מגזירה שזה, שהרי הוא אומר 'בעת ההוא
32 הדביל ה' את שבת הלוי וגו' לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו',
33 ונמצא שהקושט כהן מברך לכהן משרת, מה כהן משרת במקדש
34 צריך לעשות זאת בעמידה, אף כהן מברך צריך להיות בעמידה.
35 שואלת הגמרא, ומשרת גופיה מנין שצריך לעמוד, עונה הגמרא,
36 דכתוב 'לעמוד לשרת'.
37 תניא אידך, שיש ללמוד מהפסוק "בה תברכו" שברכת כהנים
38 נאמרת בנשיאות כפים - תוך כדי הגבהת ידים. מבררת הברייתא,
39 אתה אומר בנשיאות כפים, או שמא אינו אלא שלא בנשיאות
40 כפים, אלא לומדים זאת מגזירה שזה, נאמר כאן בברכת כהנים "בה
41 תברכו", ונאמר להלן 'וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם',
42 ויש ללמוד מכך, מה להלן ברכתו של אהרן היתה בנשיאות כפים,
43 אף כאן ברכת כהנים היא בנשיאות כפים.
44 מביאה הגמרא, קשיא ליה לרבי יונתן התנא, שיש לפרוך גזירה
45 שזה, או מה להלן - ברכתו של אהרן דין הוא שתהיה בנשיאת
46 כפים, משום שיש בה שלוש חומרות נוספות, שהיתה ברכת בהן
47 גדול, וראש חודש היה, ועבודת קרבנות צבור עבד, אף כאן אין
48 לך לרבות לנשיאת כפים אלא כביש את שלושת החומרות, בהן
49 גדול וראש חודש ועבודת ציבור. וממנת קושה זו רבי נתן אומר,

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לח עמוד א

רש"י

בכתבו. בירד הי' כבניו. באלף דלית: פגד בתפוחיהם. מפני שצריך נשיאות כפיים כדאמרין בברייתא בגמרא: ובפקדו. למעלה מראשיהם, מפני שמבכרין את העם בשם המפורש ושכינה למעלה מקשרי אצבעותיהם: שאין מנבית למעלה מן הציון את ידיו. מפני שהשם כתיב עליה: **גמ'**. בנשיאות כפיים. שיגביהו את ידיהם: קשיא ליה לרבי ונתן. אהך גורד שוה, אי גביהו ג' לפת לה איכא

למפקד מה למלואים שכן קרבן צבור ברכתי (ויקרא ט) ויבד מעשות החטאת והעולה והשלמים, וכלן של צבור בכתובי קחו שעיר עזים וגו', וראש חודש החדש בכתובי ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים וגו' (מטות ט), והוא היה יום שמיני למלואים בדתאנא בסדר עולם אותו היום נטל עשר עטרותיו: ונתן אומר אינו צריך. משום דפרקא ליה גו' שמיני כל הימים בהקשא: אף בניו בנשיאות כפיים. ולא תיקשי תו שכן כ"ג, דאין משיבין על הקשה: וכתבי כל תקימים. ולא תיקשי לך תו ראש חודש ועבודת צבורה. ואיתקש פרקה לשירות. כלומר ואע"ג דבהאי קראי לאו ברקה כתיבא אלא שרות, לעמוד לשרת בשם ה' הוא ובניו כל הימים, איתקש פרקה ושרות בקרא אחרתא כדאמר ללעיל לשרתו ולברך בשמו: בשם המיוחד. בכתבו: בכל המקום ס"ד. וכי בכל מקום שם המיוחד נוקר, הכתיב (מטות ט) וז שמי וזה וכרי לא בשאני נכתב אני בקרא (מטות ט) וז שמי וזה וכרי בכל מקום שכינה באה ושורה בכתובי אבא אליך והוא לא יחד מקום להוקרת השם: מסורם הוא. מהפך. בכל המקום אשר אבא אליך באהל מועד שבמדבר ובשילה ובבית עולמים: או אינו אלא אפילו פנים כנגד ערה. שאין הצבור צריכין להסב פניהם לצד הכהנים: לשנים קורא כהנים. כשיש שם שני כהנים לברך, שליח צבור בשגמר ברכת הודיה קורא אותן כהנים וכן הופכין פניהן שהיו הפוכין לצד התבה להתפלל, דהא אמרין לקמן ידו רצון מלפניך שתהא ברכה זו כו': אמור להם. מקרא דלהם נפקא לן ששליח צבור מזהיר אותן לברך: בתו קורא כהנים. אם שליח צבור כהן הוא קורא ומזהיר את חבריו העומדים לפניו להחזיר פניהם ולברך את ישראל, ואם ישראל הוא אינו קורא כהנים: משלהם

אתה אומר בשם המפורש, או אינו אלא בכינוי? תלמוד לומר: **ו'ושמו את שמי'**, שמי המיוחד לוי. יכול אף בגבולין כן? נאמר כהן **ו'ושמו את שמי'**, ונאמר להלן **ו'לשום את שמו שם'**, מה להלן בית הבחירה, אף כהן בבית הבחירה. ר' יאשיה אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר **בככל המקום אשר אופיר את שמי אבוא אליך**, בכל מקום, סלקא דעתך. אלא מקרא זה מסורם הוא, בכל מקום אשר אבוא אליך וברכתך שם אופיר את שמי, והיכן אבוא אליך וברכתך בבית הבחירה, שם אופיר את שמי בבית הבחירה. תניא אידך: **ו'מה ברכו את בני ישראל'**, אין לי אלא בני ישראל. גרים, נשים ועבדים משוחררים מניין? תלמוד לומר **ו'אמור להם' לכוהו**. תניא אידך: **ו'מה ברכו' פנים כנגד פנים**. אתה אומר פנים כנגד פנים, או אינו אלא פנים כנגד עורף? תלמוד לומר: **ו'אמור להם' פאדם האומר לחבירו**. תניא אידך: **ו'מה ברכו' בקול רם**. או אינו אלא בלחש? תלמוד לומר: **ו'אמור להם' פאדם שאומר לחבירו**. אמר אבוי: נקמינו, לשנים קורא **כהנים**, ולאחד אינו קורא **כהן**, שצאמר: **ו'אמור להם' לשנים**. ואמר רב חסדא: נקמינו, כהן קורא **כהנים**, ואין ישראל קורא **כהנים**, שצאמר: **ו'אמור להם' אמירה משלהם**

אומר כהן שנים אומר כהנים אמר רב חסדא אפי' כהן קורא כהנים שאין קורא כהנים אלא לאותו השבט:

ונאמר להלן אלה יעמדו לברך. תימה אדרבה אימא ונאמר להלן ואכלת ושבעת וברכת מה להלן בכל לשון כדאמר לעיל (ק' נה) ויל' דמסתברא ליה טפי למילף ברכת כהנים מברכת הר גריזים דשתייהו מפורש בתורה דהברכות עצמן נמי מפורשות שהיה הפוך הקלות המפורשות ארור האיש בברכה אבל לשון ברכת המזון אינה מפורשת בתורה:

ורבי יהודה אומר הרי הוא אומר כה. אבל לרבנן לא שמענו להו עיבובא כה אלא כבה: **קשיא** ליה לר' יונתן. אינו לשון הברייתא אלא לשון פי הגמרא וה'ג' לה בספרי ר' יונתן אומר אי מה להלן וכו': **ובתרי** כל הימים. תימה אכתי עבודת יחיד מהיבא לן דאיתריב דאיכא נשיאות כפיים והא בכל הימים אינה נמי עבודת צבור כהן תמיד ונראה דודאי לדברי הכל אשמענו עבודת יחיד מנשיאות כפיים ור' יונתן נמי אגב שיטפיה נקט ליה ולא היה נשיאות כפיים בכל יום אלא בעבודת תמיד כדתנן בפ"ה דסדר תמיד (ק' נה) דלאחר שנתנו איברים ברכו קראו עשרת הדברות שמע ויהי אם שמע ויאמר ובכח את העם ג' ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים והוא הדין במוספין ובתמיד של בין הערבים:

ואיתקש ברכה לשירות. לעיל קאי דקאמר מקיש בניו לו אימא לענין שירות דוקא איתקש להכי קאמר כיון דאיתקש לשירות הוא הדין לברכה דהא איתקש ברכה לשירות. **א** אינו אלא בכינוי. רבינו הלל פי' בספרי בכינוי כגון אל אלהים צבאות ולא מסתבר דהכי תיסק אדעתא לשובשי קרא למימר יברך אלהים במקום שם בן ארבע אותיות בכינוי ישי לומר בקריאתו באלף דלית: **הרי** הוא אומר בכל המקום אשר אבא אליך וברכתך. הכי תני בספרי בכל מקום אשר אני נגלה שם תהא מזכיר את שמי היינו דקמותהא הבא בכל מקום ס"ד וכי בכל מקום אשר אני מצוה שמי לחוכיר דהיינו אפילו בגבולין תברכו דבכל מקום אשר אבא אליך משמע אני בעצמי שהיא שם גילוי שכניה אלא מקרא מסורס הוא בכל מקום אשר אבא אליך שאני נגלה שם שם אני מצוה לחוכיר שמי המיוחד לי היינו דוקא בבית הבחירה היינו דקתני בספרי בכל מקום אשר אני נגלה שם תהא מזכיר את שמי ונראה דמהא הטעם נמנעו כהנים לברך בשם המיוחד משמת שמענו הצדיק כדאמרין בפרק שמי (ויאלף ק' נה) לפי שלא זכו שוב לגילוי שכניה ונראה לר"י כהן שביד ברכת כהנים בישיבה לא עשה ולא כלום הואיל ואיתקש ברכה לשירות ונבי שירות אמר בפ"ב דבבבס (ק' נה) דיושב מחלל עבודה הליכך אף כאן צריך לחזור ולברך מעומד: **א** אינו אלא בלחש. תימה לר"י אמאי לא נפקא לן מיניה מג'ש דברכה ברכה מהר גריזים מה להלן בקול רם אף כאן בקול רם ומצינו למימר דלא איצטרך אלא לר"י דלא יליף ליה מגזירה שוה אלא מכה: **לשנים** קורא כהנים. בירושלמי פרק אין עומדין אמר רב חסדא צריך שיהא החון ישראל רב נחמן רב יצחק אומר את הדין כהן א'

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לח עמוד ב

תוספות

רש"י

כל

1 כון שאינו עולה לרוכן עובר בשלשה עשה. ירושלמי במסכת מיר
 2 פרק כהן גדול מהו שיטמא אדם לנשיאת כפים אחיו דר' אבא בר כהן
 3 אמר קמיה ר' יוסי בשם ר' אחא מטמא כון לנשיאת כפים שמע ר' אחא
 4 ואמר אנא לא אמרי ליה כלום חזר ואמר או דילמא לא שמע מיניה אלא
 5 כיון דאמר ר' יהודה בר פוי בשם ר"א כל
 6 כהן שעמד בהכ"נ ואינו נושא את כפיו
 7 עובר בעשה וסבר למימר שמצות עשה
 8 דוחה למצות לית אמר אנא לא אמריית
 9 ליה אייתוניה ואנא מלקי ליה ור' אבהו
 10 הוי יתיב ותניי בני כנישתא דקיסרין והוי
 11 תמן מיתנא ואתא עונתא דנשיאת כפים
 12 ולא שאלון ליהו אתא עונתא דמיצילא
 13 ושאלון ליה אמר לרוך על נשיאות כפים
 14 לא שאלתון לי ועל מיצילא אתון שאלון
 15 כד שמעון בן דוד כל חד וחד מנהון משמט
 16 גרמיה וערק:

הא

17 דסליק לפרקים. היה אי לא סליק
 18 אלא דמוחיק נפשיה ע"י מתנות
 19 כדונה כמו שאמר בפרק הורוע (תולין דף קכג).
 20 אמר אבוי מרש היה חסיפנא מתנתא וכו'
 21 עד משלק נמי לא שקילנא לבר ממעלי
 22 יומא דרפיקרי לאחוזיקי נפשי בכבזי ולפרס
 23 ידיה אנסי ליה עירניה: **הא** דאנסי הא
 24 דלא אנסי. בסוף מסכת ר"ה (דף לז.) אמרי
 25 דדוקא הני שבשדות אנסי אבל הני דקיימי
 26 במתא לא אנסי:

מחיצה

27 מאי. י"ל דדוקא בדלא אנסי
 28 קמבעיא ליה אבל בדאנסי
 29 פשיטא דמי גרע מאחיהם שבשדות וא"ת
 30 אי לא אנסי אמאי עדיפי מעם שאחורי
 31 הכהנים בלא הפסק מחיצה י"ל עם שאחורי
 32 הכהנים מראין בעצמן כאילו אין הברכה
 33 חשובה בעיניהם דכתיב אמור להם פנים
 34 כנגד פנים וחו עומדים אחורי עורף אבל
 35 בהפסק מחיצה כיון דלא קיימי אחורי
 36 עורף לאו מילתא היא דלא חזינן דקפיד
 37 קרא בהכי. מזההיא דסוף מס' ר"ה (דף
 38 לז.) משמע דה"ה לתפלה דהכי משמע
 39 נמי בפרק כיצד צולין (פסחים דף פס.) דתנן
 40 אבר שיצא מקצתו לחוץ מן האגף ולפנים
 41 כלפנים מן האגף ולחוץ בלחוץ אמר רב
 42 וכן לתפלה ופליגא דר' יהושע בן לוי
 43 דאמר רבי יהושע בן לוי אפי' מחיצה וכו'
 44 מוקא פשיטא חמא דגמי ממילת' דריב"ל
 45 ש"מ

1 משלקה תהא. אוקריה זו ההגנים ויהיה וישמו את שמי. תלה להכותב בדבר בןן להיות
 2 ברכה זו שימת שמו על עמו, ולא עשאה צרף ישראל אלא צרף מקום: **ואברהם מברכה.**
 3 דאלו ואני אברהם אישראל קאי בר"ע דאמר באלו טרפות (תולין דף זז.) למדנו ברכה
 4 לישראל מפי כהנים. מפי הגבורה לא למדנו כשהוא אומר ואני אברהם הוי אומר ההגנים

5 מברכים את ישראל והקב"ה מסכים על ידם;
 6 לפרקים. כהנים וכמועדים: שאינו עולה בעבודה.
 7 קדם שיסיים שליח צבור רצה צריך לעלות על
 8 הדוכן. ויחד פעשות. אלקא בעוד עבודה בידו
 9 בדר ואח"כ ויחד מעשות. אלקא התפלה ולא
 10 דגמר. מעקרא הוי עקרי פרעיהו. מוקמן
 11 בעבודה. אבל רחוק היה מקומן מן הדוכן ולא
 12 מסו עד דגמרה ברכת העבודה: ותנן נמי.
 13 בברכות. אם התקתו בו. רישא הני איתא,
 14 העובר לפני התבה לא יענה אמן אחר ההגנים
 15 מפני הטרוף, ואם אין שם כהן אלא הוא לא ישא
 16 את כפיו שלא תטרף דעתו בשבוב לתפלתו ולא
 17 ידע להתחיל מיד בשים שלום, ואם התקתו
 18 שהוא מלמד בדרך ולא תטרף דעתו נושא את
 19 כפיו וחוזר לתפלתו: **רשאי.** לשא את כפיו: **והא**
 20 לא עלה בעבודה. אלא דעקר פורתא, ושמ' סגי
 21 בהכי שעוקר מעט רגליו לילך לצד הדוכן
 22 בעבודה: לך. בחמ"ז: לטוב עין. שונאי בצע
 23 וגומלי חסד במקומן: מברין בצרי עין. ואין
 24 אוכלים משלקה: כי חנם מורה הרשת. לעיל
 25 מניה משתעי בצרי עין. נארכה לך וגו' כל הון
 26 יקר נמצא וגו' כי חנם מורה הרשת. לשון יורה
 27 על נודה גפרית. כך דרכם של צדיים לזרות חטים
 28 ושעורים ברשתם כדי שיבואו העופות לאכול,
 29 ואלו צרי העין חנם מאבדין מונות שוורין
 30 ברשתם בעיני כל בעל כנה. שאף הן מברין כון
 31 ואין להנין ממונותיהו: כי כמו שער בנפשו. שער
 32 זה על פרתו לשון פעל הוא. וקרינה מוכרת
 33 עליו. שחציו קמין וחציו פתח וטעמו למטה,
 34 כאלו זה האוכל מרר והשעיר בנפשו של צר עין,
 35 וכן הוא לשון כתבים משוערים (מקדמי טע.)
 36 ומנחם בן סרוק פרשו לשון שער. תמיך הוא
 37 משער במה יאכל זה ועד מתי: ופטרניהו בלא
 38 מוונות. כלומר ממונות הוצרן ולא היה לו. ור"ה
 39 אחר נושא מוונות וקא לתקטפן ממנו לאנס
 40 רעבון. ועמד זה עליו והרגו: בלא ליה. הבורה
 41 שילך עמקם: שבשדות. דאנסי במלאכתו ואין
 42 יכולין לבא: דלא אנסי. העומדין בהכ"נ אחורי
 43 ההגנים לא אנסי. אלא שאין הברכה חשובה
 44 עליהם לעקר רגליהם ולבא לפני ההגנים
 45 להיות מתברכים פנים כנגד פנים בדת. הלכך
 46 אינם בכלל ברכה. כדאמרי' בה תברכו פנים
 47 כנגד פנים: מבריקא דשחורי. לשון בידה. שחורי
 48 מקום: אישתייר בי. עשרה. מקצתן עולין לדוכן
 49 והעשרה עונין אמן. לא אישתייר בי. עשרה. לא
 50 חשיב לברכה לחודייהו. הלכך כולן עולין
 51 ומברכין לאחיהם שבשדות: אריכי באפי נוצי' לא
 52 מפסקי. בין כהנים מיוחד בכלל ברכה. דאם בן
 53 איז לדבר סוף

33 צרי העין, ששאמר: 'וענו ואמרו דינו לא שפכו את הדם הזה' וכי על לבנו עלתה שוקני
 34 בית דין שופכי דמים הם, אלא לא בא לדינו ופטרנוהו, ולא ראינוהו והתנהו. לא בא
 35 לדינו ופטרנוהו בלא מוונות, לא ראינוהו והתנהו בלא לוייה. אמר אדא אמר ר' שמלאי:
 36 בית הכנסת שפולא כהנים, כולן עולין לדוכן. למו מברכין? אמר ר' זירא: לאחיהם שבשדות.
 37 איני? והתני אבא בריה דרב מנחין בר תיאי: עם שאחורי כהנים אינן בכלל ברכה! לא
 38 קשיא, הא דאנסי, הא דלא אנסי. והתני רב שימי מבורתא דשיחורי, בית הכנסת שפולא
 39 כהנים, מקצתן עולין, ומקצתן עונין 'אמן'! לא קשיא, הא דאשתייר בי עשרה, הא לא
 40 אשתייר בי עשרה. גופא, תנא אבא בריה דרב מנחין בר תיאי: עם שאחורי כהנים, אינן בכלל ברכה. באפי
 41 נוצי' לא מפסקי, תיבה לא מפסקא, מחיצה מאי? תא שמע אמר ר' יהושע בן לוי: אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת
 42 בין ישראל לאחיהם שבשמים. איבעיא להו, צדדין מהו? אמר אבא בר רב אשי: תא שמע, דתנן: נתבונן להזות לפניו

והוה

והוה

ביאורים למסכת סוטה דף לח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

55 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל הנהנה מצרי העין עובר בלאו,
 56 שנאמר "אל תלחם - אל תאכל את לחם רע עין וגו', כי האוכל
 57 ממנו כמו שער - כאילו שפר מזון לחם רע עין, כי הוא
 58 באכילתו, אכול ושתה ואמר צר העיר לך ולבו בר עמך" וגו'. רב
 59 נחמן בר יצחק אמר, שהנהנה מצרי עין עובר בשני לאוין, א. אל
 60 תלחם את לחם רע עין. ב. המשך הפסוק, "אל תתאו למטעמותיו".
 61 ואמר רבי יהושע בן לוי, אין עגלה ערופה פאה אלא בשביל
 62 לכפר על צרי העין. שנאמר "וענו ואמרו - זקני העיר הקרובה אל
 63 החלל, ודינו לא שפכו את הדם הזה", ומבארת המשנה לקמן, וכי
 64 על לבנו עגלה שוקני בית דין שופכי דמים הם, ומדוע הוצרכו
 65 לומר כן. אלא כוונת דבריהם היא, שלא בא הרג זה לדינו
 66 ופטרנוהו, ולא ראינוהו והתנהוהו, ומבארת הגמרא את דברי
 67 המשנה, שלא בא לדינו ופטרנוהו, היינו בלא מוונות - שעל ידי
 68 כך הוצרך לחטוף ממישהו מזון, הלה הרגו, ולא ראינוהו והתנהוהו,
 69 היינו בלא לוייה - מבלי חבורה שילך עמם, וממשיך הפסוק "כפר
 70 לעמך ישראל", שאם יש איהו צר עין שפטר אותו ללא מזון, בית דין
 71 מביאים עגלה זו לכפרה עליו.
 72 הגמרא חזרת לדרן בהלכות נשיאת כפים, אמר אדא אמר רבי
 73 שמלאי, בית הכנסת שכולה כהנים, פולין עולין לדין, מבארת
 74 הגמרא, למי מברכין כהנים אלו, אמר רבי זירא, שמברכים הם
 75 לאחייהם שששדות. מקשה הגמרא, איני - וכי אלו שבשדות
 76 מתברכים, והתני אבא בריה דרב מנימין בר חייא, העם שאחורי
 77 הכהנים אינו בכלל ברכה - משום שאין הכהנים יכולים לראותם,
 78 וכל שכן אלו שבשדות. מתרצת הגמרא לא קשיא, הא - העם
 79 שבשדות הם בכלל ברכה משום דאניני - שטרודים במלאכתם
 80 ואינם יכולים לבוא, והא - העם שאחורי הכהנים אינם בכלל ברכה
 81 משום דלא אניסי, בכך. שיכולים הם לבוא לפני הכהנים ולהתברך
 82 כדן, ומתוך שאינם עושים כן מראים הם שאין הברכה חשובה
 83 בעיניהם, ולכן אינם מתברכים.
 84 מקשה הגמרא על דברי רב אדא, והתני רב שימי מפייתא
 85 דשיחורין, בית הכנסת שכולה כהנים מקצתן עולין לדין,
 86 ומקצתן אינם עולים אלא עולין אמן אחר ברכת העולים, ואילו רב
 87 אדא אמר שכולם עולים לדין. מתרצת הגמרא לא קשיא, הא -
 88 בברייתא מדובר שיש יותר מעשרה כהנים, דאישתייר בי עשרה
 89 מלבד אלו שעולים לדין, ובאופן זה עדיף שיעלו מקצתם והותרים
 90 יענו אמן, הא - רב אדא דיבר באופן שיש עשרה בצמצום, שאם
 91 יעלו מקצתם לדין נמצא דלא אישתייר בי עשרה שיענו אמן,
 92 ופחות מעשרה אינם חשובים לענות אמן, ולכן עדיף שכולם יעלו
 93 לדין ויברכו את העם שבשדות.
 94 גופא, תנא אבא בריה דרב מנימין בר חייא, העם שאחורי
 95 הכהנים אינו בכלל ברכה משום שאינם אנוסים בכך. מקדימה
 96 הגמרא, פשיטא שאריכי כפי גוצי - בני אדם גבוהים שעומדים
 97 לפני הנמוכים לא מפקי בינן לברכת הכהנים, שאם כן אין לדבר
 98 סוף, וכן פשוט שהתיבה שלפני השליח ציבור לא מפקקא בין
 99 הכהנים לעם, וגם העומדים מאחריה מתברכים, אך יש לדרן באופן
 100 שיש מתיצה בין הכהנים לעם, מאי, האם היא חוצצת ביניהם ואינם
 101 מתברכים. פושטת הגמרא תא שמע, דאמר רבי יהושע בן לוי,
 102 אפילו מתיצה של ברזל אחריה מפקקת בין ישראל לאביהם
 103 ששמים, ואף העומדים מאחורי המתיצה מתברכים בברכת
 104 הכהנים.
 105 איבעיא להו, העומדים בצדדין של הכהנים מהו, האם הם נכללים
 106 בברכתם. אמר אבא בר רב אשי, תא שמע, דתנן לענין הזאה
 107 מאפר פרה אדומה, שאם נתפזן המזה להזות על כלים טמאים
 108 שלפניו,

1 משלחם - משל הכהנים תהא. פוסקת הגמרא, והילכתא בנותיה
 2 דאביי, שלשני כהנים קוראים כהנים, ולכהן יחיד אין קוראים כהן/
 3 ולית הילכתא בנותיה דרב סהדא, אלא גם שליח ציבור ישראל
 4 קורא כהנים.
 5 (סימן למאמריו של רבי יהושע בן לוי שבהמשך, מתאנה לברכה,
 6 דוכן בעבודת ה', ב"ס מבי"ר, נהנה בעגלה").
 7 אמר רבי יהושע בן לוי, מנין שהקדוש ברוך הוא כביכול מתאנה
 8 לברכת כהנים, שנאמר "ושמו את שמי על בני ישראל ואני
 9 אברכם" - ונמצא שתלה ה' שימת שמו על בני ישראל בברכת
 10 הכהנים, ובכך החשיבה כצורכו, ולא כצורך ישראל.
 11 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל בהן שמברך ברכת כהנים מתברך,
 12 ושאינו מברך אין מתברך, שנאמר "ואברכה מברכך" - שהמברך
 13 את ישראל מתברך.
 14 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל בהן שאינו עולה לדין כשקוראים
 15 לו לעלות, עובר בשלשה מצוות עשה, ששלשה פעמים הוזהרה
 16 התורה לברך את ישראל, ב'ה תברכו' אמור להם' ושמנו את
 17 שמי. רב אמר, שחוששין שמא בן גרושה או בן תלוצה הוא -
 18 וכהן פסול הוא, ולכן אינו עולה לדין. מבארת הגמרא ולא פליגי
 19 רב ורבי יהושע בן לוי, הא ששמע מדברי רבי יהושע בן לוי שאינו
 20 נפסל מלעלות לדין, מדובר דסליק לפיקום - שעולה לדין כהנים
 21 ובמעדים, ובכך מחזיק עצמו ככהן, הא שאמר רב שחוששים שהוא
 22 בן גרושה, הוא באופן דלא סליק לדין אפילו לפיקום.
 23 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל בהן שאינו עולה לדין בעבודה -
 24 קודם שייסיש שליח ציבור ברכת רצה, שוב אינו עולה לדין,
 25 שנאמר, "וישא אחיו את ידיו אל העם ויברכם, ורק אחר כך יורד
 26 מעשות החטאת והעולה והשלימים" ונמצא שבעוד עבודה בידו
 27 בירך את העם, ויש ללמוד מכך לכל ברכת כהנים, מה לחלו
 28 ברכתו של אחרן היתה בעבודה שבמשכן, אף כאן - ברכת כהנים
 29 צריכה להיות בעבודה שבתפילה. מקשה הגמרא, איני - וכי כך
 30 הדין, והא רבי אמי ורבי אסי סלקין - עלו לדין לאחר ברכת
 31 עבודה. משיבה הגמרא, שרבי אמי ורבי אסי מעיקרא - בזמן ברכת
 32 עבודה, היו עקרי פריעיהו - עקרו רגליהם ללכת לדין, אך מקומם
 33 היה רחוק מהדין ולכן מפקא לא הוה כמוהם - לדין, עד
 34 לאחר ברכת עבודה. וברתני רבי אושעיא בברייתא, לא שנו שאינו
 35 עולה לדין אלא כשלא עקר את רגליו בעבודה, אבל עקר את
 36 רגליו בעבודה לעלות לדין, עולה גם לאחר ברכת עבודה. מביאה
 37 הגמרא אדא רבא נוספת לחילוק זה, ותנן נמי, שליח ציבור כהן אינו
 38 עולה לדין גם אם הוא הכהן היחיד, מפני שחוששים שיתבלבל
 39 בתפילתו, אך אם הקטנתו - בטוח הוא בעצמו שנושא את כפיו
 40 וחזור לתפלתו ללא בלבול, רשאי לעלות לדין. ותוין בה -
 41 הקשינו על דין זה, איך יכול לעלות לדין, הא לא עקר - הרי לא
 42 עלה לדין בעבודה, אלא שתירצנו שמדובר באופן דנד ממקומו
 43 בעבודה פורתא - לכיוון הדין, ומשום כך יכול לעלות לדין, ואם
 44 כן הקא נמי יש ליישב, שכיון דעקר רגליו פורתא בעבודה, יכול
 45 לעלות.
 46 ואמר רבי יהושע בן לוי, אין נותנין כוס של ברכה לברך ברכת
 47 המזון, אלא לשוב עין - שונא בצע וגומל חסד בממונו, שנאמר,
 48 "שוב עין הוא יבורך פי נתן מלחמו ללדל", אל תיקרי יבורך,
 49 אלא ברכה אחרים.
 50 ואמר רבי יהושע בן לוי, מנין שאפילו העופות מברין מצרי
 51 העין, ואינם אוכלים משלחם, שנאמר על צרי העין, "כי תנס מוזהר
 52 הציפור - שמפורים בחינם חיטים על רשתם כדרך הציידים כדי
 53 למשוך העופות וללכדם, בעיני כל פעל כנה" - שהעופות רואים
 54 שאלו מזונות של צרי עין, ואינם רוצים לאוכלם.

ביאורים למסכת סוטה דף לט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

1 והיה בטעות על כלים טמאים שעמדו לאחרי, או שהתכוין להזות
 2 על כלים שלאחרי, והיה בטעות על כלים שלפניו, הדין הוא
 3 שהזאת פסולה, משום שהזאה צריכה להיות בכונה לטהר. אך
 4 אם התכוין להזות על כלים שלפניו, והיה בטעות על כלים שבצדדין
 5 שבפניו - לפניו באלכסון, הזאתו כשרה, משום שהצדדים שלפניו
 6 הם בכלל כוונתו. ויש לפשוט מכך את הספק לענין ברכת כהנים,
 7 שהעומדים בצדדים שלפני הכהנים דינם כעומדים לפניהם
 8 ומתברכים, אך העומדים בצדדים שאחריהם אינם מתברכים,
 9 למרות שאינם אחריהם ממש.
 10 אמר רבא בר רב הונא, בין שנפתח ספר תורה והתחילו לקרוא
 11 בו קריאת התורה, אסור לספר ולדבר אפילו בדבר הלכה, שנאמר
 12 "ובפתחו - וכשפתח עזרא את הספר והתחיל לקרוא בתורה, עמדו
 13 כל העם". ואין לפרש לשון 'עמידה' אלא מלשון שתיקה - שהעם
 14 שתקו, שנאמר "והוה חתני - המתנתי לשמוע דבריהם, עד שראיתי
 15 כי לא ידברו כי עמדו מלדבר לא ענו עוד" - הרי שעמידה היא
 16 מלשון שתיקה. רבי יורא אמר בשם רב חסדא, שיש ללמוד שאסור
 17 לדבר בשעת קריאת התורה מהבא - מפסוק זה, "ואוני כל העם אל
 18 ספר התורה".
 19 הגמרא חוזרת לדון בהלכות ברכת כהנים, ואמר רבי יהושע בן לוי,
 20 כל בהו שלא נמל ידיו לפני עלייתו לדוכן, לא ישא את כפיו,
 21 שנאמר, "שאו ידיכם לברכת כהנים, רק לאחר שתטלו אותם והם

המשך ביאור למס' עירובין ליום שני עמ' ב

1 שנותנין לו אלפים אמה, אינו ראוי להלך יותר מהם כלל, אפילו
 2 אם סוף מרתו קלה במקצת. כלומר, אפילו אם כלו אלפיים אמה
 3 שלו באמצע מערה, אינו ראוי לילך עד סופה.
 4 משנה
 5 משנה זו עוסקת באדם שהיה בא בדרך והחשיך לו היום בעורו
 6 מחוץ לתחום.
 7 מי שהחשיך חוץ לתחום - אדם שבא מן הדרך בערב שבת, ולא
 8 היה סיפק בידו להיכנס לתוך תחום עירו עד שחשכה עליו החמה,
 9 אפילו אם הוא עומד רק אמה אחת מחוץ לסוף תחום העיר, דהיינו
 10 בריחוק אלפיים ואחת אמות מן העיר עצמה, הרי זה לא יכנס
 11 לעיר, אלא קובע שביטה במקומו, ויש לו משם אלפיים אמה לכל
 12 רוח, ונמצא שאינו ראוי לילך אלא עד אמה אחת סמוך לעיר.
 13 אלו דברי תנא קמא.
 14 רבי שמעון אומר, אפילו אם הוא עומד בריחוק חמש עשרה אמות
 15 מסוף תחום העיר, דהיינו בריחוק אלפיים וחמש עשרה אמות מן
 16 העיר עצמה, הרי זה יכנס לתוך העיר בשבת, לפי שאין המשוחות
 17 מפנין את המדות מפני הטועין. כלומר, אלו המודדים הממונים
 18 למדוד את תחומי העיר ולהניח סימן בסוף אלפיים אמה של
 19 תחומה אינם מצמצמים להניח הסימן בסוף אלפיים אמה בדיקו,
 20 מאחר ויש אנשים טועים שאינם מכירים הסימן ויוצאים מחוץ
 21 לתחומי העיר, ועל כן נהגו המודדים להניח את הסימן בתוך תחום
 22 אלפיים אמה של העיר, כדי שאם יטעה אדם ויצא מעט מחוץ
 23 לתחום לא יעבור איסור.
 24 וסובר רבי שמעון, שמאחר ואדם זה לא יצא במזיד מחוץ לתחום
 25 אלא נאנס ולא הגיע לתחום העיר קודם שבת, לפיכך יש להתיר
 26 לו להכנס לעיר, שהרי לאמיתו של דבר כבר הגיע לתוך תחומה.

27 נמרא
 28 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את כוונת דברי רבי שמעון
 29 במשנה 'מפני הטועים': תנא - שנו חכמים בברייתא, שכוונת דברי
 30 המשנה 'מפני הטועים' היינו מפני טועי המדה, כלומר, אלו
 31 האנשים הטועים ואינם מכירים את הסימן שמניחים המודדים
 32 לציין את סוף התחום.
 33 הדרן עלך מי שהוציאווהו
 34 פרק חמישי - כיצד מעברין
 35 פרק זה ממשיך לעסוק בדיני עירובי תחומין, ומפרש את אופן
 36 מדידת תחום אלפיים אמה סביב הערים. בסוף הפרק יתבאר גם
 37 מדיני עירובי חצירות.
 38 משנה
 39 משנה זו מפרשת את דין 'עיבורה של עיר', דהיינו, מקומות שונים
 40 העומדים בסמוך לעיר ומצטרפים אליה להיות כמותה, ומודדים
 41 מהם והלאה את תחום אלפיים אמה של העיר.
 42 כיצד מעברין את הערים, כלומר, כיצד דנים את העיר כי מעוברת,
 43 להוסיף עליה חלקים שאינם מגופה של העיר. אם היה בסוף העיר
 44 בית נכנס ובית יוצא, דהיינו, עיר שאין לה חומה העומדת בפני
 45 עצמה, אלא הבתים העומדים בקצה העיר משמשים לה כחומה,
 46 ובתים אלו אינם עומדים בקו שזה, אלא אחד מהם נכנס לתוך
 47 העיר או בולט לצד חוץ. או שהיה לעיר פגום נכנס ופגום יוצא,
 48 דהיינו, שהיתה העיר מוקפת חומה, ובחומה זו יש מגדלים עגולים,
 49 ופעמים שמגדלים אלו בולטים לצד פנים העיר ופעמים שהם
 50 בולטים לצד חוץ. או שהיו שם באחת הקרנות של העיר גדרות
 51 ו-שברי חומה של חורבות בתים) שהן גבוהות עשרה מפותים,

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לט עמוד א

רש"י

והנה לאחריו. ואף שם היו כלים הצריכין הנהא: הנהא פסולה. דבעינן פנה לטהרה. כדתיב (פמ"ג יט) והנה הטהור על השמא. שהיא מתוקן לו: על הצדדין שבפניו. צדדין שיש ממנו ולהלן ולא צדדין שישנו ממנו ולאחור. והכי נמי העומדין בצדדין של פה הימנו ולהלן בכלל ברכה הן דכלפניו דמי, אבל של אחר הימנו אע"פ שאינו אחריו ממש בלאחריו דמי: ונפתחו. ונשתייחלו.

ובקורא כתיב: עמדי. שהקו: שלא נפל דיו. לפני עלותו לדוכן: כשה הארכת ימים. איזה וכות בקורא שהארכת ימים: קפנידרא. לקצר דרכו דרך בה"כ. לכן פתח זה וזאת פגרו. ולשון קפנידרא מפרש בברכות (ף סג) אדמוקפא אדרי איעול בהא. עד שאני מקוה סביב השרות הללו אכנס בזה ואקצר דרכי. ודרי שרות בתים: ולא פסקתי על ראשי עם קרשי שהיו יושבים התלמידין בבית המדרש על גפי קרקע. והמהלך ביניהם פשהו יושבין ויכנס לישב במקומו מרחיב פגיעותיו בעל פרה. והוא לשון מפסע ואגיל. ונראה כמפסע על ראשיהם. לפיכך צריך להקדים או ישב לו מחזור: ולא נשאתי כפי לברי. שבהו יהי: בלא ברכה. ברכה המקרש ואגיל מאי מקרי: וכי עקר פגיעיה. בגבורה למיסק והוא מחזור פניו כפי תבה מאי אמרי: וכי מהדר אפיה מצבורא. כשגומר ברכותיו מחזור פניו לצד התבה עד שיגמור שליח צבור המקריא את עמו ישראל בשלום:

ש"מ דקיימא לן כותיה וכמודמה דהכי פסק רבינו תנאל דבכל דוכתא ק"ל בר' יהושע בן לוי ומקשה מפ' כל גגות (פיונין קף כג). דתיב ר' זורא ורבה בר רב חנן ויתב אביי גבייהו ויתב וקאמרי שמע מינה ממתני' דירי גדולה בטנה ואין דירי קטנה בגדולה וכו' עד צבור בגדולה ושליח צבור בטנה וש"צ בגדולה אין יוצאין ידי חובתן תשעה בגדולה וא' בטנה מצטרפין תשעה בטנה וא' בגדולה אין מצטרפין וה"ה גדולה בגדולה דליכא למימר דירי גדולה בגדולה אלמא לענין תפלה לא אמר אפילו מחיצה של ברזל אין מפקסת ונראה דלא דמי דדיכא דאיכא עשרה בגדולה ושליח צבור עמון ואחד בגדולה כיוצא בה מתוך שמוציא בני הגדולה יוצא גם זה שבאחרת כה"ג אמרין דוקא אפילו מחיצה וכו' שהרי מוציא אפילו אחו שבשדות כדאיתא במסכת ראש השנה (ף לה). אבל היכא צריך לצרופניהו דאי לא מצטרפי הדיא דפ' אין עומדין (נכות קף כג) דאי' אלעזר מיום שחרב בית המקדש נוספה חומת ברזל בן ישראל לאביהן שבשמים לא שייכא להכא דהדיא אמר לגבי הא שאין תפלתן מקובלת כמו בזמן שבתמ"ק קיים מידו לענין זה אין מפקסת אם יתברכו הצבור ע"י ברכת כהנים שעמון בבית הכנסת או יציא ש"צ ידי חובתן גם זה יתברך ויוצא ידי חובתו עמון דכלפי אביו שבשמים לא תלי בהפסד מחיצה:

והנה על הצדדין שבפניו הזאת כשרה. בירושלמי בפרק אין עומדין אמרי' הדא אמרה העומדין מן הצדדין בכלל ברכה: כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפי' דבר הלכה. מקשינן מפרק קמא דברכות (ף ה) דאמר

רב ששת הזה מוהר אפיה וגריס אמר אינהו בדידהו ואנן בדין ומצינו למימר דמהדר אפיה שאני א נימי רב ששת שאני משום דהוה פטור מקריאה משום דהוה דברים שבכתב אי אתה ראשי לאומרן על פה וכיון דפטור מקריאה אפילו בשעת שמיעה היה יכול לעסוק דבר הלכה והיינו דקאמר אנן בדין כיון דברי הלכה (כגון) דברים דעל פה ואינהו בדידהו דברים שבכתב מיהו מסתברא כפירוש ר"ח דפ' התם דוקא רב ששת וכיוצא בו דהותרו אומנתו אבל האידינא כרבא סבירא לן דאמר רבא כיון שנפתח ס"ת וכו' והאי דהוה מהדר אפי' י"ל דלא הויא אורחא דמילתא לאיעסקי דבר הלכה באנפי ציבורא בעוד שזן עסקוק בשמיעת התורה:

כל כון שלא נטל דיו. פירש רש"י אמר לי רבי אם נטל דיו שחיתת ונטהר כון אינו צריך ליטול ידיו כשעולה לדוכן וכמודמה שהועתק מהגהת תלמיד שחרי אין לשונו משמע כך דפירש שלא נטל דיו לפני עלותו לדוכן משמע ממש סמוך תוד דמייתא גמרא קרא שאו ידיכם קדש וברכו משמע תיכף לנטילת ידים ברכת כהנים דמשמע ליה השתא דברכת כהנים משמע קרא דהיא בנשיאות ידים ומשמע בירושלמי פ"ח דברכות דברכה דמשמע קרא בעינן נטילת ידים סמוך לה דמיית ליה התם אברכת המזון והכי איתא שלשה תיבות הן תיכף לסמיכה שחטה שגמרא וסמך ושחט תיכף לנטילת ידים ברכה שגא' שאו ידיכם וברכו תיכף לגאולה תפלה שגא' היזו לרצון אמרי פי וגו' וכתב בתריה יענך ה' ביום צרה ובפי' כיצד מברכין (מס"ג) משמע דהדיא ברכה איירי בברכת המזון מיהו שמעינן מינה דבעינן תיכף נטילת ידים בברכה דמשמע ביה קרא והכא מייתי לה אברכת כהנים ועוד אי מיירי הכא בשלא נטל דיו שחיתת אמאי נקט כון לנשיאות כפיס תיפוק ליה משום דברי תורה שצריך ליטול ידיו כדאמרי' בפ"ק דברכות (ף יא) ובפ"ב (ף יא) אמר רבי חייה בר רב אשי וימנין סגיאלן הוה קאימנן קמיה דרב לתניי לן פירקא בספרא דבי רב ומקרים וקאי ומשי ידיה ומברך ומנח תפילין והדר אמר לן ואמר נמי התם דבעי לאהדורי בתר מיא לנטי' לק"ש מיל ומה לי ק"ש ומה לי ברכת כהנים אי משום צריך ברכה לפני הכא נמי צריך ברכה לפני כדאמר לקמן להכי מסתבר דהכא בנטילת ידים תיכף לברכה מיירי ושיעור תכיפה איכא למישמע מתיכפת סמיכה לשחטה דאמרי' בפ' כל הפסולין (נח"ס ג) כל הסמיכות שחיה שם קורא אני בהם תיכף לסמיכה שחטה חוץ מזה שחטה בשער נקרו שאין מצרע יכול ליכנס שם אלמא כתיב מהלך משער נקרו עד בית המטבחיים לא חשיבה תכיפה ובמסכת מדות (פ"א מ"ח) משמע דלא הוי טפי מעשרים ושתים אמה מקום דריסת רגלי ישראל ומוקם דריסת רגלי הכהנים שכל אחד היו י"א אמה:

וכי מהדר אפיה מצבורא מאי אמר. סדר נשיאת כפים מפיי רבינו שלמה עוקר רגליו בעבודה ממקומו ובא לפני התיבה ומתפלל ידי רצון שתהא ברכה זו וכו' ומאריך בה עד שיאמרו אמן על הוראה מפיי הצבור וקורא כהנים אם שנים הם ואם אחד אינו קורא ש"צ והוא מחזיר פניו מאלו כדאביי דאמר לעיל לאחד אינו קורא וכשכלה דבור מהקורא מברכין אשר קדשנו בו ואחר כן מתחילין בברכה ובשכלה אמן אחרון מפיי צבור הן מחזירין וכופצין קשרי אצבעותיהן אם רוצין ושליח צבור מתחיל שים שלום והכהנים יתפללו רבנו על שלום עשינו מה שגורת וכו' ומאריך בה עד שתכלה ברכה מפיי שליח צבור עוקרין רגליהן והולכין להן. בשאלות פרשת יוסף קרח כון שעבד עבדת כוכבים לא ישא את כפיו דגרע מהורג את הנפש דאמרין בן פ' אין עומדין (מס"ג) כון שחרג את הנפש לא ישא את כפיו ורבינו גרשום מאור הגולה השיב בתשובותיו דנושא כפיו וקורא ראשון בתורה דכיון דחור בתשובה חזרו לקדשותו דתנן בסוף מסכת מנחות (ף ק) אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' בירושלים כי אם אכלו מצות בתוך אחיהם והרי הן כבעלי מומין שזולקין ואוכלין וכשם שבעלי מומין נושאין את כפיהם וקורא ראשון בתורה ואף זה שאם לא התאמר כן נמצאת מרפה ידיהן של בעלי תשובה שיאמרו אי לאותה בושא אי לאותה כלמיה וימנעו מעשות תשובה ואמר ר' יוחנן כל האומר מנשה אין לו חלק לעולם הבא מרפה ידיהן של בעלי תשובה ותנא דבי רבי שמעאל הואיל והלך זה ועשה כון לאלילים אודחא אבן אחר הנופל וכו' ונע"ע תוס' מנחות קט. ד"ה לא שמשו ותוס' העניית כו. ד"ה אי מה:

תוספת

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לט עמוד ב

רשי"י

1 מה שהבנתהו. שחפכים על ידיו, כדכתיב ואני אברכם ופקדי וי: לכוף קשרי
2 אצבעותיהם. שפושטין אצבעותיהם כשמתברכין, ולאחר שגמרו טורין אגרוף שלהם
3 כשאר בני אדם. קשרי אצבע הם החליות שפופפים ופושטין בהם: אין הקורא. שליח
4 צבור שקורא בהנים שיחזירו פניהם לברך: אמן. של ברכת הודאה: דבור. בהנים: לעקוד
5 רגליהם. מן הדוכן, אלא עומדין כפופין לפני
6 התבה. יש ללמוד מכאן סדר נשיאות כפים כך
7 הוא, עוקר רגליו בעבודה ממקומו וכא לפני
8 התבה ומתפלל יהי רצון שתהא ברכה כר'
9 כדלעיל, ומאריך בה עד שתבא אמן של
10 הודאה מפי צבור, ושליח צבור קורא בהנים
11 אם שנים הם, ואם יחיד הוא אינו קורא והוא
12 מחזיר פניו מאליו כדאביו דאמר לעיל (ף ה) ל
13 לא: אין קורא בהנים, וכשוקלה והדבור מפי
14 והקורא מברך אשר קדשנו כר' ואח"כ מתחילין
15 בברכה, ובשפלה אמן אחרון מפי צבור הן
16 מחזירין פניהם ובפסין קשריהם אם רוצים,
17 ושליח צבור מתחיל שים שלום והבהנים
18 מתפללין רבש"ע עשינו מה שגזרת עלינו כר',
19 ומאריך בה עד שתבא ברכה מפי שליח
20 צבור ועוקרין רגליהם וחולקין להם: עד שישפלה
21 אמן. של ברכת התורה. וכל הני משום דתרי
22 קלי לא משתמעי: עד שתגלגל ס"ה. במשפוחתיה,
23 כדי שלא יהו הגוללים טרודים מלשמעו
24 הפטרה מפי המפסיד: להפשיט את התבה
25 בצבור. לן זמן שהצבור בבחינו, שהיה ידבקם
26 להביא ס"ת מבית אחר שמשתמר בו לבית
27 הפנסה, ופורסין בגדים נאים סביב התבה
28 ומניחין אותה בתוכה, וכשיוציא משם גוטלין
29 ס"ת להוליכו לבית המשתמר בו לא יפשוטו
30 הבגדים מן התבה בפני הצבור, שטרח צבור
31 לעכב שם עם ס"ת, אלא מוליך ס"ת לביתו
32 ומניחו והקם יוצאים אחריו ואח"כ הוא בא
33 ומפשיט את התבה: איבא פתחא אחרניא.
34 משנטל ס"ת לצאת דרך פתחו, הרוצה לצאת
35 בפתח אחר יוצא, אלא יקא ס"ת. ליבא
36 פתחא אחרניא. נכון שיצא ס"ת מתלה ולא
37 יצא האדם בפתח לפני ס"ת: בר אהויא אסברה
38 לי. הכם ששמו בר אהויא אסברה לי, הבינו
39 טעמו של דבר: העם פה הם אומרים. שיקראו
40 מסבירי פנים ומודים לפניו על ברכותיו
41 להראות שהן נוחות להן: כרכו ה' מלאכי,
42 כרכו ה' כל אבאי, כרכו ה' כל מעשיו. שלש
43 מקראות הן כגנ' ג' ברכות: בטוספי דשפתא.
44 שהיא נשיאת כפים קדש שאינו בחל צריך
45 לחדש את דברי העם: ברוך ה' מצוין. אינו
46 באותו ממור, והני דקא פריך וימא יברך ה'
47 מצוין דכתיב בהוא ענינא: כמתקא דתעניתא.
48 שנושאין בו כפים, מה שאין פן כשאר מנחות
49 משום שברות כדארבין במסכת תענית ב'פ'
50 בתרין דף טו: בהכרת

1 שכלה אמן מפי הצבור. פירש ר"י אע"ג דארבין בפרק שלשה שאלכו (כסות קף
2 מ) אין הברוע ראוי לברוע עד שיכלה אמן מפי העונן ואמר רב הסדא מפי רוב
3 העונן דכל העונת אמן יותר מדאי אינו אלא טוטה מיהו לענן ברכת כהנים כיון דמשום
4 לשמוע הוא לא משתמע כל זמן שעונן דהוו ליה תרי קלי קולות העונן וקול כהנים
5 המברכים ולא משתמעי ואי תקשי לדברי הרב
6 א"כ לא ישאו שנים כפיהם דהא אמרין בפ"ג
7 דמגילה (קף ט) בתורה אחד קורא ואחד מתרגם
8 וקתני סיפא דאפי' שנים בנביא אין קורא וטעמא
9 מפרש בירושלמי דפרין שא דברים כגון אמן שאין
10 שני קולות נבנסין באוה אחד ואנו אומרים לעיל
11 לשנים קורא כהנים אלא מאי אית לך לממר
12 ברכות אייתי דהכיבי ליה יתבו דעתיהו
13 ומשתמעי תרי קלי כדארבן גבי מגילה קראה
14 שנים יבא גבי אמן נמי היבי דעתיהו ולישתמע
15 תרי קלי תריץ ולא דמו תרי קלי וקורין דבר
16 אחד לתרי קלי שקורין שני דברים כגון אמן שאין
17 ברכות כדתנן בפרק ראדוח ב"ד (ו"ט ט) שופר
18 של ר"ה של יעל פשוט ופיו מצופה חב ובי'
19 הצוצרות משתי צדדיו שנוצות היום בשופר
20 ופרך בגמי (ט"ז ט) ותרי קלי מי משתמעי התניא
21 וכו' ושמור דביביר אחד נאמרו מה שאין הפה
22 יכול לדבר ומה שאין האוזן יכול לשמוע ע"כ
23 הדיבא דהקולות משונות כגון קול אחד וכו'
24 והשני שמור אין האוזן יכולה לשמוע כלל וקול
25 שופר וקול הצוצרות י"ל דאין משונן להכי מסיק
26 התם דמשתמעי אייתי דהכיבי אי נמי בעי
27 דלישמעי נמי הברכה הני דמאריכון באמן אע"פ
28 שטועני וכל עשה שהן בעצמן עונין אין שומעין
29 קול חבריהם ותפוס לשון אחרון דהא מסיק התם
30 תרי קלי מחד גבא לא משתמעי כגון וכו'
31 ושמור מפי הגבורה מותר גברי משתמעי משמע
32 אפי' דומיא דהובר ושמור אייתי דהכיבי וקול
33 שופר וקול הצוצרות תרי קלי משונן זה מזה
34 דומיא דהובר ושמור משתמעי אייתי דהכיבי:
35 **במנהגא** דתעניתא מאי אמרי. א"ל אריס'
36 דתפסין ב'פ' בשלשה פרקים
37 (תפיס' ל טו) כר' יוסי דאמר ליבא נשיאות כפים
38 במנהגא דתעניתא משום דשכיב שכרות ואתי
39 לאחלופי בשאר יומי ל' הכא אליבא סתמא
40 דמתני' דהתם בעי דקתני' ד' פעמים ביום אי נמי
41 אפי' לר' יוסי כדאמר התם מאחר דקיל' כר' יוסי
42 האידנא אפי' פוסי כהני ידיהו בבנתחא
43 דתעניתא כיון דסומך לשקיעת החמה קפריס'
44 בתפלה כחפלה נעילה דמי.
45 **אם** עונינו ענו בנו. א"ת הני פסוקים דמתחא
46 מאי הסברת פנים איבא בהו י"ל משום
47 דהיו מעוננין על הצרה שלא תבא על הצבור
48 ואמר בפ"ק דתענית (קף י"ב) ובפ' תרעא דמגילה
49 (קף ט) דבריבא בתרא דימא בעי רוחי דהיינו
50 ממנתי ואילך כדכתיב (פולח ט) ואני יושב
51 משומם עד מנחת הערב ובמנחת הערב קמתי
52 מתעניתי ובקרעי בגדי ומעילי ואברע על רבי'
53 ואפרוש כפי אל ה' אלקים הלכך התירו למבעי
54 רחמי בעידא דפרסי ידיהו דעת רצון הוא וענו
55 ציבורא אמן כדשמע ב'פ' דרורא(כסות ט) הא'
56 מאן דחוי חלמא ולא ידע מאי חוי ליקו קמי
57 כהני בעידא דפרסי ידיהו ולמא רבון
58 העולמים חלום חלמתי וכו':
בנעילה

1 **מה שהבנתהו "השקפה ממועון קדוש מן השמים".**
2 **אמר רב הסדא: אין הכהנים רשאים לכוף קשרי**
3 **אצבעותיהן עד שיחזרו פניהם מן הצבור. אמר ר' יורא**
4 **אמר רב הסדא: אין הקורא רשאי לקרות "בהנים"**
5 **עד שיכלה "אמן" מפי הצבור, ואין הכהנים רשאים**
6 **להתחיל בברכה עד שיכלה דיבור מפי הקורא, ואין**
7 **הצבור רשאים לענות "אמן" עד שתכלה ברכה מפי**
8 **הכהנים, ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה אחרת**
9 **עד שיכלה "אמן" מפי הצבור. ואמר ר' יורא אמר רב**
10 **הסדא: אין הכהנים רשאים להחזיר פניהם מן הצבור**
11 **עד שיתחיל שליח צבור ב"שים שלום", ואינן רשאים**
12 **לעקור רגליהם וליקר עד שישמור שליח צבור "שים**
13 **שלום". ואמר ר' יורא אמר רב הסדא: אין הצבור**
14 **רשאים לענות "אמן" עד שתכלה ברכה מפי הקורא**
15 **ואין הקורא רשאי לקרות בתורה עד שיכלה "אמן"**
16 **מפי הצבור, ואין המתרגם רשאי להתחיל בתרגום עד**
17 **שיכלה פסוק מפי הקורא, ואין הקורא רשאי להתחיל**
18 **בפסוק אחר עד שיכלה תרגום מפי המתרגם. אמר**
19 **ר' תנחום אמר ר' יהושע בן לוי: המפסיד בנביא,**
20 **צריך שיקרא בתורה תחילה. ואמר ר' תנחום אמר ר'**
21 **יהושע בן לוי: אין המפסיד רשאי להפסיד בנביא עד**
22 **שיגלגל ספר תורה. ואמר ר' תנחום אמר ר' יהושע**
23 **בן לוי: אין שליח צבור רשאי להפשיט את התובה**
24 **בצבור, מפני כבוד צבור. ואמר ר' תנחום אמר ר'**
25 **יהושע בן לוי: אין הצבור רשאים לצאת עד שיגמל**
26 **ספר תורה ויניח במקומו, ושמואל אמר: עד שיצא.**
27 **ולא פליגי, הא דאיבא פיתחא אחרניא, הא דליבא**
28 **פיתחא אחרניא. אמר רבא: בר אהויא, אסברה לי**
29 **"אחרי ה' אלהיכם תלכו". גומן שהכהנים מברכים**
30 **את העם, מה הן אומרים? אמר ר' יורא אמר רב**
31 **הסדא: "ברכו ה' מלאכיו גברי כח" וגו' "ברכו ה'**
32 **כל צבאיו משרתיו עשי רצונו" "ברכו ה' כל מעשיו**
33 **בכל מקמות ממשלתו ברכי נפשי את ה'". בטוספי**
34 **דשפתא, מה הן אומרים? אמר ר' אסי: "שיר המעלות**
35 **הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' וגו'" "שאו ידכם**
36 **קדש וברכו את ה' "ברוך ה' מצוין שכן ירושלם**
37 **תללוה". ולמא נמי "ברכך ה' מצוין" דכתיב בהוא**
38 **ענינא? אמר יהודה בריה דר' שמעון בן פוי: מתודך שהתחיל בברכותיו של הקדוש ברוך**
39 **הוא, כפיים בברכותיו של הקדוש ברוך הוא. במנהגא דתעניתא, מאי אמרי? אמר רב**
40 **אחא בר יעקב: "אם עונינו ענו בנו ה' עשה למען שמך" "מקוה ישראל מושיעו בעת**
41 **צרה למה תהיה פגר בארץ" וגו' "למה תהיה פאיש נרהם כגבור לא יוכל להשיע" וגו'**
בנעילה

ביאורים למסכת סוטה דף לט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

42 ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, שכאשר מצניעים הספר
 43 תורה בבית אחר, אין הצבור רשאי לצאת מבית הכנסת אפילו דרך
 44 פתח אחר, עד שינמל ספר תורה מהבימה, ויניח במקומו. ושמאל
 45 אמר שאינם רשאים לצאת עד שיצא הספר תורה משם, ולא רק עד
 46 שינטל הספר תורה. ולא פליגי, הא שאמר רבי יהושע בן לוי הוא
 47 באופן דאיכא פיתחא אחרינא לבית הכנסת, שאז מותר לצאת דרך
 48 הפתח השני לפני הספר תורה, משעה שינטל הספר תורה כדי
 49 להוציאו. הא שאמר שמואל הוא באופן דליכא פיתחא אחרינא
 50 לבית הכנסת, ואין לצאת לפני הספר תורה מאותו פתח שעתידי
 51 לצאת בו, ולכן צריך להמתין עד שיצא. אמר רבא, החכם ששמו פר
 52 אחינא אפברה לי - הסביר לי שמקור דינו של שמואל הוא מהפסוק
 53 "אחרי ה' אלהיכם תלכו", שלומדים מכך יש ללכת אחרי הספר
 54 תורה וללוותה, ולא לצאת לפניו.
 55 מבררת הגמרא, בזמן שהפנהים מקריבים את העם, מה הן -
 56 המתברכים אומרים כדי להודות לה' על ברכתיו, ולהראות
 57 ששמחים בהם. אמר רבי וירא אמר רב חסדא, אומרים הם שלושה
 58 פסוקים כנגד שלושת הברכות. א. "קרכו ה' מלאכיו, גבורי כח
 59 עושי דברו לשמוע בקול דברו וגו'". ב. "קרכו ה' כל צבאיו,
 60 משרתיו עושי רצונו". ג. "קרכו ה' כל מעשיו ככל מקומות
 61 ממשלתו, קרכי נפשי את ה'".
 62 מבררת הגמרא, במוספי דשבתא - בתפילת מוסף בשבת, יש בה
 63 נשיאת כפים חדשה שאינה נהגת בחול, מה הן - המתברכים
 64 מחדשים ואומרים, על נשיאת כפים זו. אמר רבי אסי שאומרים הם
 65 שלושה פסוקים א.א. "שיר המעלות, הנה קרכו את ה' כל עבדי
 66 ה' העומדים בבית ה' בלילות וגו'". ב. "שאו יריכם קדש בברכת
 67 כהנים, וקרכו את ה'". ג. "קרוף ה' מציון שוכן ירושלים הללויה".
 68 שואלת הגמרא, מדוע הביאו פסוק שלישי ממקום אחר, ולימא נמי
 69 במקום הפסוק השלישי, "בקרבה ה' מציון" דכתובי פה הוא עניינא
 70 - שנאמר בהמשך לשני הפסוקים הראשונים. אמר יהודה בריה
 71 דרבי שמעון בן פזי, מתוך שהתחיל בפסוקים הראשונים
 72 בקרבנותיו של הקדוש ברוך הוא, מסיים בפסוק 'ברוך ה' מציון'
 73 שעוסק בקרבנותיו של הקדוש ברוך הוא, ואילו הפסוק 'ירכב ה'
 74 מציון' אינו ברכה לקדוש ברוך הוא, אלא לישראל.
 75 מבררת הגמרא, בנשיאת כפים שמברכים הכהנים את העם
 76 במנחתא דתעניתא - במנחה בתענית ציבור, מאי אמרי
 77 המתברכים. אמר רב אחא בר עקב, אומרים שלושת פסוקי רחמים
 78 אלו, בשעת ברכת כהנים שהיא עת רצון, א. "אם עונינו ענו כנו ה'
 79 עשה למען שמך". ב. "מקנה ישראל מושיעו בעת צרה, למה
 80 תהיה פגר פארץ וכאורח נטה ללון וגו'". ג. "למה תהיה פאיש
 81 ניהם, כגבור לא יוכל להושיע, ואתה בקרבנו ה' ושמך עלינו
 82 נקרא, אל תנחנו וגו'".

1 מה שהבטתנו - שתסכים לברכתנו, ומסיימים בפסוק, "השקיפה
 2 מפעון קדשך מן השמים וגו' וברך את עמך את ישראל, ואת
 3 האדמה אשר נתת לנו, כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב
 4 ודבש".
 5 אמר רב חסדא, אין הפנהים, שידיהם פרוטות, ופושטין
 6 אצבעותיהם בשעת ברכת כהנים רשאים לבוא קישרי אצבעותיהן
 7 כשאר בני אדם, עד שיחורו - שיסובבו פניהם מן הצבור. ועוד
 8 אמר רבי וירא אמר רבי חסדא, אין השליח ציבור הקורא לכהנים
 9 לברך רשאי לקרות להם 'כהנים', עד שיכלה קול עניית 'אמן' של
 10 ברכת 'הטוב שמך' מפי הצבור, משום ששני קולות אינם נשמעים
 11 כאחת. ואין הפנהים רשאי להתחיל בברכה שלפני ברכת כהנים,
 12 עד שיכלה דיבור 'כהנים' מפי החזן הקורא אותו. ואין הצבור
 13 רשאי לענות 'אמן' על ברכת הכהנים, עד שתכלה הברכה מפי
 14 הכהנים. ואין הפנהים רשאי להתחיל בברכה אחת מברכת
 15 כהנים, עד שיכלה 'אמן' מפי הצבור.
 16 ואמר רבי וירא אמר רב חסדא, אין הפנהים רשאי להחזיר
 17 פניהם מן הצבור לאחר ברכתם, ולסובב פניהם למזרח, עד שתחיל
 18 שלח צבור ב'שים שלום', ואין רשאי לעקור רגליהם מן הדוכן
 19 ולילף למקומם, עד שיגמור השליח צבור ברכת 'שים שלום'.
 20 ואמר רבי וירא אמר רב חסדא, אין הצבור רשאי לענות אמן
 21 על ברכת הקורא בתורה, עד שתכלה הברכה מפי הקורא. ואין
 22 הקורא רשאי להתחיל לקרות בתורה, עד שיכלה קול עניית 'אמן'
 23 על ברכתו, מפי הצבור. ואין המתרגם את הפסוקים רשאי להתחיל
 24 בתרגום, עד שיכלה הפסוק מפי הקורא. ואין הקורא רשאי
 25 להתחיל בפסוק אחר, עד שיכלה התרגום מפי המתרגם.
 26 אמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, המפסיד כנביא צריך
 27 שינקרא בתורה תחילה - מפני כבוד התורה, להראות שהיא
 28 עיקרית. ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, אין המפסיד
 29 רשאי להתחיל להפסיד כנביא, עד שינגלל ספר תורה ויכרך
 30 בפרוכתו, כדי שיוכלו הגוללים לשמוע ההפסדה, ולא יהיו טרודים
 31 בגלילה.
 32 בזמן הגמרא והגו לשמור הספר תורה בבית אחר ולהביאו משם
 33 לבית הכנסת, ולפני הקריאה היו פורסים בגדים נאים על התיבה
 34 ומניחים את הספר תורה עליהם, ואחר הקריאה היו מסירים מהתיבה
 35 את הבגדים הללו. ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, אין
 36 שליח צבור שסיים את הקריאה ונטל את הספר תורה להציגו
 37 בבית אחר, רשאי להפשיט את התיבה בצבור - כל זמן שהציבור
 38 בבית הכנסת, אלא מוליך ספר תורה בליווי הציבור ומניחו בבית
 39 המיוחד לה, ואחר כך חוזר לבית הכנסת ומפשיט את התיבה, ודין זה
 40 הוא מפני כבוד הצבור - שאין להסריחם להתעכב בבית הכנסת
 41 עם הספר תורה.

המשך ביאור למס' עירובין ליום חמישי עמ' א

15 שנפרצה משתי רוחות - משני צדדים, דהיינו שנפרצו חומותיה
 16 משני צידי העיר זה כנגד זה, ולפיכך דינה חמור יותר, שאם יש
 17 בין שני החלקים יותר ממאה וארבעים ואחת אמות ושלש הם
 18 נידונים כשתי ערים שונות.
 19 מבררת הגמרא: ומאי קא משמע לן - מה משמענו רב הונא
 20 באומרנו ששיעור פירצת העיר הוא במאה וארבעים ואחת אמות
 21 ושלש, בהכרח צריך לומר שכוונתו להשיעורנו שכאשר יש שתי
 22 עיירות הסמוכות זו לזו דנהגין קרפף לזו וקרפף לזו - נותנים
 23 שיעור מגרש ריק של שבעים אמה ושני שלש לכל אחת מן
 24 הערים, ושיעור זה נידון כמו העיר עצמה, ולפיכך אם רחוקות
 25 שתי העיירות זו מזו עד מאה וארבעים ואחת אמות ושלש הן
 26 נידונות כעיר אחת. ואם כן יש לתמוה, הא אמרה רב הונא קרא
 27 וימא - הרי כבר אמר רב הונא דין זה פעם אחת, דתנן - שכך
 28 שנינו (הלכן הו,).

1 לזו כדי להלך דרך העיר השניה לחוץ מתחיל למנות אלפיים אמה
 2 של תחום שבת מתחילת הפירצה ואילך.
 3 מבואר מדברי רב הונא, שאם יש בין שני חלקי העיר יותר ממאה
 4 וארבעים ואחת אמות ושלש שוב אינם מצטרפים יחדיו, ואילו
 5 בסוגייתנו אמר רב הונא שאם יש בין שני ראשי הקשת פחות
 6 מארבעת אלפים אמה ניתן לצרפם לעיר אחת.
 7 מתרצת הגמרא: אמר רבא, לא קשיא - אין להקשות
 8 סתירה בין המימרות של רב הונא, לפי שכל אחת מן עוסקת
 9 באופן אחר. קאן - המימרא שאמר בסוגייתנו לגבי 'עיר העשויה
 10 כקשת', עוסקת בעיר שנפרצה מדיח אחת - מצד אחד, שהרי
 11 מצד הקשת עצמה מחוברים בתי העיר זה לזה, ורק מצד ראשי
 12 הקשת נפרדים הם, ולפיכך אם אין בין שני ראשי הקשת ארבעת
 13 אלפים אמה נעשית כל הקשת וחללה כעיר אחת. קאן -
 14 המימרא של רב הונא לגבי חומת העיר שנפרצה, עוסקת בעיר

מלכים א יב טז-לא

יב טו וירא פל־ישֶׁרָאֵל פִּי לֹא־שָׁמַע הַמֶּלֶךְ אֲלֵיהֶם וַיֵּשְׁבוּ הָעָם אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּבָר | לֵאמֹר מִה־לָּנוּ חֵלֶק בְּדוֹד וְלֹא־נַחֲלָה בְּבוֹיָשֵׁי לְאֹהֲלֵיךָ יִשְׂרָאֵל עִתָּה רְאֵה בֵיתְךָ דָּוִד וַיִּלְךָ יִשְׂרָאֵל לְאֹהֲלוֹ: ז וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיְשָׁבִים בְּעָרֵי יְהוּדָה וַיִּמְלְךְ עֲלֵיהֶם רְחִבְעָם: יח וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ רְחִבְעָם אֶת־אֲדָרֶם אֲשֶׁר עַל־הַמָּס וַיִּרְגְּמוּ כָל־יִשְׂרָאֵל בּוֹ אֲבָן וַיָּמָת וְהַמֶּלֶךְ רְחִבְעָם הִתְאַמֵּן לַעֲלוֹת בַּמִּזְבֵּחַ לָנוֹם יְרוּשָׁלַם: יט וַיִּפְשְׁעוּ יִשְׂרָאֵל בְּבֵית דָּוִד עַד הַיּוֹם הַזֶּה: כ וַיְהִי כַּשָּׁמַע כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּיָשֵׁב יְרִבְעָם וַיִּשְׁלְחוּ וַיִּקְרְאוּ אֹתוֹ אֶל־הָעֵדָה וַיִּמְלִיכוּ אֹתוֹ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה אַחֲרָי בֵּית־דָּוִד זוֹלָתִי שְׁבַט־יְהוּדָה לְבָדוּ: כא (ויבאו) וַיָּבֵאוּ רְחִבְעָם יְרוּשָׁלַם וַיִּקְהֵל אֶת־כָּל־בֵּית יְהוּדָה וְאֶת־שְׁבַט בְּנֵי־מִנְשֵׁם וְאֶת־אֵלֶּף בָּחֹר עִשָׂה מִלְחָמָה לְהִלָּחֵם עִם־בֵּית יִשְׂרָאֵל לְהַשִּׁיב אֶת־הַמְּלוּכָה לְרְחִבְעָם בְּנֵי־שְׁלֹמֹה: כב וַיְהִי דְבַר הָאֱלֹהִים אֶל־שְׁמַעְיָה אִישֵׁי־הָאֱלֹהִים לֵאמֹר: כג אָמַר אֶל־רְחִבְעָם בְּנֵי־שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֶל־כָּל־בֵּית יְהוּדָה וּבְנֵי־מִנְשֵׁם וַיִּתֵּר הָעָם לֵאמֹר: כד כֹּה אָמַר יְהוָה לֹא־תַעֲלֶוּ וְלֹא־תִלְחָמוּן עִם־אֲחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שׁוּבוּ אִישׁ לְבֵיתוֹ כִּי מֵאֵתִי נָתַתִּי הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיֵּשְׁבוּ לִלְכַת בְּדָבַר יְהוָה: כה וַיָּבֶן יְרִבְעָם אֶת־שֹׁכֵם בְּהַר אֶפְרַיִם וַיָּשֵׁב בָּהּ וַיֵּצֵא מִשֶּׁם וַיָּבֶן אֶת־פְּנוֹאֵל: כו וַיֹּאמֶר יְרִבְעָם בְּלִבּוֹ עִתָּה תָשׁוּב הַמְּמֻלְכָה לְבֵית דָּוִד: כז אִם־יַעֲלֶה | הָעָם הַזֶּה לַעֲשׂוֹת זְבָחִים בְּבֵית־יְהוָה בִּירוּשָׁלַם וְשָׁב לֵב הָעָם הַזֶּה אֶל־אֲדָנֵיהֶם אֶל־רְחִבְעָם מֶלֶךְ יְהוּדָה וְהִרְגֵנִי וְשׁוּבוּ אֶל־רְחִבְעָם מֶלֶךְ־יְהוּדָה: כח וַיִּוַעֵץ הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ שְׁנֵי עֲגָלֵי זָהָב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים רַב־לְכֶם מַעֲלוֹת יְרוּשָׁלַם הִנֵּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: כט וַיִּשֶׂם אֶת־הָאֱתָד בְּבֵית־אֵל וְאֶת־הָאֱתָד נָתַן בְּדָן: ל וַיְהִי הַדְּבָר הַזֶּה לְחַטָּאת וַיִּלְכוּ הָעָם לִפְנֵי הָאֱתָד עַד־דָּן: לא וַיַּעַשׂ אֶת־בֵּית בָּמוֹת וַיַּעַשׂ כַּהֲנָנִים מִקְצוֹת הָעָם אֲשֶׁר לֹא־הָיוּ מִבְּנֵי לוֹי:

רש"י

בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, ויהיה הוא יושב ואני עומד, ובמוצאי שביעית בזמן הקהל, יקרא את פרשת המלך, שהוא ראש במדינתו, ואני כשאר העם, נמצאתי בזוי (סנהדרין קא ב): (ל) עד דן. בסוף גבול הארץ: (טז) ראה ביתך. בית המקדש שבנית, לך לבדך יהיה: (יח) אדורם. הוא אדונירם: (כא) ואת שבט בנימן. העומדים על הגבול, שיהודה ובנימן היה גבולם סמוך זה לזה: (כז) אם יעלה העם הזה וגו'. אין ישיבה

מצודת ציון

(יח) וירגמו. השלכת האבנים נקראת רגימה: התאמץ. מלשון אומץ, רוצה לומר: התחזק: (יט) ויפשעו. מדרו, כמו (מלכים ב ח כב) ויפשע אדם:

מצודת דוד

(יח) וישלח המלך. שלח אל העם להחזירם בדברי רכות: התאמץ וכו'. כי פחד לנפשו: (כ) כשמוע כל ישראל. כי זקני העדה לבדם שלחו אחריו מאז, וידעו ממנו וראוהו, ולאחר זמן נשמע לכולם כי שב ממצרים: זולתי שבט יהודה.

ואף בני בנימין נכללו עמם, על כי ירושלים עיר המלוכה היתה לנחלה לשניהם, ומפני כבוד שבט יהודה לא הוזכרו, כי אינן רק טפלים להם: (כג) ויתר העם. כי רבים משאר השבטים התגררו בנחלת יהודה ובנימין: (כד) כי מאתי. בהשגחה בא הדבר, ולא במקרה: (כה) ויבן. להיות עיר מצבר, להשגב בה: (כו) עתה תשוב. רצה לומר: מהרה ובזמן קרוב: (כז) אם יעלה. כשיעלה העם הזה וכו': ושב לב. לאהבו ולחפוץ בו, בראותם כי לו לבדו הרשות לשבת בעזרה, ולא לזולתו: ושב אל רחבעם. להיות הוא עליהם למלך: (כח) ויועץ המלך. עם יועציו: רב לכם. רצה לומר: מרחק רב לכם הדבר, מאשר תעלו עד ירושלים: הנה אלהיך ישראל. פיתה אותם לאמר אשר השכינה תשרה על עגלי הזהב, וכאשר טעו מאז בהעגל שעשה אהרן לזה אומר בהלשון הזה עצמו, כמו שנאמר (שמות לב ח): אלה אלהיך ישראל וכו': (ל) לחטאת. עם כי מתחלה לא היתה הכוונה לשם עבודת כוכבים ומזלות, אולם בהארץ הזמן חטאו בהם, ועשום לעבודת כוכבים ומזלות ממש: עד דן. הרחיקו ללכת עד דן שהיתה בסוף הגבול, וכאומר הנה מתחילה פיתם בעבור מרחק הדרך לירושלים, ובסוף הרחיקו ללכת אל העגל אשר בדן: (לא) בית במות. עשה בדן בית להעמיד בו מזבחות: מקצות העם. ממקצותם, יהיה מי שיהיה:

תהלים עח עא-עב

עח. עא מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו ובישראל נחלתו: עב וירעם פתם לכבו ובתבונות
פפיו ינחם:

תהלים עט. א-יג

עט. א מזמור לאסף אלהים באו גוים | בנחלתך טמאו את-היכל קדשך שמו את-ירושלם לעינים:
ב נתנו את-נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסדיך לחיתו-ארץ: ג שפכו דמם | בפנים סביבות
ירושלם ואין קובר: ד היינו חרפה לשכנינו לעג וקלם לסביבותינו: ה עד-מה יהוה תאנף לנצח תבער
כמו-אש קנאתך: ו שפך חמתך אלהגוים אשר לא-ידעוך ועל ממלכות אשר בשמך לא קראו: ז פי
אכל את-יעקב ואת-נהו השמו: ח אל-תזכר-לנו עונת ראשנים מהר יקדמונו רחמיך פי דלונו מאד:
ט עזרנו | אלהי ישענו על-דבר כבוד-שמך והצילנו וכפר על-חטאתינו למען שמך: י למה | יאמרו
הגוים איה אלהיהם יודע (כתיב בגיים) בגוים לעינינו נקמת דם-עבדיך השפוך: יא תבוא לפניך אנקת
אסיר בגדל ורועך הותר בני תמותה: יב והשב לשכנינו שבעתים אל-חיקם חרפתם אשר חרפוך
אדני: יג ואנחנו עמך | וצאן מרעיתך נודה לך לעולם לדור ודור נספר תהלתך:

רש"י

(דברים כה) ונקלה אחיך כיון שלקה אחיך הוא, כן
מפורש באגדה: (ד) וקלם. לשון דבה לדבר בס כמו
למשל: (ה) עד מה. עד מתי: תאנף. תקצוף: קנאתך.
חמתך שאתה מקנא להנקם ל' אל קנא (שם ד)
אנפרנמנט בלע"ז: (יא) הותר. פתח אסירים ממסגר
שלהם כמו (לקמן קמ"ו) מתיר אסורים, שלח מלך ויתירהו
(לקמן ק"ה): בני תמותה. בני הנהרגת עליך, תמותה
אנמוריניד"א בלע"ז, ויש דוגמתו בלשון חכמים מוטב
שיאכלו ישראל בשר תמותה שחוטה ואל יאכלו בשר
תמותה נבילה ופירושו בשר מסוכנת ששחטה, במסכת
קידושין:

מצודת ציון

(עא) עלות. מגדלות עולליהן ר"ל מניקות: (עב) ינחם.
ינחם: (א) לעינים. ענינו תל וגל כמו לעי השדה (מיכה א):
(ב) לחיתו. הי"ו יתירה וכן וחיתו ארץ למינה (בראשית א):
(ד) וקלם. ענין לעג וחרפה כמו וקלסה לכל הארצות (יחזקאל
כ): (ה) תאנף. מל' אף וחיתה: (ו) אל הגוים. על הגוים:
(ט) על דבר. בעבור כמו ועל דבר כזבי (במדבר כה):
(יא) אנקת. ענין צעקה וגניחה כמו באנוק חלל (יחזקאל כ):
הותר. ענין פתיחת הקשר:

מצודת דוד

(עא) מאחר עלות. ממה שהלך אחר המניקות לרעותן הביאו
להיות מלך רועה ישראל: (עב) כתום לכבו. כפי תמימות לבו
ירעה אותם: ובתבונות כפיו. עם כי התבונה היא בלב אמר
כפיו לפי שבהם ינהג הרועה ויראה כאלו התבונה בכפיו
ודומה לו שכל את ידיו (בראשית מח) ור"ל שעשה בהשכל וכ"ז
חוזר לראשית האמרים לומר את כל זה יספרו לבל יאחזו
במעשה אבותם שמרו בה' כ"א יאחזו במעשה דוד שזכה
למלוכה בעבור כשרון דרכו: (א) אלהים. אתה אלהים איך
תתאפק על אשר באו גוים בנחלתך: לעינים. כן דרך החרבות

להיות מלאים מגלי אבנים: (ב) נתנו וכו'. כי לא נתנום לקבורה: (ג) ואין קובר. כי הנשארים פחדו לצאת ממקום מחבואם
ולקברם: (ד) היינו חרפה. השכנים היו מחרפים אותנו: (ה) עד מה. עד מתי יהיה כן וכי תאנף לנצח וכי תבער קנאתך כמו
אש שהולך ושוורף עד תומו: (ו) שפוך. הסר החמה מאתנו ושפוך אותה על הגוים אשר לא יירצו לדעת אותך: (ז) אכל. כלו
והשמירו: נוהו השמו. חרבינו מדורו זה בה"מ: (ח) אל תזכר וכו'. אם אמנם עתה נשוב אליך: מהר. במהירות רב תקדים
לנו רחמיך כי דלונו מאד בתכלית העוני ואין לנו כח לסבול עוד: (ט) על דבר. בעבור כבוד שמך לבל יחולל: למען שמך.
המורה שאתה רחום וחנון: (י) למה יאמרו וגו'. למה יאמרו הגוים איה אלהיהם אם אלהים הוא יריב ריב עמו: יודע. לזאת
יודע: (יא) אנקת. צעקת האסיר: הותר. הטר קשרי הנאסרים להוציאם להריגה: (יב) והשב. כמו שעשה לנו כן השב גמול
פורעניות אל שכנינו: שבעתים. שני פעמים שבעה ר"ל רבת פעמים השב להם גמולם: אל חיקם. הפורעניות תביא אל חיקם
ולא יטה לכאן ולכאן: חרפתם. גמול חרפתם אשר חרפוך: (יג) ואנחנו. ואז אנחנו שאנו עמך וגו' נודה לך לעולם בעבור זה
ונספר תהלתך להדורות הבאים:

ד הִיה עוֹשֶׂה בְּתַאנִּים – לֹא יֹאכַל בְּעֵנְבִים; בְּעֵנְבִים – לֹא יֹאכַל בְּתַאנִּים; אֲכַל מוֹנֵעַ אֶת עֲצָמוֹ, עַד שְׂמִינֵי לְמָקוֹם הַיְפוֹת, וְאוֹכַל. וְכֵן לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּשַׁעַת מְלֵאכָה; אֲכַל מְשׁוּם הֲשֵׁב אֲבָדָה לְבַעֲלִים, אָמְרוּ: הַפּוֹעֲלִים אוֹכְלִין בְּהַלְכִיתֶן מְאוּמָן לְאוּמָן, וּבְחִזְיוֹתֶן מִן הַנֶּגַת; וּבְחִמּוֹר בְּשִׁהִיא פּוֹרְקַת.

ה אוֹכַל פּוֹעֵל קִישׁוֹת אֶפְלוּ בְּדִינָה, וְכוֹתֶבֶת אֶפְלוּ בְּדִינָה. רַבִּי אֱלֵעָזָר חֲסִמָּא אוֹמֵר: לֹא יֹאכַל פּוֹעֵל יֵתֵר עַל שְׁכָרוֹ; וְחֲכָמִים מְתִירִין, אֲכַל מְלַמְדִין אֶת הָאָדָם, שְׁלֵא יֵהָא רַעֲבָתָן, וְיֵהָא סוֹתָם אֶת הַפֶּתַח בְּפָנָיו.

ו קוֹצֵץ אָדָם עַל יְדֵי עֲצָמוֹ, עַל יְדֵי בְּנֵי וּבְתוֹ הַגְּדוּלִים, עַל יְדֵי עֲבָדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַגְּדוּלִים, עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ; מִפְּנֵי שִׂישׁ בְּהֵן דַּעַת. אֲכַל אֵינוֹ קוֹצֵץ עַל יְדֵי בְּנֵי וּבְתוֹ הַקְּטָנִים, וְלֹא עַל יְדֵי עֲבָדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַקְּטָנִים, וְלֹא עַל יְדֵי בְּהֵמוֹתוֹ, מִפְּנֵי שִׂישׁ בְּהֵן דַּעַת.

ז הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים לַעֲשׂוֹת בְּנִטְעָה רְבִיעִי שְׁלוֹ – הָרִי אֵלּוֹ לֹא יֹאכְלוּ. אִם לֹא הוֹדִיעָן – פּוֹדָה וּמֵאֲכִילָן. נִתְפָּרְסוּ

פירוש ברטנורא

ד מפני השב אבדה לבעלים. שלא יבטל ממלאכתו ויאכל: אמרו פועלים אוכלים בהליכתן מאומן לאומן. כשגמרו שורה זו והולכים להתחיל בחברתה. ואף על גב דההיא שעתא לאו שעת מלאכה היא, נוחא ליה לבעל הבית בהא: וחמור כשהיא פורקת. בהליכתה אוכלת ממשאו שעל גבה עד שתהא פורקת: **ה אפילו בדינר.** אפילו היא שוה דינר: לא יאכל פועל יותר על שכרו. דאמר קרא כנפשך, כשכירותו. שעליו הוא מוסר את נפשו לעלות בכבש ולתלות באילן; מלמדוין. אומרים לו דרך עצה הוגנת. ותנא קמא פליג אהכמים ואמר אין מלמדוין. והלכה כחכמים: ויהא סותם את הפתח. שימנעו מלשכרו: **ו קוצץ.** ליטול מעות ולא יאכל: על ידי עצמו. כשביל עצמו: מפני שיש בהן דעת. ורעו וקא מחלי: **ז נטע רבעי.** פירות של אילן בשנה הרביעית, שאינם נאכלין אלא בירושלים או פודה אותן ומעלה הדמים לירושלים: נתפרסו עיגוליו. עיגולי רבלה שנתפרדו

משניות מבוארות – קהתי

אוֹכַל פּוֹעֵל – בשעת מלאכתו, קישות אֶפְלוּ בְּדִינָה – אפילו היא שווה דינר (קישות – לשון יחיד של קישואים). **וְכוֹתֶבֶת** – תמרים, אֶפְלוּ בְּדִינָה – כלומר שרשאי הוא לאכול כמה שירצה, ואפילו הפירות יקרים מאד. **רַבִּי אֱלֵעָזָר חֲסִמָּא אוֹמֵר:** לֹא יֹאכַל פּוֹעֵל יֵתֵר עַל שְׁכָרוֹ – יותר משכר פעולת יומו. בגמרא מבואר טעמו, שנאמר: "ואכלת ענבים נפשך". ודורש רבי אלעזר חסמא: נפשך – שכר עבודתו שמוסר נפשו עליו לעלות אפילו במקום סכנה. **וְחֲכָמִים מְתִירִין** – לפועל לאכול אפילו יתיר על שכרו, אֲכַל מְלַמְדִין אֶת הָאָדָם – הנשכר לעבוד בפירות, שְׁלֵא יֵהָא רַעֲבָתָן – זולל, ויהא סוֹתָם אֶת הַפֶּתַח בְּפָנָיו – כלומר שיהיו נמנעים מלשכור אותו. בגמרא מבואר, שאף תנא קמא סובר שרשאי הפועל לאכול יתיר על שכרו, אלא שחולק הוא על חכמים בענין שאמרו "מלמדוין את האדם שלא יא רעבתן", והוא סובר שאין מלמדוין. והלכה כחכמים.

באור משנה ו

משנתנו דנה בפועל הבא לוותר על זכותו לאכול מן הפירות בשעת מלאכתו תמורת שכר מסויים שישלם לו בעל הבית. **קוֹצֵץ אָדָם** – רשאי פועל להתנות עם בעל הבית שיטול מעות ולא יאכל בשעת מלאכתו, עַל יְדֵי עֲצָמוֹ – כשביל עצמו, שהוא עצמו לא יאכל, עַל יְדֵי בְּנֵי וּבְתוֹ הַגְּדוּלִים – וכן רשאי הוא להתנות כשביל בנו ובתו הגדולים, עַל יְדֵי עֲבָדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַגְּדוּלִים – היינו כשביל עבדו ושפחתו הכנענים (ימגיד משנה). עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ – כשביל אשתו; כשביל כל אלה רשאי הוא להתנות מדעתם עם בעל הבית ששכרם, שלא יאכלו בשעת מלאכתם, מִפְּנֵי שִׂישׁ בְּהֵן דַּעַת – למחול על אכילתם. אֲכַל אֵינוֹ קוֹצֵץ – אינו יכול להתנות על כך, עַל יְדֵי (כשביל) בְּנֵי וּבְתוֹ הַקְּטָנִים, וְלֹא עַל יְדֵי עֲבָדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַקְּטָנִים, וְלֹא עַל יְדֵי בְּהֵמוֹתוֹ; מִפְּנֵי שִׂישׁ בְּהֵן דַּעַת – למחול על אכילתם; ובגמרא מבואר, שאין אדם יכול למחול על זכות בניו הקטנים ולא על זכות עבדיו, אף על פי ששכירותם שלו, והוא מעלה להם מזונות, לפי שאינם אוכלים בשעת מלאכתם משל אביהם או משל אדוניהם אלא משל שמים.

באור משנה ז

הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים לַעֲשׂוֹת בְּנִטְעָה רְבִיעִי שְׁלוֹ – בפירות האילן של השנה הרביעית לנטיעתו, שאינם נאכלים אלא בירושלים, או שפודה

באור משנה ד

משנתנו מוסיפה ללמד בפועל האוכל בפירות בשעת מלאכתו, והיא באה להשמיענו שאינו אוכל אלא בפירות שעושה בהם בלבד, ודווקא בשעת מלאכה. **הִיה עוֹשֶׂה בְּתַאנִּים** – היה הפועל עושה מלאכתו בתאנים, לֹא יֹאכַל בְּעֵנְבִים – ואפילו שכרו לעשות בשניהם, כל זמן שעושה בתאנים לא יאכל בענבים כלל, אלא בתאנים בלבד (סור טימן שליז), בְּעֵנְבִים, לֹא יֹאכַל בְּתַאנִּים – היה עושה מלאכתו בענבים, אסור לו לאכול בתאנים, שנאמר (דברים כג. כה): "כי תבוא בנרס רען ואגלת ענבים", ודרשו בירושלמי: מה תלמוד לומר "ואכלת ענבים"? וכי אין אנו יודעים שאין בכרם אלא ענבים? אלא מכאן, שאם היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים, בענבים – לא יאכל בתאנים. ובסוגייתנו בבבלי משמע שפועל מלמדוין זה ממה שנאמר (סם): "ואל כליך לא תתן" – מנין שאתה נוטל לכליו של בעל הבית אתה אוכל (גמרא בבא מציעא צא. ב). **אֲכַל מוֹנֵעַ אֶת עֲצָמוֹ** – רשאי הפועל למנוע את עצמו מלאכול מן הפירות הרעים, עַד שְׂמִינֵי לְמָקוֹם הַיְפוֹת – למקום שהוא עושה בפירות היפים, וְאוֹכַל – מהם כדי שבעו. וְכֵן לֹא הַפּוֹעֵל הפועלים העושים מלאכה בגידולי קרקע, לֹא אָמְרוּ – שרשאי הפועל לאכול מן הפירות שעושה בהם, אֶלָּא בְּשַׁעַת מְלֵאכָה – בשעה שהוא עוסק במלאכה ולא ישיב לאכול ויאמר: הרי עד עכשיו מנעתי עצמו מלאכול, אשב עתה ואוכל; אֲכַל מְשׁוּם הֲשֵׁב אֲבָדָה לְבַעֲלִים – כדי לחסוך זמן המלאכה לבעלים, שלא ייבטל הפועל ממלאכתו ויאכל, אָמְרוּ – חכמים: הַפּוֹעֲלִים אוֹכְלִין בְּהַלְכִיתֶן מְאוּמָן לְאוּמָן – משורה לשורה, כשגומרים שורה אחת והולכים להתחיל בשורה אחרת, ואף על פי שאין שעה זו שעת מלאכה, מכל מקום נוח לו לבעל הבית בכך, וּבְחִזְיוֹתֶן מִן הַנֶּגַת – שהביאו לשם ענבים וחוזרים להביא עוד. וּבְחִמּוֹר – אמרו חכמים, שהיא אוכלת בהליכתה מן המשא שעל גבה, בְּשִׁהִיא פּוֹרְקַת – בגמרא מגיחים: עד שתהא פורקת. כלומר שאוכלת ממשאה כל זמן שהוא על גבה עד שיפרקו המשא ממנה. ובגמרא מובאת ברייתא: "חמור וגמל אוכלים ממשאו שעל גביהן, ובלבד שלא יטול בידו ויאכילם".

באור משנה ה

משנתנו מוסיפה בפועל האוכל בפירות שעובד בהם, והיא באה ללמד כמה רשאי הוא לאכול.

עגוליו, נתפתחו חביותיו – הרי אלו לא יאכלו. אם לא הודיעו – מעשר ומאכילין.
 ח שומרי פרות אוכלין מהלכות מדינה, אבל לא מן התורה. ארבעה שומרין הן: שומר חנם, והשואל, נושא שכר,
 והשוכר. שומר חנם נשבע על הכל; והשואל משלם את הכל; ונושא שכר והשוכר, נשבעים על השבורה ועל השבויה
 ועל המתה, ומשלמין את האבדה ואת הגנבה.

ט זאב אחד – אינו אנס, שני זאבים – אנס. רבי יהודה אומר: בשעת משלחת זאבים, אף זאב אחד – אנס. שני
 כלבים – אינם אנס; ודוע הפבלי אומר משום רבי מאיר: מרוח אחת – אינו אנס, משתי רוחות – אנס. הלסמים

פירוש ברטנורא

ושכר פועלים לחברך, או חביות שנפתחו ושכר פועלים לסתמן: הרי אלו לא יאכלו. שכבר נגמרו מלאכתם והוקבעו למעשר והרי הן טבל:
ח שומרי פירות. שומרי גיתות וערימות ופירות תלושים. אבל שומרי גנות ופרדסים, אין אוכלים לא מהלכות מדינה ולא מן התורה, דשומר לאו כעושה מעשה
 דמי: מהלכות מדינה. שכבר נתנו כן: נשבע על הכל. על כל המאורעות הכתובות בשאר שומרים לחיוב, נשבע שכן עלתה לו ופטור: משלם את הכל. גניבה
 ואבדה ואונסים: נושא שכר וכו'. וכולהו נפקא לן מקראי פרשת ואלה המשפטים. פרשה ראשונה כי יתן איש אל רעהו וגו' נאמרה בשומר חנם, שכן פטר בו גנבה
 ואבדה. שניה, כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה נאמרה בשומר שכר, שכן חייב בו גנבה ואבדה, דכתיב בה אם גנב יגנב מעמנו ישלם לבעליו, אין לי אלא
 גניבה, אבדה מנין, תלמוד לומר אם גנב יגנב, מכל מקום. ועוד, קל וחומר, ומה גניבה שקרובה לאונס חייב, אבדה שקרובה לפשיעה לא כל שכן. ושוכר, כיון שאין
 כל הנאה שלו דינו כשומר שכר. והשואל, מפורש בפרשה שלישית וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם:
ט זאב אחד אינו אנס. ונושא שכר ושוכר חייבין עליו. דכתיב המרפה לא ישלם, יש מרפה שהוא משלם ויש מרפה שאינו משלם: בשעת משלחת זאבים.
 כשחיה רעה משולחת קופצת היא על אדם אחד. ואין הלכה כרבי יהודה ולא כרדודי הבבלי: הלסטים. חד לסמים חד זה לא אונס:

משניות מבוארות – קהתי

שלם ישלם, וכל שכן שמשלם את הגניבה ואת האבדה; ברם, אם
 מתה מחמת מלאכה, פטור. ונושא שכר והשוכר – שניהם דינם
 שווה, שהם נשבעים על השבורה ועל השבויה ועל המתה –
 אם נשברה הבהמה או נשבתה או מתה, הרי אלו נשבעים שנאנסה,
 ופטורים מלשלם, שנאמר בפרשת שומר שכר (שם שם, ט:): "כי יתן
 איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור, ומת או נשבר
 או נשבה, אין רואה. שבועת ה' תהיה בין שניהם" וגו', ומשלמין
 את האבדה ואת הגנבה – שנאמר (שם שם, יא): "ואם גנב יגנב
 מעמו, ישלם לבעליו". אין לי אלא גניבה, אבדה מניין? תלמוד לומר:
 "ואם גנב יגנב" – מכל מקום. ועוד, שלמדים בקל וחומר: ומה גניבה
 שקרובה לאונס חייב, אבדה שקרובה לפשיעה, לא כל שכן? ואף
 השוכר דינו כשומר שכר.

באור משנה ט

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, ששומר שכר פטור מן האונסים, באה משנתנו לרדן
 בבהמה שנטרפה על ידי חיה או נשדדה על ידי ליסטים, מתי זה נחשב אונס ומתי לא;
 שכן בשומר שכר נאמר (שמות כב, יב): "אם טרף יטרף ביאהו עד, הטרפה לא ישלם".
 ודרשו ממה שכתבו "הטרפה" (ולא "טרפה"): שיש טרפה שהוא משלם ויש טרפה
 שאינו משלם.

זאב אחד – שפרץ לעדר וטרף, אינו אנס – שהיה הרועה יכול
 להבריחו, ואם היה שומר שכר או שוכר, חייב לשלם. שני זאבים
 – אבל אם פרצו לעדר שני זאבים, הרי זה אנס – שאין הרועה יכול
 לעמוד כנגדם. רבי יהודה אומר: בשעת משלחת זאבים –
 כשהזאבים פורצים לישוב (ענין תפארת ישראל), אף זאב אחד, אנס
 – שבשעת משלחת זאבים אף זאב אחד מתנפל על האדם, ואין בכוחו
 של הרועה להבריחו. ואין הלכה כרבי יהודה. שני כלבים – שפרצו
 לעדר וטרפו, אינם אנס – שיש בכוחו של הרועה לעמוד כנגדם.
 ברם, יתיר על שני כלבים, הרי זה אונס (רמב"ם הל' שכירות ג, ד). ודוע
 הפבלי אומר משום רבי מאיר: מרוח אחת – אם באו שני
 הכלבים מצד אחד, אינו אנס – שהרועה יכול היה לעמוד כנגדם,
 משתי רוחות – ואם באו שני הכלבים מצדדים שונים, הרי זה אנס
 – ואין הלכה כרדודי הבבלי. הלסטים – שודד מזויין שבא על הרועה,
 הרי זה אנס – בגמרא מבואר: אפילו היה הרועה מזויין, לפי
 שהלסטים מוסר נפשו, שעל מנת כן הוא בא, להרוג או ליהרג או
 לשדוד, אבל הרועה אין לו למסור נפשו על כך (גמרא ודש"י צג, ב).
 הארי והדב והגמור והפרדלס והנחש, הרי זה אנס – שאין

אותם ואוכל דמיהם בירושלים, הרי אלו לא יאכלו – בשעת
 מלאכתם שהרי אסור לאכלם חוץ לירושלים; ואין אומרים, שהיו
 סבורים שיפדה אותם כדי שיאכלו, אלא הואיל ולא התנו בפירוש, לא
 יאכלו (ינימוקי יוסף). אם לא הודיעו – בשעה ששכרם, שפירות
 נטע רבעי הם ולא יאכלו מהם, וכגון ששכרם לבצור כרם ולא הודיעם
 שהוא כרם רבעי, פודה ומאכילין – בעל הבית פודה את הפירות
 כדי שיאכלו מהם בשעת מלאכתם, שאילו היה מודיעם, שמא לא היו
 נשכרים לו, והרי זה כמקח טעות (ימדי משנה). נתפרסו עגוליו –
 נתפרדו עיגוליה הדבלה שלו ושכר פועלים לחזור ולחברם, נתפתחו
 חביותיו – או שנפתחו חביות יינו, ושכר פועלים לסתמן, הרי אלו
 לא יאכלו – שהרי כבר נגמרה מלאכתם והוקבעו למעשר והרי הן
 טבל. אם לא הודיעו – בשעה ששכרם, שיעגולים או החביות
 שיעשו בהם כבר נגמרה מלאכתן, וסבורים היו שלא הוקבעו עדיין
 למעשר ויהיו מותרים לאכול, והרי זה כמקח טעות, מעשר – מפורש
 מעשרותיהם, ומאכילין – ונותן להם לאכול מהם בשעת מלאכתם.

באור משנה ח

משנתנו מסיימת דיני הפועל האוכל בשעת מלאכתו ועוברת לדיני ארבעת השומרים.
 שומרי פרות – תלושים, שלא נגמרה מלאכתם למעשר, כגון שומרי
 גתות וערימות, אוכלין מהלכות מדינה – ממנהג מדינה, שכבר
 נהגו כן, אבל לא מן התורה – שאין השמירה נידונה כמעשה.
 ברם, שומרי גינות ופרדסים, שפירותיהם עצמן במחבור, אינם אוכלים
 לא מן התורה ולא מהלכות מדינה. וכן אלו המנויים לעיל (משנה ב)
 שאין אוכלים, אפילו מהלכות מדינה אינם אוכלים (גמרא צג, א). ארבעה
 מיני שומרין הן – האמורים בתורה: שומר חנם – שאינו מקבל
 שכר בעד שמירתו, והשואל – דבר מחברו ללא תשלום שכר, נושא
 שכר – שומר המקבל שכר בעד שמירתו, והיינו שומר שכר, והשוכר
 – דבר מחברו בעד תשלום. שומר חנם נשבע על הכל – אם
 נגנב ממנו הפיקדון או אבר, ואין צורך לומר אם נאנס, כגון שקיבל
 בהמה לשמור ומתה או נשבתה, הרי זה נשבע ששמר כדרך השומרים
 בלא פשיעה ופטור, שנאמר בפרשת שומר חנם (שמות כב, וז): "כי
 יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור, וגונב מבית האיש... ונקרב
 בעל הבית אל האלהים"; ומכאן שפטור בגניבה ואבדה, וכל שכן
 באונסים. והשואל משלם את הכל – אפילו את האונס, שנאמר
 (שם שם, יא): "וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת, בעליו אין עמו,

— הרי זה אָנָם. הָאָרִי וְהָדָב וְהַנְּמָר וְהַפְּרָדֶלֶם וְהַנְּחָשׁ — הָרִי זֶה אָנָם. אִימְתִי? בְּזֶמֶן שָׂבָאוּ מֵאֲלֵיהֶן; אָבָל אִם הוֹלִיכֶן לְמָקוֹם גְּדוּדֵי חַיָּה וְלִסְטִים — אֵינּוּ אָנָם.

י מֵתָה פְּרֻדְקָה — הָרִי זֶה אָנָם; סָגְפָה וְמֵתָה — אֵינּוּ אָנָם. עֲלָתָה לְרֵאשִׁי צוֹקִין וְנִפְלָה — הָרִי זֶה אָנָם; הַעֲלָה לְרֵאשִׁי צוֹקִין וְנִפְלָה וְמֵתָה — אֵינּוּ אָנָם. מִתְּנָה שׁוֹמֵר חָנָם לְהוֹיֹת פְּטוּר מִשְׁבוּעָה, וְהַשׁוֹאֵל לְהוֹיֹת פְּטוּר מִלְשָׁלֶם, נוֹשֵׂא שְׂכָר וְהַשׁוֹכֵר לְהוֹיֹת פְּטוּרִין מִשְׁבוּעָה וּמִלְשָׁלֶם.

יא כָּל הַמִּתְנָה עַל מַה שֶּׁפְּתוּב בַּתּוֹרָה — תִּנְאוּ בְּטָל. וְכָל תִּנְאוּ שֵׁשׁ מַעֲשֵׂה בַתְּחִלָּתוֹ — תִּנְאוּ בְּטָל. וְכָל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְקַיְמוֹ בְּסוּפוֹ, וְהַתְּנָה עָלָיו מִתְחִלָּתוֹ — תִּנְאוּ קָיָם.

פירוש ברטנורא

י סגפה. עינה אותה ברעב או שהושיבה בקיץ בחמה ובחורף בצנה; עלתה לראשי צוקין. שתקפתו ועלתה לראשי הרים גבוהים; מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה. והאי לאו מתנה על מה שכתוב בתורה הוא, אלא שאומר לו אי אפשר להיות שומר לך אלא בכך, ושומר לא נחת לשמירה עד רמשך לבהמה, והאי כי משך כבר פירש על מנת שאין לו עליו שבועה, ולא שעבד נפשיה לרד בתורת שומרין אלא למקצת, ולמה שירד ירד:

יא כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. כולה מתניתין ר' מאיר היא דסבר המתנה על מה שכתוב בתורה אפילו בדבר שבממון תנאו בטל. ואינה הלכה. אלא בדבר שבממון אפילו שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים: כל תנאי שיש בו מעשה מתחלה. שהקדים מעשה שיש עליו לעשות לתנאי שהוא ממשק ממנן, כגון הרי מעשה זה שדך אם תעשה דבר פלוני, ולא דמי לתנאי בני גר ובני ראובן אם יעברו ונתתם היינו תנאי קודם למעשה: תנאו בטל. והוי מעשה

משניות מבוארות — קהתי

ואין צריך בתנאי זה לא קנין ולא עדים (גמרא; ומב"ם הל' שכירות ב, ט).

באור משנה יא

כָּל הַמִּתְנָה עַל מַה שֶּׁפְּתוּב בַּתּוֹרָה — תִּנְאוּ הוּא הַשּׂוֹמֵר חָנָם לְהוֹיֹת לְמַה שֶּׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה, תִּנְאוּ בְּטָל — בַּגְּמָרָא מוֹבָאֵת בְּרֵייתָא: "הָאוֹמֵר לֵאמֹר לֵאשׁוּרָה הָרִי אֶת מְקוּדְשְׁתָּ לִּי עַל מִנְת שְׂאִין לִיךְ עָלֶי שְׂאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה — הָרִי זֶה מְקוּדְשְׁתָּ. וְתִנְאוּ בְּטָל (שְׁכַל הַמִּתְנָה עַל מַה שֶּׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה תִּנְאוּ בְּטָל);

דב' רבי מאיר. רבי יהודה אומר: בדבר שבממון תנאו קיים (כלומר לענין שאר וכסות תנאו קיים, ורק לענין עונה תנאו בטל). והלכה כרבי יהודה. מכאן יש מפרשים משנתנו כרבי יהודה, שכונתה דווקא בדבר שאינו של ממון (הרמב"ם בפירושו למשנתנו; המאירי). ויש מפרשים משנתנו כרבי מאיר: כל המתנה על מה שכתוב בתורה — אפילו בדבר שבממון, תנאו בטל; ומבואר טעמם בגמרא, שהרי שאר ההלכות שבמשנתנו נישנו כברייא בשמו של רבי מאיר. ומכל מקום אין ההלכה כן. וְכָל תִּנְאוּ שֵׁשׁ מַעֲשֵׂה בַתְּחִלָּתוֹ — שהקדים בדבריו את המעשה לתנאי, תִּנְאוּ בְּטָל — ואף על פי שלא נתקיים התנאי, המעשה קיים, כגון האומר לאשה: הרי את מקודשת לי בפרטה זו אם תתני לי מאה זוז, אפילו לא נתן לה את הפרטה לשם הקידושין אלא לאחר שהשלים תנאו, הואיל והקדים את המעשה ("הרי את מקודשת לי") לתנאי, התנאי בטל, והרי היא מקודשת מיד, אף אם לא נתן לו מאה זוז, לפי שאין תנאי זה דומה לתנאי בני גר ובני ראובן, שבו נאמר (במדבר לב, כ-כז):

"אם יעברו בני גר ובני ראובן אתכם את הירדן... ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחוזתה", היינו תנאי קודם למעשה (רש"י; תוספות; וכן רוב המפרשים). הרמב"ם מפרש בדרך אחרת, שאם עשה המעשה קודם שהשלים תנאו, כגון שאמר לאשה: "הרי את מקודשת לי בפרטה זו", ונתן לה את הפרטה, והשלים אחר כך ואמר בתוך כדי דיבור: "אם תתני לי מאה זוז הרי את מקודשת לי, ואם לא תתני לי לא תהא מקודשת", הרי התנאי בטל, מפני שהקדים המעשה ואחר כך התנה (פירושו המשניות להרמב"ם; "משנה תורה" הל' אישות ג, ד). ומשמע מדברי הרמב"ם, שאם השלים כל תנאו קודם שנתן לידה את הקידושין, אף על פי שהקדים בדבריו את המעשה לתנאי, התנאי קיים. ברם, רוב המפרשים והפוסקים משיגים על הרמב"ם (ענין השגות הראב"ד; "מגיד משנה"; טור אבן העזר הל' קידושין ל"ח; המאירי). וְכָל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְקַיְמוֹ בְּסוּפוֹ — כל תנאי שאפשר יהא לקיימו, וְהַתְּנָה עָלָיו מִתְחִלָּתוֹ — והיה התנאי גם קודם למעשה, תִּנְאוּ קָיָם — וכל זמן שלא נתקיים התנאי, אין המעשה קיים. אבל אם התנה בדבר שאי אפשר לקיימו, התנאי בטל והמעשה קיים, כגון האומר לאשה: אם

הרועה יכול לעמוד כנגד חיות אלו. אִימְתִי? בְּזֶמֶן שָׂבָאוּ מֵאֲלֵיהֶן — למקום העדר וטרפו; אָבָל אִם הוֹלִיכֶן — אם הולך הרועה את העדר, לְמָקוֹם גְּדוּדֵי חַיָּה וְלִסְטִים — למקום שמצויים שם חיות ושוודים, אֵינּוּ אָנָם — שהואיל והולך את העדר למקום סכנה, אין זה אונס אלא פשיעה, וחייב לשלם.

באור משנה י

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה לפרש ענין אונסים.

מֵתָה הַבַּהֲמָה פְּרֻדְקָה, הָרִי זֶה אָנָם — והרועה פטור. סָגְפָה — עינה אותה ברעב, או שהעמידה בחמה או בצינה, וְמֵתָה — אפילו לא מתה מיד אלא לאחר זמן (הרא"ש; רבנו יהונתן). אֵינּוּ אָנָם — שהואיל וסיגפה, אנו תולים שמאותה שעה נולד בה חולי ומחמת זה מתה, והרי זו פשיעה, וחייב לשלם; ויש כותבים, שאפילו הוא שומר חנינם, חייב לשלם (מגיד משנה, ומב"ם הל' שכירות ג, ט).

עֲלָתָה לְרֵאשִׁי צוֹקִין — פרצה הבהמה ועלתה לראשי הרים תלולים, וְנִפְלָה — בגמרא (בבא מציעא לו, ב) מבואר, שמדובר כאן בכגון שתקפתו ועלתה וירדה, כלומר שלא היה בידי הרועה לעכבה לא בעלייה ולא בירידה, ולא יכול היה למנעה מליפול, הָרִי זֶה אָנָם — ופטור. ברם, אם יכול היה למנעה שלא תפול, אף על פי שפרצה ועלתה, אין זה אונס. הַעֲלָה — הרועה — לְרֵאשִׁי צוֹקִין וְנִפְלָה וְמֵתָה — וכן אפילו עלתה מאלה אלא שיכול היה למנעה מלעלות ולא מנעה, אף על פי שתקפתו ונפלה

(ומב"ם הל' שכירות ג, ט). אֵינּוּ אָנָם — וחייב לשלם, שכל שתחילתו בפשיעה וסופו באונס, חייב (ענין "תוספות יום טוב" בענין שנקטה כאן המשנה "ומתה"). מִתְּנָה שׁוֹמֵר חָנָם לְהוֹיֹת פְּטוּר מִשְׁבוּעָה — רשאי השומר להתנות קודם שהוא מקבל עליו לשמור, שאם יארע דבר יהא פטור משבועה שלא פשע בשמירתו, כלומר שכל שיאמר שלא פשע

יהא נאמן בכך, וְהַשׁוֹאֵל — רשאי להתנות, לְהוֹיֹת פְּטוּר מִלְשָׁלֶם — והוא הדין מלישבע אם מתה מחמת מלאכה, נוֹשֵׂא שְׂכָר וְהַשׁוֹכֵר — שומר שכר ושוכר רשאים להתנות, לְהוֹיֹת פְּטוּרִין מִשְׁבוּעָה — על האונסים, וּמִלְשָׁלֶם — על הגניבה ועל האבידה. בגמרא מבואר, שאף על פי שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה (מעמיד תנאי הבא לשנות ממה שכתוב בתורה). וכל המתנה על מה שכתוב בתורה הרי תנאו בטל (כלהלן משנה יא), מכל מקום משנתנו כרבי יהודה, הסובר: בדבר שבממון תנאו קיים, ויש מפרשים משנתנו אף לדעת רבי מאיר הסובר, שאפילו בדבר שבממון תנאו בטל, אלא שמכל מקום כאן שונה הדבר, שמלכתחילה לא שעבד עצמו להיות שומר גמור, אלא שומר במקצת, הלכך לא חל עליו דין השומרים של תורה, ויכול להתנות מה שירצה,

פ ר ק ש מ י נ י

א השואל את הפרה, ושאל בעליה עמה, או שכר בעליה עמה, שאל את הבעלים או שכרן, ולאחר כך שאל את הפרה ומתה – פטור, שנאמר (שמות כב, יד): "אם-בעליו עמו לא ישלם". אבל שאל את הפרה, ואחר כך שאל את הבעלים, או שכרן, ומתה – חיב, שנאמר (שם שם, יג): "בעליו אין-עמו שלם ישלם".

ב השואל את הפרה; שאלה חצי היום ושכרה חצי היום, שאלה היום ושכרה למחר, שכר אחת ושאל אחת, ומתה; המשאיל אומר: שואלה מתה, ביום שהיתה שואלה מתה, בשעה שהיתה שואלה מתה; והלה אומר: איני יודע – ומיתה שלם ישלם:

פירוש ברטנורא

קיים ואיננו פ"פ שלא קיים בעל התנאי את התנאי: וכל שאפשר לו לקיימו בסופו. והיה תנאי קודם למעשה: נתנו קיום. אבל אי אפשר לו לקיימו, התנאי בטל והמעשה קיים, שאינו אלא כמפליג בדברים, שאין בלבו לשום תנאי אלא להקניט בעלמא מרחיק ודוחה את חבירו בדברים:

א השואל את הפרה ושאל בעלה עמה. אם היו בעלים של פרה אצל השואל לעשות מלאכתו, בין שהיו שואלים אצלו או שכורים, בין באותה מלאכה של פרה בין לעשות מלאכה אחרת, אם מתה פטור: שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם. והכי משמע אם בעל השור עמו עם השואל, שהוא שואל או שכר לו לעשות מלאכתו בשעה שהשואל לו פרות, לא ישלם: אבל שאל את הפרה כו'. אם היה עמו בשעת אונסים ולא היה עמו בשעת שאלה, חיב, דלא היה שאלה בבעלים לאפטורי אא"כ היה עמו בשעת שאלה: שנאמר בעליו אין עמו שלם ישלם. והכי אשמעינן קרא, בעליו אין עמו בשעת שאלה אע"פ שהיה עמו בשעת שבידה ומיתה שלם ישלם:

ב המשאיל אומר שואלה מתה. ואתה חיב באונסיה: איני יודע. שמא שכורה מתה. ופטור אני מן האונסים: חיב. הא מתניתין לא אפשר לאוקמה כמשמעה,

משניות מבוארות – קהתי

שהוא פטור, לפיכך לא הבדילו חכמים בדין זה בין אם היו הבעלים שואלים לו במלאכה זו ובין אם היו שואלים במלאכה אחרת.

אבל טעם זה אינו מספיק, שהרי לא מעטים הם הפרטים ופרטי הפרטים בדיני השומרים ובכלל בדיני ממונות. ועוד, הרי לפי זה צריך להיות דין אחד בין כשהיו הבעלים עמו בשעת שאלה ובין כשלא היו עמו אלא בשעת שבידה ומיתה...

ואפשר לומר הסברא בזה, משום שבכלל אי אפשר לאדם שיהיה בעת ובעונה אחת משועבד ומשעבד לאיש אחד, ובאופן כזה אין שיעבודו לזולתו שיעבוד גמור. הלכך אם היו הבעלים שואלים לשואל, שוב אי אפשר שישתעבד לו השואל או, וממילא אין נפקא מינה אם נשאלו לו הבעלים במלאכה זו או במלאכה אחרת; וגם מוכן מה שהעיקר תלוי אם היה עמו בשעת שאלה, שאו עיקר חלולת ההשתעבדות מצד השואל. וכן אמרו בגמרא מטעם אחר, מפני שאו חיבב במוזנותיה של הפרה.

וגם יש להסביר טעמו של דבר, שכיין שכל עצמו של חיוב השואל באונסים הוא משום שכל ההנאה שלו היא, ואינו נותן השואל בעד הדבר השואל כלום כלום לבעלים, הלכך אם בעליו עמו (דווקא משעת שאלה) בעד כסף, או טובת הנאה, אינו נחשב עוד על הדבר כשואל אלא כשוכר, כי שכרו שבעל הפרה מקבל בעד עצמו ייחשב גם על הפרה.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

השואל את הפרה; שאלה חצי היום ושכרה חצי היום – כגון שראובן קיבל פרה משמעון ליום אחד, למחצית היום בשאילה, בלא תשלומים, ולמחצית היום בשכירות, בתשלום; **שאלה היום ושכרה למחר** – או שראובן קיבל את הפרה לשני ימים, ליום אחד בשאילה ולמחרתו בשכירות; **שכר אחת ושאל אחת** – או שראובן קיבל משמעון שתי פרות, אחת בשכירות ואחת בשאילה, **ומתה** – אחת מהן, או שמתה הפרה האחת שקיבל (בשני המקרים הקודמים); **המשאיל אומר** – שמתה טוען: שואלה מתה – הפרה השאלה מתה, ושואל חיבב באונסים. או בכגון ש"שאלה היום ושכרה למחר" המשאיל טוען: **ביום שהיתה שואלה מתה** – הפרה, ואתה חיבב באונסיה; או בכגון ש"שאלה חצי היום ושכרה חצי היום", המשאיל אומר: **בשעה שהיתה שואלה מתה** – הפרה, **והלה אומר** – וראובן טוען: **איני יודע** – שמא שכורה מתה, או: שמא ביום או בשעה שהיתה שכורה מתה הפרה, ופטור אני מן האונסים, **חיבב** – ראובן לשלם, שכן ברי ושמא ברי עדיף. בגמרא מבואר, שלפי ההלכה אין משנתנו יכולה להתפרש כמשמעה, שהרי ההלכה היא באומר לחברו: מנה לי בידך, והלה אומר: איני יודע, שהוא פטור, ומכאן

תעלי לרקיע או אם תעביר את הים ברגליך הרי את מקודשת לי, ואם לאו לא תהא מקודשת, ואחר כך נתן הקידושין בידה, הרי התנאי בטל, והיא מקודשת מיד, שהרי ברור שאי אפשר לה לקיים תנאי זה, ואין זה אלא כמפליג בדברים, שאין בלבו לשום תנאי, אלא כדי להקטיטה בלבד דוחה אותה בדברים (רש"י).

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנה זו עוסקת בדיני השואל. וכבר הזכרנו, שהשואל חיבב אפילו באונסים. ברם, נאמר בו (שמות כב, יג-יד): "בעליו אין עמו שלם ישלם. אם בעליו עמו לא ישלם". ולמדו מפי השמועה, שכונת הכתוב היא שאם היו הבעלים עמו בשעת שאלה, אף על פי שלא היו עמו בשעת האונס, הריהו פטור מלשלם. לא היה עמו בשעת שאלה, אף על פי שהיו עמו בשעת האונס, חיבב לשלם. משנתנו באה לפרש דברים אלו.

השואל את הפרה, ושאל בעליה עמה – כגון שבשעה ששאל את הפרה ביקש מבעל הפרה שייסיענו לחרוש עמה, או אפילו בקשו שיעשה עמו מלאכה אחרת, כגון לעדור עמו, או שכר בעליה עמה – שבשעה ששאל את הפרה שכר את בעל הפרה שיעבוד אצלו, בין במלאכה זו, כגון לחרוש עם הפרה, בין במלאכה אחרת; **שאל את הבעלים** – או ששאל את הבעלים, או שכרן – ותחילה, ולאחר כך שאל את הפרה – מהם, בעודם שואלים או שכורים אצלו, **ומתה הפרה, פטור** – השואל מלשלם, שנאמר: "אם-בעליו עמו לא ישלם" – ופירושו: אם בעליו של השור עמו, היינו שבעל השור גופו שאלו או שכרו לשואל בשעה שהשואל לו את שורו, אינו חיבב לשלם. בגמרא מבואר שהוא הדין בשאר השומרים שאם בשעה שנעשו שומרים היו הבעלים שואלים או שכורים להם לכל מלאכה שהיא, הרי הם פטורים אפילו מפשיעה. **אבל שאל את הפרה** – תחילה, **ואחר כך שאל את הבעלים, או שכרן** – לעשות מלאכתו, **ומתה הפרה**, אף על פי שבשעת מיתה היה בעל הפרה עמו במלאכתו, **חיבב** – השואל לשלם, שנאמר: "בעליו אין-עמו שלם ישלם" – ופירושו: אם בעל השור לא היה עמו בשעה ששאל את השור, אף על פי שהיה עמו בשעה שמת או נשבר, חיבב הוא לשלם.

בעל "תורה תמימה" כותב: אמנם אם היו הבעלים עמו במלאכתו הטעם פשוט שפטור, שכיין שאף הבעלים עשו מלאכה בפרה, היה לו לשמור שלא יארע לה אונס שבידה או מיתה; אבל טעם הפטור כשהיו הבעלים שואלים לשואל למלאכה אחרת, ואפילו במקום אחר, אין זה מובן כלל; כי מה שייכות העניינים זה לזה? וכן מה שצריך שיהא עמו בשעת שאלה, ואילו אם היה עמו בשעת שבידה ומיתה אין זה נקרא שמירה בבעלים, לכאורה הרי היא סברא הפוכה. ובספר החינוך כתב בזה, שהואיל ואם היו הבעלים במלאכה זו, הסברא נוטה

חֵיב. הַשׁוֹכֵר אֹמֵר: שְׂכֹרְתָהּ מִתָּהּ, בְּיוֹם שֶׁהֵיְתָה שְׂכֹרְתָה מִתָּהּ, בְּשַׁעַת שֶׁהֵיְתָה שְׂכֹרְתָה מִתָּהּ; וְהִלָּה אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ – פְּטוּר. זֶה אֹמֵר: שְׂאוּלָה, זֶה אֹמֵר: שְׂכֹרְתָה – יִשָּׁבַע הַשׁוֹכֵר שֶׁשְׂכֹרְתָה מִתָּהּ. זֶה אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ, זֶה אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ – יִחַלְקוּ.

ג הַשְׂאוּל אֶת הַפְּרָה, וְשִׁלְחָהּ לוֹ בְּיַד בְּנוֹ, בְּיַד עַבְדּוֹ, בְּיַד שְׁלוּחוֹ; אוֹ בְּיַד בְּנוֹ, בְּיַד עַבְדּוֹ, בְּיַד שְׁלוּחוֹ שֶׁל הַשְׂאוּל, וְמִתָּהּ – פְּטוּר. אָמַר לוֹ הַשְׂאוּל: שִׁלְחָהּ לִי בְּיַד בְּנִי, בְּיַד עַבְדִּי, בְּיַד שְׁלוּחִי, אוֹ: בְּיַד בְּנִי, בְּיַד עַבְדִּי, בְּיַד שְׁלוּחִי; אוֹ שְׂאָמַר לוֹ הַמְשַׁאֵל: הֲרִינִי מִשְׁלָחָהּ לְךָ בְּיַד בְּנִי, בְּיַד עַבְדִּי, בְּיַד שְׁלוּחִי, אוֹ: בְּיַד בְּנִי, בְּיַד עַבְדִּי, בְּיַד שְׁלוּחִי,

פירוש ברטנורא

הוא קיימא לן מנה לי בידך והלא אומר איני יודע ישבע שבועת היסת שאינו יודע ופטור. להכי מוקמינן לה בגמרא כגון שיש עסק שבועת דאורייתא ביניהם, כגון דאמר ליה שתי פרות מסרתי לך, חד יומא בשאלה וחד יומא בשכירות, ומתו תרווייהו בעדין שאלה. ואמר ליה שואל, חדא אין, בעדין שאלה מתה, והודא לא ידענא. והוי ליה מודה במקצת וחייב שבועת, ומתוך שאינו יכול ליטבע משלם. ודמאי לחד מנה לי בידך ואמר ליה היאך חמשין ידענא וחמשין לא ידענא, הוי ליה מחוייב שבועת ואינו יכול ליטבע ומתוך שאינו יכול ליטבע משלם: **ישבע השוכר ששכרה מתה**. הא נמי לא אפשר לאוקמה כמשמעה, דהא ק"ל טענו חטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים, והכי נמי מה שהודה לו לא טענו ומה שמענו לא הודה לו, ומה מקום יש לשבועת זו. להכי מוקמינן בגמרא, דשבועת זו על ידי גלגול, דאמר ליה אשתבע לי שבועת השומרים שאתה חייב ליטבע לי דכדרכה מתה, ומגו דמשתבע דכדרכה מתה משתבע נמי על ידי גלגול דשכרה מתה: **הילוקי**. מתניתין סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקים. ואינה הלכה. אלא הלכה המוציא מחבירו עליו הראיה, וישבע הנתבע שאינו יודע ופטור: **ג ביד בנו**. המשאל שלחה לשואל ביד בנו ועבדו ושלוחו של משאל: **או ביד בנו ועבדו ושלוחו של שואל**. פטור אם מתה בדרך. והאי שלוחו של שואל איכא דמוק לה (בבב' דף ק"ד) בשכירו ולקטו שדר בביתו. אבל לא עשאו שלוח בעדים. דאי איכא עדים דשליח שוייה, חייב השואל באונסיה משמסרה לו. ואיכא דאמרי אפילו עשאו שלוח בעדים אינו מתחייב על ידי באונסים, דהכי קאמר ליה, אינש מהימנא הוא אי בעית לשדורי בדיה שדר: **אמר לו השואל שלחה לי וכו'**. ביד עבדך, חייב. האי עבדך בעבד עברי קאמר, דאלו עבד כנעני די עבד כיד רבו והוי כאילו לא יצאת מרשות משאל וכאלו המשאל עצמו הוליכה לו ופטור

משניות מבוארות – קהתי

שבועה זו אלא על ידי גלגול (רמב"ם הל' שאלה ופדיון ג, ג; "כסף משנה" סם; ועיין "תוספות יום טוב"). **זֶה אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ, וְזֶה אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ** – שאף אחד מהם אינו יודע אם שאלה מתה אם שכרה מתה, **יִחַלְקוּ** – בגמרא מבואר, שמשנתנו היא כדעת סומכוס, הסוכר: ממון המוטל בספק חולקים. אבל אין הלכה כמותו אלא כחכמים הסוכרים: המוציא מחבירו עליו הראיה, היינו שאם כל אחד מהם אומר: איני יודע, השואל פטור, אלא שהוא צריך להישבע שכן הוא כדבריו שאינו יודע (רמב"ם; ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב").

באור משנה ג

הַשְׂאוּל אֶת הַפְּרָה, וְשִׁלְחָהּ לוֹ – המשאל לשואל, **בְּיַד בְּנוֹ, או בְּיַד עַבְדּוֹ, או בְּיַד שְׁלוּחוֹ** – של המשאל, או שלחה **בְּיַד בְּנוֹ, או בְּיַד עַבְדּוֹ, או בְּיַד שְׁלוּחוֹ שֶׁל הַשְׂאוּל, וְמִתָּהּ** – הפרה בדרך, **פְּטוּר** – השואל, שלא נעשה שומר עליה עד שתבוא לרשותו. בענין שלוחו של השואל יש מבארים כגון שלא עשאו השואל שלוח בפני עדים, אבל אם עשאו שלוח בפני עדים, הרי משימסור המשאל את הפרה לאותו שלוח מתחייב השואל באונסיה (גמרא בבא קמא קד, א). ויש חולקים על כך (עיין ברטנורא). **אָמַר לוֹ הַשְׂאוּל** – למשאל: **שִׁלְחָהּ לִי** – שלח לי את הפרה, **בְּיַד בְּנִי, או בְּיַד עַבְדִּי, או בְּיַד שְׁלוּחִי, או שְׂאָמַר לוֹ: שלח לי את הפרה בְּיַד בְּנִי, או בְּיַד עַבְדִּי, או בְּיַד שְׁלוּחִי; או שְׂאָמַר לוֹ הַמְשַׁאֵל** – לשואל: **הֲרִינִי מִשְׁלָחָהּ לְךָ בְּיַד בְּנִי, או בְּיַד עַבְדִּי, או בְּיַד שְׁלוּחִי, או שְׂאָמַר לוֹ: הריני משלח לך את הפרה בְּיַד בְּנִי, או בְּיַד עַבְדִּי, או בְּיַד שְׁלוּחִי, וְאָמַר לוֹ הַשְׂאוּל** – למשאל – **שִׁלְחָהּ, וְשִׁלְחָהּ וְמִתָּהּ** – בדרך, **חֵיב** – השואל לשלם, שמשגגיעה לידי אחד מאלו, מיד נכנסה לרשות השואל. בגמרא מבארים, שמה ששינונו, שאם אמר השואל למשאל: שלחה לי ביד עבדך, ושלחה ומתה, חייב השואל, היינו דווקא ביד עבד עברי, אבל אם שלחה ביד עבדו הכנעני, אפילו אמר לו השואל לשלוח בידו, אינו מתחייב באונסיה עד שתיגע לידי השואל, שיד עבד כנעני כיד רבו, והרי זה כאילו לא יצאה מרשות המשאל. **וְכֵן בְּשַׁעַת שֶׁמְחִזְזִיהָ** – אם החזיר השואל את הפרה למשאל על ידי אחד מאלו שינימו לעיל, לא יצאה מרשותו עד שתבוא לידי המשאל, ואם מתה בדרך, חייב לשלם. אבל אם אמר לו המשאל שיחזירה לו על ידם, או שאמר השואל למשאל: הריני מחזירה לך

שאף בענין משנתנו יש לפטור את השואל מן האונסים, אלא שמשנתנו מתפרשת כגון שיש עסק שבועה בין ראובן ושמעון, כלומר שראובן נתחייב לשמעון שבועה, והיינו שמה ששינינו: "שאלה חצי היום ושכרה חצי היום, שאלה היום ושכרה למחר", יש לפרש כגון שראובן קיבל משמעון שתי פרות ליום אחד, למחצית היום בשאילה ולמחצית היום בשכירות, או שקיבל שתי פרות לשני ימים, ליום אחד בשאילה ולמחרתו בשכירות, ומתו שתי הפרות; שמעון אומר: בזמן שהיו שאולות מתו שתיהן, וראובן אומר: אמנם פרה אחת מתה בזמן שאילה, אבל לגבי הפרה השניה איני יודע, שמא בזמן השכירות מתה, נמצא ראובן מודה במקצת וחייב שבועה, ומתוך שאינו יכול ליטבע, שהרי הוא אומר: איני יודע, חייב הוא לשלם. וכן מה ששינינו: "שכר אחת ושאל אחת", יש לפרש כגון שראובן קיבל משמעון שלוש פרות ומתו שתיים מהן, וטוען שמעון, שמסר לו שתיים בשאילה ואחת בשכירות, ושתי שאולות מתו, וראובן אומר: אמנם שתיים היו שאולות ואחת מהפרות שמתו בודאי היתה שאולה, אבל לגבי השנייה שמתה איני יודע אם היתה זו השאולה או השכורה, והרי הוא מחוייב שבועה, ומתוך שאינו יכול להישבע, חייב הוא לשלם בעד שתי הפרות שמתו. אבל אם **הַשׁוֹכֵר אֹמֵר** – היינו ראובן טוען: **שְׂכֹרְתָה מִתָּהּ** – הפרה השכורה מתה, ושוכר פטור מן האונסים (ומשו"ס טענתו זו קוראת לו המשנה "השוכר"). **או: בְּיוֹם שֶׁהֵיְתָה שְׂכֹרְתָה מִתָּהּ, או בְּשַׁעַת שֶׁהֵיְתָה שְׂכֹרְתָה מִתָּהּ** – בזמן שהפרה היתה שכורה לי מתה, **וְהִלָּה אֹמֵר** – ושמעון טוען: **אֵינִי יוֹדֵעַ** – שמא השאולה מתה או: שמא בזמן שהיתה שאולה מתה, **פְּטוּר** – ראובן אפילו משבועה, הואיל וטענתו של שמעון אינה אלא טענת שמא (עיין "תוספות יום טוב" ענין גלגול שבועה שנחלקו הרא"ש והרמב"ם). **זֶה אֹמֵר: שְׂאוּלָה** – שמעון טוען, שהפרה השאולה מתה, וחייב ראובן באונסיה, **וְזֶה אֹמֵר: שְׂכֹרְתָה** – וראובן טוען, שהפרה השכורה מתה, ופטור מן האונסים, **יִשָּׁבַע הַשׁוֹכֵר שְׂשֹׁכְרָה מִתָּהּ** – בגמרא מבואר, שבבועה זו אינה משום הודאתו במקצת, שהרי מה שטענו לא הודה לו, ומה שהודה לו לא טענו, אלא על ידי גלגול היא, שמתוך שהוא צריך ליטבע שמתה כדרכה ואנוס הוא, מגלגלים עליו אף את השבועה שהפרה השכורה מתה. ברם, כפי שנתפרשה המשנה בגמרא כגון שקיבל ראובן משמעון שתי פרות או שלוש פרות, הרי ראובן מודה במקצת הוא, ומטעם זה חייב הוא בשבועה (רש"י; חמאיד). ויש מפרשים, שמכל מקום אין

ואמר לו השואל: שלח, ושלחה ומתה – חיב. וכן בשעה שמהזירה.

ד המחליף פרה בחמור, וילדה; וכן המוכר שפחתו, וילדה; זה אומר: עד שלא מכרתי, וזה אומר: משלקחתי – יחלקו. היו לו שני עבדים, אחד גדול ואחד קטן; וכן שתי שדות, אחת גדולה ואחת קטנה; תלוקח אומר: גדול לקחתי, והלה אומר: איני יודע – זכה בגדול, המוכר אומר: קטן מכרתי, והלה אומר: איני יודע – אין לו אלא קטן; זה אומר: גדול, וזה אומר: קטן – ישבע המוכר שהקטן מכר; זה אומר: איני יודע, וזה אומר: איני יודע – יחלקו. ה המוכר זיתיו לעצים, ועשו פחות מרביעית לפאה – הרי אלו של בעל הזיתים. עשו רביעית לפאה; זה אומר:

פירוש ברטנורא

השואל אם נאנסה בדרך; וכן בשעה שמהזירה. אם שלח השואל ביד בנו ועברו או שלוחו או ביד בנו ועברו ושלוחו של משאיל, לא יצאת מרשותו של שואל עד שתבא ליד המשאיל, ואם נאנסה בדרך, חיב. אמר לו המשאיל שלחה לי, או שאמר השואל הריני משלחה וכו', ואמר לו המשאיל שלח, ושלחה ונאנסה בדרך, פטור. ומתניתין דוקא כשמהזירה בתוך ימי שאלתו שהוא חיב באונסיה. אבל אם החזירה לאחר ימי שאלתו, דין שומר שכר יש לו [הואיל והנהגה ממנה] ולא דין שואל, ואם שלחה ביד בנו ועברו או שלוחו. בין שלו בין של משאיל, ונאנסה בדרך, פטור:

ד המוכר שפחתו וילדה. דעבר כנעני נקנה בכסף, וכשתנו המעות נקנית לו השפחה בכל מקום שהיא. ואין ידוע אם עד שלא ילדה נתן הכסף והעובר שלו, או לאחר שילדה והולד של בעלים. אבל פרה אינה נקנית בכסף אלא במשיכה, וכיון דמשך מידע ידע אי ילדה כבר אי לא ילדה, להכי איצטרך למתני המחליף, דעל די חליפין כיון שמשך האחד נקנה האחר בכל מקום שהוא, לפיכך אין ידוע אם ילדה אם לא ילדה: ויתלוקו. ומתניתין סומכוס היא, ולית הילכתא כוותיה: זה אומר גדול זה אומר קטן. זה אומר דמי עבד גדול זה אומר דמי עבד קטן. דאילו עבד ממש. הא קיימא לן דאין נשבעין על העבדים. ועוד, מה שמענו לא הורה לו ומה שהורה לו לא מענו, ולא היה כאן מקום לשבועה:

ה המוכר זיתיו לעצים. שיקון אותן לשרפם, והשהה אותן בקרקע; ועשו. וזתים רעים שאין בסאה שלהם רביעית שמן; הרי אלו של בעל הזיתים. דבפחות מרביעית לא קפדי אינשי. ורביעית שאמרו, חוץ מן ההוצאה שהוא מוציא במסקתו ובעצירתו, ומתניתין בשמכר זיתיו על מנת לקוץ סתם. אבל אם אמר לו לקוץ

משניות מבוארות – קהתי

זכה בגדול – שכן ברי ושמא ברי עדיף. וכבר הזכרנו לעיל (בבאור משנה א.) שאין הלכה כן, ומתוך כך מבארים המפרשים את ההלכה הזו בכגון שהלוקח תובע מהמוכר דמי עבד גדול או דמי שדה גדולה (כמבואר להלן בסיפא). והמוכר טוען שאינו זוכר אם חייב לו דמי עבד קטן או דמי עבד גדול, ונמצא שמורה לו על דמי עבד קטן ועל השאר אינו יודע, והרי שנתחייב שבועה משום הודאה במקצת, ומתוך שאינו יכול להישבע חייב לשלם ללוקח כפי תביעתו. המוכר אומר: קטן מכרתי – את העבד הקטן מכרתי לך, והלה – הלוקח – אומר: איני יודע, אין לו אלא קטן – שהרי אינו טוען אלא טענת שמא. זה אומר: גדול – הלוקח אומר: גדול לקחתי, וזה אומר: קטן – והמוכר אומר: קטן מכרתי, ישבע המוכר שהקטן מכר – בגמרא מקשים על הלכה זו: למה יישבע? והרי מה שמענו לא הורה לו ומה שהורה לו לא טענו? ועוד, הרי אין נשבעים על העבדים ועל הקרקעות? (עיי' בגמרא שמקשים עוד קושייה). מבארים בגמרא, שהלוקח תובע דמי עבד גדול או דמי שדה גדולה (כגון שנתן לו דמים והתנו ביניהם שיוכלו לחזור בהם עד נתינת השטר – תוספות). והמוכר טוען שלא קיבל ממנו אלא דמי עבד קטן או דמי שדה קטנה, נמצא המוכר מודה במקצת, הלכך חייב הוא שבועה. זה אומר: איני יודע, וזה אומר: איני יודע – שאף אחד מהם אינו זוכר בעד איזה עבד או שדה שילם הלוקח, ויתלוקו – כדעת סומכוס הסובר, שממון המוטל בספק חולקים. וכבר הזכרנו לעיל, שאין ההלכה כסומכוס, אלא כחכמים הסוברים, שהמוציא מחברו עליו הראיה.

באור משנה ה'

כבר הזכרנו (בהקדמה למשנה הקודמת) שמשנה זו אינה מענין פרקנו, והובאה כאן אגב ההלכה שנשתנה במשנה ב. בהקדמה למשנה הקודמת) שמשנה זו אינה מענין פרקנו, והובאה כאן אגב המוכר זיתיו לעצים – שמכר אילני זיתים לחברו, כדי שיקצצם וישתמש בעצים להסקה, והשהה אותם הלוקח בקרקעו של המוכר, ועשו פחות מרביעית לפאה – והצמיחו זיתים רעים, שאין בסאה של זיתים רביעית הלוג שמן; ומבואר בגמרא: חוץ מן ההוצאות שיש במסקתם ובעצירתם (הסאה – 12 ליטר בערך; רביעיית הלוג כ-1/8 הליטר). הרי אלו של בעל הזיתים – של הלוקח, שעל כמות מועטת כזאת אין בעל הקרקע מקפיד. עשו רביעית לפאה – אבל אם היה בהם שמן כדי רביעית הלוג לסאה, וכל שכן יותר מכדי רביעית לסאה, זה

על ידם ואמר לו המשאיל: החזר, והחזירה ומתה בדרך, פטור השואל. במה דברים אמורים? כשמהזירה תוך ימי שאלתו, אבל לאחר ימי שאלתו, הריהו יוצא מדין שואל ונעשה עליה שומר שכר, היינו שאינו חייב עוד באונסים אלא בגניבה ואבידה.

באור משנה ד'

אגב ההלכה ששינוי במשנה ב' הובאו במשנתנו ובמשנה הבאה הלכות דומות כטענות שבין לוקח ומוכר. המחליף פרה בחמור – ומשך בעל הפרה את החמור, והרי במשיכה זו נקנתה גם הפרה לבעל החמור מדין חליפין (משנה קידושין א. א.) אף על פי שהפרה עדיין ברשות בעליה הראשונים היא, ונקלדה – הפרה, ואין ידוע אם ילדה קודם שמשך בעל הפרה את החמור או לאחר שמשך; וכן המוכר שפחתו – הכנענית, וקיבל את דמיה, ועדיין היא ברשותו; אבל משנתן לו הלוקח את דמיה קנה אותה, שכן עבד כנעני נקנה בכסף (משנה קידושין א. א.) ונקלדה – השפחה, ואין ידוע אם קודם שילדה נתן הלוקח את הכסף והולד שלו, או לאחר שילדה והולד של הבעלים; זה אומר – המוכר טוען: עד שלא מכרתי – קודם שמכרתי את השפחה ילדה, וכן כפרה קודם שמשכתי את החמור ילדה, והולד שלי. וזה אומר – והלוקח טוען: משלקחתי – לאחר שלקחתי ילדה, ויתלוקו – בגמרא מבואר, שמשנתנו כדעת סומכוס היא הסובר, שממון המוטל בספק חולקים, אבל אין הלכה כמותו, אלא ההלכה כחכמים, שאם הפרה או השפחה, ברשות המוכר, הרי הלוקח בא להוציא מחברו, והמוציא מחברו עליו הראיה. ויש מפרשים, שאף לדעת סומכוס המדובר כאן בכגון שהפרה עומדת באגם והשפחה כסימטה (מקום שמכריתם עבדים), שאין אף אחד מוחזק בהן. אבל אם הפרה והשפחה ברשות המוכר, אף סומכוס מודה, שעל הלוקח להביא ראיה (תוספות); ברם, לדעת חכמים, אפילו הפרה הייתה באגם והשפחה כסימטא, מכל מקום בחזקת מוכר הן, ועל הלוקח, הבא להוציא מחזקתו, להביא ראיה לדבריו (עיי' גמרא בבא מציעא א. ב.) היו לו שני עבדים, אחד גדול ואחד קטן – ומכר אחד מהם, וכן שתי שדות – היו לו שתי שדות, אחת גדולה ואחת קטנה – ומכר אחת מהן, תלוקח אומר: גדול לקחתי – את העבד הגדול או את השדה הגדולה קניתי, והלה אומר – והמוכר טוען: איני יודע – אינני זוכר איזה מהם מכרתי, אם גדול או קטן,

זיתי גדלו, וזה אומר: ארצי גדלה – יחלקו. שטף נהר זיתיו ונתנם לתוך שדה חברו; זה אומר: זיתי גדלו, וזה אומר: ארצי גדלה – יחלקו.

והמשפיר בית לחברו, בימות הגשמים – אינו יכול להוציא מן החג ועד הפסח; בימות החמה – שלשים יום. ובכרבים, אהד ימות החמה ואחד ימות הגשמים – שנים עשר חדש. ובחנויות, אהד עורות ואחד כרבים – שנים עשר חדש. רבן שמעון בן גמליאל אומר: הנות של נחתומים ושל צבעים – שלש שנים.

פירוש ברטנורא

מיד, אפילו פחות מרביעית לבעל הקרקע. ואם אמר לקוח לבשתרצה, אפילו יותר מרביעית לבעל הותים: וזה אומר ארצי גידלה יחלקו. בנמרא מוקי לה כגון שטף נהר הותים עם גושיהן, דהיינו עם הקרקע שסביבותיהן שהן יכולים לחיות על ידו, ומפני כן הם פטורים מערלה. וכל שלש שנים הראשונות הוא דחלוק, דאע"ג דקרקע של זה מגדלו, מכל מקום אי לאו גושיהן לא הוי מצי אכל מניהו משום ערלה. אבל לאחר שלש שנים הכל לבעל הקרקע, דאמר ליה, אי אנא נמעי, לאחר שלש מי לא הוה אבילנא:

והמשכיר בית לחבירו. סתם: בימות הגשמים אינו יכול להוציא מן החג ועד הפסח, ובימות החמה שלשים יום. כלומר, אם בא להוציא קודם הפסח צריך שידועו שלשים יום מימות החמה, דהיינו מט"ו באלול משמש שלשים יום עד החג שהוא התחלת ימות הגשמים. ואם לא הודיעו מט"ו באלול, אינו יכול להוציא עד הפסח. וממילא שמעון שהמשכיר בית סתם בימות החמה, צריך להודיעו שלשים יום קודם שיוציאו: ובכרבים. שהכל נמשכים שם לנור והבתים אין מצוין לשכור, צריך להודיעו י"ב חודש קודם יציאתו, בין בימות החמה בין בימות הגשמים. וכשם שמשכיר צריך להודיע, כך שוכר צריך להודיע, בעיירות שלשים יום ובכרבים שנים עשר חודש. ואם לא הודיעו אינו יכול לצאת אלא נותן לו שכרו: של נחתומים ושל צבעים שלש שנים. מפני שהקפן מרובה לזמן ארוך. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ו

מכאן ועד סוף פרקנו עוסקות המשניות בדניי שכירות בתים.

המשפיר בית לחברו – סתם, בכך וכך לחודש, ולא קבע לו זמן לצאת, בימות הגשמים, אינו יכול להוציא – מבייתו, מן החג – מתחג הסוכות, שבו מתחילים ימות הגשמים, ועד הפסח – לפי שאין דירות פנויות מצויות בעונה זו; בימות החמה – כלומר אם בא להוציא קודם הפסח, צריך להודיעו בימות החמה, שלשים יום – היינו מחמישה עשר באלול, שמאותו יום שלשים יום עד חג הסוכות, שהוא התחלת ימות הגשמים; ואם לא הודיעו מיום חמישה עשר באלול, שוב אינו יכול להוציא עד הפסח. והרי נמצאנו למדים ממשנתנו, שבימות החמה אינו יכול להוציא אלא אם כן הודיעו שלשים יום קודם זמן היציאה (גמרא ורש"י בבא מציעא קא, ב). ובכרבים – שהכל נמשכים לגור שם, ואין דירות פנויות מצויות שם בכל ימות השנה, אהד ימות החמה ואחד ימות הגשמים – בין בימות החמה ובין בימות הגשמים, שנים עשר חדש – צריך להודיעו שנים עשר חודש קודם ליציאתו. וכשם שמשכיר צריך להודיע, כך השוכר צריך להודיע למשכיר, בעיירות – שלשים יום קודם ליציאתו, ובכרבים – שנים עשר חודש מקודם, כדי שיחפש שכן (הרצוי לו), ולא יישאר ביתו פנוי. ואם לא הודיעו, אינו יכול לצאת, אלא נותן לו שכרו (גמרא; רמב"ם הל' שכירות ג, ח). ובחנויות – הואיל והחנוני נותן ללקוחות בהקפה וצריך לזמן מרובה כדי לגבות את חובותיו, אהד עירות ואחד כרבים, שנים עשר חדש – בין בעיירות ובין בכרבים אין המשכיר יכול להוציא עד שידועו שנים עשר חודש קודם ליציאתו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: הנות של נחתומים ושל צבעים, שלש שנים – צריך המשכיר להודיעו שלוש שנים קודם ליציאתו; ומבואר לעומם בגמרא: מפני שורקפן מרובה. כלומר, שמקיפים הם ללקוחותיהם לזמן ארוך (רש"י; ברטנורא). ברם, המאירי כותב, שפירוש זה לא נראה לו, שהרי מהיכן הם מקיפים כל כך יתיר על שאר האומנים? אלא נראה לו לפרש, שטורח היקפם והעתקתם מבית לבית מרובה, הואיל והם צריכים בנין מתאים כדי להכניס בו את הכלים הגדולים שלהם, וכן זקוקים הם להרבה מים ומשתמשים הם למלאכתם באש, ואין רוב הבתים ראויים לכך.

אומר: זיתי גדלו – הלוקח טוען: האילנות שלקחתי גידלו את הזיתים, ושלי הם, וזה אומר: ארצי גדלה – ובעל הקרקע טוען: אדמתי גידלה אותם, ושלי הם, יחלקו – בנמרא מבואר, שאם מכר לו את האילנות על מנת שיקצצם מיד, אפילו עשו פחות מרביעית לסאה, הרי אלו של בעל הקרקע; ואם מכרם לו על מנת שיקצצם מתי שירצה, אפילו עשו רביעית לסאה, הרי אלו לבעל הזיתים; לא נשנתה משנתנו אלא בכגון שמכר לו סתם, ולא התנה עמו מתי יקצצם, שבכגון זה באה המשנה ללמדנו, שאם עשו פחות מרביעית לסאה, הרי אלו של בעל הזיתים; עשו רביעית לסאה, יחלקו. שטף נהר זיתיו – של ראובן, ונתנם לתוך שדה חברו – לתוך שדהו של שמעון, ונשתרשו שם והוציאו פירות; זה אומר: זיתי גדלו – ראובן טוען: האילנות שלי גדלו את הזיתים, ושלי הם, וזה אומר: ארצי גדלה – ובעל הקרקע טוען: אדמתי גידלתם, ושלי הם, יחלקו – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שנעקרו אילני הזיתים עם גושי הקרקע שסביב שרשיהם, באופן שיכולים לחיות על ידם, ונמצאו פטורים מן הערלה, כמו ששנינו (ערלה א, ג): "אילן שנעקר והסלע עמו, אם יכול לחיות – פטור, ואם לאו – חייב", בכגון זה דווקא באה המשנה ללמדנו שראובן ושמעון חולקים בפירות. כמה דברים אמורים? בתוך שלוש שנים מוזמן שנשתרשו בשדהו של שמעון, שאף על פי שהקרקע של שמעון גידלה את הפירות, מכל מקום אלמלא גושי הקרקע של ראובן שנעקרו עם האילנות, לא היה שמעון יכול לאכול מהם משום איסור ערלה, הלכך יחלקו; אבל לאחר שלוש שנים, הכל לשמעון, בעל הקרקע, שכן אומר הוא לראובן: יכולתי בעצמי ליטע זיתים, והייתי אוכל עכשיו את פירותיהם. ברם, שמעון צריך לשלם לראובן דמי האילנות כפי שוויים להימכר לנטיעות. כן אמרו בגמרא, שאם אמר ראובן: רוצה אני ליטול את אילני הזיתים שלי מתוך שדהו של שמעון, אין שומעים לו, משום ישוב ארץ ישראל, כלומר שהואיל והיו לראובן כבר זיתים בשדהו, ודאי יטע שוב אחרים במקומם, ונמצאו אילנות אלו נשאים בקרקע של שמעון, ויש בזה ישוב ארץ ישראל. אבל אם נאמר ששמעון יחזיר לראובן את אילנותיו, הוא לא יטע אחרים במקומם, כשם שלא היו לו קודם (ביבית יוסף; סימן קס"ח).

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דף נ עמוד ב: **וְאֵת הַטּוֹמְאָה** אם אי אפשר לעשותו בטהרה, **וְעוֹשֶׂה תְּמוּדָה** - אם אמר על בהמת חולין תהא זו תמורת זו, בהמת החולין נתפסה בקדושת הזבח, **מֵה שְׂאִין בֶּן בְּתוּמָה** - תמורת הזבח אינה שייכת אלא בקרבן יחיד, שקרבן ציבור אינו עושה תמורה, והתמורה אינה דוחה שבת וטומאה, משום שאין זמנה קבוע, ואינה עושה תמורה, שאין תמורה עושה תמורה. והדברים שבהם **חֹמֶר בְּתוּמָה מִבִּבְחָה**, **שֶׁהַתְּמוּדָה חֲלָה עַל בַּעַל מוֹם קָבוֹעַ**, שאם המיר על בהמה בעלת מום נתפסה הבהמה בקדושתה, **וְאִינָה יוֹצֵאת לְחֹלִין לִיגוּז וְלִיעֵבֵד**, שאם בא לפדותה, דינה כדון כל הפודה קרבן בעל מום שאינו יוצא לחולין לגמרי אלא לענין אכילה בלבד, אבל אסור לעבוד בהם ולגוזן ואף חלבן אסור, **מֵה שְׂאִין בֶּן בִּבְחָה**, שאם הקדיש בהמה בעלת מום לזבח אין קדושת הגוף חלה עליה אלא קדושת דמים בלבד לפדותה ולקנות בדמיה זבח, ואחר פדיונה יוצאת לגמרי לחולין ומותרת אף בגיזה ועבודה.

מבררת הגמרא: **הֲאִי זָבַח** האמור בברייתא, **הִיכֵי דְּמֵי** - באיזה זבח מדובר, **אֵילִימָא** - אם נפרש שמדובר בקרבן **דִּיחִיד**, **מִי דְּחֵי שֶׁבֶת וְטוֹמְאָה**, והרי סתם קרבן יחיד אינו דוחה שבת וטומאה, **אֶלָּא** נפרש שמדובר בקרבן **דְּצִבּוֹר**, **מִי עוֹשֶׂה תְּמוּדָה**, והרי אין תמורה בקרבן ציבור, **אֶלָּא לֹא** ודאי יש לומר שהזבח האמור בברייתא הכוונה לקרבן **דְּפֶר** של כהן גדול ביום הכיפורים, ומה שנאמר בברייתא **וְדוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֵת הַטּוֹמְאָה** הוא משום **דְּקָבִיעַ לִיָּה זְמַן**, וכפי שנקטה הגמרא (ע"א) כלל, שכל שזמנו קבוע דוחה את השבת ואת הטומאה, ומה שנאמר בברייתא **וְעוֹשֶׂה תְּמוּדָה**, הוא משום **דְּקָרְבָן יְחִיד הוּא**, והברייתא היא כמי שסובר פר יום הכיפורים קרבן יחיד הוא, ומוכח שהסובר שקרבן יחיד הוא סובר גם כן שעושה תמורה, ונפשט ספיקו של רבי אלעזר, שאחיו הכהנים מתכפרים אגב הכהן גדול ולא בשותפותו ממש. דוחה הגמרא: **אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, לֹא**, באמת אפשר לומר שפר יום הכיפורים אינו עושה תמורה, והזבח האמור בברייתא אפשר לפרשו **בְּאֵילוֹ שֶׁל אֶהְרֹן** - איל לעולה שהיה מביא הכהן גדול ביום הכיפורים משלו, ואיל זה היה קרבן יחיד, וזהו הזבח האמור שנוהג בציבור כביחיד, שמין עולה שייך גם בציבור, ודוחה שבת וטומאה מפני שזמנו קבוע, ועושה תמורה מפני שהוא קרבן יחיד ואין מתכפר בו אלא הכהן גדול לבדו.

מביא רב ששת ראייה לדבריו: **הִכֵּי נִמְי מִסֵּתִיבְרָא** שהזבח האמור בברייתא היינו איל כהן גדול ולא פרו, **דְּאִי סִלְקָא דְּעֵתָךְ דְּפֶרוּ**, ועליו אמרה הברייתא שהזבח דוחה שבת וטומאה, אבל תמורתו אינה דוחה שבת וטומאה, קשה, וכי **תְּמוּדָה דְּפֶר** רק **שֶׁבֶת וְטוֹמְאָה הוּא דְּלֹא דְּחִיָּא**, **הָא בְּחֹל מְקַרְיֵב קָרְבָּה**, והרי אי אפשר לומר כן, **דְּחָה תְּמוּדָה תְּטֵאת הִיא**, שהרי הפר הוא קרבן חטאת, **וְתְּמוּדָה תְּטֵאת** דינה היא **דְּלִמִּיתָה אֹזְלָא**, שהיא אחת מחמשת חטאות שהלכה למשה מסיני שמתות. דוחה הגמרא את הראיה: **לֹא, לְעוֹלָם** הזבח האמור בברייתא הינו **פֶּרוּ** של כהן גדול, ומה שמשמע בברייתא שהתמורה קריבה בחול, הברייתא לא מדברת על תמורת הפר, **וּמֵאִי תְּמוּדָה** האמור בברייתא, **שֵׁם תְּמוּדָה** בעלמא, וכך כוונת הברייתא, חומר בזבח, דהיינו בפר כהן גדול, מ'שם תמורה', שהזבח דוחה שבת מה שאין כן בתמורה, שאין לך דבר ששמו תמורה שדוחה שבת, ואפילו התמורות הקריבות.

שואלת הגמרא: **אִי הִכֵּי** שאנו מפרשים שתמורה שבברייתא היינו שם תמורה, אפשר לפרש שגם **זָבַח** האמור בברייתא **נִמְי שֵׁם זָבַח**, וכך כוונת הברייתא, חומר בשם זבח מבשם תמורה, שבשם זבח יש שנוהגים בציבור כביחיד, ויש הדוחים שבת וטומאה, כגון זבחים שזמנם קבוע, ויש העושים תמורה כגון קרבנות היחיד, ומדוע דחקה הגמרא לבאר שהכוונה לפר ואיל של יום הכיפורים.

דף נ עמוד ב: **מֵה שְׂאִין בֶּן בְּתוּמָה**. שהתמורה אינה בצבור ואינה דוחה שבת שאין זמנה קבוע ואינה עושה תמורה דכתיב והיה הוא ותמורתו ולא תמורת תמורתו: **שֶׁהַתְּמוּדָה חֲלָה**. עלה קדושת הגוף אפילו היא בעלת מום קבוע בשעת התמורה ואם בא לחללה אינה יוצאה לחולין אלא לענין זביחה ואכילה בלבד אבל לא ליגוז וליעבד שאין חילוק בה בין תם לבעל מום דכתיב (ויקרא כז) רע בטוב או טוב ברע ואם המיר ימיר וגו': **מִשְׁאֵ"ב כּוֹזֵחַ**. שהזבח אם קדם הקדישו את מומו אין יוצא בפדיונו לחולין ליגוז וליעבד דכתיב בפסולי המוקדשין (דברים יב) זבחה ואכלת בשר זבחה ולא גיזה בשר ולא חלב אבל קדם מומו להקדישו הרי הוא כמקדיש עצים ואבנים לדמי עולה שאין קדושת הגוף עליהן אלא קדושת דמים בלבד ויוצאין בפדיונן לחולין גמורין כדתנן בבכורות (דף יד.) ובשחיטת חולין (דף קל.): **אֵלָּא לֹא דְּפֶר**. יום הכפורים נוהג בצבור כביחיד דחטאת היא וחסאת נוהגת בצבור ועושה תמורה אלמא פר יום הכפורים עושה תמורה: **בְּאֵילוֹ שֶׁל אֶהְרֹן**. דיום הכפורים: **מֵאִי תְּמוּדָה שֵׁם תְּמוּדָה**. לעולם בפר והאי חומר בזבח מבתמורה דקתני לאו אתמורה ידידה קאי אלא הכי קאמר חומר בזבח משם תמורה שאין לך דבר ששמו תמורה דוחה שבת ואפילו התמורות הקריבות: **אִי הִכֵּי**. דשם קתני זבח נמי שם זבח קתני וכיון דשם זבח תני תנא מאי דוחקין לאוקומי בחד זיבחה דתשמע מינה דבפרו של אהרן או באילו מיירי דילמא הכי קאמר תנא חומר בדבר ששמו זבח מדבר ששמו תמורה שיש זבח נוהג בצבור כביחיד ויש זבח (תמורה) שדוחה

שבת כגון דצבור או דיחיד שזמנו קבוע ויש זבח שעושה תמורה כגון קרבן יחיד:

60 זח כאילו נאמרה אף בו תיבת 'ניסה'.

61 וְנִיֶּסְהָ מְנִיֶּסְהָ וְנִיֶּסְהָ מְנִיֶּבֶל – לאחר שלמדנו שהמקרא 'אל יצא איש

62 מִמְקוֹמוֹ' נידון כאילו נכתבה בו תיבת 'ניסה', יש לשוב וללמודו

63 בגזירה שוה מתיבת 'ניסה' אחרת, שנאמרה אף היא לגבי הורג

64 בשגגה (במדבר לה כז) 'את גבול עיר מקלטו אשר ינוס שמה', ומאחר

65 ובמקרא זה נאמרה תיבת 'גבול' יש ללמוד גזירה שוה למקרא 'אל

66 יֵצֵא אִישׁ מִמְקוֹמוֹ' כאילו נכתבה בו תיבת 'גבול'.

67 וְגִבּוֹל מְנִיֶּבֶל וְגִבּוֹל מְנִיֶּבֶל – ועתה, לאחר שלמדנו שהמקרא 'אל

68 יֵצֵא אִישׁ מִמְקוֹמוֹ' נידון כאילו נאמרה בו תיבת 'גבול', יש ללמודו

69 בגזירה שוה מתיבת 'גבול' שנאמרה שם בפסוק שלאחריו (שם לה

70 כז) 'וּמֵצֵא אוֹתוֹ גּוֹאֵל הַדָּם מִחוּץ לְגִבּוֹל עִיר מִקְלָטוֹ', ומאחר

71 ובפסוק זה נכתבה תיבת 'חוץ' יש לדון אף את המקרא 'אל יֵצֵא

72 איש מִמְקוֹמוֹ' כאילו נאמרה בו תיבת 'חוץ'.

73 חוץ מתיבת – ועתה, לאחר שלמדנו שהמקרא 'אל יֵצֵא איש

74 מִמְקוֹמוֹ' נידון כאילו נאמרה בו תיבת 'חוץ', יש ללמודו בגזירה

75 שוה מתיבת 'חוץ' שנאמרה לגבי מגרשי הלויים, דְּכָתִיב (שם לה ה)

76 'וּמִדְּתָם מִחוּץ לְעִיר אֵת פֶּאת קְדֻמָּה אֶלְפִים בָּאָמָה וְגו', וְאֵת פֶּאת

77 גִּבּוֹ אֶלְפִים בָּאָמָה וְאֵת פֶּאת יָם אֶלְפִים בָּאָמָה וְאֵת פֶּאת צִפּוֹן

78 אֶלְפִים בָּאָמָה וְהָעִיר בְּתוֹךְ זֶה יִהְיֶה לְהֵם מִגְרָשֵׁי הָעָרִים, ומאחר

79 ובמקרא זה נזכר שיעור אלפיים אמה ש ללמוד לענין תחום שבת

80 ששיעורו אלפיים אמה.

81 מקשה הגמרא: מדוע יש ללמוד ממקרא זה בגזירה שוה ששיעור

82 תחום שבת הוא אלפיים אמה, וְנִיֶּלֶף – הרי ניתן ללמוד שיעור

83 אחר מן הפסוק שלפניו, שאף בו נאמר ענין 'חוץ', שכן נאמר שם

84 (שם לה ב) 'מִקְרֵי הָעִיר וְחֻצֵיהָ אֵלֶּה אָמָה', ואם כן יש לומר ששיעור

85 תחום שבת אינו אלא אלף אמה בלבד.

86 מתרצת הגמרא: דִּינֵן – יש ללמוד בגזירה שוה את תיבת 'חוץ'

87 מתיבת 'חוץ', וְאֵין דִּינֵן את תיבת 'חוץ' מתיבת 'חוצה', לפי שאין

88 התיבות שוות זו לזו.

89 שבה הגמרא ומקשה: וּמֵאֵי נִפְקָא מִיָּנְהָ אֵם הַתִּיבוֹת שׁוֹת זו לזו או

90 לֹא, הֵא תֵּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל – והרי שנו בבית מדרשו של רבי

91 ישמעאל ברייתא זו, כתוב אחד אומר (ויקרא יד טז) 'וְיָשֵׁב הַבְּתוּן',

92 וכתוב אחד אומר (שם יד מד) 'וְכֵן הַבְּתוּן', זו היא שִׁיבָה זו היא בִּיבָה,

93 כלומר, אף על פי שאין התיבות שוות זו לזו, מכל מקום מאחר

94 ומשמעות שניהם אחת היא, שהולך הכהן מביתו לבית המנוגע,

95 לפיכך ניתן ללמוד גזירה שוה מו לזו, ואם כן, אף כאן אפשר

96 ללמוד את תיבת 'חוץ' מתיבת 'חוצה'.

97 מתרצת הגמרא: הֵנִי מִיָּלִי – כלל זה, שניתן ללמוד תיבות שאינן

98 דומות בגזירה שוה אם עניינם אחד הוא, נאמר רק הֵיכָא דְּלִיבָה

99 מִדִּי לִיבָה – במקום שאין תיבה אחת אחרת הדומה לגמרי לאותה

100 תיבה, אֲבָל הֵיכָא דְּאִיבָה מִדִּי לִיבָה לִיבָה – אבל במקום שישנה

101 תיבה הדומה לה ממש, מִדְּמִי לִיבָה לִיבָה – יש להעדיף ללמוד

102 גזירה שוה מן התיבה הדומה לה יותר, ולפיכך אף כאן יש ללמוד

103 את תיבת 'חוץ' מתיבת 'חוץ' שנאמרה לגבי שיעור אלפיים אמה,

104 ולא מתיבת 'חוצה' שנאמרה לגבי שיעור אלף אמה.

105 שנינו במשנה: אֶלְפִים אָמָה עֲגוּלוֹת דְּבִרֵי רַבִּי חֲנִינָא בִּן אַנְטִיגוֹנוֹס,

106 וחכמים אומרים מרובעות כטבלא מרובעת, כדי שיהיה נשכר

107 לויות.

108 הגמרא מבררת את טעמי מחלוקתו של רבי חנינא בן אנטיגוס עם

109 חכמים: מקשה הגמרא: וְרַבִּי חֲנִינָא בִּן אַנְטִיגוֹנוֹס, מה טעמו, הרי יש

110 להקשות עליו בדרך 'מה נפשך', אִי אֵית לִיהּ גְזִירָה שְׁוֶה – אם הוא

111 סובר את הגזירה שוה שלומדים חכמים מן המקרא 'וּמִדּוֹתָם מִחוּץ

112 לְעִיר אֵת פֶּאת קְדֻמָּה אֶלְפִים בָּאָמָה', אם כן מדוע הוא סובר

113 שאלפיים אמה אלו הן עגולות, הרי במקרא זה פְּיאוֹת בְּתִיבָן –

114 נכתב לשון 'פאה', ומשמעותו לשון זו היא שנינו במקום מרובע שיש לו

115 זוויות, ואם כן יש ללמוד אלפיים אמה מרובעות. וְאִי לִית לִיהּ גְזִירָה

116 שְׁוֶה – ואם אין הוא סובר לגזירה שוה זו שלמדו חכמים, אם כן

117 אֶלְפִים אָמָה מֵנָא לִיבָה – מנין הוא יודע ששיעור תחום שבת הוא

118 אלפיים אמה.

1 הגמרא מבארת באיזה אופן נאמר הדין של המשנה: אָמָר רַבָּא,

2 וְהוּא – דין זה של המשנה, שאם בירר את מקום שבינתו בעיקרו

3 של אילן קנה שם שבינתו, נאמר רק באופן דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל מְטִי

4 – שאם ירוץ ממקום עמידתו יוכל להגיע לעיקרו של האילן קודם

5 חשיכה, באופן כזה מועילה אמירתו לקנות שם שבינתו, ומעתה

6 אין הוא צריך לרוץ לשם קודם כניסת השבת, אלא ראוי להלך

7 בנחת לאחר החשיכה, וכן להלך משם עוד אלפיים אמה עד

8 לביתו, אבל אם אינו יכול להגיע לעיקרו של האילן קודם

9 החשיכה אפילו אם ירוץ, אינו קונה שם שבינתו.

10 אָמָר לִיהּ אַבְיִי לְרַבָּא, וְהוּא הִשְׁכַּח לֹא קָתַנִּי – והרי שנינו במשנתנו

11 שהיה היום עומד להחשיך, ומשמע שלא יכול היה להגיע אל

12 מקום שבינתו קודם החשיכה.

13 השיב לו רב אבבי, כוונת המשנה היא הִשְׁכַּח לְבִיתוֹ – שאינו

14 יכול להגיע לביתו קודם החשיכה, ואפילו אם ירוץ, אֲבָל לְעִיקְרוֹ

15 שֶׁל אֵילָן מְצִי אֵילָן – יכול הוא להגיע, אם ירוץ, ולפיכך קונה הוא

16 שם שבינתו, אף אם לא עזב את מקום עמידתו.

17 אִיבָא דְּאָמְרֵי אָמָר רַבָּא – ויש אומרים שרבא תירץ את קושיית

18 אבבי באופן אחר, שכונת המשנה 'הִשְׁכַּח לֹא' היינו כִּי מְסַנֵּי קְלִי קְלִי

19 – כאשר הולך הוא לאט לאט, אֲבָל רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל – אבל אם ירוץ יוכל

20 להגיע קודם החשיכה.

21 הגמרא מביאה מעשה בענין אדם המוסר שבינתו לחבירו: רַבָּה

22 וְרַב יוֹסֵף הוּוּ קָא אָוּלִי בְּאוּרְחָא – היו הולכים בדרך בערב שבת,

23 והיה היום עומד להחשיך, אָמָר לִיהּ רַבָּה לְרַב יוֹסֵף, תְּהָא שְׁבִיתְתֵּנּוּ

24 תוּתִי דִּיקְלָא דְּקַבִּיל אַחֵזָה – תחת דקל הנושא את אחיו, דהיינו

25 שהיה אילן אחר נסמך עליו. וְאָמְרֵי לָהּ – ויש אומרים שכן אמר

26 לו, תהא שבינתנו תוּתִי דִּיקְלָא דְּפָרִיק מִיָּה מְבָרָנָא – תחת הדקל

27 הפורד את בעליו ממס, דהיינו שעושה פירות הרבה, ובעל הדקל

28 מוכרם ופורע בהם את המס המוטל עליו. (דע לִיבָה מִד) אָמָר לִיהּ

29 רַב יוֹסֵף לְרַבָּא, לֹא דִעְנָא לִיבָה – איני מכיר דקל זה. אָמָר לִיהּ רַבָּה

30 לְרַב יוֹסֵף, כְּמוֹד עָלִי – מסור לי את שבינתך, ואקבע שם את

31 שבינת שנינו. דְּתִנָּא – שכן שנינו בברייתא, רַבִּי יוֹסֵף אָמְרֵי, אִם

32 הָיוּ שְׁנַיִם מֵהַלְכִים בְּדֶרֶךְ, אֲחֵד מִכֵּיד אֵילָן או גַּדְרָא או גַּדְרָא זֶה אוֹי זֶה

33 אָמָה מִמְקוֹם עֲמִידתָם, וְאֲחֵד שְׁאִינוּ מִכֵּיד אֵילָן או גַּדְרָא זֶה אוֹי זֶה

34 שְׁאִינוּ מִכֵּיד לְאוֹתוֹ מִקוֹם מוֹכֵר אֵת שְׁבִיתוֹ לְמִכֵּיד, כְּלוּמַר, אִמְרֵי

35 הוּא לֹא תְהָא שְׁבִיתוֹ עִמָךְ, וְזֶה שְׁפִכִיר אִמְרֵי תְהָא שְׁבִיתוֹ

36 בְּמִקוֹם פְּלוּנִי, וכך קונים שניהם שבינתה באותו המקום.

37 אומרת הגמרא: וְלֹא הִיא – מה שאמר רבה לרב יוסף דין זה בשמו

38 של רבי יוסי את האמת כן, שהרי נשנה דין זה בסתם לעיל

39 בברייתא, וְלֹא הִנָּא לִיבָה כְּרַבִּי יוֹסֵף – ולא שנה רבה לרב יוסף דין

40 זה בשמו של רבי יוסי אֲמָא כִּי הִיבִי לְדִיקְבָּל לָהּ מִיָּנְהָ – כדי שיקבל

41 דין זה ממנו. מְשוּם שְׁכַלל הוּא בִּידֵינוּ דְּרַבִּי יוֹסֵף יְנִימוֹקוּ עָפֹ – טעמו

42 עמו בכל דין שהוא אומר.

43 שנינו במשנה: אִם אִינוּ מִכֵּיד אוֹ שְׁאִינוּ כְּכֵן וכו', ואמר שבינתו

44 במקומו, זכה לו מקומו אלפיים אמה לכל רוח.

45 מבררת הגמרא: הֵנִי (אלו) אֶלְפִים אָמָה של תחום שבת. הֵיךְ

46 בְּתִיבָן – היכן כתובים הם בתורה.

47 מבארת הגמרא: דְּתִנָּא – שכן שנינו בברייתא, נאמר בפסוק (שמות

48 טו כט) 'שָׁבוּ אִישׁ תְּחִתָּיו', 'תחתיו' היינו מקום מושבו של אדם

49 בארבע אמות, אֲלוֹ הֵן אֲרַבַּע אַמּוֹת לְאֵדָם הִיוּצָא מִחוּץ לְתוֹחוֹ

50 בשבת, שאינו ראוי לילך אלא ארבע אמות. עוד נאמר שם 'אל

51 יֵצֵא אִישׁ מִמְקוֹמוֹ', מִקוֹמוֹ אֵילֹן אֶלְפִים אָמָה של תחום שבת.

52 שבה הגמרא ומבררת: מֵנָא לָן – מנין יש ללמוד ששיעור 'מקומו'

53 הוא אלפיים אמה.

54 מבארת הגמרא: אָמָר רַב רַבָּא, לְמִדְּנוּ מִקוֹם מְקוֹם וּמִקוֹם מְנִיֶּסְהָ,

55 כלומר, נאמר כאן לגבי תחום שבת 'אל יֵצֵא אִישׁ מִמְקוֹמוֹ', ויש

56 ללמוד תיבת 'מקום' הנאמרת כאן מתיבת 'מקום' שנאמרה לגבי

57 הורג בשגגה (שמות כ א) 'וְשָׂמִיתִי לָךְ מִקוֹם אֲשֶׁר יְנוֹס שְׂמִדָּה', ומאחר

58 ושם נאמר במקרא אף תיבת 'ניסה', יש ללמוד תיבה זו בגזירה

59 שוה לענין המקרא 'אל יֵצֵא אִישׁ מִמְקוֹמוֹ', ומעתה יש לדון מקרא

עירובין. פרק רביעי - מי שהוציאוהו דף נא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קסא רש"י תוספות

1 והוא דבי רהיט מטי - הא דקתני מתניתין דאם סיים קנה שביטה בעיקרו הוא דכי הוה
2 רהיט מטי התם קודם שחשך - התם מהניא אמירה. ואי קני התם מצי למיזל לביתו
3 בנחת. השבתי לו - לילך עד ביתו אפילו במרובה אבל לעיקרו הוה מטי במרובה אי הוה
4 רהיט. מטי קלי - הולך מעט מעט. דסביל אהוה - אילן אחר היה נסמך עליו. דפריק

5 מריה כפרנא - טוען פירות הרבה ומוכר,

6 ופורע מהן המס. לא ידענא ליה - איני מכיר

7 אותו אילן. מוסר שכירתו למכיר - אומר

8 שביטתי עמך. ולא היא - הא דאמר ליה

9 משמיה דרבי יוסי ליתא, דלא תניא ליה בשם

10 רבי יוסי אלא סתמא תניא ליה לעיל, ומשום

11 הכי אמרה בשם רבי יוסי כי היכי דליקבלה

12 מיניה. הכי גרסין: ולא היא לא תניא ליה כדריבי

13 יוסף. נישוקי עמו - טעמו. במסכת גיטין (סזא),

14 מונה שבתן של חכמים - ואמר: רבינו יצחק

15 נישוקי עמו. נים וכו' - דבר ישר כקו המשקלת.

16 אלו ארבע אמות - ליוצא חוץ לתחום. מקום

17 במקום ומקום מניסה - פסוק שנאמר בו מקום

18 ולא נאמר בו ניסה, דנין אותו מפסוק אחר

19 שנאמר בו מקום וניסה. כגון "אל יצא איש

20 ממקומו" דנין מירשמי לך מקום אשר יוש

21 שמה, מה להלן כתיב ניסה "אשר ינוס" איש

22 מקרא ד"אל יצא איש ממקומו" מרבי ביה ניסה,

23 והוי כמאן דכתיב ביה ניסה. והדר דנין ניסה

24 מניסה, וניסה מגבול. כלומר: דנין ניסה זו שלא

25 נאמר בו גבול, מניסה שנאמר בו גבול. דכתיב

26 מגבול עיר מקלטו אשר ינוס" ומריבין נמי

27 באידך ניסה ד"אל יצא איש ממקומו" כאילו

28 כתיב ביה גבול. הדר דנין גבול מגבול וגבול

29 מחוץ, דנין גבול זה שלא נאמר בו חוץ מגבול

30 שנאמר בו חוץ. שנאמר: "ומצא אותו נוטל הדם

31 מחוץ לגבול". ומריבין חוץ מגורה שות להאי

32 גבול ד"אל יצא איש ממקומו", הדר דנין האי

33 חוץ מחוץ ד"ומדותם מחוץ לעיר" דכתיב ביה:

34 "אלפים באמה. ושם הכתן ובא הכתן - בתורת

35 כהנים שנויה בנגעי בתים. בשבוע של הסגר

36 ראשון כתיב: "ושם הכתן ביום השביעי וראה

37 והנה פשה הנגע בקירות הבית", וכתיב בתריה:

38 "וחלצו את האבנים ואת הבית יקציע מבית"

39 יקלף עפר הבית סביב הקיר "ועפר אחר יקח וטח

40 את הבית", וכתב: "ואם ישוב הנגע ופרח בבית

41 וגו' ונתן את הבית". ותניא: "זפוח", יכול לא

42 היא טמא עד שיחזור ויפשה - תלמוד לומר:

43 "צרעת ממארת" - צרעת ממארת" לגורה שיה

44 מה צרעת ממארת האמורה בבגדים - טימא

1 כוזה יהו כל שבתי שבת - פירש הקונטרס: דגבי העברה ליכא למיתב פיאות אלא כאיה
2 גונא, שנתנין שיער אלכסון, דהא ליכא למימר בהן ריבוע ויעגול. ורבי שמואל
3 מפרש: שמריבין ארבע אמות ברשות הרבים בריבוע עולם, ואם מעביד או זורק ממזרח
4 למערב או מצפון לדרום - חייב במה דברים אמורים לחודיה, ואם לאלכסון של עולם -
5 אינו חייב עד שירוק או יעביד ארבע אמות
6 ואלכסון. ועמוד נמי ברשות הרבים גבה עשרה
7 ורחב ארבעה דבעינן נמי ארבע על ארבע
8 מרובעים - היינו כשמעמיד אלכסון העמוד
9 לאלכסון העולם, אבל העמיד האלכסון ממזרח
10 למערב ומצפון לדרום - לא סגי בארבע על
11 ארבע מרובעות. ועיר עגולה נמי אמרינן ביביד
12 מעברין (עירובין נו"א). דמרבעה בריבוע עולם.
13 וריבוע תם מפרש: לכלל צד נותנין אלכסון
14 בוריקא ובהעברה ובתחום שבת. ועמוד נמי צריך
15 שיהא בו ששה פחות שני חומשין. והא דמזכיר
16 בכל דוכתא ארבע אמות - היינו משום דנפיק
17 מינייהו האלכסון. וכורת דפרק קמא דשבת (א.ח),
18 שהיא עגולה ואין לה אלכסון - נקט רחבה ששה,
19 דאי הוה נקט ארבעה הוה משמע דלא בעי
20 אלכסון. ולא נהדרא, דפיאות דשבת ילפינן מעיר
21 הלויים, והתם אין נותנין פיאות אלא לפיאות
22 העולם, כדמוכח ב"ביד מעברין" (עירובין נו"ב).
23 דקאמר נמצא מגרש רביע.

אמר רבא: והוא דכי רהיט לעיקרו מטי. אמר ליה
אביי: והא השבתי לו קתני! השבתי לביתו, אבל
לעיקרו של אילן מצי אזיל. איפא דאמר, אמר רבא:
השבתי לו - פי מסני קלי קלי, אבל רהיט - מטי.
רבה ורב יוסף הוה קא אזיל באורחא. אמר ליה רבה
לרב יוסף: תהא שביבתנו תותי דיקלא דסביל אחוה,
ואמרי לה: תותי דיקלא דפריק מריה מפרגא. ידע
ליה מר? אמר ליה: לא ידענא ליה. אמר ליה: כמוד
עלי. דתניא, רבי יוסי אומר: אם היו שנים, אחד
מכיר ואחד שאינו מכיר - זה שאינו מכיר מוסר
שביבתו למכיר, זה שמכיר אומר "תהא שביבתנו
במקום פלוני". ולא היא, לא תנא ליה פרבי יוסי אלא
כי היכי דליקבל לה מיניה, משום דרבי יוסי נישוקי
עמו. "אם אינו מכיר או שאינו בקי וכו'". הני אלפים
אמה היכן פתיבין? דתניא: "שבו איש תחתיו" - אלו
ארבע אמות, "אל יצא איש ממקומו" - אלו אלפים אמה. מנא לן? אמר רב הושיע: למדנו
מקום מקום, ומקום מניסה, וניסה מניסה, וניסה מגבול, וגבול מגבול, וגבול מחוץ, וחוץ
מחוץ. דכתיב: "ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וגו'". ויגילף "מקור העיר
והוציא אלף אמה": דנין "חוץ" מ"חוץ" ואין דנין "חוץ" מ"חוץ". ומאי נפקא מינה? הא
תנא דבי רבי ישמעאל: "ושב הפתח" ו"בא הפתח" - זו היא שיבה זו היא ביאה! הני מילי
- היכא דליפא מידי דדמי ליה, אבל היכא דאיפא מידי דדמי ליה - מדמי ליה ילפינן.
"אלפים אמה עגולות". ורבי חנינא בן אבטיגונוס מה נפשך, אי אית ליה גזירה שוה - פיאות
פתיבין, אי לית ליה גזירה שוה - אלפים אמה מנא ליה? לעולם אית ליה גזירה שוה,
ושאני הכא דאמר קרא: "זה יהיה להם מגרשי הערים" - לזה אמה נותן פיאות, ואי אמה
נותן פיאות לשוכתי שבת. ורבנן? תני, רב חנינה אומר: קזה יהו כל שוכתי שבת. אמר
רבי אהא פר יעקב: הפעברי ארבע אמות ברשות הרבים - אינו חייב עד שמעביר הן
ואלכסונן. אמר רבי פפא, בדיק לן רבא: עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורוחב ארבעה,
צריך הן ואלכסונן, או לא? ואמרינן ליה: לאו היינו דרב חנניה? דתניא, רב חנניה אומר:
קזה יהו כל שוכתי שבת. וזה הוא שאמרו העני מערב ברגליו. אמר רבי מאיר: אנו אין
לנו אלא עני וכו'". אמר רב נחמן: מחלוקת ב"מקומי", דרבי מאיר סבר: עיקר עירובי פפת,
עני

1 את החזר אף על פי שאינו פושה, אף צרעת ממארת האמורה בבתיים - טימא את החזר אף על פי שאינו פושה. יכול חזר ופרח בו ביום ידא טמא - נאמר: "ואם ישוב הנגע" ונאמר:
2 "ושב הכתן", מה שיבה האמורה להלן? - בסוף שבוע, אף שיבה האמורה כאן - בסוף שבוע. למדנו שנתון לו שבוע אחר החליצה וקיצה וטיחה, אם חזר הנגע - נותץ, ואם לא חזר
3 - מסתרו. אין לו אלא חולץ וקוצה וטח ונתון שבוע אלא בפרשה בשבוע של הסגר ראשון. מניין לנגע שעמד בעינו בראשון שלא פושה. והכתן לא חלץ, ולא קצה ולא טח. והמתין
4 שבוע שני ופשה בשבוע שני - מניין שהוא חולץ וקוצה וטח ונתון לו שבוע ואינו נותץ מיד - תלמוד לומר: "ובא הכתן והנה פשה וגו'". ואף על גב דהאי קרא בתריה ד"אם ישוב
5 הנגע" כתיב, דמשמע דנגע החזר קאי - מפקינן ליה התם מהאי משמעות, ומריבין נתיצה לנגע החזר ואף על פי שלא פשה. והאי "ובא הכתן וראה והנה פשה" דמשמע דבעי
6 פשוין - מוקמינן ליה בנגע שעמד בראשון ופשה בשני. ואף על גב דכתיב נתיצה בתריה - יליף לנגע שעמד בעינו בראשון שלא פשה. ונאמר כאן בפשה בשני "ובא הכתן", ונאמר בפשה בראשון "ושב הכתן"
7 - היא שיבה היא ביאה. כלומר: זו וכו', מה להלן חולץ וקוצה וטח ונתון לו שבוע - אף כאן חולץ וקוצה וטח ונתון לו שבוע. ואם חזר שוב - בעי נתיצה, אלמא: אף על גב דלא
8 שיבה היא, כיון דשיבה ביה חזר מילתא היא, דתרווייהו משמע שבא מביתו לבית המנוגע - דיינינן גזירה שוה מינייהו. אי אית ליה נזרה שוה - דמקום מניסה וחוץ מחוץ, כדאמר
9 לעיל. פיאות כתיב - "פאת" ופאת משמע מרובע. הן ואלכסונן - ארבע אמות ושמונה חומשי אמה, דאמר: כוזה יהו כל שבתי שבת, פיאות תן לכן וגבי העברה ליכא
10 למיתב פיאות. אלא כי האי גונא שנתונין לכן שיעור אלכסון. דהא ליכא למימר בהו רבוע ויעגול. בדיק לן - מנסה אותו. פי בעינן הן ואלכסונן - שיהא רחב ארבע בריבוע,
11 שתוכל למצוא בו אלכסון, דרבר עגול אין לו אלכסון. מחלוקת במקושי - גרסינן ב"ד", מחלוקת דרבי מאיר ורבי יהודה דקא שרי רבי יהודה אפילו לעשר לערב ברגליו - באומר
12 "שביטתי במקומי" - וזהו שאמרו דמתניתין לקמן מפרש אדיכא קאי, אי אמכיר אילן דקתני דאמר שביטתי במקום פלוני, או אינינו בקי דקתני דאמר שביטתי במקומי.

קסב עירובין. פרק רביעי. מי שהציאוהו דף נא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

ואהיבא קא איניו מכיר – ולא בעי למימר דקאי אמי שבא בדרך וחשבה לה, דדברי הכל – דמובחא מתניתין דבמאי דפליגי רבי מאיר ורבי יהודה איירי.
ולא אמרו לערב בפת אלא להקל מאן קתני לה דברי הכל – ואם תאמר: ולרבי יהודה מאי להקל איבא? כיון שאפילו בבית יכול לומר שבייתו במקום פלוני? ויש לומר: דרבי להקל – היבא דליבא אילן או גדר ונקום מטיים,
במקום שרוצה לקנות שבייתה.

ויצא עשיר חוץ לתחום – קשה לרבינו יצחק דמסקייה ליה עשיר – דמשמע שרוצה לחזור וללוק בביתו ואיך יכול לחזור? והלא אין לו אלא אלפים מעירונו לצד עירו, ואפילו אם ביתו הוא הרעה לקנות שבייתה לצד תחום, לא יחיה לו בתוך ביתו אלא ארבע אמות, ואטו בשופטני עסקינן שילוק בביתו ולא יחיה לו אלא ארבע אמות? ונראה לרבינו יצחק: דהא "חוץ לתחום" – היינו חוץ לעיבורה של עיר. וכדאי גונא איבא ביכיצד מעברין (עירובין ס"א). ועוד אומר רבינו יצחק: דהאי דקאמר ויצא עשיר חוץ לתחום – לא שרוצה לקנות שבייתה חוץ לתחום, אלא שרוצה לחזור ולקנות שבייתה בתוך התחום. ונקט הכי משום רבי מאיר, דקתני "לא יצא עשיר חוץ לתחום", וקא משמע לן: אף על פי דיצא חוץ לתחום, ודמי השתא לבא בדרך – ואפילו הכי אין יכול לערב ברגליו, דכיון דכל עיקר יציאה זו לא היה אלא כדי לערב, ואגב דנקט רבי מאיר, נקט נמי רבי יהודה.

עני הוא דאקילו רבנן עילויה, אבל עשיר – לא. ורבי יהודה סבר: עיקר עירוב ברגל, אחר עני ואחד עשיר. אבל "במקום פלוני" – דכרי הכל: עני – אין, עשיר – לא. וזו היא שאמרו: מאן קתני לה – רבי מאיר, ואהייא קאי – א"אינו מכיר או שאינו בקי בהלכה." ולא אמרו מערבין בפת אלא להקל מאן קתני לה – רבי יהודה. ורב הסדא אמר: מחלוקת "במקום פלוני", דרבי מאיר סבר: עני – אין, עשיר – לא. ורבי יהודה סבר: אחר עני ואחד עשיר. אבל "במקומי" – דכרי הכל: אחר עני ואחד עשיר, דעיקר עירוב ברגל. וזו היא שאמרו, מאן קתני לה – רבי מאיר, ואהייא קאי – אהא: "מי שבא בדרך וחשבה", ולא אמרו מערבין בפת אלא להקל – מאן קתני לה – דכרי הכל. תנאי כוותיה דרב נחמן: אחר עני ואחד עשיר מערבין בפת. ולא יצא עשיר חוץ לתחום ויאמר "שבייתו במקומי" – לפי שלא אמרו מערבין ברגל אלא למי שבא בדרך וחשבה, דכרי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אחר עני ואחד עשיר חוץ לתחום ויאמר "תהא שבייתו במקומי", וזה הוא ששבוש להקל עליו. אמר רבי יהודה: מעשה באנשי בית ממל ופאנשי בית גוריון בארומא, שהיו מחלקין גרונרות וצמיקון לעניים בשני בצורת, ובאין עניי פפר שיחין ועניי פפר חנניה ומחשיבין על התחום, למחרת משפמיין ובאין. אמר רב אשי: מתניתין נמי דיקא, דקתני: מי שציא לילך לעיר שמערבין לה, והחזירו חברו – הוא מותר לילך, וכל בני העיר אסורין, דכרי רבי יהודה. והוינן בה: מאי שנא איהו ומאי שנא אינהו? ואמר רב הונא: הכא במאי עסקינן – בגזון שיש לו שני בתים, ושני תחומי שבת ביניהן. איהו פיון דנפקא ליה לאורחא – הנה ליה עני, והנך עשירים גיניהו. אלמא: כל "במקום פלוני" עני – אין, עשיר – לא. שמע מינה. מתני ליה רב הויא בר אשי להייא בר רב קמייה דרב: אחר עני ואחד עשיר. אמר ליה רב: סיים בה נמי: הלכה כרבי יהודה. רבה בר רב הונן הוה רגיל דאית מאטיבינא לפומבדיתא, אמר:

לרבי מאיר עשיר לא, ורבי יהודה נמי לא שרי לעשיר אלא "במקומי" אבל במקום פלוני – לא: הכי גרסין, ולא יצא עשיר חוץ לתחום ויאמר תהא שבייתו במקומי – והאי חוץ לתחום – לא דוקא, אלא בסוף התחום. ואי דוקא חוץ לתחום – בתוך ארבע אמות קאמר, שבו שבייתו. שלא אמר לערב ברגל – אפילו כי האי גונא דאמר במקומי, אלא למי שבא בדרך כו' – אלמא: רבי מאיר אפילו "במקומי" עני – אין, עשיר – לא. ויצא עשיר חוץ לתחום – אם ירצה. ויאמר שבייתו במקומי – אלמא: רבי יהודה לא שרי לעשיר אלא "במקומי", כרב נחמן. אמר רבי יהודה מעשה באנשי בית ממל ובאנשי בית גוריון בארומא – מקום. גרונרות – האנים יבשים. צימקין – ענבים יבשים שנתיישו ונצטמקו. עני כפר שיחין – סמוכין לתן לארומא בתוך ארבעת אלפים. ומחשיבין על התחום וכו' – אלמא: עיקר עירוב ברגל, רבמקומי. ואף על גב דעניין הוה, והואיל ובביתם איתגודו – כעשירים דמי, דאי אפשר להם בלא מוון שתי סעודות, ואף על פי כן היו מערבין ברגל ומחשיבין, דהיינו "במקומי" כרב נחמן. אלמא: עיקר עירוב ברגל, ומחשיבין על התחום. ואף על גב דלגבי עירוב עשירים הן, דהא מביתם ויצאין על כך, ויש להן פת – אפילו הכי שרי, כי לית ליה שליה לערב ברגליו. מתניתין נמי דיקא – כרב נחמן דלרבי יהודה במקום פלוני עשיר – לא, וכי פליגי אדרבי מאיר "במקומי" הוא דפליגי. פי שצא – כל דהו החזיקו בדרך לעיר, שמערבין בסמוכה לעירו לטוף ארבעת אלפים – ויכול אדם לילך מוון על פני עירוב והחזירו חברו – דאמר ליה: תת חמה הוא, בדלסקן (נבא). הוא מותר לילך – למחר, לאותה עיר אתרה, וכל בני עירו אסורין. שיש לו שני בתים – אחד בזה אחד בזה, והיה רוצה לילך לביתו שבעיר אחרת מעל שם, ולשבות שם בשבת. ולא יצא מביתו אדעתא דקנית שבייתה בסוף התחום ולחזור, אלא אדעתא למייל עד תחום, והחזירו חבריו. איהו כיון דנפק לאורחא – משום הליכה ממש, ולא משום לערב ברגליו – הוה ליה עני, ויכול לומר שבייתו בסוף התחום, וסיים מקום הניכר לו שם. ופולגתא דאמוראי היא לקמן (שם) איבא למאן דאמר דאפילו לא אמר נמי, כיון דאגן סהדי דהתם בעי למייל – כמאן דאמר דמי. ועל כרחיך בדלא אמר מידי עסקינן. חדא: דלא קתני "ואמר שבייתו במקום פלוני", ועוד: מדפליגי רבי מאיר, עלה, ואמר הרי זה חמר גמל – שמע מינה בדלא אמר שבייתו במקום פלוני עסקינן. דהא רבי מאיר מודה בעני. ואם תאמר: רבי מאיר עשיר חשיב ליה להאי, דמשום דהחזיק בדרך פורתא לא משרי ליה עני, אם כן דעשיר חשיב ליה רבי מאיר, חמר גמל אמאי? הא בביתו לא רצה לקנות, דהא אמר שבייתו בסוף התחום, ושם לא יכול – דהא לאו עני הוא, ולא יוון ממקומו מיעבי ליה אלא בדלא אמר עסקינן, ורבי מאיר נמי עני משוי ליה ממשום דלא אמר כלום מסקאן ליה אי דעתו לקנות שבייתה בסוף התחום, או שמא חזר בו לגמרי מליילך למחר לאותה העיר, ודעתו לקנות שבייתה בביתו. הלכך, חמר גמל הוא. הנך עשירים גיניהו – ואפילו אמרו "שבייתו במקום פלוני" אסור דאי לא אמרו – פשיטא. אלמא: כל במקום פלוני לרבי יהודה, עני – אין, עשיר – לא, ולהכי נקט יש לו שני בתים. דאי לא הוה ליה ביתא התם – לא הוה אמרינן כי לא אמר כמאן דאמר דמי, דלדלמא קא חדר ביה. הלכה כרבי יהודה – וכרב נחמן במקומי. הוה אית מאטיבינא – רגיל דאית בכל שבת מאטיבינא לפומבדיתא

והיה

60 הגמרא מביאה ברייתא כשיטת רב נחמן: תִּנְיָא בברייתא כְּוֹתִיּהּ
61 (כשיטתו) דְּרַבְּ נְחֶמְךָ, שמחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה היא לגבי
62 עשיר, אם רשאי הוא לקבוע שביטה במקומו בלא פת, אבל לענין
63 קביעות שביטה במקום אחר על ידי אמירה, מודים הכל שרק עני
64 רשאי לעשות כן ולא עשיר. וכך שנינו שם, אָחַד עָנִי וְאָחַד עָשִׂיר
65 מְעֻרְבִין בַּפֶּת - על ידי הנחת פת במקום שביטתם. וְלֹא יֵצֵא עָשִׂיר
66 מהוין לְתַחוּם בערב שבת וְיֵאמֵר 'שְׁבִיתִתִּי בְּמִקוּמִי', לִפִּי שְׁלֵא אָמְרוּ
67 חכמים שרשאים להיות מְעֻרְבִין בְּרַגְלִי, אֲלֵא לְמִי בְּדָרְךָ וְחֻשְׁבָּה
68 לו, כלומר, שאפילו באופן כזה שקובע שביטה במקום עמידתו
69 ולא במקום מרוחק, לא התיירו חכמים לעשות כן אלא לאדם הבא
70 בדרך הנידון כעני, אבל היושב בביתו אינו רשאי לילך ולערב
71 ברגליו, אלא בהנחת פת בלבד. אלו דְּבַרְךָ רַבִּי מֵאִיר.
72 רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אָחַד עָנִי וְאָחַד עָשִׂיר - בין עני ובין עשיר רשאים
73 להיות מְעֻרְבִין בְּרַגְלִי. וְיֵצֵא עָשִׂיר - ומותר לעשיר ליצא מחוץ
74 לתחום וְיֵאמֵר 'תֵּהָא שְׁבִיתִתִּי בְּמִקוּמִי', וְזוּ הוּא עֵינְךָ שֶׁל עֵירוֹב -
75 וזה הוא עיקר דינו של עירוב לערב בהילוך רגליו, ולפיכך אף
76 עשיר רשאי לעשות כן. וְהִתִּירוּ חֲכָמִים לְבַעַל הַבַּיִת (לעשיר)
77 לְשַׁלְּחָ אֶת עֵירוֹבוֹ (פת לעירוב), כִּי עָבְדוּ או כִּי בָּנּוּ או כִּי שְׁלוּחַ,
78 להניחו במקום שבו הוא חפץ לקנות שביטה, בְּשִׁבְלֵי לְהַקֵּל עֵלָיו
79 שלא יהיה צריך לילך לשם ברגליו.
80 מבואר מדברי הברייתא כשיטת רב נחמן, שמחלוקתם של רבי
81 מאיר ורבי יהודה היא לגבי עשיר החפץ לערב ברגליו. ומאחר
82 ונקט רבי יהודה שרשאי העשיר ליצא ולערב ברגליו, יש ללמוד
83 עוד מדבריו שאף הוא מודה שאין העשיר רשאי לקבוע שביטה
84 במקום אחר על ידי אמירה, שאם לא כן אין הוא צריך ליצא
85 ברגליו למקום שביטתו.
86 וממשיכה הברייתא ואומרת, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַעֲשֵׂה כְּאִנְשֵׁי בֵּית
87 (ממשחת) מְטָל וְכַאֲנֵשֵׁי בֵּית גִּזְרִיין, שהיו דרים במקום ששמו
88 אָרוּמָא, שְׁהָיוּ מְחַלְקִין רְגוּזוֹתוֹ (תנאים מיוחדות) וְיִצְמֹקִין (ענבים)
89 מוֹיְגוּשִׁים שֶׁנִּצְטַמְקוּ לְעֵנִים בְּתוֹךְ כְּאִנְשֵׁי בְּאִרְתָּ, וְזוּ כְּאִין עָנִי כְּפַר שִׁיחַן
90 וְעָנִי כְּפַר הַנְּהַגֵּה הַדְרִים בתוך ארבעת אפים אמה לארומא, וְהָיוּ
91 מְחַשְׁבִּין עַל הַתַּחוּם, כלומר, היו קובעים מערב שבת שביטה
92 ברגליהם בריחוק אלפיים אמה מכפריהם, וְלִמְחֻרְתָּ בְּיוֹם הַשַּׁבַּת
93 הָיוּ מְשַׁפְּטִין וְכַאֲן לֵארוּמָא, כדי ליטול מחלוקת הרגוזות
94 והצימוקים. ומכאן מביא רבי יהודה ראייה לדבריו שאף אדם
95 עשיר רשאי לקבוע שביטה ברגליו, שהרי אנשי כפר שיחן וכפר
96 חנהיה רשאי שעניים היו מכל מקום נידונים הם כעשירים ענין
97 עירוב, לפי שיצאו מבתיהם כדי לקנות שביטה, ולא יתכן לומר
98 שלא היה להם בביתם כדי מוון שתי סעודות, ואף על פי כן רשאים
99 היו לקנות שביטה ברגליהם.
100 וגם ממעשה זה יש להוכיח כרב נחמן, שמאחר ואנשי הכפרים
101 נידונים כעשירים, ולפיכך צריכים הם לילך ולהחשיך על התחום
102 ברגליהם, ואינם רשאים לקבוע שביטה באמירה בלבד, ואף
103 לשיטת רבי יהודה, ובהכרח שלא נחלקו התנאים אלא לענין אדם
104 הקובע שביטתו ברגליו, אבל לגבי קביעת שביטה באמירה, הכל
105 מודים שרק עניים המהלכים בדרך רשאים לעשות כן.
106 הגמרא מביאה ראייה לדברי רב נחמן ממשנה: אָמַר רַב אַשִּׁי,
107 מְתַנְיִין נְמִי דִּיקָא - אף מן המשנה להלן (בב) יש לדייק כשיטת רב
108 נחמן, שגם רבי יהודה אינו מתיר לעשיר לערב במקום אחר על ידי
109 אמירה, אלא לקבוע שביטה ברגליו בלבד. דְּקִתְּנִי - שהרי שנינו
110 בה, מִי שִׁצָּא לִילְךָ לְעִיר שִׁמְעֻרְבִין לָהּ, כלומר, שיצא מעירו בערב
111 שבת על מנת לילך מבעוד יום לעיר אחרת הנמצאת בסוף ארבעת
112 אלפים אמה מעירו, וְלֹא־אחר שהתחיל לילך תְּחוּרֵי תְּבוּרֵי מוֹדָךְ וּזו,
113 שאמר לו עת חמה היא או עת צינה היא. ואין כדאי להלך עתה,
114 ולפיכך שב לעירו, ועתה חפץ הוא לילך בשבת לאותה העיר, הדין
115 בזה שהוא עצמו מוֹתֵר לו לילך לשם בשבת, וְכָל גְּנֵי הָעִיר אֲסוּרִין
116 לילך, שיכול לקנות שביטה באמירה בלבד, ולפיכך הוא קוֹנֵה
117 שביטה באמצע הדרך שבין שתי הערים, אף שלא הגיע לאותו
118 המקום, ומעתה רשאי הוא לילך לעיר האחרת בשבת. וְתִקָּךְ - אבל

1 אלא שאדם עָנִי, כלומר, המהלך בדרך ואין עמו עתה פת, הוא
2 דְּאֶקִּילוּ דְּכִנְיָ עֵלְוִיהּ - הוא זה שהקילו חכמים עליו לערב ברגליו
3 בלא פת, אֲבָל אִדָּם עָשִׂיר, כלומר, אדם היושב בביתו, לא התיירו לו
4 לערב ברגל, אלא צריך להניח פת במקום שבו הוא חפץ לקנות
5 שביטה. וְרַבִּי יְהוּדָה קָבַר, שְׁעֵינְךָ דִּין עֵירוֹב הוּא על ידי הליכה
6 בְּרַגְלִי, ולפיכך אָחַד עָנִי וְאָחַד עָשִׂיר - בין עניים ובין עשירים רשאים
7 לעשות כן, לקבוע שביטה במקומם על ידי הילוך רגליהם, אף
8 בלא הנחת פת, אֲבָל לקבוע שביטה בְּמִקוּם פְּלוּנִי המרוחק מקום
9 עמידתו עתה על ידי אמירה בלבד, דְּבַרְךָ הִבְל - בזה מודים הכל,
10 ואפילו רבי יהודה, עָנִי אֵין - שרק לעני הקילו חכמים שיכול
11 לקבוע שביטתו באופן כזה, אבל לאדם עָשִׂיר לא.
12 ועתה מפרש רב נחמן את דברי המשנה לפי שיטתו: מה ששנינו
13 במשנתנו 'וְזוּ הוּא שְׁאָמְרוּ הַעֲנִי מֵעֶרֶב בְּרַגְלִיו', שמשמע מכך
14 שעירוב ברגל אינו מעיקר הדין, אלא קולא שהקילו חכמים על
15 העני, מֵאֵין קִתְּנִי לָהּ - מי הוא התנא ששנה דברים אלו, רַבִּי מֵאִיר,
16 הסובר שעיקר דין עירוב הוא בפת, וְאֵהֵיָא קָאָי - ועל איזה דין
17 נאמרו דבריו, אֵאָנִינוּ מְכִיר או שְׁאִינוּ גְּנֵי בְּהִלְכָה - על הסיפא של
18 המשנה, העוסקת באדם שאינו מכיר מקום הראוי לשביטה
19 בריחוק אלפיים אמה ממקום עמידתו, או שאינו בקי בהלכה ואינו
20 יודע שרשאי הוא לעשות כן, ולפיכך קבע שביטה במקום עמידתו,
21 ועל כך אמר רבי מאיר שאפילו שביטה כזו שקובע ברגליו ממש,
22 לא נאמרה אלא בעני שהקילו בו חכמים, אבל עשיר אינו מערב
23 אלא בפת, שאן עיקר דין עירוב הוא בפת.
24 ומה ששנינו בסיפא של המשנה 'וְלֹא אָמְרוּ מְעֻרְבִין בַּפֶּת אֲלֵא לְהַקֵּל
25 על העשיר שלא ייצא ויערב ברגליו', שמשמע מכך שעיקר דין
26 עירוב אינו בפת, מֵאֵין קִתְּנִי לָהּ - מי הוא ששנה דברים אלו, רַבִּי
27 יְהוּדָה, הסובר שעיקר דין עירוב הוא ברגל, ולפיכך בין עני ובין
28 עשיר רשאים לערב ברגליהם במקום עמידתם, ולא תקנו חכמים
29 דין עירוב על ידי הנחת פת אלא כדי להקל על העשיר, שלא יהיה
30 צריך ליצא ולערב ברגליו, אלא יוכל לשלוח את שלוחו להניח
31 עבורו פת במקום שבו הוא חפץ לקנות שביטה.
32 הגמרא מביאה את דעת רב חסדא החולק על דברי רב נחמן
33 בבאור מחלוקת התנאים במשנה: וְרַב חֶסְדָּא אָמַר, מְחַלְקֵיתָ רַבִּי
34 מאיר ורבי יהודה היא באדם האומר 'תֵּהָא שְׁבִיתִי בְּמִקוּם פְּלוּנִי',
35 שאין כאן לא עירוב בפת ולא עירוב ברגל אלא אמירה סתם. דְּרַבִּי
36 מֵאִיר קָבַר, עָנִי אֵין עָשִׂיר לֹא - שרק בעני הקילו חכמים שיהיה
37 רשאי לקבוע שביטתו באופן כזה על ידי אמירה ולא בעשיר,
38 וְאֵילוּ רַבִּי יְהוּדָה קָבַר, אָחַד עָנִי וְאָחַד עָשִׂיר - בין עני ובין עשיר
39 רשאים לעשות כן. אֲבָל באדם האומר 'תֵּהָא שְׁבִיתִי בְּמִקוּמִי',
40 דְּבַרְךָ הִבְל - הכל מודים, ואפילו רבי מאיר, אָחַד עָנִי וְאָחַד עָשִׂיר -
41 שבין עני ובין עשיר רשאים לעשות כן, משום שאף רבי מאיר
42 מודה דְּעֵינְךָ דִּין עֵירוֹב בְּרַגְלִי הוּא. ולפיכך רשאי גם העשיר לקבוע
43 שביטה ברגליו, ואינו חייב להניח פת במקום שביטתו.
44 ועתה מפרש רב חסדא את דברי המשנה כשיטתו: מה ששנינו
45 במשנתנו 'וְזוּ הוּא שְׁאָמְרוּ הַעֲנִי מֵעֶרֶב בְּרַגְלִיו', שמשמע מכך שאין
46 זה עיקר דין עירוב אלא תקנה עבור העני להקל עליו, מֵאֵין קִתְּנִי
47 לָהּ - מי הוא התנא ששנה כן, רַבִּי מֵאִיר, וְאֵהֵיָא קָאָי - ועל איזה
48 דין שבמשנה נאמרו דבריו, אָהָא - על הדין הנשנה ברישא של
49 המשנה 'מִי שִׁצָּא בְּדָרְךָ וְחֻשְׁבָּה לו, והיה מכיר אילן או גדר' וכו',
50 הדיינו, על דין קביעת שביטה במקום המרוחק הימנו על ידי
51 אמירה, בזה סובר רבי מאיר שרק העני מערב ברגליו ולא עשיר,
52 שלא הקילו חכמים לערב באופן כזה אלא לעני.
53 ומה ששנינו בסיפא 'וְלֹא אָמְרוּ מְעֻרְבִין בַּפֶּת אֲלֵא לְהַקֵּל על
54 העשיר', שמשמע מכך שעיקר דין עירוב אינו בפת אלא ברגל,
55 מֵאֵין קִתְּנִי לָהּ - מי הוא התנא ששנה זאת, דְּבַרְךָ הִבְל היא, שאף רבי
56 מאיר מודה שעיקר דין עירוב ברגל הוא, ולפיכך בהכרח צריך
57 לומר שלא תקנו חכמים דין עירוב בהנחת פת, אלא כדי להקל על
58 העשיר שלא יטרח לילך ולערב ברגליו אלא יוכל לשלוח על ידי
59 שליח.

59 ואומדים אנו את דעתו, שאף על פי שחזר מדרכו מכל מקום ודאי
60 נתכוין לקנות שביטה מערב שבת בחצי הדרך, כדי שיוכל להלך
61 לשם בשבת, ומכיון שהיה מזהלך בדרך באותה שעה, הרי הוא
62 נידון כעני שרשאי לערב במקום מרוחק. וכל שאר בני העיר, אף
63 אם אמרו שחפצים הם לקבוע שביטה בחצי הדרך כדי שיוכלו
64 לילך למחר לעיר האחרת, אסורין הם לילך לשם בשבת, שמאחר
65 ולא התחילו להלך מערב שבת אינם נידונים כעניים אלא
66 כעשירים, ולפיכך אינם רשאים לקבוע שביטה באמירה אלא
67 בהילוך רגליהם או בהנחת פת בלבד. אלו דברי רבי יהודה.
68 רבי מאיר אומר, כל אדם שהוא יכול לערב – לקבוע שביטה
69 באמירה, ולא עירב אלא שחק, כגון אדם זה שיוכל היה לומר בפיו
70 שחפץ הוא לקנות שביטה בחצי הדרך ולא אמר כן, הרי זה חמור
71 גמול – יש להחמיר עליו לשני הצדדים, מאחר ויש להסתפק אם
72 אכן היתה כוונתו לקבוע שביטה בחצי הדרך, או שחזר בו ונתכוין
73 לקנות שביטה בעירו, ולפיכך מחמירים אנו עליו שאינו רשאי
74 לילך אלא אלפיים אמה שבין ביתו לסוף התחום, שבאלפיים אמה
75 אלו רשאי הוא לילך ממה נפשך, בין אם קבע שביטתו בעירו ובין
76 אם קבע שביטתו בחצי הדרך, אבל אינו רשאי לילך מביתו לצד
77 השני שמוא קבע שביטה בחצי הדרך, וכמו כן אינו רשאי לילך
78 מסוף התחום והלאה, שמוא קבע שביטתו בעירו ואין לו משם אלא
79 אלפיים אמה בלבד.

גמרא

80 הגמרא מבררת את הדין של המשנה: מאי שפא איהו, ומאי שפא
81 אינהו – מה חילוק יש בין אותו אדם שיצא לילך לעיר האחרת
82 מערב שבת וחזר, שרשאי הוא לילך לשם בשבת, לבין שאר בני
83 העיר שאינם רשאים לעשות כן, הרי מאחר וחזר אותו אדם לביתו
84 בערב שבת, הדין נותן שיהא דינו כשאר בני העיר.
85 מבאר הגמרא: אמר רב הונא, הוה אדם שפא איהו – באיזה אופן
86 עוסקת המשנה, כגון שיש לו לאותו אדם שני בתים, בית אחד בעיר
87 האחת ובית שני בעיר האחרת, וכיניח – בין שני הבתים יש שיעור
88 של שני תחומי שבת – ארבעת אלפיים אמה, ויצא בערב שבת על
89 מנת לילך מבעוד יום לביתו שבעיר האחרת, והחזירו חבירו.
90 וביאור החילוק בינו לבין בני העיר כך הוא, איהו – הוא, כיון דנפק
91 ליה לארבעת אלפיים אמה, מאחר ויצא לילך לעיר האחרת בערב שבת, הוה
92 ליה עני – דינו כעני, ורשאי לערב אף במקום המרוחק מעמית
93 רגליו, ולפיכך קנה שביטה בחצי הדרך שבין הבתים, ויכול לילך
94 בשבת לביתו שבעיר האחרת. והני – ושאר בני העיר, שלא יצאו
95 לדרך בערב שבת, עשירי ניהו – דינם כעשירים, שאינם רשאים
96 לערב אלא בהילוך רגליהם או בהנחת פת. ומאחר ולא עשו כן
97 מערב שבת לא קנו שביטה אלא בעירם, ואינם רשאים לילך לעיר
98 האחרת.

99 הגמרא מביאה ראייה לדברי רב הונא שהמשנה עוסקת באדם
100 שיש לו שני בתים: תניא גמי הכי – שנינו כך בברייתא, מי שיש לו
101 שני בתים בשתי ערים שונות, וכיניח – בין שני הבתים יש שיעור
102 של שני תחומי שבת – ארבעת אלפיים אמה, כיון שהחזיק בעל
103 הבתים בדרך, דהיינו, שהתחיל לילך מביתו שבעיר האחת לביתו
104 שבעיר השנייה, אף שחזר בו מדרכו, קנה עירוב באמצע הדרך
105 שבין הבתים, ואפילו אם לא אמר במפורש שחפץ לקנות שביטה
106 שם. אלו דברי רבי יהודה. ותר על כן – תוספת על דין זה אמר רבי
107 יוסי בריה דיהודה, שאפילו אם מצאו חבירו ואמר לו אל תלך עתה
108 לעיר האחרת, אלא לך – קבע לינתן פה בעיר זו, לפי שעת קמה
109 הוא או עת צינה הוא ואין הזמן ראוי לילך, ושמע בקולו ולא הלך
110 לאותה העיר, אף על פי כן למחר ביום השבת הרי הוא משכים
111 והולך לביתו שבעיר האחרת, לפי שנתכוין לקבוע שביטתו בחצי
112 הדרך.
113

114 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים במה נחלקו רבי יהודה ורבי
115 יוסי בריה דיהודה: אמר רבה, לומר – שיאמר לו חבירו לין פה, כולי
116 עלמא לא פליגי דצריך – לא נחלקו התנאים, אלא הכל מודים

1 ולפיכך אמר – רגיל היה לומר בכל ערב שבת כשהוא בביתו, והוא
2 שביטתי בצניחא, והוא מקום הנמצא בין תחומי שתי הערים, ועל
3 ידי קביעות שביטה זו היה מזהלך בשבת עד לפומבדיתא.

4 מקשה הגמרא: אמר ליה אמרי לרבה בר רב חנן, מאי דעתך – מדוע
5 סובר אתה שרשאי הנך לקבוע שביטה על ידי אמירה אף שיושב
6 אתה בביתך ונידון כעשיר, ודאי סובר אתה את הכלל שבכל
7 מחלוקת שבין רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה, וכן סובר
8 אתה כפי שאמר רב הקדא שמחלוקת התנאים היא באדם האומר
9 שביטתי במקום פלוגי, ונמצא, שרבי יהודה שהלכה כמותו מתיר
10 לעשיר לקבוע שביטה במקום פלוגי על ידי אמירה, ועל כן נוהג
11 אתה כן להלכה. ואם כן יש לתמוה על הנהגתך זו, והרי רב
12 נתן אינו סובר כדברי רב חסדא, אלא הוא סובר שנחלקו התנאים
13 רק באדם הקובע שביטה ברגליו, ובוה מתיר רבי יהודה אף
14 לעשיר לקבוע שביטתו ברגליו, אבל לענין קביעות שביטה במקום
15 מרוחק על ידי אמירה, מודה רבי יהודה שרק אדם המהלך בדרך
16 ונידון כעני רשאי לעשות כן, ולא אדם היושב בביתו הנידון
17 כעשיר. ותניא פותיה – ושנינו בברייתא כדברי רב נחמן.

18 אמר ליה רבה בר רב חנן לאביי, הדין בי – הריני חוזר בי מהנהגתי
19 זאת, ולא אוסיף לקבוע שביטה באמירה בלבד.

20 הגמרא מביאה ספק לגבי אדם המניח פת לעירוב תחומין: אמר
21 רמי בר חמא, הרי אמרו חכמים, שבת – אדם הקונה שביטה ברגליו
22 במקום מסוים בכניסת השבת, יש לו שם ארבע אמות לקבוע דירתו
23 בהם, ובנוסף לארבע אמות אלו יש לו משם ואילך תחום של
24 אלפיים אמה לכל רוח. ומעתה יש לדון, באדם הנותן את עירובו
25 – המניח פת במקום על ידי שליח שבו הוא חפץ לשבות, ואינו
26 קונה שם שביטה ברגליו, האם יש לו ארבע אמות לשביטה, חוץ
27 מתחום אלפיים אמה, או לא.

28 הגמרא מנסה לפשוט הספק ממשנתו: אמר רבא, תא שמע – בוא
29 ושמע ראייה לפשוט הספק. שנינו במשנתנו, לא אמרו חכמים
30 שמעריבין שבת, אלא כדי להקל על העשיר שלא יצא ויערב ברגליו,
31 אלא יוכל לשלוח את שלוחו להניח פת עבורו במקום שבו הוא
32 חפץ לשבות. ואי אמרת – ואם תאמר, שאדם הקובע שביטה על
33 ידי הנחת פת אין לו ארבע אמות לשביטתו, אלא רק תחום אלפיים
34 אמה לכל רוח, אם כן יש להקשות על דברי המשנה, תא – וכי
35 תקנה זו של עירוב בפת להקל על העשיר היא באה, הרי להחמיר
36 הוא, שמפסיד ארבע אמות.

37 אלא בהכרח צריך לומר שאף הקובע שביטה על ידי הנחת פת, יש
38 לו ארבע אמות לשביטתו חוץ מאלפיים אמה לתחומו, ולפיכך אין
39 בזה אלא קולא לעשיר שלא יטרח להלך ברגליו לקבוע שביטתו.
40 דוחה הגמרא: שאין לפשוט מכאן את ספיקו של רמי בר חמא,
41 אלא יתכן לומר שאכן הקובע שביטה בפת אין לו ארבע אמות
42 לשביטתו, ואפילו תבי ניהא ליה – ואף על פי כן נוח לו לעשיר
43 לקבוע שביטתו באופן כזה, כי יחייב דלא נפרך וניפוק – כדי שלא
44 יצטרך לטרוח לצאת לקבוע שביטה ברגליו, אף שמפסיד ארבע
45 אמות. וממילא מבוארים דברי המשנה שלא אמרו כן חכמים אלא
46 כדי להקל על העשיר.

משנה

47 משנה זו עוסקת באדם שהיתה דעתו לילך לעיר אחרת מערב
48 שבת, וחזר בו, ועתה חפץ הוא לילך לשם בשבת.
49 מי שצינא ליה בעיר שמעריבין בה, כלומר, אדם שיצא מעירו בערב
50 שבת על מנת לילך לעיר אחרת הסמוכה לעירו בתוך ארבעת
51 אלפים אמה, אשר ניתן לילך אליה בשבת על ידי הנחת עירוב
52 תחומין מערב שבת, אבל הוא חפץ היה להגיע לשם מבעוד יום,
53 ולא יצא על מנת להניח עירוב ולשוב לביתו. והתחיל כבר
54 בהליכתו לשם, והחזירו חבירו מדרכו זאת, שאמר לו אין העת
55 ראויה לילך, לפי שזמן חמה או צינה הוא, ואכן חזר אותו אדם
56 לעירו בערב שבת, ועתה חפץ הוא לילך בשבת לאותה העיר.
57 הדין בזה שהוא עצמו מותר לילך לאותה העיר בשבת, מאחר
58

עירובין. פרק רביעי - מי שהוציאווה דף נב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קסה רש"י תוספות

והיה יושב ערב שבת בביתו, ואומר שביטתי במקום. ומקום מסוים היה בין שני התחומין.
מאי דעתך - דעשיר את, ואמרת שביטתי במקום פלוני. והא אמר רב נחמן - דלא שרי רבי יהודה אלא במקומי. ותניא כוותיה דרב נחמן לעיל. שבת - שקנה שביטה ברגליו, יש לו ארבע אמות לקניית בית, לבד מאלפים לכל רוח. להחמיר הוא - דמפסדי ארבע אמות. משנה מי שיצא - מעירו, לילך

אמר: "תהא שביטתי בצניתא". אמר ליה אביו: מאי דעתך - רבי מאיר ורבי יהודה - הלכה פרבי יהודה, ואמר רב הסדא: מלוקטת במקום פלוני, והא רב נחמן ותניא פויתיה! אמר ליה: הררי בי. אמר רמי בר חמא: הררי אמרו שבת יש לו ארבע אמות, הנותן את עירובו יש לו ארבע אמות או לא? אמר רבא, תא שמע: לא אמרו מערבין בפת אלא להקל על העשירה, שלא יצא ויערב ברגליו, ואי אמרת אין לו - האי להקל! להחמיר הוא! אפילו הכי ניתא ליה, כי היכי דלא נטרה ונפוק. משנה מי שיצא לילך, פעיר שמעריבין פה, והחזירו חבירו - הוא מותר לילך, וכל בני העיר אסורין, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: כל שהוא וכול לערב ולא ערב - הררי זה חמור גמל. גמרא מאי שנא איהו ומאי שנא אינהו? אמר רב הונא: הכא במאי עסקינן - גנון שיש לו שני בתים, ובניהן שני תחומי שבת. איהו, פיון דנפק ליה לאורחא - הוה ליה עני, והני עשירי ניהו. תניא נמי הכי: מי שיש לו שני בתים ובניהן שני תחומי שבת, פיון שהחזיק בדרך - קנה עירוב. דברי רבי יהודה. יתר

הא' להקל להחמיר הוא - ואם תאמר: תיקש ליה לשמואל דסוף "כיצד מעברין" (עירובין סא,ב) דאמר: שבת בעיר חריבה, לרבנן - מהלך את כולה ורוצה לה אלפים אמה. הניח עירובו בעיר חריבה - אין לו ממקומו אלא אלפים אמה ויש לומר: מכל מקום בסתמא כי אורחיה, שאין נותן עירובו בעיר חריבה, הוי להקל.
לומר כולי עלמא לא פליגי דצריך - פירש רבינו תם: לומר עת חמה הוא, ועת צינה הוא. דכיון שהחזירו מטעם זה, אם כן ביהו דעתו לילך כשתעבור חמה וצינה, ולא יצא מתורת עני. אבל אם בלא טעם החזירו - אם כן לגמרי נתייאש מלילך, ויצא מתורת עני אף על פי שהחזיק בדרך. ורב יוסף אמר: לחזוק - כולי עלמא לא פליגי דצריך, כי פליגי - לומר. דסבר רב יוסף: כיון שמחמת חמה וצינה הוא חזר - אם כן נתייאש לגמרי מלילך, ולא קנה העירוב לרבי יהודה אלא כחחר בלא טעם. יתר על כן אמר רבי יוסי, דאפילו הכי קנה עירוב. והוה ליה לרב יוסף למנכס כי פליגי באומר, אלא נקט במילתיה דרב יוסף לומר אנב מילתיה דרבה. ותיק רב יוסף מדלא הזכיר רבי יהודה "עת צינה ועת חמה" ורבי יוסי הזכיר.
כמאן אולא הא דאמר עולא - אף על פי שמחזרו מחזוק כמאן כרב יוסף, ואליבא דרבי יוסי. מלשון "אף על פי" דייק דחזרו מחמת חמה וצינה, ולא קנה עירוב לרבי יהודה, וכרבה לא אתיא, דלכולי עלמא בני רבה שיאמר עת צינה הוא. ואי דאמר עת צינה - לא שייך לשון "אף על פי". ופירוש זה דחוק, ופירוש אחרון דרשי' נראה לרבינו יצחק עיקר.
כמאן

על כן אמר רבי יוסי פרבי יהודה: אפילו מצאו חבירו ואמר לו "לין פה, עת חמה הוא, עת צינה הוא" - למחר משיבם והולך. אמר רבה: לומר - פולגי עלמא לא פליגי דצריך, כי פליגי - להחזיק. ורב יוסף אמר: להחזיק - דכולי עלמא לא פליגי דצריך, כי פליגי - כמאן אולא הא דאמר עולא: מי שהחזיק בדרך והחזירו חבירו - הררי הוא מוחזר ומחזוק, אי מוחזר - למה מוחזק? ואי מוחזק - למה מוחזר? הכי קאמר: אף על פי שמחזרו - מוחזק. כמאן - פרב יוסף, ואליבא דרבי יוסי פרבי יהודה. רב יהודה בר אשתתא אייתי ליה פלפלה דפרוי לרב נתן בר אושעיא. כי הוה אויל שבקיה עד דנחית דרגא, אמר ליה: בית הכא. למחר קרים ואויל.

בדרך, אף על פי שלא אמר לו חבר "לין פה", אלא שחזר מעצמו - כמאן דאמר "שביטתי במקום פלוני" דמי. והחזירו חברי' דקתי מתניתין לרבינו יצחק - לאו דוקא, דהוא הדין לחזר מעצמו, אלא אורחא דמילתא נקט. אבל רבי יוסי ברבי יהודה תרוייהו בעי, חזקה ואמירה. (והכי קאמר: מצאו חברו שהתחיל לצאת, ואמר לו חברו "לין פה עמדי הלילה", וקסבר רב יוסף רבי יוסי ברבי יהודה להחמיר, ולא תנן ברייתא "יתר על כן" ו"אפילו", אלא הכי תנן: "רבי יוסי אומר מצאו חברו כו"). כך שמעתי. והרבה גמגמוניש, דקשיא ליה לרבי יוסי מאי "יתר על כן", ומאי "אפילו". ויש מתרצין: דרבי יוסי לא בעי חזקה כולי האי כדברי יהודה. אבל אמרי נושא הן, דפסיעה אתת חזן לביתו היא חזקה, ובציר מהכי ליבא חזקה. ועוד: רב יוסף אמר דבחוקה לא פליגי אלא בלומר, ואם כן אף בחזקה פליגי. לישנא אחרנא. ולא שמעתי: אמר רבה: לומר "שביטתי בתוך התחום" - כולי עלמא לא פליגי דצריך זה החזרו לומר כן, וכי פליגי רבי יוסי ואתא לאקולי - אחזקה פליגי. דשמעיה לרבי יהודה דאמר החזיק, ואתא איהו למימר אפילו מצאו חברו שהיה רוצה להחזיק, ולא הניחו - קנה עירוב. ובלבד שיאמר שביטתי לשם, והואיל היה רוצה לצאת חשבין ליה כיוצא. והוי עני. ורב יוסף אמר: להחזיק לא פליגי, והוא חזקה בעינן, דלא רחיק - לא הוי עני. כי פליגי לומר דרבי יהודה בעי שיאמר שביטתי לשם, ואינש דמתניתין קאי, דפריש בה ואמר שביטתי בעיקרו. ולא איצטרך למיחד ומיתניא בספא. ואתא רבי יוסי למימר: אפילו לא אמר מידי - קני, והואיל החזיק, גדלי דעתא קנייה היא. ואם תאמר: כיון דלרבי יהודה באומר "שביטתי במקום פלוני" קאמר, אמאי פליגי רבי מאיר עליה ומשוי ליה חמור גמלו: רבי מאיר לית ליה חזקה כי האי גונא, אלא בא בדרך ממש. אבל האי - כעשיר משוי ליה. וקסבר רבי מאיר: כל שהוא עשיר, והיה לו לערב בפת ולא עירב בפת אלא באמירה - הפסדי באמירתו אלפים שהיה לו לערב הלז מביטו, שסילק עצמו מרוח זו. ובמקום שביטתו לא נשתבר, דלאו עירוב הוא, ואין לו אלא אלפים הללו. וטראין הדברים רבי מאיר אכל מי שהוא עשיר פליגי. ובאומר שביטתי במקום פלוני, מדקתני: כל שיש בידו לערב כו דאי סלקא דעתך רבי מאיר עני משוי ליה להאי, וטעמא משום דמספקא לן היבא ניהא ליה הוא והואיל ולא אמר - אם כן מאי "כל"י? הא לא משכחת לה דך ספיקא אלא בהך לחודיה שיצא חזרו, ויהי זה חמור גמלו" מיבעי ליה. מוחזר - משמע שלא קנה שביטה כלל. מוחזק - משמע דקנה. כמאן - ללישנא קמא דפרשי דרב יוסף אליבא דרבי יוסי, תרתי בעי: אמירה דלין פה, וחזקה. הכי בעי ליה כמאן אולא הא דעולא, דבעי תרתי שהחזיק - היינו חזקה, והחזירו חברו - היינו "לין פה". ברב יוסף אליבא דרבי יוסי ברבי יהודה - דבעי תרתי. והוא הדין לרבה אליבא דרבי יהודה. אלא חזא מנייהו נקט. וללישנא בתרא הכי פירושא: כמאן אולא הא דעולא דלא בעי למימר שביטתי במקום פלוני, דקאמר: אף על פי שמחזרו דמשמע לגמרי - ברב יוסף, ואליבא דרבי יוסי ברבי יהודה, דאמר לא בעינן לומר. (הגיה: ואך לישנא ליבא למימר כרבה ואליבא דרבי יהודה דבין רבה ובין רב יוסף תרתי סבירא להו דרבי יהודה תרתי בעי. עד כאן). אישתתא - שם אדם. כי הוה אויל - לביתיה ובתוך ארבעת אלפים ההו. נחית דרגא - מעלה מן הכבש שהיה יורד מן העליה. דהוה ליה החזיק בדרך. בית הכא - "לין פה".

כמאן

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57

1 **כמאן** כרב יוסף ואליבא דרבי יוסי – פירש הקונטרס: דמאף על פי דייק, דמשמע דמוחק
2 מלקנות שבייתה. ואם כן לא אמר אי נמי הכי דייק אי בעי תרתי דהחזיק וגם אמירה
3 – אם כן לימא הילכתא כרבי יהודה, דבין לרב יוסף ובין לרבה לרבי יהודה בעי תרתי.
4 **תנינא** חדא זימנא – דכל ספיקא לרבי מאיר חמר גמל הוא, ומתניתין נמי ספיקא הוא.
5 וקשה: דמהדריא היבא חדא שמעתינן

6 דהוי הכא ספק לרבי מאיר. ואומר רבינו יעקב: 1
7 דפריך הוה ליה למיתני כל שיכול וכו' ספק 2
8 וממלא ידענא דהוי חמר גמל. ומשני: דברי הימים 3
9 א דהיבא דודאי לא עירב כי הכא – לא הוי חמר 4
10 גמל. דאפילו אם הוה תפן ספק, הוה מפרשינן: ספק 5
11 אם חשוב בכך עני כשאר בא בדרך, אם לאו. ולכך 6
12 לא קנה עירוב, ודאי עני אמרו שמעבר ברנגלו 7
13 במקום פלוני, ולא בספק עני ודינו כודאי עשיר, 8
14 ויהיה כבני עירו – קא משמע לך. 9
15 **כי** תניא הדיא למודד – שאפילו כלה מדרתו 10
16 במערה – לא יכנס אמה אחת יותר. ופירש 17
17 הקונטרס: לא נראה. והא דלא קאמר: כי תניא 18
18 להחשיך אמה חוץ לתחום לא יכנס – דמילתא 19
19 דפשיטא הוא דאין לו לצאת חוץ לתחומי. אבל 20
20 בכלה למערה איצטרך לאשמעינן.

הדרן עלך מי שהוציאווהו

21 **כיצד** מערבין פגום נכנס – פירש רבינו חננאל: 1
22 פגום נכנס – בנין העשוי כעין שובך. 2
23 כדאמרין ב"זה בורר" (סנהדרין כהג.) גבי מפריחי 24
24 יונים: משישברו את פגמיהם. ומידו, שובך ממש 25
25 אין מתערב עם העיר, כדאמרין בגמרא. 26
וגשרים

20 **דתניא**: למקום שרובו הוא נוקר. "רבי אליעזר אומר: שתים – יפגם, שלש – לא יפגם." והתניא, 21
21 **רבי אליעזר אומר**: אחת – יפגם, שתים – לא יפגם! לא קשיא; הא – דעקר חדא וקם אתרתי, 22
22 **הא** – דעקר תרתי וקם אתלת. והתניא, **רבי אליעזר אומר**: אפילו אמה אחת לא יפגם! כי 23
23 **תניא** הדיא – למודד. דתני: ולמודד שאמרו נותנין לו אלפים אמה – אפילו סוף מדתו פלה 24
24 **במערה**. **משנה** מי שהחשיך חוץ לתחום – אפילו אמה אחת לא יפגם. **רבי שמעון אומר**: 25
25 **אפילו חמש עשרה אמות יפגם**, שאין המשוחות ממצין את המדות מפני הפועין. **גמרא** 26
26 **תנא**: מפני טועי המדה.

הדרן עלך מי שהוציאווהו

27 **משנה** **כיצד מערבין את הערים**? בית נכנס בית יוצא, פגום נכנס פגום יוצא. הוי שם 28
28 **הרדיות גבוהות עשרה טפחים**,

1 **כמאן** – בעינן החזיק בדרך ר"לן פה". וללישנא אחרינא הכי גרסינן: כמאן דסגי ליה 2
2 בהכי, ואף על גב דלא אמר שבייתי במקום פלוני – כרב יוסף אליבא דרבי יוסי ברבי 3
3 יהודה: לא. כרבה ואליבא דרבי יוסי (ברבי) יהודה. והכי פירושו: כמאן הוי – כרב יוסף 4
4 ואליבא דרבי יוסי ברבי יהודה, דלא בעי אלא להחזיק, והאי נמי החזיק ולא אמר. ומשני: 5
5 לא. דאמר עסקנין, וברבה אליבא דרבי יהודה 6
6 דבעי תרתי. והוא הדין נמי לרב יוסף ואליבא 7
7 דרבי יהודה, אלא אליבא דרבה עדיפא ליה 8
8 לאוקמי משום דרבה, ורב יוסף הילכתא כרבה, 9
9 לבר מתלתו: שדה, ענין, ומחצה. ספק – בפרק 10
10 "בכל מערבין" (עירובין להא.) נתגלגל חוץ 11
11 לתחום, נשרף, מבעוד יום – אינו עירוב, 12
12 משחשיכה – הרי זה עירוב. ספק מבעוד יום 13
13 ספק משחשיכה, רבי מאיר ורבי יהודה אומרים 14
14 כו' אלמא: כל ספיקא חמר גמל הוא. ומתניתין 15
15 נמי ספיקא הוא. וללישנא בתרא הכי קשיא ליה: 16
16 תנינא חדא זימנא לרבי מאיר דהיבא דעירב 17
17 במקום שאינו עירוב, הוה חמר גמל. **לא תימא** 18
18 – התם הוא דספק עירב וקנה שם שבייתה, וספק 19
19 לא עירב וקנה בביתו הוא דהוי חמר גמל. אבל 20
20 היבא דודאי לא עירב, כגון חזור זה שהיה לו 21
21 לערב בפת שקרוב לביתו היה, לישנא אחרינא: 22
22 שהיה לו לומר "שבייתי במקום פלוני" לא הוי 23
23 חמר גמל, דאין כאן ספק אלא לגמרי נתכוון 24
24 אביתו, והא כאנשי עירו. **אלא אפילו ודאי לא** 25
25 **עירב** – שלא אמר שבייתי לשם – נמי 26
26 מתוקנין ליה בספק, משום גלוי דעתא. 27
27 וללישנא בתרא דפרשינן, דרבי מאיר עשיר 28
28 משוי ליה, ואפילו הכי הוי חמר גמל ולא כבני 29
29 עירו – שמע מינה דאפילו במקום שאין ספק, 30
30 כגון נתגלגל חוץ לתחום מבעוד יום, דודאי לאו 31
31 עירוב הוא – אפילו הכי לרבי מאיר חמר גמל 32
32 הוא, דסילק עצמו מכוונתו מאלפים של צד שני 33
33 לביתו. והדיא סתמא דקתני התם מבעוד יום 34
34 אינו עירוב, דמשמע והרי הוא כבני עירו – רבי 35
35 יהודה היא. והא דלא עירב להו ותני בהוי 36
36 סיפא, דקתני "הרי זה חמר גמל" – משום דרבי 37
37 יהודה בסיפא מודה לרבי מאיר, אבל ברישא – 38
38 כבני עירו שוי להו, ורישא רבי יהודה היא. 39
39 **משנה** **מי שיצא חוץ לתחום** – במזיד. ומדעת 40
40 שלא לשם מצוה. שתים יפגם – משום הבלעת 41
41 תחומין, כדאמרין בפירקין (לעיל דף מהא.) רבי 42
42 אליעזר לטעמיה, דאמר: והוא באמצען. 43
43 גמרא הכי גרסינן: הא מני אחרים היא. למקום 44
44 שרובו שם הוא נוקר – ורובו בתוך התחום הוא. 45
45 נוקר – כלומר: בתר רובו שדינן ליה. ובין דלא 46
46 הויא אלא רגלו אחת חוץ לתחום – עדיין רובו 47
47 בתוך התחום, הילכך, יכנס. הוא דאמר – רבי חנניא. מתניתין דעקר חדא – שיהא מן האחת ועומד בשניה, והכי קאמר: אם בשתיים עומד – יכנס. וברייתא דקתני שתיים לא יכנס – 48
48 – שיצא מכל השתים. למודד – שחשכה לו, ואמר שבייתי במקומי, ומודד אלפים פסיעות בינונית אולי יכנס לתחום העיר. וכלו אלפים שלו אמה אחת חוץ לתחום – לא יכנס, 49
49 שאפילו האלפים מוליכות אותו לתוכו – אינו מותר לצאת מאלפים, כדתני: ולמודד שאמרו נותנין לו אלפים – אפילו סוף מדרתו כלה במערה לא יחלף להלן מאלפים, דכיון שמודד 50
50 אלפים לבד מקום שבייתו שדן ארבע – אינו יכול לעבור חוץ לאלפים. **משנה** **מי שהחשיך** – שהוא בא בדרך, וחשכה לו חוץ לתחום. **אפילו חמש עשרה אמה כו'** – לאו דכיון שמודד 51
51 חמש עשרה אמה. המשוחות – מודדי התחומין לעירות, ועושין סימן לתוך התחום. **אינן ממצין את המדות** – להציב הסימן בסוף אלפים, אלא כנסין אותו לתוך אלפים. **טפני** 52
52 **הפועין** – מפני טועי המדה, שאין מכירין את הסימן, ופעמים הולכין להלן ממנו וחוזרין, ולא אדעתיהו. לישנא אחרינא, ולא שמעותיה: דרדקא חמש עשרה נקט, וטועי המדה הן 53
53 המשוחות הקובעין התחומין, ואמרין לקמן ב"כיצד מערבין" (נבג.) אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה. ארבעים חבלים יש לאלפים, וכל חבל וחבל מתמעט שני אחיות שזה 54
54 תופס מכאן וזה תופס מכאן, והאחיהו טפח ורבי טפח – הרי פרק טפחים וארבעים אצבעות, העולין לעשרה טפחים. הרי תשעים טפחים שדן חמש עשרה אמות.

נגשרים

הדרן עלך מי שהוציאווהו

55 **משנה** **כיצד מערבין** – מפרש בגמרא לשון אשה עוברת, דתנן לקמן: הנותן עירובו בעיבורה של עיר, אלמא: יש עיבור לעיר. ומפרש השתא כיצד יש לה עיבור. בית נכנס ובית 56
56 יוצא או פגום נכנס ופגום יוצא או הוי גודיות כו' מוציאין מדה כנגדו – כלומר: כשבא לציין סימן תחום העיר, ובא למודד אלפים חוצה לה, אם הוה מחיצתה שור 57
57 איגור, שאינה חומה חלקה אלא בתים סמוכין ומחורבין ויש בית נכנס לתוך העיר, יותר מחבירו, ונראית כניסתו פגומה מבחוץ, ויש בית בולט ויוצא לחוץ יותר מחבירו, או פגום נכנס 58
58 או פגום יוצא, שהיתה עיר מוקפת חומה ויש מגולין עגולין בולטין בחומה, פעמים שבוטלץ בפנים פעמים שבוטלץ בחוץ. או שהיו שם לאחת הקהות של עיר גודיות – שברי חומה 59
59 של חביות בתים, וישנן בתוך שבעים אמה וישרים לעיר, כדמפרש לקמן.

57 רגליו, מכל מקום יִגְלֶה בְּתוֹךְ, היא נכתבת בלשון יחיד, ויש
58 ללמוד מכאן שאף המוציא רגל אחת מחוץ לתחום נידון כיוצא
59 שאיבד את שבתו.
60 מקשה הגמרא: וְהִתְנַיֵּא – והרי שנינו בברייתא, שאם רָגְלוֹ אֶת
61 עומדת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם וְיָגְלוּ אֶת עומדת חוץ לְתָחוּם הרי זה יָכַס,
62 כלומר, שאינו נידון כיוצא מחוץ לתחום, ולא איבד את שבתו
63 הראשונה, ושלא כדברי רבי חנינא.
64 מתרצת הגמרא: הָא מַנִּי – ברייתא זו שיטת מי היא, שיטת אֲתָרִים
65 היא, דְּתַנַּיֵּא – שכך שנינו בברייתא, אֲתָרִים אֲמָרִים, לְמַקְוֵם שְׂרוּבוֹ
66 הוּא נִזְקָר. כלומר, דנים את האדם לפי המקום שרוב גופו עומד,
67 ומאחר והמוציא רגל אחת מחוץ לתחום עומד עדיין ברובו בתוך
68 התחום, לפיכך סוברים אחרים שדינו כאילו לא יצא כלל, ורשאי
69 הוא לשוב לתחומו הראשון. אבל רבי חנינא אינו סובר כן, ולפיכך
70 אמר שהמוציא רגל אחת חוץ לתחום לא יכנס.
71 הגמרא מביאה שיטה אחרת בדעת רבי חנינא: אִיבָא דְרַבִּי חֲנִינָא, אדם
72 אומר את דברי רבי חנינא באופן אחר. אִיבָא דְרַבִּי חֲנִינָא, אדם
73 שעומד רָגְלוֹ אֶת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם וְיָגְלוּ אֶת חוץ לְתָחוּם, יָכַס –
74 רשאי הוא לשוב לתחומו הראשון, דְּבְתוֹכֵי אִם תְּשִׁיב מִשְׁבַּת רְגְלֶךָ,
75 ותיבה זו אף שהיא נכתבת בלשון יחיד, רגלך, מכל מקום רְגְלֶךָ
76 קְרִינָן – קוראים אנו אותה בלשון רבים, רגלך, ולפיכך יש ללמוד
77 משם שכל שלא הוציא את שני רגליו מחוץ לתחום אינו נידון
78 כיוצא, ורשאי הוא לשוב לתחומו הראשון.
79 מקשה הגמרא: וְהִתְנַיֵּא – והרי שנינו בברייתא, שאדם שהוציא
80 רגל אחת מחוץ לתחום לֹא יָכַס, ושלא כדברי רבי חנינא.
81 מתרצת הגמרא: הוּא – רבי חנינא, דְּאָמַר בְּאֲתָרִים – סובר כשיטת
82 אחרים, דְּתַנַּיֵּא – שכך שנינו בברייתא, אחרים אומרם לְמַקְוֵם
83 שְׂרוּבוֹ הוּא נִזְקָר – האדם נידון אחר המקום שרוב גופו עומד בו,
84 ומאחר והמוציא רגל אחת נשאר רוב גופו בתוך התחום אין לדנו
85 כאדם שיצא מחוץ לתחום.
86 שנינו במשנה: דְּבִי אֵלִיעֶזֶר אֲמַר שְׁתֵּים יָכַס שֶׁלֹּא יָכַס.
87 הגמרא מקשה סתירה בדברי רבי אליעזר: וְהִתְנַיֵּא – והרי שנינו
88 בברייתא, רַבִּי אֵלִיעֶזֶר אֲמַר, אם יצא אמה אֶת מחוץ לתחום יָכַס
89 – רשאי הוא לשוב לתחומו הראשון, אבל אם יצא שְׁתֵּים – שתי
90 אמות, לֹא יָכַס, והרי זה סותר למבואר במשנתנו שלדברי רבי
91 אליעזר אם יצא שתי אמות יכנס, ורק אם יצא שלש לא יכנס.
92 מתרצת הגמרא: לֹא קִשְׁיָא – אין להקשות סתירה מן המשנה
93 לברייתא, לפי שכל אחת מן עוסקת באופן אחר. הָא – המשנה
94 הסוברת ששתים יכנס' עוסקת באופן דְּעָקָר הָדָא וְכַס אֲתָרֵי –
95 שיצא אמה אחת ועומד באמצע האמה השניה, דהיינו, שלא יצא
96 שתי אמות שלימות, ונמצא שתחום שתי אמות שנתנו לו חכמים
97 מובלע בתוך תחומו הראשון, ולפיכך רשאי הוא לשוב אליו. הָא
98 – הברייתא הסוברת ששתים לא יכנס' עוסקת באופן דְּעָקָר תְּרִי
99 וְכַס אֲתָלַת – שיצא שתי אמות שלימות ועומד עתה באמה
100 השלישית, ובאופן כזה כבר אין תחומו החדש מובלע בתחומו
101 הראשון, ולפיכך אינו רשאי לשוב ולהכנס.
102 שבה הגמרא ומקשה: וְהִתְנַיֵּא – והרי שנינו בברייתא אחרת, רַבִּי
103 אֵלִיעֶזֶר אֲמַר, אִפִּילוּ אם יצא אֶת מחוץ לתחום לֹא יָכַס,
104 והרי זה סותר למה שנתבאר במשנה ובברייתא שהיוצא אמה
105 אחת רשאי לשוב לתחומו הראשון.
106 מתרצת הגמרא: כִּי תַנַּיֵּא הֵיא – ברייתא זו נשנתה לְעֵינֵי מוֹדֵה,
107 ולא לְעֵינֵי יוֹצֵא חוץ לתחום. דהיינו, אדם שהיה מהלך בדרך,
108 וחשכה לו החמה, וקבע שבתו במקומו, ומעתה רשאי הוא
109 להלך אלפיים אמה לכל רוח, והלך לצד העיר הסמוכה לְמַקְוֵם
110 שבתו, וכלו אלפיים אמה שלו בריחוק אמה אחת מסוף תחום
111 העיר, דהיינו בריחוק אלפיים ואחת אמות מן העיר עצמה, אינו
112 רשאי ליכנס עוד כלל, לפי שאף אם היו אלפיים אמה שלו
113 מוליכים אותו לתוך תחום העיר אינו רשאי להלך יותר, דְּתַנַּיֵּן –
114 שכך שנינו במשנתנו (להלן סא). וְלִמּוּדֵה – אדם שקבע שבתו
115 בדרך ומוודד את המרחק שנתנו לו אל עבר העיר, שְׂאֲמָרֵי חֲכָמִים

1 מבררת הגמרא: קָמָאן – כשיטת מי סובר רב נתן בר אושעיא,
2 שהצריך גם להחזיק בדרך וגם לומר 'לין פה'.
3 מבארת הגמרא: קָרַב יוֹסֵף וְאֵלִיָּא דְרַבִּי יוֹסֵי בְּרִי יְהוּדָה, המצריך
4 את שני הדברים באחד.
5 (לא קָרַב וְאֵלִיָּא דְרַבִּי יְהוּדָה).
6 שנינו במשנה: רַבִּי מֵאִיר אֲמַר כָּל שִׁיבּוֹל לְעָרֵב כּו' ולא עירב הרי
7 זה חמר גמול.
8 הגמרא מקשה מדוע הוצרך רבי מאיר להשמיענו ש'הרי זה חמר
9 גמול: הָא תַנַּיֵּא הָדָא וְיָכַס – הרי כבר שנינו דין זה פעם אחת לעיל
10 לה, לגבי פת של עירוב תחומין שנתגלגלה מחוץ לתחום, או
11 שנפל עליה גל, או נשרפה, שאם מבעוד יום אירע דבר זה אין כאן
12 עירוב, אך אם אירע כן לאחר החשיכה הרי זה עירוב. ובאופן שיש
13 סַפֵּק אימתי אבד העירוב, רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה אֲמָרִים הָרִי זֶה חָמַר
14 גְמוּל, כלומר, יש כאן ספק שמושכו לשני צדדים, שאם אבד
15 העירוב מבעוד יום נמצא שלא עירב הבעלים כלל אלא קנה
16 שבתה בביתו, אך אם אבד לאחר החשיכה קנה שבתה במקום
17 עמידת הפת, ולפיכך מספק יש להחמיר עליו שאינו רשאי לילך
18 אלא את אלפיים האמה שבין ביתו למקום שבו הניח את עירובו.
19 נמצא, שכבר למדנו ממשנה זו את דעתו של רבי מאיר, שבכל
20 אופן שיש להסתפק אם קנה אדם שבתה בביתו או במקום עירובו
21 'הרי זה חמר גמול', וממילא יודעים אנו שאף במשנתנו הדין כן,
22 שמאחר ויש להסתפק אם קנה שבתה בביתו או בחצי הדרך שבין
23 הערים אינו קונה אלא את אלפיים האמה שבין שניהם, ומדוע
24 הוצרך רבי מאיר לשוב ולהשמיענו דין זה.
25 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב שֶׁשֶׁת, טעם הדבר שהוצרך רבי מאיר
26 להשמיענו דין זה במשנתנו, דְּלֹא תִּיקָא מַעֲמָא דְרַבִּי מֵאִיר – כדי
27 שלא תאמר בשיטתו של רבי מאיר, שדווקא במשנה לעיל שֶׁסַפֵּק
28 עָרֵב סַפֵּק לֹא עָרֵב הוּא דְּהוּי ו-דינו להיות חָמַר גְמוּל, כיון שאין
29 אנו יודעים אם היה העירוב קיים בשעת בין השמשות, אֲבָל
30 במשנתנו שמדובר באופן שוֹדָאֵי לֹא עָרֵב, כלומר, שיש לתלות
31 שוֹדָאֵי אין כוונתו לערב, שהרי קרוב לביתו הוא ויכול היה לערב
32 בפת, או לומר 'תהא שבתתי במקום פלוני' ולא עשה כן, ולפיכך
33 לֹא הוּי חָמַר גְמוּל – אין לדנו כספק הנמשך לשני הצדדים, אלא
34 ברור הדבר שאין עירובו קונה כלל, ויש לו אלפיים אמה מביתו
35 לכל רוח, ולפיכך משמיענו רבי מאיר שאין הדין כן, אֲלֵא אִפִּילוּ
36 באופן שנראה הדבר שוֹדָאֵי לֹא עָרֵב מכל מקום הוּי חָמַר גְמוּל, וְהָא
37 הָכָא – שהרי כאן במשנתנו מדובר באופן שנראה הדבר שוֹדָאֵי
38 לֹא עָרֵב, ומכל מקום סובר רבי מאיר דְּקָא הוּי – שדינו להיות
39 כחָמַר גְמוּל, וכי שעדיין יש לנו להסתפק בכוונתו אם רצה לקנות
40 שבתה בעירו או בסוף התחום, ולפיכך אין לו אלא את אלפיים
41 האמה שביניהם.
42 **משנה**
43 משנה זו עוסקת באדם שיצא מחוץ לתחום במזיד.
44 מִי שִׁצָא חוץ לְתָחוּם במזיד ומדעת שלא לשם מצוה, אִפִּילוּ אם
45 יצא רק אֶת אֶת לֹא יָכַס – אינו רשאי לחזור ולהכנס לתוך
46 התחום, אלו דברי תנא קמא.
47 רַבִּי אֵלִיעֶזֶר אֲמַר, אם יצא שְׁתֵּים – שתי אמות, יָכַס – רשאי הוא
48 לשוב לתחומו הראשון, אך אם יצא שֶׁלֹּשׁ אֲמוֹת, לֹא יָכַס.
49 **גמרא**
50 הגמרא מבארת דינו של אדם שהוציא רגל אחת מחוץ לתחום:
51 אֲמַר רַבִּי חֲנִינָא, אדם שעומד כשרגלו אֶת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם וְיָגְלוּ
52 אֶת חוץ לְתָחוּם, דהיינו, שהוציא רגלו האחת מחוץ לתחום
53 ועדיין לא הוציא את רגלו השניה, ועתה חפץ הוא לשוב לתחומו
54 הראשון, לֹא יָכַס, כלומר, דינו כאדם שיצא בשני רגליו מחוץ
55 לתחום, שאיבד את שבתו הראשונה. דְּבְתוֹכֵי אִם תְּשִׁיב מִשְׁבַּת רְגְלֶךָ, אִם
56 תְּשִׁיב מִשְׁבַּת רְגְלֶךָ, ותיבה זו אף שבלשון רבים היא נקראת,

עירובין דף נג עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום שלישי)

59 וְשׂוּמְאָל בביאור תיבת 'חדש'. **הד אמר** - אחד מהם סובר שהיה זה
60 מלך **חדש ממש**, ו**הד אמר** - ואחד מהם סובר שהיה זה פרעה
61 שמלך בזמן יוסף, אלא **שנתחדשו גזירותיו** - שחדש גזירות על בני
62 ישראל.
63 מבארת הגמרא את סברותיהם: **מאן דאמר** - לדעת הסובר שהיה
64 זה מלך **חדש ממש**, יש להלמוד זאת מ**דקתיב 'חדש'**, ו**מאן דאמר**
65 ולדעת הסובר שהיה זה מלך **ישן** אלא **שנתחדשו גזירותיו** יש
66 להלמוד זאת מ**בגלא קתיב 'וימת וימלוך'** - מאחר שלא נאמר בכתוב
67 ו**ימת מלך פלוני** וימלוך תחתיו מלך פלוני, כפי שדרך המקרא
68 לפרש, בהכרח שהיה זה אותו פרעה שמלך מקודם לבן.
69 מקשה הגמרא: ול**מאן דאמר** - ולדעת הסובר שהיה זה פרעה
70 שמלך בזמן יוסף אלא **שנתחדשו גזירותיו**, כיצד ניתן לפרש כן, **הא**
71 **קתיב** - הרי נאמר במקרא **שם 'אשר לא ידע את יוסף'**, והיינו שלא
72 הכיר את יוסף, ובהכרח שהיה זה מלך חדש ממש.
73 מתרצת הגמרא: **מאי** - מה היא כוונת הכתוב **אשר לא ידע את**
74 **יוסף, הנהו דמי כמאן דלא ידע ליה ליוסף כלל** - שהיה דומה כמי
75 שאינו מכיר את יוסף כלל, במה שגזר גזירות רעות על בני ישראל,
76 ולא זכר את הטובה שעשה יוסף עמו ועם כל מצרים.
77 הגמרא מביאה כמה מירות שאמר רבי יוחנן: (פיין) **שמזנה**
78 **עשרה ושנים עשר** / **למדנו** / **בדוד** / **ויבן**. **אמר רבי יוחנן**, שמזנה
79 **עשר שנים גדלתי** / **שהיתין** / **אצל רבי אושעיא בריבי** / **אדם גדול**
80 **בדורו**, ולא למדתי ממנו **כלא דבר אהד כמזנותי**, שיש לגרוס בה
81 **כיצד 'מאברין' את הערבים כ'אף', ולא כיצד 'מעברין' בעין**.
82 מקשה הגמרא: **איני** - וכי כך היה שלא למד שם אלא דבר אחד,
83 ו**האמר** / **והרי אמר** / **רבי יוחנן**, ש**נים עשר תלמידים היו לו לרבי**
84 **אושעיא בריבי**, ושמזנה עשר ימים גדלתי בנינו, ולמדתי לב כל אהד
85 ואחד - הכרתי בכל אחד מהם כמה הוא מחודד וחרף יותר
86 מחבריו, ו**הכמת** כל אהד ואהד - וכן הכרתי בכל אחד מהם כמה
87 הוא חכם יותר מחבריו וכמה למד יותר מהם, וכיצד יתכן שלא
88 למד אהד דבר אחד.
89 מתרצת הגמרא: **אכן לב כל אהד ואהד והכמת כל אהד ואהד גמר**
90 - הוא למד, אבל **גמרא לא גמר** - לא למד.
91 תירוץ נוסף מתרצת הגמרא: **איבעית אימא** - ואם תרצה אמור
92 באופן אחר, מניינו דיהו גמר - מתלמידי רבי אושעיא הוא אכן
93 למד בדברים הרבה, אבל מנינו דיהו לא גמר - מרבי אושעיא
94 עצמו לא למד אלא דבר אחד.
95 ואיבעית אימא - ואם תרצה אמור באופן אחר, שמה שאמר רבי
96 יוחנן שלא למד אלא דבר אחד, **כמזנותי קאמר** - על משנתו
97 אמרה, שלא למד בה אלא דבר אחד, אבל שאר בריות וגמרות
98 למד הרבה.
99 ואמר רבי יוחנן, **כשהיינו לומדין תורה אצל רבי אושעיא בריבי**, היינו
100 **יושבין ארבעה ארבעה תלמידים באמה אחת**, לפי שהיינו מתקרבים
101 אליו לשמוע מפיו, ודוחקים זה את זה.
102 **אמר רבי**, **כשהיינו לומדין תורה אצל רבי אלעזר בן שמוע**, היינו
103 **יושבין ששה ששה תלמידים באמה אחת**.
104 ואמר רבי יוחנן, **רבי אושעיא בריבי** גדול היה **בריבי מאיר גדורו**,
105 **מה רבי מאיר גדורו** - כשם שמצינו לגבי רבי מאיר שלא יכלו
106 **תבריו לעמוד על סוף דעתו** מחמת חריפותו, אף **רבי אושעיא לא**
107 **יכלו תבריו לעמוד על סוף דעתו**.
108 ואמר רבי יוחנן, **לבן** / **לכמתם** / **ובחנתם** / **של החכמים הראשונים**
109 היה רחב **בפתחו של האולם** שבמקדש, שהיה רחבו עשרים אמה,
110 **וליבם של החכמים האחרונים היה רחב בפתחו של התיכל**, שרוחבו
111 היה עשר אמות, ו**אני** אין ליבנו רחב אלא **במלא נקב** פתח סידקית
112 - מחט דקה ביותר, שתופרים בה את הסדקים שבבגדים.
113 ומבארת הגמרא מי הם החכמים הראשונים והאחרונים שנתכוין
114 להם רבי יוחנן בדבריו: **'ראשונים'** היינו **רבי עקיבא**, **'אחרונים'** היינו
115 **רבי אלעזר בן שמוע**. **איבא דאמר** - ויש אומרים, **'ראשונים'** הכוונה
116 היא ל**רבי אלעזר בן שמוע**, ואילו **'אחרונים'** היינו **רבי אושעיא בריבי**.
117 (**ואני במלא נקב** פתח סידקית).

1 וכן אם היו בסמוך לעיר גשרים וגשרות ו-כעין בנין שעושים על
2 הקברו שיש בהן בית דירה עבור השומר, כל אלו נידונים כמו העיר
3 עצמה, ומוציאין את המכה בנגדן, כלומר, כאשר באים לסמן את
4 גבולות העיר ולמדוד אלפיים אמה משם לידע היכן כלה תחומה,
5 אם אחד מזאלו בולט בקרן מזרחית צפונית של העיר רואים כאילו
6 יש בליטה כנגדו גם בקרן מזרחית דרומית, וכאילו יש חוט מתוח
7 מזה לזה [ציור א], ומזה שבתוך החוט נידון כמו העיר עצמה, ומשם
8 ואילך מתחילים למדוד את תחומה, כדי שיהיו תחומי העיר
9 שוים, ולא קצרים בצד אחד וארוכים בצד אחר.
10 המשנה מפרשת את אופן מדידת התחומים סביב לעיר: ועושין
11 (אותה) [אותן] - את תחומי העיר **כמין סבבין** - [לוח] **מריבוע**. כגון
12 בעיר שאורכה אלפיים אמה ורוחבה אלפיים אמה, מודדים ריבוע
13 של אלפיים על אלפיים אמה לכל צד סביב לעיר, ואין מודדים את
14 התחומים בעיגול, כפי שיהא נשכר את התיבות - שעל ידי כן רוחיחו
15 התושבים בהלובם לצד קרנות העיר, כדי אם מודדים התחומין
16 בעיגול סביב לעיר אינם רשאים לילך מקרנות העיר עד לסוף
17 התחום אלא אלפיים אמה, ואילו כאשר מודדים התחומין בריבוע
18 סביב רשאים הם לילך מקרנות העיר אלפיים ושמונה מאות אמה
19 [ציור ג].
20
21 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים כיצד יש לגרוס במשנה: נחלקו
22 רב ושמאל גניסת משנתנו, הד תני - אחד מהם היה שונה כיצד
23 מעבירין את הערים, וחד תני - ואילו האחר היה שונה כיצד
24 מאבירין את הערים.
25 ומבארת הגמרא את סברותיהם: **מאן דתני** - זה ששונה 'מאברין'
26 היינו מלשון **אבר אבר**, כלומר, שמוסיפים לעיר איברים איברים,
27 שאם יש אבר הנמשך בצד אחד של העיר מוסיפים אבר נוסף בצד
28 שכנגדו. **ומאן דתני** - וזה ששונה 'מעבירין', היינו **כאשה עוברת** -
29 כמו אשה מעוברת, שהעובר הוא דבר חיצוני הנוסף עליה, וכן
30 כאן מצרפים אנו לעיר חלקים נוספים.
31 הגמרא מביאה מחלוקת נוספת בין רב לשמואל בענין משמעות
32 לשונות: מערת המכפלה, נחלקו רב ושמאל בצורת תבנית
33 המערה. **הד אמר** - אחד מהם סובר שהיו בה שני בתים זה לפנים
34 מזה, והיינו, אחד פנימי ואחד חיצוני. **וחד אמר** - ואחד מהם סובר
35 שהיו בה בית ועלייה על גביו.
36 מקשה הגמרא: **בשלמא למאן דאמר** - דברי הסובר שהיו בה שני
37 בתים זה על גב זה מבוארים הם, דהיינו מכפלה - שזו היא הכוונה
38 בתיהבת 'מכפלה', שהיתה המערה ככולה בשתי תקרות זו על זו.
39 **אלא למאן דאמר** - אבל לדעת הסובר שהיו בה שני בתים זה לפנים
40 מזה, יש לתמוה, מאי - מה הוא לשון 'מכפלה', הרי לא שייך לשון
41 'מכפלה' על שני בתים העומדים זה ליד זה.
42 מתרצת הגמרא: אכן לשיטה זו אין המערה קרויה 'מכפלה' על
43 שם כפילות הבתים, אלא משום שקפולה פוגות - שכל הטמונים
44 בה נקברו זוג זוג, איש ואשתו.
45 הגמרא מביאה מקרא שבו נרמזו הווגות הקבורים במערת
46 המכפלה: נאמר בכתוב (בראשית לה ב) **'מגרא קרית ה[ה]ארבע** הוא
47 **קברון**. **אמר רבי יצחק**, כוונת הכתוב בזה שהיתה קברון קרית
48 **הארבע** זוגות הקבורים במערת המכפלה, והם **אדם ותוה, אברהם**
49 **וישרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאח**.
50 הגמרא מביאה מחלוקות נוספות בין רב לשמואל בענין משמעות
51 לשונות: נאמר בכתוב (שם די א') **יהי בימי אמרפל מלך שגער**,
52 ובמקום אחר מצינו שהיה שמו נמרוד, ונחלקו רב ושמאל מה היה
53 שמו האמיתי ומה היה כינויו. **הד אמר** - אחד מהם סובר ש**גמרו**
54 הוא שמו האמיתי, ולמה נקרא שמו **'אמרפל'**, משום שאמר והפיל
55 **לאברהם אבינו בתוך כבשן האש**. **וחד אמר** - ואחד מהם סובר
56 ש**אמרפל** הוא שמו האמיתי, ולמה נקרא שמו **'נמרוד'**, לפי שהמרוד
57 את כל העולם פולו עליו - על הקדוש ברוך הוא, בעת מלכותו.
58 נאמר בכתוב (שמות א ח) **ויקם מלך חדש על מצרים**, ונחלקו רב

עלת נקפת בכד - כלי שדולין בו יין מן הכד. והא דאמר בפרק "כל תבין" (שבת קט,א) גבי רב יוסף מוקף שבי, ובפרק "שי נוחלין" (בבא בתרא קלג,ב) גבי יוסף בן יעזר: ובגין בתליסר עליותא דדינרי - מפרש רבינו תם: דעליותא הוא כלי כמו עלת הדבא, ולא כמו שפירש בקונטרס שם עליות. וגוחמא פירא.

גבר פום דין חי - פירש רבינו חננאל: אושפיזכאנא, תרגום איש - גבר, ופי - פום: זח - דין, נא - חי, אל תאכלו ממנו נא" מותרגמינן: "כד חי" (שמות יב).

משירין פיאה בקערה ואין משירין פיאה באלפס - בפרק "בן עזאי" קתני: משירין פיאה במעשה קריה, ואין משירין פיאה במעשה אלפס. פירוש: במעשה קריה נראה כרעבתן אם אינו משיר, אבל במעשה אלפס - אינו נראה כרעבתן אם אינו משיר.

תנו

בר יהודה דאמר להו: מילת יש לי למכור. אמרו ליה: מאי גוון מילתך? אמר להו: בתרדין עלי אדמה. בני גליל דלא דייקי לישנא מאי היא? דתניא דההוא בר גלילא [דחיה קאזיל] ואמר להו: אמר למאן, אמר למאן? אמרו ליה: גלילאה שוטה, חמר למורכב, או חמר למושתא, עמר למילבש, או אימר לאיתכסאה? התיא איתתא דבעיא למימר לחברתה "תאי דאזולך חלבא", אמרה לה: שלוכתי, תוכליך לביא. התיא איתתא דאתיא לקמיה דדיינא, אמרה ליה: כרי פירי, תפללא הוית לי וגנבך מין. וכדו הוות דכד שדרו לך עילוייה - לא מטי כרעיד אארעא. אמרתה דבי רבי, כי הוה משתעיא בלשון חכמה, אמרה הכי: עלת נקפת כפר, ודאון נישריא לקניהון. וכד הוה פעי דליבתון, הוה אמרה להו: יעדי בתר חברתה מינה, ותחקפי עלת כפר באלפא דאולא בימא. רבי יוסי בר אסיין, כי הוה משתעי בלשון חכמה, אמר: עשו לי שור במשפט בטור מספן. וכד הוה שאיל באושפיזיא, אמר הכי: גבר פום דין חי, מה זו טובה יש? רבי אבהו, כי הוה משתעי בלשון חכמה, הוה אמר הכי: אתרינו לפחמין, ארקיעו לוהקינן, ועשו לי שני מגידי בעלטה. איפא דאמרי: ועשו לי בהן שני מגידי בעלטה. אמרו ליה רבנן לרבי אבהו: הצפיננו היכן רבי אלעאי צפון: אמר להן: עלן בנערה אהרונית אהרונית עירינת והגערותו. אמרי לה: אשה, ואמרי לה: מסכתא. אמרי ליה לרבי אלעאי: הצפיננו היכן רבי אבהו [צפון]! אמר להן: נתייעץ בפכתי, והנגיב למפיכשת. אמר רבי יהושע בן נחניה: מימי לא נצחתי אדם חוץ מאשה תינוק ותינוקת. אשה מאי היא? פעם אחת נתארתי אצל אכסניא אחת, עשתה לי פולין, ביום ראשון אכלתיים ולא שירתי מהן כלום. שנייה ולא שירתי מהן כלום. ביום שלישי הקדיחתן במלח. בין ששעמתי - משכתי ידי מהן. אמרה לי: רבי, מפני מה אינך סוער? אמרתי לה: כבר סעדתי מבגוד יום. אמרה לי: היה לך למשוד ידיך מן הפת. אמרה לי: רבי, שמת לא הנחת פאה בראשונים? ולא כך אמרו חכמים: אין משירין פאה באלפס, אבל משירין פאה בקערה. תינוקת מאי היא? פעם אחת הייתי מהלך בדרך, והייתה הדרך עוברת בשדה והייתי מהלך בה. אמרה לי תינוקת אחת: רבי, לא שדה היא זו? אמרתי לה: לא, הדרך פבושה היא. אמרה לי: ליסטים כמותך כבשוה. תינוק מאי היא? פעם אחת הייתי מהלך בדרך, וראיתי תינוק יושב על פרשת דרכים. ואמרתי לו: באיזה דרך נלך לעיר? אמר לי: זו קצרה וארוכה, וזו ארוכה וקצרה. והלכתי בקצרה וארוכה, בין שהגעתי לעיר מצאתי שמקיפין אותה גנות ופרדסין, חורתי לאחורי. אמרתי לו: בני, הלא אמרת לי קצרה! אמר לי: ולא אמרתי לך ארוכה!? נשקתו על ראשו, ואמרתי לו: אשריכם ישראל שפולכם חכמים גדולים אתם, מגדולכם ועד קטנכם. רבי יוסי הגלילי הוה קא אזיל באורחא, אשכחיה לבריה, אמר לה: באיזה דרך נלך ללוד? אמרה ליה: גלילי שוטה, לא כך אמרו חכמים אל תרבה שיחה עם האשה; היה לך לומר: באיזה ללוד. ברוייה אשפתיה ליהוה תלמידא דהוה קא גרים בלחישא,

ירשעי - לא היה זוכה להורות כהלכה. על אותו עון - עון דנוב עיר הכהנים. אתה ובניך עמי - שמואל קאמר לשאול, כשהעלתו על ידי בעלת אוב. אביו תנן או עביו - בבכורות (מא) גבי מומין תנן, שאין לו אלא ביצה אחת - הרי זה מום. רבי עקיבא אמר: מושיבין אותו על עכומו ומעמך, אם יש ביצה אחת - סופה לצאת. אביו - עגבותיו, וכן עכומו. ירעי - היו יודעים. בתרדין - על אדמה - ידקרקת היתה, כעבד ידק ארץ. אמר למאן - מדבר בשפה רפה, ולא פירש האות, ואינו ניכר אם עמר אם חמר אם אימר. עמר למילבש - לעשות בגדים. אימר לאיתכסאה - שה לשחות. תא דאזולך חלבא - היתה רוצה לומר לביא ואזולך חלב, ואניה מפרשת לחתוך תיבות זו מזו ולהשמיע כל תיבה ותיבה, ומצטרפות שתי תיבות כאחת ומגמגמת התיבות ואומרת תאכלך לביא. ואומרת נמי "שלוכת" בכף, והיתה רוצה לומר "שלוכת" בב' כמו "משולבות", כלומר: חברתי, תוכליך לביא - קללה, משמע שתאכלך לביא. פרי כירי - רוצה לומר "כירי", והוא אדון, ואניה "כירי", והוא עבד. תפללא הוה לי - רוצה לומר טבלא הוה לי, ואמרה תפללא היא קורה. וגנבך מין - רוצה לומר גנבה ממני, ואמרה גנבך מין. דמשמע שגנבו את הדין. וכדו הוה רבי שדרו לך עילוייה לא כך מפיין ברעיד אארעא - גדולה היתה כל כך שאם מותחין אותך עליה לא היו רגליך נוגעות בארץ. והרי שטויות הרבה. "וכדו" משמע עכשיו, ובעיא לומר וכדן הוה. ועוד שהיתה מוכרת תלייה בדין ואומרת: אם תולין אותך עליה כו'. עלת - שם כלי שדולין בו יין מן החבית וממלאין החסות. נקפת כבד - מנקפת תבנית, כלומר: כבד כלה הדין, נוגע בתחתית החבית. יראון נישריא לקניהון, ילכו תלמידים לבתיהם. כלומר: יפסקו סעודתן, ושאינן עוד יין. (או) יעדי בתר חברתה מינה. נסוי מגופת חבית האזירה ונומוז עוד, ותקפי עלת כבד - תחא צפה עלת בכד בריות. כאילפא בימא - כאניה הצפה בים. "תתקפי כמא אקפו דייכין בחוגיה (טו,ב), וכמו "קפא תהומא" דסוכה (ג,ג). - נץ התהום ועלה. בלשון חכמה - שלא יבינו האחרים. שור משפט - תרדין - תור דין. שור - תור, משפט = דין. במור מכבן - הר דל, הרדל. משילי באושפיזיא - שואל עוברי דרכים בענין אושפיזיא. גבר פום דין חי - אוש פי זו חי, "אוש" - כמו אוש, "פום" - כמו פוי, "אוש" - כמו זה. מה זו אינה יש - כלומר: כמה טוב לו. אחריו לפחמין ארקיעו לחובין - הבעירו את הפחמין להיות אדומין כאתרוג. שישטחו גחלים הלוחשות על פי הכירה להתחמם בגדן. ארקיעו - שטחו כמו רקיע. לחובין - גחלים לחושות, אדומות כזהב. מנייה בעלטה - תרגולין, המודיעין עונות הלילה. הן - על הפחמין. הצפיננו - הרגנו, לשון "צופיה הליכות ביתה" (משלי לא). צפון - הוה מתחבא, דלא היו יודעים התלמידים להיכן היה, והיו שואלים ממנו. עלין בנעיה אהרונית אהרונית עירינת והגערותו - שחם הלילה בנערה אהרונית ועבשתי הוא ישן, אמרי לה אשה - אהרונית - בת כהן, אהרונית - מותה אשתו אהרונית וזו אהרונית. עירינת - בעלת חן ודריפה כאדם ער, והגערותו לא היה יכול לישון. מסכתא - אהרונית מסדר קדשים, עבודת אהרן. אהרונית - סיים אחרת והתחיל בו, עירינת - עמוקה וחמורה ומעוררת לומדיה. נתייעץ בכבתי - טל רשות מנשיא. "מכתי" על שם שנותן רשות לסמוך ולקרותו רבי, ומאו והלאה הוא כשר לדעות מוכתר ליקרא רבי מומחה לרבים. ואם טעה לא ישלם. והנגיב - והדרים, הלך לו לדרום. למפיכשת - לפני זקני דרום שהן חכמים מאד. על שם שהיה מפבישת אדם גדול קרי להו הכי, לא נצתי אדם - בדברים. הקדיחתו - שרפתה, כמו "כי אש קדחת" (דברים לב). כלומר: נתנה בו מלח יותר מדי. אין משירין פאה באלפס - כשהשמש מערה מן האילפס לתוך הקערה - אין דרך להניח באלפס כלום לצורכו, אבל כל אחד מניח פאה בקערה ומחזירה לשמש, והוא מאכל שמש. פירשת רביים - דרך פורש לכאן ולכאן. ארוכה - שמואך הדרך. וקצרה - שמוציא מבוי העיר פנוי ליכנס.

במשה

לה אשה - אהרונית - בת כהן, אהרונית - מותה אשתו אהרונית וזו אהרונית. עירינת - בעלת חן ודריפה כאדם ער, והגערותו לא היה יכול לישון. מסכתא - אהרונית מסדר קדשים, עבודת אהרן. אהרונית - סיים אחרת והתחיל בו, עירינת - עמוקה וחמורה ומעוררת לומדיה. נתייעץ בכבתי - טל רשות מנשיא. "מכתי" על שם שנותן רשות לסמוך ולקרותו רבי, ומאו והלאה הוא כשר לדעות מוכתר ליקרא רבי מומחה לרבים. ואם טעה לא ישלם. והנגיב - והדרים, הלך לו לדרום. למפיכשת - לפני זקני דרום שהן חכמים מאד. על שם שהיה מפבישת אדם גדול קרי להו הכי, לא נצתי אדם - בדברים. הקדיחתו - שרפתה, כמו "כי אש קדחת" (דברים לב). כלומר: נתנה בו מלח יותר מדי. אין משירין פאה באלפס - כשהשמש מערה מן האילפס לתוך הקערה - אין דרך להניח באלפס כלום לצורכו, אבל כל אחד מניח פאה בקערה ומחזירה לשמש, והוא מאכל שמש. פירשת רביים - דרך פורש לכאן ולכאן. ארוכה - שמואך הדרך. וקצרה - שמוציא מבוי העיר פנוי ליכנס.

עירובין. פרק חמישי - כיצד מעברין דף נד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" קעג רש"י תוספות

30 ולבא בשוק, אלא יושב ומחור על תלמודו - מתקיים בידו. שהכל דשין אותו - שאן
 31 לו גסות. שהכל מתבשמן ממנו - שמלמד תורה לתלמידים. כאבן זו שאינה נמחה -
 32 מפני דריסת רגלי בני אדם, כך לחייו אינן נלאין מלחור על למודו וללמד לאחרים. לא
 33 נשתבחה - "חרות" משמע חקוק, ואינו נמחק לעולם. כי ידי הלוחות היתה תורה חקוקה
 34 לישראל מהשתבחה מזון עולמית. על הלוחות -
 35 בשביל הלוחות היו בני ישראל בני חרוץ.
 36 מפורב מתנה - אם כמבדיר הוא תורה נמחה
 37 לו במתנה, ולא ישבח. מילתא - כעס. אמר -
 38 רבא, איזיל אפיסיה לרב יוסף. מווג - במים: רב
 39 יוסף סגי נהור דהוה, ולא היה רואהו, והכיר
 40 בטעם היין שהוא מווג. לפי שהיה מכיר רב יוסף
 41 במוגו של רבא מתחילה, שהיה בקי ליתן מי
 42 במדה. כל ניא ישא - אף על גב ללא גבי מי
 43 קראי חביב, דרשי לאי זמי שבי לאי גיא,
 44 שהושפל - חור ומתנשא. שדורסת ואוכלת -
 45 מיד לאחר הריגתה, שאינו מקפיד על תענוגים,
 46 אלא אוכל בשר בלא תבליל, וכן שאר עניניו.
 47 שפסחתה - ביטל. היינו מי שאינו הולך אחר
 48 גבוהות לקוי ממאכלו אם לא נתבשל כל צרכו.
 49 לישנא אדרינא: שדורסת ואוכלת - לאחד
 50 הריגתה אוכלת מיד, כך תלמיד חכם מחור על
 51 תלמודו מיד כשמקבלו מרבו, מסרחת - מגבל
 52 עצמו על דברי תורה. לשון זה ראה בעיני, לפי
 53 שמצינו בכל התלמוד שדרך תלמידי חכמים
 54 להקפיד על מבלן דרך גדולה חכוד, והכל
 55 מלבושיקו, כדכתיב (משלי ח) "ולמשנאי עובד
 56 מות". לעני - לזה ששם עצמו כעני. וללשנא
 57 בתרא - ששם עצמו כעני לחזר עליה. תנא -
 58 אילן.

1 במשה ביה - בעטה בו. תוריד חיי - שתארך ימים. הטוף אכול - אם יש לך ממון
 2 להגות עצמך, אל תמתן עד למחר שמה תמות ושוב אין לך הנאה. העלמא דאולינן
 3 מיניה - גרסינן. כהלילא דמי - היום ישנו ולמחר איננו, דומה לחופה שהולכת מחר.
 4 אם יש לך - ממון. ואין - למות התמהמה - עיבוב, כי פתאום האדם מת. חוק - מזון.
 5 מי גייר לך - אם נשאר בידם, שמה יאבדוהו.
 6 הללו נוצצין - כלומר: כשהן גדילין גדילה
 7 פרסתן ועושרן עמקן, ואינן צריך להדאג
 8 עליהן. והללו נובלין - מתים, לשון "העלה
 9 נבל". יפה - לחילי זה וקשה לחילי זה, יפה
 10 ללב רוע לעינים. שתשמרם כבמגן - שון
 11 שמורים בידך, שאין מתשכחין ממך. יכינו יחד
 12 - שאתה סודרן ומוציאן פפה, ולא בגימגום
 13 ובכחשה. אימתי שמתה וכו' כוונן - שידע
 14 לדרוש הלכות זה וזה. דבר אחר: אימתי שמתה
 15 לאיש, אימתי אדם שמה בתלמודו - כוונן שיש
 16 לו מענה כששואלין ממנו דבר הלכה. שארשת
 17 - ספירת שפתיו כל תמונע סלה, כשנתת בו
 18 דעת להוציא בשפתיו. וזה - אם יש לו מזל
 19 טוב תאות לבו נתת לו, שכבוד שהוא מתאה
 20 באה לו תאותו עד שלא שאלנה. לא וכה -
 21 צריך להתמקמק ולהצטער. כי לא לעולם אריב
 22 ולא לנצח אקבוק - אלמא: "לנצח" לשון עולם
 23 הוא, מדסמך ליה. וכן "עד עולם סלה" -
 24 אלמא: "סלה" לשון לעולם משמע. שרף לצואר
 25 - שאינו מצומצם בדוחק סביב הצואר, אלא
 26 שרפו בריח, כך הוא נעים ומרובה לבריות.
 27 וניחא ואינו נראה - כשמגביה צוארו נראה
 28 מתחת זקנו, רוב פעמים שסנטרו חקנו מכסיך
 29 אותו. כך, אם תלמיד חכם הוא אינו רודף לצאת

21 יעסוק בתורה, שגאמר: "רפאות תהי לשרך". חש בעצמותיו - יעסוק בתורה, שגאמר: "ישקיו לעצמותיך". חש בכל גופו - יעסוק בתורה,
 22 שגאמר: "ולכל בשרו מרפא". אמר רב יהודה ברבי חייא: בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם, אדם
 23 נותן סם לחיבורו - לזה יפה ולזה קשה. אבל הקבית הלל אינו כן, נתן תורה לישראל - סם חיים לכל גופו, שגאמר: "ולכל בשרו מרפא".
 24 אמר רבי אמי: מאן דאמר: "כי נעים כי תשמרם כבמגן ויפנו יחדיו על שפתיד", אימתי דברי תורה נעימים - בזמן שתשמרם כבמגן,
 25 ואימתי תשמרם כבמגן - בזמן שיפנו יחדיו על שפתיד. רבי זירא אמר, מהקא: "שמחה לאיש במענה פיו ודבר בעתו מה טוב", אימתי
 26 "שמחה לאיש" - בזמן שמענה בפיו. לשון אחר: אימתי שמחה לאיש במענה פיו - בזמן שדבר בעתו מה טוב. רבי יצחק אמר, מהקא: "כי
 27 קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו", אימתי קרוב אליך - בזמן שפפיך ובלבבך לעשותו. רבא אמר, מהקא: "תאות לבו נתתה
 28 לו וארשת שפתיו כל מענת סלה", אימתי תאות לבו נתתה לו - בזמן שארשת שפתיו כל מענת סלה. רבא רמי: כתיב: "תאות לבו נתתה
 29 לו", וכתיב: "וארשת שפתיו כל מענת סלה" וכה - תאות לבו נתתה לו, לא וכה - וארשת שפתיו כל מענת סלה. תנא דבי רבי אלעזר
 30 בן יעקב: כל מקום שגאמר "נצח" "סלה" "ועד" - אין לו הפסק עולמות. "נצח" - דכתיב: "כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקבוק". "סלה"
 31 - דכתיב: "פאשר שמענו בן ראינו בעיר ה' צבאות בעיר אלהינו אלהים יכוננה עד עולם סלה". "ועד" - דכתיב: "ה' ימולך לעולם ועד".
 32 (סימן ענקים לחייו ולוחות הרוח). אמר רבי אלעזר, מאי דכתיב: "וענקים לגרורותיך" - אם משים אדם עצמו כענק זה שרף על הצואר,
 33 ונראה ואינו נראה - תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו - אין תלמודו מתקיים בידו. ואמר רבי אלעזר, מאי דכתיב: "לחיו כערוגת הבושם"
 34 - אם משים אדם עצמו כערוגה זו שהכל דשין בה, וכבושם זה שהכל מתבשמן בה - תלמודו מתקיים בה, ואם לאו - אין תלמודו מתקיים.
 35 ואמר רבי אלעזר, מאי דכתיב: "לוחות אבן" - אם אדם משים עצמו את לחיו כאבן זו שאינה נמחה - תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו -
 36 אין תלמודו מתקיים בידו. ואמר רבי אלעזר, מאי דכתיב: "חרות על הלוחות" - אלמלי לא נשתפרו לוחות הראשונות לא נשתפחה תורה
 37 מישראל. רב אחא בר יעקב אמר: אין כל אומה ולשון שולטת בהן, שגאמר: "חרות", אל תיקרי "חרות" אלא "חירות". אמר רב מתנה,
 38 מאי דכתיב: "ומפדבר מתנה" - אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו - תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו - אין תלמודו מתקיים
 39 בידו. רבא בר ריה דרב יוסף בר קמא הוה ליה מלתא לרב יוסף בהרדיה, כי מטא מעלי יומא דכיפורי אמר: איזיל ואפיסיה. אול, אשפחיה
 40 לשמעיה דקא כוונג ליה פסא. אמר: תב לי ואימנוגיה אגא. תב ליה, מווגיה. פדטעמיה אמר: דמי האי מווגא למווגא דרבא בר ריה דרב יוסף
 41 בר קמא. אמר ליה: אגא הוא. אמר ליה: לא תתיב אפרעוד עד דמפרשת לי הני קראי, מאי דכתיב: "ומפדבר מתנה וממתנה נחליאל
 42 ומנחליאל כמות ומבמות הנאי". אמר ליה: אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו - תורה ניתנה לו כמתנה. וכיון שניתנה לו
 43 כמתנה - נחלו אל, שגאמר: "וממתנה נחליאל". וכיון שנחלו אל - עולה לגדולה, שגאמר: "ומנחליאל כמות". ואם מגים לבו - הקדוש ברוך
 44 הוא משפילו, שגאמר: "ומבמות הנאי". ואם חוזר בו - הקדוש ברוך הוא מגביהו, שגאמר: "כל ניא ישא". אמר רב הונא, מאן דאמר:
 45 "תיחד ישבו בה תכין כמותך לעני אלהים" - אם אדם משים עצמו כתיב זה שדורסת ואוכלת, ואיבא דאמרי: שפסחתה ואוכלת - תלמודו
 46 מתקיים בידו, ואם לאו - אין תלמודו מתקיים בידו. ואם עושה כן - הקדוש ברוך הוא עושה לו סעודה בעצמו, שגאמר: "תכין כמותך
 47 לעני אלהים". אמר רבי חייא בר אבא, אמר רבי יהונן: מאי דכתיב: "וצר תאנת יאכל פריה", למה נמשלו דברי תורה פתאנה - מה תאנת זו

1 כל זמן שפמשמש בה מוצא כה תאנים - שאינן מתבשלין בבת אחת, אלא היום מעט ולמחר מעט, וכל שעה ראוי לאכול מן. שפעלת חן על לומדיה - שהכל מנשאין אותו, וותרו נותנת לו חן. באהבתה תשנה תמיד - בשביל אהבתה תעשה עצמן שונה ופתי, להניח עסקך ולרוץ לדבר הלכה. לא יחרוך - נוטריקון דרשי ליה לא יחיה ולא יאריך. צייד רמאי - שמרבה בגריסא ואינו מחזר עליה. ירב ששת אמר - אין זה רמאי אלא שטנה, והקובץ על יד הוא הרמאי וערום בדבר, והוא יחרוך, כלומר: יתקיים בידו, כצייד הרמאי שמשבר גף ראשון ראשון כשהוא לוכדו שלא יברח, הוא חורך שפופת ואוכלן. וקרא אתמוהי מתמה: לא יחרוך? יצלה ויאלב? אגא עברתה וקיימתיה - לקבץ על ידי, חזרתיה עליה עד שהחזקתי בה, ואחר כך חזרתיה ושמעתי אתה. חזרתיה כביד פיר המשנה - כיצד למדו ישראל תורה שבעל פה. נכנס אהרן - וישב לפני משה, כדכתיב (ישעיהו ל'): "יהיו עיניך רואות את מוריך", וכן כולם, בשעת שמועתן כולן יושבין לפניו. ישב לשמאל משה - דתניא: המהלך לימין רבו הרי זה בור, וכל שכן יושב בזמן שאין שני לישב בשמאל. ושנה ליה פירקן - אותו פרק עצמו ששנה לאחר. אהרן לימין משה חוזר - אחרי ששמעו בנו, ויש שני לישב בשמאל משה - כבוד הוא לאהרן ולמשה להיות אהרן שהוא גדול בא וישב בימין, ומה אהרן ששמע משה כו' - ומסתייגא מילתא להתקיים בלבו להבין מהר, אפילו הכי שמע ארבע פעמים. להראות לו פנים - ללמדו, לתת טעם בדבריו בכל אשר יוכל, ולא יאמה כך שמעתי, הבן אתה הטעם מעצמך. וחבירו בפרק ראשון (ג.ב), שהיה אומר על טמא טהור, ומראה לו פנים. אשר תשים לפניהם - ולא כתיב: "אשר תלמדם" - צריך אתה לסדר ולשוש לפניהם טעם פרישית תלמודם. וליעילו כולן ברישא ולילפו מפשה - ארבע זמנים. וליעילו בניו ולילפו מאהרן - ארבע זמנים, וכן כולן, משום שרואה אהרן - דמתחילה ידחיה היה לא סגי דלאו לשמאל יתיב, וכי הדור עיילו אינך איבא טרחא לאוקומיה ולאזהרוריה לימין. ארבע מאה זמני - כל פירקא, מקמי דליגמר. בעויה - לרבי פרידא למלתא דמוצא. נפק בח קול ואמר - לרבי פרידא. סיפין - סימני השמועות זו אחר זו, וסימני חכמים בדרך שיש בתלמוד ותשים גירסא דסמניה בפייה. עשו מועד לתורה - קבעו עתים לתלמידים, שידעו עת לבא ולשנות.

27 והיינו

28 אַלְעוּר יִשָּׁב לִימִין מִזְשָׁה וְאִתְמַר לְשִׁמְאֵל אֶהְרִן. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: לְעוֹלָם אֶהְרִן לִימִין מִזְשָׁה חוּזַר. נִגְנְסוּ וְקָנִים וְשָׁנָה לְהֵן מִזְשָׁה פִּירְקוֹן, נִסְתַּלְקוּ וְקָנִים, נִגְנְסוּ כָּל הָעָם וְשָׁנָה לְהֵן מִזְשָׁה פִּירְקוֹן. נִמְצְאוּ בְּיַד אֶהְרִן אֲרֵבָעָה, בְּיַד בְּנֵי שְׁלֹשָׁה, וּבְיַד הַזְּקֵנִים שְׁנַיִם, וּבְיַד כָּל הָעָם אֶחָד. נִסְתַּלַּק מִזְשָׁה, וְשָׁנָה לְהֵן אֶהְרִן פִּירְקוֹן. נִסְתַּלַּק אֶהְרִן, שָׁנָה לְהֵן בְּנֵי פִירְקוֹן. נִסְתַּלְקוּ בְּנֵי, שָׁנָה לְהֵן וְקָנִים פִּירְקוֹן. נִמְצְאוּ בְּיַד הַכָּל אֲרֵבָעָה. כִּמְצָא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: חַיִּיב אָדָם לְשַׁנּוֹת תַּלְמִידוֹ אֲרֵבָעָה פְּעָמִים. וְכָל וְחוּמָר, וְכִּי אֶהְרִן שְׁלֹמֹד מִפִּי מִזְשָׁה, וּמִזְשָׁה מִפִּי הַגְּבוּרָה - כִּד, הַדְּיוּט מִפִּי הַדְּיוּט - עַל אַחַת כְּפָה וְכָפָה. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: מִנּוּן שְׁחֵיב אָדָם לְשַׁנּוֹת תַּלְמִידוֹ עַד שְׁלֹמְדוֹ - שְׁנָאֲמַר: "וְלִמְדָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". וּמִנּוּן עַד שֶׁתֵּהָא סוּדְרָה בְּפִיָּהם - שְׁנָאֲמַר: "שִׁמְיָה בְּפִיָּהם". וּמִנּוּן שְׁחֵיב הִתְרָאוֹת לֹא פָּנִים - שְׁנָאֲמַר: "וְאֵלֶּה הַמְּשֻׁפְטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים לִפְנֵיהֶם". וְלִגְמְרוּ פוּלְחוֹ מִמִּשְׁה! כִּדִּי לְחַלּוֹק כְּבוֹד לְאֶהְרִן וּבְנָיו, וּכְבוֹד לְזָקֵנִים. וְנִיעוּל אֶהְרִן וְנִגְמַר מִמִּזְשָׁה, וְלִיעִילוּ בְּנֵי וְלִגְמְרוּ מֵאֶהְרִן, וְלִיעִילוּ וְקָנִים וְלִילְפוּ מִבְּנָיו, וְלִיעִילוּ וְלִגְמְרֵיהוּ לְכוּלְהוּ יִשְׂרָאֵל! בִּיּוֹן דְּמִזְשָׁה מִפִּי הַגְּבוּרָה גָּמַר - מִסְתֵּינְעָא מִלְּתִיה. אָמַר מַר, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: לְעוֹלָם אֶהְרִן לִימִין מִזְשָׁה חוּזַר. כִּמְצָא אֶהְרִן אֶזְלָא הָא דִּתְנִיָּא: שְׁלֹשָׁה שְׁחֵי מְהֻלְכִין בְּדֶרֶךְ - הֶרֶב בְּאֲמָצַע, וְגָדוֹל בְּיַמִּינוּ, וְקָטָן בְּשִׁמְאֵלוֹ. לִימָא רַבִּי יְהוּדָה הִיא וְלֹא רַבְּנָן! אֶפִּילוּ תִּימָא רַבְּנָן, מִשּׁוּם טִירְחָא דְאֶהְרִן. רַבִּי פִּרְדָּא הָוָה לִיָּה הֵהוּא תַלְמִידָא דִּיהוֹה תְּנִי לִיָּה אֲרֵבַע מָאָה זִמְנֵי וְגַמְר. יוֹמָא חַד בְּעִיָּה לְמִלְתָּא דְּמִצְוָה, תְּנָא לִיָּה וְלֹא גָמַר. אָמַר לִיָּה: הָאִידְנָא מָאִי שְׁנָא? אָמַר לִיָּה: מִדִּיהָיָא שְׁעָתָא דְאָמַר לִיָּה לְמַר אִיכָא מִילְתָּא דְּמִצְוָה - אִסְחָאִי דְלַעֲתָאִי, וְכָל שְׁעָתָא אִמְנִיָּא, הִשְׁתָּא קָאִי מַר, הִשְׁתָּא קָאִי מַר. אָמַר לִיָּה: תַּב דַּעֲתִיף וְאִתְנִי לִיָּה. הִרַר תְּנָא לִיָּה אֲרֵבַע מָאָה זִמְנֵי [אֶהְרִינִי]. נִפְקָא בַּת קָלָא וְאָמַר לִיָּה: נִיחָא לִיָּה דְלִיסְפוּ לָךְ אֲרֵבַע מָאָה שְׁנֵי, אוּ דִתְיַזְבוּ אֶת וְדֶרֶךְ לְעֻלְמָא דְאִתִּי? אָמַר: דִּינִיזְבוּ אֲנָא וְדִרְיִי לְעֻלְמָא דְאִתִּי. אָמַר לְהֵן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: תְּנֵנוּ לוֹ זֹו וְזֹו. אָמַר רַב הַסְּדָא: אִין תּוֹרָה נִקְנִית אֶלָּא בְּסִימְנֵי, שְׁנָאֲמַר: "שִׁמְיָה בְּפִיָּהם", אַל תִּקְרִי "שִׁמְיָה" אֶלָּא "סִימְנָה". שְׁמַעְהָ רַב תַּחֲלִיפָא מִמְעַרְבָּא, אֶזְלָא אֶמְרָה קְמִיָּה דְרַבִּי אֶבְהוּ, אָמַר: אִתּוּן מִתְתֵּם מִתְנִיתוּ לָהּ, אֲנִן מִתְקָא מִתְנִינָן לָהּ: "הַצִּיבִי לָךְ צִיּוּנִים שִׁמִּי לָךְ וּגוֹ" עָשׂוּ צִיּוּנִים לְהוֹרָה. וּמָאִי מִשְׁמַע דִּהָאִי צִיּוּן לִישְׁנָא דְסִימְנָא הוּא - דְכִתְבִּי: "וְרָאָה עֵצָם אָדָם וּבְנֵה אֶזְלוּ צִיּוּן". רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, מִתְקָא: אָמַר לְחֻכְמָה אַחוּרִי אֶת וּמוֹדַע לְבִיָּה תִקְרָא" - עָשָׂה מוֹדְעִים לְהוֹרָה. רַבָּא אָמַר: עָשָׂה מוֹדְעִים לְהוֹרָה.

הגמרא: פשיטא – דין זה פשוט הוא, וכי כיצד יתכן לעשות זויות
לעיר שהיא כבר מרובעת.
מתרצת הגמרא: לא צריכא – לא הוצרכה הברייתא להשמיענו
זאת, אלא משום שעוסקת היא בעיר דמרבעא ולא מרבעא כריבוע
עולם – שהיא אכן מרובעת, אבל אין ריבועה שיה לריבוע העולם,
כלומר, שאינה עומדת בקו ישר באופן שיהא צפונה לצפון העולם
ודרומה לדרום העולם, אלא עומדת בצד אחד של העיר, כגון לצד צפון,
תאמר, לירבעא כריבוע עולם – שיש להוסיף ריבוע אחר שביב
ריבוע העיר, עד שתהא מרובעת כפי ריבועו של עולם וציוורו, קא
משמע לן – לכך הוצרכה הברייתא להשמיענו שאין עושים כן,
אלא מאחר ומרובעת היא אין מרבעים אותה עוד.
שנינו בברייתא: הנה בית אהד יוצא משורת בני העיר כמין פגום,
או שהיו שני בתים יוצאין משורת העיר כמין שני פגומין, וראים
אותם כאילו חוט מתוח עליהם. סברה הגמרא, שכונת הברייתא
היא שהיו שני בתים יוצאים בצד אחד של העיר, כגון לצד צפון,
משני קצותיו, דהיינו, בית אחד יוצא בקרן צפונית מזרחית, והשני
בקרן צפונית מערבית, ומשמיעה הברייתא שראים כאילו חוט
מתוח מן הבית האחד אל הבית השני, ועל כך מקשה הגמרא:
השתא – מעתה יש לתמוה, אם בבית אהד היוצא משורת בני
העיר אהרת – אומרת הברייתא שראים כאילו חוט מתוח כנגד
כל אותו הצד, אף שאין בית נוסף בקצה השני, אזי באופן שיש שני
בתים היוצאים באותו צד של העיר משני קצותיו, מיבעיא – וכי
צריך לומר שראים כאילו יש חוט מתוח בין שני הבתים.
מתרצת הגמרא: לא צריכא – אכן לא הוצרכה הברייתא
להשמיענו דין זה באופן שיוצאים שני בתים מצד אחד של העיר,
אלא כשיוצאים משתי רוחות – משני צדדים שונים של העיר, כגון
שיוצא בית אחד לצפון ובית אחד לדרום, מהו דתימא – שמא
תאמר, שרק באופן שיוצא בית מזה אחת של העיר או אהרין
שראים כאילו מתוח חוט כנגדו, אבל כאשר יוצאים שני בתים
משתי רוחות העיר לא אהרין – אין אומרים כן, שאי אפשר
להוסיף על העיר משני צדדים, קא משמע לן – לכך משמיעה
הברייתא שאף כאשר יש שני בתים בשתי רוחות מותרים חוט
כנגדם ומוסיפים על העיר משני הצדדים (ציוורו יא).
שנינו בברייתא: היתה העיר עשויה כמין קשת או כמין גאם, רואין
אותה כאילו היא מלאה בתים וחקצרות, ומודד ממה ומהלן אלפים
אמה.
הגמרא מביאה מימרא של רב הונא בדין עיר העשויה כקשת: אמר
רב הונא, עיר העשויה כקשת, אם יש בין שני ראשיה – בין ראש
הקשת האחד לראשה השני, פחות מארבעת אלפים אמה (ציוורו יב),
נמצא שתחום צידה האחד של העיר מובלע בתחום צידה השני,
ולפיכך נחשב הכל כעיר אחת, ואף החלל הפנימי של הקשת נידון
כאילו הוא מלא בתים, ומודדין לה (לעירו) אלפיים אמה לתחום
שבת, מן היתר – הכול הקשת, דהיינו מן הקו המחבר בין שני ראשי
הקשת. ואם לאו – שאין הדבר כן, אלא יש בין שני ראשי הקשת
ארבעת אלפים אמה, ואין תחום שניהם מובלע זה בזה, אין היא
נחשבת לעיר אחת, ומודדין לה מן הקשת, דהיינו, שמודדים לכל
אחד מן הדרים בקשת תחום אלפיים אמה מביתו.
הגמרא מקשה סתירה בדברי רב הונא: ומי אמר רב הונא הכי –
וכי אמר רב הונא כן, שאם יש בין ראשי הקשת פחות מארבעת
אלפים אמה נידון כל החלל כעיר אחת, והאמר (והרי אמרו) רב
הונא, חומת העיר שפירצה שיעורה כמאה וארבעים ואחת אמות
ושליש אמה, כלומר, עיר שנפרצו חומותיה וחרבו בתיה באמצעה,
ונראית כחלוקה לשני ערים (ציוורו טו), אם רוחב הפירצה הוא עד
מאה וארבעים ואחת אמות ושליש, נידונית עדיין כעיר אחת,
והיוצא מחלקה האחד של העיר לחלקה השני לילך משם ולחוץ
אינו מתחיל למנות שיעור אלפיים אמה של תחום שבת אלא
מקצה העיר. אבל אם היה רוחב הפירצה יותר ממאה וארבעים
ואחת אמות ושליש, נעשית העיר כשתי ערים נפרדות, והיוצא מזו

הגמרא מביאה מקרא שממנו יש ללמוד שצריך לטרוח ולהערים
בתחבולות לקיום הלימוד: והיינו – מה שנתבאר לעיל, שצריך
אדם לטרוח ולהעמיד סימנים כדי שתתקיים תורתו, הוא כפי
ההימרא דאמר רבי אהרמי בר חמא בר דוסא, מא דכתב – מה
היא כוונת הכתוב (דברים ל ב-ג) לא בשמים הוא, לאמר מי יעלה
לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשה. ולא מעבר לים
הוא, לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה
ונעשה. יש לדייק מן המקרא כך, לא בשמים היא, שאם בשמים
היא – שאם היתה התורה בשמים, אתה צריך לטרוח ולעלות
אחריה, ולא מעבר לים היא, שאם מעבר לים היא – אם היתה
התורה מעבר לים, אתה צריך לטרוח ולעבור אחריה את הים.
ומכאן שצריך אדם לטרוח בכל מה שיוכל כדי שתתקיים תורתו.
הגמרא מביאה דרשות אחרות על מקרא זה: רבא אמר, יש לדרוש
מקרא זה כך, לא בשמים היא לא תמצא התורה כמי שמתביה דעתו
עליה – מתגאה, בשמים שהם גבוהים. ולא מעבר לים היא, לא
תמצא התורה כמי שפירחב דעתו עליה, כים שהיא רחב.
רבי יוחנן אמר, מקרא זה יש לדרשו כך, לא בשמים היא לא
תמצא התורה נפשי הרוח – בעלי גאווה. ולא מעבר לים היא, לא
תמצא התורה לא כפתרים – לא בסוחרים היוצאים לחוץ בעיירות
למכור ולקנות, ולא כתורים העושים סחורה במקומם, אלא רק
באלו העושים מלאכתם עראי ותורתם קבע.
הגמרא מביאה ברייתא המפרשת את דיני מדידת גבולות הערים:
תנו רבנן בברייתא, כיצד מעבירין את הערים, כלומר, כיצד דנים
ערים כממערבות, להוסיף עליהן עוד חלקים שאינם מגוף הערים.
עיר שהיא ארוכה וצרה, דהיינו שאורכה יתר על רוחבה, דנים
אותה כמות שהיא ואין מוסיפים עליה כלל.
עיר שהיא עגולה, עושין לה זויות. כלומר, דנים אותה כאילו היא
מרובעת, כדי שיהיו נשכרים את הזויות, ומן הריבוע ואילך
מודדים אלפיים אמה לכל צד (ציוורו א). אבל עיר שהיא כבר
מרובעת אין עושין לה זויות.
היתה העיר ריכה אהד וקצרה מצד אחר, כגון שהיתה רחבה
אלפיים אמה בצידה הצפוני ואלף אמה בצידה הדרומי, רואין
אותה כאילו היא שנה בשני הצדדים, כלומר, מוסיפים על רוחב
צידה הדרומי, עד שיהא שווה לצידה הצפוני (ציוורו ב).
הנה בית אהד יוצא משורת בני העיר הוצצה כמין פגום – שנראית
כצידה פגומה לעומדים מבפנים, או שהיו שני בתים יוצאין משורת
בתי העיר כמין שני פגומין, רואין אותן (את הבתים האלו) כאילו
חוט ישר מתוח עליהן מזה לזה, ומודד ממה ומהלן את תחום העיר
אלפים אמה לכל רוח (ציוורו ג).
היתה העיר עשויה בחצי עיגול כמין קשת, ואין בתי העיר עומדים
בתוך חלל הקשת אלא מסביב (ציוורו ד), או שהיתה עשויה כמין
גאם – אות גימל יוונית, הנראית כעין כ"ף סופית שלנו (ציוורו ו),
רואין אותה כאילו היא מלאה בתים וחקצרות, כלומר, דנים את כל
החלל שבתוך הקשת או הגאם כאילו הוא מלא בתים, ומודד
ממנו (מסוף החלל) ומהלן אלפים אמה.
הגמרא מבארת את דברי הברייתא: אמר רב – הובא לעיל
בברייתא, שיער ארוכה דנים אותה כמות שהיא ואין מרבעים
אותה.
מקשה הגמרא: פשיטא – פשוט הדבר שאין מרבעים אותה, וכי
תעלה על דעתך שנקצר את אורך העיר כדי שיהא כרוחבה.
מתרצת הגמרא: לא צריכא – לא הוצרכה הברייתא להשמיענו דין
זה, אלא בעיר דאריכא וקמינא – שהיא ארוכה וצרה, מהו דתימא
– שבה אמר, ליתן לה פותיא אארוכה – שניתן לה את רוחבה
כאורכה, כלומר, שנוסיף על שיעור רוחב העיר עד שיהא כמות
אורכה, ותהא העיר מרובעת וציוורו טו, קא משמע לן – לכך
משמיעה לנו הברייתא שאין הדין כן, אלא מניחים אותה כמות
שהיא, מאחר ויש לה כבר זויות.
שנינו בברייתא: עיר שהיא מרובעת אין עושין לה זויות. מקשה

עירובין. פרק חמישי – כיצד מעברין דף נה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – שטיינזולץ" קעז תוספות

1 עיר העשויה בקשת – הא דלא נקט רב הונא מלתיא אשני פגומין – משום דסתם פגום הוי
 2 תוך שבעים אמה ושיריים מעיקר העיר, וכיון דהוי תוך עיבור העיר – אפילו יש בין
 3 פגומין יותר מארבעת אלפים, רואין כאילו חוט מתוח עליהם. ואפילו יש פגומין הרבה זה
 4 אחר זה, כל אחד תוך שבעים אמה ושיריים של חבירו בשני ראשי העיר – שמה יש לחלק,
 5 דגבי פגומין שאינם מעיקר העיר אפילו אין שם
 6 הבלעת תחומין ומעברין אותן עם העיר, לפי שבטל
 7 אגב העיר. אבל שני ראשי הקשת שהם מעיקר
 8 העיר – אין מבטלין אגב העיר, ולכך בעי שיהא
 9 שם הבלעת תחומין. ומיהו, נראה לרבינו יצחק
 10 דאין לחלק בין שני פגומין לעיר העשויה בקשת.
 11 וכן פירש רבינו חננאל. והא דלא נקט רב הונא
 12 מילתיא על שני פגומין – משום דברייתא לא
 13 איירי בשני פגומין מרוח אחת, אלא בפגום אחת.
 14 פחות מארבעת אלפים מודדין מן הדתר –
 15 רבה בר רב הונא בעי נמי בסמוך שגם בין יתר
 16 לקשת לא יחא יותר מאלפים, משום דבעי שיהו
 17 תחומין מובלעין מכל צד. אבל לרבא בריה דרבה
 18 בר רב הונא, דאמר מודדין מן היתר ואפילו יותר
 19 מאלפים בין יתר לקשת – משום דאי בעי הדר
 20 אתי ליה דרך בתים, ולא חש שיהו מובלעין רק
 21 מצד אחד – נראה דהוא הדין נמי לדידיה אם אין
 22 בין יתר לקשת אלא אלפים, דמודדין לו מן היתר.
 23 אפילו יש יותר מ' אלפים בין שני ראשי הקשת.
 24 דהא מצי אתי דרך היתר מראש האחד לראש
 25 האחר, כיון דהיתר מובלע תוך הקשת.
 ואם

1 והיינו דאמר רב אבדימי – הא דאמרן דצריך לטרוח ולהעמיד סימנין ולהערים
 2 בתחבולות כדי שתתקיים התורה בלומדיה – היינו דרבי אבדימי דמפרש דיוקא דקרא,
 3 שאם בשמים היא צריך אתה לעלות אחריה. סורנין – מחורין בעיירות. תנין – בעירן
 4 במקומן, אלא נראה ואינו נראה כדאמר לעיל. ארובה כמות שהיא – לקמן מפרש. עגולה
 5 עושין לה זווית – כשכא למודד תחומין
 6 לקצותיה לא ימודד לה מהחומה, אלא יוסף לה
 7 ריבוע. כלומר: ירחיק מן החומה כדי ריבוע, דהא
 8 מרבין פיאות לכל מילי דשבת, ואחר כך ימודד
 9 תחומי הקרנות. שאם בא לצאת דרך קרן העיר
 10 – ישתכר בהליכתו רביעי, דמרובע יותר על
 11 העגול רביעי. מרובעת אין עושין לה זווית –
 12 לקמן מפרש. היתה הרבה מצד זה וקצרה מצד
 13 זה רואין אותה כאילו היא שוה – כשכא למודד
 14 התחומין למערב אצל קרן מערבית דרומית אינו
 15 מודד מן החומה, אלא מרחיק ומושך למערב עד
 16 כנגד חודה של קרן מערבית צפונית הנמשכת
 17 ויוצאת למערב, ומודד. וכן לקרן דרומית
 18 מורחית. היה בית אחד בולם – מחומת העיר
 19 לאחת הצדדין, כשכא למודד תחום צפון אצל
 20 קרן מערבית צפונית, כשכא למקום שאין הבית
 21 בולט שם מרחיק מן החומה עד כנגד מקום
 22 שכלה בליטת הבית לקרן מורחית צפונית,
 23 כאילו חוט מתוח מכוח והולך כנגדו ממקום
 24 שכלה הבית עד כנגד קרן צפונית מערבית,
 25 ומודד מן החוט ולצפון אלפים. שני בתים כמין
 26 שתי פגומין – קא סלקא דעתך לרוח אחת.
 27 וקאמר: רואין כאילו חוט מתוח מזה לזה. ולקמן
 28 פריך: השתא בית אחד אמרת רואין שני בתים
 29 מביעאי. היתה עשויה כמין קשת – שאין
 30 הבתים במקום חבל הקשת. או כמין נאם –
 31 גימל יוני, עשוי כמין כף כפופה שלנו. רואין
 32 אותה כאילו היא מלאה בתים – כשכא למודד
 33 תחומין מן הצפון – מודד מן היתר, כאילו היתה
 34 מוקפת בתים, והדר בקשת לא יתחיל למודד
 35 מביתו ולצפון אלפים, אלא כל העיר עד היתר
 36 חשובה לו כארבע אמות. וכן העשויה כמין גאם
 37 היוצא מן המורח למערב: אף על פי שאין בתים
 38 במערב – רואין כאילו מלא כל החלל בתים,
 39 וכן מן הדרום לצפון. והיוצא מביתו אין חלל
 40 החלק של עיר עולה לו מן המדה. ארובה כמות
 41 שהיא פשיטא – וכי תעלה על דעתך שיקצרנה.
 42 דאריבא וקמינא – קצרה ברחבה. מהו התימא

1 – ירחיבנה למורח ולמערב עד שתהא מרובעת יפה. קא משמע לן – כמות שהיא מניחין אותה, שהרי יש לה פיאות. דמרבקא אבל לא מרבקא בריבועו של עולם – שיהא צפונה
 2 לצפון עולם ודרומה לדרום עולם, אלא עומדת באלכסון. לא צריבא לשתי רוחות – אחד לצפון ואחד לדרום. בין שני ראשיה – היינו אורך מקום היתר. פחות מארבעת אלפים –
 3 שתחום ראשה זה נבלע בתוך תחום ראשה האחר, נעשית עיר אחת, ומודדין לה מן היתר ורואין כאילו היא מליאה בתים. ואם יותר – אין מצרפין אותה להיות אחת, ומודדין לה
 4 מן הקשת לכל אחד מפתח ביתו, וחבל העיר החלק שאין בו בתים – מן המידה הוא. חומת העיר שנפרצה שיעורה כמאה ארבעים ואחת ושליש – אם רוחב פירצה מאה ארבעים
 5 ואחת אמות ושליש, לדידין שיעור שתי קרפיות של שבעים אמה ושיריים, ונעשו כשתי עירות להיות אחת והיוצא מזה לזו ללכת דרך זו חוצה לה – אין עולה לו מדת העיר מן
 6 המנין. אלמא: ביותר ממאה ארבעים ואחת ושליש היא הבלולה. כאן מרוח אחת – עיר העשויה בקשת אינה מובדלת אלא מרוח אחת, הלכך, עד דהוי ארבעת אלפים. והא –
 7 דחומת העיר שנפרצה בשתי רוחותיה זו כנגד זו קאמר. הלכך, כשתי עירות ניהו, וכגון שאין יישוב בחלל העיר כנגד בית הפרצות. נמאי קא משמע לן – אי בשתי רוחות, דודאי
 8 כשתי עירות הן – אמאי אשמועינן רב הונא דנותנין קרפף לזו וקרפף לזו? דשתי עירות הסמוכות זו לזו נותנין קרפף של שבעים אמה ושיריים לכל אחת להיות כעיר אחת, כדי
 9 לחברם על ידי קרפיות הללו לעשותן כעיר אחת, ואף על פי שאין בנין בין הקרפיות וגם הקרפיות עצמן אינן מוקפות מחיצה אלא שיעור קרפף קאמר.
 10 נותנין

נותנין

1 והיינו דאמר רב אבדימי – הא דאמרן דצריך לטרוח ולהעמיד סימנין ולהערים
 2 בתחבולות כדי שתתקיים התורה בלומדיה – היינו דרבי אבדימי דמפרש דיוקא דקרא,
 3 שאם בשמים היא צריך אתה לעלות אחריה. סורנין – מחורין בעיירות. תנין – בעירן
 4 במקומן, אלא נראה ואינו נראה כדאמר לעיל. ארובה כמות שהיא – לקמן מפרש. עגולה
 5 עושין לה זווית – כשכא למודד תחומין
 6 לקצותיה לא ימודד לה מהחומה, אלא יוסף לה
 7 ריבוע. כלומר: ירחיק מן החומה כדי ריבוע, דהא
 8 מרבין פיאות לכל מילי דשבת, ואחר כך ימודד
 9 תחומי הקרנות. שאם בא לצאת דרך קרן העיר
 10 – ישתכר בהליכתו רביעי, דמרובע יותר על
 11 העגול רביעי. מרובעת אין עושין לה זווית –
 12 לקמן מפרש. היתה הרבה מצד זה וקצרה מצד
 13 זה רואין אותה כאילו היא שוה – כשכא למודד
 14 התחומין למערב אצל קרן מערבית דרומית אינו
 15 מודד מן החומה, אלא מרחיק ומושך למערב עד
 16 כנגד חודה של קרן מערבית צפונית הנמשכת
 17 ויוצאת למערב, ומודד. וכן לקרן דרומית
 18 מורחית. היה בית אחד בולם – מחומת העיר
 19 לאחת הצדדין, כשכא למודד תחום צפון אצל
 20 קרן מערבית צפונית, כשכא למקום שאין הבית
 21 בולט שם מרחיק מן החומה עד כנגד מקום
 22 שכלה בליטת הבית לקרן מורחית צפונית,
 23 כאילו חוט מתוח מכוח והולך כנגדו ממקום
 24 שכלה הבית עד כנגד קרן צפונית מערבית,
 25 ומודד מן החוט ולצפון אלפים. שני בתים כמין
 26 שתי פגומין – קא סלקא דעתך לרוח אחת.
 27 וקאמר: רואין כאילו חוט מתוח מזה לזה. ולקמן
 28 פריך: השתא בית אחד אמרת רואין שני בתים
 29 מביעאי. היתה עשויה כמין קשת – שאין
 30 הבתים במקום חבל הקשת. או כמין נאם –
 31 גימל יוני, עשוי כמין כף כפופה שלנו. רואין
 32 אותה כאילו היא מלאה בתים – כשכא למודד
 33 תחומין מן הצפון – מודד מן היתר, כאילו היתה
 34 מוקפת בתים, והדר בקשת לא יתחיל למודד
 35 מביתו ולצפון אלפים, אלא כל העיר עד היתר
 36 חשובה לו כארבע אמות. וכן העשויה כמין גאם
 37 היוצא מן המורח למערב: אף על פי שאין בתים
 38 במערב – רואין כאילו מלא כל החלל בתים,
 39 וכן מן הדרום לצפון. והיוצא מביתו אין חלל
 40 החלק של עיר עולה לו מן המדה. ארובה כמות
 41 שהיא פשיטא – וכי תעלה על דעתך שיקצרנה.
 42 דאריבא וקמינא – קצרה ברחבה. מהו התימא

1 – ירחיבנה למורח ולמערב עד שתהא מרובעת יפה. קא משמע לן – כמות שהיא מניחין אותה, שהרי יש לה פיאות. דמרבקא אבל לא מרבקא בריבועו של עולם – שיהא צפונה
 2 לצפון עולם ודרומה לדרום עולם, אלא עומדת באלכסון. לא צריבא לשתי רוחות – אחד לצפון ואחד לדרום. בין שני ראשיה – היינו אורך מקום היתר. פחות מארבעת אלפים –
 3 שתחום ראשה זה נבלע בתוך תחום ראשה האחר, נעשית עיר אחת, ומודדין לה מן היתר ורואין כאילו היא מליאה בתים. ואם יותר – אין מצרפין אותה להיות אחת, ומודדין לה
 4 מן הקשת לכל אחד מפתח ביתו, וחבל העיר החלק שאין בו בתים – מן המידה הוא. חומת העיר שנפרצה שיעורה כמאה ארבעים ואחת ושליש – אם רוחב פירצה מאה ארבעים
 5 ואחת אמות ושליש, לדידין שיעור שתי קרפיות של שבעים אמה ושיריים, ונעשו כשתי עירות להיות אחת והיוצא מזה לזו ללכת דרך זו חוצה לה – אין עולה לו מדת העיר מן
 6 המנין. אלמא: ביותר ממאה ארבעים ואחת ושליש היא הבלולה. כאן מרוח אחת – עיר העשויה בקשת אינה מובדלת אלא מרוח אחת, הלכך, עד דהוי ארבעת אלפים. והא –
 7 דחומת העיר שנפרצה בשתי רוחותיה זו כנגד זו קאמר. הלכך, כשתי עירות ניהו, וכגון שאין יישוב בחלל העיר כנגד בית הפרצות. נמאי קא משמע לן – אי בשתי רוחות, דודאי
 8 כשתי עירות הן – אמאי אשמועינן רב הונא דנותנין קרפף לזו וקרפף לזו? דשתי עירות הסמוכות זו לזו נותנין קרפף של שבעים אמה ושיריים לכל אחת להיות כעיר אחת, כדי
 9 לחברם על ידי קרפיות הללו לעשותן כעיר אחת, ואף על פי שאין בנין בין הקרפיות וגם הקרפיות עצמן אינן מוקפות מחיצה אלא שיעור קרפף קאמר.
 10 נותנין

נותנין

59 הקשת ליתר' הוא יתר מאלפים אמה ניתן לצרף את שני ראשי
60 הקשת זה לזה, כל שאין ביניהם ארבעת אלפים אמה.
61 אמר אביי, פויתיה – כשיטתו דרבא פריה דרבה בר רב הונא
62 מסתברא, שאפילו אם יש בין הקשת ליתר' למעלה מאלפים אמה
63 ניתן לצרף את ראשי הקשת זה לזה, משום דאי כפי תרד אתי דרד
64 פתים – שאם רוצה אדם יכול לילך למקום היתר' דרך הבתים
65 שמסביב לקשת, שהרי ראשי הוא להלך עד לראש הקשת האחד,
66 ומשם לראש הקשת השני דרך היתר' וצירוב 8, מאחר שתחום
67 שניהם מובלע זה בזה, שאין ביניהם ארבעת אלפים אמה, ולפיכך
68 אין אנו מתחשבים באורכו של החלל שבין הקשת ליתר', שאף
69 אם ארוך יותר מאלפים אמה דנים אותו כאילו מלא בתים
70 וחצירות.
71 שנינו במשנה (לעיל בב): היו שם ג' דודיות ג' חזות עשרה מ' פחים כו',
72 מוציאין את המידה כנגדן.
73 מבררת הגמרא: מאי – מה הם הדודיות. אמר רב יהודה, מקום בעל
74 שלש מחיצות, אף על פי שאין עליהן תקרה, מכל מקום מצרפים
75 אותם לעיר, ומונים אלפיים אמה מהם והלאה.
76 איכא להו – נסתפקו בני הישיבה, מקום שיש בו שתי מחיצות ויש
77 עליהן תקרה, מהו – מה דינו, האם דינו כגודוליות המצטרפות
78 לעיר, או לא.
79 הגמרא מנסה לפשוט הספק מברייטא: תא שמע – בוא ושמע ראייה
80 לפשוט ספק זה. שנינו בברייטא, אלו שמתעברין עמה – עם העיר,
81 כלומר, אלו הם הנעשים כעיבורה של עיר, שמונים אלפיים אמה
82 לתחום שבת מהם והלאה. נפש ו-בנין שעל גבי הקבר) שיש בה
83 ארבע אמות על ארבע אמות, ותנשך ותקבר ו-בית קברות) שיש בהן
84 בית דירה עבור שומר הגשר הנוטל מכסו, או עבור שומר בית
85 הקברות, ובית הכנסת שיש בה בית דירה לתון ו-שמשו, ובית
86 עבודת פוכבים שיש בה בית דירה לבוקרים, והאזרות של סוסים,
87 והאזרות של תבואה ושמן ויין ששדות, ויש בהן בית דירה
88 לשומר, והפורגין ו-צריף שיש בהם מערבה וקנים לשומרי פירות
89 או שיידי עופות) שבתוכה ו-שבתוך השדה, והפית העומד על אי
90 שנים, כל אלו הם סמוכים הם לעיר בתוך שבעים אמה ושני
91 שליש, הרי אלו מתעברין עמה – נעשים 'עיבורה של עיר' ונוספים
92 על שטחה, ומונים אלפיים אמה מהם והלאה.
93 ואלו שאין מתעברין עמה – שאין נעשים 'עיבורה של עיר', נפש
94 ו-בנין שעל הקבר) שנתפצה משתי רוחותיה אילף ואילף – שנפרצה
95 משני צדדים לכאן ולכאן, ולא נותרו בה אלא שתי מחיצות,
96 ותנשך ותקבר שאין להן ו-בהן בית דירה לשומר, ובית הכנסת שאין
97 לה ו-בהן בית דירה לתון, ובית עבודת פוכבים שאין לה בית דירה
98 לבוקרים, והאזרות והאזרות ששדות שאין להן בית דירה
99 לשומר, וכו' ו-חפירה עגולה, וישך ו-חפירה ארוכה וצרה,
100 ומערה, ונדד אבנים ושוכף יונים שבתוכה ו-שבתוך השדה, והבית
101 שעומד בפניה העומדת בסמוך לעיר, אין אלו מתעברין עמה –
102 אינם נעשים לעיבורה של עיר, לפי שאינם ראויים לדירה.
103 עתה מבררת הגמרא כיצד יש לפשוט מברייטא זו את הספק לענין
104 שתי מחיצות ותקרה: קתני מיתה – שנינו על כל פנים מברייטא,
105 שיש על הקבר) שנתפצה משתי רוחותיה אילף ואילף
106 אינה מצטרפת לעיר. מבררת הגמרא: מאי – מה היא כוונת
107 הברייטא, לא – האם אין כוונתה אפילו באופן דאיכא תקרה –
108 שיש תקרה לנפש זו שנפרצה משתי רוחותיה, דהיינו שנתורו בה
109 שתי מחיצות ותקרה, ואף על פי כן אינה מצטרפת עם העיר, ויש
110 לפשוט מכאן הספק, שרק מקום שיש בו שלש מחיצות מצטרף
111 לעיר להיות כמותה. אפילו אם אין עליו תקרה, אבל מקום שיש
112 בו שתי מחיצות אינו מצטרף אפילו אם יש עליו תקרה.
113 דוחה הגמרא: לא – אין להוכיח כן מן הברייטא, לפי שניתן לפרש
114 שהיא עוסקת באופן דליכא תקרה – שאין תקרה לנפש זו שנפרצה
115 משתי רוחותיה, ולפיכך אינה מצטרפת לבתי העיר, אבל מקום
116 שיש בו שתי מחיצות ותקרה יתכן שמצטרף.

1 נוהגין קרפף לעיר, דברי רבי מאיר. כלומר, כאשר באים למדוד את
2 תחומי אלפיים אמה של העיר, מניחים תחילה שטח ריק של
3 שבעים אמה ושני שליש אמה בסמוך לעיר, ושטח זה נידון כמו
4 העיר עצמה, ומשם ולהלן מתחילים למדוד אלפיים אמה מחוץ
5 לעיר. והקמים אומרים, לא אמרו דין 'קרפף' אלא בין שתי עירות.
6 כלומר, אין נותנים שטח נוסף לעיר יחידית, אלא מתחילים למנות
7 אלפיים אמה מסוף העיר ממש, ורק באופן שיש שתי עירות
8 הסמוכות זו לזו נותנים להן 'קרפף' ביניהן, כדי לחברן על ידו.
9 ואיתמר – ונאמרה מחלוקת בבית המדרש בביאור שיטת חכמים,
10 כמה קרפפות נותנים בין שתי עירות. רב הונא אמר, נותנים קרפף
11 לזו וקרפף לזו. כלומר, נותנים מגרש ריק בשיעור שבעים אמה ושני
12 שליש לכל אחת מן העירות, ונמצא שאם הן רחוקות זו מזו עד
13 שיעור מאה וארבעים ואחת אמות ושליש מצטרפות יחדיו להיות
14 כעיר אחת. והייא בר רב אמר, אין נותנים אלא קרפף אחד לישתייהן.
15 כלומר, נותנים שטח אחד של שבעים אמה ושני שליש לשתי
16 העירות יחדיו, ולפיכך אם הן רחוקות זו מזו עד שבעים אמה ושתי
17 שליש מצטרפות להיות עיר אחת, אבל אם יש ביניהן יותר
18 משיעור זה דינם כשתי עירות שונות.
19 נמצא, שכבר אמר רב הונא במקום אחר את דינו, שלשיטת
20 חכמים נותנים קרפף לכל אחת מן העירות, ואם כן יש לתמוה,
21 מדוע הוצרך להשמיענו שחומת העיר שנפרצה ונעשתה כשתי
22 ערים שיעורה במאה וארבעים ואחת אמות ושליש.
23 מתרצת הגמרא: צריכא – הוצרך רב הונא להשמיענו דין זה בשני
24 אופנים, גם לגבי שתי עירות וגם לגבי עיר אחת שנפרצו חומותיה,
25 משום שיש חידוש בכל אחד מהם. דאי אשמעינן הכא – שאם היה
26 משמיענו זאת רק כאן, לענין מדינת העיר שנפרצה, סבורים היינו
27 לומר שרק באופן כזה נותנים קרפף לכל צד, משום דתהו ליה צד
28 היתר מעיקרא – לפי שהיה לערים אלו היתר מתחילה, שהרי היו
29 עיר אחת ממש, ולפיכך יש להקל לצרפן זו לזו על ידי שתי
30 קרפפות, אכל התם – שם, לגבי שתי עירות שלא היו מורברות ו
31 לזו מעולם, איכא לא – היינו סבורים לומר שאין נותנים אלא
32 קרפף אחד לשתייהן, ואם יש ביניהן יותר משבעים אמה ושני
33 שליש אינן נעשות לעיר אחת, ולפיכך הוצרך רב הונא להשמיענו
34 שאף באופן כזה נותנים קרפף לזו וקרפף לזו.
35 ואי אשמעינן התם – ואם היה רב הונא משמיענו דין זה רק שם,
36 נובתי שתי עירות שונות, סבורים היינו לומר שרק באופן כזה
37 נותנים קרפף לכל אחת מהן, משום דתיקא תשמישתייהו – לפי
38 שדווקא לזו להשתמש בקרפף אחד, וצריכה כל אחת מן
39 העירות קרפף לעצמה, והוא נידון כחלק מן העיר, ולפיכך כאשר
40 מתחברים שני קרפפות אלו נידונות הערים כעיר אחת. אכל הכא
41 – כאן, לענין חומת העיר שנפרצה, דלא דתיקא תשמישתייהו –
42 שאין דחוק המקום לשני חלקי העיר להשתמש בקרפף אחד, שהרי
43 מתחילה היה מקום זה בנוי בתים ולא הוצרכו לו כלל, איכא לא
44 – סבורים היינו לומר שאין נותנים אלא קרפף אחד לשניהם,
45 צריכא – לפיכך הוצרך רב הונא להשמיענו שאף באופן זה נותנים
46 להם שני קרפפות.
47 הגמרא שבה לדון בדיני 'עיר העשויה כקשת'. מבררת הגמרא:
48 וקמה הוי בין יתר לקשת – עד כמה הוא שיעור החלל שבין היתר'
49 לקשת, שעדיין נאמר בזה את הדיו שנתבאר בברייטא, שאם אין
50 ארבעת אלפים אמה בין שני ראשי הקשת דנים את החלל שבפנים
51 כאילו הוא מלא בתים.
52 מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בדין זה: רבה בר רב הונא אמר,
53 אם יש בין היתר' לקשת עד אלפים אמה ניתן לצרף את שני ראשי
54 הקשת זה לזה, כל שאין ביניהם ארבעת אלפים אמה וצירוב א 8,
55 ונעשית כל הקשת וחללה כעיר אחת, אבל אם יש בין הקשת
56 ליתר' יותר מאלפיים אמה אין מצרפים אותם למנות את התחום
57 מן היתר', אלא מודדים בכל אחד מביתו.
58 רבא פריה דרבה בר רב הונא אמר, אפילו אם שיעור המרחק שבין

59 את כל צד מזרח וצד דרום וצד מערב, עד שהיא שוקעת בקרן
60 צפונית מערבית. ונמצא, שצד העולם שהיא יוצאת מצידו האחד
61 ושוקעת בצידו השני הוא צד צפון [צידו ד].
62 צד העולם שהחמה יוצאה בצידו האחד כיום קצר של תקופת
63 טבת, ושוקעת בצידו השני כיום קצר, זה הוא פני דרום. לפי
64 שבתקופת טבת הימים קצרים והלילות ארוכים, ואין החמה
65 מהלכת ביום אלא את צד דרום בלבד. דהיינו, שהיא זורחת בקרן
66 מזרחית דרומית, ומהלכת את צד דרום עד ששוקעת בקרן
67 מערבית דרומית. ונמצא, שצד העולם שהיא זורחת מצידו האחד
68 ושוקעת מצידו השני הוא צד דרום [צידו ה]. ובתקופת ניסן
69 ותקופת תשרי שהימים והלילות שווים, החמה יוצאה כפני מזרח –
70 באמצע צד מזרח, ומהלכת את חצי צד מזרח וכל צד דרום וחצי
71 צד מערב, ושוקעת כפני מערב – באמצע צד מערב.
72 הגמרא מביאה מקרא שממנו יש ללמוד את מהלך החמה: שְׁנַאמֶר
73 (קהלת א) ה' הולך אל דרום וסובב כיום צפון סובב סבב ה' הרוח,
74 ומקרא זה מנבא את מהלך החמה ביום בשם 'הילוך', ואת מהלך
75 החמה בלילה בשם 'סיבוב'. ויש לפרשו כך, 'הולך אל דרום' כיום,
76 כלומר, לעולם החמה מהלכת את צד דרום ביום, שאפילו בימים
77 הקצרים של תקופת טבת היא מהלכת בו ביום ולא בלילה. וְסוּבֵב
78 אֶל צְפוֹן בַּלַּיְלָהּ, כלומר, לעולם החמה סובבת את צד צפון בלילה,
79 שאפילו בלילות הקצרים של תקופת תמוז היא סובבת אותו
80 בלילה ולא ביום. וְסוּבֵב הוֹלֵךְ הַרְחֵק, כאן נקט הכתוב את
81 שתי הלשונות, גם 'הולך' וגם 'סובב', ולפיכך יש לפרש שאלו פני
82 מִזְרַח וּפְנֵי מַעֲרָב – צד מזרח וצד מערב, ששְׁפָעִים החמה מְהַלְכֵת
83 ביום, בימי הקיץ הארוכים, וּפְעָמִים החמה מְסַבְבֵת בלילה, בימי
84 החורף הקצרים.
85 הגמרא מביאה דעה החולקת על כללים אלו: אָמַר רב מִשְׁרָשָׁיָא
86 לִיתְנַהוּ לְהַנִּי בְּלַיְלָהּ – אין כללים אלו נכונים. דִּתְנִינָא – שהרי כך
87 שנינו בברייתא, לא יצאה חמה מעולם מקרן מזרחית צפונית ממש
88 ושקעה בקרן מערבית צפונית ממש, שאף בימי תקופת תמוז אין
89 הימים ארוכים כל כך, אלא יוצאת היא מצד מזרח הנוטה לצפון,
90 ושוקעת בצד מערב הנוטה לצפון. וְכַמוּ כֵן מְעוֹלָם לֹא יֵצֵאָה הַחֶמֶה
91 מִקְרָן מְזֻרְחֵית דְרֻמִּית מִמַּשׁ וְשִׁקְעָה בְּקְרָן מְעֻרְבֵית דְרֻמִּית מִמַּשׁ,
92 שאף בתקופת טבת אין הימים קצרים כל כך, אלא יוצאת היא
93 מצד מזרח הסמוך לדרום, ושוקעת במערב סמוך לדרום.
94 הגמרא מביאה מימרא של שמואל בענין תקופות השנה: אָמַר
95 שְׁמוּאֵל, אִין תְּקוּפַת נִיסָן נִפְלְתָא – מתחלתו, אֵלָא בְּאֶחָד מֵאַרְבְּעָה
96 רְבָעֵי הַיּוֹם, אוּ בְתַחֲלַת הַיּוֹם, אוּ בְתַחֲלַת הַלַּיְלָה, אוּ בְחֻצוֹת
97 הַיּוֹם, אוּ בְחֻצֵי הַלַּיְלָה. וְאִין תְּקוּפַת תְּמוּזָא נִפְלְתָא, אֵלָא אוּ בְשַׁעָה
98 אַחַת וּמִחְצָה אוּ בְשַׁעָה שְׁבַע וּמִחְצָה, בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה. וְאִין
99 תְּקוּפַת תִּשְׂרֵי נִפְלְתָא, אֵלָא אוּ בְשַׁלְשׁ שְׁעוֹת – בשעה שלש או
100 בְּתִשְׁעֵי שְׁעוֹת – בשעה תשע, בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה. וְאִין תְּקוּפַת מַטְבֵּי
101 נִפְלְתָא, אֵלָא אוּ בְאַרְבַּע שְׁעוֹת וּמִחְצָה אוּ בְשֵׁשׁ שְׁעוֹת וּמִחְצָה, בֵּין
102 בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה.
103 וְאִין הַפֶּרֶשׁ בֵּין תַּחֲלַת תְּקוּפָה אַחַת לְתַחֲלַת תְּקוּפָה אַחֶרֶת אֵלָא
104 תְּשַׁעִים וְאַחַד יוֹם וְשֵׁשׁ שְׁעוֹת וּמִחְצָה. לפי שאורך שנת חמה הוא
105 שלש מאות וששים וחמשה ימים ושש שעות, ומאחר והשנה
106 מתחלקת לארבע תקופות שוות נמצא שאורך כל תקופה הוא
107 תשעים ואחד יום ושבע שעות ומחצה.
108 ומוסיף שמואל ומפרש את הפרש שבין התקופות לענין שימוש
109 הכוכבים: וְאִין תְּקוּפָה מוֹשְׁבַת מְהַקְרָתָהּ – נמשכת אחר חברתה
110 אֵלָא חֻצֵי שְׁעָה. כלומר, אין הפרש בין תקופה אחת לזו שבאחרת,
111 לענין היכן הוא צד דרום והיכן צד צפון לפי סדר הילוך החמה
112 לכת, והם, כוכב לבנה, שבתאי, צדק, מאדים, חמה, נוגה. וכל כוכב
113 מְשַׁמֵּשׁ שְׁעָה אַחַת. ונמצא, שלאחר שבע שעות נגמר שימושם של
114 כל שבעת הכוכבים ומתחיל סיבוב חדש. ומאחר ונתבאר שהפרש
115 השעות שבין תקופה לתקופה הוא שבע שעות ומחצה, נמצא
116 שאם נפלה תקופת ניסן בתחילת שימושם של 'כוכב', תיפול

1 פת קרן – פת העשויה מקמח גרוע והמערוב בסובין, וְשִׁכְרָה תְּרַשׁ
2 – שיכר שלא עברו עליו ארבעים יום מעשייתה, וְיִרְקָה.
3 מבואר מדברי הברייתא שהירק מוזק לגוף, וכיצד אמר רב הונא
4 שהוא מועיל.
5 מתרצת הגמרא: לֹא קָשָׁיָא – אין להקשות מן הברייתא על רב
6 הונא, לפי שכל אחד מהם עוסק באופן אחר. הָא – רב הונא עוסק
7 בְּתוּמֵי וְכִרְיֵיתִי – בשום וכרישין, שהם מיני ירקות המועילים לגוף,
8 הָא – הברייתא עוסקת בְּשִׁכְרָה דְרֵבִי – בשאר ירקות, שהם מוזקים
9 לגוף.
10 ומביאה הגמרא ראייה מברייתא שהשום והכרישין טובים
11 ומועילים: כְּדִתְנִינָא – כפי ששנינו בברייתא, שום הוא יִרְק הברייתא
12 לגוף, וְכִרְיֵישׁוֹן הַם חֻצֵי יִרְקָה, כלומר, מועילים הם למחצה. מקום
13 שְׁנִרְבָּה בו צִנּוּן נִרְבָּה בו פֶּסֶם תִּיִם, כלומר, שהצנן מועיל לגוף
14 ביותר.
15 מקשה הגמרא: וְהָא תְּנִינָא – והרי שנינו בברייתא, שמקום שְׁנִרְבָּה
16 בו צִנּוּן נִרְבָּה בו פֶּסֶם הַמָּוֶת, דהיינו שהוא מוזק לגוף ביותר.
17 מתרצת הגמרא: לֹא קָשָׁיָא – אין להקשות סתירה בין הברייתות,
18 לפי שכל אחת מהן עוסקת באופן אחר. כָּאֵן – הברייתא שבה
19 נתבאר שהצנן מוזק לגוף עוסקת בְּעֵלְוִין – בעלי הצנן, שהם
20 מוזקים, כָּאֵן – הברייתא שבה מבואר שהצנן מועיל לגוף עוסק
21 בְּאִמְהוֹת – בשרשי הצנן, שהם מועילים לגוף.
22 תיורוק נוסף מתרצת הגמרא: שניתן לפרש ששתי הברייתות
23 עוסקות בשרשי הצנן, ומכל מקום אין להקשות סתירה ביניהן,
24 לפי שכל ברייתא עוסקת בזמן אחר. כָּאֵן – הברייתא שבה מבואר
25 שהצנן מועיל לגוף עוסקת בְּיַמּוֹת תְּחֵמָה – בקיץ, שהגוף חם,
26 והצנן שדרכו לצנן את הגוף מועיל לו, כָּאֵן – הברייתא הסוברת
27 שהצנן קשה לגוף עוסקת בְּיַמּוֹת הַשְּׁמַיִם – בחורף, שהגוף צונן,
28 והצנן מוסיף לצננו, ולפיכך הוא קשה לו.
29 הגמרא מביאה מימרא בענין חסרונותיה של עיר שיש בה מעלות
30 [מדרגות]: אָמַר רב יהודה אָמַר רב, כִּל עִיר שֵׁשׁ בָּהּ מַעְלוֹת
31 וּמִזְרָדוֹת, כלומר, שבנויה בצלע הר, וצריך תמיד לעלות ולירד בה
32 ממקום למקום, אָדָם וּבְהֵמָה שָׁפָה מְתִים כְּחֻצֵי יְמִינָן.
33 מקשה הגמרא: מְתִים סְלֵקָא דְעַתְדָּה – וכי תעלה על דעתך שמחמת
34 מעלות ומורדות אדם ובהמה מתים בחצי ימימה.
35 מתרצת הגמרא: אֵלָא אִימָא – אלא אמור כך, עיר שיש בה מעלות
36 ומורדות אדם ובהמה שבה מוֹקְנִיִים כְּחֻצֵי יְמִינָן מפני הטורח. וכעין
37 זה אָמַר רב הונא בְּרִיָּה דְרב יהושע, הֵי מוֹקְנִיָתָא דְבֵי בִירֵי וְדְבֵי רִשׁ
38 – אלו מעלות ומורדות שבין הערים 'ביר' ו'רש', אִמְקָנוּ – גרמו
39 לי להזקין במהרה, מחמת הטורח שבעליה מזו לזו.
40 הגמרא מביאה ברייתא המפרשת כיצד מרבעים עיר עגולה: תְּנוּ
41 רְבִינָן בְּבִרְיָתָא, כָּאֵן לְרַבְעָה לְעִיר עִגּוּלָה, מְרַבְעָה בְּרִיבּוּעַ עוֹלָם – כפי
42 ריבועו של עולם, דהיינו נותן את צְפוֹנָהּ של העיר לְצִפּוֹן הָעוֹלָם
43 וְאֵת דְרֻמָּהּ של העיר לְדָרוֹם הָעוֹלָם [צידו א], ואינו מרבעה
44 באלכסון של עולם [צידו ב].
45 עתה מפרשת הברייתא כיצד יידע אדם היכן הם צפונה ודרומו של
46 עולם: וְסִימְנֵיהּ – אם אינך יודע היכן הוא צפון והיכן הוא דרום
47 יהא סימן זה נתון בידך, עֲגִלָּה בְּצִפּוֹן – קבוצת הכוכבים של מזל
48 שור הנראית כעגלה עומדת תמיד בצפונה של עולם, וְעַקְרָב בְּדָרוֹם
49 – וקבוצת הכוכבים של מזל עקרב עומדת תמיד בדרומו של עולם
50 [צידו ג].
51 רְבִי יוֹסִי אָמַר, אִם אֵינוּ יוֹדְעֵי לְרַבְעָה בְּרִיבּוּעַ שֵׁל עוֹלָם, לפי שאינו
52 מכיר במזלות אלו, מְרַבְעָה לְעִיר כְּמִין תְּקוּפָה, כלומר, יכול הוא
53 לידע היכן הוא צד דרום והיכן צד צפון לפי סדר הילוך החמה
54 וסיבובה. כִּיצַד, צד העולם שהחמה יוצאה – מתחילה לזרוח בצידו
55 האחד כיום אֲרֻזָּה של תקופת תמוז, ושוקעת בצידו השני כיום אֲרֻזָּה,
56 זה הוא פְּנֵי צְפוֹן. כלומר, בתקופת תמוז הימים ארוכים והלילות
57 קצרים, והחמה מהלכת ביום בשלשה מצדי העולם, מזרח, דרום
58 ומערב. דהיינו, שהיא זורחת בקרן מזרחית צפונית, ומהלכת ביום

עירובין. פרק חמישי – כיצד מעברין דף נו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קפא תוספות

1 פת קיבר – שנודרה בלעז. תופי זכרתי – לא מעלו, כך שמעתי. ונראה בעיני תומי
 2 זכרתי מעלי, והכי תניא (בבא קמא פב.א.) חמשה דברים נאמרו בשום: משביע, משחין,
 3 ומצילה הפנים, ומרבה את הזרע, והורג כינה שבמעיים. וברייתן נמי תניא בברכות (מד.ב)
 4 דיפין לבני מעים. שום ירק – אני שמעתי לגנאי, ואני אומר: לשבח. עלין – קשין.
 5 אמהות – יפין. אמהות שרשין. בימות החמה –
 6 יפין, שמצנצין את הגוף. בימות הגשמים קשין.
 7 מוקנין – מפני הטורה. כי בירי וכי גרש – שתי
 8 עיירות, יש בין זו לזו מעלות ומורדות, וכן
 9 מוליאת. אוקנין – הוקנינו. בריבוע של עולם
 10 – דרומה וצפונה ואיל. נותן צפונה לצפון עולם
 11 והדרמה לדרום עולם. ולא באלכסונו של
 12 עולם. וסימניך – אם איך יודע לכוון צפון
 13 הדרום. ענלה בצפון ועקרב בדרום – מזלות הן.
 14 אם אינו יודע לרבעה בריבוע של עולם – שאינו
 15 מכיר במזלות הללו. מריבוע כמין התקופה –
 16 לפי הילוך סיבוב החמה ניכר אינו רוח דרומית
 17 ואינו רוח צפונית. חמה יוצאה ביום ארך –
 18 אותו רוח שאהר ראה שחמה יוצאה ביום
 19 ארוך של ימי תקופת תמוז יוצאה בצידו האחד
 20 ושוקעת באותו רוח עצמו בצידו האחר. זהו פני
 21 צפון – לפי שהחמה לעולם ביום ממוזח
 22 לדרום מהלכת, כדאמר קרא (קהלת א): "הולך"
 23 אל דרום, והליכת החמה ביום היא, אבל
 24 בלילה אינו הולך, אלא סובב מחזיק צפונית.
 25 וביום הארוך עומת בקרן מזרחית צפונית.
 26 ומהלכת מזרח דרום ומערב, ושוקעת בקרן
 27 צפונית מערבית, ובלילה סובבת פני צפון,
 28 ולמחרת היום נקצר מעט ואינה יוצאה בקרן
 29 אלא נמשכת מן הקרן ולמזרח מעט. ויוצאה,
 30 ועברב שוקעת בתוך המערב, משוך מן הקרן
 31 מעט. ובלילה סובבת אותו מעט וכל הצפון,
 32 ומעט במזרח יותר מליל של אמש. וכן בכל יום,
 33 עד שיוצאה בתקופת תשרי באמצע המזרח
 34 ושוקעת באמצע המערב, לפיכך היום הלילה
 35 שוך. ועדיין בכל יום נמשכת לצד דרום ויוצאה,
 36 ובשקיעתה נמשכת לצד דרום ושוקעת וע
 37 שיוצאה ביום בתקופת טבת בקרן מזרחית
 38 דרומית, ומהלכת דרום לבדו ושוקעת בקרן
 39 מערבית דרומית, והיינו דקאמר: חמה יוצאה
 40 ביום קצר ושוקעת ביום קצר – זהו פני דרום.
 41 פני מזרח ומערב פעמים מהלכתן – ביום,
 42 בימים הארוכין: פעמים מסבבתן בלילה בימי
 43 תקופת טבת. ליתנהו להני כללי – דאמרן לעיל
 44 חמה יוצאה ביום ארוך כו' או בתחלת היום או
 45 בתחלת הלילה כו'. לפי שהמאורות נתלו
 46 בתחלת ליל רביעי בשבת ובחדש ניסן. וימות
 47 החמה שלש מאות ששים ודמשה ימים ושש
 48 שעות, חשוב אותן כולם שביעית – וישאר בידך יום רביעי. נמצאת תקופת ניסן בשנה הבאה בחצי ליל חמישי, לשנה השלישית בתחלת יום שישי ובשנה הרביעית בחצי יום
 49 שבת, וכן לעולם יום רביעי בין תקופת שנה לתקופת שנה הבאה, ולעולם הן כלות באחת מן הרביעיות הללו. ואין תקופת תמוז נופלת אלא באחת ומחצה או בשבע שעות
 50 ביום או בלילה – כשבתקופת ניסן ונפלת בתחלת היום אותה של תמוז בשבעה ומחצה ביום. וכשתקופת ניסן בחצי היום – של תמוז באחד ומחצה בלילה, שלש שבע שעות
 51 ומחצה יש בין תקופת התקופה, שבאותו יום שזו נפלת זו נפלת, אלא נמשכת להלן משעה שנפלה זו שבע שעות ומחצה, שהן שלש שעות ולחצה התקופות. והיינו יום רביעי
 52 ולפי זה החשבון אותה של תשרי נופלת או בשלשה או בתשעה אם נפלה תקופת תמוז באחד ומחצה – של תשרי נופלת בתשעה ואם של תמוז בשבעה ומחצה – של תשרי
 53 בשלשה, וכן כולם. והווי סימן אוג"ו ואט"ד, כשתקופת ניסן באחד של תמוז בשבע ומחצה, ושל תשרי בשלשה ושל טבת בעשרה ומחצה. ושנה שניה של ניסן בחצי היום, והיינו
 54 בשש שעות ושל תמוז באחד ומחצה, ושל תשרי בתשעה ושל טבת בארבע ומחצה ביום. ואין בין תקופה לתקופה כו' – כדפרישתי. חשוב תשעים ואחד יום כולן שביעיות המימות
 55 הן, ושבע שעות ומחצה היא נמשכת אחריהן, שמי התקופות כך הם תשעים ואחד יום ושבע שעות ומחצה הם, שהן רביעי של שלש מאות ששים וחמשה ורביעי. ואין תקופה מושבת
 56 מתחרתה אלא חצי שעה – סימן לחצי א"ח ג"ח וא"ח ט"ח, שמוש השעות כלא שנה צמח"ן הוא סידורן הילוכן. תחלת ליל אחד בשבת משמש כוכב ואחריו לבנה ואחריו שבת,
 57 צדק, מאדים, חמה, נוגה, הירי שבע שעות וחזרים חלילה, נמצא שעה ראשונה ליום אחד בשבת – חמה, ואחריו נוגה ויעד כלא שנה צמח"ן. תמצא סימני שנת ראשונות של
 58 ימות השבוע חל"מ כצנזק שלם, ימים וסימני שעות ראשונות של כל לילי השבוע כצנזק שלם חל"מ. ורבי שבתי דטלו"י הרופא זכר צדיק לברכה פירשו היטב בספר חכמוני שלו למה
 59 נסדרו החוכבים בעינין זה, וכיון דאין בין תקופה לתקופה אלא שבע שעות ומחצה, נמצא שאם נפלה תקופת ניסן בתחלת כוכב, תקופת תמוז יפול בחצי כוכב, תשרי בראש לבנה,
 60 טבת בחצי לבנה. וכן כולם, כשתוציא שבע שעות ומחצה אחר נפילתה של זו, תגיע לאותה שעה עצמה, אלא שנמשכת חצי שעה לאחריה. והני מילי דאתילידי – מולד לבנה של
 61 ניסן או של טבת בשעת לבנה, או בשעת צדק.

1 כאן בעלזן כאן באמהות כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים – פירש הקונטרס: דעלין
 2 קשין, ואמהות יפין. אמהות שרשין, בימות החמה יפין שמצנצין הגוף. בימות הגשמים
 3 קשין. משמע לפירשו דעלין לעולם קשין, ואפילו אמהות אינן יפין אלא בימות החמה.
 4 ותימה: בדפדפק קמא דעבודה זרה (א.א.) אמר גבי אנטונינוס רבי שלא פסקו מעל שלחנם לא
 5 צנן ולא חמה לא בימות החמה ולא בימות
 6 הגשמים! ונראה לפרש: דכאן בימות החמה וכאן
 7 בימות הגשמים – כלומר, עלין ואמהות חר מעלי
 8 בימות החמה, וחר מעלי בימות הגשמים. ואית
 9 ספרים גרסי: ואיבעית אימא הא הוא בעלזן אבל
 10 באמהות לעולם מעלא.
 11 ואין בין תקופה לתקופה אלא תשעים ואחד יום
 12 ושבע שעות ומחצה – וקשה לרבינו יצחק:
 13 דאם יש לעולם בין ביום קצר ובין ביום ארוך
 14 שתיים עשרה שעות ביום ושתיים עשרה שעות
 15 בלילה, אם כן אין התקופות שוות, ולעולם האחת
 16 ארוכה מהאחרת. שאם תפול תקופת ניסן בתחלת
 17 ליל רביעי – תפול תקופת תמוז בשבע שעות
 18 ומחצה בלילה ותקופת תשרי בשלש שעות ביום,
 19 הרי במקום שבע שעות ומחצה הקטנות שבליל
 20 תמוז שלא נפלה תקופת תמוז בתחלת לילה אנו
 21 משלמין לה תשעים ואחד יום ושבע שעות
 22 ומחצה בלילי תשרי שחן בינונית, וגם בשבע
 23 ומחצה שבסוף תקופת ניסן העדרות על תשעים
 24 ואחד היו קצרות ובתקופת תמוז היו בינוניות, ואם
 25 נאמר שהשעות לעולם שוות וביום ארוך ובלילה
 26 ארוך שמונה עשרה שעות ובלילה קצר שש או
 27 להפך – לא משכחת הא דאמרת אין תקופת ניסן
 28 נופלת אלא כו' אין תקופת תמוז נופלת אלא כו'
 29 וכן שארי התקופות כולן. וגם לא משכחת הא
 30 דאמרין בפרק "מפניך בסוף (שבת קמב), ואם
 31 דתלתא בשבתא ובמעלי שבחא קאי מאדים
 32 בווני, ובשאר יומי לא קאי. ולפי זה משכחת לה
 33 נמי דבשאר יומי קאי, ובדאי לא קאי.
 פלגא

1 צפונית ושקעה בקרן מערבית צפונית, ולא יצאה חמה מקרן מזרחית דרומית ושקעה בקרן
 2 מערבית דרומית. אמר שמואל: אין תקופת ניסן נופלת אלא בארבעה רבעי היום, או בתחלת
 3 היום, או בתחלת הלילה, או בחצי היום, או בחצי הלילה. ואין תקופת תמוז נופלת אלא
 4 או באחת ומחצה, או בשבע ומחצה, בין ביום ובין בלילה. ואין תקופת תשרי נופלת אלא
 5 או בשלש שעות, או בתשע שעות, בין ביום ובין בלילה. ואין תקופת טבת נופלת אלא
 6 או בארבע ומחצה, או בעשר ומחצה, בין ביום ובין בלילה. ואין בין תקופה לתקופה אלא
 7 תשעים ואחד יום ושבע שעות ומחצה. ואין תקופה מושבת מחברתה אלא חצי שעה. ואמר
 8 שמואל: אין לך תקופת ניסן שנופלת בצדק שאינה משפרת את האילנות, ואין לך תקופת
 9 טבת שנופלת בצדק שאינה מייבשת את הזרעים, והוא דאיתלידי לכה או בלבנה או בצדק.
 10 חנו

1 שנות, חשוב אותן כולם שביעית – וישאר בידך יום רביעי. נמצאת תקופת ניסן בשנה הבאה בחצי ליל חמישי, לשנה השלישית בתחלת יום שישי ובשנה הרביעית בחצי יום
 2 שבת, וכן לעולם יום רביעי בין תקופת שנה לתקופת שנה הבאה, ולעולם הן כלות באחת מן הרביעיות הללו. ואין תקופת תמוז נופלת אלא באחת ומחצה או בשבע שעות
 3 ביום או בלילה – כשבתקופת ניסן ונפלת בתחלת היום אותה של תמוז בשבעה ומחצה ביום. וכשתקופת ניסן בחצי היום – של תמוז באחד ומחצה בלילה, שלש שבע שעות
 4 ומחצה יש בין תקופת התקופה, שבאותו יום שזו נפלת זו נפלת, אלא נמשכת להלן משעה שנפלה זו שבע שעות ומחצה, שהן שלש שעות ולחצה התקופות. והיינו יום רביעי
 5 ולפי זה החשבון אותה של תשרי נופלת או בשלשה או בתשעה אם נפלה תקופת תמוז באחד ומחצה – של תשרי נופלת בתשעה ואם של תמוז בשבעה ומחצה – של תשרי
 6 בשלשה, וכן כולם. והווי סימן אוג"ו ואט"ד, כשתקופת ניסן באחד של תמוז בשבע ומחצה, ושל תשרי בשלשה ושל טבת בעשרה ומחצה. ושנה שניה של ניסן בחצי היום, והיינו
 7 בשש שעות ושל תמוז באחד ומחצה, ושל תשרי בתשעה ושל טבת בארבע ומחצה ביום. ואין בין תקופה לתקופה כו' – כדפרישתי. חשוב תשעים ואחד יום כולן שביעיות המימות
 8 הן, ושבע שעות ומחצה היא נמשכת אחריהן, שמי התקופות כך הם תשעים ואחד יום ושבע שעות ומחצה הם, שהן רביעי של שלש מאות ששים וחמשה ורביעי. ואין תקופה מושבת
 9 מתחרתה אלא חצי שעה – סימן לחצי א"ח ג"ח וא"ח ט"ח, שמוש השעות כלא שנה צמח"ן הוא סידורן הילוכן. תחלת ליל אחד בשבת משמש כוכב ואחריו לבנה ואחריו שבת,
 10 צדק, מאדים, חמה, נוגה, הירי שבע שעות וחזרים חלילה, נמצא שעה ראשונה ליום אחד בשבת – חמה, ואחריו נוגה ויעד כלא שנה צמח"ן. תמצא סימני שנת ראשונות של
 11 ימות השבוע חל"מ כצנזק שלם, ימים וסימני שעות ראשונות של כל לילי השבוע כצנזק שלם חל"מ. ורבי שבתי דטלו"י הרופא זכר צדיק לברכה פירשו היטב בספר חכמוני שלו למה
 12 נסדרו החוכבים בעינין זה, וכיון דאין בין תקופה לתקופה אלא שבע שעות ומחצה, נמצא שאם נפלה תקופת ניסן בתחלת כוכב, תקופת תמוז יפול בחצי כוכב, תשרי בראש לבנה,
 13 טבת בחצי לבנה. וכן כולם, כשתוציא שבע שעות ומחצה אחר נפילתה של זו, תגיע לאותה שעה עצמה, אלא שנמשכת חצי שעה לאחריה. והני מילי דאתילידי – מולד לבנה של
 14 ניסן או של טבת בשעת לבנה, או בשעת צדק.

קפב עירובין. פרק חמישי – כיצד מעברין דף נו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רש"י

פלגא הוי – פירושו: מגרש התחומין הוי פלגא התחומין. ולא רצה לדקדק ולהקשות דמגרש התחומין והקרתו כן וכך הוי מתחומין וקרנות, משום דפעמים הוי תלתא או רביע או חומש מן התחומין ומן הקרנות, לפי מה שהעיר גדולה או קטנה.

משכחת לה במתא – הקשה השר מקוצי: דמשכחת לה מגרש רביע התחומין וקרנות במתא דהוי שמונת אלפים על שמונת אלפים ומגרש הוי שלשים ושש ותחומין וקרנות ומתא הוה קמאן דאמר פעמים אלף על אלף ויש לומר: דערי מקלט אינן גדולים כל כך, כדאמר בפרק "אלו הן הגולין" (מכות דף יא.): ערים הללו אין עושין אותם לא גדולות ולא קטנות. ומורינו הרב רבינו יצחק אומר: שמתרץ האמת, דהשתא קא משמע לן דמגרש אינו מרובע כדמסיק. ולרבינא קא משמע לן דאין מגרש לקרנות. ולרב אשי דאין מגרש אלא לקרנות, אבל בכהאי גונא לא היה משמעונו שום חידוש.

במה מרובע יתר על העגול רביע – ואומר רבינו יצחק: דהא רביע – בין בהדיק בין בגוף הקרקע, כדאמר הכא נמצא מגרש רביע. וכן משמע גבי ים שעשה שלמה (עירובין ד.ב.), ועל ההיקף יש להוכיח כדאמר דפירש הקונטרס, דכל שכרחבו טפח יש בהיקפו שלשה טפחים. ובטפח מרובע יש בהיקפו ארבעה טפחים, ועל הקרקע שבפנים יש להוכיח נמי, שאם תקיף טפח עגול סביב בחוטין דקיין עד הנקודה האמצעית שבעגול, ותחתון מן הנקודה ולמטה כל החוטין לשנים ותפסחו, ויהי העליון ארוך שלשה טפחים והאתרים מתקצרים והולכים עד הנקודה שהוא חצי טפח מן החוט העליון. ותחתון שוב כל החוטין לשנים ושם הארוך בצד הקצר – נמצא הרובע אורכו טפח וחצי ורחבו חצי טפח. והיינו שלש חתיכות של חצי טפח על חצי טפח. ובטפח מרובע יש ארבעה חלקים של חצי טפח על חצי טפח.

אבי אמר משכחת – ואם תאמר: לפי מה דמוקי לה לקמן במתא עגולה קשה התחומין הוה טפי כמו שאנו מרובעים העיר, ולא הוי מגרש רביע מהם! ויש לומר: דלא קאמר מגרש רביע אלא מתחומין שבוהין לריבוע העיר.

מאי

המרבץ עיר – עגולה. עושין לה כמין טבלא מרובעת – לקמן מוקי לה במתא דהויא תרי אלפי אתרי אלפי בעיגולא, שכשאתה מוסיף ריבוע עליה הרי היא כמין טבלא מרובעת אורכה כרוחבה ותחומיה כמין טבלא מרובעת – אורכן כרוחבן, רחבן למדת העיר על פני חומתה שהיא אלפים, וכן אורכן להלן מן העיר אלפים. והיינו דקאמר חזור ומרבע את התחומין, כלומר: חזור ומודד לה תחומיה, ועל כרחיך מרובעין הן. וכשתוא מודד

– תחומיה העיר לאחר שריבעה, לא ימדוד מאמצע קרן זוית של עיר כנגדו באלכסון אלפים לכל קרן וקרן למתוח חוט מתחום קרן זה לתחום קרן זה. **פגני** שפסידו את הזויות – לכל קרן וקרן מפסיד מה שאלכסון של אלפים על אלפים עורף על ריבוע, וכשמותח החוט לא תמצא באורך התחומין מן העיר והלגא לכל צד אלא אלף ומאתים עשרים ושמונה אמות. כיצד? תן תחומין של אלף ומאתים עשרים ושמונה אורך לכל צד כנגד העיר אתה צריך לתת טבלא של אלף ומאתים עשרים ושמונה על אלף ומאתים עשרים ושמונה לכל קרן למלאות פנימיותן של אורך בריבוע, שיהו התחומין מרובעין, שדרי ריבוע פאות לכל שובתי שבת. ותמצא באלכסונו של טבלא מכוון כנגד אלכסון קרן העיר אלפים, דקיימא לן כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונה. טבלא של אלף וארבע מאות עשרים ושמונה על אלף וארבע מאות עשרים ושמונה אלכסון שלה עורף אלפים ושמונה מאות ומאתים עשרים ושמונה חוט מתחום קרן העיר אלף ומאתים עשרים ושמונה חוט ארבעה חומשין. תנן על אלף וארבע מאות עשרים ושמונה – הרי אלפים. נמצא כשמודדת מאמצע קרן העיר באלכסון אלפים – קיצרת את התחום, ובין כל אלף וארבע מאות עשרים ושמונה, וכל כל למח – מפני שהפסדת את הזויות, שהיית צריך למודד אלפים ואלכסונו מאמצע קרן העיר, ולמתוח חוט אחרי כן מתחום קרן לתחום קרן, ותמצא מן החוט ולעיר על פני כל העיר לכל צד אלפים אמה. כיצד? תן אלפים תחום כנגד העיר לארבע רוחותיה, תמצא פגמית אלפים על אלפים לכל קרן, ועדיין אתה צריך למתוח חוט כמין גאם להחשות תחומי הקרנות לתחומי העיר, ותמצא לכל קרן טבלא של אלפים על

אלפים, ומכוון אלכסונה כנגד אלכסון קרן העיר. ומהו אלכסונה – אלפים ותלמוד תורה אמה, שכן עולה חשבון ארבעת אלפים חומשין לשמונה מאות אמה. לפיכך, הבא למודד תחומי העיר מביא טבלא – רואה כאילו הביא טבלא שהיא אלפים על אלפים, ומניחה כנגד העיר באלכסון, אלכסון של טבלא כנגד אלכסון של קרן. כלומר: מודד אלפים ושמונה מאות כנגד הקרן באלכסון, ואחר כך מותח חוט מתחום קרן לתחום קרן. נמצא העיר משתברת – במה שרבעונה ארבע מאות אמה לכל קרן וקרן. שכשהייתה עגולה לא היה לה אלכסון, ועכשיו שריבעונה תנגנו לה אלכסון, והוציא דרך הקרן משתבר ארבע מאות אמה לקרן זו, וארבע מאות אמה לקרן זו. נמצאו תחומי הקרנות משתברין – במה שנתנו טבלא באלכסון כנגד הקרן, שמונה מאות לכל קרן. **צא** מהן – סביב העיר אלף אמה למגרש, שאין נוטעין ולא זורעין שם, אלא מניחין אותו לנו העיר, כדמורגם רוחי קריא. **נמצא מגרש רביעי** – לקמן מפרש. והשאר – שאר התחום שדות וכרמים וחוץ לתחום לא היה להן כלום. מנהגי מילי – דמגרש אלף אמה. מקיף העיר וגו' – רישא דקרא 'ומגרשי הערים אשר תתנו'. **בר אדא** – שם האיש. משהואה – מציון תחומי העיר. תחומין כמה הוו שיתסר – שש עשרה רבעין של אלף על אלף יש בהן. כיצד? אלפים על אלפים לכל צד חלקם שתי וערב – הרי ארבעה רבעין של אלף על אלף, וכן לכל רוח של עיר. קרנות כמה הוו – תחומי הקרנות של תחומין נמי שיתסר נניחו, שהרי לכל קרן יש טבלא של אלפים על אלפים, כדפרשין לעיל. **דל** – לצורך מגרש. שמונה התחומין וארבע קרנות – דהא אמרת סבב את העיר באלף, הרי לכל התחום אלפים על פני העיר באורך וברוחב אלף להלן מן העיר. וכיון שנתת אלף בלית מגרש לארבע רוחות, צריך אתה ליתן לכל קרן טבלא של אלף על אלף, הא ארבעה מן הקרנות למגרש, הא תריסר לצורך מגרש כולן אלף על אלף. **אלף**, **נמצא מגרש רביעי** – בתמיהא. אייתי ארבעה דמתא שרי עלייהו – דתלתן ותרין, והוו לחו תלתין ושית. דהא דקפני מגרש רביעי – אבולה מילתא קאי, רביעי מחשבון כולה של עיר ותחומין וקרנות. כמה מרובע יותר על העגול יביע דל ריבעא מיניה בו' – את חשבת בעיר מרובעת, ועבדת מגרש סביב נמי בריבוע, לפיכך עלה חשבון העיר ומגרשיה ארבעת אלפים על ארבעת אלפים מרובעין שחן שש עשרה רבעין של אלף על אלף, ומחן שלשה חלקים למגרש, והיינו תריסר וחלק הרביעי לעיר. ואנן במתא עגולתא עסקינו, כדמוקמינן לקמן. ומכל מקום אנו מוסיפין עליה לתת ללויים ריבועא עמה, וקרנותיה ותחומין אלפים לכל רוח, הרי חלק הלויים סך הכל ששת אלפים שחן תלתין ושית רבעין של אלף על אלף והעיר באמצעיתן עגולה אלפים, ומגרשיה סביב לה אלף רוחב. נמצאת עיר ומגרשיה ארבעת אלפים על ארבעת אלפים עגולין. ואם היו ארבע מרובעין – הווי שיתסר, השתא דעגולין – דל ריבעא, הווי תריסר. ומחן שלשה חלקים למגרש והרביעי לעיר, והווי תשעה מגרשין ותשעה מתלתין ושית הניתנין ללויים ריבעא הווי. משכחת לה נמי **במתא דהויא אלפא באלפא** – את החשוב העיר עליה, אלא נמצא מגרש רביע אתחומין וקרנות קאי. תחומין כמה הוו תמניא – רבעין של אלף על אלף, שהרי תחום לכל צד אלפים אורך להלן מן העיר ואלף רוחב על פני העיר, וקרנות ששה – דכיון דאורך התחומין משוכין אלפים לכל צד, אתה צריך למלאות פנים לכל קרן בטבלא אלפים על אלפים.

דל

60 שהיא אלפיים אמה על אלפיים אמה.
 61 שבה הגמרא ומקשה: כיצד יתבאר דברי הברייתא בעיר כוז, הרי
 62 תחום העיר כִּפְּהָ הוּא – כמה הוא, שִׁיתָר – ששה עשר ריבועים
 63 של אלף אמה על אלף אמה, שהרי מודדים לתחום העיר ריבוע
 64 של אלפיים אמה על אלפיים אמה בכל אחד מצדדי העיר, ובכל
 65 ריבוע כזה יש ארבעה ריבועים של אלף אמה על אלף אמה, נמצא
 66 שבארבעת תחומי העיר יחדיו יש ששה עשר ריבועים וצ"ל ון.
 67 קְרָנוֹת העיר כִּפְּהָ הוּיָן – כמה יש בהם, שִׁיתָר – ששה עשר
 68 ריבועים של אלף אמה על אלף אמה, שכן מודדים בכל אחת
 69 מקרנות העיר ריבוע של אלפיים אמה על אלפיים אמה לצורך
 70 נתינת פיאות לתחומיה וצ"ל ון. ונמצא שסך כל תחומי העיר
 71 וקרנותיה הוא שלשים ושנים ריבועים של אלף אמה על אלף
 72 אמה. הֲלֹ – הוצא מהן לצורך מגרשי העיר אלף אמה לכל צד,
 73 שהם תַּמְנִיָּא דְתַחוּמֵי וְאַרְבַּעָה דְקְרָנוֹת – שמונה ריבועים של אלף
 74 אמה על אלף אמה מן התחומין וארבעה ריבועים מן הקרנות, כִּפְּהָ
 75 הוּיָן – כמה הוא שיעור שטח מגרשי העיר, תַּרְסֵס – שנים עשר
 76 ריבועים וצ"ל ון. ומעתה יש להקשות, כיצד יתבאר דברי
 77 הברייתא 'נִמְצָא מִגְרֵשׁ רִבְעִי', הרי פָּה מְתִלְתָּא נִיבָהוּ – המגרש
 78 תופס יותר משליש מתחומי העיר וקרנותיה, שכן שיעור תחומי
 79 העיר והקרנות הוא שלשים ושנים ריבועים, והמגרש תופס מתוכם
 80 שנים עשר ריבועים.
 81 מתרצת הגמרא: אִייתִי אַרְבַּעָה דְמִתָּא שְׁדֵי עֲלִייהו – יש להביא עוד
 82 ארבעה ריבועים של אלף אמה על אלף אמה של שטח העיר
 83 עצמה, שהיא אלפיים אמה על אלפיים אמה, ולהוסיף אותו על
 84 שטח התחומים והקרנות. כלומר, אין כוונת הברייתא שהמגרש
 85 תופס רבע מן התחומין והקרנות בלבד, אלא רבע מכל השטח של
 86 העיר עם תחומיה וקרנותיה.
 87 שבה הגמרא ומקשה: אִפְתִּי תִּלְתָּא הוּיָן – מכל מקום עדיין אין
 88 המגרש תופס רבע מכל השטח אלא שליש, שהרי שטח העיר עם
 89 התחומין והקרנות הוא שלשים וששה ריבועים של אלף אמה על
 90 אלף אמה, ואילו המגרש הוא שנים עשר ריבועים.
 91 מתרצת הגמרא: מִי כְּרָתִי כְּרִיבּוּעָא קְאָמֵר – האם סבור אתה
 92 שהתנא של הברייתא עוסק בעיר מרובעת, אין הדבר כן, אלא
 93 בְּעִינְיָלָא קְאָמֵר – בעיר עגולה הוא עוסק, ומאחר והעיגול קטן מן
 94 המרובע, אף שיעור מגרש של עיר עגולה קטן משיעור מגרש של
 95 עיר מרובעת, ועל כן, אף ששיעור מגרש של עיר מרובעת ושיש
 96 בה אלפיים אמה על אלפיים אמה הוא שליש משיעור העיר
 97 ותחומיה וקרנותיה, מכל מקום שיעור המגרש של עיר עגולה
 98 ושיש בה אלפיים אמה אינו אלא רבע משטח העיר ותחומיה
 99 וקרנותיה. שהרי כִּפְּהָ שטחו של מְרִיבָע יתֵר עַל שטחו של הַעִיגוּל,
 100 רִבְעִי, ומעתה, הֲלֹ רִבְעִי מִיַּנְיִיהוּ – הורד רבע משיעור שנים עשר
 101 ריבועים של מגרש בעיר מרובעת, פְּשׁוּ לָהּ תַּשְׁעָה – נשאר
 102 תשעה ריבועים לשיעור מגרש בעיר עגולה, וְתַשְׁעָה מְתִלְתָּא
 103 וְשִׁיתָּא רִבְעָא הוּיָן – ותשעה ריבועים של מגרש הם רבע מתוך
 104 שלשים וששה ריבועים של העיר ותחומיה וקרנותיה וצ"ל ון,
 105 ולכך נתכוון התנא של הברייתא באומרו 'נמצא מגרש רביעי'.
 106 אב"י מבאר באופן נוסף את דברי הברייתא 'נמצא מגרש רביעי':
 107 אִפְתִּי אָמֵר, מִשְׁפַּחַת לָהּ נָמִי – ניתן למצוא אופן נוסף שהמגרש הוא
 108 רבע מן התחום, כְּמִתָּא דְהוּיָא אֶלְפָּא בְּאֶלְפָּא – בעיר שהיא אלף
 109 אמה על אלף אמה, וכונת הברייתא היא שהמגרש הוא רבע מן
 110 התחומים והקרנות, ללא העיר עצמה.
 111 מקשה הגמרא: כיצד ניתן להעמיד את דברי הברייתא בעיר כוז,
 112 הרי תַּחוּמֵי כִּפְּהָ הוּיָן – תחומי העיר כמה הם, תַּמְנִיָּא – שמונה
 113 ריבועים של אלף אמה על אלף אמה, שכן בכל צד של העיר יש
 114 תחום של אלפיים אמה על אלף, והיינו שני ריבועים של אלף על
 115 אלף, ובצירוף ארבעת צדדי העיר יש בתחומי העיר שמונה
 116 ריבועים וצ"ל ון. קְרָנוֹת העיר כִּפְּהָ הוּיָן – כמה הוא שיעור שטחן,
 117 שִׁיתָר – ששה עשר ריבועים, שזה הוא שיעור הקרנות בכל עיר,
 118 כדי למלאות את זווית התחומין.

1 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת באופן מדידת העיר ותחומיה: תִּנּוּ
 2 רְבֵנָן בְּבֵרִיתָא, אדם הִמְרִיעַ אֶת הָעִיר הָעגוּלָה, עוֹשֶׂה אוֹתָהּ כְּמִין
 3 מְכֻלָּא – לוחן מְרֻבְּעָת, כלומר, מוסיף לה זווית, וְחוּר וּמְרִבָּע אֶת
 4 הַתַּחוּמֵי שִׁלָּה, וְעוֹשֶׂה אֶף אוֹתָהּ כְּמִין מְכֻלָּא מְרֻבְּעָת, כגון בעיר
 5 שהיא אלפיים אמה על אלפיים אמה, הוא מוסיף בכל אחד מצדדי
 6 העיר ריבוע של אלפיים אמה על אלפיים אמה וצ"ל ון, ונמצא
 7 שכל אחד מתחומי העיר מרובע.
 8 וּכְשֶׁהוּא מוֹרְד את תחומי העיר לאחר שריבעה, לֹא יִמְדוּד מֵאֲמִצְעַע
 9 הַקְּרָן זוּיַת של העיר באלכסון אֶלְפִים אָמָה, כלומר, לא ימדוד
 10 אלפיים אמה באלכסון מכל קרן ואחר כך ימתח חוט בין קרן לקרן
 11 וצ"ל ון, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִפְּסִיד בְּכך אֶת הַזְּווִיּוֹת, כלומר, מאחר והוא
 12 מודד אלפיים אמה באלכסון מקרן העיר, הוא מפסיד לכל זווית
 13 שמונה מאות אמה, שאילו היה מודד אלפיים אמה בקו ישר היה
 14 שיעור התחום באלכסון הקרנות אלפיים ושמונה מאות אמה וצ"ל
 15 ון, ומשום כך הוא גם ממועט את התחום להולכים מאמצע העיר,
 16 שאינו אלא אלף ארבע מאות ועשרים ושמונה אמות וצ"ל ון. אֶלְפָּא
 17 וְרוֹאִים כֵּאלִילוּ מְבִיא מְכֻלָּא מְרֻבְּעָת שֶׁהוּא אֶלְפִים אָמָה עַל אֶלְפִים
 18 אָמָה וּמִנְיָהּ כְּקָרָן זוּיַת של העיר בְּאֶלְכֶסְנוּהָ, וכן בכל קרן וקרן
 19 וצ"ל ון, ולאחר מכן מותח חוט בין תחום קרן אחת לתחום קרן
 20 אחרת וצ"ל ון, ונמצא שתחום העיר להולכים מאמצעה הוא
 21 אלפיים אמה לכל רוח, ואילו להולכים דרך קרנות העיר באלכסון
 22 יש אלפיים ושמונה מאות אמה.
 23 נִמְצָא הָעִיר מִשְׁפַּחַת בְּמָה שֶׁרִיבְעוּ אותה שיעור אַרְבַּע מֵאוֹת
 24 אֵמוֹת לְכָאן וְאַרְבַּע מֵאוֹת אֵמוֹת לְכָאן, שהרי כשהיתה עגולה לא
 25 היו לה קרנות, ועתה לאחר שריבענו אותה נוסף עליה באלכסון
 26 ארבע מאות אמה לכל קרן וקרן וצ"ל ון. נִמְצָא תַּחוּמֵי של העיר
 27 מִשְׁתַּכְרִין שְׁמוֹנָה מֵאוֹת אֵמוֹת לְכָאן וְשְׁמוֹנָה מֵאוֹת אֵמוֹת לְכָאן,
 28 כלומר, מאחר ואנו מודדים את תחומי העיר על ידי הוספת טבלה
 29 של אלפיים אמה באלכסון העיר, ולא על ידי מדידת
 30 אלפיים אמה בלבד באלכסון מקרן העיר, נמצא שנוסף על
 31 התחומין לכל אחד מקרנות העיר ולמהלך באלכסון שמונה מאות
 32 אמה וצ"ל ון. נִמְצָא הָעִיר וְתַחוּמֵי מִשְׁתַּכְרִין יַחְדוּי אֶלְפֵי וּמֵאוֹתֵי
 33 אֵמוֹת לְכָאן וְאֶלְפֵי וּמֵאוֹתֵי אֵמוֹת לְכָאן, כלומר, מאחר וריבענו גם
 34 את העיר וגם את תחומיה, מעתה משתכר ההולך דרך קרנות
 35 העיר באלכסון אלף ומאתיים אמה לכל קרן וקרן.
 36 הגמרא מפרשת באיזה אופן עוסקת הברייתא: אָמֵר אֲבִי, וּמִשְׁפַּחַת
 37 לָהּ – דין זה של הברייתא ניתן למצוא רק בְּמִתָּא דְהוּיָא תְּרֵי אֶלְפִים
 38 אָמָה אֶתְרֵי אֶלְפֵי – בעיר עגולה שיש בה אלפיים אמה על אלפיים אמה
 39 בעיגול, שבעיר כוז נאמרו כל שיעורי הברייתא שנתבאר לעיל.
 40 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת במגרשי ערי הלויים: תִּנּוּ
 41 בְּבֵרִיתָא, אָמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר רַבִּי יוֹסִי, תַּחוּם עִיר הַלְוִיִּם הוּא אֶלְפִים
 42 אָמָה מִסְבִּיב לְעִיר לְכָל רוּחַ, צָא וְ– הוצא מִן אֶלְפֵי אָמָה סְמוּךְ לְעִיר
 43 לְצוּרָה מְגָרֵשׁ – שטח פתוח שאין בוניהם בו בתים ואין נוטעים בו
 44 אילנות, אלא מניחים אותו ריק לנוי העיר, נִמְצָא שֶׁהַמְגָרֵשׁ תּוֹפֵס
 45 רִבְעִי – רבע מן התחום, וְהַשָּׂאֵר מִשְׁמֵשׁ לְצוּרָה שְׂדוֹת וּכְרָמִים.
 46 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מָנָא הֵי מִלֵּי – מנין לומדים דין זה שמגרשי
 47 הערים הם אלף אמה סביב לכל רוח. אָמֵר רַבָּא, יֵשׁ לְלַמּוּד זֹאת
 48 מִדְּאָמֵר קְרָא (במדבר לה ד) וּמְגָרְשֵׁי הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹיִם מְקִיד
 49 הָעִיר וְחוּצָה אֶלְפֵי אָמָה כְּכִיב, ומבואר מדברי המקרא שכך אָמָה
 50 תִּרְדָּה, כִּכְב אֶת הָעִיר בְּאֶלְפֵי אֵמָה של מגרש.
 51 הגמרא מבררת את דברי הברייתא 'נמצא מגרש רביעי': שֵׁנִי
 52 בְּבֵרִיתָא, 'נִמְצָא מִגְרֵשׁ רִבְעִי'. מקשה הגמרא: וכי המגרש הוא
 53 רביעי מן התחום, הרי פְּלָגָא הוּיָן – אמה תופס חצי מתחומי העיר,
 54 שהרי תחום העיר הוא אלפיים אמה סביב, ומתוכם אלף אמה
 55 מגרש.
 56 מתרצת הגמרא: אָמֵר רַבָּא, אדם ששמו כָּר אָמֵר שתפקידו הוא
 57 מְשׁוּחָה – מודד ומציין את תחומי העיר, אֲסַכְרָה לִי – הסביר לי
 58 את דברי הברייתא. מִשְׁפַּחַת לָהּ – ניתן למצוא אופן שהמגרש
 59 תופס רבע מן התחום, כְּמִתָּא דְהוּיָא תְּרֵי אֶלְפֵי אָמָה אֶתְרֵי אֶלְפֵי – בעיר

59 אָשִׁי, כיצד פירשו רבא ואבאי שהברייתא עוסקת בעיר עגולה
60 שנותנים לה אלף אמה מגרש בעיגול מסביב לעיר, וְהָא אִיבָא
61 מוֹרְשָׁא דְקַרְנָתָא – והרי יש לעיר בליטת קרנות, שמאחר והדין הוא
62 שמרובעים עיר עגולה, נידונית היא מנתה כמרובעת, ומכיון
63 שנותנים לה מגרש בעיגול סביב נמצא שקרנות העיר תופסים חלק
64 ממקום המגרש, ואין כנגד הקרנות מגרש אלף אמה (צירוף ה').
65 אמר לו רב אשי: אין הברייתא עוסקת בעיר מרובעת, אלא בְּמִתְאָה
66 עֵיגוּלָתָא – בעיר עגולה שאין לה קרנות, ולפיכך אין העיר תופסת
67 ממקום המגרש כלום.
68 שב רב חביבי והקשה לרב אשי: וְהָא רִיבְעוֹתָ – והרי הדין הוא שיש
69 לרבע עיר עגולה וליתן לה קרנות, ומעתה הרי היא כעיר
70 מרובעת, וקרנותיה תופסות חלק מאלף אמה של המגרש.
71 שב רב אשי והשיב לו: אִימור דְאִמְרִין חוּיָן בְּמִתְאָה דְמִרְבַּעָא – מה
72 שאמרנו שמרובעים את העיר היינו רק לענין כך שמוודים את
73 תחומיה כאילו היא מרובעת, בין לגבי תחומי שבת, ובין לגבי
74 תחומי ערי הלויים, אבל רבועי דְאִי מִי כְּרִבְעָא – האם עשינו את
75 העיר מרובעת ממש, כלומר, האם הוספנו עליה בתים עד
76 שנעשתה מרובעת, הרי ודאי אין הדבר כן, ומאחר שהעיר עגולה
77 היא נמצא שיש לה אלף אמה של מגרש ריק סביבה, אף כנגד
78 קרנות העיר.
79 הגמרא מקשה על מה שנתבאר לעיל (נא) שתחומי העיר נשכרים
80 שמונה מאות אמה: אָמַר לִיה רַב חֲנִילָאִי מְחַוְנָא לְרַב אָשִׁי, כיצד
81 יתכן הדבר שמאחר ומוודים את תחומי העיר על ידי הנחת טבלה
82 בקרנותיה משתכרים התחומים שמונה מאות אמה לכל צד,
83 כלומר, שאלכסון של ריבוע אלפיים אמה על אלפיים אמה הוא
84 אלפיים ושמונה מאות אמה, מְכַרְי – הרי אין עדיפות האלכסון
85 אלא מפני הריבוע, שכן עיגול אין לו אלכסון וריבוע יש לו
86 אלכסון, ונמצא שאורכו של אלכסון יותר מקו ישר הוא כפי
87 ההפרש שיש בין ריבוע לעיגול, והרי כלל הוא בידינו, בְּמִתְאָה מְרִיבָע
88 יתָר עַל הַעֵגוּל רְבִיעַ, כלומר, ששיטחו של מרובע גדול ברבע
89 משטחו של עיגול השווה לו באורכו, דהיינו, שיש להוסיף על
90 העיגול שליש כדי להגיע לשטחו של המרובע, ומעתה יש
91 להקשות, הֲנִי תְּכַנְי מְאָה – וכי בריבוע של אלפיים אמה נוספים
92 על האלכסון עוד שמונה מאות אמה, שִׁית מְאָה וְשִׁיתִין וְשִׁבְעִין נְבִי
93 תִּלְתָּא תְּנִי – הרי לפי חשבון זה אין להוסיף אלא שליש של
94 אלפיים אמה, שהם שש מאות וששים ושבע אמות פחות שליש,
95 ונמצא שאורכו של אלכסון של אלפיים אמה הוא רק אלפיים
96 ושש מאות וששים ושש אמות שליש אמות.
97 רב אשי משיב על הקושי: אָמַר לִיה רַב אָשִׁי לְרַב חֲנִילָאִי
98 מחוונאה, אין חשבון זה נכון כאן, משום דְהֵינָּה מִלִּי בְּעֵיגוּלָא מְנֵה
99 רְבִיעַ – ההפרש שהזכרת בין עיגול לריבוע הוא נכון רק לענין
100 עיגול הנמצא בתוך ריבוע, ששטחו הוא פחות ברבע משטחו של
101 הריבוע, לפי שההפרש שביניהם מתחלק לכל קרנות הריבוע ואינו
102 עומד במקום אחד (צירוף ו'). אָבַל בְּאֶלְכֶסוֹןָא עֵינָא טַפְי – אבל
103 ההפרש שבין אלכסון של ריבוע לקו ישר של ריבוע גדול יותר
104 משיעור זה, לפי שכל ההפרש שביניהם הוא בזוית זו, ועל כך יש
105 בידינו כלל אחר, דְאָמַר מַר, בְּלִ אִמְתָּא כְּרִיבְעוֹתָ אִמְתָּא וְתִי חוּמְשִׁי
106 בְּאֶלְכֶסוֹןָא – כל ריבוע שאורכו אמה אחת אורך אלכסונו הוא
107 אמה ושתי חמישיות, ולפיכך ריבוע שאורכו אלפיים אמה יש
108 להוסיף עליו שתי חמישיות שהם שמונה מאות אמה, ונמצא
109 ששיעור אלכסונו הוא אלפיים ושמונה מאות אמה.

משנה

110 משנה זו דנה מהיכן מודדים תחום אלפיים אמה של עיר: נוֹתְנִין
111 קְרַפְשָׁא לְעִיר, דְּכַרְי רְבִי מְאִיר. כלומר, כאשר באים למדוד תחום
112 אלפיים אמה שמוחוץ לעיר, אין מתחילים למנותה מן החומה של
113 העיר, אלא מניחים תחילה שטח ריק של שבעים אמה ושני שליש,
114 שהוא נידון כמו העיר עצמה, ומשם והלאה מונים אלפיים אמה
115

1 דל – הוצא לצורך מגרשי העיר אֲרַבְעֵ דְתַחֲמוּמִין וְאֲרַבְעֵ דְקַרְנֹת –
2 ארבעה ריבועים של אלף אמה על אלף אמה מן התחומין וארבעה
3 ריבועים מן הקרנות, בְּמִתְאָה תְּנִי – כמה הוא שיעור שטחו של
4 המגרש, תְּכַנְיָא – שמונה ריבועים (צירוף א), ואם כן יש לתמונה הרי
5 תִּלְתָּא תְּנִי – שטח זה הוא שליש משטח קרנות העיר ותחומיה
6 (ובלא שטח העיר עצמה), שכן שיעור התחומין והקרנות הוא
7 עשרים וארבעה ריבועים, וכיצד יתבאר דברי הברייתא 'נמצא
8 מגרש רביע'.
9 מתרצת הגמרא: מִי כְּרִבְעָתָא כְּרִבְעָא קְאָמַר – וכי סובר אתה שהתנא
10 של הברייתא עוסק בעיר מרובעת, אין הדבר כן, אלא בְּעֵיגוּלָא
11 קְאָמַר – בעיר עגולה הוא עוסק, ומעתה יש לצמצם את שיעור
12 מגרשי העיר, שכן בְּמִתְאָה שטחו של מְרִיבָע יתָר עַל שטחו של הַעֵגוּל,
13 רְבִיעַ, דְלִ רְבִיעַ – הוצא רבע משיעור שמונה ריבועים של מגרשי
14 עיר מרובעת, שִׁשִׁי לְהוֹ שִׁיתָא – נותרו ששה ריבועים לצורך מגרשי
15 עיר עגולה, וְשִׁיתָא מְעֻשְׂרִים וְאֲרַבְעֵ רִיבְעָא תְּנִי – וששה ריבועים
16 למגרש הם רבע מתוך עשרים וארבעה ריבועים של תחומי העיר
17 וקרנותיה (צירוף ב).
18 הגמרא מביאה ביאורים נוספים בדברי הברייתא: רְבִיעָא אָמַר, מְאִי
19 רְבִיעַ – מה כוונת הברייתא באומרה 'נמצא מגרש רביע', רְבִיעַ
20 דְתַחֲמוּמִין. כלומר, הברייתא אינה עוסקת במגרש של קרנות העיר
21 אלא במגרש של תחומיה בלבד. ומעתה ניתן לפרש את דברי
22 הברייתא כפי שסברה הגמרא אמרתי, בעיר שהיא אלפיים אמה
23 על אלפיים אמה, ובלא צירוף העיר עצמה לחשבון. שכן שיעור
24 תחומי העיר וקרנותיה הם שלושים ושנים ריבועים של אלף אמה
25 על אלף אמה, ואילו שיעור המגרש של התחומין בלבד הוא
26 שמונה ריבועים, ונמצא שהמגרש הוא רבע מתחומי העיר
27 וקרנותיה (צירוף ג).
28 רַב אָשִׁי אָמַר, מְאִי רְבִיעַ – מה כוונת הברייתא באומרה 'נמצא
29 מגרש רביע', רְבִיעַ דְקַרְנֹתָא. כלומר, דעת רב אשי היא שאין נותנים
30 מגרש לתחומי העיר אלא לקרנותיה בלבד. ומעתה ניתן לפרש
31 את דברי הברייתא בכל עיר שבעולם, בין גדולה בין קטנה, בין
32 עגולה ובין מרובעת, שכן לעולם יש לכל עיר קרנות בשיעור
33 אלפיים אמה על אלפיים אמה, שהם ארבעה ריבועים של אלף
34 אמה על אלף אמה לכל קרן, ובסך הכל ששה עשר ריבועים לכל
35 קרנות העיר, ושיעור המגרש שבתוך הקרנות הוא ריבוע אחד של
36 אלף אמה על אלף אמה לכל קרן, שהם ארבעה ריבועים לכל
37 קרנות העיר, ונמצא ששיעור מגרש העיר הוא רבע משיעור
38 קרנות העיר (צירוף ד).
39 הגמרא מקשה על דברי רב אשי: אָמַר לִיה רְבִיעָא לְרַב אָשִׁי, כיצד
40 מפרש אתה שאין נותנים מגרש אלא לקרנות העיר, וְהָא 'סְבִיב'
41 כְּתִיב – והרי נאמר במקרא (במדבר לה ד) 'וּמְגֵרְשֵׁי הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ
42 לְלוֹזִים מְקִיר הָעִיר וְחוּצָה אֵלָּה אִמְתָּא סְבִיב' ולומדים מכך שיש ליתן
43 את המגרשים 'סביב' לעיר, והיינו לכאורה מסביב לעיר כולה, ולא
44 רק בקרנותיה.
45 השיב רב אשי לרבינא: מְאִי – מה היא כוונת הכתוב 'סְבִיב', סְבִיב
46 דְקַרְנֹתָא – שיש ליתן את המגרשים מסביב לעיר בקרנותיה, שכן
47 תיבת 'סביב' יכולה להתפרש אף על הקרנות לבדן. דְאִי לֹא תִמְא
48 הָכִי – שאם לא תאמר כן, אלא ש'סביב' היינו מסביב לכל העיר
49 ממש, אם כן גְּבִי קָרְבַן עוֹלָה דְכְּתִיב (ויקרא א ה) 'וּזְרָקוּ (בְּגִי אֶרֶץ) אֶת
50 הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סְבִיב', הָכִי נְמִי – האם אף כאן תאמר שהכוונה
51 היא סְבִיב מְשֻׁם, והרי אין זוּרָקִים את דם העולה מסביב למזבח
52 ממש אלא רק בזוויתו. אֵלָּא בהכרח צריך אתה לומר, מְאִי – מה
53 היא כוונת הכתוב באומרנו 'סְבִיב', סְבִיב דְקַרְנֹתָא – לזרוק את הדם
54 על זוויות המזבח, הָכִי נְמִי – אף כאן לענין מגרשי הערים יש לומר
55 כן, מְאִי – מה היא כוונת הכתוב 'סְבִיב', סְבִיב דְקַרְנֹתָא – שיש ליתן
56 את המגרשים מסביב לעיר בקרנותיה.
57 הגמרא מקשה על מה שנתבאר לעיל שבעיר עגולה מודדים אף
58 את המגרש סביב לה בעיגול: אָמַר לִיה רַב חֲנִילָאִי מְחַוְנָא לְרַב

עירובין. פרק חמישי – כיצד מעברין דף נו עמוד א – מתוך מהדרת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קפה
רש"י
תוספות

1 דל – לצורך מגרש ארבע מן התחומין, שהרי אלה כלל צד להלן העיר ועל פני העיר
2 אלה הוא דהוי כמדת העיר, הרי אלה על אלה מגרש לכל צד, וכן לקרנות – הא תמניא.
3 כמה מרובע יתר בו' – לפי שחשבת בעיר מרובעת, הוצרכת על כרחך לתת מגרשיה
4 ברביע סביב, לפיכך עלו לשמונה אלפים. חשוב העיר עגולה ומגרשיה עגולין, והרי הן
5 שלשת אלפים על שלשת אלפים עגולין, ואילו
6 היו מרובעין הוו תשעה, שמונה למגרש
7 והתשיעי לעיר. עכשיו שהכל עגול – נתמעט
8 רביע העיר ורביע המגרש, ופשו להו שיתא
9 מגרש ושיתא מעשרים וארבע – הניתנין ללוים
10 לבד העיר, רביעה היו שאף על פי שישבו העיר
11 עגולה, ומגרשיה עגולין – מכל מקום נדע
12 חלק הלוים ולענין תחומי שבת אנו מוסיפין להם
13 ריבוע, ונותנין לה תחומין אלה רוחב למדת
14 העיר לכל צד, והאורך אלפים וקרוניתין
15 למלאות פגמיהן אלפים על אלפים, הרי סך
16 הכל חמשת אלפים על חמשת אלפים מרובעין.
17 אלפים תחום לכאן ולכאן, והעיר אלה ביתנים.
18 דהוו להו תחומין תמניא, וקרנות שיתסר, ומצא
19 מגרש רביע התחומין והקרנות. רביעא אמר –
20 לעולם כדמעיקרא במתא מרבעתא, ובתרי
21 אלפי אתרי אלפי דהוו להו תחומין שיתסר
22 וקרנות שיתסר, ומגרש מנייהו תריסר. ומאי
23 דקתני – בתחומין דאמרו: נמצא מגרש
24 התחומין רביע דתחומין, וקרנות דהווא
25 התחומין תמניא, כדאמרין מעיקרא, והווא
26 ריבעא דתלתין תרחין. רב אשי – נמי כרבינא
27 מוקי לה במתא מרבעתא, דהרי אלפי אתרי
28 אלפי, ומאי נמצא מגרש רביע דקתני – הכי
29 אמרו: מגרש דקרנות הוי רביע דקרנות
30 דשיתסר דקרנות הוי רביע המגרש. והא סביב
31 כתיב – בקרא, ונבי מגרש, ותנא כי רהטא דקרא
32 נקט ותנא: לישנא אחרינא: רב אשי סבירא ליה
33 דאין נותנין מגרש אלא לקרנות העיר אלה על
34 אלה, הלכך, לעולם בין העיר גדולה בין העיר
35 קטנה מגרש שלה רביע, ודלעולם הקרנות
36 שיתסר ומגרש ארבע. והא איכא מורשא
37 דקתני – למאי דמגירא לעיל כמה מרובע יתר
38 בו דמדדינן מגרש בעיגולא, וקשיא ליה לרב
39 חביבא: כיון דתניא מרבע את העיר – הרי היא
40 מרובעת, וכי היבא מגרש בעיגול אלה סביב לה
41 – נמצאו קרנות העיר אוכלין בתוך המגרש,
42 ואין כנגד הקרנות אלה מגרש. כמתא עגולתא
43 – דלית לה מורשא דקרנתא. אימור דאמרין
44 חייה כמאן דמריבעא – לענין להוסיף לה
45 תחומין, בין להילוך שבת בין לענין נתינת לויים.
46 אבל רבועי דואי לא מרבענא, כלום הוסיפו
47 בתים בתוספת ריבועא, שימעטו את נוי המגרש.
48 הני שמונה מאות – בתמיה: דקתני לעיל נמצאו
49 תחומין משתכרין במה שהתנו טבלא באלכסון
50 שמונה מאות אמה, והלא אין עורף האלכסון

1 **מאי** רביע רביע תחומא – קסבר דאין מגרש לקרנות, ורב אשי סבר: דאדורבה אין מגרש
2 אלא לקרנות ולא לתחומין. (ומה שפירש רש"י דרב אשי איירי במתא דתרי אלפי –
3 לא נהירא, דבכל עיר בקרנות הוי מגרש רביע).
4 **בל** אמתא ברביעו אמתא ותרי חומשי באלכסונא – ואין החשבון מכוון, שאם תחתוך
5 טבלא של עשר על עשר שתי וערב, יהיו בה ארבע
6 טבלאות של חמש על חמש. ועשה ריבוע בפנים
7 שילך באלכסון של ארבע טבלאות, תמצא
8 ברביעו הפנימי חמשים אמות על אמה, שהרי הוא
9 חציו ??????????של חיצון שהוא מאה. ואם אין
10 באלכסון של אמהש אלא כמו שעולה בחשבון
11 אמתא ותרי חומשי באלכסונא – אז לא היה לו
12 להיות ברביעו הפנימי אלא מאי טעמא אמות על
13 אמה, כיון שבע על שבע. והאלכסון נמי של
14 ריבוע הפנימי לא היה לו להיות עשר, אלא תשע
15 אמות וארבע חומשין. אלא יש מעט יותר מאמתא
16 ותרי חומשי באלכסונא.
17 **רב** הונא אמר נותנין קרפף לזו וקרפף לזו –
18 נראה לרבנו יצחק: דדוקא בשתי עירות
19 נותנין קרפף לזו וקרפף לזו לרבנן, דכמו שלרבי
20 מאיר עיר דוקא דהא קרא קרפף – הוא הדין
21 לרבנן דשתי עירות דוקא. אבל עיר ובית אין
22 נותנין להם שני קרפפיות. אלא דוקא אם הוא תוך
23 שבעים אמה ושיריים לעיר מתעברת לעיר. וכן
24 אם יש בית ארז תוך שבעים אמות ושיריים לאותו
25 בית של עיר אחת – יכולין לעשות בורגין כמו
26 שירצו, כדאמר ב"עושין פסין" (עירובין בא, א);
27 איתרו מברנשי לבי כנישתא דרניאל דהוו תלתא
28 פרסי בו' אמאי סמכינתו אבורגין. כי נפק אחוי
29 ליה מתווחא דמבלען בתוך שבעים אמה ושיריים.
30 והשתא אתי שפיר אח דבשמעתא דאמר ליה רב
31 ספרא לרבא הני בני אקטספון ושיריים לאותו
32 תחומא מהאי גיסא דארדשיר – הא מפסקא
33 דיגלת דהוו טפי ממאה וארבעים ואחת אמות
34 ושליש. השתא מזכיר שלש ומאה וארבעים
35 ואחת אמה, דהוי שני קרפפיות – משום דאיירי
36 בשתי עירות, וגבי רבא נקט דאחוי ליה אטמחתא
37 דשורא דמבלען תוך תוחם שבעים אמות ושיריים
38 – דלחבר לעיר צריך שיהיה תוך שבעים אמה
39 ושיריים. ונראה דאפילו בית ובית בלא עיר נותנים
40 להם קרפף אחת לשתיהן. דאי לא תימא הכי –
41 עיר שאין לה חומה במה יתחברו באחת, אם לא
42 על ידי שמובלעים יחד תוך שבעים אמה ושיריים?
43 דאין סברא להחריץ שיגעה לו לזה. ולפי זה, לרב
44 חייא בר רב דאמר קרפף אחד לשתיהן – לאו
45 דוקא הא דקאמרי רבנן שתי עירות – דהוא הדין
46 בית ובית, אלא אגב דנקט רבי מאיר עיר אחת
47 נקטי רבנן שתי עירות. והא דתניא בריש
48 סוכה

51 **הא** אלא מפני הריבוע, דבעל עגול אין לו אלכסון, והמרובע יש לו אלכסון. וכמה מרובע יתר על העגול – רביע, ורביעא אייתו עלה מלבר, שהוא חלק שלישי מלגו. והני שית מאה
52 ושיתין ושבע נבי תילתא דאמתא הוו – דהיינו תילתא דאלפים. הני מילי – הוא דרביע יתר עליו ותו לא – הני מילי בעיגולא דנפיק מגו ריבוע. כי אמרינן רביע – הני מילי בעלמא,
53 כל היבא דאיירי בעגול הנעשה מתוך המרובע, זה הריבוע יתר על העגול שאנו עוסקין במדת החלל כולו כמה נשכר כל החלל בתוספת זו בין בהיקיפו בין בחללו – לא נשכר אלא
54 רביע. שהרי עיר עגולה אלפים, הקיפה ששת אלפים, כדלפינן בפרק קמא (ד, ב.) מ"זקו שלשים באמה יסוב אותה" וגו' עיר מרובעת היקיפה שמונת אלפים. וכן למדת חללה, אם
55 באת לחלק התוספת לפי חשבון לכל העיר – לא רבתה המדה על מה שבתחילה אלא רביע. דהכי קים להו לרבנן שהמרובע יתר על העגול רביע. **אבל באלכסונא** – כלומר: אבל
56 כשנתו עוסקין לידע כמה ניתוסף הילוך האלכסון בשביל רבוע זה שהוספתו – איכא טפי מרביע. לפי שכל הרבוע הזה שהוספתו נתנו לקרנותיה, ולא נשכר בו אמצעי העיר
57 כלום. שמתחילה אלפים ועכשיו אלפים. והשכר הזה רובו לחרוץ של קרנות ומיעוטו לסמוך להן מכאן ומכאן. לפי האלכסון יותר על הרבוע. **משננה** נותנין קרפף לעיר – כשבא
58 למדוד התחומין אין מודדין מן החומה, אלא מרחיק שבעים אמה ושיריים כחצר המשכן, ומתחיל למדוד. מאה ארבעים ואחת ושליש אמה – היינו שתי קרפפיות. להיות אחת –
59 היוצא ללכת דרך חברתה חוצה לה מודד מחומת חברתה ואילך. וכן שלשה כפרים המשולשין – מפרש בגמרא. גמרא תן חוצה – קרפף.

1 סוכה (ג.ב) בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות אין עושין אותו עיבור בין שתי עירות,
2 קצת קשה: מאי נפקא מינה מאותו בית. דבלאי הכי נותנין קרפף לעירו! ואי משום שעל ידי
3 הבית יוכל ללכת יותר - אם כן מה היה לו לחזכיר שתי עירות: אלא הלמה לי אין עושין
4 אותו עיבור לעירו! ואומר רבינו שמואל בן מאיר: דגרסינן התם "אין עושין אותו עיבור לעיר".
5 ועוד יש לומר: דנקט שתי עירות - משום דאז

6 דיגלות לעשות בורגנין ללכת מוז לזו, כשרחוקין
7 יותר מארבעת אלפים, שאין יכולין לבא על ידי
8 עירוב. ואומר רבינו תם: הדלכה כרב הונא. דאמר
9 קרפף לזו וקרפף לזו, דגדול היה בחכמה ובמנין
10 מחיאיא בר רב דווסר מינה טובא. כדמוכח בסוף
11 פרק "יש" בערבין (ט.טז) שהיה רב הונא מוכיחו.
12 והנהו אמוראי דקאמרו: לאו משולשין ממש -
13 סבירי כרב הונא, דלחיא בר רב יכול להיות
14 משולשין ממש. ורב ספרא דקאמר הא דמפסקת
15 דיגלת דהוה יותר ממאה ארבעים ואחת ושליש,
16 משמע דאי לאו טפי שפיר עבדי - והיינו כרב
17 הונא. ועוד, אפילו לחיאי בר רב הא משני סיפא
18 דמתניתין דקתני לזו שבעים אמה ושיריים ולזו
19 שבעים אמה ושיריים כרבי מאיר, והוי מחלוקת
20 ואחר כך סתם - ואם כן לדידה הוה הלכה כרבי
21 מאיר.

22 **הא** ליכא אמצעי לא תיובתא דרב הונא - ואם
23 תאמר: לחיאי בר רב נמי קשה, דהא אוקי
24 סיפא כרבי מאיר ולא בעי אמצעי! ויש לומר:
25 לדידיה איכא לפרש דהך סיפא דשלשה כפרים
26 אחיאי כרבנן, ובא להשמיענו דעושים בורגנין
27 הרבה זה אחר זה, כל אחד תוך שבעים אמה
28 ושיריים של בחירו, ליחשב הכל אחד, כמו שבאן
29 עושה אמצעי שלשתן להיות אחד.

30 **אלא** כל שאילו מטיל בו - ובין שתי החיצונות
31 היינו בין החיצונות לאמצעית, ויש מאה
32 ארבעים ואחד ושליש לכאן ומאה ארבעים ואחד
33 ושליש לכאן כמו שפירש הקונטרס. ואם תאמר:
34 מעיקרא נמי דקא סלקא דעתך משולשין ממש,
35 יפרש נמי כן דבין אמצעית לחיצונות קאמר, ולא
36 יקשה לרב הונא! ויש לומר: דבמשולשין ממש אין
37 שיך לפרש כן, דאם כן לא הוה ליה למתני בין
38 שתי החיצונות, אלא הוי ליה למימר: אם יש בין זה
39 לזה ממאה ארבעים ואחת ושליש, אבל כי לא איירי
40 במשולשין ממש לא מצו למתני בין זה לזה. בין
41 שאין האמצעי שם ביניהן, ונראה דלחייא בר רב
42 נמי צריך לומר דלאו משולשין ממש, דאי
43 משולשין ממש קאמר - אמאי נקט בין שנים
44 החיצונות ממאה ארבעים ואחת אמה ושליש,
45 וכולל אירי שמכאן ומכאן בבת אחת? הלמה לי
46 אם יש בין זה לזה שבעים אמה ושיריים. ואם כן
47 דמודא חייא בר רב למסקנא זו, אין אריה מכאן
48 הדלכה כרב הונא. **התם** ליכא למימר מלי -
49 פירושו: התם לבני אמצעי הקשת, אין מודדין להם
50 מן היתר. וליכא למימר: מלי בענין זה כאילו
51 בתיהם שבקשת נתונים ביהו, דאם כן מפסידין
52 לצד אחד. דאם הוי היתר למורח מפסידין למערב.
53 והכי נמי לא אמרינן מלי להיות רואין בני אמצעית
54 כאילו עומדין בין החיצונות, למודד להם משם

1 **הא** מני רבי מאיר היא - הך סיפא סתמא היא, ולא מסקנא דמלתא דרבנן היא. ואי
2 מהא - מסיפא דמיירי בשתי עירות התם הוא דקאמר רבי מאיר דאף על גב דאיכא
3 קרפף לכל חדא אמרינן חדא היא. משום דדחיקא תשמישיתיהו - דהואיל וקרובות אין
4 לתן גויי העיר בשתי קרפפות עד דאיכא טפי, הלכך, עשה קרפף את שתיהן להיות אחת.
5 אבל חדא דלא דחיקא תשמישיתיהו, שאין עיר

6 אחרת מסוכה לה ויש לה אירי הרבה. **אימא לא**
7 **נתיב** לה קרפף כולל, קא משמע לך. **טעמא**
8 **דאיכא אמצעי** - דהשתא אין בין עיר לעיר
9 אלא קרפף אחד. **לא משולשין ממש** - בשורה
10 אחת, אלא שלישי עומד מרוחק כנגד בין שני
11 החיצונים. כל שאילו מפיל **אמצעי** ביניהן -
12 כלומר: הא דקתני במתניתין אם יש בין שני
13 החיצונים ממאה ארבעים ואחת - לא כדסלקא
14 דעתך מעיקרא שאין ביניהן יותר, אלא מחניתין
15 דמרחקי מהדרי טובא, והכי קאמר: אם יש אירי
16 בין שני החיצונים כדי להתמלאות אמצעי
17 ולעמוד אירי הנשאר בין אמצעי ולחיצונים
18 מכאן ומכאן על ממאה ארבעים ואחת לכאן,
19 ומאה ארבעים ואחת לכאן - הדיינו שתי
20 קרפפות לשניהן, רואין כאילו הוא נתון ביניהן
21 והרי כולן אחת. והויצא מאחת מהן לילך דרך
22 אחת מחברותיה מודד מחמת חברתה. אבל אם
23 רבה אירי יותר מכאן - לא אמרינן רואין. וזכמה
24 - יהא רחוק אמצעי מהן דאמרינן רואין. **אלפים**
25 והואיל ויכול לבוא מוז לזו בלא עירוב,
26 אמרינן רואין. והא את הוא דאמרת - לעיל
27 (נהג) גבי עיר שעשויה כקשת, דאפילו יש בין
28 יתר לקשת יותר מאלפים - הרי היא אחת,
29 ומודדין לה מן היתר. **איכא בתים** - בקשת,
30 והרי הדר בקשת יכול לבוא לראשיה דרך בתי
31 הקשת. **הכא** - בין אמצעי לחיצונים. **ואפילו**
32 **טובא** - ובלבד שהיא שיעור באמצעי למלאות
33 כדאמרינן. **ליכא למימר מליה** - מלא האיר
34 שביניהן, דאין לך במה למלאותו. **משנה לא**
35 **פחות ולא יותר** - בגמרא מפרש טעמא. ולא
36 ימדוד אלא כנגד לבו - קבע לו החמרים מקום
37 לשום כנגדו ראש החבל, שלא יתן זה כנגד
38 צוארו זה כנגד רגליו והחבל מתקצר, והתחומין
39 מתמטטין. **פבליעו** - אם אינו רחב חמשים אמה
40 משפתו לשפתו למעמלה, אף על פי שיש
41 במדרונו הילוך יותר מאלפים - אין אומרים
42 תעלה מרת מדרונו למרת התחום, אלא יעמוד
43 זה על שפתו מכאן וזה על שפתו מכאן ויבליע
44 מדרונו בחבל אחד. **לגדר** - חומת אבנים
45 שנפלה ונעשה לה גבוה ומשופע, ובני אדם
46 מהלכין עליו. ותוורו למרתו - בגמרא מפרש
47 דמדקתני "חזור למרתו" - משמע שאם היה
48 רוחבו כנגד העיר יותר מחמשים, ואינו יכול
49 להבליעו בחבל, ובאחד מראשיו שלא כנגד
50 העיר יכול להבליעו - הולך ומבליעו שם
51 ומודד והולך שם משפתו והלאה עד כנגד מקום
52 שכלה בו שם רוחב הגיא כנגד העיר, וחזור
53 למרתו כנגד העיר ומשלים למרת תחומין,
54 ובלבד

1 **הא** מני - **רבי מאיר היא**. **אי רבי מאיר היא**, **הא תני**
2 **ליה רישא**: **נותנין קרפף לעיר דברי רבי מאיר! צריכא**,
3 **דאי מההיא הוה אמינא**: **חד לחדא, והוה לתרתי**,
4 **קא משמע לן דלתרתי תרי הנינין להו**. **ואי אשמעינן**
5 **הכא** - **משום דדחיקא תשמישיתיהו, אבל התם דלא**
6 **דחיקא תשמישיתיהו** - **אימא לא, צריכא. תנן: וכן**
7 **שלשה כפרים המשולשין, אם יש בין שנים החיצונים**
8 **מאה וארבעים ואחת אמה ושליש** - **עושה אמצעי**
9 **את שלשתן להיות אחד**. **טעמא דאיכא אמצעי, הא**
10 **ליכא אמצעי** - **לא. תיובתא דרב הונא! אמר לך**
11 **רב הונא: הא אתמר עלה, אמר רבה אמר רב אירי,**
12 **אמר רבי הנינא: לא משולשין ממש, אלא רואין:**
13 **כל שאילו מטיל אמצעי ביניהן ויהיו משולשין, ואין**
14 **בין זה לזה אלא ממאה וארבעים אמה ואחת ושליש**
15 **עשה אמצעי את שלשתן להיות אחד. אמר ליה**
16 **רבא לאביו: פמה יהא בין חיצון לאמצעי? אמר ליה:**
17 **אלפים אמה. והא אתה הוא דאמרת: פויתיה דרבא**
18 **בריה דרבה בר רב הונא מסתברא, דאמר: יותר**
19 **מאלפים אמה! הכי השתא! התם** - **איכא בתים,**
20 **הכא** - **ליכא בתים. ואמר ליה רבא לאביו: פמה יהא**
21 **בין חיצון לחיצון? פמה יהא? מאי נפקא לך מינה?**
22 **כל שאילו מכניס אמצעי ביניהן ואין בין זה לזה אלא**
23 **מאה וארבעים ואחת ושליש. ואפילו ארבעת אלפים**
24 **אמה? אמר ליה: אין. והאמר רב הונא: עיר העשויה**
25 **בקשת, אם יש בין שני ראשיה פחות מארבעת אלפים**
26 **אמה - מודדין לה מן היתר, ואם לאו - מודדין לה מן**
27 **הקשת! אמר ליה: התם** - **ליכא למימר "מלי", הכא**
28 **איכא למימר "מלי"**. **אמר ליה רב ספרא לרבא:**
29 **הרי בני אקיסטפון דמשחינון להו תחומא מהאי גיסא**
30 **דארדשי, ובני תחומא דארדשי משחינון להו תחומא**
31 **מהאי גיסא דאקיסטפון, הא איכא דיגלת דמפסקא**
32 **יתר ממאה וארבעים ואחת ושליש! נפק אהוי ליה**
33 **הנד אטמיהתא דשורא, דמבלעי דבגלת בשבעים אמה**
34 **ושיריים. משנה אין מודדין אלא בחבל של חמשים**
35 **אמה, לא פחות ולא יותר. ולא ימדוד אלא פגנדר**
36 **לבו. היה מודד והגיע לגי' או לגדר - מבליעו**
37 **וחזור למדתו. הגיע לחר - מבליעו וחזור למדתו,**
38 **ובלבד**

55 אלפים. ודוקא לחיצונה דאמר מלי, כשבאין בני חיצונה זו לילך דרך חיצונה האחרת, שמודדין לכל אחת מפתח חברתה. והכי נמי בני ראש קשת האחד שבאו לילך לצד ראש הקשת האחר
56 דאמר מלי, ומודדין להם אלפים מראש הקשת האחר, אפילו יש בין שני ראשי הקשת יותר מארבע אלפים. ובלבד שלא יהא בין יתר לקשת יותר מאלפים כמו בין אמצעית לחיצונות דהבא,
57 דלא שרי אלא עד אלפים. ועוד יש לומר: דהתם לא אמרינן מלי - כיון דאיכא יותר מאלפים, דבאי לטעמיה דאמר כוותיה דרבא בריה דרבה בר רב הונא מסתברא, וביתר מאלפים לא
58 אמרינן מלי. הכא איכא למימר מלי, דאוקימנא דליכא אלא אלפים בין האמצעית לחיצונה. ועוד יש לומר: דהתם ליכא למימר מלי - כיון דהאירי שביתר אין יכול להחזיק בני הקשת, והוא
59 הדין הבא אם היה אמצעית גולגלה יותר מן האירי שבין שתי החיצונות, דליכא למימר מלי.

59 שיעור המרחק בין כל אחד מן הכפרים החיצונים אל הכפר
60 האמצעי הוא כשיעור שני קרפיות, כשיטת רב הונא הסובר
61 שנותנים שני קרפיות לשתי עיירות.
62 הגמרא מבררת את האופן שבו עומדים כפרים משולשים אלו:
63 **אָמַר לִיה רַבָּא לְאַבְיָי בְּמָה יְהֵא שִׁיעוּר הַמְרַחֵק בֵּין חִיצוֹן לְאַמְצְעֵי.**
64 כלומר, עד כמה יחד הכפר האמצעי מרוחק מן הכפרים
65 החיצונים, ועדיין יהא נידון כאילו הוא עומד ביניהם.
66 **אָמַר לִיה רַבָּא לְאַבְיָי לְרַבָּא, שִׁיעוּר הַמְרַחֵק הוּא עַד אֲלֻפִים אָמַה.** שאם
67 האמצעי רחוק מן החיצונים עד שיעור זה דנים אותו כאילו עומד
68 ביניהם ומחברם וצויר דו, הואיל וניתן לילך בשבת מזה לזה בלא
69 עירוב.
70 הקשה רבא לאבבי: **וְהָא אֵת הוּא הַאֲמַרְתָּ – והרי אתה הוא זה**
71 **שאמרת, פְּנוּתִיה דְרַבָּא פְּרִיה דְרַבָּא פִּרְ רַב הוּנָא מְסַתְרָא –**
72 **שמסתבר לומר כשיטתו של רבא בנו של רבה בר רב הונא, לגבי**
73 **עיר העשויה בקשת (לעיל בה).** **דְאָמַר –** שהוא סובר שאפילו אם יש
74 בין הקָרְתָּי והחוט המחבר בין שני ראשי הקשתו לקשת יותר
75 מֵאֲלֻפִים אָמַה מכל מקום דנים את כל חלל הקשת כאילו הוא עיר
76 אחת וצויר הו. ואם כן, אף כאן לגבי כפרים משולשים יש לומר כן,
77 שאפילו אם הכפר האמצעי רחוק מן החיצונים יותר מאלפיים
78 אמה, מכל מקום יהא כל החלל שביניהם נידון כעיר אחת.
79 אמר לו אבבי לרבא: **הָכִי הִשְׁתָּא –** וכי כך נראה בעיניך להשוות
80 הדברים זה לזה, הרי יש לחלק ביניהם, הָתָם – שם, לגבי עיר
81 העשויה בקשת, **אֵיבָא פְּתִים –** יש בתים לאורך הקשת, ונמצא
82 שאדם שדר בקשת יכול לילך דרך אותם הבתים עד שיגיע לכל
83 אחד משני ראשי הקשת, אפילו אם הקשת רחוקה מן היתר יותר
84 מאלפיים אמה, אבל הָכָא – כאן, לגבי כפרים המשולשים, לִיבָא
85 פְּתִים – אין בתים המחברים בין הכפר האמצעי לכפרים
86 החיצוניים, ונמצא, שאם רחוק הוא מהם יותר מאלפיים אמה אי
87 אפשר לילך בשבת מזה לזה, ולפיכך אין דנים אותם כמקום אחד
88 אלא כעיר שאין ביניהם אלפיים אמה.
89 הגמרא מבררת פרט נוסף בדיון הכפרים המשולשים: **וְאָמַר לִיה רַבָּא**
90 **לְאַבְיָי, בְּמָה יְהֵא בֵּין חִיצוֹן לְחִיצוֹן –** כמה הוא שיעור המרחק בין
91 שני הכפרים החיצונים, שעדיין יועיל הכפר האמצעי לחברם
92 להיות אחד.
93 אמר לו אבבי לרבא: מדוע שואל אתה בְּמָה יְהֵא המרחק ביניהם,
94 וכי **מַאי נִפְקָא לָךְ מֵיָתָּא –** איזה דין יצא לך מביטוי שאלה זה, הרי
95 כבר נתבאר שהכלל בזה הוא **כָּל שְׂאִילו מְכַנֵּים את הכפר האמצעי**
96 **בִּיְנֵיהֶן –** בין החיצונים, ואין בין זה לזה – בין האמצעי לכל אחד מן
97 החיצונים, **אֵלָא מַאָּה וְאַרְבַּעִים וְאַחַת אַמּוֹת וְשָׁלֹשׁ, אַזִּי עוֹשֶׂה**
98 **האמצעי את שלושתן להיות אחד, ונמצא, שאין כל חילוק בדיון**
99 **בשיעור המרחק שבין החיצונים.**
100 שב רבא ושאל מאבבי: **וְאֵפִילוּ אִם יֵשׁ בֵּין חִיצוֹנִים מְרַחֵק שֶׁל**
101 **אַרְבַּעַת אֲלֻפִים אָמַה מוֹעִיל האמצעי לצרפם, כשאין בינם לבינו**
102 **אלא מאה וארבעים ואחת אמות ושליש (צויר 18).**
103 **אָמַר לִיה רַבָּא לְרַבָּא, אֵין –** אכן כן.
104 הקשה לו רבא לאבבי: **וְהָאָמַר –** (והרי אמר) **רַב הוּנָא, עִיר הָעֶשְׂוִיָּה**
105 **בְּקָשָׁתָּ, אִם יֵשׁ בֵּין שְׁנֵי רְאִישֶׁיהָ –** בין שני ראשי הקשת, פְּחוֹת
106 **מֵאַרְבַּעַת אֲלֻפִים אָמַה מוֹדְדִין לָהּ –** לאנשים הדרים בקשת, מִן
107 **הַיָּתֵר, שאם רוצים הם לילך מן היתר והלאה, אינם מתחילים**
108 **למדוד אלפיים אמה מביתם, אלא מן היתר, לפי שכל חלל הקשת**
109 **נידון כעיר אחת, וְאֵם לְאוּ –** ואם אין המרחק כזה, אלא יש בין שני
110 ראשי הקשת יותר מארבעת אלפים אמה, מוֹדְדִין לָהּ מִן הַקָּשָׁתָּ,
111 ואין דנים הכל כעיר אחת וצויר 18. ואם כן, אף לגבי כפרים
112 משולשים יש לומר כן, שאינם נידונים כעיר אחת אלא באופן
113 שאין בין שני החיצונים ארבעת אלפים אמה.
114 **אָמַר לִיה אַבְיָי לְרַבָּא, אֵין לְדַמּוּת הָעֵינִינִים זה לזה, משום דְהָתָם**
115 **לִיבָא לְמִטְרָא מְלִי –** שם, לגבי עיר העשויה בקשת, אי אפשר לומר
116 שדנים את החלל שבין ראשי הקשת כאילו הוא מלא, ולפיכך אין

1 **הָא מְנִי –** שסיפא זו כשיטת מי נאמרה, כשיטת רבי מאיר היא,
2 כלומר, אין הסיפא המשך של דברי חכמים, אלא כדברי רבי מאיר
3 היא, הסובר שנותנים קרפף אפילו לעיר אחת, ולשיטתו אכן
4 נותנים שני קרפיות לשתי עיירות, אך לדברי חכמים אין נותנים
5 לשתי עיירות אלא קרפף אחד.
6 מקשה הגמרא: **אִי –** אם הסיפא של המשנה כשיטת רבי מאיר היא,
7 **הָא תְּנִי לִיה רִישָׁא –** הרי כבר שנינו דין זה ברישא של המשנה,
8 **נּוֹתְנִים קְרַפְפָּה לְעִיר, דְרַבִּי אַחַד, בְּרַבִּי מְאִיר, דְהֵינּוּ שְׂאִילו לְעִיר אַחַת**
9 **נותנים קרפף, ואם כן פשוט הדבר שלשתי עיירות יש ליתן שני**
10 **קרפיות, ומדוע הוצרכה המשנה לשוב ולהשמיענו זאת בסיפא.**
11 **מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָרִיבָּא –** הוצרכה המשנה להשמיע את דינו של
12 רבי מאיר בשני אופנים. **דְאִי מְהֵיָּא –** שאילו היתה שונה את דינו
13 כברישא של המשנה, שנותנים קרפף לעיר אחת, הָוּה אֲמֵינָא –
14 סבורים היינו לומר, הָר לְתַרְדָּא וְהָר לְתַרְתֵּי – שלדברי רבי מאיר
15 לעולם נותנים רק קרפף אחד, בין לעיר אחת ובין לשתי עיירות,
16 **קָא מְשַׁמְעֵן לָן –** לפיכך הוצרכה המשנה לשוב ולהשמיענו בסיפא,
17 **דְלְתַרְתֵּי תְרִי יְהִיבֵין לָהּוּ –** שלשתי עיירות יש ליתן שני קרפיות,
18 ואם אין ביניהן יותר משיעור זה הן מתחברות להיות אחת.
19 **וְאִי אֲשַׁמְעִינָן הָכָא –** ואילו היתה המשנה משמיעה את דינו של רבי
20 מאיר רק בסיפא, לענין כך שנותנים שני קרפיות לשתי עיירות,
21 סבורים היינו לומר שרק בשתי עיירות נוהג דין קרפף, משום
22 **דְדַחִיקָא תְשַׁמְשְׁתִּיהוּ –** משום שצד להן המוקם להשתמש ביניהן,
23 לפי שכל עיירה צריכה שטח רחוק לנוי, ולפיכך אם אין שם אלא
24 שיעור שני קרפיות הן נידונות כעיר אחת, **אָגַל הָתָם –** ברישא
25 של המשנה, העוסקת בדיון עיר אחת, **לְאֵל דְחִיקָא תְשַׁמְשְׁתִּיהוּ –**
26 שאין צד לה המוקם להשתמש מחוץ לעיר, לפי שאין עיר אחת
27 סמוכה לה, **אֵימָא לָא –** שמא יש לומר שאין נותנים לה אפילו
28 קרפף אחד. **צְרִיבָּא –** לפיכך הוצרכה המשנה להשמיענו ברישא
29 שגם לעיר אחת נותנים קרפף.
30 הגמרא מקשה על דברי רב הונא ממשנתו: **הֲנֵן –** שנינו במשנה
31 **(לעיל ע"א), וְכֵן שְׁלֹשָׁה כְּפָרִים מְשׁוּלְשִׁין, אִם יֵשׁ בֵּין שְׁנֵים חִיצוֹנִים**
32 **מַאָּה וְאַרְבַּעִים וְאַחַת אַמּוֹת וְשָׁלֹשׁ, עוֹשֶׂה אֲמַצְעֵי אֵת שְׁלֹשֶׁתָּן לְהִיּוֹת**
33 **אָחָד.** סברה הגמרא, שכונות המשנה היא ששלושת הכפרים
34 עומדים בשורה אחת בזה אחר זה, ויש בין כפר לכפר ריוח של
35 שבעים אמה ושיריים (צויר א), ובצירוף שני הרווחים יש בין
36 הכפרים החיצונים מאה וארבעים ואחת אמה ושליש. ועל כן היא
37 מדייקת: **מְעַמָּא –** טעם הדבר שאם יש בין החיצונים עד מאה
38 וארבעים ואחת אמות ושליש נעשים ככפר אחד, משום דְאֵיבָּא
39 **אֲמַצְעֵי –** איש כפר אמצעי ביניהם, ונמצא שבין האמצעי לכל
40 אחד מן החיצונים יש רק שבעים אמה ושיריים, שהוא שיעור
41 קרפף אחד. **הָא לִיבָּא אֲמַצְעֵי –** אבל אם אין כפר אמצעי ביניהם,
42 אלא יש שני כפרים שביניהם מאה וארבעים ואחת אמות ושליש,
43 לָא הִיוּ מִתְחַבְרִים לְהִיּוֹת כאחד, והיינו משום שאין נותנים בין שתי
44 עיירות אלא קרפף אחד של שבעים אמה ושיריים, והרי זה
45 הַיּוֹבְהָא – פירכא על מימרא דְרַב הוּנָא, הסובר שנותנים שני
46 קרפיות לשתי עיירות.
47 מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ רַב הוּנָא –** רב הונא יתּרץ קושיא זו, הָא
48 **אָתְמַר עֲלָה –** הרי נאמר בבית המדרש על דין זה שבמשנה, **אָמַר**
49 **רַבָּה אָמַר רַב אֲדִיר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, לָא מְשׁוּלְשִׁין מְכַשׁ –** אין כוננת
50 המשנה ששלושת כפרים אלו עומדים בשורה אחת בזה אחר זה,
51 אֵלָא מדובר באופן שהכפר האמצעי עומד בריחוק מקום, כנגד
52 החלל שבין השנים החיצונים, ויש הפרש גדול בין שני הכפרים
53 החיצונים, והדיון בזה כן הוא, **רוּאִין –** (ובודקים) **כָּל שְׂאִילו מְסִיל –**
54 **מכניס את הכפר האמצעי בִּיְנֵיהֶן –** בין הכפרים החיצונים, וְהִיוּ
55 **שלושת הכפרים מְשׁוּלְשִׁין –** עומדים בשורה אחת, וְאֵין בֵּין זֶה לְזֶה
56 **–** בין כל אחד מן החיצונים לאמצעי, **אֵלָא מַאָּה וְאַרְבַּעִים אָמַה**
57 **וְאַחַת וְשָׁלֹשׁ, אַז עוֹשֶׂה הכפר האמצעי אֵת שְׁלֹשֶׁתָּן לְהִיּוֹת מקום אָחָד**
58 **וצויר ב). וממילא מתפרשת המשנה היטב כדברי רב הונא, שהרי**

ונאמר בהם (במדבר טו) 'עֵל פִּי ה' יִחַנו וְעַל פִּי ה' יִסְעוּ' כְּמֵאן דְּקִבְּיעַ
לְהוּ דְּפִי - הרי זה כאילו קבעו דירתם שם. כלומר, אפילו אם
תאמר שיושבי צריפים אין מודדים להם אלא מפתח בתיהם, לפי
שדרים בדירת עראי, מכל מקום שונה הדין לגבי ישראל במדבר
שהיתה חנייתם על פי ה', ולפיכך חשובה היא להיות כדירת קבע.
הגמרא מביאה דין נוסף לגבי יושבי צריפים: אָמַר רב הִינָּא פֶּר רֶב
כִּהְיָא אָמַר רֶב אַשֵּׁי, אִם יָשׁ שָׁם בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁדֵרִים בּו יוֹשְׁבֵי
הַצְרִיפִים שֶׁלֶּשׁ הַצְרִיזוֹת שָׁל - ויש בכל אחת מהן שְׁנֵי כִּתִּים
קבועים מאבן או עץ, הוֹקְעֵנּוּ כֹל הַבְּתִים כּוֹלֵם, אִף הַצְרִיפִים,
להיות עיר אחת. שמאחר ויש כאן שלש חצירות שבכל אחת שני
בתים קבועים נידונים הם כעיר, ומעתה ניתן לצרף אליהם אף את
יושבי הצריפים, ונידונית כל העיר כארבע אמות, ומודדים תחום
אלפיים אמה מקצה העיר.
הגמרא מביאה מימרא העוסקת ביושבי צריפים: אָמַר רב יְהוּדָה
אָמַר רַב, יוֹשְׁבֵי צְרִיפִין - אנשי מקנה הדרים בצריפים, שדרכם
לדור עם נשותיהם במקום אחד חודש או חודשים עד שכלה
המזונה לבהמתם ולאחר מכן נוסעים למקום אחר, וכן הוֹלְכֵי
מִדְּבָרוֹת - אנשים הוֹלְכִים בְּמַדְבַּר יחד עם נשותיהם, תֵּיִתֵן אִינֵן
חַיִּים, לפי שאינם דרים בבית של קבע, ולוקים מחמת הרוחות
והמטר, ונִשְׁחָזְוּ ונִכְנָחוּ אִינֵן שֶׁלֶּהוּ, כלומר, נשותיהם מנאפות
ובניהם ממורים.
תִּנְיָא נְמֵי קָבִי - אכן שנינו כן בברייתא, אֲלִיעָזָר אִישׁ בִּירְיָא אֹמֵר,
יוֹשְׁבֵי צְרִיפִין הֵרִי הֵם יוֹשְׁבֵי קִבְּרִים - כמתים, כלומר, חייהם אינם
חיים, וְעַל בְּנִיתֵיהֶם הוּא - [הכתוב] אֹמֵר (דברים כו א') אֲרוֹר שֶׁכֶּב עִם
כָּל בְּהֵמָה, כלומר, שאסור להתחתן עמָן, לפי שהן ממורות.
מבררת הגמרא: מֵאֵי טַעְמָא - מה הוא טעם הדבר שנשותיהם
מנאפות ובנותיהם אסורות.
מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בענין זה: עוֹלָא אָמַר, טעם
הדבר הוא משום שְׁמַאי לְהֵן פְּרַחְצָאוֹת בִּמְקוֹם יְיָשׁוּבֵם, והולכים
הגברים לרחוץ במקום רחוק, ובינתיים נזקקות נשותיהם
למנאפים, לפי שהעיר עוובה מאין איש.
וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, טעם הדבר הוא מִפְּנֵי שֶׁפִּרְיָשִׁין זֶה לֹוֹחַ בְּמִבְּלָה.
דהיינו, מאחר ואין להן מקוואות במקום מגוריהן צריכות הנשים
לילך לטבול במקום רחוק, וקוראת אשה לשכנתה לילך עמָה,
ומרגישים בזה השכנים, ולעתים יש אדם רשע הרודף אחריהן
ומתייחד עמָן.
מבררת הגמרא: מֵאֵי בִּינְיָהוּ - מה חילוק יש להלכה בין טעמו של
עולא לטעמו של רבי יוחנן.
מבארת הגמרא: אֵיכָא בִּינְיָהוּ - יש ביניהם חילוק באופן שיש
נִהְרָא דְּסָמִיךְ לְבִיתָא - נהר הסמוך לביתם, וראוי הוא לטבילה אבל
לא לרחיצה. לשיטת רבי יוחנן אין כאן חשש, שהרי אין האשה
צריכה לטבול במקום רחוק ואין השכנים מרגישים בה, אבל
לשיטת עולא עדיין יש מקום לחשוש, שהרי צריכים הגברים לילך
לרחוץ במקום מרוחק.
הגמרא מביאה מימרא של רב הונא בענין עיר הראויה למגורי
תלמיד חכם: אָמַר רַב הוֹנָא, כָּל עִיר שְׁמַאי מְצוּי פֶּה יָרֵק לֹאכּוֹל אִין
תְּלָמִיד חֶכֶם רְשָׁאי לְרוּרֵי פֶּה, לפי שהירק טוב למאכל, ונקנה בזול,
ועל ידי כן יכול התלמיד חכם לישוב ולעסוק בתורה.
מקשה הגמרא: לְמִימָרָא - האם ניתן לומר דִּיִּרְק מְעֻלָּא - שירק
הוא דבר טוב ומעולה לגוף, וְהִתְנַיָּא - והרי שנינו בברייתא, שישנם
שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מִפְּרִיָּין אֵת תְּוֹבָל - [הצואה], וְכּוֹפְסִין אֵת הַקּוּמָה,
כלומר, מתישים כוחו של אדם, וְנוֹמְלִין אֶחָד מִפְּחָמֵשׁ מְאוֹת מְפָאוֹר
עֵינֵיו שֶׁל אָרֶם, וְאָלוּ הֵן,

הגמרא מבררת דינים שהובאו בברייתא: שנינו בברייתא שבית
העומד על אי שבים, מצטרף לבתי העיר, אם הוא עומד בתוך
שבעים אמה ושני שליש לעיר. מבררת הגמרא: בֵּית שְׁבָעִים לְמֵאֵי
הָיוּ - לאיזה שימוש הוא ראוי, שמשום כך ניתן לצרפו לעיר, והלא
אין דרך לדור בבית שבעים.
מבארת הגמרא: אָמַר רַב פֶּפְא, הַבְּרִייתָא עוֹסֶקֶת בְּבֵית שְׁעָשׂוּי
לְפָנֹת כּו - [אליו] בְּלִים שְׁבַסְפִינָה.
עוד שנינו בברייתא, שמערה אינה מצטרפת לעיר להתעבר עמה.
מקשה על כך הגמרא: וְכִי מְעָרָה אִין מִתְעַבְּרַת עָמָה - עם העיר,
וְהָרֵי שְׁנֵי רַבִּי תִּנְיָא בְּרִייתָא, שבה נאמר שֶׁמְעָרָה מִתְעַבְּרַת
עָמָה - עם העיר.
מתרצת הגמרא: אָמַר אָבִי, הַבְּרִייתָא שֶׁנֶּשֶׁה רַבִּי חִיֵּיא עוֹסֶקֶת
בְּשֵׁשׁ בְּנָיָן עַל פֶּה - סמוך לפיתחה של המערה, ומחמת בנין זה
נידונית אף המערה כחלק מן העיר.
שבה הגמרא ומקשה: אם עוסקת הברייתא במערה שיש בנין על
פיה, אם כן מדוע הוצרכה לומר שהמערה מתעברת עם העיר,
וְתִפְסֹק לִיה - הרי יכולה היתה להוציא דין זה מְשׁוּם בְּנָיָן נוֹפֵיה -
מחמת הבנין עצמו, שהוא ודאי ראוי לדירה, והוא מתעבר עם
העיר, ומה הועילה בזה המערה.
מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא - אכן לא הוצרכה הברייתא להעמיד
באופן שיש מערה הסמוכה לבנין, אלא לענין הַהֶשְׁלִים את שיעור
הבנין, וכגון באופן שהבנין אין בו ארבע אמות על ארבע אמות,
ונמצא שאינו ראוי לדירה ואינו מתעבר עם העיר, ועל ידי צירופו
עם המערה נשלם שיעורו ומצטרף עם העיר.
הגמרא מביאה דין בענין צירוף כמה בתים לעיר אחת: אָמַר רַב
הוֹנָא, יוֹשְׁבֵי צְרִיפִין - אנשים הדרים באהלים העשויים מקש ועלי
ערבה, אִין מוֹדְדִין לְהֵן אֲלַפִּים אַמָּה שֶׁל תּוֹחֹם שֶׁבֶת אֶלְאָ מְפֻתַח
כְּתִיבֵן. כלומר, אפילו באופן שיש יישוב שלם של בתים כאלו אינם
נידונים כעיר אחת, מאחר ודירתם אינה דירת קבע, ולפיכך אין
דנים את העיר כולה כארבע אמות למדוד התחום מקצה העיר,
אלא כל אחד מונה אלפיים אמה מביתו.
הגמרא מקשה על דין זה: קָטִיב - [הקשהו] רַב חֶסְדָּא, נאמר בכתוב
העוסק במזנה בני ישראל במדבר (במדבר לג מט) 'וַיִּחַנו עַל הַיַּרְדֵּן
מִבֵּית הַיְשׁוּמָה עַד אֶבֶל הַשִּׁטִּים בְּעָרְבַת מוֹאָב, וְאָמַר עַל כֵּךְ רַבִּי פֶּר
כִּי חָנָה (אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן), לְדִרְדִי הוּא לִי תֵּהוּא אֶתְרָא - אני ראיתי
אותו מקום שבו חנו בני ישראל, וְהוּא תֵּלְתָא פְּרָסִי עַל תֵּלְתָא פְּרָסִי -
והיה גודלו של פרסאות על שלש פרסאות. וְתַנְיָא - ושנינו
בברייתא, כְּשֶׁהֵן נְפִינֵן - כשהיו בני ישראל נפנים [לצרכים גדולים],
לא היו רשאים להיפנות בתוך המחנה אלא חוצה לו, וכשהיו
יוצאים לחוץ אִין נְפִינֵן לֹא לְפָנֵיהֶם וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם - לא היו נפנים לפני
המחנה ולא בצידו, לפי שיש לחוש שמא יילך שם הענן וארון
הברית, אֶלְא רַק לְאַחֲרֵיהֶן - מאחורי המחנה, לפי שיודעים היו
שאין הענן חוזר לאחור.
מתבאר מדברי הברייתא, שאלו מבני ישראל שהיו דרים בתחילת
המחנה, כאשר הוצרכו להיפנות היו חוזרים לאחוריהם שלש
פרסאות לאורך כל המחנה עד שיצאו לחוץ. ולכאורה יש לתמוה,
והרי בני ישראל במדבר יושבי צריפים היו, שכן דרו באהלים,
ולדברי רב הונא היה להם למנות אלפיים אמה מבתיהם, ואם כן
כיצד הותר להם להלך בשבת שלש פרסאות. אלא בהכרח צריך
לומר שאף יושבי צריפים נידונים כעיר אחת, ולפיכך היה כל
המחנה נידון להם כארבע אמות, ושלא כדברי רב הונא.
מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי לִיה רַבָּא לָרַב חֶסְדָּא, דְּגָלִי מִדְּבַר קְאָמְרַת -
וכי אומר אתה להביא ראיה מישראל שהיו חונים לדגליהם
במדבר, אין אתה יכול להוכיח משם, דִּכְיִין דְּבִתֵּיבָהּ קָהוּ - שמאחר

52 דְּמִצְוָה – יום אחד באו אנשים באמצע לימודו כדי לקרותו לאיזה
 53 צורך דבר מצוה בשוק, ואמר להם שלאחר שיגמרו את לימודו עם
 54 אותו תלמיד ייצא לדבר מצוה זו. לאחר שיצאו האנשים מלפניהם
 55 תָּנָא לֵיה – המשׁיך רבי פרידא לשנות לאותו תלמיד עד שסיים
 56 ארבע מאות פעמים, ולא נָמַר – אך התלמיד לא הבין את לימודו.
 57 אָמַר לֵיה רבי פרידא לתלמידו, הַאֲדָנָא מַאי שָׁנָא – מה שונה פעם
 58 זו, שתמיד מבין אתה לאחר ארבע מאות פעמים, ואילו היום אינך
 59 מבין. אָמַר לֵיה התלמיד לרבי פרידא, מַהֲהֵיא שְׁעָתָא דְאָמְרוּ לֵיה
 60 לְמַר אֲרִבַּע מֵילָתָא דְמִצְוָה – מאותה השעה שאמרו לו להרב
 61 שצריכים אותו לדבר מצוה בשוק, אֲסָחָא לְדַעְתָּא – הסחתי דעתי
 62 מן הלימוד, וְכַל שְׁעָתָא אֲמִינָא הִשְׁתָּא קָאֵי מַר הִשְׁתָּא קָאֵי מַר – וכל
 63 רגע אמרתי לעצמי עכשיו יקום הרב, עכשיו יקום הרב, ולפיכך
 64 לא הבנתי אפילו לאחר ארבע מאות פעמים. אָמַר לֵיה רבי פרידא
 65 לתלמידו, הֵב דְּעֵתִיךָ וְאֵתְנִי לֵיךְ – תן דעתך ואשוב ואשנה לך פרק
 66 זה ארבע מאות פעמים, ואין אני יוצא לאותו דבר מצוה. הֲדַר תָּנָא
 67 לֵיה אֲרִבַּע מָאָה זֵימְנֵי [אֲחֵרֵינִי] – ואכן שב רבי פרידא ושנה
 68 לתלמידו פרק זה ארבע מאות פעמים נוספות. נִפְקָא פֶת קָלָא
 69 וְאִמְרָה לֵיה – יצאה בת קול ואמרה לו לרבי פרידא, נִיחָא לֵיךְ
 70 דְלִיִּסְפוּ לְךָ אֲרִבַּע מָאָה שָׁנֵי – האם חפץ אתה שיוסיפו לך ארבע
 71 מאות שנות חיים, אִי דְהֵינּוּכוּ אֶת יְרֵדְךָ לְעֶלְמָא דְאָתִי – או שתוכו
 72 אתה וכל בני דורך לחיי העולם הבא. אָמַר רבי פרידא, רוצה אני
 73 דְנִינּוּכוּ אֲנָא וְדָרְיֵי לְעֶלְמָא דְאָתִי – שאזכה אני וכל בני דורי לחיי
 74 העולם הבא. אָמַר לָהֶן תְּקֻוּשׁ פְּרוּךְ הוּא לְמַמְלֵיא שֶׁל מַעְלָה, תְּנֵן
 75 לוּ זוּ וְזוּ, גם שיתוספו לו ארבע מאות שנות חיים, וגם שיכוב הוא
 76 וכל דורו לחיי העולם הבא.
 77 הגמרא מביאה מימרות בענין חשיבות עשיית סימנים בלימוד:
 78 אָמַר רב חֲסֵדָא, אֵין הַתּוֹרָה נִקְנֵית אֱלָא בְּעִשְׂיֵית סִימְנִין, דְהֵינּוּ,
 79 שיעשה אדם לעצמו סימנים לשמועות שלמד כדי שיזכרם,
 80 שְׁנָאֲמַר (דברים לא ט) וְלִמְדָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמְיָה בְּפִיָּהֶם, אֵל תִּקְרֵי
 81 'שִׁמְיָה' אֱלָא 'סִימְנָה', דְהֵינּוּ, שנצטווה משה ללמד את בני ישראל
 82 את הגיטרא יחד עם סימניה ולשימיה בפייהם.
 83 שְׁמַעְיָה – שמע מימרא זו רב תְּחִלְפָא מְמַעְרְבָא, אָוּל אֲמַרָה קַמֵּיה –
 84 הלך ואמרה לפני דְרָבֵי אָהוּ. אָמַר לו רבי אבהו, אֲתוּן מְהֵתִים
 85 מְתַנְתִּין לָה – אתם למדים ענין זה משם, דְהֵינּוּ מִן הַמְקָרָא 'שִׁמְיָה
 86 בְּפִיָּהֶם', אֲנִין מְהֵתִים מְתַנְתִּין לָה – ואילו אנחנו למדים זאת ממקרא
 87 זה (דברים לא ט) 'הַצִּיָּבִי לָךְ צִיָּנִים שִׁמְיָ לָךְ' וְגו', ויש לדרוש שכונת
 88 המקרא ללמדנו עֲשׂוּ צִיָּנִים ו-סימנים לתורה.
 89 מבררת הגמרא: וּמַאי מְשַׁמְעֵ דְהָאֵי צִיָּין לִישְׁנָא דְסִימְנָא הוּא – מנין
 90 יש ללמוד ש'ציון' הוא לשון 'סימן'.
 91 מבארת הגמרא: יש ללמוד זאת ממה דְבִתְיָב (יחזקאל לט ט) וְרָאָה
 92 עֲצָם אֲרָם וּבְנָה אֲצִלוּ צִיָּין, כלומר, כאשר ראה עצם אדם על
 93 הדרך הניח שם סימן, כדי שיראו הולכי דרכים ועושי טהרות
 94 ויפרשו משם.
 95 רְבִי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, מְהֵתִים – יש ללמוד לעשות סימנים לתורה
 96 ממקרא זה (משלי ט) 'אָמַר לְחֵכְמָה אֲחֵתִי אֶת וַיִּמְדַּע לְבִינָה תִקְרָא',
 97 עֲשֵׂה מוֹדְעִים לְתוֹרָה, כלומר, עשה סימנים המודיעים לך את סדר
 98 לימודך.
 99 רְבִי אָמַר, מְקָרָא זה יש לדרשו באופן אחר, עֲשֵׂה מוֹדְעִים לְתוֹרָה,
 100 כלומר, שתיבה זו היא מן התיבות המתחלפות, ובמקום 'מודעים'
 101 יש לקרוא 'מועדים', דְהֵינּוּ שִׁקְבַע הַרְבַּע עֵתִים לְתַלְמִידֵי, שידעו
 102 מתי לבוא ולשנות לפניו.

1 עד שיבין התלמיד הדבר על בוריו, שְׁנָאֲמַר (דברים לא ט) וְלִמְדָה אֶת
 2 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִנֵּין שְׁחִיב לְלַמַּד אֶת תַּלְמִידֵי עַד שְׁתֵּהֵא מִשְׁנַתִּם
 3 סוּדָה [–גנורה] בְּפִיָּהֶם, שְׁנָאֲמַר (שם) 'שִׁמְיָה בְּפִיָּהֶם. וּמִנֵּין שְׁחִיב
 4 הַרְבַּ לְהֵרְאוֹת לוֹ [–לתלמידו] פְּנִים, כלומר, ליתן לו טעם בכל דבר
 5 שמלמדו, ולא יאמר לו 'כך שמעתי, הבן אתה הטעם מעצמך',
 6 שְׁנָאֲמַר (שמות כא א) 'וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִׂים לְפָנֶיהֶם', ולא נאמר
 7 'אשר תלמדם', ומכאן שצריך לסדר ולשים לפניהם טעם המיישב
 8 את תלמודם.
 9 הגמרא מבררת את דברי הברייתא בענין סדר לימודם של בני
 10 ישראל: מקשה הגמרא: וְלִיִּמְרוּ בּוֹלְהוּ מְשַׁשָּׁה – שילמדו כל
 11 ישראל יחדיו את פירקם ארבע פעמים מפיו של משה, ומדוע
 12 הוצרכו לחלק באופן כזה, שתחילה ילמד לאהרן, ואחר כך לבניו
 13 ולזקנים.
 14 מתרצת הגמרא: טעם הדבר שעשו כן הוא כְּדִי לְחַלּוֹק כְּבוֹד לְאֶהֱרֹן
 15 ללמדו בפני עצמו, וְכֵן לְחַלּוֹק כְּבוֹד לְבָנָיו בְּפְנֵי עַצְמָם, וְלְחַלּוֹק
 16 כְּבוֹד לְזָקֵנִים בְּפְנֵי עַצְמָם.
 17 שבה הגמרא ומקשה וְנִיעוּל אֶהֱרֹן וְנִינְמַר מְשַׁשָּׁה – שיכנס אהרן
 18 וילמד ממשה את פירקם ארבע פעמים, ולאחר מכן יילך משה
 19 לביתו, וְלִיעוּלוּ בָנָיו וְלִיִּמְרוּ מֵאֶהֱרֹן – וכנסו בניו של אהרן וילמדו
 20 מאביהם פרק זה ארבע פעמים, ולאחר מכן יילך אהרן וְלִיעוּלוּ
 21 זָקֵנִים וְלִיעוּלוּ מִבָּנָיו – וכנסו הזקנים וילמדו מבניו של אהרן ארבע
 22 פעמים, וְלִיעוּלוּ וְלִיִּמְרוּ בּוֹלְהוּ יִשְׂרָאֵל – ויילכו הזקנים וילמדו
 23 לכל ישראל ארבע פעמים.
 24 מתרצת הגמרא: פִּינן דְּמִשְׁשָׁה מִפִּי הַנְּבוּרָה נָמַר – מאחר שמשה למד
 25 מפיו של הקדוש ברוך הוא, מְסַתִּיעָא מְלִיתֵיה – מסתייע הדבר יותר
 26 שישמעו כל ישראל מפיו של משה, ולפיכך נסדר הדבר באופן זה
 27 שישמעו ישראל ממשה לפחות פעם אחת.
 28 הגמרא מפרשת את מחלוקתם של רבי יהודה וחכמים בענין מקום
 29 מושבו של אהרן: אָמַר מַר – הובא לעיל בברייתא, רְבִי יְהוּדָה
 30 אָמַר, לְעוֹלָם אֶהֱרֹן לִימִין מְשָׁה חוּרָה.
 31 מבררת הגמרא: כְּמָאן אֱוֵלָא הָא דְתַנְיָא – כשיטת מי הולך דין זה
 32 ששנינו בברייתא, שְׁלִשָּׁה שְׁחִיב מְהֵלְכִין בְּדָרָה, רב ושני תלמידיו,
 33 סדר הליכתם כך הוא, תְּרַב מְהֵלְךְ בְּאִמְצַע, וְגִדּוֹל הַתַּלְמִידִים מְהֵלְךְ
 34 בְּיָמִינוּ, וְקָטָן בְּשִׁמְאָלוּ. לִיָּמָא – האם נאמר שברייתא זו כרבי יהודה
 35 היא, הסובר שאהרן היה יושב לימינו של משה, לפי שחשוב היה
 36 מבניו, וְלֵא בְּרַבְּנָן הַסּוֹבְרִים שְׁהִיָּה אֶהֱרֹן יוֹשֵׁב לְשִׁמְאָלוּ שֶׁל מִשָּׁה,
 37 ואילו אלעזר בנו יושב היה לימין משה.
 38 דוחה הגמרא: אֲפִילוּ תִימָא – אפילו אם תאמר שברייתא זו גם
 39 כשיטת רַבְּנָן היא אין בכך קושיא, שאף הם מודים שגדול
 40 התלמידים מהלך או יושב לימינו של הרב, כשיש אחר המהלך
 41 או יושב בשמאלו, וטעם הדבר שהם סוברים שאהרן יושב
 42 לשמאל משה הוא מְשׁוּם מִיָּדְהָא דְאֶהֱרֹן – כדי שלא להטריח את
 43 אהרן לקום ממקומו, שהרי מתחילה לא יכול היה לישוב לימינו
 44 של משה, לפי שלא היה עדיין אחר שישוב לשמאלו, ולאחר
 45 שסיימו בניו את פירקם לא רצו להטריחו לאהרן לקום ממקומו
 46 ולעבור לישוב לימין משה, ולפיכך יושב אלעזר לימין משה ואהרן
 47 נותר במקומו לשמאלו של משה.
 48 הגמרא מביאה מעשה שאירע עם רבי פרידא: רְבִי פְּרִידָא תְּוָה לֵיה
 49 הַהוּא תְּלִמְיָדָא – היה לו תלמיד אחד, דְּהֵנּוּה תְּנִי לֵיה אֲרִבַּע מָאָה
 50 זֵימְנֵי וְנָמַר – שהיה שונה לו רבי פרידא את תלמודו ארבע מאות
 51 פעמים, ורק לאחר מכן היה התלמיד מבין. וְיִמָּא חַד בְּעִינֵיה לְמִלְתָּא

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 י.ג. נהגו לְכַסּוֹת הַקְּטָנִים שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲרוּמִים בְּפָנֵי הַנְּרוֹת מִשּׁוּם בְּזוּי מִצְוַת כֹּהֵן (וְגַם בְּחֹל יֵשׁ סִפְּנָה לְעֹמֵד
2 בְּפָנֵי הַנֵּר עָרֵם²⁶):

חלק ב סימן ערה דברים האסורים לעשות בשבת לאור הנר טע"ף יג

הלכתא רבתא

כא] ביזוי מצוה - וכל שכן שאין להשתין או להחליף טיטול לתינוק בפני נרות שבירכו עליהם²⁵.

צינונים והוספות

24 עד"ז סימן מה ס"ג: אסור לעמוד ערום בפני כתבי הקודש (ולכן צריך ליהדר לכסות הקטנים שלא יהיו ערומים בפני הספרים, עיין סס"י ער"ה).
25 ע"פ כף-החיים ס"ק מב. אלא אם כן אור זה מיוחד לכך כגון אור שבבית הכסא שאף אם הודלק במיוחד לכבוד שבת ונכלל בברכה (עיין סימן רסג), מכל מקום אין בכך ביזוי המצוה - שלכך הודלק.

26 שוע"ר הלכות שמירת גוף ונפש ס"ט: לא יעמוד בפני הנר ערום שכל העומד בפני הנר ערום יהיה נכפה. בקיצור הלכות משוע"ר הערה 10 העירו שדין זה (שגם בחול יש בזה סכנה) מוקף בשוע"ר בסוגריים. ואולי לפי שרבינו נסתפק בזה (וציינו לכמה צדדי ספק בזה), ולענין אור החשמל - צ"ע אם סכנה זו שייכת בו כלל. ובפרט שכבר דשו בזה רבים - שהרי מתרחצים לאור החשמל.

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 ד הקורע על מנת לחזור ולתפור ע"ד שנתבאר בסי' רע"ח
2 חייב שהוא מאבות מלאכות שכן במשכן יריעה שנפל
3 בה תולעת ומנקב בה נקב קטן ועגול וכדי לתפור צריך
4 לקרוע למעלה ולמטה את הנקב שלא תהא התפירה עשויה
5 קמטים קמטים והקורע שלא על מנת לחזור ולתפור פטור
6 אבל אסור מדברי סופרים.
7 לפיכך מי שנסתבכו בגדיו בקוצים מפרישן בצנעה
8 ומתמהמה כדי שלא יקרעו ואם נקרעו אין בכך כלום כיון
9 שלא נתכוין לכך ואין כאן פסיק רישיה שכיון שהתמהמה
10 היה אפשר שלא יקרעו.
11 ומותר לפצוע את האגוז במטלית ואין חוששין שמה תקרע
12 כמו שיתבאר בסי' תק"ח:
13 ה דרך האומנים העושים כלי מתכת להכות בפטיש על
14 הכלי אחר שנגמר כדי להשוות עקמיותו בהכאה זו
15 והכאה זו היא גמר מלאכת הכלי והוא אב מלאכה שהיתה
16 בכלי המשכן וכל העושה שום דבר שהוא גמר עשיית הכלי
17 ותיקונו הרי גמר זה נחשב למלאכה והוא תולדות מכה
18 בפטיש שהיה במשכן כגון הצר צורה בכלי העומד לציירו
19 אפילו לא צייר אלא מקצת הצורה הרי עשה מקצת גמר
20 הכלי וחייב שאף שהציור מצד עצמו אינו חשוב למלאכה
21 מכל מקום עכשיו שהכלי נגמר וניתקן על ידו הרי הוא
22 נחשב למלאכה וכן כל העושה איזה תיקון לכלי הרי תיקון
23 זה נחשב למלאכה וחייב ואין צריך לומר העושה כלי
24 מתחילתו שחייב משום מכה בפטיש אף אם הוא בענין
25 שאין בו משום בונה כמו שיתבאר בסי' שיי"ד וסי' שכ"ב:
26 ו לפיכך הלוקט יבלת שעל גבי הבגדים כגון אלו היבלת

27 שבכלי צמר הנשארים בהם מן האריגה וכן קשין וקסמים
28 דקין שנארגו בבגד שלא במתכוין הנוטל אותם לאחר
29 האריגה חייב משום מכה בפטיש אם הוא מקפיד עליהם
30 דהיינו שהוא מסירם בכוונה כדי ליפות הבגד שיפוי זה הוא
31 חשוב גמר עשיית הבגד ותיקונו לפי שמקפיד עליהם אבל
32 אם אינו מקפיד עליהם ואינו מסירם אלא דרך מתעסק
33 בעלמא פטור אבל אסור מדברי סופרים:
34 ז שלל שעושים החייטים דהיינו שבתחילת תפירתם
35 מחברים בחוטין את עליונות הבגד עם מה שתופרים
36 תחתיו ואחר גמר תפירתם מוציא חוטין אלו מן הבגד יש
37 להסתפק אם המוציאם בשבת חייב משום מכה בפטיש אם
38 מקפיד עליהם ואם אסור מדברי סופרים אם אינו מקפיד
39 עליהם ויש להחמיר:
40 ח מותר לקפל הבגדים קודם לבישתם כדי שיתפשטו
41 מקמטיהם ויהיו מהודרים עליו כשילבישם והוא
42 שילבישם בו ביום וכן אחר שלבשם ופשטם מעליו יוכל
43 לחזור ולקפלם אם דעתו לחזור וללבישם בו ביום שנמצא
44 קיפול זה הוא לצורך השבת אבל אם אין דעתו לחזור
45 וללבוש עד למוצאי שבת אסור לקפלו בשבת (מטעם
46 שיתבאר) ולכן אסור לקפל הטלית של מצוה שפושטין
47 בשבת שחרית במקומות שאין חוזרין ומתעטפין בהם
48 במנחה:
49 ט לא התירו לקפל אפילו לצורך השבת אלא באדם אחד
50 אבל שנים לא יקפלו בגד אחד מפני שכששנים מקפלים
51 הן מפשיטים קמטיו (בידיהם בקיפולם) ונראין כמתקנין
52 כלים בשבת (משא"כ כשאחד מקפל מתפשטים הקמטים

13 כאן שום תיקון כלי כלל ונראין דבריו:
 14 י אין מציעין המטה משבת למוצאי שבת אע"פ שיש
 15 שהות ביום שיוכל לישן עליה בשבת עצמו מכל מקום
 16 כיון שאין דעתו לישן עליה עד למוצאי שבת הרי הוא מכין
 17 משבת לחול ואסור מדברי סופרים.
 18 ומכל מקום אם המטה עומדת בחדר שדר שם ויש בזיון
 19 ודבר מגונה הוא אם תעמוד כך בלא הצעה מותר להציעה
 20 שזהו ג"כ לצורך השבת ולכבודו.
 21 ומציעין מליל שבת לשבת אפילו עשר מטות ויותר שאם
 22 יצטרך לישן באחת מהן יישן ומכל מקום טוב יותר להציען
 23 מערב שבת (עיין סי' רס"ב):

חלק ב סימן שב דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת טעמים ד"י

1 מאליהן) ואפילו באדם אחד לא התירו אלא בבגדים חדשים
 2 אבל לא בישנים שהישנים קיפולם מתקנם יותר מן החדשים
 3 שהחדשים קשים מאליהן ואין ממהרין לקמוט ואפילו
 4 בחדשים לא התירו אלא בלבנים אבל לא בצבועים
 5 שהצבועים קיפולם מתקנם יותר ואפילו בלבנים לא התירו
 6 אלא כשאין לו בגד אחר מקופל להחליף היום שאז התירו
 7 לו משום כבוד שבת שלא ילך בבגדים מקומטים אבל אם
 8 יש לו בגד אחר מקופל אסור לקפל את זה משום שעכ"פ
 9 נראה קצת כמתקן כלי בשבת.

10 ויש מי שאומר שלקפל שלא כסדר קיפולו הראשון מותר
 11 בכל ענין אף (לצורך מחר) ובשני בני אדם והוא בגד ישן
 12 וצבוע ויש לו להחליף לפי שאין לקיפול זה שום קיום ואין

לקוטי תורה

29 העקרה בקיבוץ בניה, [דלכאורה לאו רישא סיפא],
 30 שאם היא עקרה שלא ילדה מאין לה בנים
 31 שיקבצו לתוכה.

32 הפירוש הפשוט הוא שזו גופא היא הברכה,
 33 שיהיו לה בנים ותחדל להיות עקרה. אבל מ"מ
 34 לשון תיבות הברכה משמעו שבהיותה עקרה היא
 35 מקבצת לתוכה את בני' שכבר נולדו לה.
 36 והענין, כי הנה אמרו רז"ל על פסוק אשה כי
 37 תזריע וילדה זכר, אשה מזרעת תחלה וילדת
 38 זכר איש מזריע תחלה וילדת נקבה.

39 ולהבין זה בעבודת ה', הנה נודע שבנסת ישראל
 40 נקראת בשם אשה והקב"ה נקרא בשם איש,
 41 וכמ"ש ביום ההוא תקראי אישי בו'.

42 ידוע שהקב"ה ונסת ישראל נקראים חתן
 43 וכלה (ו"כל שיר השירים משל הוא לענין זה") -
 44 "או נקראים איש ואשה כשהוא לאחר נישואין,
 45 שדברה תורה כלשון בני אדם".

46 דכמו חתן וכלה "אהבתם נפלאה ביותר,
 47 והמקבל (האשה) תשוקתו תמיד אל המשפיע
 48 (האיש), כמו ואל אישך תשוקתך, וכן המשפיע אל
 49 המקבל כמ"ש על כן יעזב איש כו' ודבק באשתו
 50 - כך הוא למעלה, שהקב"ה נקרא איש ונסת
 51 ישראל נקראת אשה, דתשוקת כנסת ישראל
 52 להקב"ה היא בתמידיות, בהתקשרות פנימית כמו
 53 "צמאה לך נפשי", ולכן נקראת כלה, לשון "כלתה
 54 נפשי", וכן אהבת ה' לנסת ישראל היא תמיד
 55 כמ"ש אהבת עולם אהבתך".

1 תוכן הפרק: התשוקה ליהנות מזיו השכינה בגן
 2 עדן ועולם הבא נקראת עבודה "על מנת לקבל
 3 פרס"

4 שוש תשיש ותגל העקרה בקבוץ בניה לתוכה
 5 בשמחה. הנה במלת תשיש יש ב' פירושים. הא'
 6 לשון פועל עומד, וקאי על העקרה, ותשיש לשון
 7 נקבה, שהעקרה תשיש בעצמה ותגל בקבוץ
 8 בניה. והב' לשון פועל יוצא, וקאי על הקב"ה,
 9 שאומר להקב"ה לנוכח, אתה תשיש את העקרה
 10 וממילא היא תגל (כי נכח לזכר היא שוה עם לשון
 11 נקבה נסתרת כידוע).

12 בנוסח הברכה "שוש תשיש כו'" יש שני
 13 פירושים: א) "תשיש" קאי על העקרה (האות ת'
 14 מורה על לשון נקיבה (בלשון נסתרת)), והוא "פועל
 15 עומד", פירוש, שהעקרה פועלת בעצמה להיות
 16 במצב של ששון וגילה. ב) "תשיש" קאי על
 17 הקב"ה, והוא "פועל יוצא", פירוש, שאומרים
 18 להקב"ה (האות ת' מורה על לשון נוכח) שהוא
 19 יפעול על העקרה שתהי' בששון (ועי"ז היא תגל
 20 כו').

21 והנה ידוע שכשיש כמה פירושים בכתוב אחד
 22 (או תיבה אחת) שבתורה, אין הם פירושים שונים
 23 ונפרדים בלי שום קשר ביניהם, אלא כיון שכולם
 24 הם פירושים בכתוב אחד (או תיבה אחת) בתורת
 25 אמת, יש בהם נקודה פנימית משותפת ושווה.

26 וצריך להבין הקשר בין שני הפירושים הנ"ל
 27 ב"שוש תשיש".

28 ולהבין זה יש להקדים תחלה ביאור ענין ותגל

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

1 (יד) ומעתה יובן בתוס' ביאור ענין הנ"ל דההלכות
2 גם לעתיד יהיו מוסתרים ביום ההוא כו'
3 והוא בחי' סדכ"ס שהוא בחי' המאור עצמו כו' שמוזה
4 נמשך כח הביורור למטה מטה עכשיו בעניינים גשמיים
5 ביותר מטעם כל משלים הנ"ל וד"ל:
6 ובוזה יתורץ גם הקושיא דלעיל למה צריך שמן המור
7 לעתיד כו' דשמן המור הוא רק בחי' כח הביורור
8 דנוגה שבא מצד בחי' המאור דח"ע שלמעלה מאור
9 דח"ע כנ"ל וע"כ נקרא שמן למאור ולא לאור כו' ושמן
10 המור הוא בחי' עצמות המאור דח"ע שבא למטה
11 ביותר בבחי' נובלות ומשלים כו' לברר וזהו שמכריזין
12 אשרי מי שבא לכאן ובידו תשלום כח הביורור דח"ע
13 שזהו ותלמודו בידו דוקא שלמעלה מבחי' רזין
14 דאורייתא מטעם הנ"ל וע"כ צריכה הנשמה לו' חדשים
15 בשמן המור קודם בואה לג"ע כו' וכן לעוה"ב (וזה
16 שאמרו שההלכות לא יבטלו אין הכוונה ענין הביורור
17 שבהלכות כמו לטמא ולטהר ממש כו' שהרי א' בר"מ
18 דאילנא דטו"ר כשר פסול טמא טהור כו' יתעבר
19 מעלמא כו' והוא לעתיד לאחר תשלום הביורור דקליפת
20 נוגה לגמרי כמ"ש ואת רוח הטומאה אעביר כו' ולא
21 יהיה עוד טמא ופסול כלל וכלל רק הכוונה על בחי'
22 הח"ע הגנוזה בהלכות הללו ששרשן בעצמו המאור
23 דח"ע דוקא כנ"ל וכמו ההלכות ששונין עכשיו בג"ע

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

1 ובוזה יובן מ"ש ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה
2 שנה, דהנה פי' ויחי זהו כענין מ"ש מי האיש
3 החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב שהוא בחי' חיים
4 אמיתים זהו ע"י ארץ מצרים שהוא ע"י שביור את
5 בחי' מצרים וגבולים שהוא בחי' נה"ב ועי"ז נתגלה
6 בחי' שבע עשרה שנה שהוא בחי' טוב התגלות
7 המהות של אא"ס. והנה אח"כ פי' ויהי ימי שני חיי'
8 שבע שנים, והיינו שכל עיקר עבודתו של יעקב הוא
9 כדי לברר את בחי' ז' מדות שהעיקר הוא לברר את
10 המדות, דהנה שרש המדות הוא למעלה מבחי' חכ'
11 דהיינו מבחי' עולם התהו שלמעלה מתקון רק שהם

24 כמו אם בהרת קדמה לשער לכן כו' אע"פ שאין בהרת
25 וכל נגע טמאה בג"ע כלל אבל בחי' ח"ע שבה יותר
26 גדול גם מבחי' הסוד שע"פ הקבל' שבה כו' כנ"ל) וכל
27 הנ"ל יובן מה שא' דמגלת אסתר לא תבטל לעתיד
28 דהנה הנס של פורים הוא מלוכש בדרך הטבע ביותר
29 ע"פ אחשוורוש שאהב את אסתר וכל ענין ספור
30 המעשה כידוע אך הנה אדרבה מזה שהיה מלוכש הנס
31 בדרכי הטבע מאד מובן ששרש האור הזה למעלה הרי
32 הוא ממדריגה עליונה ביותר (למעלה משאר הנסים
33 שנקרא נפלאות שאור האלקי מאיר למעלה מן הטבע
34 כתחה"מ וכה"ג מפני שאין זה רק מבחי' נפלאות
35 דעלמין סתימין שבא לידי גלוי כנ"ל אבל כשמוסתר
36 בטבע כמ"ש אתה אל מסתתר כו' זהו למעלה בשרשו
37 גם מבחי' הנפלאות דהיינו בבחי' סדכ"ס והוא מ"ש
38 אסתר פני גם ביום ההוא כנ"ל מפני שהוא למעלה גם
39 מנס דתחה"מ לעתיד מטעם הנ"ל וד"ל) וכמשל אור
40 האבוקה שמאירה למרחוק דהיינו גם בהלבשת הטבע
41 כו' וכמו חבית המלאה ביותר שעוברת ממנה על כל
42 גדותיה לחוץ כנ"ל וזהו וימי הפורים האלה לא יעברו
43 מתוך היהודים גם לעתיד שנאמר כימי צאתך כו' אראנו
44 נפלאו' כו' מ"מ נס דפורים יגדל על כולם ואין לו
45 ביטול כלל מפני שהוא למעלה מבחי' אור וזיו כו'
46 וכמו המאור עצמו שאין לו ביטול כו' וד"ל:

9 והנה ביעקב שהי' מאיר אצלו בבחי' גילוי ממש עין
10 דלעילא וכמ"ש וישכון בטח בדד עין יעקב שביעקב
11 הי' מאיר מבחי' בדר שהוא בחי' ונשגב ה' לברו ביום
12 ההוא כו' ע"כ חי מאה וארבעים ב' בחי' עין משא"כ
13 דוד עיקר הי' אצלו רק בחי' עין דלתתא ע' שנה של
14 אדה"ר, וע' שנה של האבות הי' מאיר אצלו רק בבחי'
15 מקיף אבל לא נמשך אצלו בבחי' גילוי ע"כ לא חי
16 רק ע' שנה לבר וד"ל.

ויחי יעקב

1 וזהו שכל עיקר עבודתו של יעקב הוא כדי לברר את
2 המדות, וזהו מ"ש ביעקב אעבדך שבע שנים ברחל
3 בתך כו', וזהו ג"כ שיעקב הוא בגי' ז"פ הוי', והיינו
4 לפי שהמשיך בכל ז' המדות את בחי' הוי' וכל עיקר
5 עבודתו הי' לברר את הז' מדות וזהו ויהי ימי יעקב
6 שבע שנים, ואח"כ עי"ז שבריר את המדות עי"ז
7 וארבעים ומאת שנה שהוא שני פעמים ע' דהיינו עין
8 בעין שע"י עין דלתתא עי"ז נתגלה בחי' עין דלעילא,

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

14 אלא שההפרש שנסים המלוכשים בדרכי הטבע שרשם
15 משם שדי, אלא שבשדי גופא יש ב' בחי', הא' מה
16 שאמר לעולמו די שהוא כח המגביל, ובחי' הב' הוא
17 מה שנאמר באברהם שפי' רש"י שכדאי באלקותי לכל
18 ברי' היינו מלשון ריבוי עד בלי די שדי אפי' לנסים
19 ג"כ, ונסים היוצאים מדרכי הטבע שרשם הוי'.
20 ויצי"מ וקרי"ס היו נסים היוצאים מדרכי הטבע וא"כ
21 הרי זה גילוי שם הוי', אלא שהנס הי' בנבראים
22 שממים נעשה דם, והנברא שרשו ממל' שהוא אימא
23 תתאה לכן נקרא ע"ש שותפים, והגם שאין ערוך לגבי
24 שם הוי' מ"מ נקרא בשם שותף כמו שהאב והאם נק'
25 בשם שותפים להקב"ה הגם שהעיקר הוא חלק הקב"ה
26 שהוא הנשמה.

ד"ה ויקרא משה גו' משכו וקחו

בס"ד. ש"ק פ' בא. תרל"ב

1 וזהו שמש ומגן כו' דכמו הולד בבטן האם הוא
2 בתחלה בהעלם במדור התחתון, ואח"כ מתעלה
3 מעט מעט עד שבחדשים אחרונים מתעלה למדור
4 העליון, מפני שבחדשים אחרונים הרי קרוב זמנו לצאת
5 ונצרך להתגשם יותר לכן מתעלם, ומה שמתעלם יותר
6 הוא מתגשם יותר, כמ"כ הוא למעלה דכדי שיהי'
7 גשמי' העולם הוא ע"י ריבוי ההעלמות דשם אלקים
8 המסתיר על גילוי שמש הוי'.

9 אך צ"ל הלא אמרו ג' שותפין יש באדם, הרי
10 דבצאתו לאויר העולם נק' ע"ש האם ג"כ. אך
11 הענין דהנה יש ב' בחי' נסים, נסים המלוכשים בדרכי
12 הטבע כמו נס דאחשוורוש, ונסים היוצאים מדרכי
13 הטבע לגמרי, ושרש כל הנסים הם מעלמא דדכורא,

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהר"ש

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

9 קץ שהן הסתלקו והתעלמו לגמרי, ויש צמצום באופן
10 של מיעוט, שצמצום זה הוא רק מקטין אך לא מעלים
11 לגמרי, ואופן זה של הצמצום היה בספירות הגנוזות,
12 שהן התמעטו אך לא התעלמו לגמרי (כפי שמבואר
13 בפרק הבא), וצמצום באופן של מיעוט בלבד מאפשר
14 לומר שהקו נמשך מהספירות הגנוזות באופן של גילוי
15 ההעלם.

1 אך הענין הוא דלפי שיטה זו דעשר ספירות הגנוזות הן
2 שרשי האורות ומשם נמשך הקו כו', - שזוהי שיטת
3 האר"י בעץ חיים, (להבדיל משיטת הרמ"ק בפרד"ס
4 שהספירות הגנוזות הן שרשי הכלים ואילו באור אין
5 שום התחלקות) צריך לומר דבאמת אינו דומה הצמצום
6 דאור האין-סוף להצמצום שבשרש ומקור הקו כו'
7 - כלומר, יש שני סוגים של צמצום, יש צמצום באופן
8 של סילוק מוחלט, וזה סוג הצמצום שהיה בספירות אין

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

27 לַיְחִידוֹ, שֶׁהוּא עֲנֵן הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ לְמִסַּר נַפְשׁוֹ בְּאֶחָד,
 28 שֶׁהוּא מְדַרְגֵת הַנּוּי"ן שֶׁהִיא הַתְרוּמָה אֶחָד מִמְשָׁשִׁים,
 29 וַיְחַדֵּד זֶה צְרִיף לְהִיּוֹת פְּעָמִים בְּכָל יוֹם, וַיְחַדֵּד לִילָה בְיוֹם
 30 בְּקָרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית, וַיְחַדֵּד יוֹם בְּלִילָה בְּקָרִיאַת
 31 שְׁמַע שֶׁל עֶרְבִית, הָרִי ב' פְּעָמִים עֲנֵן הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ,
 32 וְזֵהוּ דְתְרוּמָה תְּרֵי מִמָּאָה. אָמֵנָם בְּתְרוּמָה זֹו גּוֹפֵא יֵשׁ
 33 ב' מְדַרְגּוֹת, הָא' תְרוּמָה שֶׁהִיא הַרְמָה וְהַעֲלָא מְלִמְטָה
 34 לְמַעְלָה, וְהַב' תְרוּמָה שֶׁהִיא בְּחִינַת הַפְּרָשָׁה, וְהִיא
 35 הַהֲמִשְׁכָּה וְהַגְלוּי מְלִמְעַלָּה לְמַטָּה, וְזֵהוּ "וַיִּקְחוּ לִי
 36 תְרוּמָה", לִי לְשָׁמִי, שֶׁהִיא עֲבוּדָה תְּמָה וּבְרָה בְּיַחְדָּה
 37 עֲלָאָה דְקָרִיאַת שְׁמַע, שֶׁהִיא מְדַרְגָּה נְעֻלִית עַד מָאָד.
 38 אָמֵנָם עֲדִין צְרִיף לְהִבִּין, דְּהִנֵּה מְצִינּוּ ג' מְדוּת בְּתוֹרְמֵי
 39 תְרוּמָה, עֵין יָפָה אֶחָד מֵאַרְבָּעִים וְעֵין בִּינּוּנִית אֶחָד
 40 מִמְשָׁשִׁים וְעֵין רְעָה אֶחָד מִשְׁשָׁשִׁים, הָרִי דְהַתוֹרָם אֶחָד
 41 מִנּוּי"ן הָרִי עֵין בִּינּוּנִית, וְלִפִּי הַמְבָאָר כָּאֵן דְתְרוּמָה הִיא
 42 הַיְחִידוֹ דְקָרִיאַת שְׁמַע, וְזֵהוּ תְרֵי מִמָּאָה לְמִסַּר נַפְשׁוֹ
 43 בְּאֶחָד פְּעָמִים בְּכָל יוֹם, אֲשֶׁר בְּעֲבוּדָה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם הָרִי
 44 זֹו מְדַרְגָּה נְעֻלִית עַד מָאָד, דְּהָרִי מְסִירוֹת נֶפֶשׁ הוּא
 45 מְדַרְגָּה הַיְחִידוֹ עֲלִיוֹנָה, וְאֵיף נֶאֱמַר שֶׁהוּא רַק בְּחִינַת עֵין
 46 בִּינּוּנִית, וְזֵה מְצִינּוּ מְדַרְגָּה שְׁגָבָה יוֹתֵר מִבְּחִינַת לְמִסַּר
 47 נַפְשׁוֹ בְּאֶחָד שְׁעֻלֵיהָ נֶאֱמַר שֶׁהִיא בְּחִינַת אֶחָד מֵאַרְבָּעִים
 48 דְהָרִי עֵין טוֹבָה וְיָפָה בְּהִרְמַת הַתְרוּמָה.
 49 קְצוּר. בְּתְרוּמָה ב' פְּרוּשִׁים. הַרְמָה שְׁזָהוּ מְלִמְטָה
 50 לְמַעְלָה, הַפְּרָשָׁה שְׁזָהוּ מְלִמְעַלָּה לְמַטָּה. וַיְבָאָר
 51 עֲנִינָה תְרֵי מִמָּאָה שֶׁהוּא הַיְחִידוֹ דְקָרִיאַת שְׁמַע, מְסִירוֹת
 52 נֶפֶשׁ.

1 ג) וְהִנֵּה מְצִינּוּ עוֹד דְגָמָא לְעֲנֵן זֶה בְּעֲנֵן הַתְרוּמָה.
 2 דְהִנֵּה כְּתִיב (שְׁמוֹת כה, א) "וַיִּקְחוּ לִי
 3 תְרוּמָה, מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִקְחוּ אֵת
 4 תְרוּמָתִי", שְׁבִפְרוּשׁ תְרוּמָה יֵשׁ ב' פְּרוּשִׁים, הָא' מְלִשׁוֹן
 5 הַגְּבִהָה וְהַרְמָה, וַיְכַמּוּ שְׁפָתוֹב (בְּרֵאשִׁית יד, כב) "הַרְמָתִי
 6 יָדִי אֶל הַנּוּי" וְכוּ', אוֹ (תְלִים נז, ו) "רוּמָה עַל שְׁמִים
 7 אֲלָקִים" וְגו', דְזֵהוּ פְרוּשׁ "וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה" –
 8 אֲרַמּוּתָאִי, הַגְּבִהָה וְהַעֲלָא מְלִמְטָה לְמַעְלָה, וַיְכַמּוּ
 9 הַמְרוּם אֵת יָדָיו שֶׁהוּא הַגְּבִהָה לְמַעְלָה מִמְקוֹמָן, וַיְכַמּוּ
 10 שְׁפָתוֹב (וַיִּקְרָא ט, כב) "וַיִּשָּׂא אֶהָרֵן אֵת יָדָיו אֶל הָעָם
 11 וַיְבָרְכֵם", וְתִרְגָּם "וַאֲרִים אֶהָרֵן יֵת יְדוּהִי עַל עֲמָא
 12 וַיְבָרְכֵנוּן", וְבַגְמָרָא סוּטָה (דף לח עמוד א) זְלִיף לַה
 13 מְהָא" דְכְרַכַת כְּהֵנִים הָרִי בְנִשְׂאֵת כַּפֵּים, שֶׁהוּא הַגְּבִהָה
 14 הַיְדִים, וְבַדְגָמָא כְּזֹאת יוֹבֵן בְּפְרוּשׁ תְרוּמָה שֶׁהוּא מְלִשׁוֹן
 15 הַגְּבִהָה וְהַרְמָה, דְכָל הַרְמָה הִיא מְלִמְטָה לְמַעְלָה.
 16 וְהַפְּרוּשׁ הַב' בְּתְרוּמָה הוּא מְלִשׁוֹן הַפְּרָשָׁה, וַיְכַמּוּ
 17 שְׁתְּרָגָם עַל "וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה" – "וַיִּפְרְשׁוּן גְּדָמִי
 18 אֶפְרָשׁוּתָאִי", וְכֵן פְרָשׁ רִשִׁי ז'ל, תְרוּמָה – הַפְּרָשָׁה,
 19 וַיְדוּעַ דְכָל הַפְּרָשָׁה הוּא מְלִמְעַלָּה לְמַטָּה, וַיְכַמּוּ הַפְּרָשַׁת
 20 וְהַתְחַלְקוֹת חֵלֶק מִן הָעֲצָם. וְלְהִבִּין עֲנִינָם בְּרוּחָנִיּוֹת
 21 בְּעֲבוּדָה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, הִנֵּה בְזֵהר¹¹ פְרָשׁ עֲנֵן הַתְרוּמָה
 22 שְׁתְּרוּמָה הָרִי תְרֵי מִמָּאָה, וְקָאִי עַל עֲנֵן הַקָּרִיאַת שְׁמַע
 23 שֶׁהוּא עֲנֵן הַתְרוּמָה וּבְזֵה הָרִי תְרֵי מִמָּאָה, דְעָקָר עֲנֵן
 24 הַקָּרִיאַת שְׁמַע הֵם ב' פְּסוּקִים¹² רֵאשׁוֹנִים דְקָרִיאַת שְׁמַע
 25 וַיְבָרוּף שֵׁם, וּבְפְסוּקֵי שְׁמַע יֵשׁ כ"ה אֲתוּנִי, וּבְכְרוּף שֵׁם
 26 כ"ד אֲתוּנִי, הָרִי מ"ט, וַיְדוּעַ דְכְנֻנַת הַקָּרִיאַת שְׁמַע הוּא

ליל ראשון דחג השבועות. תש"ט

מקומות בחז"ל על נוסח תפילה עתיקה הביטוי "דכתיב" (זוהר חלק א לד, א. ובכמה מקומות. תוספות דיבור המתחיל נשים ברכות כ, ב), או גם "קרא" (תיקוני זוהר תיקון נז על פי שטחיות הלשון שם) - ולכן שייך לקרותו "פסוק".

11 זוהר חלק ג קעט, א. וראה גם כן זוהר חלק ב ר, א. זוהר חלק ג קפח, ב. - ב' הפירושים בתרומה - ראה תורה אור סוף פרשת ויקהל ובהוספות שם.
 12 אף דברוך שם כו' אינו בתנ"ך בכל זה קוראו גם כן פסוק, אגב דשמע ישראל, ויש לומר עוד שהוא מפני שמצינו בכמה

ג. הרמה. ד. והרים אהרן את ידיו על העם וברכם. ה. לומד מזה. ו. ויפרישו לפני (עבורי) הפרשה. ז. היא שנים. ח. 25 אותיות. ט. 24 אותיות. י. ביחוד עליון.

לקוטי דיבורים

2 היהודיות מתהלכות בשבת בתיקי הכסף ובחבילות
 3 מזון, והסבים היהודים הזקנים מתהלכים בשבתות

1 החורבן הרוחני ברחוב היהודי ובבית היהודי
 חרדה אופפת אותנו כאשר רואים שהסתבות

1 ועתוני השבת בידיהם, וכבר לא מדברים על
2 האברכים, אנשים ונשים צעירים, הרומסים את
3 השבת הקדושה ומחללים אותה בהפקירות הגדולה
4 ביותר.
5 לא רק שבת הקודש נרמסת ומחוללת, כי אם גם
6 כל מצוות התורה, כשרות, הנחת תפילין, תפילה,
7 טהרת המשפחה. פצצות הכפירה הארסיות בבורא

8 העולם ובתורה ומצוות, הממלאות את הרחוב היהודי
9 והורסים את הבית היהודי, את הילדים, גדולים
10 וקטנים, מתנכרים לדת היהודית, יש בהם שאינם
11 יודעים כלל מה זה כשר וטריפה, אוכלים חמץ בפסח,
12 אוכלים טריפה ונבילה, מתחתנים עם גויים בלי שום
13 תהיה, כמה ילדים עוברים לדתות אחרות, הם אינם
14 יודעים כלל שהם עשו בכך איזה פשע שהוא.

ד' אדר ב', ה'תש"ג

רשימה*

א, כ' אייר, תרנ"ז. ליוזאוויטש.

קצה קני' אחר חני היום.

1 זה כחמשה ימים אשר הנני סובל כאב שניים והדיבור קשה עלי. בעמל רב פעלתי שירשו
2 לי ללכת למעונה של כבוד אמי זקנתי הרבנית¹ להיות נוכח בסעודת שבת קודש.

3 הסעודות מענינות אותי מאד. בעת הסעודה מספרים ספורים תוכניים, ומה גם בשבת זה
4 שבאו אורחים נכבדים בעלי שמועה בין החסידים: ר' אברהם אבא פערסאן² ור' שמואל הלוי
5 הורוויטש³.

6 אחר הדלקת הנרות, קודם קבלת שבת הואיל כ"ק אאמו"ר הרה"ק לומר מא' חסידות³ ד"ה
7 זימנא חדאי הוי צריכא עלמא למיטרא ואמר הרשב"י תורה ע"פ⁴ הנה מה טוב ומה נעים שבת
8 אחים גם יחד ואתא מיטרא.

9 מאמר זה הי' המשך למאמר להבין ענין הילולא דרשב"י⁵ שהואיל כ"ק אאמו"ר הרה"ק
10 לומר בליל ה' העבר אחר תפלת ערבית במעונה של כבוד א"ז הרבנית מרת רבקה בחדר הנקרא
11 דער זאל מיט די טרעפ.

12 בליל ש"ק ישבנו לסעודה קרוב לשעה האחת עשרה, בכ"ז לא מיהרו בה ונמשכה עד חצי
13 שעה הראשונה אחר חצות הלילה. ולכבודו של האורח החשוב הרא"פ⁵ הנה גם מורי – לשעבר
14 – ר"נ סקאבלאך⁶ באהבתו הגדולה לשמועות מקוריות בא להיות נוכח בשעת הסעודה.

(א) ראה אודותו "התמים" ח"ו ע' חי ואילך. ספר השיחות קיץ היש"ת ע' 23, 42.

(ב) נודע ג"כ בשם ר"ש מאזינקער – ע"ש המלון (קרעטשמע) באחד היערות בסביבות העיר באבינאוויטש, אשר שם דר הר"ש משך שנים רבות. – למד בישיבת אדמו"ר היצמח צדק" בשנות תרי"ג – תרי"ח. – בעל שמועה דייקן. כ"ק אאמו"ר אמר עליו שהוא איש אמונים ומדייק בלישנא, ובדבר שהי' אצלו איזה ספק לא הי' כותבו בספרי זכרונותיו (ממכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א [בדר"ח תמוז תרצ"ה (אגרות קודש ח"ג ע' שפה ואילך)].

(ג) בזהר ח"ג טז, ב.

(ד) ראה אודותו בספר השיחות קיץ היש"ת ע' 29, 69, 149, ועוד.

ברוסית ובמקומה מבטאים ג'.
(3) לע"ע לא הגיע לירינו.
(4) תהלים קלג, א.
(5) הר' אברהם אבא פערסאן.

(* הערות שסומנו באותיות הם של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.
(1) הרבנית הצדקנית מרת רבקה. ראה אודותיה ספר השיחות תרפ"ט ע' 26. וש"נ. רשימת רבינו – "דברי ימי הרבנית רבקה" (לקמן ע' 000 ואילך).
(2) הורוויטש: לקמן: גורעוויטש – והיינו הך, כי אין אות ה'

אגרות קודש

[תחלת מ"ח תרפ"ב]

בי"ה

הרב יצחק ש"י זובאוו

6 אז אוכל לחוות דעתי הארוגה מרוב ימי עבודתי בתור
7 מזכיר ואיש סודו של הוד כ"ק אממור'רה"ק
8 זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע בכל עניני הכלל במשך עשרים
9 שנה.

10 בכל הענינים בפרטיות יכתוב לו ידידנו רא"ד ש"י
11 מרזב.
12 וה"י ברכה כאו"נ והדו"ש בן מורו ורבו.

אג"ק מוהר"צ נרד יד

המשך ביאור למס' עירובין ליום שלישי עמ' ב

40 שניצחה אותי בדברים מאי היא, פעם אחת הייתי מהלך בדרך,
41 והיתה דרך סלולה עוברת בתוך שדה, והייתי מהלך בה, אמרה לי
42 התינוקת אחת, רבי, וכי לא שדה היא זו. כלומר, כיצד רשאי הנך
43 להלך במקום זה שהוא רשות היחיד. אמרתי לה, וכי לא דרך
44 כבושה היא לרבים לילך כאן. אמרה לי, ליסמים-שודדים] כמותך
45 כבושה, כלומר, אמנם דרך סלולה היא, אך אין ללמוד מכך
46 שניתנה מרצונו של בעל השדה לצרכי רבים, אלא הלכו בה
47 אנשים בעל כרחו עד שנעשית לדרך כבושה. ובכך ניצחתו
48 התינוקת בדברים.
49 ומעשה שהיה עם תינוק מאי היא - מה הוא, פעם אחת הייתי מהלך
50 בדרך, וראיתי תינוק יושב על פרכת דרכים - מקום שפורשים
51 הימנו שני דרכים, אחד לצד זה ואחד לצד אחר. ואמרתי לו -
52 לתינוק, באיזה דרך נלך לעיר - איזו דרך עלי לבחור כדי להגיע אל
53 העיר. אמר לי התינוק, שני הדרכים מגיעים אל העיר, אלא שזו -
54 הדרך שבצד האחד, היא קצרה וארוכה, ואילו זו - הדרך שבצד
55 השני, היא ארוכה וקצרה. והלכתי בדרך שאמר עליה התינוק
56 שהיא קצרה וארוכה. בין שהגעתי סמוך לעיר מצאתי שם קצת
57 אותה גנות ופרדסים, ואי אפשר לעבור דרכם ולהכנס לתוך העיר
58 אלא בקושי רב. חזרתי לאחורי עד לאותה פרשת דרכים, אמרתי
59 לו - לתינוק, בני, הלא אמרתי לך שדרך זו קצרה היא, ואין הדבר
60 כן, שקשה לעבור בה מחמת הגינות והפרדסים. אמר לי התינוק,
61 וכי לא אמרתי לך שהיא גם ארוכה, וזו היתה כוונתי, שאכן קצרה
62 היא בכמות, אבל ארוכה היא בכך שקשה להלך בה, ואילו הדרך
63 השנייה אמנם ארוכה יותר, אבל קצרה היא בכך שההולך בה
64 מוצא את מבוא העיר פניו להכנס.
65 מסיים רבי יהושע בן חנניה ואומר: נשקתיו לאותו תינוק על ראשו
66 ואמרתי לו, אשריכם ישראל, שפולקם חכמים גדולים אתם,
67 מגדולכם - מן הגדולים שבכם, ועד קמנכם - ועד הקטנים שבכם.
68 הגלילי הנה קא אויל בארץ ארם - היה מהלך בדרך, והגיע לפרשת
69 דרכים, ולא היה יודע באיזו דרך עליו לילך. ואשכח - פגש שם
70 לברדיה ואשתו של רבי מאיר ובתו של רבי חנינא בן תרדיון, אמר
71 לה, באיזו דרך נלך ללוד. אמרה לה, גלילי שומה, וכי לא כך אמרו
72 חכמים (אבות פ"א מ"ה) אל תרבה שיחה עם האשה, ואם כן היה לך
73 לומר את שאלתך בלשון קצרה באיזה ללוד.
74 הגמרא מביאה מעשה נוסף שאירע עם ברוריה: ברוריה אשכחתייה
75 ליהוא תלמידי - פגשה תלמיד אחד דהנה קא גרים בלתישה -
76 שהיה לומד בלחש, ולא משמיע את קולו.

1 את זו, עירנית, עמוקה וחמורה ומעוררת את לומדיה,
2 והנעירתו, שלא יכול היה לישן מחמת כן בלילה, ולפיכך ישן הוא
3 עתה.
4 אמרי ליה - אמרו התלמידים לרבי אלעאי, הצפיננו ו-הראנו היכן
5 רבי אהו [צפון - נחבא]. אמר להן רבי אלעאי, רבי אבהו נתייעץ
6 במכתיר - נטל רשות מן הנשיא, והגניב - והלך לצד דרום,
7 למפיבשת - לישב לפני זקני דרום, שהם חכמים ביותר [ועל שם
8 שהיה מפבושת אדם גדול קראם על שמו].
9 הגמרא מביאה מעשים בשלשה שניצחו לרבי יהושע בן חנניה
10 בדברים: אמר רבי יהושע בן חנניה, מימי לא נצחני אדם בדברים,
11 חוץ מאשה, תינוק ותינוקת.
12 והוא מפרש מה אירע במקרים אלו: אשה מאי היא - מה היא
13 המעשה שניצחה אותי אשה, פעם אחת נתארחתי אצל אכסניא
14 אחת - אשה אחת שהיתה מבשלת עבורי סעודות. עשתה לי פולין
15 [מין קטניות] בסעודה. ביום הראשון שעשתה לי אותם, אכלתיים,
16 ולא שיירתי מהן כלום. שנייה - ביום השני שהכנינה לי כן, אכלתיים
17 ולא שיירתי מהן כלום, ביום השלישי שהכנינה לי תבשיל זה
18 הקדיחתו כמלח - שרפה התבשיל במלח, כלומר, נתנה בו מלח
19 יותר מדאי עד שלא היה ראוי לאכילה. בין ששעמתי מן התבשיל
20 בשפתי יד מהן - נמנעתי מלאכול פולין אלו. אמרה לי אותה
21 אשה, רבי, טפני מה אינך סוער. אמרתי לה, כבר סעדתי מבעוד יום
22 ואינו זקוק לאכול עתה ושלא רצה לומר לה שהתבשיל אינו ראוי
23 לאכילה. אמרה לי האשה, אם סעדת כבר מבעוד יום היה לך
24 למשוך את ידך גם מן הפת, אך מאחר ואכלת פת ולא נמנעת אלא
25 מאכילת התבשיל יש להבין שאין הטעם כפי שאתה אומר משום
26 שסעדת כבר. חזרה ואמרה לי, רבי, שמא לא הנחת פאה
27 בראשוני, כלומר, שמא שכחת להניח עבורי מעט מן התבשילים
28 הראשונים, ולפיכך מתוכין אתה להניח עתה מן התבשיל השלישי
29 אף על השנים הקודמים. וכי לא כך אמרו חכמים, שאין משירין
30 פאה באילם אצל משירין פאה בקצרה, כלומר, כאשר השמש
31 מעביר את האוכל מן הקדירה אל הקערה, אינו משייר בקדירה
32 כלום לצורכו, אבל האוכלים בסעודה מניחים כל אחד מן המאכל
33 בקערה, לצורך מאכל השמש.
34 כלומר, אותה אשה רצתה להוכיחו ברמו על אשר לא הניח
35 עברה מן המאכל ביום הראשון וביום השני, כפי הדין אשר הורו
36 חכמים, ולפיכך אמרה לו בדרך שחוק, שמא כוונתך להשאיר
37 עתה מן המאכל אף בשביל היומיים הקודמים. ובכך ניצחתו
38 בדברים.
39 וממשיך רבי יהושע בן חנניה ואומר: מעשה שהיה בתינוקת

פרק ה משנה ב

עֲשֶׂרָה דִּוְרוֹת מֵאָדָם וְעַד נֶחַ . . עַד שֶׁהֵבִיא עֲלֵיהֶם אֶת מִי הַמַּבּוּל . עֲשֶׂרָה דִּוְרוֹת מִנֶּחַ וְעַד אֲבָרָהָם . . עַד שֶׁבָא אֲבָרָהָם אֲבִינוּ וְקָבַל שְׂכָר פְּלִם .

נקודות משיחות קודש

את העולם, ולכן הביא הקב"ה עליהם את המבול ונמחו כליל; מה שאין כן הרע של הדורות עד אברהם הי' כזה שאפשר להפכו לטוב, וכשבא אברהם ו"קיים" את העולם ותיקן והשלים כל עשרת הדורות, אז קבל שכר כולם.

ושתי תקופות אלו ישנם גם ב"עולם קטן"⁹ – בעבודת האדם. כשאדם שקוע בענינים בלתי רצויים במשך "עשרה ימים" שלמים ואף על פי כן "טוב לו", הרי אפשר שיתברך בלבבו לאמר "שלוש יהי' לי כי בשרירותי לבי אלך"¹⁰. ולכן אמר התנא, שסיבת הדבר הוא רק משום שהקב"ה ארך אפים¹¹ וזה יפסק ככלות הזמן הקצוב¹². ומכיון שכן, צריכה להיות העבודה ד"הביא עליהם את מי המבול", כלומר: למחות ולבטל כליל הענינים הבלתי רצויים.

אבל עבודה זו אינה מספיקה עדיין, דהרי חסרים הענינים הטובים שהי' עליו לפעול במשך "עשרה ימים" אלו; ולכן צריכה להיות גם העבודה דאתהפכא חשוכא לנהורא, לתקן ולהשלים מה שהחסיר בימים הקודמים ו"לקיים" אותם, ועד שיקבל שכר כולם¹³.

זהו גם הדייק "עד שבא אברהם אבינו": רז"ל אמרו¹⁴ "אין קורין אבות אלא לשלשה". וטעם הדבר הוא כי "בחינת האבות צ"ל בכל אדם, שהם שרש ומקור נשמות ישראל"¹⁵. ולכן מדייק התנא "אברהם אבינו", לרמז שעבודה זו של "וקבל שכר כולם" (העבודה של אתהפכא חשוכא לנהורא) שייכת בכל אחד ואחד¹⁶.

עֲשֶׂרָה דִּוְרוֹת מֵאָדָם וְעַד נֶחַ . . מִנֶּחַ וְעַד אֲבָרָהָם
נתבאר לעיל¹⁷, שעשרה דורות מאדם ועד נח מורה על העבודה באופן של שבירתן זוהי תקנתן, ועשרה דורות מנח ועד אברהם מורה על העבודה של בירור עניני העולם והפיכתם לטוב, על ידי שמגלים את ניצוצי הקדושה שבהם.

ועוד יש לומר, שעשרה דורות הראשונים קאי על עניני האדם שבהם לא שייך אפילו בירור בדרך שבירה, והטעם שהם ברשותו של יהודי הוא לא מפני אשמתו ח"ו, כי אם מפני "נורא עלילה על בני אדם"¹⁸, או מצד בלבול העולם וכיוצא בזה, ולכן היחס שלו לדברים אלו צריך להיות – כאילו לא הי', כיון שאינו שייך לבירור¹⁹.

צריך ביאור: בנח לא נאמר שקבל שכר כולם, כי להיותם מכעיסין ובאין לא הגיע להם שכר; ומדוע נאמר באברהם שקבל שכר כולם.
והביאור:

ההבדל בין דור המבול (שסיים וכלל בתוכו כל עשרת הדורות מאדם עד נח) לדור ההפלה (שסיים וכלל בתוכו כל עשרת הדורות מנח עד אברהם) הוא, "שדור המבול היו גולנים והיתה מריבה ביניהם כו", ואלו (דור ההפלה) היו נוהגים אהבה ורעות ביניהם². נמצא שלאנשי דור ההפלה הי' מגיע שכר בגלל האחוה ששררה ביניהם, אלא שלא היו יכולים לקבלו מפני חטאם החמור ("פשטו יד בעיקר"). חטא זה גרם לכך שכל ההמשכות שנמשכו על ידי ההנהגה באהבה ורעות ירדו לתוך הקליפות³.
עד שבא אברהם אבינו, שעל ידי עבודתו עם העולם (שהשתדל להכניס את הבריות תחת כנפי השכינה, ועורר רחמים אפילו בעד אנשי סדום), בירר גם הדורות הקודמים, וקבל שכר כולם⁴.

עֲשֶׂרָה דִּוְרוֹת מֵאָדָם וְעַד נֶחַ . . מִנֶּחַ וְעַד אֲבָרָהָם
במשנה הקודמת פירט התנא שני טעמים לבריאת העולם בעשרה מאמרות. א. "להפירע מן הרשעים שמאבדין את העולם", ב. "וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם". ומשנתנו ממשיכה בשני ענינים אלו⁵: א. הדורות מאדם עד נח היו רשעים שאבדו את העולם, והקב"ה נפרע מהם כמי המבול. ב. גם הדורות מנח עד אברהם היו מכעיסין ובאין, אבל אברהם "קיים" את העולם, הוא פעל קיום גם בדורות שקדמו לו⁶, ולכן הי' "שכר כולם" ואברהם קבל שכר זה.

אבל עדיין אינו מובן: מדוע הי' אפשר לפעול "קיום" רק בדורות שמנח ועד אברהם ולא באלה שמאדם ועד נח?
והביאור:

ישנם שני סוגי רע. א. דברים שהם רע גמור ואין בהם טוב כלל. דברים אלו צריכים לאבד, בחינת "שבירתן זוהי טהרתן"⁷. ב. דברים שאין בהם טוב גלוי, אך יש בהם ניצוץ של טוב. עם דברים אלו יש להתעסק עד שמקיימין אותם, על ידי זה שמהפכים אותם מרע לטוב⁸.
ובנדון דידן: הרע של הדורות עד נח הי' רע גמור, המאבד

1. שלכן מחה המבול גם החטאים של תשע דורות הקודמים.
2. סנהדרין קט, א.
3. בדוגמת עסק התורה והמצוות של רשע, שההמשכות יורדים לתוך הקליפות (הלכות ת"ת לאדמו"ר פ"ד ה"ג).
4. לקו"ש ח"ג עמ' 753.
5. ראה מד"ש.
6. ראה רבינו יונה: מלא כל החסרונות כו'.
7. כלים רפ"ב (משא"כ בהאופן דב"ק (נד, א) ששבירתן זוהי מיתתן). וראה לקו"ת חקת נו, ג ואילך.
8. ועד ע"ד לשון חז"ל (מנחות מד, א) מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר.

9. תנחומא פקודי ג.
10. נצבים כט, יח.
11. ראה לקו"ש חט"ו עמ' 66-67.
12. ראה קונטרס ומעין מ"א פ"ב.
13. לקו"ש חט"ו עמ' 70.
14. ברכות טז, ב.
15. תו"א ר"פ וארא.
16. משיחת ש"פ חקת תשל"ז – על פי רשימת השומעים בלבד.
17. בביאור הקודם.
18. תהלים סו, ה. תנחומא וישב ד. וראה תו"ח תולדות יג, א.
19. ספה"ש תשי"ג ח"א עמ' 79.

פרשת בהר

כה * וידבר יהוה אל-משה בהר סיני לאמר:
 ב דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו
 אל-הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ
 שבת ליהוה: ג שש שנים תזרע שדך ושש שנים
 תזמור פרמך ואספת את-תבואתה: (לוי ד ו) ובשנה
 השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת ליהוה
 שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור: ה את ספיח
 קצירך לא תקצור ואת-ענבי גזירך לא תבצר
 שנת שבתון יהיה לארץ: ו והיתה שבת הארץ
 לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך
 ולתושבך הגרים עמך: ז ולבהמתך ולחיה אשר
 בארצך תהיה כל-תבואתה לאכל: ס (ישאל)
 ח וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע
 פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע
 וארבעים שנה: ט והעברת שופר תרועה בהדש
 השבעי בעשור להדש ביום הכפורים תעבירו
 שופר בכל-ארצכם: י וקדשתם את שנת
 החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל-ישביה
 יובל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל-אחוזתו
 ואיש אל-משפחתו תשבנו: * יובל הוא שנת
 החמשים שנה תהיה לכם לא תזרעו ולא
 תקצרו את-ספיחיה ולא תבצרו את-גזריה: ב כי
 יובל הוא קדש תהיה לכם מן-השדה תאכלו
 את-תבואתה: ג בשנת היובל הזאת תשבנו איש
 אל-אחוזתו: (ע"כ בחול) ד וכי-תמכרו ממכר לעמיתך
 או קנה מיד עמיתך אל-תונו איש את-אחיו:
 ט במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך
 במספר שני-תבואת ימכר-לך: ט לפי ו רב
 השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעט
 מקנתו כי מספר תבואת הוא מכר לך: * ולא
 תונו איש את-עמיתו ויראת מאלהיך כי אני
 יהוה אלהיכם: ח ועשיתם את-חקתי ואת-

משפטי תשמרו ועשיתם אתם וישבתם על-

הארץ לבטח:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוודעויות תשמ"ח ח"ג ע

345)

וידבר ה' אל משה בהר סיני (כה, א)
 מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני,
 אף בלן נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני (רש"י)
 בזמן מן תורה קיימה של מצות שמיטה היה רחוק
 ביותר - לאחר הכניסה לארץ, לאחר כבוש וחלוקת הארץ,
 ולאחר שש שנים של עבודת אדמה, רק אז מגיעה קיום
 מצות שמיטה. לכן ורק במצוה זו מוגשים שני-מדרגות בהר
 סיני על כל כללותיה, ופרטותיה, אף שבנגוע לקיימה יעבר
 זמן רב. וממנה לומדים קל-וחמר לשאר המצוות, שקיימם
 נוגע למעשה מיד.

שני * ונתנה הארץ פרוה ואכלתם לשבע
 וישבתם לבטח עליה: ב וכי תאמרו מה-נאכל
 בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את-
 תבואתנו: ג וצויתי את-ברכתי לכם בשנה
 הששית ועשית את-התבואה לשלש השנים:
 ד וזרעתם את השנה השמינית ואכלתם מן-
 התבואה ישן עד ו השנה התשיעית עד-בוא
 תבואתה תאכלו ישן: ט והארץ לא תמכר
 לצמיתת פי-לי הארץ פי-גרים ותושבים אתם
 עמדי: ט ובכל ארץ אחותכם גאלה תתנו
 לארץ: ס * כי-ימוך אחיד ומכר מאחוזתו ובא
 גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו: ט ואיש
 כי לא יהיה-לו גאל והשיגה ידו ומצא פרי
 גאלתו: ט וחשב את-שני ממכרו והשיב את-
 העדף לאיש אשר מכר-לו ושב לאחוזתו:
 ט ואם לא-מצאה ידו די השיב לו והיה ממכרו
 ביד הקנה אתו עד שנת היובל ויצא ביבל ושב
 לאחוזתו: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"א ע' 275)

ושבתה הארץ שבת לה' (כה, ב)

במצות השמיטה יש מעלה על מצות השבת. בשבת נאסר
 על האדם לעסוק בכל עניניו חל, האדם נמצא במצב נעלה

רביעי ^{טז} וכי־ימוך אחיך עמך ונמכר־לך לא־
 תעבד בו עבדת עבד: ^{טז} כשכיר פתושב יהיה
 עמך עד־שנת היבל יעבד עמך: ^{טז} ויצא מעמך
 הוא ובניו עמו ושב אל־משפחתו ואל־אחות
 אבתיו ישוב: ^{טז} כי־עבדי הם אשר־הוצאתי
 אתם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד:
^{טז} לא־תרדה בו בפרך ויראת מאלהיך:
^{טז} ועבדך ואמתך אשר יהיו־לך מאת הגוים
 אשר סביבתיכם מהם תקנו עבד ואמה: ^{טז} וגם
 מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו
 וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו
 בארצכם והיו לכם לאחזה: ^{טז} והתנחלתם
 אתם לבניכם אחרים לרשת אחזה לעלם
 בהם תעבדו ובאחיכם בני־ישראל איש באחיו
 לא־תרדה בו בפרך: ^{טז} וכי תשיג יד גר
 ותושב עמך ומך אחיך עמו ונמכר לגר תושב
 עמך או לעקר משפחת גר: ^{טז} אחרי נמכר
 גאלה תהיה־לו אחד מאחיו וגאלנו: ^{טז} או־ידו
 או בן־ידו וגאלנו או־משאר בשרו משפחתו
 וגאלנו או־השיגה ידו ונגאל: ^{טז} והשב עם־קנהו
 משנת המכרו לו עד שנת היבל והיה כסף
 ממכרו כמספר שנים בימי שכיר יהיה עמו:
^{טז} אם־עוד רבות בשנים לפיהן ישוב גאלתו
 כמספר מקנתו: ^{טז} ואם־מעט נשאר בשנים עד־
 שנת היבל והשב־לו כפי שניו ישוב את־
 גאלתו: ^{טז} כשכיר שנה בשנה יהיה עמו לא־
 ירדנו בפרך לעיניך: ^{טז} ואם־לא יגאל בגאלה
 ויצא בשנת היבל הוא ובניו עמו: ^{טז} כי־לי
 בני־ישראל עבדים עבדי הם אשר־הוצאתי
 אותם מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם:
 כו לא־תעשו לכם אילים ופסל ומצבה
 לא־תקימו לכם ואבן משפית לא תתנו

ולמעלה מן העולם, אבל הוא מנתק לגמרי מעניני העולם.
 לעצת זאת במצות שמיטה, לא נאסרו לגמרי עניני חל,
 האדם יכול להמשיך לעסק בעניני העולם, ובניחוד עם זה
 העולם נמצא במצב של "שבת לה", האדם על ידי עבודתו
 ממשיך בעולם שם "תרג".

שלישי ^{טז} ואיש כי־ימכר בית־מושב עיר חומה
 והיתה גאלתו עד־הם שנת ממכרו ימים תהיה
 גאלתו: ^{טז} ואם לא־יגאל עד־מלאת לו שנה
 תמימה וקם הבית אשר־בעיר כתיב אשר־לא
 קרי אשר־לו חמה לצמיתת לקנה אתו לדרתיו
 לא יצא ביבל: ^{טז} ובתי החצרים אשר אין־להם
 חמה סביב על־שדה הארץ יחשב גאלה תהיה־
 לו וביבל יצא: ^{טז} וערי הלויים פתי ערי אחוזתם
 גאלת עולם תהיה ללויים: ^{טז} ואשר יגאל מן
 הלויים ויצא ממכר־בית ועיר אחוזתו ביבל פי
 בתי ערי הלויים הוא אחוזתם בתוך בני ישראל:
^{טז} ושדה מגרש עריהם לא ימכר כי־אחוזת
 עולם הוא להם: ^{טז} וכי־ימוך אחיך ומטה ידו
 עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך: ^{טז} אל־
 תקח מאתו גשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי
 אחיך עמך: ^{טז} את־כספך לא־תתן לו בגשך
 ובמרבית לא־תתן אכלך: ^{טז} אני יהוה אלהיכם
 אשר־הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם
 את־ארץ כנען להיות לכם לאלהים: ^{טז}

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי־שיחות ח"א ע' 275)

ושבתה הארץ שבת לה' (כה, ב)

שבת לה' - לשם ה', כשם שגאמר בשבת בראשית (רש"י)
 ע"פ באור החסידות, נתן להסביר את פרוש רש"י: הנה
 מקום להשב שהתאר "שבת לה" מתאים רק לשבת, שאז
 האדם פורש לגמרי מכל עניני העולם, ותאר זה אינו שך
 לשנת השמיטה, שאז לאדם מתר לעסק בכל עניני העולם -
 למעט בעבודת האדמה. וזהו חדוש הכתוב ששנת השמיטה
 היא גם "שבת לה", כמו שהשבת היא שבת לה', על־דרך־
 זה כשהאדם מברר את הנצוצות בעולם - על ידי עבודתו
 בעניני העולם. הוא הופך את העולם ל"שבת לה".

תמאסו ואם את־משפטי תגעל נפשכם
 לבלתי עשות את־כל־מצותי להפרכם את־
 בריתי: ^א אף־אני אעשה־זאת לכם והפקדתי
 עליכם בהלה את־השחפת ואת־הקדחת
 מכלות עינים ומדיבת נפש וזרעתם לריק
 זרעכם ואכלהו איביכם: ^ב ונתתי פני בכם
 ונגפתם לפני איביכם ורדו בכם שנאיכם
 ונסתם ואין־דרך אתכם: ^ג ואם־עד־אלה לא
 תשמעו לי ויספתי ליסרה אתכם שבע
 על־חטאתיכם: ^ד ושברתי את־גאון עינכם
 ונתתי את־שמיכם בפרול ואת־ארצכם
 בנחשה: ^ה ותם לריק פחכם ולא־תתן ארצכם
 את־יבולה ועץ הארץ לא יתן פרוי: ^ו ואם־
 תלכו עמי קרי ולא תאכו לשמע לי ויספתי
 עליכם מפה שבע פחטאתיכם: ^ז והשלחתי
 בכם את־חית השדה ושכלה אתכם והכריתיה
 את־בהמתכם והמעטיה אתכם ונשמו
 דרכיכם: ^ח ואם־באלה לא תוסרו לי והלכתם
 עמי קרי: ^ט והלכתי אף־אני עמכם בקרי
 והפיתי אתכם גם־אני שבע על־חטאתיכם:
^י והבאתי עליכם חרב נקמת נקם־ברית
 ונאספתם אל־עריכם ושלחתי דבר בתוככם
 ונתתם ביד־אויב: ^{יא} בשברי לכם מטה־לחם
 ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד והשיבו
 לחמכם במשקל ואכלתם ולא תשבעו: ^{יב}
^{יג} ואם־בזאת לא תשמעו לי והלכתם עמי בקרי:
^{יד} והלכתי עמכם בחמת־קרי ויסרתי אתכם
 אף־אני שבע על־חטאתיכם: ^{טו} ואכלתם בשר
 בניכם ובשר בנותיכם תאכלו: ^{טז} והשמדתי את־
 במתיכם והכרתי את־חמניכם ונתתי את־
 פגריכם על־פגרי גלוליכם וגעלה נפשי אתכם:
^{יז} ונתתי את־עריכם חרפה והשמתי את־

בארצכם להשתחות עליה פי אני יהוה
 אלהיכם: ^א את־שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו
 אני יהוה: פפפ

נ"ו פסוקים, חמ"ל סימן, לאחז"ה סימן.

פרשת בחוקותי

^א אם־בחקתי תלכו ואת־מצותי תשמרו
 ועשיתם אתם: ^ב ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה
 הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרוי: ^ג והשיג לכם
 דיש את־בציר ובציר ישגו את־זרע ואכלתם
 לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם:
^ד ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד
 והשבתי חיה רעה מן־הארץ וחרב לא־תעבר
 בארצכם: ^ה ורדפתם את־איביכם ונפלו לפניכם
 לחרב: ^ו ורדפו מכם חמישה מאה ומאה מכם
 רבבה ירדפו ונפלו איביכם לפניכם לחרב:
^ז ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי
 אתכם והקימתי את־בריתי אתכם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"א ע' 282)

אם בחקתי תלכו (כו, א)

המצוות בכלל נחלקות לשלושה סוגים: ערות, משפטים
 וחקים. התורה כאן מקלילה את כל המצוות תחת הסוג
 חקים, ובקף מלפדת אותנו התורה, כמו שאת מצוות החקים
 עושים לא על פי טעם והבנה, אלא מצד צווי הקב"ה בלבד
 - בקבלת על. כך גם את שאר המצוות - עדות ומשפטים -
 צריך לקיים מצד צווי הקב"ה בקבלת על, למרות שהם
 מובנים על פי שכל.

חמישי וְאָכַלְתֶּם יֶשֶׁן נוֹשֵׂן וְיֶשֶׁן מִפְּנֵי חַדָּשׁ
 תּוֹצִיאוּ: ^א ונתתי משפני בתוככם ולא־תגעל
 נפשי אתכם: ^ב והתהלכתי בתוככם והייתי
 לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם: ^ג אני יהוה
 אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים
 מהית להם עבדים ואשבד ממת עלכם ואולד
 אתכם קוממיות: ^ד ואם־לא תשמעו לי ולא
 תעשו את פלי־המצות האלה: ^ה ואם־בחקתי

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות ח"י ע' 318)

אם בַּחֲקָתִי תִלְכוּ (כז, א)

שְׁתִּיחוּ עֲמַלִּים בַּתּוֹרָה (רש"י)

"בַּחֲקָתִי" הוא גם מלשון "תְּקִיָּה". תְּקִיָּה שׁוֹנָה מִכַּתִּיבָה רְגִילָה בְּשָׁנֵי דְבָרִים: א. תְּקִיָּה דוֹרְשֶׁת מֵאֲמָץ וְעִמָּל מִיַּחֲד. ב. עַל-יְדֵי הַתְּקִיָּה נַעֲשִׂים הַאֲוִיּוֹת חֶלֶק בְּלִתי נִפְרָד עִם מֵה שֶׁהֵם תְּקוּקִים בּוֹ. כְּמוֹ כֵן הוּא בְּלִמוד הַתּוֹרָה, לְמוֹד הַתּוֹרָה צְרִיף לְהַעֲשׂוֹת - א. עַל-יְדֵי עִמָּל וּיְגִיעָה מִחֲדָדִים. ב. חֶלֶק וְדָבָר אֶחָד עִם הָאָדָם הַלּוֹמֵד אֶת הַתּוֹרָה.

שישי כז « וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יִפְלֵא נֶדֶר בְּעַרְפָּךָ נִפְשֶׁת לַיהוָה: וְהָיָה עַרְפָּךָ הַזֶּכֶר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בְּנֵי-שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה עַרְפָּךָ חֲמִשִּׁים שָׁקֶל חֲקֻדָּשׁ: וְאִם-נִקְבָּה הוּא וְהָיָה עַרְפָּךָ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל: וְאִם מִבְּנֵי-חֲמִשׁ שָׁנִים וְעַד בְּנֵי-עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עַרְפָּךָ הַזֶּכֶר עֶשְׂרִים שָׁקֶלִים וְלִנְקָבָה עֵשֶׂר שָׁקֶלִים: וְאִם מִבְּנֵי-חֲדָשׁ וְעַד בְּנֵי-חֲמִשׁ שָׁנִים וְהָיָה עַרְפָּךָ הַזֶּכֶר חֲמִשָּׁה שָׁקֶלִים כֶּסֶף וְלִנְקָבָה עַרְפָּךָ שְׁלֹשֶׁת שָׁקֶלִים כֶּסֶף: וְאִם מִבְּנֵי-שִׁשִּׁים שָׁנָה וְיַמְעֵלָה אִם-זֶכֶר וְהָיָה עַרְפָּךָ חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי שָׁקֶל וְלִנְקָבָה עֶשְׂרֵה שָׁקֶלִים: וְאִם-מִיָּד הוּא מֵעַרְפָּךָ וְהֵעֵמִידוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהִעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל-פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֹג יָד הַנָּדָר יַעֲרִיכֵנוּ הַכֹּהֵן: ׀ וְאִם-בְּהִמָּה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיהוָה יִהְיֶה-קֹדֶשׁ: לֹא יִחְלִיפֻנוּ וְלֹא-יִמִּיר אֹתוֹ טוֹב בְּרַע אֲוִירַע בְּטוֹב וְאִם-חֲמֹר יִמִּיר בְּהִמָּה בְּהִמָּה וְהָיָה-הוּא וְתִמְוֹרָתוֹ יִהְיֶה-קֹדֶשׁ: ׀ וְאִם כֹּל-בְּהִמָּה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא-יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לַיהוָה וְהֵעֵמִיד אֶת-הַבְּהִמָּה לִפְנֵי הַכֹּהֵן: ׀ וְהִעֲרִיף הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע בְּעַרְפָּךָ הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה: ׀ וְאִם-גֹּאֵל יִגְאֻלָּה וְיִסַּף חֲמִישָׁתוֹ עַל-עַרְפָּךָ: ׀ וְאִישׁ כִּי-יִקְדֵשׁ אֶת-בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהִעֲרִיכוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע

מִקְדָּשֵׁיכֶם וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִיחַחְכֶם: ׀ וְהִשְׁמַתִּי אֲנִי אֶת-הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ עֲלֶיהָ אֵיבֻכְכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ: ׀ וְאֶתְכֶם אֲזַרְה בְּגוֹיִם וְהִרִיקְתִּי אַחֲרֵיכֶם חֶרֶב וְהִיתָה אֲרֻצְכֶם שְׁמָמָה וְעַרְיֶכֶם יִהְיוּ חֲרָפָה: ׀ אִזְ תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת-שְׁבַתְתֶּיהָ כֹּל יְמֵי הַשְּׁמָמָה וְאַתֶּם בְּאָרֶץ אֵיבֻכְכֶם אִזְ תִּשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצַת אֶת-שְׁבַתְתֶּיהָ: ׀ כֹּל-יְמֵי הַשְּׁמָמָה תִּשְׁבַּת אֶת אֲשֶׁר לֹא-שָׁבַתָה בְּשַׁבְּתֵיכֶם בְּשַׁבְּתֵיכֶם עֲלֶיהָ: ׀ וְהַנְּשֹׂאִים בְּכֶם וְהַבְּאִתִּי מִרְדָּךָ בְּלִבְכֶם בְּאֲרֻצַּת אֵיבֵיהֶם וְרַדְף אֹתָם קוֹל עֲלֶה נְדָף וְנָסוּ מִנְּסַת-חֶרֶב וּנְפְלוּ וְאִין רַדְף: ׀ וְכִשְׁלוּ אִישׁ-בְּאִחֵיו כִּמְפַגְּזֵי-חֶרֶב וְרַדְף אִין וְלֹא-תִהְיֶה לְכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אֵיבֻכְכֶם: ׀ וְאֶבְדַּתֶּם בְּגוֹיִם וְאֶכְלָה אֶתְכֶם אֲרֶץ אֵיבֻכְכֶם: ׀ וְהַנְּשֹׂאִים בְּכֶם יִפְקֻוּ בְּעוֹנֵם בְּאֲרֻצַּת אֵיבֻכֶם וְאֶף בְּעוֹנַת אֲבֹתָם אֹתָם יִמְקֻוּ: ׀ וְהִתְוֹדוּ אֶת-עוֹנֵם וְאֶת-עוֹן אֲבֹתָם כִּמְעַלְם אֲשֶׁר מַעַל-וִבִּי וְאֶף אֲשֶׁר-הִלְכּוּ עִמִּי בְּקָרִי: ׀ אֶף-אֲנִי אֶלְדָּ עִמָּם בְּקָרִי וְהַבְּאִתִּי אֹתָם בְּאָרֶץ אֵיבֵיהֶם אֲוִיזוּ יִפְנְעוּ לְבַבְכֶם הַעֲרֹל וְאִזְ יִרְצוּ אֶת-עוֹנֵם: ׀ וְזִכְרֹתִי אֶת-בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֶף אֶת-בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶף אֶת-בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזַכֵּר וְהָאָרֶץ אֲזַכֵּר: ׀ וְהָאָרֶץ תִּעֲזֹב מֵהֶם וְתִרַץ אֶת-שְׁבַתְתֶּיהָ בְּהַשְׁמָה מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ אֶת-עוֹנֵם יַעֲן וּבִיעֵן כִּמְשַׁפְּטֵי מֵאָסוּ וְאֶת-חֲקָתִי גִעְלָה נִפְשָׁם: ׀ וְאֶף גַּם-זֹאת בְּהִיוֹתְכֶם בְּאָרֶץ אֵיבֵיהֶם לֹא-מֵאֲסָתִים וְלֹא-גַעְלָתִים לְכַלְתֶּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אֹתָם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: ׀ וְזִכְרֹתִי לָהֶם בְּרִית רֵאשִׁנִּים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי-אֹתָם מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם לַעֲיֹנֵי הַגּוֹיִם לְהִיּוֹת לָהֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי יְהוָה: ׀ אֱלֹהֵי הַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים וְהַתּוֹרֹת אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד-מֹשֶׁה: פ

יִחָרֵם מִן־הָאָדָם לֹא יִפְדֶּה מוֹת יוֹמָת: 5 וְכָל־
 מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ מִזְרַע הָאָרֶץ מִפְּרֵי הָעֵץ לַיהוָה
 הוּא קָדֹשׁ לַיהוָה: 6 וְאִם־נִגָּאֵל וְנִגָּאֵל אִישׁ
 מִמַּעֲשָׂרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יִסֹּף עָלָיו: 7 וְכָל־מַעֲשֵׂר בָקָר
 וְצֹאֵן כָּל אֲשֶׁר־יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה־
 קָדֹשׁ לַיהוָה: 8 לֹא יִבָּקֵר בֵּין־טוֹב לְרַע וְלֹא
 יִמְרֹנּוּ וְאִם־הִמְרָ יִמְרֹנּוּ וְהָיָה־הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ
 יִהְיֶה־קָדֹשׁ לֹא יִגָּאֵל: 9 אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי:

חזק חזק ונתחזק

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 326. ע"פ באורי החומש)

וְנִתְמִי פְנֵי בָכֶם (כו, יז)

פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקִי לְהִרַע לָכֶם (רש"י)

ביחס לברכות כותב רש"י "אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם" (בלשון עתיד) ואלו פה משנה וכותב "פונה אני מכל עסקי להרע לכם" (לשון הווה). ויש לפרש שנוי זה: לשון הווה - יכול להתפרש לרע אחר בלבד, לרע אחר פונה הקב"ה מעסקי כדי להרע לישראל, אבל מיד לאחר מכן חוזר לעסקי, כפיכחול. לשון עתיד, לעמת זאת, מתפרש על טוח העתיד פלו - כל עוד בני ישראל מקנאים את מצוותיו של הקב"ה, ממשיך הקב"ה לפנות מעסקי כדי להיטיב ולשלם את שכרם.

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתגדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפטיר 7 וכל־מעשר בקר וצאן כל אשר־יעבר תחת השבט העשירי יהיה־קדש ליהוה: 8 לא

כָּאֲשֶׁר יַעֲרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן כֹּן יָקוּם: 10 וְאִם־
 הַמְקַדֵּישׁ יִגָּאֵל אֶת־בֵּיתוֹ וְיִסֹּף חֲמִישִׁית בְּסָף־
 עֶרְפָּךְ עָלָיו וְהָיָה לוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוועדויות ח"ב ע' 117) וְנִתְמִי גְשָׁמִיכֶם בְּעֶתְם (כו, ד)

"גשמיכם" הוא מלשון גשמיות, ויש לפרש בדרך הדרוש: הקב"ה נותן שפע של גשמיות לבני ישראל - "בעתם", רק בזמנים שלא יפריעו לעבודתם הרוחנית של בני ישראל.

שביעי 10 וְאִם | מִשְׁדֶּה אַחֲזָתוֹ יִקְדִישׁ אִישׁ לַיהוָה
 וְהָיָה עֶרְפָּךְ לְפִי זִרְעוֹ זִרְעוֹ חֶמֶר שְׁעָרִים
 בְּחַמְשִׁים שֶׁקָּל בָּסָף: 11 אִם־מִשְׁנֵת הֵיבֵל יִקְדִישׁ
 שְׂדֵהוּ בְּעֶרְפָּךְ יָקוּם: 12 וְאִם־אַחַר הֵיבֵל יִקְדִישׁ
 שְׂדֵהוּ וְחִשְׁבֵּלֹו הַכֹּהֵן אֶת־הַכֶּסֶף עַל־פִּי
 הַשָּׂנִים הַנּוֹתָרֹת עַד שְׁנַת הֵיבֵל וְנִגְרַע מֵעֶרְפָּךְ:
 13 וְאִם־נִגָּאֵל יִגָּאֵל אֶת־הַשְּׂדֵה הַמְקַדֵּישׁ אֹתוֹ
 וְיִסֹּף חֲמִישִׁית בְּסָף־עֶרְפָּךְ עָלָיו וְקָם לוֹ: 14 וְאִם־
 לֹא יִגָּאֵל אֶת־הַשְּׂדֵה וְאִם־מָכַר אֶת־הַשְּׂדֵה
 לְאִישׁ אַחֵר לֹא־יִגָּאֵל עוֹד: 15 וְהָיָה הַשְּׂדֵה
 בְּצִאתוֹ בֵּיבֵל קָדֹשׁ לַיהוָה בְּשְׂדֵה הַחֶרֶם לַכֹּהֵן
 תִּהְיֶה אַחֲזָתוֹ: 16 וְאִם אֶת־שְׂדֵה מְקַנְתָּ אֲשֶׁר לֹא
 מִשְׁדֶּה אַחֲזָתוֹ יִקְדִישׁ לַיהוָה: 17 וְחִשְׁבֵּלֹו הַכֹּהֵן
 אֶת מְכַסֵּת הָעֶרְפָּךְ עַד שְׁנַת הֵיבֵל וְנָתַן אֶת־
 הָעֶרְפָּךְ בַּיּוֹם הַהוּא קָדֹשׁ לַיהוָה: 18 בְּשְׁנַת
 הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשְּׂדֵה לְאֲשֶׁר קָנָהוּ מֵאִתּוֹ לְאֲשֶׁר־
 לוֹ אַחֲזַת הָאָרֶץ: 19 וְכָל־עֶרְפָּךְ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל
 הַקָּדֹשׁ עֲשָׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל: 20 אֶד־בְּכוֹר
 אֲשֶׁר יִבְכֹּר לַיהוָה בְּבַהֲמָה לֹא־יִקְדִישׁ אִישׁ אֹתוֹ
 אִם־שׂוֹר אִם־שֶׁה לַיהוָה הוּא: 21 וְאִם בְּבַהֲמָה
 הַטְּמֵאָה וּפְדָה בְּעֶרְפָּךְ וְיִסֹּף חֲמִשְׁתּוֹ עָלָיו וְאִם־
 לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַר בְּעֶרְפָּךְ: 22 אֶד פְּל־חֶרֶם אֲשֶׁר
 יִחָרֵם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל־אֲשֶׁר־לוֹ מֵאָדָם וּבַהֲמָה
 וּמִשְׁדֶּה אַחֲזָתוֹ לֹא יִמָּכַר וְלֹא יִגָּאֵל פְּל־חֶרֶם
 קָדֹש־קָדָשִׁים הוּא לַיהוָה: 23 פְּל־חֶרֶם אֲשֶׁר

יִבְקַר בְּיַדְּךָ לָרַע וְלֹא יִמְרְנוּ וְאִם־הִמַּר יִמְרְנוּ
וְהָיָה־הוּא וְתִמְוַרְתּוֹ יִהְיֶה־קָדֵשׁ לֹא יִגָּאֵל:
לֹא־ אֱלֹהֵי הַמְצֹזֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה אֶל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ ברו"ב תשכ"ח. ע"פ ביאורי החומש)

וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי אֶת יַעֲקֹב (כו, מב)

בְּחַמְשָׁה מְקוֹמוֹת נִכְתָּב מְלֵא, וְאַלְיָהוּ - חֶסֶר בְּחַמְשָׁה מְקוֹמוֹת. יַעֲקֹב נִטַּל אוֹת מִשְׁמוֹ שֶׁל אֱלֹהֵי, עֲרֹבוֹן שֶׁיְבֹא

וַיִּבְשַׁר גְּאֻלַּת בְּנֵי (רש"י)
לְכַאוֹרָה תְּמוּהָ, וְכִי הִגְאֻלָּה תְּלוּיָהּ בְּרִצּוֹנוֹ שֶׁל אֱלֹהֵי?
וְהָרִי הַדָּבָר בִּיַּדֵי הַקָּב"ה. וְגַם לומר: בְּסִפּוֹר יְצִיאַת מִצְרַיִם
נֶאֱמַר וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת נַאֲקָתָם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת בְּרִיתוֹ
אֶת אֲבֹרָתָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב, מִשְׁמַע שֵׁשׁ צִרְף בְּפַעֲלָה
מִיִּחְדָּת כְּדִי לְעוֹרֵר, כְּכֹכֹל, אֶת זְכוּרֹנוֹ שֶׁל הַקָּב"ה. וְלִכְּן
רַש"י מְפָרֵשׁ - שֵׁי־עַקֵּב לָקַח "עֲרֹבוֹן" מֵאֱלֹהֵי, בְּמִטְרָה
שֶׁאֱלֹהֵי יִזְכִּיר, כְּכֹכֹל, לְקָב"ה אֶת בְּרִיתוֹ עִם הָעַבְדִּים, וּבְכָד
יָבִיא אֶת הַגְּאֻלָּה.

ע"ח פסוקים, עז"א סימן.

בעת הגבחה הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבחה הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵי־חַיִּים הֵיךְ לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיךָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיךָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיךָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמֵּינֶיךָ, בְּשִׂמְחָה עֲשֶׂה וּבְכָבוֹד. וְיִ חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וְיִאֲדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַפּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אֵי הָאֵמַת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר וזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לשבת פרשת בהר-בחוקותי לשנים מקרא ואחד תרגום ולקריאה בציבור בירמיה פרק מז

טז יִי הָיָה עֵינִי וּמַעֲנֵי וּמְנוֹסֵי בְּיוֹם צָרָה אֱלֹיךָ
גוֹיִם יִבְאוּ מֵאֲפִסֵי־אָרֶץ וַיֹּאמְרוּ אֶת־שִׁקְלֵךְ נִחְלוּ
אֲבוֹתֵינוּ הִבֵּל וַאֲיֵן־בָּם מוֹעִיל: כ הַיְעִשָׂה־לּוֹ אָדָם

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים ע"פ שי למורא

יט) עֵינִי וּמַעֲנֵי, עֵינִי חֶזֶק. וּמְנוֹסֵי, לְשׁוֹן מְנוֹס
וּמִפְלֵט. אֱלֹיךָ גוֹיִם יִבְאוּ, חֲרֵי סוֹף הַדָּבָר
יִהְיֶה שְׁהוּמִים מִקְצוֹת הָאָרֶץ יִבְאוּ אֱלֹיךָ וַיֹּאמְרוּ
וּגוֹי' (כ) הַיְעִשָׂה וּגוֹי, וְכִי רָאוּ שֶׁאֵדָם בְּמַעֲשֵׂה
יָדָיו יַעֲשֶׂה לְעַצְמוֹ אֱלֹהִים. וְהַמָּה לֹא אֱלֹהִים,
הֵלֵא בְּנֵי אָדָם עֲצָמָם אֵינָם אֱלֹהִים, וַאֲיֵךְ יִהְיֶה

אֱלֹהִים וְהָמָּה לֹא אֱלֹהִים: כֹּא לְכֵן הִנְנִי מוֹדִיעַם
 בְּפַעַם הַזֹּאת אוֹדִיעַם אֶת־יָדַי וְאֶת־גְּבוּרַתִּי וַיִּדְעוּ
 כִּי־שְׁמִי יְהוָה: יו א חֲטָאת יְהוּדָה פְּתוּבָה בְּעַט
 בְּרוֹל בְּצַפְרָן שָׁמִיר חֲרוּשָׁה עַל־לוּחַ לָבָם וּלְקַרְנֹת
 מִזְבְּחֹתֵיכֶם: ד כּוֹפֵר בְּנִיחָם מִזְבְּחֹתֶם וְאִשְׁרֵיהֶם
 עַל־עֵץ רַעְנָן עַל גְּבָעוֹת הַגְּבֻהוֹת: ג הֲרָרִי בַשָּׂדֶה
 חִילָדָּךְ כָּל־אֶצְרוּתֶיךָ לָבוֹ אֶתָּן בְּמַתְיָד בְּחֲטָאת
 בְּכָל־גְּבוּלֶיךָ: ה וְשִׁמְטַתָּהּ וּבָדָל מִנַּחֲלַתְךָ אֲשֶׁר נָתַתִּי
 לָךְ וְהַעֲבַדְתִּיךָ אֶת־אִיבֶיךָ בְּאַרְץ אֲשֶׁר לֹא־יִדְעַתָּה
 כִּי־אֵשׁ קָדְחָתֶם בְּאִפֵּי עַד־עוֹלָם תוֹקֵד: ה כֹּה |
 אָמַר יְהוָה אֲרוּר הַגְּבֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם וְשֵׁם
 בְּשָׂר זָרְעוֹ וּמִן־יְהוָה יִסּוּר לָבוֹ: ו וְהָיָה בְּעָרְעֵר
 בְּעֶרְכָּה וְלֹא יֵרָאֶה כִּי־יָבֹא טוֹב וְשָׁכֵן חֲרָרִים
 בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מְלַחָה וְלֹא תִשָּׁב: ז בְּרוּךְ הַגְּבֹר אֲשֶׁר
 יִבְטַח בַּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מִבְּטַחוֹ: ח וְהָיָה בְּעֵץ |
 שְׁתוּל עַל־מִים וְעַל־יֹבֵל יִשְׁלַח שָׂרְשָׁיו וְלֹא יֵרָאֶה
 כִּי־יָבֹא חֹם וְהָיָה עֲלָהּ רַעְנָן וּבִשְׁנַת בְּצֻרַת לֹא
 יִדָּאָג וְלֹא יִמְיֵשׁ מַעֲשׂוֹת פְּרִי: ט עֵקֶב הַלֵּב מִפֶּלַח
 וְאֲנֵשׁ הוּא מִי יִדְעֵנּוּ: י אֲנִי יְהוָה חֲקֹר לֵב בַּחֲן
 בְּלִיּוֹת וְלַתֵּת לְאִישׁ בְּדַרְכָּיו בְּפָרִי מַעַלְלָיו: יא קִרְא

מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם טוֹבִים מֵהֶם. כא) בְּפַעַם הַזֹּאת
 וְגו', בְּגִזְלַת הַעֲתִידָה, אוֹדִיעַם אֶת כָּף יָדִי וְאֶת
 גְּבוּרַתִּי. א) חֲטָאת יְהוּדָה וְגו', מוֹסֵב
 לְמַעֲלָה, לֹמַר, הִנֵּה בְּסוּף גַּם הָאֲמוֹת יַעֲזוּבוּ
 עֲבוֹדַת הָאֱלִילִים וַיֵּאֱמִינוּ בַּה', וְהִנֵּה יְהוּדָה עֲדוֹן
 עִתָּה חֲטָאתֶם שְׁמוּרָה בְּלִבָּם כְּאִלוֹ פְּתוּבָה שְׁמָה
 בְּקוֹלְמוֹס מִבְּרוֹל וּבְצַפְרָן שֶׁל שָׁמִיר (= מִין
 מִתְּכַת קָשָׁה מְאֹד הַמְשֻׁמָּשֶׁת לְחֲרִיטָה). חֲרוּשָׁה,
 חֲרִיטָה בְּעֵמֶק כְּמוֹ בְּמַחְרֶשֶׁת. עַל לוּחַ לָבָם,
 עַל דְּפֵן הַלֵּב. כְּלוּמַר, שְׂאִינָם שׂוֹכְחִים עֲבוֹדַת
 יְהוָה שְׁלֵהֶם. וּלְקַרְנֹת מִזְבְּחֹתֵיכֶם, וְגַם
 בְּפַעֲלוֹת מַעֲשֵׂינִי, שֶׁהֵם זֹרְקִים שָׁם דָּם וְכַחֲסֵיהֶם.
 ב) כּוֹפֵר בְּנִיחָם מִזְבְּחֹתֶם, הֵם זֹכְרִים אֶת
 מִזְבְּחוֹתֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁהֵם זֹכְרִים אֶת בְּנֵיהֶם.
 וְאִשְׁרֵיהֶם עַל עֵץ רַעְנָן, וְאֶת אִשְׁרֵיהֶם אֲשֶׁר
 אֵצֶל עֵץ רַעְנָן. ג) הֲרָרִי בַשָּׂדֶה, יוֹשֵׁב הַהָר
 בַּשָּׂדֶה. וְהַכְּנָה לְיוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם שֶׁהוּא בְּהַר
 הַמִּישׁוּר. וְלִשׁוֹן "הֲרָרִי", יוֹשֵׁב הַהָר, כְּמוֹ "עֶרְכִּי"
 עַל שֵׁם שְׂיוֹשֵׁב בְּעֶרְכָּה. חִילָדָּךְ כָּל אוֹצְרוֹתֶיךָ,
 מְמוֹנָד וְכָל אוֹצְרוֹתֶיךָ. בְּמַתְיָד בְּחֲטָאת וְגו',
 בְּגִלָּל בְּמוֹתֶיךָ הַעֲשׂוֹת בְּחֲטָא לְעֲבוֹדַת יְהוָה,
 וְאֲשֶׁר הֵם בְּכָל גְּבוּלֶיךָ. ד) וְשִׁמְטַתָּהּ, תַּעֲזֹב
 אֶת הָאֲדָמָה מִלְּעֲבָדָה בְּחֲרִישָׁה וּנְרִיעָה. וּבָדָל
 מִנַּחֲלַתְךָ, כְּלוּמַר, לֹא מְרַצְנֵךְ הַטּוֹב תִּשְׁמִיט
 אֶת הָאֲרָץ, אֲלָא בְּדַ תִּהְיֶה הַעֲזוּבָה, כִּי תִהְיֶה
 נְעוּב מִנַּחֲלַתְךָ. קָדְחָתֶם, הִבְעַרְתֶּם. עַד עוֹלָם
 תוֹקֵד, כְּלוּמַר, זְמַן מְרַבָּה. ח) אֲשֶׁר יִבְטַח
 בְּאָדָם, לְפִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בּוֹטְחִים בְּמַצְרַיִם
 וּבְאַשׁוּר, לְפִיכָד אָמַר לָהֶם דְּבַר זֶה. וּמִן ח' |
 יִסּוּר לָבוֹ, כִּי אִם לֹא יִסִּיר לָבוֹ מִה' אֵינּוּ רָע
 אִם יִבְטַח שֶׁבְּעֹזַת הָאֵל יוֹכֵל הָאָדָם לְעֹזְרוֹ, לֹא
 יִזְלַתוּ. ו) וְהָיָה בְּעָרְעֵר בְּעֶרְכָּה, הַבּוֹטָח
 בְּאָדָם וְהָיָה פְּעָרְעֵר בְּעֶרְכָּה (= מִין צִמָּח קוֹצֵי
 הַגִּדֵל בַּמִּדְבָּר). וְלֹא יֵרָאֶה כִּי יָבֹא טוֹב, אֵינּוּ רֹאֶה כְּשֶׁבָא טוֹבָה בְּעוֹלָם, וְהֵם הַגְּשָׁמִים, כְּלוּמַר לֹא עָלְיוּ יְהוּי הַגְּשָׁמִים. וְשָׁכֵן
 חֲרָרִים, יִשְׁכֵן בְּמִקוֹם שֶׁהוּא חֲרָרִים, בְּמִקוֹם שֶׁלֹּא יִפֹּל שָׁם מִטָּר מְרִב חֹסֶם. "חֲרָרִים" עֲנִינוּ שְׂרָפָה וְדִלְקָה מְרִב חֲמִימוֹת. כְּמוֹ "וְעֵצְמִי
 חָרָה מִנִּי חָרִב" (איוב 22). אֶרֶץ מְלַחָה וְלֹא תִשָּׁב, אֶרֶץ שֶׁעֲפָרָה מְלֹחַ וְאֵינָה מְשֻׁבֶּת. ז) וְהָיָה ח' מִבְּטַחוֹ, אִם יִבְטַח בו, הוּא יְהוָה
 מִבְּטַחוֹ וְעֹזְרוֹ, וְלֹא יִירָא מִפֶּלַח רַע. ח) עַל מוֹם, שֶׁלֹּא יִצְמַח לְעוֹלָם. כְּלוּמַר, יְהוָה מִמְּלֵא בְּטוֹב. וְעַל יוֹבֵל, וְעַל פְּלָגֵי מוֹם. יִשְׁלַח
 שָׂרְשָׁיו, שֶׁאֵפְלוּ שָׂרְשָׁיו שִׁיתְּפַשְׁטוּ בְּמִקוֹם רְחוֹק וְהָיוּ עַל פְּלָגֵי מוֹם. וְלֹא יֵרָאֶה כִּי יָבֹא חֹם, כְּלוּמַר, אֵפְלוּ בְּשִׁיתוֹת הֵם בְּעוֹלָם, לֹא
 יְחוּשׁ מִמֶּנּוּ, כִּי עַל מוֹם הוּא שְׁתוּל וְלֹא יוֹכֵל הַחֹם לְבָשׁוֹ. וְהָיָה עֲלָהּ רַעְנָן, וְאֵפְלוּ עֲלָהּ יְהוָה רַעְנָן, שֶׁלֹּא יִפֹּל בְּשָׂאֵר עֲצִים שְׁנוּבְלִים
 עֲלֵיהֶם בַּיּוֹם הַגְּשָׁמִים. וּבִשְׁנַת בְּצֻרַת לֹא יִדָּאָג, כִּי אֵפְלוּ בִשְׁנַת בְּצֻרַת יְהוָה בְּלַחֲוֹת וְיִתֵּן פְּרוּי בְּעִתּוֹ. וְכֵן הָאָדָם אֲשֶׁר יִבְטַח בַּה',
 יִלְמְדוּ בְּנֵי אָדָם מִמֶּנּוּ חֲכָמָתוֹ וּמַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים. וְהַעֲלָה הוּא מִשָּׁל עַל מְמוֹנָה וְעֲשָׂרוֹ, שִׁיהֵנוּ בְּנֵי אָדָם מִמֶּנּוּ. ט) עֵקֶב הַלֵּב מִפֶּלַח, אֶף
 עַל פִּי שֶׁלֵּב הָאָדָם הוּא מְעַקֵּם וּמַעֲתֵר יוֹתֵר מִפֶּלַח אִיבְרָיו. וְאֲנֵשׁ הוּא וְגו', וְיֵשׁ לוֹ מְכָאוֹב חוֹק, כְּלוּמַר, דַּעַת רָעָה לְחַשֵּׁב מִי הוּא הַיּוֹדֵעַ
 תַּעֲלוּמוֹת לָבוֹ אִם הוּא בּוֹטָח בַּה' בְּאִמַּת או לֹא. י) אֲנִי ח' חֲקֹר לֵב וְגו', אֲבָל אֲנִי ח' חוֹקֵר לֵב הָאָדָם וּבוֹחֵן מַחֲשָׁבוֹת וְעֲצוֹת הַכְּלִיּוֹת.
 וְלַתֵּת לְאִישׁ בְּדַרְכָּיו, לַתֵּת לְכָל אִישׁ בְּדַרְכָּיו לָבוֹ. בְּפָרִי מַעַלְלָיו, כִּפִּי הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁהֵם מַעֲשֵׂי הַלֵּב. יא) קִרְא דָּגֵר וְלֹא יִלְדָּה,
 כְּמוֹ הַעוֹף שֶׁקִּרְא "קוֹרָא", כְּשֶׁהוּא דוֹגֵר (= רוֹבֵץ עַל בִּיצִים לְחֻמָּם שֶׁצִּיָּאוּ מִתּוֹן אֶפְרוּחִים) עַל בִּיצֵי עוֹף אַחֵר, חֲרִי לְכַשְׁיִבְקָעוֹ הַבִּיצִים

וַיֵּצְאוּ הַאֲפֻרָחוֹת לֹא יִהְיוּ כְמוֹ בְּנֵי שְׂלֹכֹה אַחֲרָיו, אֲלָא וְעֹבְדוֹהוּ וְלֹא יִכְרֹהוּ. כִּכְהָ גַם הַרְשַׁע שְׁעָשָׂה עֶשֶׂר וְלֹא כְּמִשְׁפַּט, כִּי חָצִי יָמָיו וְעֹבְדוֹ וְגו'. וְלֹא כְּמִשְׁפַּט, וְלֹא כְּמִשְׁפַּט הַיִּשְׂרָאֵל, כִּי אִם בְּעֶרְמַת הַלֵּב. כִּי חָצִי יָמָיו וְעֹבְדוֹ, אִזְ שְׂמִימֹת הוּא וְעֹבֵב אֶת עֶשְׂרוֹ לְאַחֲרָיו, אִזְ יֵאבֵד הָעֶשֶׂר מִיָּדוֹ כִּי חָצִי יָמָיו. יִהְיֶה נְכֹל, פְּחוּת וְנִבְיָה, וְיִקְרָא רְשָׁעִי (יב) כִּפְסֵא כְבוֹד מְרוֹם מְרֵאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁהִשְׁמִים שֶׁהֵם כִּפְסֵא ה' וְהֵם כִּפְסֵא כְבוֹדוֹ שֶׁהֵם מְעִידִים עַל מִצִּיאֹתוֹ וְעַל כְּבוֹדוֹ, בֵּן מְקוֹם מְקַדְּשָׁנוּ מְעִיד

דָּגַל וְלֹא יִלְד עֵשָׂה עֶשֶׂר וְלֹא כְּמִשְׁפַּט כִּי חָצִי יָמָיו יַעֲזֹבָנוּ וּבְאַחֲרֵיתוֹ יִהְיֶה נְכֹל: יב כִּפְסֵא כְבוֹד מְרוֹם מְרֵאשׁוֹן מְקוֹם מְקַדְּשָׁנוּ: יג מְקוֹה יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה כָּל-עֹזְבֵיךָ יִבְשׁוּ וְסוּרֵי בְּאֲרֵץ יִכְתְּבוּ כִּי עֹבְדוֹ מְקוֹר מִיּוֹם-חַיִּים אֶת-יְהוָה: יד רְפָאֲנִי יְהוָה וְאַרְפֵּא הוֹשִׁיעֵנִי וְאוֹשַׁעַה כִּי תִהְלֹתִי אִתָּה:

וּמוֹרָה עַל עַצְמֵם מִצִּיאֹתוֹ שֶׁהִשְׁכִּיחַ אֹרֹחַ וּכְבוֹדוֹ בְּמִקְדָּשׁ, וְכֹא לְהוֹרוֹת שֶׁהִקְבִּי"ה מְשַׁנֵּית גַּם בְּעוֹלָם הַשְּׁפֵל הַזֶּה, וּמַעֲנִישׁ הַרְשָׁעִים עַל רְשָׁעִים. (יג) מְקוֹה יִשְׂרָאֵל ה', לְכֹן רָאוּי שֶׁתִּקְרָא יִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה אֵל ה'. כָּל עֹזְבֵיךָ יִבְשׁוּ, כָּל הָעֹזְבִים אוֹתְךָ וּבִוְטָחִים בְּכֵנִי אָדָם, רָאוּי הוּא שֶׁיִּבְשׁוּ וְסוּרֵי, כָּל הַפְּרִים מֵה'. בְּאֲרֵץ יִכְתְּבוּ, וְיִכְתְּבוּ לְרֹדֶת בְּתַחְתִּיּוֹת הָאָרֶץ, בְּעַמְקֵי הַשְּׂאוֹל. אֵת ה', שֶׁמִּשְׁפִּיעַ הַטּוֹבָה בְּכָל עַת כְּמוֹ מְקוֹר מִיּוֹם חַיִּים. (יד) רְפָאֲנִי ה' וְאַרְפֵּא, הַנְּבִיא וְרַמְבַּם מְבַשֵּׁר מִהַקְּבִ"ה, שֶׁיִּרְפָּאֵהוּ מִן הַמַּכָּה וְהַכָּאֵב. וְכֹונָתוֹ עַל הַבּוֹי וְהַקְּלָלָה שֶׁהִצִּיקוּ לוֹ אֲנָשִׁים, כִּי שָׁמַר בְּהַמְשָׁךְ "הוֹשִׁיעֵנִי וְאוֹשַׁעַה". כִּי תִהְלֹתִי אִתָּה, בְּךָ אֲנִי מִתְהַלֵּל וּמִתְפָּאֵר, לֹמַר שֶׁאֵתָּה מוֹשִׁיעִי וְתִהְלֹתִי.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלְּךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלְּךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמִהְרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבְּנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אַחֲרָיו אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קְדֻשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקַדְּשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֲרָת. עַל הַכָּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: יוֹם ו', שְׁעָה 7 בְּבוֹקֵר, 49 דְּקוֹת 161 חֲלָקִים.
 רֵאשׁ חֲדָשׁ סִיּוֹן, בְּיוֹם הַשִּׁישִׁי הַבָּא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

לוח זמנים לשבוע פרשת בהר־בחוקותי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה הנראית		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
20:01	19:05	19:51	19:46	19:25	19:21	10:21	10:23	9:12	9:15	8:40	8:43	5:50	5:56	באר שבע (ק)
20:04	18:57	19:53	19:48	19:27	19:23	10:19	10:21	9:10	9:13	8:38	8:41	5:46	5:52	חיפה (ק)
20:00	18:46	19:52	19:47	19:26	19:22	10:18	10:20	9:09	9:12	8:38	8:41	5:46	5:51	ירושלים (ק)
20:03	19:05	19:51	19:47	19:26	19:22	10:20	10:23	9:12	9:15	8:39	8:42	5:50	5:56	תל אביב (ק)
21:06	19:57	20:50	20:40	20:17	20:08	10:22	10:26	9:07	9:13	8:36	8:41	5:27	5:37	אוסטריה, וינה (ק)
18:10	17:16	18:00	18:06	17:33	17:40	10:30	10:29	9:36	9:34	9:04	9:02	7:00	6:55	אוסטריה, מלבורן (ח)
20:49	19:53	20:45	20:36	20:13	20:05	10:27	10:30	9:13	9:18	8:40	8:46	5:36	5:45	אוקראינה, אודסה (ק)
20:27	19:30	20:23	20:13	19:50	19:41	9:57	10:00	8:42	8:47	8:10	8:15	5:02	5:12	אוקראינה, דוניצק (ק)
20:39	19:42	20:35	20:25	20:01	19:53	10:07	10:11	8:53	8:58	8:21	8:26	5:12	5:23	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)
21:10	20:12	21:06	20:56	20:32	20:22	10:31	10:36	9:16	9:22	8:43	8:49	5:33	5:44	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
21:05	20:06	21:01	20:51	20:26	20:17	10:23	10:28	9:08	9:13	8:36	8:41	5:24	5:35	אוקראינה, קייב (ק)
21:24	20:18	21:08	21:00	20:37	20:29	10:53	10:57	9:40	9:45	9:08	9:13	6:04	6:13	איטליה, מילאנו (ק)
18:47	18:04	18:43	18:44	18:22	18:22	10:06	10:06	9:03	9:04	8:33	8:34	6:00	6:00	אקוודור, קיטו (ח)
18:47	17:53	18:36	18:42	18:10	18:16	11:02	11:01	10:08	10:06	9:35	9:33	7:30	7:25	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:25	18:37	19:21	19:28	18:53	19:01	11:56	11:54	11:03	11:01	10:33	10:30	8:29	8:23	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
20:37	19:46	20:33	20:27	20:05	19:59	10:41	10:44	9:30	9:34	8:58	9:02	6:02	6:09	ארה"ב, בולטימור (ק)
20:41	19:40	20:28	20:21	19:59	19:53	10:30	10:33	9:18	9:22	8:46	8:50	5:47	5:54	ארה"ב, ברוקלין (ק)
20:41	19:40	20:27	20:21	19:59	19:52	10:30	10:33	9:18	9:23	8:46	8:50	5:48	5:55	ארה"ב, גרסי סיטי (ק)
21:22	20:20	21:09	21:02	20:39	20:33	11:05	11:08	9:52	9:57	9:21	9:25	6:19	6:27	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:39	19:45	20:28	20:24	20:03	20:00	11:02	11:04	9:54	9:57	9:21	9:24	6:33	6:38	ארה"ב, הויסטן (ק)
20:20	19:25	20:09	20:04	19:43	19:39	10:31	10:33	9:21	9:25	8:49	8:53	5:56	6:02	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:30	19:38	20:20	20:17	19:56	19:53	11:03	11:05	9:56	9:59	9:24	9:26	6:39	6:44	ארה"ב, מיאמי (ק)
20:38	19:35	20:23	20:17	19:55	19:48	10:25	10:28	9:14	9:18	8:41	8:45	5:43	5:51	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
20:39	19:39	20:27	20:20	19:58	19:51	10:23	10:26	9:10	9:15	8:39	8:44	5:37	5:45	ארה"ב, שיקאגו (ק)
18:49	18:05	18:45	18:48	18:23	18:25	10:30	10:30	9:30	9:30	9:01	9:01	6:36	6:34	בוליביה, לה-פס (ח)
22:09	20:52	21:48	21:37	21:12	21:02	11:07	11:12	9:51	9:57	9:19	9:25	6:07	6:18	בלגיה, אנטוורפן (ק)
22:07	20:53	21:48	21:37	21:12	21:03	11:08	11:12	9:51	9:57	9:20	9:25	6:07	6:18	בלגיה, בריסל (ק)
18:13	17:25	18:06	18:10	17:43	17:47	10:09	10:08	9:11	9:10	8:40	8:39	6:23	6:21	ברזיל, ס. פאולו (ח)
18:00	17:13	17:53	17:57	17:30	17:34	9:54	9:54	8:57	8:56	8:26	8:25	6:09	6:06	ברזיל, ריו דה ז'נרו (ח)
21:28	20:13	21:09	20:58	20:33	20:23	10:24	10:29	9:08	9:14	8:36	8:42	5:22	5:34	בריטניה, לונדון (ק)
21:48	20:28	21:26	21:14	20:48	20:37	10:31	10:35	9:13	9:20	8:41	8:48	5:24	5:37	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
21:22	20:22	21:18	21:07	20:41	20:31	10:30	10:34	9:13	9:19	8:41	8:47	5:26	5:38	גרמניה, ברלין (ק)
21:32	20:34	21:28	21:18	20:54	20:44	10:51	10:55	9:35	9:41	9:03	9:09	5:51	6:02	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:10	17:25	18:06	18:11	17:43	17:47	10:10	10:10	9:13	9:12	8:43	8:42	6:26	6:23	דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:31	18:46	19:27	19:25	19:04	19:02	10:25	10:26	9:19	9:21	8:47	8:49	6:07	6:11	הודו, בומביי (ח)
19:28	18:43	19:24	19:22	19:01	18:59	10:20	10:22	9:15	9:17	8:43	8:45	6:02	6:05	הודו, פונה (ח)
20:39	19:43	20:35	20:26	20:03	19:54	10:12	10:16	8:58	9:03	8:26	8:31	5:19	5:29	הונגריה, בודפשט (ק)
20:39	19:48	20:35	20:29	20:07	20:00	10:38	10:41	9:26	9:31	8:54	8:58	5:56	6:03	טורקיה, איסטנבול (ק)
20:53	20:03	20:49	20:43	20:21	20:16	11:01	11:04	9:50	9:54	9:18	9:22	6:23	6:30	יוון, אתונה (ק)
20:57	20:02	20:53	20:45	20:21	20:13	10:34	10:38	9:20	9:25	8:47	8:52	5:42	5:52	מולדובה, קישינב (ק)

לוח זמנים לשבוע פרשת בהריבחוקותי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
 (ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה הנראית		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		א	ש	א	ש	א	ש	מג"א		אדמוה"ז		א	ש	
								א	ש	א	ש			
20:35	19:50	20:31	20:29	20:08	20:06	11:20	11:22	10:14	10:16	9:44	9:46	6:59	7:02	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ק)
18:01	17:15	17:57	18:05	17:28	17:36	10:44	10:42	9:53	9:49	9:20	9:17	7:23	7:17	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)
19:14	18:27	19:10	19:06	18:45	18:42	9:44	9:47	8:36	8:39	8:06	8:08	5:16	5:21	נפאל, קטמנדו (ח)
19:34	18:51	19:30	19:31	19:09	19:09	10:58	10:58	9:56	9:56	9:23	9:24	6:54	6:55	סינגפור, סינגפור (ח)
20:52	19:51	20:48	20:37	20:11	20:01	9:59	10:04	8:42	8:48	8:11	8:17	4:55	5:07	פולין, ורשא (ק)
18:22	17:39	18:18	18:20	17:56	17:58	10:06	10:06	9:07	9:07	8:34	8:34	6:13	6:12	פרו, לימה (ח)
21:42	20:36	21:27	21:19	20:56	20:48	11:10	11:14	9:57	10:02	9:25	9:30	6:20	6:29	צרפת, ליאון (ק)
22:05	20:55	21:48	21:38	21:14	21:06	11:18	11:21	10:02	10:08	9:31	9:36	6:21	6:31	צרפת, פריז (ק)
18:35	17:51	18:31	18:31	18:09	18:09	9:46	9:47	8:43	8:44	8:13	8:14	5:37	5:38	קולומביה, בוגוטה (ח)
21:12	20:08	20:58	20:50	20:28	20:21	10:49	10:52	9:36	9:41	9:04	9:09	6:01	6:10	קנדה, טורונטו (ק)
20:55	19:49	20:40	20:32	20:09	20:01	10:24	10:28	9:11	9:15	8:39	8:44	5:34	5:43	קנדה, מונטריאול (ק)
20:04	19:15	20:00	19:55	19:34	19:29	10:24	10:26	9:14	9:18	8:41	8:45	5:51	5:57	קפריסין, לרנקה (ק)
22:24	21:20	22:20	22:07	21:40	21:29	11:16	11:21	9:58	10:05	9:26	9:33	6:06	6:19	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
22:24	20:59	22:01	21:47	21:19	21:07	10:48	10:53	9:28	9:36	8:58	9:05	5:34	5:48	רוסיה, מוסקבה (ח)
21:15	20:19	21:11	21:02	20:39	20:31	10:50	10:54	9:36	9:41	9:04	9:09	5:58	6:07	רוסיה, רוסטוב-נא-דון (ח)
21:34	20:27	21:19	21:10	20:46	20:38	10:54	10:57	9:39	9:44	9:08	9:13	5:59	6:09	שווייץ, ציריך (ק)
19:03	18:19	18:59	18:58	18:37	18:36	10:06	10:07	9:02	9:03	8:29	8:31	5:52	5:55	תאילנד, בנגקוק (ח)

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קִדְּשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומפלפורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים פעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי זוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי זוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי זוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00371
28/04/2013

P.P.

שולם

1949

תל אביב

